

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૨૩૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૨-૧૨-૧૨ મિત્ર

વિગય ટૅગ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
રામદાવાદ
ગુજરાત - હાંપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૨૨૩૮ - ૬૨૧

સ્તંભ એન વાચકાગ્રાધીએ મુબઈ, કોટમા નાં ૧૬, ક્રીટીશ
કોટલ લેન, એપોલો ક્વીટ મધિ સાબ વતમાન પ્રેક્ષમા જાણુ
પ્રગટ કરનાર બાપ જરબાપ નવરોજી લામ
૬—૩૪૩, નુર મેનશન-ચોપાટી, મુબઈ

અર્પણ પત્રીકા.

મારાં બહેસ્તનશીન વહાલાં માતાજી તથા પીતાજીને
હેતુ અને આભારની લાગણી સહીત આ માફ
પુસ્તક માનપૂર્વક અર્પણ કરું છું.

દીબાચો.

આ પુસ્તકમાં સમાવેલી દરેક ધરસ સારી ઊપયોગી બાબતે ધરખારની સફાઈ સુધાડ, ખોરાક, આડપાન, જીવન પુઝો, કેમકે લગતી તેમજ સરસામાન વિગેરેનું ભાગિતુ સમારવા અને સાફ સુદ કરવાની ધણીક સુગમ પડતી રીતો સાથે કેટલીક વહેવાર બાબતો જેવી કે તોલ માપના હીસાબો કાઢાઓ અને કાપ્ટકો તેમજ બીજી પરચુરણ વપરાશની ચીજોને લગતી સમજણ સર્વે એમા આપેલી છે.

દવાદાર તથા સાધારણ દુખ દરદના ઊપાયો પણ જરૂરની વખતે દરેકને ઊપયોગી થઈ પડે એવા હેતુથી આ ચોપડીના છેલ્લા ભાગમાં દાખલ કર્યા છે, સાથે થોડાક દેશી નુસખાઓ પણ આપ્યા છે.

એ સર્વે બાબતોને લગતા અગ્રેજીમાં ધણીક લખાણો અને ચોપડીઓ તરેહવાર નુસખાઓને લગતી મારા વાચવામાં આવી છે, તે ઊપરથી તેમજ મારા અગત અનુભવ પરથી આ પુસ્તક ઊપયોગી થઈ પડે એવા ધરાદારથી રચ્યું છે એમાં સમાવેલી ૩૮૬ બાબતો અને તેને લગતા લગભગ ૩૦૦૦ ઊપર નુસખાઓને ચાલુ નખરો સાકળીઆ તથા ચોપડીમાં એક મળતા આપેલા હોવાથી જોવા માટે સહેલું પડશે.

દરેક બાબતોને લગતા નુસખાઓમાં વપરાતી જણસો, તેજબો મામડી તથા વીલાયતી વિગેરેના નામો બન્ને ભાષામાં લખીને તેને લગતી છેલ્લા પ્રકરણમાં સમજણ આપેલી હોવાથી તે નામો સખધી મુશ્કેલી પડશે નહિ.

કેટલીક ચીજોનું માપ તોલ લખેલું નહિ હોય ત્યાં આપણી સમજ અને ખપ મુજબ લેવું અથવા વાપરવું. એમાંના કેટલાક ધર ધતુ તથા દવાદારને લગતા નુસખાઓ અજમાવતી વખતે કાઈ ચીજ કદાચ બગડે કે નુકસાન થાય તે માટે લખનાર જવાબદાર નહિ ગણાય, એટલું જતાં જણાવવું તો જોઈએ કે તે નુસખાઓ ધણીક જાણીતી ચોપડીઓમાંથી લીધેલા છે.

હાલના જમાનાની ફળવણી પામેલી તેમજ અગત અનુભવ ધરાવનારી મારી બહેનપણીઓ કદાચ આ પુસ્તકમાં સમાવેલી બાબતોથી જાણકાર હોય એ બનવા જોગ છે, પરંતુ મારી નાની બહેનપણીઓ તેમજ પરકોમની બાનુઓ જેઓ અગ્રેજી ભાષા નહિ જાણતી હોય તેઓ સર્વે ને ધણી ઊપયોગી થઈ પડશે એવી આશા રાખું છું.

“અીની ફરજો” નું પહેલું નાનું પ્રકરણ એક અી તરીકે મારા નાકેશ વીચારો ફક્ત દરજાવેલા છે.

ખોદાની મહેરથી આ પુસ્તક બહાર પાડતાં મને ખુશલી ઊપજે છે, કેમકે સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં મારી આ પહેલીજ કાશીય છે કે જેની ફતેહ ઊપર બીજી લવિષ્યની કાશીયનો આધાર રહેશે.

આ પુસ્તકમાંની કેટલીક બાબતોમાં કાઈ ખામી કે ભુલ જણાય તો વાંચનાર તે ઊદાર દીલથી દરગુજર કરી મને જણાવશે તો બીજી આવૃત્તી વખતે તે ઊપર યોગ્ય ધ્યાન આપવામાં આવશે.

જરૂરખાઈ નવરોજી લાંમ.

મુંબઈ, તાં ૧૪ મી એપ્રિલ ૧૯૨૫.

મસ્તાવના.

આપણી રોજીદી જીંદગીમાં ઊપયોગી થઇ પડતી સામાન્ય બાબતો વિષે સંઘળી ખબર ધરાવતી ધણી ચોપડીઓ મેં અંગ્રેજી ભાષામાં જોઇ છે, પણ મારી જાણ પ્રમાણે ગુજરાતી ભાષામાં એવી ચોપડી અત્યાર સુધી જોવામાં આવી નથી.

આ નાની ચોપડી તે ચોટી જોટ પુરી પાડે છે, તેમાં દરેક જાતની બાબતો સમાવેલી છે, ખાસ કરીને ધરસ સારમાં ઊપયોગી થઇ પડે એવી એ બાબતોના સંગ્રહમાં લગભગ ૪૦૦ સુધીની સખ્યાની જીંદી જીંદી બાબતો ઊપર અગત્યની વિગતો જોવામાં આવે છે. તેના કર્તાએ એક ઊપયોગી કીમતી અને અગત પડવે વાપરવા સાથે Reference book બનાવવા માટે ધણી જહેમત ઉઠાવેલી લાગે છે.

બહેન જરબાઈ લાગે પોતાની બહેનપણીઓને તેમજ સર્વે માટે ઊપયોગી થઇ પડે એવી કીમતી ચોપડી લખવામાં પોતાની પુરસદનો વખત ગાળ્યો છે, તે માટે તેમને ખચ્ચીત ધન્યવાદ ધટે છે, અને તેમની સાહીત્યની આ પહેલી કાશીશ્ચને પુર ઉત્તેજન અને ફતેહ મળે એવી આશા રાખુ છું.

લીખાઈ જી. એનજીનીઅર,

જ. પી, એમ. બી ઇ, એમ. એ., એલ. એલ. બી

સંસાર મીત્ર.

સાંકળીયું.

પ્રકરણ ૧.

પાત્ર ૧ થી ૨.

૧ સ્ત્રીની ફરજો.

પ્રકરણ ૨.

પાત્ર ૨ થી ૧૩.

ઘરખાર, ફરનીચર લાકડકામ વિગેરે.

૨-પૌલીશના તેમજ સાદા સામાનની સફાઈ તથા ડાઘો કાઢવા,
૩-પૌલીશ બનાવવી તથા લગાડવી, ૪-લાકડકામ વિષે, ૫-લાકડકામા
ખીલા, રકું મારવા અને કાઢવાની રીતો, ૬-લાકડકાના પીપ સાફ
કરવા ને ગળે નહિ તેમ બનાવવા, ૭-રબનાં બારી ખારણા, ૮-મોટા નાના
ઘરના સામાનને લગતી સુચનાઓ, ૯-ખીજાના ગોઠડાં વિષે.

પ્રકરણ ૩.

પાત્ર ૧૩ થી ૨૧.

બળતણ તથા દિવાબત્તી, તેલ વિગેરે.

૧૦-લાકડા, ૧૧-કોલસો, ૧૨-લોખડના ચુલ્હાની ભટ્ટી વિષે,
૧૩-એસની લાઇટ તથા ચુલ્હા, ૧૪-ઇલેક્ટ્રીક લાઇટ, ૧૫-બત્તી જાત
જાતની, મુનો, કાંકડા, ચીમની સાફ કરવી, ૧૬-મીથુબત્તી, ૧૭-તેલ
જાત જાતનાં.

પ્રકરણ ૪.

પાત્ર ૨૧ થી ૩૦.

વાસણો કાચ તથા કોડી, મટોડીનાં ઘોવા, ડાઘો કાઢવા અને
ટકાઉ બનાવવાં.

૧૮-ઘોવાની રીતો, ૧૯-ડાઘો કાઢવા, ૨૦-જલદી ભાંગે નહિ
તેવાં ટકાઉ બનાવવા, ૨૧-કાચની સીસીના જુથો મારવા તથા ઉઘા-
ડવા, ૨૨-ખાટલી પરની ટીકીટો કાઢવી તથા વળગાડવી, ૨૩-ઇનેમલનાં
વાસણો, ૨૪-કોડીના એસીન, બાલ વિગેરે, ૨૫-મટોડીનાં વાસણો.

પ્રકરણ ૫.

પાનુ ૩૦ થી ૩૫.

વળગાડવા માટે વપરાતી ચીજો, અને તે બનાવવાની રીતો.

૨૬-ગુદર, ૨૭-સરસ, ૨૮-રાજમ, ૨૯-લાહી, ૩૦-ખીજ
જાતના સીમેન્ટ, ૩૧-પ્લાસ્ટર, ૩૨-પેસ્ટ, ૩૩-લાખી, ૩૪-લાખ
મીલ મારવાની બનાવવી

પ્રકરણ ૬

પાનુ ૩૫ થી ૪૩.

ચીજો વળગાડવી આખી તેમજ ભાંગેલી.

૩૫-કાગળ, ૩૬-કપડુ ૩૭-કાચ તથા કોડી, ૩૮-સેલ્યુલોઝ,
૩૯-હાથીદાંત, ૪૦-શીપ, ૪૧-કેરબા, ૪૨-અબરખ તથા કચકડું,
૪૩-માર્બલ, ૪૪-પથર, ૪૫-ચામડું, ૪૬-ઝવેરાત, ૪૭-રખર, ૪૮-
ખુચ, ૪૯-લાકડું, ૫૦-મટોડીના વાસણો, ૫૧-ધાતુની બનેલી દરેક
જાતની ચીજો, ૫૨-ભાંગેલી ચીજો વળગાડવાની તથા છુટી કરવાની
રીતો

પ્રકરણ ૭.

પાનુ ૪૩ થી ૪૫

૫૩-છરી, ૫૪-કાંટા તથા અમચા સાફ કરવાની રીત

પ્રકરણ ૮

પાનુ ૪૫ થી ૫૭

ધાતુની દરેક જાતની બનેલી ચીજો સાફ રાખવા વિષે.

૫૫-ત્રાણ, ૫૬-કોપરબ્રાસ તથા કાંસુ, ૫૭-જર્મન સીલ્વર,
છલેકત્રોપ્લેટ, ૫૮-લોખંડ, ખીડ તથા સ્ટીલની બનેલી ચીજો, હથી-
આરો વિગેરે, ૫૯-ગ્રેન-ઝ, ૬૦-જસત, ૬૧-પતર સાફ કરવું, ૬૨-
પાતલ અળકડું રાખવાની રીતો ૬૩-ધાતુપર લખવાની રીત, ૬૪-
એલ્યુમીનમના વાસણો

પ્રકરણ ૯

પાનુ ૫૭ થી ૬૨.

માર્બલ પથર, હાથીદાંત, હાડકાં વિગેરે, સાફ કરવા.

૬૫-માર્બલ તથા ગીન પથરો સાફ કરી, ડાઘો કાઢવા,
૬૬-એલાબાસ્ટર, પ્લાસ્ટર ટેરાકોટા વિગેરે ૬૭-અક્રીક, ૬૮-મોઝેક
વર્ક ૬૯-હાથીદાંત, ૭૦-હાડકાની ચીજો, ૭૧-કચકડું તથા અબરખ
૭૨-શીપની ચીજો

અકરણુ ૧૦.

પાતુ ૬૨ થી ૭૧.

**જમીનને લગતી બાબતો, લાદી, ગાલીઓ, સાદડી,
લાકડાંની ભોંય.**

૭૩-કાબા તથા પત્થરની જમીન, ૭૪-લાદી જડેલી, ૭૫-ઝોખલ કલોથ પાંચરવુ તથા પોલીશ કરવું, ૭૬-ગાલીઓ સાફ રાખવો અને ડાઘો કાઢવા, ૭૭-સાદડી, ૭૮-કાચો જડેલો તથા ગોદડીઓ વિષે, ૭૯-જમીન લાકડાંની

અકરણુ ૧૧.

પાતુ ૭૧ થી ૭૫

લી ત સખધી તથા ઓરડાની હવા સૌજ રાખવી.

૮૦-ભીત સાફ રાખવી તથા ડાઘો કાઢવા ૮૧-ખીલો મારવાની રીત, ૮૨-ભીત ઉપર કાગળ (વૉલપેપર) જોડા વિષે, ૮૩-એસ એસતોસ, ૮૪-રગનો વાસ ઓરડામાથી કાઢવો તથા હવા સાફ કરવાની રીત

અકરણુ ૧૨.

પાતુ ૭૫ થી ૮૦.

કાચ સર્વે જાતના સાફ કરવા.

૮૫-કાચ બારી બારણાં તથા પીકચર, આરસીના સાફ રાખવા, ૮૬-ઉખેડવા તથા જડવા, ૮૭-કાચ કાપવા, ૮૮-કાચ કાજીના રમના, ૮૯-કાચપર પીકચર પાડવાના તથા છાપેલુ ઉતારવું

અકરણુ ૧૩.

પાતુ ૮૦ થી ૮૪.

પીકચરો, ફોટોગ્રાફ સાફ રાખવા તથા તેની ફ્રેમ વિગેરે.

૯૦-પીકચર ટાગવા, ૯૧-ઑર્થોલોપેન્ટીક સાફ રાખવા, ૯૨-પેનસીલના પીકચરો, ૯૩-ફોટોગ્રાફ (જખીઓ), ૯૪-ફ્રેમ ગીલીટની તથા સાદી વિષે.

અકરણુ ૧૪.

પાતુ ૮૪ થી ૯૨.

**શાહી તથા લખવાં વાંચવાની અને કાગળની ચીજો,
ગાયન વાજાંત્ર, વિગેરેની સંભાળ.**

૯૫-શાહી જાત જાતની તથા ખડીઓ, ૯૬-સ્ટીલ પેન તથા કવીલ પેન, ૯૭-શાહીની પેન સાફ કરવી, ૯૮-સુખ્ય પેન, ૯૯-સલેટ,

૧૦૦-કામળો તથા લખાણો વિષે, ૧૦૧-પોસ્ટની ટીકાટ ઉપેક્ષવી,
૧૦૨-સીલ મારવું, ૧૦૩-જાડાં કામળની ચીજો, ૧૦૪-નકલ કરવાના
કામળો, ૧૦૫-નોટ ખરી ખોટી પારખવી, ૧૦૬-ટાઇપ રાઇટર,
૧૦૭-કામળ તથા ચોપડીમાંની ઉધાઇ, ૧૦૮-રાજો તથા ગાયન, ૧૦૯-
વાજાં ત્રોની સંભાળ

અકરણુ ૧૫.

પાનું ૬૨ થી ૧૦૦

ચામડાંની ચીજો સાફ કરવી, જાતજાતનાં છુટો તથા રખર વિષે.

૧૧૦-ચામડા નરમ કરી, ડાઘા કાઢવા, ૧૧૧-ચામડાની પોલીશ,
૧૧૨-છુટો વિષે, ૧૧૩-છુટની લેસ, ૧૧૪-રખરની ચીજો વિષે

અકરણુ ૧૬.

પાનું ૧૦૦ થી ૧૦૯

સીવવાની ઉપયોગી ચીજો, સંચો, કપડાં, પેત્રવર્ક, પરચુરણ
ભરતકામ તથા ગુંથવાનું વિગેરે.

૧૧૫-સોય, કાતર, ૧૧૬-રેશમ તથા દોરાને વળ દેવાની રીત,
૧૧૭-સંચો વિષે, ૧૧૮-નવા કપડા તથા તેમાં બેળેણ પારખવું.
૧૧૯-જુના કપડા સુધારવા તથા ઉપયોગમાં લેવા, ૧૨૦-કપડાં
રપ્ત કરવા. ૧૨૧-(પેત્રવર્ક) નાના ટુકડાઓમાંથી બનતી ચીજો, ૧૨૨-
ચીપો ફાડવાની સહેલી રીત, જોળ ચકરડું કાપવું, ૧૨૩-ભરતકામ
પરચુરણ, ૧૨૪-ખાપ, ૧૨૫-ગુંથવાનું, બિન વિગેરે

અકરણુ ૧૭.

પાનું ૧૦૯ થી ૧૨૫

કપડાં ધોવા, સુકવવા અને અસત્રી કરવા.

૧૨૬-કપડા ધોવા માટે વપરાતી ચીજો, ૧૨૭-કાચા રમના તથા
ખોજ કપડા ધોવા, ૧૨૮-જોળ સુતરાઉ તથા રેશમી, ૧૨૯-લેસ
જાત જાતની ધોવી, ૧૩૦-નેટનું કપડું તથા પદ્મજાઓ ધોવા, ૧૩૧-નરમ
તથા ગુથેલા કપડા, ઓઢવાના વિગેરે, ૧૩૨-રેશમી કપડાં જાડા તથા
ઝીણા, રીબન ધોવી સાફ કરવી, અને નેકટાઇ ધોવા, ૧૩૩-કપડા
સુકવવા ૧૩૪-કાંજનો હાર તથા ગુળીનું પાણી, ૧૩૫-કપડાને ચોલીશ
કરવા ૧૩૬-અસત્રી કરવી તથા તે સાફ રાખવી, ૧૩૭-દુધામલા કપડાં
સરખા કરવા.

પ્રકરણ ૧૮.

પાનુ ૧૨૫ થી ૧૩૨

કપડાંને પાણીથી ધોવા વગર સાફ કરવા (ફાઇ કલીનીંગ).

૧૩૮-ડાઘો કાઢવાની મેળવણી તથા પાઉડર બનાવવા, ૧૩૯-સુતરાઉ કપડા, કોરસેટ તથા પડદા સાફ કરવા, ૧૪૦-ગરમ તથા ચુથેલાં કપડા, ફેબ્રેનલ પરના ડાઘો કાઢવા, ૧૪૧-રેશમનું ભરત મેલુ થયેલું સાફ કરવું, તથા રેશમી કપડા પરથી ડાઘો કાઢવા, ૧૪૨-લેસ સાફ કરવાની રીત, ૧૪૩-જરીનું ભરત તથા કસબની લેસો, ૧૪૪-ટાપીઓ ધમેજી સાફ કરવી.

પ્રકરણ ૧૯.

પાનુ ૧૩૨ થી ૧૪૧.

કપડાં પરના ડાઘો ઘણીક જાતના કાઢવા સુતરાઉ, ગરમ તથા રેશમીના.

૧૪૫-ડાઘો કાઢવા માટે વપરાતી ચીજો ૧૪૬-ડાઘો ખોરાકીના, પાણી, ચાહ, કોરી, દારૂના, લીંબુ અથવા ખટાસવાલી ચીજના, ઈંડાના, ઘાસ તથા ડુલ, કુટના, તરકારી, અખરોતના વિગેરે, ૧૪૭-ચીકાસ, ઘી, તેલ, ત્રીસ, રમ, મીણબત્તી, ચુંદર, કાદવ, કુમ, શાલિ તથા શીલના ડાઘો કાઢવાની રીતો, ૧૪૮-લોહી, લોખંડ, એસીડ, દવા, આયોડીન, ચુનો, તળાકુ વિગેરેના ડાઘો દરેક જાતના કપડા પરથી કાઢવા.

પ્રકરણ ૨૦.

પાનુ ૧૪૧ થી ૧૪૭

કપડું રંગવા, ઓસવવાની રીત, રંગોની મેળવણી તથા કપડાંના જુદા જુદા પ્રયોગ.

૧૪૯-કપડા રંગવાના અને જુદા જુદા રંગોની મેળવણી ૧૫૦-કાચો રંગ કપડાંના પારખવો, ૧૫૧-રંગ ઓસવી કાઢવો, ૧૫૨-કપડાંના પ્રયોગ, વોટરપ્રૂફ બનાવવું, ૧૫૩-આતશમા બળે નહિ તેવું કરવું, ૧૫૪-રવાંટી દબાવલી ઉભી કરવી, ૧૫૫-કપડાં ટુવાઈ જતા અટકાવવા, ૧૫૬-કપડાંમાં ખુશબો મુકવી.

પ્રકરણ ૨૧.

પાનુ ૧૪૭ થી ૧૫૮.

ચાહુ વપરાશની તેમજ શરીરના ઉપયોગ Toilet ની ચીજો ઘસા, નીખીઆ, સાથુ, પાઉડર, તેલ, ગ્લૅન્સ, વિગેરે.

૧૫૭-ઘસ નીખીઆ સાફ કરવા, ૧૫૮-દાંતના ઘસ તથા દાંત કોતરની, ચણા, ૧૫૯-ખીડીની પાઇપ, તથા તળાકુ ૧૬૦-બાથની

પીછી, ૧૬૧-સાથુ વિષે, ૧૬૨-પાઠિયર હાટવાનો, ૧૬૩-તેલ બાલનું
એ રમ તથા અતરો બનાવવાની રીતો, ૧૬૪-કોલોનવોટર, ટોયલેટ વીની-
ગર, ૧૬૫-કોલ્ડ ક્રીમ બનાવવું, ૧૬૬-સ્પન્જ (વાદલી) સાફ કરવી,
૧૬૭-ગ્લેસ હાથમાં પહેરવા કાઢવાની રીત તથા સાફ રાખવા, ૧૬૮-
શેમોઆ લેધર, ૧૬૯-પીછાં તથા ફરની સલાળ, ૧૭૦-વહેલ ઓન્સ
૧૭૧-છત્રી.

પ્રકરણ ૨૨.

પાનુ ૧૫૯ થી ૧૭૩

સોનું, રૂપું સાફ કરવું, મોતી અને તેના તોલ, કોઠા, તથા
અવેરાતમાં વપરાતાં કીમતી અને હુલકાં ન ગો વિષે.

૧૭૨-સોનું, ૧૭૩-રૂપું, ૧૭૪-પ્લેટીનમ, ૧૭૫-મોતી અને તેના
તોલ, કોઠા, ચવના દાખલાઓ વિગેરેની સમજણ, ૧૭૬-ચવ કાઢવાના
દાખલાઓ, ૧૭૭-અવેરાતના કીમતી પત્થરો હીરા, ૧૭૮-પાણી, ૧૭૯-
માણેક, ૧૮૦-પીરોળ, ઓપલ, શની, એમેથીસ, ૧૮૧-બીજા સોજા
પથરા પરવાલા, ઓનીકસ, જેડ, જેટ, લેપીસલેઝુલી, કેરખા વિગેરે

પ્રકરણ ૨૩.

પાનુ ૧૭૩ થી ૧૭૭

પરચુરણ બાબતો અને તેની સમજણ.

૧૮૨-ચુનો ચોક પુરવાનો, કળીચુનો, સીમેન્ટ, ઇટ, ૧૮૩-
રમની પીછી સાફ કરવી, ૧૮૪-રાજમ, કપુર, શુગર ઓફ લેડ,
૧૮૫-એક ગ્લાસમાં છુટી રહે તેવી ત્રણ પ્રવાહી ચીજો, ૧૮૬-વર-
સાદ કેટલો દુર પડે છે તે મણવાની રીત, ૧૮૭-આતસ પર બળે
નહિ તેવું કામળ તથા દોરો, ૧૮૮-હાથ પાણીમાં બોળી બીનાયા
વગર કાઢવો, ૧૮૯-દરીઆની કોડી સાફ કરવી, ૧૯૦-દોરી દોરડા
ટકાઉ બનાવવા, ૧૯૧-પાનાં રમવાનાં મેળા સાફ કરવા, ૧૯૨-
બોલ ટેનીસનો સાફ કરવો, ૧૯૩-ધડીઆલનું તેલ, ૧૯૪-મારેલા
પક્ષીને આખાં સ્કે કરવા, ૧૯૫-છુડતી વખતે અવાજ ધપકારો
કમી કરવો, ૧૯૬-કામ કરતી વખતે પગ દુખતા તેમજ કપડાં બચા-
વવા, ૧૯૭-ચુહલા પરથી ગરમ ચીજ ઉતારવી ૧૯૮-બપોરીઆની
મેળવણી, ૧૯૯-વાસણ લાકડા પર ચીટકી જાય તેમ કરવું, ૨૦૦-
એક જાતનો પદાર્થ બનાવવો, ૨૦૧-ખાટલીમાં ચળકટી ચીજો દેખા
ડવી, ૨૦૨-લીંબુ પોતીકા મેળે ગળડે તેમ કરવું, ૨૦૩-પુકો રખરનો
તથા પુટબોલમાં હવા ભરવી, ૨૦૪-હવામાં ફેરફાર પારખવો, ૨૦૫-
તેલીફ્રેન વિષ, ૨૦૬-લાખી લાખન સરખી દોરવી, ૨૦૭-બહારગામ
લખ જવાનો સામાન, ૨૦૮-રંગીન ચાક બનાવવો.

પ્રકરણુ ૨૪.

પાતુ ૧૭૭ થી ૧૯૧.

બગીચો, ઝાડપાન, ખાતર, બી, તથા ઝાડપરનાં નાશ-
કારક તથા બીજાં જંતુઓ કીડ, કામળીઆ, તીડ,
દેડકા, ભમરા, સાપ, વિગેરે.

૨૦૯-બગીચો, પુલ તથા ફર્નનાં ઝાડોની જતન, ૨૧૦-પુલો
ગોઠવવાં તથા શયુગાર કરવો, ૨૧૧-તાજી રાખવા અને પેક કરવાં,
૨૧૨-પુલોના રંગ બદલવા, ૨૧૩-ખાતરો ધણીક જતનના, તથા કમો-
સ મે ફળ ઉગાડવાની રીત, ૨૧૪-બી વિષે, ૨૧૫-ચોખા ઉગાડવા તથા
ભાનમાંથી કાઢવા, ૨૧૬-ઝાડ વગર ઉપોગનાં કાઢી નાખવા, તથા
મરી જતા બચાવવા, ૨૧૭-મોટાં ઝાડની ઉચાઇનું માપ લેવાની રીત,
૨૧૮-ઝાડના નાશકારક તથા બીજાં જંતુઓ મારવાં, કીડી, ગોઠળ-
ગાય, કામળીઆ, કીડ, તીડ, દેડકા, ભમરા, ચાગીઆ કીડ, કરો-
ળીઆ, મગતરા વિગેરે, ૨૧૯-પક્ષીઓને ફળ ખાઈ જતાં અટકાવવા
૨૨૦-સાપ વિષે

પ્રકરણુ ૨૫.

પાતુ ૧૯૨ થી ૨૦૩.

જાનવરો તથા જીવજંતુઓ જાત જાતનાં વિષે.

૨૨૧-કુતરાની જતન, ૨૨૨-ધોડાનો ખોરાક તથા માવજત,
૨૨૩-બકરા મેઢા, ૨૨૪-ગાય, બળદ, ૨૨૫-ઉંદરને મારવા તથા નહ
સાડવા, ૨૨૬-કીડીઓ તથા મકોડા મારવાની રીત, ૨૨૭-કસારી,
૨૨૮-મચ્છર, મગતરા ૨૨૯-માખી મારવી તથા તેને પકડવાનાં કામજો
બનાવવા, ૨૩૦-ચાચડ, ૨૩૧-માકડ.

પ્રકરણુ ૨૬.

પાતુ ૨૦૩ થી ૨૦૭.

મરઘાં તથા બીજાં પંખીઓ.

૨૩૨-મરઘાની જતન, ૨૩૩-ટરકી તથા હાસ, ૨૩૪-કબુતર
અને બીજાં પંખીઓ, ૨૩૫-પોપટ તથા કનેરી.

પ્રકરણુ ૨૭.

પાતુ ૨૦૭ થી ૨૧૧.

માછલીઓ જુદી જુદી જાતની તથા ગ્રાસ જાત જાતનું
સુપ, અને બીજાં જોરાક સુધારવો.

૨૩૬-માછલી પારખવી તથા તાજી રાખવી, ઇમના, જુમલા, લેવટા,
ચાંદ, કરચલાં, કાળું, સુકી માછલી, ગોળા પાણીની માછલી, દીનમાં

ચેક કાગિલી બીગડેલી પારખવી વિગેરે, ૨૩૭-ગોશ બકરાનુ, ૨૩૮-ગોશ
કુકરનુ તથા સેન્ડવીચીઝ, ૨૩૯-હરથનુ ગોશ, ૨૪૦-જીભ સાફ
કરવી, ૨૪૧-સુપ બનાવવો તથા બીગડેલો ખોરાક સુધારવો.

પ્રકરણ ૨૮.

પાનુ ૨૧૧ થી ૨૧૫

અનાજ તથા ખોરાકની બીજી જાણસો.

૨૪૨-ગોખા, ૨૪૩-દાળ, ૨૪૪-આટો તથા તેમાં ભેળેલુ પાર-
ખવુ, ૨૪૫-થુલુ, ૨૪૬-લી, ૨૪૭-તેલ, ૨૪૮-નીમક, ૨૪૯-મરી
કાળા તથા સફેદ, ૨૫૦-આમલી, સરકો, ૨૫૧-રાધ, ૨૫૨-નાળીએર.

પ્રકરણ ૨૯.

પાનુ ૨૧૫ થી ૨૧૬

તરકારી સુકી તથા લીલી વિષે.

૨૫૩-પટેટા, ૨૫૪-કાદા, ૨૫૫-આદુ તથા લસણ, ૨૫૬-ગાજર,
ખીટ, ૨૫૭-લીલી તરકારી તાજી રાખવી, કોથમરી, કોખી, સાલેરી
તથા સલમમ, મરચા, વટાણા, બાજીપાલો, એસપેરેગસ વિગેરે,
૨૫૮-ટીનની બીગડેલી તરકારી પારખવી, ૨૫૯-તરકારી બાફવાની રીતો.

પ્રકરણ ૩૦.

પાનુ ૨૧૬ થી ૨૨૨.

કુટ બત બતની લાંબો વખત રાખવી તથા સુકવવી.

૨૬૦-કુટ પાકવવી, ૨૬૧-કુટના ઠળીઆ કાઢવાની રીત,
૨૬૨-કુટને લાંબા દીવસ રાખવી, ૨૬૩-કુટ સુકવવાની રીતો

પ્રકરણ ૩૧.

પાનુ ૨૨૨ થી ૨૩૩.

ખોરાકી ચાલુ વપરાશની ઘડાં, ખાંડ, ચાહ, કેફી, પાંચી,
દુધ, પનીર, માખણ તથા બીજી ચીજો.

૨૬૪-ઘડા પારખવા તથા તાજી રાખવા, ૨૬૫-આખરી ગ્લાસ,
જીલેટીન, ૨૬૬-ખાંડ, શીરો, લોફચુગર. મીલ્કચુગર, ગ્લુકોઝ,
સેકરીન, ૨૬૭-ચાહ, ૨૬૮-કોરી તથા કોકો, ૨૬૯-પૌઆ, ૨૭૦-
આરાઈટ, કેન^૧-ફ્લોઅર, સાયગોખા, ૨૭૧-પાંચી વિષે, ૨૭૨-દુધ
પારખવુ, તાજી રાખવુ અને બીગડેલુ સુધારવાની રીત, દુધની છુટી
બનાવવી, ૨૭૩-દુધની મીઠાઈ, મલાઈ તથા ક્રીમ, ૨૭૪-પનીર,
૨૭૫-માખણ બનાવવુ, તાજી રાખવુ અને બીગડેલુ સુધારવુ.

૨૭૬-ચરખી, ૨૭૭-ઝાશ બનાવવાની રીત, ૨૭૮-કેક, ખીસકીટ, વિજેરે

અકરણુ ૩૨.

પાતુ ૨૩૩ થી ૨૩૫

મેવો જાત જાતનો, જામ જેલી પેક કરવી તથા ગાળવી.

૨૭૯-દ્રાક્ષ, બદામ, અખરોત વિજેરે, ૨૮૦-મુરખો, જામ જેલી પેક કરવી, ગાળવી તથા વાસણમાંથી કાઢવાની રીત

અકરણુ ૩૩.

પાતુ ૨૩૬ થી ૨૩૯

દાડ તથા ખીજ પીવાની ચીજો ગુલાબ, મધ, વેનીલા.

૨૮૧-દાડ સલાળથી રાખવો, લીકચર, વાઝન, ગ્રેન્ડી વિજેરે, મહુડાનો સરખતનો દાડ બનાવવો, ૨૮૨-ગુલાબ, વેનીલા તથા મધ, ૨૮૩-મીઠાઈ વિજેરેમાં વપરાતા રંગો

અકરણુ ૩૪.

પાતુ ૨૩૯ થી ૨૪૨

પાણી જાત જાતનાં તથા તેની સંભાળ તથા આધસ સંબંધી.

૨૮૪-પાણીની સભાળ, વરસાદ તથા નદીનું પાણી, બારી દલકાં પાણી વિષે, અને પાણી શીલટર કરવાની રીતો, ૨૮૫-આધસને લાખો વખત પીગળે નહિ તેમ રાખવું, લાડીનું વજન કાઢવું.

અકરણુ ૩૫.

પાતુ ૨૪૩ થી ૨૪૫.

ખોરાકીનાં ત્તવો વિષે તથા ખોરાકની સંભાળ.

૨૮૬-ખોરાકીમાં સમાયલા પુટીકારક ત્તવો, ૨૮૭-ખોરાકને સલાળથી રાખવાની રીતો

અકરણુ ૩૬.

પાતુ ૨૪૫ થી ૨૪૭.

ઘરના વપરાશની ફરલીક ચીજો, તેનો ઉપયોગ.

૨૮૮-ખાર જાત જાતના વિષે, ૨૮૯-ટરપીનટાઇન, ૨૯૦-એકી ગ પાણીની મેળવણી, ૨૯૧-ફટકડી, ૨૯૨-પ્લુમ્બીસ્ટોન, ૨૯૩-પલ્કાએક બનાવવી, ૨૯૪-ગુદર, ૨૯૫-સુખડ, લોખાન, ૨૯૬-પ્લેટ પાણીર બનાવવો, ૨૯૭-જેવેલ વૉટર કપડાં ધોવા માટે વપરાતી મેળવણી.

પ્રકરણ ૩૭.

પાનુ ૨૪૮ થી ૨૪૯.

૨૯૮—તોલ્યા વગર ખોરાકી તથા ઘટ પ્રવાહી વિગેરેના સુમાર લેવાની સમજણ તથા ચમચા ને કપડું માપ.

પ્રકરણ ૩૮.

પાનુ ૨૫૦.

૨૯૯—પાણેરથી એક મણ સુધી જુદા જુદા ભાવ પ્રમાણેનો હીશાખનો તૈયાર કોઠો.

પ્રકરણ ૩૯.

પાનુ ૨૫૧ થી ૨૫૨.

૩૦૦—બ્યાજ ગણવાની રીતો.

પ્રકરણ ૪૦.

પાનુ ૨૫૩

૩૦૧—પગાર અથવા ભાડું મહીનાનું હોય તેના દર રોજના હીશાખની ગણતરી રૂ. ૧ થી ૧૦,૦૦૦ સુધી.

પ્રકરણ ૪૧.

પાનુ ૨૫૪ થી ૨૫૬

૩૦૨—કોળકો ચાલુ તોલ, માપ તથા દવાના તેમજ ખોટથી હીશાખ ગણવાની રીતો.

વૈદક ગુસખા.

“એક ત નદુરસ્તી હઝાર ન્યામત.”

પ્રકરણ ૪૨.

પાનુ ૨૫૭ થી ૨૬૧

માણસનાં શરીરને લગતી જાણવા જોગ બાબતો.

૩૦૩—શરીરની ગરમી, દમ લેવાનો, નાડ, ભેજનું વજન વિગેરે તથા તનદુરસ્તી જાણવી, ૩૦૪—શરીરના ભાગો ખીલવવા, મસાજ ૩૦૫—માણસનાં હાડકા અને મરદ તથા ઓરતના વજનનો સુમાર, શરીરના ભાગોનું માપ લેવાની રીત

પ્રકરણ ૪૩.

પાનુ ૨૬૧ થી ૨૬૪.

કસરત.

૩૦૬—કસરત કરવાની થોડીક રીતો

પ્રકરણ ૪૪.

પાનુ ૨૬૪ થી ૨૭૩

બચ્ચાની જતન વિષે.

૩૦૭-સાધારણ બાબતો બચ્ચાને લગતી, ૩૦૮-ફુધનો તથા બીજો ખોરાક, ૩૦૯-બચ્ચાને નહવડાવવાની રીત, ૩૧૦-બચ્ચાની ઉધ, ૩૧૧-દાંત વિષે, ૩૧૨-સાધારણ માદગીના ધરધતુ ઉપાયો, ૩૧૩-નબલા બચ્ચા, રીકેટ્સ, ૩૧૪-દવા પાવાની રીત તથા તેનું નોંધનું પ્રમાણ, ૩૧૫-નાના બચ્ચાનું વજન તથા ઉચાછનો સુમા.

પ્રકરણ ૪૫.

પાનુ ૨૭૩ થી ૨૭૭

દરદીની માવજત, નસીંગ વિષે.

૩૧૬-દરદીની માવજત, નસીંગ, ૩૧૭-માદગીમાથી સારૂ થયા પછીની સલાખ.

પ્રકરણ ૪૬.

પાનુ ૨૭૭ થી ૨૮૩

પોલટીસ પ્લાસ્ટર શેક તથા ભરવા ચોપડવાની દવાઓ
એમ્બ્રોક્ષેન પ્લીસ્ટર કપી મ, જળો વિગેરે.

૩૧૮-પોલટીસ જુદી જુદી રીતે બનાવવી, ૩૧૯-રાખનું પ્લાસ્ટર, ૩૨૦-શેક જુદી જુદી રીતનો, ૩૨૧-ભરવા ચોપડવાની દવાઓ, તેલ એમ્બ્રોક્ષેન બનાવવાની રીતો, કપી મ, પ્લીસ્ટર, જળો મુકાવવી

પ્રકરણ ૪૭

પાનુ ૨૮૩ થી ૨૯૬

ચામડીને લગતી બાબતો, તેનાં દરદો અને તેપર
લગાડવાની ચીજો.

૩૨૨-ચામડીની સફાઈ, અરાધ, સેવત, ચાઠા, ૩૨૩-ચામડી સુવાળી રાખવી, ચીરા, કરચલી, તડકાથી કાળી થયેલી વિષે ૩૨૪-ખુબલી, કીડ, તેના મલમ જતજતનાં, તથા ખીલ, પુલ્લાના ઉપાયો, ૩૨૫-મસા, જામરા, આટણુ, દરાજ, ખરપસુ વિગેરે, ૩૨૬-પરસેવો તથા હાથ પગની સફાઈ, ૩૨૭-ચામડીમા પેવશ થયેલી ચીજ કાઢવી અને શરીરમાં પેવશ કરવાની ચીજોની સલાખ.

પ્રકરણ ૪૮

પાતુ ૨૯૬ થી ૩૦૨

જખમ, હાઝેલી ચામડી તથા જાનવર, જતુઓના દંખ વિષે,

૩૨૮-જખમમાંથી લોહિ અટકાવવું તથા ધા રૂઆવવા, ૩૨૯-હાઝેલાંના ઉપાય, ૩૩૦ જાનવર, બિંદર, ખીલાડી, કુતરા, સાપ કરડે તથા જતુઓ કાનક્યુરા, મધમાખ, ભમરા, મચ્છર વિગેરે દંખે તેના ઉપાયો

પ્રકરણ ૪૯.

પાતુ ૩૦૨ થી ૩૦૬.

સધીવા, હાથપગના સોજા, રસ, આંકડાં, વાળો, ધનુરવા વિગેરે.

૩૩૧-સધીવાનો ઇલાજ, ૩૩૨-હાથ પગના સોજા, રસ તથા મધાયલી નસ, ૩૩૩-આંકડા હાથ પગ તથા છાતીમાં આવે તેનો ઇલાજ, ૩૩૪-વાળો થાય તેનો ઉપાય, ૩૩૫-ધનુરવા

પ્રકરણ ૫૦.

પાતુ ૩૦૬ થી ૩૧૩.

માથુ દુખે તેનો ઇલાજ, સરકમ, તાવ, ગોવરૂ, તથા નખલાઇના ઉપાયો અને પીવાની રાખડી.

૩૩૬-માથુ દુખે તેના ઇલાજ, ૩૩૭-સરકમ સરદી, ૩૩૮-તાવ તથા તેપર પીવાનો કાવો, ૩૩૯-ગોવરૂ, સહીએડ તથા કમળો, ૩૪૦-નખલાઇના ઉપાયો તથા શકતીની રાખડી પીવાની.

પ્રકરણ ૫૧.

પાતુ ૩૧૪ થી ૩૨૨.

પેટમાં દુખે તેનો ઇલાજ, જીલાખ લેવો, મરડો, રેતી વિગેરે.

૩૪૧-ખદહજી અથવા સરદીનું પેટમાં દુખે તેના ઇલાજ, ૩૪૨-પેટ (ઝાડો) બંધ કરવા, ૩૪૩-જીલાખ લેવાની રીતો, ૩૪૪-મરડાના ઉપાયો, ૩૪૫-કરમ, ૩૪૬-પીશાબ વિષ, ૩૪૭-રેતી તથા પત્થરીના ઉપાય, ૩૪૮-હરસના મસા, ભગ નદર.

પ્રકરણ ૫૨.

પાતુ ૩૨૨ થી ૩૨૫.

ઊલટી, અડગરી, ફેર, બિંધ વિગેરે.

૩૪૯-ઊલટી લાવવી તથા બંધ કરવી, ૩૫૦-અડગરી, ૩૫૧-અટકાર, ૩૫૨-ફેર, બેસુધી, શીફર, ૩૫૩-બિંધ વિષે.

પ્રકરણ ૫૩.

પાનુ ૩૨૫ થી ૩૨૬

મોઢાંની સફાઈ, જીભ, ઢાંતની સંભાળ.

૩૫૪-મોઢાંનો વાસ તથા કોમરા કરવાના, ૩૫૫-જીભ વિષે, ૩૫૬-ઢાંતની સંભાળ તથા લગાડવાના મજન.

પ્રકરણ ૫૪.

પાનુ ૩૨૬ થી ૩૩૭

ગળું, ઢાંસો, હાંફણુ વિગેરે.

૩૫૭-ગળું દુખતું તથા ગઠિા, અવાજ સુધારવો તથા ખુટેલી ચીજો, અને કઠમાળા વિષે, ૩૫૮-ઢાંસો સાધારણ તથા ગુચનો અને તેના ઉપાયો, ૩૫૯-હાંફણુનો ઇલાજ.

પ્રકરણ ૫૫.

પાનુ ૩૩૭ થી ૩૪૨.

આંખ નાક તથા કાન વિષે.

૩૬૦-આંખની જતન, ૩૬૧-નાક, ૩૬૨-કાન દુખે તેના ઉપાય

પ્રકરણ ૫૬.

પાનુ ૩૪૨ થી ૩૪૬

નખ અને બાલની જતન.

૩૬૩-નખ સાફ રાખવાની રીત, ૩૬૪-બાલ ધીવા, ખારો કાઢવો, કરચલી કરવી તથા કાળા કરવા વિગેરે.

પ્રકરણ ૫૭.

પાનુ ૩૪૬ થી ૩૫૪.

અકરમાત વિષે, તે થતા અટકાવવા અને તે વેળાની સાવચેતી ને તાત્કાલીક મદદ. ભાંગેલા હાડકાં તથા પાટા બાંધવા વિગેરે. ઝેરી દવાઓના ઉતાર.

૩૬૫-આગ, વીજળી, ગેસ, કુવા ફરીઆમાં નાહવા વિષે અને દુખતા માણુસને મદદ કરવી, ગાડી-ધોડાના અકરમાત વિગેરે, ૩૬૬-પ્રજ્જ પાગેલોને ઉચકવાની રીત, ૩૬૭-પડી જવાથી વાગેલોનો ઉપાય, ૩૬૮-ભગેલાં હાડકાં પર પાટો બાંધવો તથા હાડકાં સંધાવાને લાગતો

વખત, ૩૬૯-અકસ્માતો બનતા અટકાવવા, ૩૭૦-ઝેરી દવાઓ કે વસ્તુઓ ખાધાપીધામાં આવે તેના ઉપાયો.

પ્રકરણ ૫૮.

પાતુ ૩૫૪ થી ૩૬૦

દવાદારૂની પરચુરણ બાબતો ને તેની સમજણ.

હવા પાણી તથા બધી વનસ્પતીમાં સમાયલાં તત્વો વિષે.

૩૭૧-દવા તથા ઝોળાઓ ગળવા ને પીવાની રીતો, ૩૭૨-ઝોળાઓ બનાવવી, ૩૭૩-કાવો વસાણાઓનો, સુનામખી, ક્વોશીઆ, સુથ, સારસા પરેલા વિગેરેના. ૩૭૪-અકે જાત જાતના, ૩૭૫-કે જી વિષે, ૩૭૬-આલખ્યુમન વોટર, ૩૭૭-વેસલીન, ૩૭૮-આયોડીન, ૩૭૯-ગલીચી તથા વાસ દુર કરવાની ચીજો, ૩૮૦-ચાક સોજો બનાવવો, ૩૮૧-નીમક અને તેનો ઉપયોગ, ૩૮૨-દારૂ પીવાની ટેવ છોડવવાની રીત, ૩૮૩-માણસના હાટ વિષે તથા મુઠેલું માણસ પારખવું, ૩૮૪-દ મર્મા વાસ જતો અટકાવવો, ૩૮૫-ચાર મુખ્ય તત્વો અને તે વિષેની સમજણો.

પ્રકરણ ૫૯.

પાતુ ૩૬૦ થી ૩૭૪

૩૮૬-દવા, દારૂ, તેજ્યો અને બીજી ધણીક વપરાશની ચીજોના અગ્રેજી તથા ગુજરાતી નામો અને તેની સમજણો.

પ્રકરણ ૧.

ત્રીની ક્રમ.

૧-દરેક ત્રીએ પોતાના કુટુંબીઓની સુખ સમવડ સાચવવી.
ધરખારને લગતું નાનું કે મોટું દરેક કામકાજ પુરતી તકેદારી
અને સમજ વાપરી કરવું યા કરાવવું જેથી ધર સુખી ને તનદુરસ્તી
બચુ સદા રહે.

A man's work is from sun to sun

A woman's work is never done.

સવારથી સાજ પછી મરદને પરવાર,

ત્રીની રાત દીનની જ'જળનો નહી પાર

દરેક બચ્ચાઓને સ પૂણું તન, મન અને આત્મીક કેળવણી
આપ્યાથી તેમનું ભવિષ્ય ઝળકતું અને સુખી નીવડશે.

માતાઓએ પોતાની છોકરીઓને બીજી કેળવણી સાથે તેમની
સ સારી જીદગીમા ઉપયોગી થઇ પડે એવા ધર સ સારી દુનિયાની તાલીમ
આપવી કે જે વગર એક ત્રી સ પૂણું કેળવાયલી ગણાશે નહિ.

કેળવાયલી અને સમજદાર માતા સૌ શિક્ષકની ગરજ સારે છે.
મહાન નેપોલીયન જેવા બોલી ગયા છે કે,

“કહે નેપોલીયન દેશને, કરવા આબાદાન,

સરસ રીત એજ છે કે, દો માતાને જ્ઞાન.” (ત્રી બોધ)

કરકસરથી ખરચ કરવો, આપણા વડવાઓની આ કહેવત યાદ
રાખવી કે “ધરની કસર ને વઢાણની સફર.”

નાની યા મોટી આવકમાંથી જરૂર જોગો ખરચ કરી બાકીનું
બચાવે તેજ ખરી સમજી ધર ધણીઆણી કહેવાય. સદા નીચે તેવો
ખરચ પહેલાથીજ રાખવો કે કોઇ પ્રસંગે આવકમાં ઘટાડો થાય તે
વખતે મુશ્કેલ લાગે નહિ.

કરકસરથી બચાવેલું આપણને ઝડીબીડી કે ધડપણમાં તેમજ
ભવિષ્યમાં આપણાં બચ્ચાંઓને કામનું થઇ પડશે કહેવત છે કે
“કરકસરથી મેળવેલું ધન નવું પેદા કરવા બરાબર છે.”

ખુદાએ આપણને જે હાલતમાં મુક્યાં હોય તે ઉપર સંતોષ
રાખી રહેવું, અને જો કોઇ વખતે આપણાં ઉપર ન ધારેલી મુશ્કેલત
આવી પડે તે વખતે ખુદાપર બરોસો રાખી ધીરજથી ખમવું, અને
મમજનું સમતોલપણ જાળવવું.

માંદગીના વખતમાં કશોપી મહારાત કરવા વગર જાત મને ફરદીની
આવજત કરવી.

પોતાના સ સારનું ગાફુ સરલ રીતે ગમડાવવા ઉપરાંત આસપાસનાઓના સુખ દુઃખ કે મુશ્કેલી વખતે બનતી મદદ કરવાની ફરજ બજાવવામાં પછાત પડવું નહિ. ઇંગ્લેન્ડ કહેવત મુજબ “Charity begins at home.” ધરતી સખાવત પહેલી એ હ મેશા યાદ રાખવું.

ખુદાની યાદ, સાચવત, એકીનદારી, જ્ઞાત મીઠા સ્વભાવ, ઉદયોગ અને ઉમમ, દયાળુ જીવન, સ તોષ અને સજીવી એ ગુણો એક જીના ખરા સજીવનાર સમાન છે. ઉપલા સફળુષુ ધરાવનાર જી પોતાના ધણી, બચ્ચાઓ તથા આસપાસના સર્વનો યાદ અને માન સાથે પોતાનો સ સાર ફતેહમ દીધી ચલાવવાને સામર્થ્યવાન થઇ શકશે.

પ્રકરણ ૨.

ધરખાર-ફરનીચર-લાકડકામ વિગેરે, પોલીશના તેમજ સાદા સામાનની સફાઈ.

૨-જાંખી પડેલી પોલીશ સ્પીરીટ ઓફ વાષન લગાડવાથી ચળકશે. એલ તેલને એસેટીક એસીડ Acetic acid બેળા રૂની પોટલીએ લગાડવું, અથવા તે ઓલીવ ઓઇલને ટરપીનટાઇન બેળા વાપરવું. ગરમ પાણીમાં પેરેરીન બેળા ફેલેનલ વડે નુજ્યા પછી બીજી ફેલેનલને સરકામાં ઓળી પાછું ધસવાથી ચળકાટ આવશે.

ખાણાની ટેબલની પોલીશ ગરમ ડીશ મુકતા અથવા પાણીના ડાંધા પડવાથી ખરાબ થાય તે ઓમોનીઆ લગાડી નુજવી, અથવા તે ઓલીવ ઓઇલમાં થોડું નીમક પીગળાવી તે ડાંધા ઉપર રેડી એક કલાક રહેવા દેખને નુજવું.

ફેરોસીન તેલ ઉપલા ડાંધા ઉપર કપડાએ લગાડી બીજા સોળ કપડા પર ફેલેન-વોટર નાંખી નુજવાથી સાફ થશે. ધણું ગરમ પાણીમાં કટકો ઓળીને નુજવાથી ડાંધા નીકળશે.

એસસ ઓફ પેપરમીન્ટ અથવા સ્પીરીટ ઓફ કેમ્ફર ફેલેનલના કટકા પર લખને લગાડવા પછી સારી પોલીશનો હાથ તુરત મારવો. ટરપીનટાઇન ફેલેનલ વડે લગાડવું.

નખના ઘસા પડેલા ઓક્ઝેલીક એસીડ બે લાગ ને ગરમ પાણી એક લાગમાં બેળા કપડા વડે નુજવા.

માખ, મચ્છરના ડાંધ કાઢવા સ્પીરીટ ઓફ વાષન અથવા તે જીન દારૂ નરમ કપડામાં ઓળી નુજી નાખવું. સફેદ ડાંધ ઉપર સ્પીરીટ ઓફ કેમ્ફર લગાડવું.

હાથે લાંબા વખતના પડેલા માટે ઓલીવ ઓઇલમા થોડું કે વાટેલું નીમક ને આટો બેળો પેસ્ટ જેવું થત બનાવી ને નરમ કપડાએ ઘસવાથી હાથે નીકળે છે.

મોરચુ પાણીમા નાખી છુય વડે પાણી લાકડા પર ઘસવું પછી સ્વચ્છ પાણીએ ધોઈ નાખવું, લાકડાને રંગ આપે કે ખરાબ થાય તો સુકાયા પછી પોલીશ લગાડવી.

ક્લોરોફોર્મ Chloroform લગાડવાથી પણ કાંઈ ખી જાતના હાથે નીકળી જશે.

આયોડીનના હાથ બ્લેટી ગ પેપરે દાખવા પછી કપુરનો અર્ક લગાડવો

શાહીના હાથ ઉપર સુરોખાર Nitro પાતલું કરી પીછી વડે લગાડવું, સરકો લગાડવાથી પણ નીકળે છે

મીઠુના હાથ માટે ટરપીનટાઇન લગાડી મીઠુ કાઢ્યા પછી સાબુના ગરમ પાણીએ ધોવું, અથવા ખળખળતાં પાણીએ નુછવા.

મેસના હાથ ઉપર પેરેશીન અથવા એમોનીઆમા ઝીણું કપડું બોળી નુછી નાખવું

ચીકાસના હાથ ઝીણા સફેદ કાગળે નુછવાથી જાય છે, આટો ઢાંટવાથી ચીકાશ જશે.

ઘસા પડેલા પોલીશપરથી કાઢવા અખરોટને બાંખી અંદરનો ભાગ તેપર ઘસવો સહેજ ગરમ કીધાથી તેમાનો તેલનો ચીકાશ સહે લાંબથી નીકળી ઘસા પડેલા જલદી સાફ થશે

માહુગનીનું લાકડું હડા પાણીમા કપડું બોળી નુછી સુકા કંટ કાઢે સાફ કરવું માહુગનીના લાકડા પરના ઘસા યેલ તેલ લગાડવાથી નીકળી જશે

માહુગનીના લાકડા પર ગરમ ચીજ ઢોલાવાથી હાથે પડેલા કાઢવા ઓલીવ ઓઇલ લગાડી બે દિવસ રહેવા દઇ પછી તે પર ટરપીનટાઇન બીજા બે દિવસ રાખી છેલ્લે પોલીશ કરવી સરકાને પાણી બેળો લગાડવાથી પણ હાથે નીકળે છે

લાલ ઘેરા રંગના માહુગનીનાં લાકડા સાફ પરચેન્ટ ઓફ પોટેશ નામની દવા પાણીમા પીગળાવી પીછી વડે લગાડવી.

પોલીશના સામાન પર બીની સરદ હવાથી ઝાંખ પડી બધું રંગ થાય તો શેમોઆ લેધર પર બે ત્રણ ટીપા મીઠું તેલ નાખી નુછવા પછી હાથની હથેલી વડે ઘસવું.

ઓકવું બુવું ઝાંખું પડેલું લાકડું ખીજાર દારૂ ગરમ કરી તે પર લગાડવા પછી મધપુડવું મીઠું ઘસીને છેલ્લે શેમોઆ લેધર નુછવાથી નવા જેવું થશે.

સફેદ લાકડું લાખો વખત પડી રહેતા ખરાબ થયેલુ એમોની-
આમાં ઝીણી સફેદ રેતીને સાથુનો લુકો બેળાને ધસી સાફ કરવુ. હવા
ઉભસમા સોજુ રહેશે, બધ જગ્યામા પીળુ થઇ જાય છે

નકશીના પૌલીશના સામાનમાંથી ધુળ કચરો કાઢવા પેટ્રો-
લમાં પીછી બોળાને બધા ખાચામા ફેરવવી, અથવા તો ટરપીનટાઇન
ને પેરેશીન એક સરખુ બેળા તેમા પીછી બોળા કપડાએ પીછી નુછી
નાખવી યાતો હવામાં સુકાયા પછી તે વડે નકશી સાફ કરવી. ગરમી કે
આતશ નજદીક તેમ કરવાથી સળગી ઉઠશે માટે સભાળ રાખવી

નકશીનો સામાન સાફ કરવા વન્ડર મીસ્ટ Wonder mist
નામની એક જાતની પૌલીશ મોટરના કારખાનાંવાળાને ત્યાથી મળે છે
તેની સાચની અથવા બીજી કોઇબી જાતની પીચકારી વડે સામાન
પર તે પૌલીશ છાટીને પછી કપડા વડે ધસીને નુછવાથી નકશીમાંની
ધુલ કચરો નીકળાને પૌલીશ જેવો ચળકાટ આપશે.

પિત્તળ અથવા ધાતુ લાકડામાં ફાટરીને બેસાડેલું Inlaid
હોય તો એલ તેલમા ત્રીપોલી પાઉડર Tripoli powder ની લુકી
બેળા ધસીને નુછવાથી સાફ થશે લાકડામા ખાડો કાઢવા ફેલેનલને
પાણીમા બોળા તે પર મુકી ગરમ અસ્ખી ફેરવવી

ટેબલ રાંધણીમાં વપરાતી સાફ કરવા માટે ગરમ પાણીમા
કળા ચુનો નાખીને ધસીને ઘોયા પછી કપડાએ નુછી નાખ્યાથી લાકડું
સોજુ નવુ જેવુ લાગશે, ઘણી ખરાબ થયેલી હોય તો ગરમ પાણી સાથે
સાથુ પશુ લેવો, બેઇએ બારીક રેતી સાથે બેળવી.

જેપાનીસ તથા ચીનાઇ લાકડાંનો સામાન જેને Lacquer
waro કહે છે તેને સાફ કરવા માટે મીઠુ તેલ અથવા ઓલીવ ઓઇલ
નરમ કપડા વડે લગાડવુ, હી જુનો રસ યા ઝાસ પાણીમાં બેળા લગાડી
ગરમ જગ્યામા રાખી સુકાયને શેમોઆ લેધરે નુછવુ.

ઉપલા લાકડાની ત્રે પર ગરમ ચીજ મુકવાથી ડાઘો પડે તો ડુકાં
પાણીમા કપડુ બોળા નુછવી વધુ ખરાબ થયેલી હોય તો ઉપલી કોઇબી
જાતનુ તેલ લગાડી તેપર આટો ગરમ કરી છાટીને નુછવાથી સાફ થાય છે.

રમેલા સોજા સામાનપરના ડાઘો વરસાદના પાણીથી નીકળે છે,
છેલ્લે કપડાપર થોડુંક વેસલીન લઇ ધસવુ.

કળાટ પેટી કે ખાનાનુ લાકડું નવી પૌલીશ લગાડવાથી વળગી
જઇ સહેલાઇથી ઉઘાડ ઢાક નહી થાય તો નરમ બી. બી ની સુખડ
પેન કીનારીપર ધસવી અથવા બ્લેક લેડ Black lead નામની લુકીને
કીનારીપર છાટવાથી સહેલુ થશે યા સુકો સાથુ ધસવો.

કળાટ બધ પડી રહેતા તેમા હવાચલો કે ઉખાચલો વાસ આવે
તો તડકાને વખતે બારણુ થોડીક વખત ઉઘાડ ઢાક કર્યા કરવું જેથી
બહારની સોજા ખુલ્લી અને ગરમ હવા કળાટમા જવાથી ઉપલો વાસ,

બીનાશ વિગેરે નીકળી જશે, અથવા તો થોડો વખત સુધી ખારણા ખોલી નાખવા.

મીઠામરં ટાપટ લાગે તો તેલ મુકવું, તેમજ કપાટ ખસેડીને પાછી ઝાઘવતી વખતે ખારણાઓ ઉધારી ભેતા નીચેથી ધસાતું હોય તો તે ખાલુના ખારણાની નીચે પગ આગળ કામળ યા લાકડાંની કપચી મુકવી અને ઉપરથી ખારણું ધસાય તો પાછલા પગ નીચે કપ મુકવું.

ધોલીયા લાકડાંના સાલમાથી ઢીલા થઈ હાલતા હોય તો તેના રકું કાઢી તે પર ન્યુસ પેપર અથવા પાતલુ કપડું વીટાળી પાછા પોવાથી ટાપટ બેસશે.

સામાનની નીચે એમોનીઆનું પાણી સ્ટ્રોગ બનાવી પહોળાં વાસ-ણુમા થોડે વખતે મુક્યાથી ઉધઈ કે જતુઓ થતાં નથી.

સામાન બી તને લાગીને ધસાતો અટકાવવા માટે ઝીણા પાતળા રખરના બટન જેવા જોળ દુકડા પીઠે વળમાવવા, અથવા તો જુના ગલ્ડસની આંગળીઓ કાપી તેમા ૩ ભરી પીઠે ઝીણી ટેક્સ વડે બેઢિ છેડા જડી દેવા.

જુના યા નવા નેતરના સ્ટુલ ઉપર ફેટોન અથવા કોઈખી જાતના કપડાનું કવર કીધાથી શોભે છે, પણ મુકવા માટે વાપરવા હોય તો જાડા માલીયાના દુકડાએ ઉપલી રીતે ઢાકી દેવું.

પૉલીશ બનાવવી તથા લગાડવાની રીત.

૩-સાધારણ પૉલીશ માટે સરકો ને કોઈ પણ જાતનું તેલ ભેળી વાપરવું.

એક ભાગ લાખ ને આઠ ભાગ દારૂનો અર્ક Alcohol લેવો. ટરપીનટાઇન એક ભાગ ને મીઠું તેલ અથવા બેલ તેલ બે ભાગ ભેળવાથી પૉલીશ બનશે.

સરકો, બેલ તેલ ને ટરપીનટાઇન ત્રણે સરખા વજનનું લઈને વાપરવું.

મીઠું ચાર ઓસની ખારીક ભુકી છુરી વડે ઓખવી ને કરવી ને તે લાઠી જેવું બને તેટલી તેમાં સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન ભેળવી, રાજમ યા ઓસ ખારીક વાટીને તેમાં પીગળાવ્યા પછી થોડો સરકો ભેળી ખુબ હલાવીને પૉલીશ વાપરવી જોઈએ તો થોડો ફેરટીલ સોપ સાથે દારૂનો અર્ક લેવો.

બેલ તેલ એક પાઇટ, દારૂનો અર્ક Alcohol તેટલોજ લઈ તેમા લાખ બે ઓસ પીગળેને એમોનીઆ અથવા ક્લોરોફોર્મ બે ઓસ ભેળી પૉલીશ કરવા લેવું.

ફેરજાના રંગની પૉલીશ માટે ફેરજાનો નાનો કટકો ચુંદરના પાણીમા પીગળાવી તેમાં સોજી નીતરું બેલ તેલ રેડી ચુકલે થટ કરી ઉતારીને થોડુંક ટરપીનટાઇન ભેળી લાંબા કિવસ વેર રાખ્યા પછી એ પૉલીશ કોઈખી સામાન પર લગાડવી.

સફેદ રંગ માટે આઈસી મગ્લાસમાં પાણી નાખી ચુહલે ઉકાળતી વખતે તેમાં થોડો સફેદો નાખી ઘટ માવા જેવું થાયને સુવાળાં લાકડા ઉપર નાખી સફાઈથી ધુટયા કરવું, એ રીતે એ ત્રણ વખત કીધાથી લાકડું હાથીદાંત જેવા સફેદ રંગનું ચળકતું બને છે.

સફેદ ઉપલી રીતે કીધેલા સામાનને સાફ રાખવા ટરપીનટાઇન આઠ ભાગને સોણુ સફેદ મીણુ એક ભાગ ખેઉ ચુહલા પર ગરમ કરીને જાડા કપડા વડે ધસીને લગાડવું.

સેટીન વુડને પૉલીશ કરવા મેથાલેટોડ સ્પીરીટ એક પાઇટ હળદરની ભુકી દોઢ ઔસ અને રેવચીનો શીરો અર્ધા ઔસ બેળાને વાપરવું.

કાળા રંગની પૉલીશ માટે પાણીમાં માયફળની ભુકી તથા હીરાકસી સરખા વજનની ઉકાળા તેમાં થોડીક કાળજ બેળવાથી બને છે નેયાર પૉલીશ પણ ધણી જાતની મળે છે

ધણા જીના સામનને એક ભાગ ખેલતેલ ને અર્ધા ભાગ કેરોસીન બેળા લગાડવું.

નકશીના સામાનમાં લગાડવાની પૉલીશ—એક પાઇટ સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમાં સફેદ રાજમ એ ઔસ તથા શીલ લાખ તેટલા વજનની બેળા ચુહલા પર સહેજ ગરમ કરી ને પીછી વડે નકસી તેમજ ખાચાઓમાં લગાડવું, ધુલ કચરો વિગેરે કાઢવાની રીત આપી છે તે મુજબ સાફ કરીને પછી પૉલીશ લગાડવી

અખરોતનાં લાકડાં પર પૉલીશ કરવા મીઠું તેલ ને ટરપીનટાઇન એક સરખા વજનનું બેળા લગાડવા પછી સ્પીરીટ ઓફ વાઇન કપડા વડે લગાડવાથી ચળકાટ આવશે સેટીન વુડને પણ ઉપલીજ રીતે પૉલીશ કરવી

કૃમ ફરનીચર માટે બનાવવા કાચુ ખોષ્લડ કીધા વગરનું અલસીનું તેલ છ ઔસ, સફેદ સરકો ને સ્પીરીટ ઓફ વાઇન તથા સુરમો દરેક ત્રણ ઔસ લઇ બધું સાથ મેળવી ઘટ થાય ને છેલ્લે સુરમો બેળા વાપરવું

પેસ્ટ બનાવવા માટે કોષ્ઠી જાતની પૉલીશમાં જોઇએ તેવા રંગનું મીણુ તથા રાજમની ભુકી મેળવી ઘટ બનાવી કપડા વડે ફરનીચર ઉપર લગાડવું

પૉલીશના કાગળો બનાવવાં.

જાડા કારત્રીજ પેપર Cartridge paper નો એક પુટ સમઝોરસ ટુકડો લઇ પાટીઆ પર ચારે છેડા પર ટેકસ મારી સરખું રહે ને તે પર ઘણો પાતળો સરસ પીછી વડે લગાડી બીનો હોય તેટલાં કાચની ખારીક ભુકી છાટવી, જાડા ઝીના કાગળ બનાવવાના હોય તે

મુજબની કાચની જાડી ઝીણી ભુકી હેવી સરસ મુકાય ને ટેકસ કામળ કાઢી હેવું.

એમરી પેપર પણ ઉપલી રીતે બનાવવા એમરી પાઉડર **Emery powder** કાચની ભુકીને બદલે વાપરવી.

કાચની ભુકી બનાવવાની રીત આગળ આપી છે.

પૉલીશ લગાડવાની રીત.

કપડાના નાના ટુકડામાં ૩ મુકી પોટલી જેવું બનાવી, પૉલીશને ખીજ વાસણમાં કાઢી પોટલી બોળાને નીચવી કાઢી આસ્તે એક સરખે હાથે સામાન પર લગાડવું સહેજ તેલમાં પોટલી બોળવાથી કપડું લાકડાને વળગ્યા વગર સહેલાઈથી પૉલીશ થશે.

સોજી પૉલીશનો સામાન નુજવા માટે સોજો કપડાનો ટુકડો પેરેશીનમાં બોળી કાઢી મુકવી નાખીને પછી તે વાપરવાથી સામાનની પૉલીશ સોજી રહે છે.

લાકડ કામ વિષે.

૪—લાકડાંનાં ખારી-ખારણાં-કખાર-પેટીઓ વિગેરે ઉધમ લાગવાથી ખવાઈ જાય છે માટે સાધારણ રીત કેરોસીન તેલ અથવા પેરેફીન લગાડવાથી તેનાં વાસે નીકળી જશે.

ઉધમ લાગેલા ખાચાઓમાં નીચલી કાષ્ટ પણ ચીજો નાખવાથી જ તુઓ મરી જાય છે.

ફરીઆનું પાણી એક ખાટલીમાં લસણના ત્રણ કળા છુદીને તેમાં બેળા એક ચમચો ટરપીનટાઇન અથવા ક્રાઇખી જાતના જલદ લાસનું તેલ નાખી બે કિલોસ રહેવા દઇ ખુબ હલાવીને પીછી વડે લગાડવાથી પાછી ઉધમ લાગશે નહિ.

હાઇડ્રોજન પેરૉક્સાઇડ **Hydrogen peroxide** નામની દવા પીછી અથવા સાંચામાં તેલ નાખવાની નળી જેવી મળણી યા તો પીચકારી વડે લાકડાની ઉધમવાલી ફાટ અથવા છેદમાં નાખવી.

બેનઝોલાઇન **Benzoline** સાત ચમચી, ટરપીનટાઇન એક ચમચી ને લવદરનું તેલ થોડાં ટીપાં બેળાને પીચકારી વડે નાખવાથી પણ ઉધમ મરી જાય છે.

અખરોતનો વહેર જેને વોલન્ટ હરક કહે છે તે પાણીમાં ઉકાળી વાપરવો.

લાકડાંનાં થાંભલા જમીનમાં દાટવા વિષે, ટાર અથવા કામર નીચલા ભાગે લગાડીને પછી દાટવા, જેથી ઉધમ કે જમીનનો ભીનાશ લાગવાથી જલદી કાઢી જશે નહિ. ક્રીઓસોટ **Creosote** નામની દવા પણ લગાડે છે.

ચુનાનું પાણી Lime water લઈ તેમાં થાંભલાનો નીચેનો ભાગ બોળી ને સુકાયા પછી ગ્રામ્મને તેજામ Sulphurio acid પાણી સાથે ભેળી ને તે ભાગ ઉપર લગાડવાથી લાકડું પત્થર જેવું કઠણું ને મજબુત થઈ ઉધઈ પણ લાગતી નથી.

સુકું લાકડું Season wood પારખવા લાંબો ટુકડો હોય તેની અધવચ્ચે એક માથુસે કાન લગાડવો ને બીજાએ એક છેડેથી લોખ-ડની ચીજ વડે ઠોકતા તેનો અવાજ બરાબર સમજી શકાય તો સોજું સુકું લાકડું જણવું.

લાકડું બળે નહિં તેવું કરવાની રીત.

આતસમાં બળે નહિં તેવું બનાવવા ફટકડી ને આપસી ગગ્લાસ એક સરખા વજનનું લઈ ચુકલે પીગળાવી લાકડા ઉપર લગાડવું, જોઈએ તો આપસી ગગ્લાસને બદલે ફટકડી સાથે હીરાકસી Copperas વાપરવી.

ચુનો જે બીતને વાહીટ વોશ કરવા માટે વાપરીએ છીએ તેના પણ લાકડા ઉપર એ ત્રણ હાથ લગાડવા, જેથી આતસમાં લાકડું જલદી બળવું નથી, જોઈએ તો થોડું નીમક ભેળવું.

સીલીંગ લાકડાંની બળે નહિં તેમ કરવા સારૂ નીમક પાણીમાં પીગળાવી તેમાં લાકડાની રાખ અથવા ધણી ત્રીણી રેતી ભેળીને પીછી વડે લગાડવું, કાળો રંગ તેને આપવો હોય તો થોડીક ચુકલાની મેસ ભેળવી.

ઉધઈથી ખવાયલા પાટીઆના ખાચા પુરવા ખેલ તેલ ને કળી ચુનો ભેળી ને રેડવું જે રંગનું લાકડું હોય તેને મળતા રંગની લુકી નાખવી, થોડીક ફ્રેચ પોલીશ સાથે મેળવ્યાથી ઉપલી ચીજો સરખી ફાટોમાં રેડતા બધાઈ જઈ લાકડું સફાઈદાર દીસે છે.

લાકડું પાણીથી લીનાય નહિં તેવું વોટર મુફ બનાવવું.

હીરાકસી Copperas પહેલા લાકડા ઉપર લગાડી બીનાય ને તે પર કળી ચુનાનું પાણી લગાડવું.

લાકડાં ઉપરનું લખેલું વરસાદથી લીનાઈને નીકળે નહિં તેમ કરવું.

દારૂનો અર્ક એક ઔસમાં લાખ એ ઔસ પીગળાવી તેમાં થોડી સોજા મેસ ભેળીને લખવા માટે વાપરવી.

લાકડાંમાં રડું તથા ખીલા મારવા અને કાઢવાની રીત

૫—રડું લાકડાંમાં ફેરવવાની રીત ખજોજ મજબુત બેસાડ દીધેલા કાંઈ વખત પાછો કાઢતી વખતે મુઠકેલ પડે છે માટે એ

આટો પાછો બિળનો ફેરવી રાખવો સહેલાઈથી કાઢી શકાશે. કોઈ પણ જાતના તેલમાં બેળાને ફેરવ્યાથી લોખંડનો રક્ત કીટાશે નહિ અને બેળાએ ત્યારે સહેલાઈથી નીકળશે.

રક્ત લાકડામાં ફેરવવા આગમય કોઈ હથીઆર છેદ પાડવા સારૂ આગળ નહિ હોય તો ધણી જાડી ટાયણી અથવા તો નાની ગીરમીટ વડે છેદ પાડ્યા પછી રક્ત સહેલાઈથી લાકડામાં જશે.

ઝીણા મોટા હુક રક્તના જેવા આટાવાળા પણ ઉપલી રીતે લાકડામાં ફેરવી શકાય છે.

રક્ત મજબુત નીકળે નહીં તેવા બેસાડવા માટે તે લાકડાના છેદમાં પાતલી સલી વડે સરસ મા ગુદર લગાડ્યા પછી રક્ત ફેરવવો અથવા છેદમાં રાજમની છુટી નાખી રક્તને ગરમ કરી ફેરવવો.

લાંબા વખતના કીટાયલા રક્ત લાકડામાંથી કાઢવા.

કોઈથી જાતના તેલના ટીપા તેની ઉપર થોડા નાખી બીનવી રાખવા, અથવા તો ધણુ ગરમ લોખંડ કે પોકર Poker અથવા ગરમ અરત્રી રક્તના માથા ઉપર લગાડી બે ત્રણ મિનિટ રહેવા દીધાથી રક્ત દીસ-પીસ વડે સહેલાઈથી બાહર નીકળશે.

લાકડામાં ખીલો ચીરાય નહીં તેમ મારવા માટે પહેલાં ચરખી અથવા ચીકાશ ખીલા ઉપર લગાડીને ઠોકતા ગમે એવું પાતળું લાકડું પણ ચીરાઈ જતું નથી.

લાકડાંના પીપ સાફ કરવા તથા પાણી ગળે નહિં તેમ કરવાં.

૬-ચુનો ને પાણી બેળાને થોડો વખત રાખ્યા પછી ખીલુ વધુ પાણી રેડીને પીપનું મોઢું બંધ કરી ગળાડવાથી બધું ફરતો કચરો નીકળી સાફ થાય ને તે કાઢી નાખી સોજા પાણીએ ધોવું.

નાહવાના ટબમાંથી સાથુ તથા ચેલનો ચીકાશ કાઢવા માટે ટકણ ખાર Borax અથવા એમોનીઆ વાપરવો.

દારૂના પીપમાંનો વાસ કાઢવા અથવા તેજબી Sulphurio acid પાણી સાથે વાપરવો.

વાસ કોઈ પણ જાતનો કાઢવા સારૂ પહેલાં ખળખળતું પાણી બરી રાખી ઠંડુ પડે ને ખાલી કરવું, એમ કરતાખી નહિ વાસ નીકળે તો પાણીમાં ગરમ અગારના બળતા ટુકડા નાખવા, અથવા તો આટો-છુસ કે વોશીંગ સોડા એમાંની કંઈ પણ ચીજ પુર્કાં પાણીમાં મેળવી ને નાખી રહેવા દઈ થોડો વખત પછી ઠંડા પાણીએ ધોવું.

લાકડાંના ટબ ચાલુ વપરાસને પાણીથી લાકડું પુરેલું રહી છુટાં પડી જતા નથી, ખાલી રહેવાથી સુકાઈને છુટા પડતાં અટકાવવા માટે ચીસરીન તેને લગાડી બિંધા મુકવા.

લાકડાંના પીપ ને વોટર મુક પાણી ગળે નહિ તેવાં બનાવવા સાર સાધાઓમા લાખી અથવા ફાટ પુરવાની આગળ આપેલી રીત વાપરી ને પછી જડો રમ બધે ફરતો લગાડવો

લોખડની ટાકીને વોટર મુક બનાવવાની રીત પણ લાકડા સાર ઉપયોગી થઇ પડશે

રંગના બારી બારણાં સાફ કરવાની રીતો.

૭-રંગેલાં ઉપરથી ધુળ તથા ડાઘો કાઢવા દુધને પાણી ભેળી ને તુછવું અથવા તો સાબુના ગરમ પાણી સાથે વોશીંગ સોડાને પુલ્સર્ અર્થ Fuller's earth નામની ભુટ્ટી વાપરવી ધસા કાઢવા કેરોસીન તેલ લગાડવું.

ખુદસો કોઇખી જાતનો રંગ પેરેશીનને ફલેનલના ટુકડા પર લઇ સાફ કરવો અથવા ઠંડા પાણી સાથે ટકણખાર લેવો

ઘેરા રંગ માટે સાબુના ગરમ પાણીમા પેરેશીન થોડું નાખી રપજ અથવા ચામડાનો કટકો ભોળી ધસવું, સુકાયા પછી તેની ઉપર રખર ધસવાથી ઘેરા રંગનો ચળકાટ આવી નવો જેવો લાગશે.

સફેદ રંગપરથી ડાઘો કાઢવા ચુનાનું પાણી કરી યશે ધસીને પછી સોજા પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે

સરકો ને પેરેશીન સરખા વજનનું ભેળીને લગાડવું

ચીકાશનાં ડાઘ માટે બેનજોલાઇન લગાડવું અથવા તો બીડી-માની નીકળેલી રાખ ધસવી

મેસના ડાઘો પર સુરોખાર Sootpotre પાણીમા ભેળી વાપરવો અથવા તો સફેદ રંગમા આખા મુજબ કરવું

વીનીશન સાફ કરવા કપડાની થેલીઓ બનાવી હાથમા ધાલવાથી સહેલાઇથી સાફ થશે, અથવા નાના બ્રશ વીનીશનના ખાચામાં જમ્ય તેવા વાપરવા બારીના ચઢાવવા ઉતારવાના વીનીશન કદજી લાગે તો ખાચાઓમા તેલ મુકવું.

બારી બારણાં વારનીશ તથા પોલીશનાં સાફ રાખવાં.

બારી બારણાં વારનીશ સાફ કરવા માટે કુક પાણી વાપરવું અથવા તો ચાહેના પાણીથી ધોવા, પાણી સાથે થોડું પેત્રોલીઅમ લેવું ધસા કાઢવા મીઠું તેલ વાપરવું

વારનીશ લાકડાં ઉપરથી ઘસી કાઢવા માટે સોડા ખાર પાણીમા ઘટ પીમળાવીને થોડા કલાક લગાડી મુક્યા પછી જડા કપડાં બ્રશ અથવા કાયાની દોરી વડે ધસવું, એવી રીતે એક વખત કાંધાથી સાફ નહિ થાય તો બે ત્રણ વખત અજમાવવું. બેક્રીમ સોડા એક મોટો ચમચો એક પાઇટ પાણીમાં ભેળીને ધોવાથી પણ નીકળશે.

હેલ્થે પાણીમા કપડુ યોળી નુછવા પછી એમોનીઆનું રત્રોમ પાણી બનાવી લગાડવાથી લાકડા ઉપરનું વારનીશ તદન નીકળીને સાફ થશે કાચનો મોટો ટુકડો બેઉ હાથે ધરીને તેની ધાર વડે પશુ વારનીશ ધસીને કાઢી શકાય

પૉલીશના બારી બારણા માટે પૉલીશના સામાનમા જુવો.

ટેબલો ચાલુ તથા બીજી ચીજો વપરાતા ખરાબ થયેલી સાફ કરવા પાટીઆ સાફ કરવાની રીતમા જુઓ

મેસ તથા કુમાડાથી કાળુ થયેલુ લાકડું રાધણીની બી ત સાફ કરવાની રીતે કરવુ

ચીનાઇ તેમજ જાપાનીસ લાકડાંની ચીજો સાફ રાખવા યુ કા પાણીમા કપડુ યોળી નુછવુ ધણુ ગરમ લીધાથી પોપડી નીકળી આવશે ઓલીવ ઓઇલમા સહેજ કપડુ યોળી લગાડવાથી ચમકે આપશે.

ચીકાશના હાથે પડેલા પર તુરત ચોખાનો આટો બહારાવવાથી તે ચુસી લેશે પછી બી નો કટકો ફેરવવો ચાક ને ટરપીનટાઇન બેળીને લગાડવાથી પશુ નીકળશે, હેલ્થે ટકણુખારના પાણીએ ઘોવુ.

મોટા નાના ઘરના સામાનને લગતી સુચનાઓ.

૮-દરેક વાપરવા માટેનો સામાન સાદો યા કીમતી શોભે તેવી રીતે જોડવા માટે હાલમા ધણુક પ્રગ્રેજ ચોપાનીઆ આવે છે જેમાં તેને લગતી સમજણ અને ચાલુ ઉપયોગી બાબતો આવે છે

કાચ ખુરશીની લાઇનીંગ, કવરો પડદા, ગાલીઆ વિજેરેન્સ રંગોનુ એક એક સાથે મળતાપણુ એટલે Harmony of colours હોવા જોઈએ, બહકાદાર ને એક એકથી ઉલટા રંગો લેવા નહી

લાલ હમેશા સફેદ, કાળા તથા પીળા રંગ સાથે શોભે છે.

બ્લુ ખુલ્લા રંગની દીવાલ સાથે ઘેરા સોનેરી Old gold રંગના પડદા નાખવા, તેની સાથે તપખીરીઆ રંગનો ગાલીઆ મળતે લાગશે.

પથરના Gray રંગની દીવાલ હશે તો વાઇન કલર Wine colour ના અથવા ખુલ્લા સોનેરી કે સફેદ રંગના પડદા તેની સાથે સારા લાગે છે, તેમજ જો સીલીંગ તથા દીવાલના રંગો ખુલ્લા હોય ત્યાં ઘેરા રંગના ગાલીઆ દીપી નીકળશે

ઝોરડાની ઉભરનીના પ્રમાણમા પડદા ટાંગવા, કાચ ખુરશીની લાઇનીંગ અથવા કવરોના રંગનુ પશુ હમેશાં મળતાપણુ રાખવું.

હાથે ભરત કામ કીધેલાં સોજા કાચ ખુરશી માટેનાં બધે જોસતાં કવરો સીવી તાંકનાંસર નાખવાં ને ચાલુ વપરાસથી ખરાબ થવાનો સંભવ રહેશે નહિ. રંગીન તરાહના ફેટેનનાં કવરો ઘાઇ નહિ

શકાય તે માટે ડ્રાઇકલીન Dry clean કરવા આગળ આપેલું છે. સીવવા માટે સીવવાની બાબતમાંથી મળશે.

નાનાં ઘરને થોડા સાદા સામાનથી શોભીતુ ને સગવડ બધું બનાવવાની કેટલાકને સમજણ ને ટેરત હોય છે. કીમતી લાઇનીંગવાલી કાચ ખુરશીને બદલે સાદી ખુરશી કાચ પર રૂની ગોદડીઓ મુકી તે પર રંગીન કવરો હાથે સીવીને નાખવાથી પણ શોભે છે.

બોક્સ ઓટોમન Box ottoman એક નાની કાચ પીઠ સાથની બનાવી તેની બેઠક ઉઘાડ ધાક થઇ શકે તેવી મીઝગરા સાથની કરાવવી. નીચેનો પગલાલો ગાલો બધી બાજુથી પાટીઆ જડી બધ પેટી માફક બનાવેલો સામાન મુકવામાં કામ આવશે બેઠક તેમજ પીઠ વિગેરે પર લાઇનીંગ કરાવવી અથવા કવર પોવા.

ખીજ પણ જાત જાતની કાચ તેમજ લાખી ખુરશીઓ કિવસે બેસવા માટે અને રાતે સુવા સારૂ તેનેજ ફેરફાર કરીને વપરાય તેવી પણ આવે છે એવી ચીજો નાના ઘરોમાં ઘણી સગવડ બરેલી થઇ પડશે.

કીમતી પડદાઓને બદલે પેટ્ય વર્કમાં લખ્યા મુજબ રંગ બેરંગી કપડાના ટુકડાઓ એકઠા કરી તેનો પડદો પણ ઉપયોગી થશે, અથવા તો સાદા પાટીઆના પડદાને શોભીતો બનાવવા તેની બન્ને બાજુ પર રંગીન કાગળો કે પીકચરના પોસ્ટ કાર્ડ વળગાવવાથી સારા દીસે છે.

તકીઆના કુશન કવરો પેટ્ય વર્કની રીતે બનાવી ને પોવાથી શોભશે.

જમવાનો ઓરડો નાનો હોય ત્યાં બીજા કબાટ જેને ટાકા બારી કહે છે તેવી બનાવ્યાથી પરચુરણ ચીજો વપરાશની મુકવા માટે સગવડ પડે છે. કેટલીક વખતે નાના ઓરડાઓમાં સામાસામી મોઢુ જોવાની આરસીઓ મોટી મુકવાથી તેમાંથી બધુ દીસવાથી જગ્યા મોટી લાગે છે.

નાની રાઇનીમાં વાસણો ઘોવા માટે એક ટેબલમાં સીક બનાવી તેને મથાળે મીઝગરા સાથનું ઉઘાડ ઢાક કરવાનું પાટીઉ કીધાથી ઢાકીને ટેબલ તરીકે વપરાશે ને વાસણુ ઘોતી વખતે ઉઘાડી શકાય, એ રીતે નાની જગ્યામાં એવડી ગરજ સારે છે.

ટેબલ ઉપર જસત (ઝીક) ના પતરા મુકવાથી લાકડું વપરાતા ખરાબ થતું બચશે, મેલુ થાય તે સાફ કરવાની રીત આપી છે.

ઘરમાં રંગ ચુનાનું કામ ચાલતું હોય તે વખતે દરેક સામાન પર જુના ન્યુસપેપર ઢાકી તેની ઉપર જુનું કપડું નાખવું કોરણ ન્યુસપેપરમાંથી રંગ, ચુનો, ધુળ, વિગેરે પેવસ થશે નહીં અને સામાનનો ધણો બચાવ થાય છે.

ઘર બદલતી વખતે દરેક ઓરડાના સામાન પર જુદા જુદા રંગની ટીકીટો Label બાંધવાથી દરેક ઓરડાઓમાં છુટું છુટું

માણસોને લઈ જઈ મુકવાનું સહેલું પડે છે. તેમજ સર્વે સામાન ગોઠવવા સારું નવા ધરમા આગમચથી તેની જગ્યા મુકરર કરી તે દાગીનાઓના માપ લઈ તેના નામો નીચે જમીન ઉપર ચાક વડે લખવાથી ગોઠવતી વખતે ઝાઝી મુશકેલી પડતી નથી, તો પણ કેટલીક વખત ગોઠવ્યા પછી પણ ફેરફાર કરવો પડે છે.

ખીજાનાં ગોદડાં વિષે.

૯-ગોદડાં ઉપર ડાઘો પડેલા કાઠવા તેને તડકે મુકી ઢાર આપવાની કાંજી (સ્ટાય) પાણીમાં ધટ બનાવી ડાઘો પર લગાડી સુકાયા પછી બ્રશ મારવો, એક વખત કીધાથી ડાઘ નીકળે નહિ તો ફરીથી કરવું. લાકડીએ થોકવાથી ગોદડા નરમ થશે.

ગોદડા જે ચાલુ વપરાતા નહિ હોય ત્યારે તેની ઉપર ખીજા હલકી જાતના કપડાની ખોલ બનાવી કવરની માફક ધોવાથી ખરાબ થતા નથી.

ખીજાનું હુવાયલું અથવા લીનાશ પારખવા માટે ચાદરને ગોદડાની વચ્ચે ખાલી સૂકું ટબલર ધરવું તેમાં પાણીનો પરસેવો પુટી નીકળે છે, નાની મોટું બોવાની આરસી પણ એ રીતે મુકવાથી તે પર હવાયલું દીસી આવે છે અને ફારડી રહે તો ખીજાનું સૂકું જણવું

ન્યુસપેપરો ચાદરની નીચે પાથરવાથી ઢુંદ રહેશે

ખીચ Beech નામના ઝાડના સુકા પાદડા એકઠાં કરી ૩ ને બદલે કપડામાં ભરી ખીજાનાં માટે ગ્રીમોને ઉપયોગી થઈ પડશે.

પ્રકરણ ૩.

ખળતણ તથા દીવાળત્તી તેલ (વજેરે.

૧૦-ખાળવાના લાકડામાં ઉધઈ લાગેલી કાઠવા મુકવાની જગ્યા પર નીચે નીમક થોડું નાખવું તેમજ લાકડાં પર છંટવાથી ઉધઈ જતી રહે છે, કેરોસીન તેલ જોઈએ તો જમીનપર રેડવું

લાકડાંને બદલે એક ભાગ બારીક કોલસાની ભુકી ત્રણ ભાગ મટોડું, થોડું સોડા ખારનું પાણી સાથે મેળવી ગોળા બનાવી તડકે સુકવીને ખાળવું, એમાંથી ધુમાડો નીકળશે નહિ, ને તાપ પણ વધું રહેશે.

ખીજા રીત વહેર લાકડાંના, ટાર, રાજમની ભુકી ને કોલસાની ભુકી સર્વે પાટીમાં પર નાખી લાકડાંની પટી વડે બધું બેળા ને તે પર બહું થાપી ને સુકાયા પછી તેનાં બે ત્રણ આંગળ જેટલા ઢૂંકા

કરી બાળવા સાફ વાપરવા, જોળા બનાવવા હોય તો હાથમા ચામડાના ગ્લેસ પહેરવાથી ઉપક્રી મેળવણી હાથને વળમશે નહિ.

કોલસો.

૧૨-કોલસા ઉપર પાણી છાટીને વાપરવો અથવા તો નીમક ને સોડા ખારનુ પાણી બનાવી ને નાખવાથી ચીમનીમા તેની મેસ થતી નથી અધારી જગામા કોલસો સારો રહેશે તડકે રહેશે કોલસો ખરાબર બળશે નહિ

બળેલી રાખ કાઢતી વખતે કોલસાના ટુકડા હોય તે કાઢી લઇ પાછા વાપરવા

કોલસાની ભુકીનો ઉપયોગ પાણી ચોખ્ખુ કરવા અને દાંત સાફ રાખવા સાફ વપરાય છે.

હવા બગડેલી યા ખરાબ વાસ આવતો હોય ત્યાં પણ કોલસાની ભુકી મુકવાથી તે વાસ ચુસી લેશે કોલસાની ભુકી, ખોરાકી, ગોશ, માછલી વિગેરે લાખો વખત રાખવા ઉપર છાટવામા વાપરે છે

કોલસાએ હાથ મેલા નહિ થાય તે માટે વેદકમા ચામડીની બાખતમા ભુવો.

લોખંડના ચુહલાની ભટ્ટી વીધે.

૧૨-ભટ્ટીને સાફ રાખવી કામ પુરૂ થાય ને થોડી ગરમ હોય ને ઉપર જુના ન્યુસ પેપર વડે ધસડીને નુછવાથી તેની શાદી ઓગળી ભટ્ટીને કાળો રંગ આવશે, બનતાં સુધી રોજ એ મુજબ કરવાથી લોખંડનો ભાગ હમેશા સોજો રહેશે

લણી ખરાબ થયેલી હોય તો કાળી ભુકી જેને Black lead બ્લેક લેડ કહે છે તે જોડએ તો સુકી ભીના કપડા પર લઇને ભટ્ટી ઉપર ધસવી અથવા તો એજ ભુકીની સાથે કોરીનુ પાણી યા ટરપીન-ટાઇન ભેળી વાપરવી

ભટ્ટીને નવી જેવી પોલીશ કરવા સાફ ઉપલીજ બ્લેક લેડની ભુકીને ખેલ તેલ ને ટરપીનટાઇન સાથે ભેળીને ધસવી, અથવા તો ઇડામા ખાટો ખીરનો દારૂ મેળવી બ્લેક લેડની ભુકી સાથે ચુહલે ગરમ કરી પાતળુ થાય ને પોલીશ કરવા ઠંડુ પડે ને વાપરવુ કોલસાની મેસમા થોડો જોલ તથા સરકો ભેળી પેસ્ટ બનાવી લગાડવો

લોખંડના તેલના ચુહલા પણ ભટ્ટીની માફક સાફ તથા પોલીશ થશે.

સરકો, ખેલ તેલને ખાડ ભેળીને લગાડવાથી પણ સાફ થાય છે, જુની મખમલના ટુકડાએ ધસીને નુછવાથી ભટ્ટીનું લોખંડ સોજુ રહેશે.

એમરી પેપર Emery paper ધસીને તેની ઉપર જોપાન એક જાતની પોલીશ લગાડવાથી સાફ થાય છે.

ભટ્ટી ઉપર ચીકાશના ડાઘો પડે તો ઘણીજ ચરમ રાખ કાઢીને તેની ઉપર નાખવી અથવા તો મેસ લગાડવાથી પણ કોષખી જાતના ડાઘો નીકળી સાફ થશે.

ભટ્ટીમાં ફાટ પડે તે પુરવા સાફ રાખ, નીમક ને સફેદ મટોડી ત્રણે એક સરખા વજનનું લઈ પાણીમાં ઘટ મેળવી ને ફાટ બંધ કરવી કાટ ચઢતો અટકાવવા ચરમી સાથે રાજમ ભેળી લગાડવી

ભટ્ટી સળગાવવી.

લોખડની કોલસાની ભટ્ટી સળગાવવા આમમચ રાખ કચરો વિગેરે કાઢેલો નહિ હશે તો બરાબર સળગતી નથી.

ચીમનીને ઠોકવાથી તેમાં એકઠી થયેલી મેસ નીચે પડશે. સાફ કરવા માટે લાખા તારના દાડવાલા બ્રશ વપરાય છે

મેસ ચીમનીમાં એકઠી થવાથી ધુમાડો ઉપર જઈ નહિ શકે તો આતસ ઉપર જસત (ઝીક) નો નાનો ટુકડો બાળવાથી બધો કચરો પોતીકી મેળે બળી જઈ ચીમની સાફ થશે

આગ ચીમનીમાં સળગી ઉઠેલી જુલવવા માટે આતસ ઉપર થોડુંક નીમક અથવા ગંધક બાળવું.

ભટ્ટી સળગાવવા માટે છેક ઉપર વેર કોલસો બરવો નહી, તળીઆમાં કોષખી જાતની ચીજો નાખવી, નાલીએરની કાટલીઓ, મીણખતીના વધેલા નાના ટુકડાઓ, સતરા મોસખીની સુકી ઊલ, કામળના દુયા, લાકડાના છોડીઆ, જુના જુલ, જુના વધેલા ખતીના કાકડા, સળગાવ્યા થઈ એકઠી રાખેલી મેચીસની સળાઓ વિગેરે કંઈ પણ નીચે મુકવા પછી તે પર થોડું કેરોસીન તેલ રેડી ને ઉપર વધેલી કોલસાની જુકી થોડી રાખ સાથે ભેળીને પાથરવા થઈ મોટા કોલસાના ટુકડા મુકી સળગાવ્યાથી કસર થઈ વધુ કોલસો ખપશે નહિ

કોલસાનો વાસ આવે તો થોડી ફાંટી, લવચ અથવા સુખડ બાળવું ઘી, ચીકણ, ચરખી સળગી ઉઠે તો તુરત નીચક, રેતી, આટો અથવા કાંચા કાંદા કંઈપણ નાખવાથી જુલઈ જશે.

ટાંદી પાણીની ભટ્ટી સાથે જોડાયેલી સાફ કરાવવી ને પાણી સ્વચ્છ રાખવા માટે તેમાં ગ્રામડી કોલસાનો ટુકડો નાખવો.

ભટ્ટીમાં જુલવાની રીત.

કેક-પુડીંગ-પીચકાટ વિગેરે જુલતી વખતે ભટ્ટીના બારણાં મજબુત બંધ રાખવા અને ચીમનીના મોઢા આગળનો પડદો ઉઘાડી નાખવો પણ રાખતી વખતે તે પડદો બંધ રાખવો.

ધણી ગરમ ભટ્ટીમાં કાઢી ચીજ ભુજતાં પહેલે એકદમ ખીલીને
પછી પાણુ ખેસી જાય છે, મધ્યમ ગરમી હોવાથી સારૂ ભુજશે

ભટ્ટીની ગરમી પારખવા માટે બ્રાહ્મિન કાગળ ઉપર થોડા
આટો છાટી ને મુકવા અથવા સોજી સફેદ કાગળ તેમાં મુકવું જે
પાય મિનિટમાં બળીને લાલ થઇ જાય તો ધણી ગરમ હોવી જોઈએ.
જેસની ભટ્ટીમાં પણ એ મુજબ જોવું

તળીઆમાંથી દાઝી નહિ જાય તે સારૂ પહેલા થોડું નીમક
છાટી ને તેની ઉપર ભુજવાની ચીજ મુકવી, અથવા પહેલા અમથુ
મુકી દીધાથી દાઝી જતું માલમ પડે તો તેની નીચે કાગળનું પડ
મુકવું, એ મુજબ ખાધાના દીશો કેડીના પાછા ગરમ કરવા ભટ્ટીમાં
મુકતી વખતે તરેલ પડતી અટકાવવા પણ નીચે કાગળ મુકવું

ભટ્ટીને જલદી ઠંડી પાડવી હોય તો એક વાસણમાં ઠંડું
પાણી ભરી ભુજવાની જગા ઉપર મુકી પારણા ઉધાડા રાખવા,
ચુલ્લા ઉપર રાધતી વખતે પણ એ મુજબ કોધાથી ધણી તાતેલી
ભટ્ટી હોવા છતાં પણ પકાવવાની ચીજ બળી જશે નહિ.

જેસની લાઇટ તથા ચુલ્લા.

૧૩ જેસ હમેશા કસરથી વાપગવી. સળગાવતી વખતે તેની
ચાવી ખોલવી, ઉધાડી ચાવી રાખ્યાથી જેસનો વાસ આવે છે અને
બાળવા કરતા ખાલી નીકળી જતી જેસના વધુ પડસા આપવા પડે છે

જેસની પાઇપમાં ઝીણું કાણુ એ માલુમ પડવાથી પણ જેસ
બહાર નીકળી જતી શોધી કાઢવા મેચીસ સળગાવીને પાઇપ ઉપર
ફેરવી જતા જ્યાંથી સળગી હોય ત્યાં કાણુ હોય એમ જાણવું, ધણી
જેસ નીકળી જતી હોય તે વખતે મેચીસ લગાડવી નહિ એકદમ સળગી
હિંડવાથી પાઇપ ફાટી મોટો ધડાકો થઇ અકસ્માત બને છે તેની હમેશાં
સંભાળ રાખવી.

પાઇપનું કાંણું શોધવાની બીજી રીત એ છે કે સાણુનું
પાણી કરી લગાડવાથી જેસ નીકળતી જગ્યા આગળ પરપોટા ઉઠશે
તે પુરવા માટે ધાતુ સાધવાની મેળવણીમાં જેસની પાઇપ જોડવામાં
આપેલું છે, અથવા ગુરત કાણુ બંધ કરવું હોય તો મુકા સાણુનો
ટુકડો નરમ કરી દાખવો એવી રીતે થોડો વખત ચાલે છે, પણ જોડો
રમ તેની ઉપર દાખી દેવાથી તદ્દન બંધ થઇ જશે

જેસ બળે તે વખતે અવાજ આવે તો જાણવું કે સાથે અમથી
બળવા વગરની જેસ પણ જાય છે

સફેદ ચા પીળા રંગનું બળતું દીસે તો બરાબર જેસ બળેલી
કહેવાય નહિ, ઘેરા ખુ રંગની હોય તે સરખી બળતી જેસ હોય છે
ને તેનો તાપ પણ ધણો લાગે છે.

ગેસની લાઇટનાં ગ્રેન્ડ Mantle નવાં વાપરવા આજ-મઝ પહેલાં સરકામા બીંનવી ને સભાળથી સુકવીને હેવા જે લાગિ વખત વેર ચાલશે.

એ ગ્રેન્ડલ ધણુજ નાણુકે બનાવટના હોય છે તે સભાળથી ઉચકવાં મુકવા, સહેજ પણુ હાથ લાગવાથી ભાગીને જુકા થશે.

ગેસની લાઇટમાં નવા ગ્રેન્ડલ સળગાવવા સરખાં ગ્રાહવી ને ચાવી બધ રાખીને ખાલી મેચીસ વડે સળગાવીને પોતીકા ગ્રેજે જુગાઇ મયા પછી ચાવી જોલીને બત્તી કરવા સાફ સળગાવવાં, પહેલા ઉપલી રીતે સળગાવ્યા વગર વાપરવાથી ટુરત ભાગી જશે.

ગ્રેન્ડલ વપરાતાં ગેસ ચઢી કાળાં થયલાં હોય તો સભાળથી કઢી ધણુ ખારીક નીમક છાટી ને પાછાં મુકીને સળગાવ્યાથી સફેદ થાય છે.

ભાંગેલાં ગ્રેન્ડલના જુકાનો ઉપયોગ એકઠો કરી રાખી રૂપાં કામ તથા જરમન સીલ્વર વિગેરે સાફ કરવામા વાપરવો.

જુનાની ઉપર નવું ગ્રેન્ડલ સભાળથી બાંધવું જે વધુ લાગિ વખત ચાલશે જાલીના કપડાના બનાવેલા દોરીથી બાંધવાનાં પણુ આવે છે.

ગેસની કસર ચુહલાની ખપ વગર ચાવીઓ ઉધાડી રાખવી નહિ અથવા કામ પૂર થવે ચુહલા ઉપરથી કપપણુ ચીજ ઉતારવા આજમય ટુરતજ ચાફ રાખી ને જુગવ્યાથી તેમાં ધણી કસર થાય છે, તેમજ નજદીકમા પાણીનું વાસણુ ભરીને મુકી રાખવાથી ગેસ સારી બળશે.

ચીકાસના ડાલો ચુહલા ઉપર પડે તે કાલસાની બટ્ટી સાફ કરવાની રીતમા જુલો જુનાં ન્યુસપેપરો વડે ચાલુ તુછવાથી સોજ રહે છે.

સચાનુ તેલ અથવા પેરેશીન Paraffin ચુહલો હાડે થાય ને કપડાંએ લગાડીને ફેનલ વડે ધસવાથી નવો નેવો થશે.

ગેસના નાના ચુહલાને ધોવા સભાળથી ઉજેડીને પાણીમા સોડા ખાર ભેળી ઘસ વડે ધસીને સાફ ધોવા અને ગેસ આવવાના ઝીણાં કાણુમા કચરો કપ પણુ ભરાયલો હોય તો સુષ્કમા વડે ખુલ્લાં કાધાથી ગેસ સારી રીતે બળે છે.

ગેસનાં ચુહલા ચા બટ્ટીઓમા જુજવાની રીત કાલસાની બટ્ટી મુજબ હોય છે.

સ્પીરીટનાં ચુહલાનું બળવું જજી ફીસવ નથી પણુ તેનો તાપ વધુ હોય છે.

ઇલેક્ટ્રીક યા વીજલીની લાઇટ.

૧૪-લાઇટ અથવા પખાનુ સમાર કામ કરતી વખતે સઉથી પહેલી મેન સ્વીચ Main Switch કે જે મોટી ચાવીમાંથી બહારનો વીજલી પ્રવાહ આપણને મળે છે, તે ચાવી બંધ કરી દેવી કારણ કે તે આલુ પ્રવાહ ખુલ્લો હશે તો તારને હાથ લાગે તો વીજળીનો જોરમા ઝટકો લાગવાથી જનને નુકસાની પોહયશે અને તેવા અકસ્માતો વારંવાર બને છે, વારંવાર એ સઉથી અગત્યની બાબત પર હમેશા ધ્યાન આપવું.

ધરમા વીજળીના તારો સળગવાથી પણ કોઇ વખત આગ લાગે છે ત્યારે પણ ઉપલી મેન સ્વીચ તુરત બંધ કરી દેવી. એ વીધે અકસ્માતમા આપેલું છે લોખંડ વીજળી ખેંચે છે, માટે ઇલેક્ટ્રીક લાઇટના કામ સાફ લાકડાના દાડા સાથના હથીઆરો વાપરવા આખું લોખંડુ હશે તો હાથમા પકડવાથી (ઇલેક્ટ્રીસીટી) વીજળી તેમાંથી પસાર થઇ માણસના શરીરને ઝટકો લાગે છે, તેમજ ખાલી જમીન ઉપર ઉભા રહેવાને બદલે લાકડાં પર ઉભા રહી કામ કરવાથી પણ વીજળી લાગવાને સંભવ રહેશે નહિ. પાણીથી તાર ખતીઓના બીના-વાથી કેટલીક વખત ગમડી જાય છે.

ઇલેક્ટ્રીક પ આ ટેબલ પર મુકીને ચલાવતી વખતે અવાજ નીકળે છે તે માટે નીચે તળીઆમા કામળનું જલ પડ મુકવાથી અવાજ કમતી થશે.

ઇલેક્ટ્રીક ચુલ્લા ટોસ્ટર Toaster વિજેરેમાંથી કચરો કાઢવા નરમ અશ્ન વાપરવો.

ખત્તી ભાતભાતની વિધે.

૧૫-પવનથી બુજાય નહિં તેવી બનાવવા રૂની ઉપર થોડીક ગંધકની ભુકી ને દરીઆમાના સમુદર શીથળની ખારીક ભુકી ભેળા તે રૂનો કાકડો બનાવી તેમમા બોળા સળગાવવો.

ગંધકની લાકડીને તદન સાફ સુકી ખાટલીમા બોણી અધારી જગ્યામા લઇ જવી તેના ઉજસથી કોઇ પણ ચીજ નજદીક ધરવાથી દીશે છે.

કપુરનો નાનો ટુકડો પાણીના વાસણમાં નાખી સળગાવ્યાથી ઉજસ આપશે ઓલીવ ઓઇલમા ફાસફરસ નામની ચીજ નાખીને અધારી જગ્યામા ધરવાથી ઉજરડું ખતી જેવું લાગે છે.

ખત્તીના કાકડા.

મેલા કાકડા ધેવા માટે ગરમ સાબુનું પાણી અથવા સોડાખાર વાપરવો તડકે અથવા ભઠ્ઠીની ખાલુમા મુકવાથી જલદી સુકાઇ જશે.

નવા કાકડા સરકામા થોડો વખત ભીનવી રાખી, સુકાયા પછી વાપર્યાથી સારી રીતે બળે છે. ચઢાગતી વખતે કંઠે લાગે તો છેડા-પરથી એકુ એ ભેભા દોરા એવી કાઢવાથી સહેલથી ચઢશે.

કાકડાને બદલે તુરત વાપરવા માટે જુના ફાટેલા મોળની ચીપો કરી ઉપયોગમા લેવી. તેલમા યોળી ને સળગાવવા.

બત્તીની કાચની ચીમનીઓ સાફ કરવાની રીત.

ચીમનીને પાણીમાથી વરાળ નીકળતી હોય તેની ઉપર દુરથી પકડી રાખી બાફ લાગે ને પછી બારીક કપડાએ નુછી નાખવી.

જુના ન્યુસપેપરે પણ રોજ નુછવાથી સાફ થાય છે અને વધુ ખરાબ હોય તો ન્યુસપેપર ઉપર સહેજ કેરોસીન નાખીને વાપરવું. એ રીતે સાફ કાઢવાથી ભાગવાનો સંભવ ઓછો રહે છે.

મેસથી ખરડાયેલી ચીમની કટકા યા કાગળ વડે સાફ નહિ થાય તો થોડાં ગરમ પાણીમા નીમકને સરકા થોડો ભેળી તેમા ઘીંધને પછી સોળ પાણીએ ધોવાથી મેસ તફાન નીકળી જશે, સુકાય ને નુછી નાખવી.

ચીમની જરા પણ ભીંનાયેલી યા હવાયેલી હશે તો બત્તીનો તાપ લાગતા તુરત તરેલ પડી બાગી જશે.

ચીમનીઓ તકાઉઘનાવવા વીધે કાચના વાસણમા આપેલું છે.

ઝુન, ઝુમર કાચનાં સોળ રાખવા માટે તેને બાંધી લાકડી વાલી ચીનાઇ પીછની પીછી રોજ ફેરવ્યાથી તે પરની ધુળ કચરો નીકળે છે, ધણુ મેલા થયેલા માટે પાણીમા કપડું યોળીને નુછવા અથવા તો અમઠા નુછવા મેમનીશીઆની Megnaish જુકીને યેન-ઝીન Benzine નો પાતલો પેસ્ટ બનાવી લગાડીને સુકાયા પછી સોળ કપડાએ નુછવાથી ચળકટાં થશે. સ્પીરીટમાં કપડું ભીંનવીને નુછવાં, સાફ કરીને લુલક વિગેરેની ટાચની તુટી છુટાં પડેલાં નવી નાખી પાછાં બોડવાં,

સોળ કટ ગ્લાસના લુલક વિગેરેનો અવાજ ઘટનું જેવો આવે છે, તેને ઘાતી વખતે પાણીમા થોડો સોડા ખાર Washing soda નાખવો.

મીણુબત્તી.

૧૬-મીણુબત્તી લાંબો વખત ચાલે તેમ કરવા સળગાવીને તેની ઉપર તથા આજુબાજુએ ફરતું થોડું નીમક છાટવાથી જલદી બળતી નથી, અથવા તો બારીક કપડાં ઉપર વાટેલું નીમક પાંચરી મીણુબત્તીને ફરતું વીંટાળીને પછી સળગાવ્યાથી પવનમાં જુગાશે નહિ.

સફેદ વારનશનો પાતળો હાથ લગાડ્યાથી મીણુ પીગળીને નીચે ઉતરતું નથી મીણુખત્તી લાંબો વખત રાખીને સુકવ્યાથી જલદી બળી જતી નથી

મીણુખત્તી સળગાવતી વખતે કાકડાને મથાળેથી સળગાવવો નહિ પણ નીચેથી ચેચીસ લગાડ્યાથી ખરાબર સળગે છે

ઝાડી મીણુખત્તીના નાનાં બોળાંમાં બેસાડવી હોય તો ખળખળતા પાણીમા એકુ બે મિનિટ બોળવાથી મીણુ તવાઇને નરમ થાય કે બેસાડવી

પોળી જુની મીણુખત્તિ પડી રહેતા મેલી થયેલી સફેદ બનાવવા રપીરીટ એક વાઇન કલેનલના ટુકડા ઉપર છાટીને ઘસવી અથવા તો રૂને દારૂના અર્કમા બોળીને તુછવાથી સાફ થશે

મીણુખત્તિને છકે છડા મુઘી બાળવી હોય તો બે ધ્રુવ જેટલી જડ તે બોળીમાથી કાઢી તેમા ઘ્રુવ બેસાડી અદર પાતળો ખીલો પોઈને તેમા મીણુખત્તિ ઝોસી દેવી

મીણુખત્તિના નાના ટુકડાઓનો ઉપયોગ-ટુકડાઓ એકઠા થાય ને છુટા થા થોડી ચરખી સાથે ચુહલે તાવી તે નાની દાબડીમા રેડવું ને બધાવા આગમય કોઇ જાતનો કાકડો બનાવી તેની અધવચમા ઝોશી દીધાથી પાછું મીણુખત્તિની માફકજ બાળવામા ચાલે છે.

તેલ જાતજાતનાં

૧૭-ઝોલીવ ઝોઇલ સાલીડ તેલ, લુકકા ઝોઇલ, ઝોલીવ નામના ફળમાથી બને છે, સોજુ બેળ વગરનું પારખવા માટે અધી ખાટલી હોય તેને ખુબ હલાવ્યાથી તેમા જો પરપોટા થઇ તુરત બેસી જાય તો સોજુ જાણવું, બેળેલામા પરપોટા લાંબો વખત રહેશે.

એ તેલને જઇતુનનું તેલ પણ કહે છે.

કેરોસીન તેલ તડકામા ખુલ્લું રાખવાથી ઉડી જશે ખત્તીનો ઉજસ સારી રીતે આવવા સાફ ઉપલા તેલમા સહેજ નીમકે થા કપુરનો ટુકડો નાખવો અથવા એકુ બે ચમચી સરકો રેડવો

કાચના તેલના દબા સાફ કરવા માટે કાચના વાસણુમાં આપેલું ડા આમ જુઝવવા સાફ અકસ્માતમાથી મળશે

કેરોસીન છાંટવાથી ખરાબ હવા, ગલીચી, મચ્છર તથા બીજાં જીવજંતુઓ દુર થાય છે

પેત્રોલ સહિથી ધણુ જલદી સળગી ઉઠે છે આતસની નજ-દીકે થા ધણી ગરમ જગ્યામા રાખેલું જોખમ ભરેલું છે, હમેશા બધા દબા કે ખાટલીમાંજ રાખવું.

કપડાંનો ડાઘો કાઢવા પેત્રેલ વાપરે છે પણ તેનાથી તુરતનું સાફ કીધેલુ કપડું મરમી અથવા આતસ નજદીક જવાથી સળગી ઉઠશે. તે વિષે અકસ્માત વખતેની સાવચેતીમાંથી મળશે.

પેરેફીન એક જાતનું તેલ ધરધતુ તેમજ દવાના ઉપયોગમાં આવે છે.

લોહ, લાકડું, કાચ, ચામડું, કપડાની કાંજમાં એવી દરેક ચીજો માટે વપરાય છે

ટરપીનટાઇન થોડુ કામળ પર લગાડી આતસ ઉપર ધરવાથી ઉઠી જશે બેળેલાનો ડાઘ પડી રહે છે

બીજા તેલો વિષે ચોરાડીમાંથી મળશે.

પેરેફીન યા કામળી તેલ વાસણમાં રહી ગયલું કાઢવાં સાફ ખળખળતાં પાણીમાં ટકણુ ખાર ભેળી તેમાં રેડવું, પાણી ઠંડું પડતા તેલ ચીકનું હોવાથી ઉપર તરી આવે ને કાઢી લેવું

દરેક જાતના તેલો પાણી સાથે ભેળાતા નથી ઉપર તર્યા કરે છે

પ્રકરણ ૪.

વાસણો કાચ તથા કોડી, મટોડી વિગેરેનાં ધોવાં,
ડાઘો કાઢવા અને ટકાઉ બનાવવા વિષે.

ધોવાની રીતો.

૧૮-કોલસાની ખારીક ભુકી અથવા ઝીણી રાખ કે સાણુને ઠંડા થા ગરમ પાણીમાં ભેળાને ધોવાથી સાફ થશે

કંટ ગ્લાસનું સોણું બીલોર કાંમ ધોવા સાફ કુકુ પાણી લેવું, સુકાઇને જુના ન્યુસપેપરે તુછવાથી કાચ ચળકટો થાય છે થોડાક ચોખા અથવા ભાતના જાલા પાણીમાં નાખવા. સાણુ નહિ લેવો.

કાચની ખાટલીઓ અંદરથી ધોવા યુલુ કે લાકડાનો વહેર થોડા ઝીણા પથરા થા રેતી એમાંની કોઇ પણ ચીજ પાણી સાથે ખાટલીના ત્રીજા ભાગ જેટલું લઇ તેમાં નાખીને પછી ખાટલી ટેબલ ઉપર ખુબ તરેહથી મળડાવ્યાથી સાફ થાય ને તે કાઢી નાખી સોજા પાણીએ ધોઇ નાખવી, પછી મેલી હોય તો બે ત્રણ વખત તેમ કરવું. એ રીતે મગે તેવા મેલા ડાઘો પણ નીકળે છે. ખાટલીને જુલ પોવો.

દુધ પીવાના બચ્ચાની ખાટલીઓ નીમક નાખીને અથવા તો લાઇમ વોટરે ધોવાથી સોજા થશે.

સોનેરી ગીલીટવાળી ચીજો હમેશાં સાચુના પાણીમાળ ધોતી, સોડા કે ખાર કાપ પણુ જતનો લીધાથી ગીલીટ ઝાખી થઇ નીકળી જરા ઘોષને સુકાવા દેવી જોરથી નુછવાથી ગીલીટ ખરાબ થાય છે

કાચનાં ફલાવર વાઝ ઉઠા લાખી ડોકના અંદરથી સાફ કરવા પાનળી લાકડી ઉપર કપડું યા રૂપજ બાધીને અંદર ફેરવવું, નહિ તો ડુકા પાણી સાથે ન્યુસ પેપરના કાપલા તેમાં નાખી ખુબ દલાવ્યાથી અંદરનો કચરો નીકળી સાફ થશે

કાચના વાસણો ગરમ પાણીમાં મુકતી વખતે વાકા કરી ઉધા મુકવા ચત્તા મુકયાથી તરેલ પડી ભાગી જશે ધણી ખળખળતાં પાણીમાં એકદમ મુકયાથી પણુ ભાગે છે

નકશીવાળી કાચની ચીજો ઉઠા વાસણમાં સાચુનું પાણી કરી તેમાં બીનવી રાખવી અથવા તો હાથ યા બ્રશ ઉપર સાચુ લગાડી તે પર સલાળીને ધસવાથી તેમાંનો મેલ કચરો નીકળ્યા પછી સોજા પાણીમાં ધોવી

કાચની ડીકેન્ટર ઘોષને ઉચી મુકતી વખતે તદ્દન કોરડી કરવી થોડોખી બીનાસ રહેવાથી ડુગાષને મેલી દેખાશે

દાંડીવાળા ગ્લાસો ઘોષને નુછતી વખતે દાડી હાથમાં ટાપટ પકડીને જોરથી નુછવાથી ધણી ખરી દાડી ભાગી જાય છે માટે ગ્લાસવાળો ભાગ પકડવો

ટમ્બલર એક એકની અંદર મુકેલાં ચપટાષને નીકળે નહિ તો અંદરનામાં ઠંડું પાણી રેડવું, અને બહારનાને થોડા ગરમ પાણીમાં મુકવાથી થોડા વખતમાં બેઉ છુટા પડી નીકળશે

કાચના વાસણો ભાંગે નહિ તેવાં ટકાઉ બનાવવાની રીત પણુ લખેલી છે તેમજ ભાંગેલાને સરખા કાપી ખીજ ઉપયોગમાં લેવા વિષે કાચ કાપવાની રીતમાં જુઓ.

માછલીના ખરડાયેલાં વાસણો ગરમ કરતા ઠંડાં પાણીમાં યોગવાથી જલદી સાફ થાય છે.

ચીકાશવાળાં વાસણો ખાવાની રકાખી, દીશ, વિત્રેરે પહેલા લાકડાનો વહેર તે ઉપર ધસવાથી ચીકાશ ચુશી લઇ કોરડા થાય પછી તેને સોજા પાણીમાં ઘોષ નાખવા અથવા ગરમ પાણીમાં કપડું યોળીને ઘોવા, નાની લાકડી પર જડા સુતરની પીછી કરી લેવી

કાચ, કોડીના વાસણોના ડાઘો કાઢવા.

૧૬-ડાઘો કાઢવા નીચલી કાષખી ચીજ પાણીમાં બેળી વાપરવી સાચુ ટકણુ ખાર, વોશીંગ સોડા, સોડા બાઇકાર્બ, નીમક, પર્લ એશ, સરકો, રાખ, ગુળીની ભુકી, ફટકડી તેમજ મકી સોષ

Monkey soap અને કેટલીક બીજી તેવાર ડાઘો કાઢવાની ચીજો આવે છે.

ચાહુની કીટલીમાંના ડાઘ જેસી ગયલા વોશીંગ સોડા ખળ-ખળતા પાણી સાથ ભેળી થોડો વખત રાખવાથી નીકળશે, અથવા પાણીમાં સરકો ભેળીને રેડવો, નહિ નીકળે તો નીમકને સરકામાં પીગળાવી કપડા વડે ધસવું.

કાચના ટમ્બલર-શી ગર ખોલ વિગેરેની ચીજો એકએકની અંદર ઉતારીને કબાટમાં રાખવાથી જગા થોડી રોકાય છે, પણ તે અંદર વળગી નહિ જાય માટે દરેકના ગાળાઓમાં કાગળનો ચીપો મુકવાથી તેમ વળગી જશે નહિ.

કાચના ખત્તીના શેડ-ગ્લોબ વિગેરે ધોવા સારું ડુકું પાણી સાથુ બનાવી તેમાં થોડો સોલ્ટસ ઓફ લેમન Sals of lemon નાખી ધોવાથી, કાચ તદ્દન નીતર્યો સોજો થશે, પછી નળ તળે સોજા પાણીએ ધોઇ મરમ કપડા ઉપર નીમરાતા સુકવવા, લાકડાંના વહેર પાંચરી તેની ઉપ મુકવાથી પાણી નીમરાયલું ચુશી લઇ જમા બી નાશે નહિ કાચની કાંઇખી ચીજો ધોએલી તુછવા કરતાં નીમરાતી મુકી સુકવેલી સોજી દેખાશે.

કીટલીમાંથી કોફીના ડાઘો સોડા બાઇકાખ પાણી સાથ ભેળીને રેડવાથી નીકળે છે.

કીટલી ચાહુની વપરાતી નહિ હોય તો ઢાકણ ઉઘાડુ રાખી તેમાં સાકરનો ટુકડો નાખવાથી વાસ આવશે નહિ.

વાસ કાઢવા ખળખળતું પાણી રેડી તેમાં આતસનો નાનો માંડો નાખવો.

ચીકાશના ડાઘો કાઢવા વોશીંગ સોડાનું ઘટ ખળખળતું પાણી બનાવી થોડા કલાક રેડી રાખી, સોજા પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે.

ખ્યાલાં રકાબીમાંથી ચાહુ કોફીના પીળા ડાઘો સાફ નીમક ધસવાથી નીકળે છે, મકી સોપથી કોડીનાં વાસણો સોજા થાય છે.

કોડીની પીળી બરણી સાફ કરવા તેમાં થોડીક ફટકડીને પાણી ભેળી બીજા પાણીના ઊંડાં વાસણમાં મુકી ચુલ્લે ઉકાળવી.

બાટલીઓમાંથી સરકો-સોસ વીગેરેના ડાઘો નીચલી કાંઇખી રીતે નીકળશે મરમ પાણીમાં સાથુ યા સોડા ખાર પીગળાવી તેમાં ધડના કોટલાની બારીક ભુકી ભેળીને બાટલીમાં રેડી થોડો વખત રહેવા દઇ પછી ખુબ હલાવીને ધોવી. ટરપીનટાઇન પાણી સાથ ભેળવાથી ડાઘો જાય છે. પરમેગનેટ ઓફ પોટેશ પાણી સાથ ભેળી લેવું.

દારૂનાં ડાઘો પણ ઉપલી રીતે નીકળશે. અથવા કળી ચુનોને સોડા ખાર પાણીમા નાખી ઉકળાને ડાઘ કાઢવા વાપરવું

વાઘનના ડાઘ એસી ગયેલા કોઇ વખત નીકળતા નથી માટે બ્રાઉન પેપરના ટુકડા બાળી તેમા નાખી ને છુચ બધ કરવો, ધુમાડો અદ્યથી નીકળતો બધ પડે ને તે કાઢી નાખી સોળ પાણીથી ધોવી. એક વખતમાં સાફ નહિ થાય તો ફરીથી કરવું. ગરમ પાણી સાથે પલ્ એશ બેળી નાખવી અને સાથે થોડો પાન સાથે ખાવાનો ચુનો બેળી ખુબ હલાવવા પછી તે કાઢી નાખી સોળ પાણીએ ધોઇ નાખવી.

તેલના ડાઘો ખાટલીમાંથી કાઢવા રાખ થોડી નાખી તેમાં પાણી બેળી છુચ ધોઇ ને બીજા પાણીના મોટા વાસણમાં ચુદેલે ઉકળા ઠંડુ પડે ને ખાટલીએ કાઢી સોળ પાણીએ ધોઇ નાખવી.

દેમેજ થયેલી કાચની ડીકેન્ટરો અદરથી સાફ કરવા ઉડા વાસણમાં સોડાખારનું ગરમ પાણી બનાવી તેમાં ડીકેન્ટર મુકી રાખવી, અદર પટેટના ઝીણા ટુકડા કરી ગરમ પાણી સાથે બેળવા, થોડો વખત બધુ એમ રહેવા દઇ પાણી ઠંડુ પડે ને ડીકેન્ટર ખુબ હલાવી પટેટા સર્વે કાઢી નાખી સોળ પાણીએ ધોવી.

સરકોને સોડા ખાર અથવા નો સુકી માહ એક એક ચમચો બેળાને ધોવાથી પણ ઉપલા ડાઘો નીકળશે, પણ છુચ મારીને હલાવવાથી ખાટલી ફાટી જશે છેલ્લે સાચુના પાણીએ ધોવી જોઇએ નીમ કને આમલી સાથે લઇને ધસવાથી પણ દેમેજ થયેલા ડાઘો નીકળશે

બ્રાઉન પેપર અથવા બ્લેકી ગ પેપરને પાણીમાં બી નવી, તેની ઉપર સાચુ લગાડી જોળ બડલ વીટાળી ખાટલીના મોઢામાં આપુ બોસી ને ઉપરથી ગરમ પાણી રેડવું, પછી ખુબ હલાવવાથી સાચુ પીગળાને ખાટલી અદરથી સાફ થાય, કે પેલુ જોળ બડલ ધીમેથી બેચી કાઢી, સોળ ઠંડા પાણીએ ખાટલી ધોવી.

કાચ કાળના રંગના ધોવા સાચુના પાણીમા સોડા ખાર વાપરવો, પછી ઠંડા પાણીએ ધોઇને ચીજને નુછી નાખવી કારણકે અમઠી મુકાવાથી તે સોજ થતી નથી. ડાઘો પડેલા કાઢવા સ્પીરીટ ઓફ સોલટ Spirit of salt સ્પર્જ વડે લગાડી ઠંડા પાણીએ ધોઇ પાછુ ગરમ પાણીમા ધોઇ નુછી નાખવું.

ડાઘો કાઢવા તથા વાસણો ધોવા માટે પલ્ એશ Pearl ash વપરાય છે તે બનાવા માટે ચાલુ ધરના ઉપયોગની ચીજોમા લખેલુ છે

વાસ કોઇ પણ જાતનો સીસી-ખાટલી યા વાસણોમાંથી કાઢવા સારૂ રાખના કાળા બીને ખારીક વાટીને લેવા, અથવા તો અમઠી રાખ પુકા પાણીમાં બેળવી ખાટલીમા ભરી ખુબ હલાવી, એક વખતમા વાસ નહિ જાય તો બે ત્રણ વખત ક્રીધાથી જશે

ખાલી ખાટલીઓનો ઉપયોગ રાટલી વણવાની વેલણને બદલે વાપરવી. યુચ મારવો જેથી આટો, કચરો તેમાં ભરાય નહિં, લાકડાંની વેલણ કરતા એ ધાવાથી સોજી રહેશે, મોઢાં આગળ દોરી અધી ટાંગી રાખવી.

કોષ્ટખી જાતના કોડી અથવા મટોડીનાં વાસણુમાંથી પાણી અડ. ૩૦ને બહાર આવતું અટકાવવા બહારની બાજુ પાતળો વારનીશનો હાથ મારવાથી બંધ થશે.

કાચના વાસણુ ટકાઉ જલદી ભાંગે નહિં તેવાં બનાવવાની રીત.

૨૦-ખત્તીની ચીમનીઓ લાઘટનાં શેડ ખચ્ચાંની દુધ પીવાની ખાટલીઓ વિગેરે ચાલુ વપરાશની ચીજો ને નીચલી રીતે ઉકાળવી. એક મોટાં વાસણુમાં તે ચીજ અંદર મુકીને દુધે તેટલું ઠંડું પાણી ભરીને ચુલલા ઉપર જોસ પાડવો, અંદર કંકરો આવે ને ઉતારી તે પાણી તદ્દન ઠંડું પડ્યા પછી પેલી કાચની ચીજ સભાળથી કાઢી મુકાય ને વપરાશમાં લેવી. ગરમ પાણીમાંથી કાઢતાં બહારની ઠંડી હવા લાગવાથી વાસણુને તરેલ પડશે.

ઉકાળતી વખતે જોઇએ તો સહેજ નીમક નાખવું.

દુધની ખાટલીઓ નવી આવે ત્યારે તથા ચાલુ વપરાતી હોય તે વખતે પણ દર આઠ દિવસે એમ કીધાથી અંદરથી સાફ થઇ દુધ બગડતું નથી.

ખીજ કોડીનાં વાસણો જેમાં કોષ્ટ જાતનો વાસ આવતો હોય તે પણ એ રીતે ઉકાળવાથી સોજા થાય છે નાનો ચારો હશે તો દુધમાં ઉકાળવાથી પુરાઇ જશે, સોજી ચીજ વધુ ભાગતી અટકશે.

કાચના વાસણુમાં ગરમ ચીજ રેડતી વખતે ફાટ પડે નહીં તેવી રીતે રેડવા સાફ નીચે પાણીથી બીનેલો કંદકો મુકી તેની ઉપર વાસણુ મોઢાં પછી ગરમ રેડવું અથવા તો એક ચમચો કાચના વાસણુમાં મુકી ને ગરમ ચીજ તેની ઉપર રેડવાથી પણ ભાગતું નથી જોઇએ તો તળાખાંની નીચે છરી મુકવી.

કાચની સીસી ખાટલીઓનાં યુચ મારવા તથા ઉઘાડવા.

૨૧-ખરણી અથવા સીસીના યુચ ચપટાઇ ગયેલા ઉઘાડવા એ ત્રણ ટીપા સાલીડ તેલ ફરવું નાખી થોડો વખત રહેવા હથ સંભાળીને યુચ હલાવવો. યા ધીમેથી ફરતો ઠોકવો તેલ ફાટવાથી ધેવસ થઇ એ રીતે ઉઘડશે, જોઇએ તો જરા વખત તેલ નાખી ને ચુલલાની

નજદીક મુકી તાપ લાગવાથી જલદી ઉધડે છે. એક વખતમા નહિ ચાય તો બે ત્રણ વખત કરવું સરકો ટમ્બલરમા રેડી તેમા થોડો વખત મીમી મુકી ને પછી ગરમ પાણીમા મુકવાથી બુચ ખુલી જશે.

ખળખળતા પાણીમા સલાળથી ઉધી કરી મુકવાથી પણ બુચ ખોલી શકાય છે, અથવા તો દોરીને સીસીની ડોકી ઉપર વીટાળી બેઉ છેડા હાથમા ધરીને અવાર નવાર ખેચવાના ધસારાથી ગરમ થઇ ઉવડરો ફલેનલની પટી ગરમ પાણીમા બોળીને એ મુજબ ધસવી અથવા વીટાળી રાખવી, સ્પષ્ટ ખળખળતા પાણીમા બોળી મોઢા પર લગાડવું ખારીક સુષ્કાની અણી કીનારીમા ફેરવવી.

મેથીલેટેડ સ્પીરીટ Methyleted Spirit ના બે ચાર ટીપા બુચની ફરતા રેડવાથી પણ જલદી ઉધડે છે

કોકે રફું વગર બુચ ખોલવો હોય તો કપડાને જડો દુધો બી તને લગાડી ઉપર બાટલી આસ્તે આસ્તે તળીઆમાથી થોકયા કરવી જેથી અદરનો બુચ પોતીકી મેળે બહાર નીકળવા માડશે, પણ ઠોકતા બાટલી અફળાઇને લાગે કે તેમાની ચીજ ધોલાય નહિ તે સલાળવું

કોકે રફુંને બદલે ગુથવાના લોખડના સુષ્કાની વાંકી અણી વડે પણ નાની સીસીઓના બુચ ખોલી શકાશે

દબાઓના ચપટાયલાં ઢાંકણા ને ઉપરથી હથોડીએ સહેજ ઠોકવાથી ઉધડે છે ચરખી અથવા ઝલીસર્ગન લગાડીને બધ કીધેલા જમ-જેલીના પતરાના ઢાંકણા ચપટાશે નહિ ખોલવા સાર સીસી ખોલવાની રીત મુજબ ગરમ પાણી વાપરવું

બાટલીનાં બુચો હવા નહીં જાય તેમ બંધ કરવા.

બુચને બાટલીમા પોષ ને પછી એક આટો પાછો ઊળતો ફેરવ્યાથી અદર વળગશે નહિ.

પેરેશીન યા સાલીડ તેલમા બુચને પાચ મિનિટ બોળી રાખી નુછીને પછી મારવાથી તેમા પાણી અથવા હવા જઇ શકતી નથી.

બુચ મારવા પછી ઉપર સીસુ ચપટ પોષ દેવું, નીચલી કાષ્ઠી ચીજોથી પણ હવા નહિ જાય તેમ બધ થશે

લાખ ગરમ કરીને વળગાવી દેવી.

મીણુ પીળું નરમ કરી તેટલાજ વજનની રાજમની ખારીક ભુકી બોળી ચુહલા ઉપર તાવી ને બાટલીના મોઢા ઉપર લગાડવું, મીણુ સાથે જોઇએ તો થોડું સાલીડ તેલ તાવતી વખતે નાખવું-

ઉપલી કાષ્ઠી મેલવણીમા રજ આપવો હોય તો -

લાલ સાફ હી મલોક Vermilion અથવા ગેરૂની ભુકી નાખવી.

કાળા રંગ માટે મેસ (કાજલ) વાપરવી

ખીજ રંગ સારૂ તેમની લુકી લેવી.

ખાલી બુચને ઉપયોગ નહીં બનાવવા વચમાંથી અર્ધા આડ કાપી તેમા જડો તાગ પોષ એક એક વહેત જેટલા દુર રાખી તેવી જોષમે તેટલી લાંબી ચાર પાચ હાર બનાવી ને પછી તેમા ખીજ આડ તાર ગાળે માળે પસાર કરી ચોકઠા જેવુ થાય ને મોરી અથવા બીનાસવાલી જગ્યામા પગ મુકવા વાપરવુ

બુચ મોટો હોય તો નાનાં મોઢાંની ખાટલીમાં પાવા સારૂ ખળખળતા પાણીમા જરા વખત યોળી રાખવાથી નરમ થઇ લાઇથી પોવાશે

કથોડીએ ઠોકવાથી પણ મોટા બુચ નાનો થાય છે

ગુદર કે ચીકાશવાળી ચીજોની ખાટલીના બુચ વળગી જઇ કાઢતી વખતે નીકળતા અડચણ પડે છે. માટે બુચને ઝીસરીનમા યોળવાથી કઠી પણ વળગશે નહિ

ખાટલી પરની ટીકીટો કાઢવી તથા વળગાડવી.

૨૨-ખાટલીને ઠંડા થા ગરમ પાણીમા બીંનવવાથી અથવા ગરમ પાણીની વરાળ લગાડવાથી નીકળશે.

પાણી અથવા દવા દારૂમાં લીંનાયાથી ટીકીટો નીકળે નહિં તેને સારૂ મેળવણી બનાવી રાખવી

એક રતલ આટાની લાહી કરી તેમા એક ઓસ ગુદરનુ પાણી, અને ઓસનો ત્રીજો ભાગ ખેલ તેલ Linseed oil અથવા ટરપીનટાઇન ભેળાને ટીકીટો વળગાડવી.

ટીકીટો કાગળની પતરાનાં બાકસો, લાકડાની પેટીઓ અથવા ખીજ કોષપણુ બહાર ભાગ મોકલવાના પારસલો ઉપરથી નીકળી નહિ જાય તેમ વળગાડવા સારૂ સોજો સરસ એક ભાગ લેવો, તેનાં અર્ધા ભાગની ખડી સાકર નાખવી, અને સરસના ત્રીજા ભાગ જેટલો સોજો ગુદર Gum arabic એ સર્વેને પાણીમા ચુકલે તાવીને ધટ થાય ને વાપરવુ.

ધનેમલના વાસણો.

૨૩-ધનેમલના વાસણો મોટા બળતાવાલા ચુકલા અથવા ભટ્ટી ઉપર વાપરી ચકાતા નથી, ધણુ તાપથી તે ધનેમલ ફાટી જઇ કોડીના પોપડા નીકળી જાય છે.

સાધારણ કાકડાના તેલના ચુકલા ઉપર વપરાશે.

વાસણોમાંના ડાબ જસત તેમજ પતરાંના ડાબો કાઢવાની રીતમાં જુલો.

કાળા ડાઘો લાંબો વખત વાસણ પડી રહેતા તેમાં દોશો તો તે પર નીમક અથવા સોડા ખાર ધસવું, ઘૂરત નીકળે નહિ તો પાણીમાં પીગળાવી તે વાસણમાં ચુકલે ઊઠાણી ને પછી સોળ પાણીએ ઘોષ નાખવું તળીઆમાંથી બળેલાં પણ એજ રીતે સાફ કરવાં.

સફેદ ધનેમલના વાસણો સાફ કરવા માટે વરસાદના પાણીમાં સોડા ખાર પીગળાવી તેમાં રેડી બીજા મોટા વાસણમાં પાણી ભરી ઉપલું વાસણ તેમાં મુકી ચુકલે ઉઠાણવાથી તે નવું જેવું થશે.

કીટલીઓ સાફ કરવા ઉપલીજ રીતનું સોડા ખારનું પાણી તેમાં ભરીને કીટલીને ગરમ બઢીમાં બાબુએ આખી ગત મુકી ને સહવારે પાણી કઠી નાખી બીજા પાણીએ ઘોષ ફેલેનલના કટકાએ તુછી નાખવી

બાગેલી ચીજો વળગાડવા માટે જસતમાં બાળદી ગળતી બધ કરવાની રીતમાં જુવો

કોડી તથા પોરસીલેન, મોડું ધોવાના બેસીન, બોલ ધોવાં તથા ડાઘો કાઢવા.

૨૪-બેસીન મોડું ધોવાના ચાલુ વાપરતા તેમાં સાણુ પાણી મુકાછને ચીકણ વિગેરે પોપડી બાજે છે, તેને રોજ બ્રશ વડે ધસીને ધોવા, ચોકના ચુનાથી પણ સાફ થશે ધણું ખરાબ ડાઘો કાઢવા માટે એમોનીઆ ને કેરોસીન તેલ ભેળી વાપરવું પોરસીલેન પણ એ રીતે સાફ થાય છે.

પેરેશીનથી ડાઘો નીકળશે, જોષએ તો સાથે નીમક ભેળવું

મીઠાનો તેજળ (ચુરેલીક એસીડ) લગાડીને ધસવાથી કોષખી જતના લાખા વખતના ડાઘો એન વિગેરે નીકળે છે પણ એસીડ વાપરતી વખતે હાથ પગ પર તેના છાટા ઉડવાથી દાઝી નહિ જાય તેની સલાહ રાખવી સદાસના બોલ વિગેરે એ રીતે સાફ થશે જેવેલ વોટર લગાડવાથી પણ લાખા વખતના ડાઘો જશે

બીજા ધણી જતના સાણુ મકી સોપ તથા પાઉડર વીમ Wimp વિગેરે તૈયાર મળે છે, જે પણ ઉપલા બોલ સીક સૌ સાફ કરવામાં વપરાય છે વાસ કાઢવા માટે હવા સ્વચ્છ કરવામાં જુવો.

વાસણો ધોવા માટે સીક બનાવવી.

ધનેમલ કે કોડીની સીકને ઉપલીજ રીતે સાફ રાખવી.

લાકડાનો એ પુટ સમચોરસ દાખડો એક પુટને સુમારે ઉડો લઈ તેમાં જસત (ઝીકનું) પતર જડાવી તળીઆમાં અધવચે યા એક ખુણે જોળ મોટું હોલ પડાવી તેમાં જુવ પોષ રાખી પાણી ભરી તેમાં વાસણુ ધોવા, નીચેથી હોલ સાથે એક નળી જડેલી હોય તો

મેલું પાણી કાઢી નાખવા સાફ ભુચ ઉઘાડવે તે નળીમાંથી બહાર નીકળી જશે, અથવા નળીને બદલે તલીઆમાંનું મેલુ પાણી બહાર પડે તે ઝીલી લેવા નીચે બાલદી મુકવી.

પતરાના ડબ્બાને પશુ તળીઆમાં કાંણુ પાડી ભુચ ધોવાથી કામ ચલાઉ સીક તરીકે વપરાશે એ રીતે સીકમાં કાચ તથા કોડીના ખરડેલાં વાસણો ધોવાથી આઝા બામતાં નથી લોખડની સીક સાફ કરવા પેરેશીન વાપરવું.

નળીઓ સીક સાથની બોડાયલી સાફ કરવી ચીકાસ કચરો વિગેરે ભરાઇ રહેવાથી તેમાં થોડે કિવસે ખળખળતું પાણી કીટલીની ધાર વડે રેડમાથી ચીકાસ વિગેરે તવાઇને નળીમાંથી નીકળી જશે, અથવા તો મોઢા પર થોડો વોશીય સોડા મુકી ઉપર પાણું મરમ પાણી રેડવું જેથી સોડા પીગળી નળીમાં ઉતરી સાફ કરશે.

નળીમાં કચરો વળગી રહેલો હોય તો તેના માપની લાકડી લઇ નીચેના છોડ પર એક રખરનો ખરાબર બેસતો ટુકડો ખીલાએ અથવા સ્કુંએ જડી લેવો પછી તેમાંથી ૫૨૫ મારીએ તેની રીતે સીકની નળીમાં ઉપર નીચે હલાવ્યાથી કચરો હવાના દબાણના બેરથી નીકળી જાય ને થોડું પેરેશીન રેડી ઉપરથી મરમ પાણી નાખવું.

નળીમાંનો વાસ કાઢવા કાર્બોલીક એસીડ, શીનાઇલ, લાઇસોલ, સરકો વિગેરે ચીકો નાખવી. કાશીનો ભુકો પશુ ખરાબ વાસ દુર કરશે.

ઉપલી ચીકો નાંખવાથી સંડાસ, ગટર વિગેરેની ખરાબ હવા તથા વાસ અને જગુઓ પશુ દુર માય છે.

મટોડીનાં વાસણો વિષે.

૨૫-મટોડીના નવાં વાસણો કુંભ પાણીના વિગેરેમાં માટીનો વાસ આવે છે તે કાઢવા માટે બે ત્રણ દીવસ પાણી ભરીને રોજ બદલવાથી વાસ જતો રહેશે. લાખો વખત વપરાયા વગર વાસણ પડી રહેલાંમાં કાપળી જતનો વાસ આવે તો તેમાં કોરડી મટોડી ભરીને જમીન ઉપર થોડો વખત મુકી રાખવાથી તેમાંના વાસ નીકળી જાય છે.

કુંભ થા માટલાં વપરાસમાં નહિ આવતા હોય તો તેમાં પાણી રાખી મુકવાથી વાસ મારશે, ખપ પડે ત્યારે પાણી બરવું.

કુંભ ધોવા નાના મોઢામાં હાથ નાખી સાફ નહિ થઇ શકે તો પાતલી લાકડી ઉપર ૨૫ જ અથવા ૩૫ કું માંથી અદર ફેરવ્યાથી પાણીમાંની લીલ કચરો બાજેલો સાફ થશે.

કુંઠા તળીઆમાં કાણુ પાડ્યા વગરનાં લઇ તેમાં વાસ મુકી પાણી ભરી તેની અદર પીવાના પાણીની અથવા સોડા-શિમનેડ વિગેરેની માટલીઓ મુકવાથી ઠંડી રહે છે, જોખને તો સાથે વાસ ઝૂકવું.

ટકાઉ બનાવવા માટે મટોડીના વાસણ ઉપર બાહરની બાજુએ કાંચો કાઢો કાપીને ધસવાથી જલદી ભાગતા નથી, કાચના વાસણો ટકાઉ બનાવવાની રીત જોઇએ તો અજમાવવી.

પ્રકરણ ૫.

વળગાડવા માટે વપરાતી ચીજો અને તે બનાવવાની રીતો.

૨૬-ગુંદર ધણી જાતનો આવે છે મોટા ગાગડા તથા બારીક બુકો પીચ-બાવલ તથા સેકતા અને ચેરીઝ વિગેરે કેટલીક જાતના ઝાડોમાંથી નીકળે છે.

અલસીના દાણામાંથી ઘટ ગુંદર બનશે કાદાનો રસ પણ વળગાડવા વપરાશે, એ માટે કાદામાંથી મળશે

ગુંદર પીગળાવવા માટે ઠંડા કરતા ગરમ પાણી વાપરવું, અથવા સરસની રીતમાં આપેલું છે તેમ કરવું.

બગડી જતો અટકાવવા સારું તેમાં દારૂના અર્ક Alcohol ના થોડા ટીપા, લવગનું તેલ અથવા સેડીસીલીક એમીડ એમાંની કોઈપણ ચીજ નાખવી

કુગ ગુંદરમાં કાર્બોલીક એસીડના થોડા ટીપા નાખવાથી આવશે નહિ, અથવા તો થોડોક કવીનીનનો પાઉડર ભેળવો

ચીજો વળગાડતી વખતે અમઠા ગુંદર સાથે આગલ આપ્યા મુજબ બીજી વસ્તુઓ ભેળવાથી સારી રીતે વળગે છે ચેરીઝના ઝાડનો ગુંદર સઉથી ચીકટ હોય છે તેનેથી વળગાડેલી ચીજો કદી પણ છુટી પડતી નથી. સફેદ ચીજ માટે સફેદો ભેળવો

ગુંદર સુકાઈ ને કઠણ થયેલો ઠંડુ કે ગરમ પાણી અથવા તો થોડો સરસો નાખવાથી પાછો નરમ થશે

સરસ.

૨૭-સરસ બનાવવા સારું લાખ તથા ટકણ ખાર Borax ને પાણીમાં ભેળી ચુકલે ઉકાળી ઉતારવું, પાતણ હોય તે વખતે વળગાડવા વાપરવું એલ તેલને કળી ચુનો ભેળવાથી પણ સરસ બને છે ઠંડુ પડીને બધાજ જાતે ત્યારે તેના કટકા કરી મુકી રાખવા, ખપ પડે ત્યારે તેને પાણીમાં બી નવી ચુકલા ઉપર ગરમ કીધાથી નરમ થાય છે, અથવા તો એક ઉડાં વાસણમાં ગરમ પાણી લઈ સરસને બીજાં

વાસણુમા નાખી તેમા મુકયાથી પશુ નરમ થશે, જોષએ તો તેમા થોડી ખાંડ ભેળવી સુકાઇને કઠણ થયલો પાછો થોડો સરકો રેડવાથી પાતલો થશે.

સરસનો ભુકો કરવો જાડું કપડું અથવા ગુણુપાટમા મુકી હથોડીએ થોકવુ એ રીતે છુટો વેરાઈ જતો નથી

સરસથી વળગાડવાની કોષળી ચીજ ને જાતના રમની હોય તેને મળતો કરવા તેમા ચાકની ભુકી, લાકડાનો વહેર, રાખ, પીળા ઇંટની ભુકી યા તે ચીજને મળતો કોષળી રંગ નાખવાથી વળખાવેલો સાધો ઝાઝો માલમ પડશે નહિ.

વળગાડેલું ગરમીથી તવાઇને છુટું પડે નહિ તેમ કરવા સારૂ પાણીને બદલે ઉકાળેલા દુધમા સરસને પીગળાવવો, અથવા તો થોડી એસેડીક એસીડ Acetic acid નાખવી

સફેદ રંગનો સરસ બનાવવા તેમા સફેદો White lead ભેળવો.

રાજમ

૨૮-રાજમને પીગળાવવા માટે ટરપીનટાઇન કે રપીરીટ ઓઇ વાઇન ભેળવી, તેમાં પાણી રેડવાથી રાજમ તેમાંથી છુટી પડી નીચે ઠરીને કઠણ થઇ જશે

રાજમ ગુદરની માફક ઝાડની ડાળીઓમાંથી નીકળતો રસ બધાઇ ને લાલ રંગના ટુકડા જેવુ લાગે છે ને પશુ વળગાડવાના ઉપયોગમાં આવે છે તથા વાયોલીન Violin નામના વાજી વળગાડવાની લાકડીના તાર સુવાળા તે ધસવાથી થાય છે.

લાહી

૨૯-લાહી ચોખાના આટામાંથી બને છે, પાણી સાથે ભેળવી ચુહલે ઘટ થાય ને વાપરવી, ઝીણા કાગળના ટુકડા નાખવા, થોડી ફટકડી ભેળવ્યાથી લાહી જલદી બગડતી નથી, જોષએ તો થોડો ચુનો ભેળવો. રાધેલા ચાવલ પશુ વળગાડવામાં વપરાશે.

આરાટ્ટ તથા સાગુ ચોખામાંથી લાહી બનાવી તેમા આઇ-સી મગલાસ પીગળાવી કાંડ પર સખી વળગાડવા વાપરવી.

જવનો આટો Rye flour ને પાણીમાં ચુહલે ભેળવી તેમાં સરસ ગરમ હોય તેજ વખતે નાખી ભેળવ્યાથી સારી લાહી બને છે, જોષએ તો થોડી રાજમ ભેળવી

લાહી ઠંડી તેમજ ગરમ કેટલીક ચીજો વળગાડવા સારૂ વપરાય છે, જેવી કે પ્લાસ્ટરની બનાવટ, કાગળ, કાંડ, બોર્ડ, કપડું વિગેરે.

બીજી જાતનાં સીમેન્ટ

૩૦-વિલાયતી પનીર Cheese માં પાણી રેડી ચુકલે મુકવું, પાણી બળા જાય કે પાણુ રેડવું એ મુજબ બે ત્રણ વખત કીધાથી પનીર નરમ માવા જેવું થાય ને તેમાં મુકા કળા ચુનો ભેળાને વાપરવું

છડાની સફેદીમાં કળા ચુનો અથવા પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ Plaster of Paris ની કે કાચની ભુકી ભેળવી.

કાળુ માછલીના કોટલાની બારીક ભુકી ચક્રમકનો ભુકા કોષખી ચીજ છડાની સફેદીમાં મેળવ્યાથી પણ દરેક ચીજે વળગશે.

લાખ અથવા ચીજને ખજખજતા પાણીમાં પીગળાવી સ્ટીકીંગ પ્લાસ્ટર Sticking plaster સાથે વળગાડવામાં લેવી

તેલ કોષખી જાતનું લખને તેમાં સફેદો White lead ની ભુકી ભેળા વાપરવી. રખરની ટેપ વળગાડવા માટે તૈયાર આવે છે

બેલ તેલ ને કળી ચુનો ચાર ઔસમાં, એક મુઠીભર ચુનો ભેળા થટ બનાવી લોખંડ પર પાથરી મુકાયને ટુકડા કરી રાખવા, ખપ પડે ત્યારે પાણુ તાવીને વાપરવું

ગ્લીસરીનમાં મુઠકાર સીંગ Litharge પીગળાવીને તેનાથી પણ ધણીક ચીજે જેવી કે ઢાડી, લાકડું, લોખંડ, પતર વળગે છે

કોષખી જાતની ધાતુમાં કાલુ ઉપલી મેળવણીથી પુરી ચકાય, ઠંડી, ગરમી, એસીડ, પાણી વિગેરે લાગ્યાથી ઉપલી ચીજે વળગાડેલું કદી છુટું પડશે નહિ.

રેક્ટીફાઇડ સ્પીરીટ Rectified spirit માં પીગા રખી લાખનો બારીક ભુકા પીગળાવી થટ થાય ને બાટલીમાં ભરીને ખપ પડે ત્યારે વાપરવું.

ફેટલીક નક્સીની ચણુગરની ચીજે, હાથીદાંત, કાચ વિગેરે એનાથી વળગશે

નવસાગરને પાણીમાં નાખવો, લોખંડની બારીક ભુકીને ખારાં પાણી સાથે મેળવી બધું સામટું ભેળવાથી એક જાતનું થટ સીમેન્ટ બને છે જેથી કંઈ ચીજે વળગી શકે છે.

કુટકડીને પાણીમાં ઉકાળતી વખતે થોડો સાથુ બ્રાહ્મિન સોપ ટુકડા કરી નાખી પા કલાક ચુકલે રહેવા દઇ થટ થાય ને ઉતારી તેમાં ચુનો ભેળવો, એ કોષ જાતના સાધાઓને ફાટો પુરવા કામે લાગે છે, ઉપલી મેળવણીમાં થોડોક આટો ને રાજમની ભુકી ભેળવાથી વધુ સારો પેસ્ટ બને છે.

ડામર પાતળો Pitch or Tar બે ભાગને ગટા-પરચા Gutta-percha એક ભાગ લોખંડના વાસણમાં બન્નેને ભેળા ચુકલે નરમ કરવું.

એ સીમેન્ટ લાકડું, પત્થર, ચામડું, કપડું વિગેરે વળગાડવાના કામમાં આવશે.

પટેટા ને બાપી કામળ ઉપર મસળી કાઢી નરમ થાય ને શુદ્ધ થા સરસને બદલે વળગાડવામાં લેવા.

અલેટીન—આઇસીંગગ્લાસ વિગેરે ચીકાસવાલા પદાર્થ પશુ વળગાડવાના ઉપયોગમાં લેવાય છે, કાષ્ઠની જાતની સ્પીરીટમાં સારી રીતે પીગળી જશે એસીડ એસીડ Acetic Acid પશુ તેમાં ભેળી સકાય છે, ચુકલા ઉપર ઉપલી ચીજો સાથે મરમ કરવી.

કાંજનો લુકો Starob ને શુદ્ધ પીગળાવેલા પાણીમાં મેળવી તેમાં થોડું સાકરનું પાણી ભેળી ચુકલા ઉપર બધું થટ બનાવી ને પછી ખપ પડે ત્યારે નરમ કરી વાપરવું, બગડે નહિ માટે કપુરનો ટુકડો નાખવો.

પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ.

૩૧-પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ Plaster of Paris ની સફેદ ભુકી વળગાડવા સારૂ બધી ઉપયોગની છે.

પાણીમાં મેળવીને થોડો વખત રાખતા તુરત બધાઇ જાય છે, ઇડાની સફેદી અથવા સરકામાં મેળવ્યાથી નરમ રહી વળગાવતી વખતે બધાશે નહિ.

પ્લાસ્ટર વૈદક ઉપયોગમાં પશુ હાથ પગના ભાગેલા સાધાઓ વિગેરે જોડતી વખતે તેના થટ લેપની માફક બનાવી તે પર લગાડવાથી બધાઇ જઇ સાધાઓ મજબુત પકડી રાખવાથી હાલતી નથી ને જલદી સધાઇ જાય છે.

પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ બનાવવું અપસમ એનું બીજું નામ છે ચુનો ને મધકનો તેજાબ ભેળી ચુકલે મરમ કરવાથી તેમાંનું પાણી ઉડી જઇ જે સુકો પદાર્થ રહેશે તે પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ કહેવાય.

પત્થર, મારબલ, લાકડું, રબર, ચામડું, કાચ, કાંચ વિગેરેની ચીજો સાધવામાં પ્લાસ્ટર વપરાય છે.

બીજી રીતો પશુ પઞ્ચાડે છે.

પેસ્ટ.

૩૨-પેસ્ટ બનાવવો, સાધારણ ચીજો વળગાડવા સારૂ નીચેના પેસ્ટ Paste બનાવીને પત્થર થા કાંડીના વાસણમાં રાખવો.

એક ચમચી ફટકડીની ભુકી ઠંડા પાણીમાં થટ મેળવી તેમાં તેટલીજ રાજમની ભુકી લેવી. પાંચ લવંગને ગ્રાસીક વાટી એ સર્વે એક કપ ખજખજતાં પાણીમાં નાખી ચુકલે થોડીક મિનિટ રાખવાથી થટ માથા જેવું થાય ને ઉતારવું.

લાખા વખત વેર એ બગડતો નથી

દૂધ એક કપને ચુહલા ઉપર મુકી તેમા થોડો સરકો નાખી ફાડી તેનો માવો કાઢી લઈ તેમા બે ઇંડાની સફેદીનો ક્રમ ચઢાવી સાથે થોડો કળી ચુનો ભેળી બાંધ એક રસ કરી ને ઘટ પેસ્ટ Paste બનાવવો દૂધના માવા વગર પણ પેસ્ટ બની શકશે.

કાચ તથા ફાડીના વાસણો એનાથી વળગાડેલા પાણી અથવા તાપ લાગવાથી છુટા પડશે નહિ.

પેસ્ટ પાણીએ લીનાયાથી નીકળે નહિ તેવો Water Proof બનાવવા માટે લાહી તૈયાર બનાવેલી હોય તેમા થોડું ટરપી નટાઇન, સગસનું પાણી, બેલ તેલ સર્વે ભેળવું

કાચળની ટીકાટો જે પાણીથી ઘડી ઘડી બીનાતા નીકળે છે તેને માટે ઉપલો પેસ્ટ ઉપયોગી છે.

ટેક્સટાઇન Dextrine એક જાતનો ચીકણવાલો પદાર્થ પાણી સાથે મેળવ્યાથી વળગાડવાના ઉપયોગમા આવે છે એમા થોડાંક ટીપા કાર્બોલીક એસીડ અથવા લવગનું તેલ નાખવાથી વળગાડેલી ચીજોમા ઉધછ લાગતી નથી તેમજ કાષ્ઠી વળગાડવા માટે વપરાતી બીજી જીનસોમા ઉપલા થોડાંક ટીપા નાખવાથી તે બગડતી યા વાસ આવતી નથી

લાંબી બનાવણી.

૩૩-લાંબી માટે બેલ તેલ Linseed oil અથવા મીઠું તેલ ખપ મુજબ, એક રતલ સફેદો White lead, ચુનો અથવા ચાકની ભુકી યા રતલ સર્વે ભેળવી ઘટ થાય ને ગોળા વાળવા

સુકી કઠણ થયેલી લાંબી વાપરતી વખતે કોઇ પણ જાતનું તેલ ભેળવું અથવા તાપ આગલ કે ગરમ હોદા પર મુકવાથી સુકી ટવાઇને નરમ થશે

લાંબીનો ઉપયોગ કાચ બેસાડવા તથા લાકડા વિગેરેની ફાટો પુરવા વપરાય છે, રંગીન ચીજો વળગાડતી વખતે તેને મળતા રંગની ગેરની અથવા કાળી કોષ્ઠી ભુકી ભેળવી.

લાંબીથી વળગાડેલું છુટું પાડવા બારીક અણીવાળું હથીઆર વાપરવું, સાબુને નરમ કરી લગાડી રાખવાથી પણ લાંબી નરમ થઈ નીકળશે, લોખંડોનો ગરમ સળીઓ અથવા ખીલો સુકી લાંબી પર લગાડવાથી છુટી પડશે

લાખ સીલ મારવાની બનાવણી.

૩૪-લાખ બનાવવા માટે એક ભાગ ચુદર Gum lac, એક ભાગ ટરપીનટાઇન બે ભાગ પીળી રાજમ, થોડી લાલ લી ગલો-

કની ભુકી લેવી. ગુદરને ત્રાખાના વાસણમાં ચુકલા ઉપર પીગળાવી તેમાં રાજમ નાખવી, ટરપીનટાઇન આસ્તે આસ્તે રેડીને છુટવું, છેલ્લે હીમ્લોકની ભુકી ભેળી થટ થાય ને ઉતારી સફાઇદાર પાટીઆ અથવા પથરા ઉપર રેડી ઠંડી પડવા આગમ્ય જોળ મીણબતી અથવા સુખડ પેન જેવી લાકડીઓ બનાવીને રાખવી, અથવા લખાયા કટકા કરવા ઉપલી મેળવણી મરમ હશે તો હાથ દાઝશે માટે લાંકડાની પટી વડે જોળ બનાવવી.

લાખ કાળા રંગની બનાવવા સાફ કાળા રંગની ભુકી અથવા મેસ (કાજલ) નાખવી, લાલ હીમ્લોક લેવો નહિ

સોનેરી, રૂપેરી તથા બીજા રંગો માટે તેવા રંગોની ભુકી ભેળવી.

લાખ કામળા યા કપડાં ઉપર મારવા આગમ્ય મીણબતી સળગાવી તે પર ધરી નગમ થાય કે તુરત તેની ઉપર દાખીને લગાડવી.

સીલ મારવું હોય તો તે લાખ વળગાડેલી નરમ હોય તેજ વખતે તુરત ઉપર સીલ દાખી દીધાથી જ પશુ અક્ષર કે નામ કેતરેલું હશે તે પર સુકાયા પછી વાચી ચકાય છે.

પ્રકરણ ૬.

વળગાડવાની કેટલીક ચીજો આખી તેમજ લાંગેલી.
કામળા.

૩૫-કામળા લીત ઉપરના વળગાડવાં Wall paper સાફ કાપળી જાતની લાહી અથવા પેસ્ટ લખેલામાંથી વાપરવો, તેમાં થોડીક કાર્બોલીક એસીડ Carboho acid ભેળવાથી કામળામાં ફેધ્મ કે કસારા થશે નહિ

લીત ઉપર વળગાડવા આગમ્ય જુનું કામળા કાઢી સફાઈ કરવા સાફ લોલ પેપર Wall paper માં ભુલો

ટીકીટો કાચની સીસી બાટલી ઉપર ગુદર, લાહી, અથવા પેસ્ટ કે છાંંની સફેદી વાપરવી, એક સો ટીકીટો એક છાંંની સફેદીએ વળમશે

કામળાની ટીકીટો પતરાં ઉપર વળગાડવી કાપળી જાતના સરસ અથવા ગુદરમાં થોડીક ખડી સાકર પીગળાવીને વાપરવી થોડો સરકો સરસમાં રેડવો.

પાણીથી બી નાખને નીકળે નહિ તેમ વળગાડવા સાફ પાણી લખેલો પેસ્ટ વાપરવો. અથવા સરસમાં એલ તેલ થોડું ભેળવું.

કાગળો અને ચેપડીઓ વળગાડવાની લાહી બનાવવા નઉનો આટો ઠગ પાણીમાં મેળવી ચુક્યે ચીકટ થાય ને તેના ષેષા ભાગ જેટલી ફટકડી નાખવી, થોડી રાજમની ભુકી મેળમાંથી વધુ ચીકટ બની સારી રીતે વળગશે સરસ ને ઝીંસરીન બેળા હેવુ

કાગળના કવરોને છોટથી વળગાડી બધ કરવા ગુદરને સ્ટાય એક એક ભાગ ને ચાર ભાગ ખાડ હેવી.

ગુદર બે ભાગ, એસેટીક એસીડ એક ભાગ, દારૂનો અર્ક Alcohol એક ભાગ, પાણી પાચ ભાગ સામદુ મેળવી ને કાગળો પર લગાડી સુકાવા દેવી, પછી કવરો બધ કરતી વખતે તેની ઉપર પાણી લગાડવાથી ચીટકી જશે.

છબીઓ Photograph કાડ ઉપર વળગાડવા કોષખી જાતનો પેસ્ટ વાપરવો, અથવા તો ઈડાની સફેદીમાં ગુદર ને ખાડ પીગળાવી તેને વળગાડવુ, જોછએ તો ઝીંસરીન સફેદીને બદલે હેવુ

ખાડ, ગુદર, કાગળો ભુકો Staroh દરેક છુદુ વાટીને પછી ઠગ પાણીમાં મેળવી ઘટ બનાવી વપરાસમાં હેવુ.

આગમાં બળે નહિ તેવી મેળવણી કાચુ એલ તેલ આઠ ભાગ, જીલેટીન એક ભાગ ને કળાયુનો બે ભાગ, તેલમાં જીલેટીન ભીનવી ચુક્યે પીગળાવ્યા પછી ગરમમાં કળાયુનો બેળા ઘટ થાય ને પાટીઆ પર પાથરી તડકે સુકાય ને ટુકડા કરી ખપ પડે ત્યારે પાછુ પીગળાવી વાપરવુ

કપડું વળગાડવું.

૩૬-કપડાં ઉપર કાગળને વળગાડવા માટે સરસ અથવા કોષખી જાતનો પેસ્ટ હેવો ગુદરથી બરોબર વળગશે નહિ. કપડાને સરસ યા પેસ્ટ નહિ લગાડવો પણ કાગળને લગાડી કઢણ જગા ઉપર મુકી તેની ઉપર કપડુ દાખી દીધાથી સારી રીતે વળગી જશે

ગરમ કપડુ, સકલાત વિગેરે લાકડા ઉપર વળગાડવા જવના આટાની લાહી લખેલી છે તે વાપરવી

કેક, મીઠાઈ વિગેરેની ચીજો ઉપર નકશીની તરાંહ ફુલો વળગાડવા સોજો ગુદર લખ તેમાં કાજના આટાનો ભુકો Staroh મેળવી વાપરવુ, જોછએ તો લી જુના રસના થોડાંક ટીપાં નાખવા

કાચ તથા કોડીને વળગાડવી.

૩૭-ગુદર, સરસ, પેસ્ટ, પ્લાસ્ટર વિગેરે વાપરી સકાય છે એક જાતનો ચીકણો પદાર્થ જોડળગાવના પ્રુછડીના ભાગમાંથી નીકળે છે તે સુકવી ને પાણી સાથે પીગળાવી વાપરવો, તેનાથી વળગાડેલી ચીજો થોકવાથી પણ છુટી પડતી નથી

કાચના મુનના દબા તેના બોલામાંથી છુટા પડી ગયેલા બેસાડવા માટે ફટકડી ને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ ચુકલા ઉપર લોખ-ડનાં વાસણમાં મેળવી ઘટ થાય ને વળગાડવા લેવું, અથવા તો મુનના હાથોવાલા ભાગમાં ફટકડીની ભુટી ભરી તાપ આગળ ધરીને તવાય કે ઉપલુ મોઢીઉ તેમાં દાખી દેવું, સુકાયા પછી વળગી જશે.

કાચનાં દાણાંને લોખડની પીનમાં બેસાડવા બેઠેને સહેજ તાપ આગળ ધરીને જરા સરસ લગાડ્યા પછી દાખીને પકડી ગખવાથી વળગે છે.

ધારસીલેનના મોડું ઘોવાનાં બેસીનને સાંધવા સફેદ ધનેમલ આવે છે તે અથવા ઘટ રમ લગાડી બેઠે દુકડા જોડી ઉપર તથા હેઠેની બાજુ કેનવાસ અથવા જાડું કાગળ મા કપડું વળગાડી પાછો ગમેા હાથ બેઠે બાજુ મારવો, તરેલ પડેલી પણ એ રીતે બંધ થઈ વાસણ પાછું વાપરી શકાય છે.

કોડી રંગીન ફરીઆમાંની લાકડાં ઉપર શણગાર કરવા વળગાડવી પાણીમાં મેળવેલું સોજુ સીમેન્ટ Portland cement જાડું પાંચરી તેની અદર જાત જાતની કોડીઓ નજદીકે મોડવી ને આસતેથી દાખવી, એક દિવસ રાખ્યા પછી સીમેન્ટ બધાંબને કોડીને પકડી રાખશે કોડી સાફ કરવા માટે પરચુરણ બાબતમાંથી મળશે.

કાચ જોડવા ઇંડીઆ રખર, ગુદર ને ક્લોરોફોર્મ સાથે પીગળાવવું, સ્પીરીટ કે દારૂમાં પણ એ ચીજો પીગળે છે.

જીલેટીનમાં જીનદાર ભેળી તડકે મુકી હલાવ્યા કરવું પીગળે ને ગાળી વાપરવું.

સેલ્યુલોઈડ, હાથીદાંત, સીપ, કેરબો.

૩૮-શાહીની પેન ક્રાઉન્ટન પેન ને સેલ્યુલોઈડની મેળવણીથી બનેલી આવે છે તે વળગાડવા માટે થોડું જીલેટીન, એસેટીક એસીડ સાથે ભેળી ડુંગી ને નરમ થયા પછી ખળખળતાં પાણીના વાસણમાં મુકવાથી પાતળું થાય ને ટુટેલું વળગાડવા લેવું.

પેન ઉપલી જાતનીને તરેલ પડેલી હોય તો સહેજ તાપ આગળ ધરવાથી પણ નરમ થઈ સાધ જોડાશે. ધણો તાપ લાગતાં જાળમ્મી જશે.

પ્યાનાની વજાડવાની કી Key જેને મધાલે સફેદ સેલ્યુ-લોઈડ અથવા હાથીદાંત વળગાડેલું હોય છે તે નીકળી જાય તો પાતળો સરસ ગરમ ફોય તે વખતે લગાડવો અને જો પ્યાનામાંથી કી બહાર કાઢેલી હોય તો લગાડ્યા પછી તેની ઉપર લાકડાંની ચીપ મુકી ને દાહટ દોરીએ બાંધી ને થોડો વખત રાખી મુકવી સાથે ફટકડીની ભુટીને દારૂનો અર્ક ભેળાથી વધુ સારી રીતે સેલ્યુલોઈડની ચીજો વળગશે.

૩૯-હાથીદાંત માટે બીજી રીત આપ્તસી મગ્નસ એક ભાગ, સન્સ બે ભાગ, પાણી ત્રીસ ભાગ જેટલું લઈ ચુકલા ઉપર ઉકાળા પા ભાગ જેટલું રહે તેમાં નીચલી મેળવણી મેળવી જસતની સફેદ બુકી Zinc powder ને ગુદર થોડા દારના અર્કમા પીમળાવશે એ બને ને સાથે એક રસ કરવું વાપરતી વખતે ગરમ કરી લેવું.

૪૦-સીપની તથા હાડકાંની બનાવેલી ચીજો પણ ઉપલી મેળવણીથી વળગે છે

૪૧-કેરબાના દાણા ભાગી જાય તો સહેજ તાપ આગળ ધરીને ટુટેલી બાબુ પર થોડું બેલ તેલ Boiled oil પીછી વડે લગાડી ને ટાપ્ટ દાબી રાખવા, કેરબાના મોટા તથા નાના દાણા બુદા બુદા પાટના એક જતના આડના રસમાથી બને છે, તે સોજ પારખવાની રીત આગળ આપેલી છે

અખરખ તથા કચ્ચકડું.

૪૨-અખરખ વળગાડવા સોડા વોટર એક ટમ્બલર ભરીને લઈ તેમાં થોડી ધણીજ ખારીક કાચની ભુકીને તેનેથી બેવડા વજનની એક જતના પત્થરની ભુકી Flour spar કહે છે તે બધું મેળી ગુરત લગાડી દેવું, નહિ તો બધાઈ જશે

કચ્ચકડું વળગાડવા કેનેડા બાલસમ Canada balsam ભટ્ટીમાં ભૂજીને કડક બનાવ્યા પછી ચુકસા ઉપર તાવીને ગુરત તેનાથી ટુટેલા ભાગો ભેડી ને તારે બાધી દેવા, બીજે કિવસે તાર છોડી આસપાસ વળગેલી મેળવણી ઓખવી કાઢવી

એલાબાસ્ટર, પ્લાસ્ટરની ચીજો વળગાડવા માટે અને તેની ફાટો પુરવા સાર પીળી રાજમ બે ભાગ અને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની બુકી એક ભાગ, બોધએ તો થોડુંક મધપુડાનું મીથું મેળી ચુકલા પ- સર્વે તાવીને લેવું. માખાંલ પણ એ રીતે વળગશે

માખાંલ વળગાડવા.

૪૩-માખાંલને વળગાડવા ફટકડીના પાણીમાં પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી થડ મેળવી ને ભટ્ટીમાં ભુજી કડક થાય ને ઠંડી પડ્યા પછી ખારીક વાટી પાછી પાણીમાં મેળવીને વાપરવાથી મારખલની ચીજો સારી રીતે વળગે છે. ભુજ્યા વગર અમથુ પણ વપરાશે.

થડ ગુદરમાં કળી યુનો ને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી મેળવ્યાથી માખાંલ વળગાડેલા વધુ મજબુત રહેશે. બોધએ તો સરકો મેળવે

પત્થર.

૪૪-પત્થરને બોડવા સાર સાધારણ સીમેન્ટ Portland cement વપરાય છે. કાલટાર ને પાછપ કહે મેળી લેવું.

લુજેલી ઇટનો લુકો, કળી યુનો, લાકડાંની રાખ સર્વે એક સરખાં વજનતુ લઈ ઓલીવ ઓઈલમાં મેળવીને લેવુ.

બેલ તેલ સાથે નદીની રેતી, મુઝાર સીમ Latharge ને કળી યુનો મેળવાથી પત્થરનુ સીમેન્ટ બને છે.

રાજમ ને મધક સાથે ઇટની શુક્રી સર્વે ચુકલે તાવી વળગાડવા લેવું.

પત્થર અથવા કોળાની જમીનની ફાટ પુરવા જે ખુલ્લી અગાસીઓમાં તડકાને વરસાદથી ફાટ પડે છે તેના માટે તેલમાં સફેદો ને સફેદ બારીક રેતી ભેળી ને ઘટ થાય ને વાપરવું.

ચામડું.

૪૫-ચામડાંને સાંધવા આઈસીગ્લાસ ને દારૂના અર્કમાં પીમળાવી ઇડીઆ રખરને લાખના પતરા Shellaos બધુ એકડું મેળવીને વાપરવુ.

ચામડું લાકડાં પર વળગાડવા ટરપીનટાઇનમાં મટા-પરચા Guttapercha ને દામર જેવી મેળવણી જેને Asphalt કહે છે તે ભેળવુ. ઘઉંના આટાની લાઢીમાં ગુદર અથવા રાજમ ભેળી વાપરવી.

ચામડાંના પટા પશુ એ રીતે વળજે છે.

ચામડુ અથવા કામળ લાકડા ઉપર ઘટ સરસ વડે પશુ વળગશે, જોઈએ તો સરસ ને એસેટીક એસીડમાં પીમળાવી સાથે થોડીક ફટકડી ને બેલ તેલ ભેળવુ.

ઝવેરાત.

૪૬-ઝવેરાત માટે આઈસીગ્લાસને પાણીમાં બીનથી નરમ થયા પછી પાણી કાઢી રાખવુ, ખીજ વાસણમાં ગુદર એક જાતનો Gum kamongas કોષખી જાતની રપીરીટ અથવા રમ દારૂમાં પીમળાવી, આઈસીગ્લાસમાં ભેળી ચુકલે જરા ઘટ બનાવી સીસીમાં ભરી રાખવુ, ખપ પડે તે વખતે ખળખળતાં પાણીમાં સીસી શુક્રી તવાય ને વાપરવુ કાચ કરતાં કોડીતુ વાસણુ બાગશે નહિ.

બે ભાગ મધકની શુક્રી ને એક ભાગ ઈડીઆ રખર ચુકલે નરમ કરી વળગાડવુ.

રબર.

૪૭-રબર સાંધવા સાર સ્પેશ રપીરીટ એફ ટરપીનટાઇન Spirit of turpentine માં ઇડીઆ રખર પીમળાવી વાપરવુ.

રબર ગાડીનાં લોખંડના ચાક ઉપર વળગાડવા એક ભાગ મટા-પરચા Guttapercha બે ભાગ એસફલ્ટ Asphalt ચુકલે

ઉપર મેળવી ગરમ હોય તે વખતે લોખંડને પશુ ગરમ કરી ઉપલી મેળવણી રેડીને રખર વળગાડવું. દારૂના અર્કમાં લોખંડ સરખા વજનની પીમળાવી થોડું એરડીઝી મેળવું

બુચ.

૪૮-બુચને વળગાડવા સફેદ જસતની છુકી White zinc ને ચદ્મસ Copal મેળી બુચની ઉપર મુકી ફરવું વારનીશ Copal varnish પીછી વડે લગાડવું. લોખંડ સાથે વળગાડવા લોખંડ લેવી

બાટલી, સીસીમાંની ચીજનો વાસ ઉડી જતો અટકાવવા માટે બુચની ઉપર ગ્લીસરીનમાં મૂડદાર સીંગ Litharge મેળવી ને લગાડવાથી હરા આવ જવ બધ થઇ ચપટ થશે, ખપ પડે તે વખતે ઠોઠવાથી ઉપજી સીમેન્ટ નીકળી આવશે દવાઓ, એસસ, અતર વિગેરેની ચીજો બધ રાખવા ઉપયોગી છે

બીજી રીતો સીસી બાટલીના બુચ મારવા કાઢવામાં આપેલી છે

લાકડું વળગાડવાની રીત.

૪૯-લાકડું વળગાડવા સરસમાં સફેદો White lead ની છુકી ગરમ કરી તેમાં થોડો બિઝ્કી દારૂ રેડી ગરમ હોય તેજ વખતે લગાડી વળગાડવું

લાકડું યા બીજી કોઇ ચીજ વળગાડવા માટે તેને ઘાટનો ને માપનો કલાઇનો વરખ Tin foil કાપી તેની ઉપર મુકવો, ઉપરથી નવસાગર Sal ammoniac પીછી વડે લગાડી બીજો છુટો પડેલો લોખંડ તે પગ સરખો ગોઠવ્યા પછી તાતેલું લોડું તે આધાની આસ પાસ ફેરવ્યાથી કલાઇનો વખ તવાઇ ને ગરમ થાય કે રહેવા દેવું કલાઇ હડી પડતા બધાઇ જવાથી ઉપલો સાધો વળગી જશે,

લાકડામાં લોહાંના ટુકડો બેસાડવો હોય તો નવસાગર તે જગાપર સાથે નાખવાથી લોડું કીટઇને તેમાં બેસી જાય છે.

લાકડી બીલીઆડું રમવાની ઉપગની ટીપ Tip નીકળી જાય તો એસેટીક એસીડ Acetic acid માં જીવેટીન ચુકલા ઉપર પીમળાવી લગાડવું, બે ત્રણ દિવસે મુકાયા પછી લાકડી વાપરવી

મટોડીનાં વાસણો

૫૦-મટોડીના વાસણમાંનું કાંજું બંધ કરવા બહારની બાજુ પર કપડું યા કામળ વળગાડીને અદરની બાજુમાં પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસને ઈંડાની સફેદી સાથે મેળવી ઘટ તે કાણામાં પુરી ને દાબી સુક કરવું, જોઇએ તો પછવાડેનું કામળ કાઢી નાખવું. પ્લાસ્ટરને અદલે કળી ચુને સફેદી સાથે લેવો.

બેલ તેલમાં સફેદો અથવા ગેર, મગેડીનું વાસણ જે રંગનું હોય તેવી બેમાથી એક ચીજ મેળવીને વળગાડવા વાપરવી, પણ એને સુકાતાં ત્રણ દિવસ લાગશે.

ધાતુની બનેલી દરેક ભતની ચીજો.

૫૧-લોખંડ વળગાડવા સી દુર Red lead ને બેલ તેલમાં બેળી થટ બનાવ્યાથી લોખંડ, ત્રણુ વિગેરે સધારો.

સીસાની ભુકા Black lead એક ભાગ, મધકની ભુકા બે ભાગ મેળવી લોખંડના વાસણમાં ચુહલા ઉપર ગરમ થાય ને ઉતારી સુવાળા પત્થર या લોહાંની પ્લેટ પર પાઠરી ને સુકવવું. ખપ પડે ત્યારે તેમાંથી ટુકડો ભાજી લઇ લોખંડના પુટેલા સાધા ઉપર મૂકી બેઉ છેડા બોડીને ફરતો ધણો ગરમ થયલો લોખંડનો સળીઓ ફેરવતા ઉપલી મેળવણી તવાઇને બેઉ છેડા વળગી જશે.

ધાતુ સાથે લાકડું જોડવા સારૂ બેલ તેલમાં રાજમની ભુકા ને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ બેળી ચુહલા ઉપર ગરમ થાય ને ઘુરત પાતણ લગાડી દેવું.

સ્ટીલના લોહાંની ચીજ વળગાડવા રૂપુ, ત્રણુ એક સરખા વજનનું અને તે બેઉના વજનનું પીત્તળ સાથે થોડીક કોલસાની ભુકા સર્વે સાથે મેળવી ચુહલે તાવી ને વાપરવી.

પીત્તળ અને બીજી ધાતુ માટે બે ભાગ ત્રણુ, એક ભાગ જસત અને થોડીક કલાઇ બેળી ચુહલા ઉપર તાવીને વળગાડવું.

જસતને વળગાડવા માટે એક ભાગ સીસુ, બે ભાગ કલાઇ તાવી ને અર્ધી ભાગ શ્વીસમથ દવાની ભુકા બેળીને વાપરવું.

મીઠાનો તેળભ એક ગ્લાસ જેટલો લઇ તેમાં જસતનો એક રૂપીઆના કદ જેટલો ટુકડો તેમાં નાખવાથી પીમળી જશે, એનાથી પતર પણ વળગાવી શકાય છે. ચાહેના દાખડામાં સીસુ તાવીને પતર વળગાવાશે.

પાણીના ગળતા નળ ઉગલી એસીડની મેળવણીથી ત્રાખાના તખમાં બેસાડેલા સાધવા કામ લાગશે, સ્ટીલ અથવા લોહાંની ચીજ માટે પણ ચાલે છે.

નળ પાણીના છુટા પડેલા વળગાડવા માટે કાળી સંજમ Black resin એક ભાગ ને પીળી ઇટની બારીક ભુકા બે ભાગ સાથે ચુહલા ઉપર મેળવીને વળગાડવા વાપરવું.

ચામડાંની માછી અથવા કપડું પણ લોખંડ સાથે ઉપલીજ મેળવણીથી વળગશે.

જેસની પાપપના સાંધાઓ મેળવવા એક ભાગ મીણુ, ત્રણ ભાગ ગેર લાલ, ચાર ભાગ રાજમ સર્વે સાથે ચુકલે તાવી ને લગાડવું, જોષએ તો થોડી પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી મેળવી

પ્રયેકત્રીકના કામમા પણ એ ગુટેલું વળગાડવા વપરાય છે.

લોખંડના હથીઆરને લાકડાંના હાથામાં બેસાડવા એક ભાગ ચાકની ભુકી, બે ભાગ લોખ Shellac બેળીને લાકડાના હાથાના ખાયામા ભરી ઉપલુ લોખ ડું હથીઆર ખુબ ગરમ કરી ને તેમાં દાખીને બોસવાથી બ દરની મેળવણી તવાઇને વળગી જાય છે.

રાજમની બારીક ભુકી સાથ પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ બેળી તેને લાકડાંના હાથામાં નાખી ને ઉપલીજ રીતે કાપળી ચીજને નીકળી ગયેલી વળગાવી શકાશે જોષએ તો સાથે થોડું મીણુ લેવું.

છરી કાંટા વધેરે હાથામાંથી છુટા પડેલા ઉપલી બેમાથી કાપ પણ રીતે વળગશે.

લોખંડ સાથ માખંડ ને વળગાડવા સરકો, નવસાગર, લોખ ડું બારીક ભુકી મેળવી તુરત વાપરવું, નહિ તો તે મેળવણી બ ધાઇ જાય છે

જર્મન સીલ્વર વળગાડવા માટે એક ભાગ રૂપ ને ચોણા ભાગ પીત્તળ ચુકલે તાવવું.

રેવણુ દેવા સાથ જસતને જર્મન સીલ્વર સરખા વજનનું લઇ તાવીને વાપરવું

રૂપ પણ ઉપલી બેમાથી એક રીતે વળગાવી શકાય છે

ભાંગેલી ચીજો વળગાડવાની તથા છુટી કરવાની રીતો.

પર-કાચ, કોડી વિગેરેના ભાંગેલા ટુકડા રાખેલા હોય તે પહેલાં બરોબર ગોઠવી બેવા, એક એક પછી સુકાતા જાય ને વળગાડતા જવું.

ગુદર, સરસ, લાલી વિગેરે ઘટ ચમલો હોય તે તેમા લખેલી રીત મુજબ વાપરવા લાયક નરમ બનાવવો.

વળગાડેલી ચીજ દોરીએ બાંધી શકાય તો તેમ કાપાથી વધુ મજબુત વળગશે, એક વખત ગોઠવી ને સુકાયા પછી ત્યા રહેવા દેવી, હાલવાથી તાણુ વળગેલું પાણુ છુટ પડી જાય છે, અથવા રેતીમા સરખી ગોઠવી ઉપર હેઠે બધે રેતી નાખીને વળગ્યા પછી કાઢી લેવું. રકાબી વળગાડેલી મોટી બે ચોપડીઓની વચ્ચે દાખી ને બિબી રાખવી સુકાય ત્યા સુધી.

લાકડાંની ચીજ મા પણ ઉપલીજ રીતે ટુકડા ગોઠવી બેવા, તેની સાધવાની બ જુએ કચરો કાપ લાગેલા બધ વડે સાફ કરી જોષ

બને તેમ પાતળો સરસ બેઠે છેડે લગાડી ટાપટ દાબી દેવા, બેડાયલા સાધાઓમાંના સરસ વધુ હોવાથી બહાર નીકળી આવે તો તુરત ગુછી નાખવો.

સરસ યા ગુદરને પીછી વડે લગાડવો અથવા તો લાકડાની સલીને છેડે ૩ વીટાળી તે વાપરવી

પેસ્ટ અથવા સીમેન્ટ, લાઠી સર્વે આગળી વડે બરોબર લગાડી શકાય છે.

વળગાડેલું પાછું છુટું કરવું.

લાંબી કાઠવા કળી યુનો ત્રણ લામ ને પર્લ એથ Pearl abh ને ધરના ઉપયોગની ચીજોમાં લખેલી છે તે એક લામ લઈ રમ નેવી ધટ મેળવણી બનાવી પીછી વડે લાંબી ઉપર લગાડી એક કિવસ રહેવા દેવી, જેથી લાંબી નરમ થઈ તુરત નીકળી આવશે

પ્લાસ્ટરથી વળગાડેલી ચીજને છુટી પાડવા ફેરાસીન તેલમાં સોડા કલાક યોગી રાખવી.

કાગળના બંધ કવરો ઉખેડવા સાફ થોડુંક પાણી તે બીનાય તેમ લગાડવાથી નરમ થઈ પોતીકી મેળે ખુલશે, અથવા તો ગરમ અક્ષી ફેરવવી ગરમ વરાળે પણ ઉઘડશે

કપડું વળગેલું છુટું પાડવા ધણી ગરમ અક્ષી તે પર ફેરવવી.

મકરણ ૭.

છરી, કાંટા, ચમચા સાફ કરવા.

૫૩-છરી ને યુનામાં ઓશી રાખવાથી તે કીટારો નહિ, પણ હાથને યુનો લામવા દેવો નહિ પાતળું વેસલીન લગાડી રાખવું, અથવા સોડા ખારના પાણીમાં ઘોષ ફેલેનલ અથવા બ્રાઉન પેપરમાં વીટાળી રાખવી.

છરી ધોવાની રીત ખરાબ થયેલી આગમચથી પાણીમાં બી ના-વ્યાથી પણ હાથ ખરાબ થાય છે. તુરતજ ઘોષ નાંખવી. બી નામથી મુઠવાથી કટાઈ જશે ટકણખાર પાણીમાં થોડો નાખવો જેથી સાફ થશે.

ચીકાસ અથવા વીસડી ચીજ માટે છરી વાપરેલી ધોવા આગમચ રાખ અથવા વજેરના ઉડ વાસણમાં ઝેરવાથી સાફ થશે જે

ઝાઝી ધસવી પણ પડતી નથી, અથવા તો ખળખળતા પાણીમાં ઘોળવી. બગીચાની મટોડી યા કુડામાં ખોસવાથી પણ સાફ થઇ વાસ નીકળે છે.

રાષ્ટ્રના પાણીમાં ઘોવાથી ખરડાયેલી છરી સાફ થશે અને વાસ પણ જતો રહેશે, અથવા ચમચા કાટા સાફ કરવાની રીત મુજબ પણ થશે.

રૂપાના હાથાવાળી છરીઓ માટે પ્લેટ પાઉડર છેવો અથવા તે રૂપુ સાફ કરવાની રીતે કરવી.

છરી ઉપરનો કાટ કાઢવો. છરી ઉપર કાટો કાપી ને ધસવો, એક વખત તેમ કીધાથી સાફ નહિ થાય તો અર્ધો કલાક કાપેલા કાંદામાં ખોરીને ગડેવા દેવી તે ઉપર પછી પગે કાપીને ધસવાથી કાંદાનો વાસ જશે કેલસાની ભુકીથી પણ કાટ નીકળે છે.

છરીના હાથા વપરાતા અથવા પડી રહેતા પીળા થયેલા સાફ કરવા એમરી પાઉડર ધસવો અથવા ટરપીનટાઇન લગાડવું.

છરી ચળકદી કરવા પીળા ઇટની ભુકીમાં સોડા બાઇકાર્બોનેટ બેળાને ધસવો.

હાથીઢાંતનાં હાથા ને ગરમ પાણીમાં ચાલુ ઘોળવાથી પીળા થાય છે.

ફેલેનડ્રને દારૂના અર્કમાં ભીનરી તેની ઉપર ધણીજ બારીક કળી ચુનાની ભુકી લઇ મહીનામાં એકદમ વખત ધસવી હાથા પીળા થતા નથી.

હાથા પીળા થયેલા હોય તો સાબુના પાણીમાં ભીનવી તડકામાં થોડા કલાક મુકવા બેઉ બાજુ પર તડકું લાગે તેમ ફેરવ્યા કરવું, સુકાય કે પાકુ એ મુજબ લગાડીને સફેદી ઉપર આવે ત્યાંસુધી મુકવા કરવું.

અખનુસના લાકડાના હાથા ને મીઠું તેલ થોડો વખત લગાડી રાખવાથી સાફ થાય છે.

છરીના હાથા નીકળી ગયેલા વળગાડવા લોખડને લાકડામાં ખેસાડવાની રીતમાં જુવો છરી માટે લોખડ, સ્ટીલમાં આપેલું છે.

છરીને ધાર કાઢવા કાચના ટુકડાની કીનારી પર ધસવાથી ચાલતી થશે, અથવા ચામડાના ટુકડા કે જુટના તળીઆ ઉપર ધસવી છરી ઉભી મુકતી વખતે એમરી પેપરે નુછવાથી કીટાશે નહિ.

કામળ પર આટો નાખીને ધસવાથી પણ છરી, કાટા, ચમચા સાફ થાય છે.

છરી કીટાય નહિ તે જાતનાં હોદાની આવે છે જેને પાટીઆ ઉપર કે પાઉડર વડે ધસવી પડતી નથી. જુદી લાગે તો ધાર કાઢવાની રીત મુજબ કરવી અથવા પથરી પર ધસવી.

ચમચા, કાંટા વિગેરે.

૫૪-ચમચા, કાંટા ધોવા પહેલા રાખ અથવા ભુસામા ઘોસવાથી તેની ઉપરનો ચીકાસ, ખરડેલા ડાઘો, વિગેરે સહેલાઈથી ધોતી વખતે નીકળે છે, મરમ પાણીમા સોડાખાર ચા કોલસાથી ભુંકી નાખીને ધોવાથી સોજાયશે. કાંટામાથી કચરો કાઢવા વચમા કપડું નાખી નુછવા.

માછલીનો વીસડો વાસ કાઢવા તેની ઉપર લીંબુ ચા સતરાની ઓલ ધસવી અથવા તેા રાધના પાણીમા ધોવા.

ઘંડાંના ડાઘ ઉપર નીમક અથવા સરકો ધસવાથી નીકળી જશે

કીટાઇ ગયલા સાફ કરવા મીઠા તેલમા પ્યુમી સ્ટોન Pumice stone ની ભુકી ભેળીને ધસવી.

રૂપાં અથવા ધુલેકત્રો પ્લેટના ચમચા, કાંટા રોજ પ્લેટ પાઉડર અથવા ચાકની ભુકી કપડા પર લઇ ધસવાથી હમેશા ચળકટા રહે છે, રોમોઆ લેધરે નુછવા, સાફ કરવા માટે રૂપાંમા ભુલો.

ઝાંખા પડી ગયલા સાફ કરવા ચાકને પાણીમા મેળવી તેની ઉપર લગાડી ઉડા વાસણુમા નુકી ખળખળતુ પાણી રેડીને પછી પાછા ઠંડા પાણીએ ધોવાથી ચળકટા થશે, અથવા તેા પટેટા કાપી પાણી સાથે ઉકાળવા

ઉચા કરતી વખતે ચોખાનો આટો દબામાં ભરી તેમા મુકવાથી ઝાંખા પડશે નહિ.

હાથીદાંત ચા બીજી જાતના હાથા હોય તો તે સાફ રાખવા માટે છરીમા લખેલુ છે તે મુજબ કરવુ

પ્રકરણ ૮.

ધાતુની બનેલી ચીજો (વચે. ત્રાંબુ).

૫૫-ત્રાંબાના નવી કલાઇ કીધેલાં વાસણુ હમેશાં ઉભળી ને રાખવાં અથવાં રાખ્યાથી નવસાગરના ડાઘો પડી જાય અને વાપરવા આગમ્ય પણુ ઉભળીને લેવા. સીસું લેખેલી કથાઇતુ' વાસણુ અચૂક કટમળે નુછતાં કટકો કળા ચાલે છે, સીસું કલાઇ હોય તો તેમ કુલો નથી.

ત્રાંખાની તપેલીઓ ચુહલે ચઢાવવા આગમચ તેને બહાર ફગતી રાખ પાણીમા બી નવી ને લગાડવાથી મેસ ચઢશે નહિ તળી-આમા તેવ યા ચરખી લગાડી ને વાપરવાથી મેસ વળગતી નથી, ઉગળગતી વખતે તળીઆની ચળખી નીકળે નહિ તો સોડા ખાર લઇ ધ્રાવી

મેસ વળગેલી કાઢવા સરકો અથવા લી છુની ચીર સાથ નીમક ધસવાથી સાફ થશે, ધણી ખરાબ થયલી તુરત નીકળતી નથી કાટ ચઢેલો પણ ઉપલી રીતે નીકળે છે

વાસ લાંબો વખત પડી રહેલાં વાસણમાંથી કાઢવા તેમાં પાણી રેડી ઉકાળતી વખતે એક મરમ આતસનો ટુકડો નાખી જોસ આવે ને ઉતારી, ખીજ સોજ પાણી નથા રાખે ઉગળવા.

માછલીનો વાસ કાઢવા ખાગની મટોડી લઇને ધસવાથી ને વાસ નીકળી જશે, અથવા રાઇના પાણીએ ધોવા

ચીકાશ કાઢવા પાણી સાથે કાદાની ઝાલ અથવા કોખીના પાંદડા ચુહલે ઉકાળવા.

ત્રાંખાની કીટલી સાફ કરવી પાણી મરમ કરવા વપરાતીમા નીચે ને પોપડી બાઝી રહે છે તેને સાફ એક સોજુ ધોઇને સાફ કીધેલુ કાલુ માછલીનુ કોટલુ નાખી રાખવાથી સોજ રહેશે.

પોપડી બાઝેલી કાઢવા પાણીમા રાખ બેળની, સરકો ને નીમક, પટેટાની ઝાલ અથવા તો વોશીંગ સોડા પાણીમા પીગળાવી, એમાની ફાઈ પણ ચીજને વાસણમા ચુહલે નાખી ઉકાળવાથી નીકળે છે

તળીઆમાં ખાધાની ચીજ ખળીને વળગી રહેલી કાઢવા પાણી રેડી ચુહલા ઉપર મરમ કરવુ, થોડો સોડાખાર નાખવાથી જલદી નરમ થઇ નીકળી જાય છે.

અમલુ ધસીને કાઢવુ હોય તો બહુ કાળુ નીમક અથવા પીળા પ્રટની ભુટ્ટી ને સરકામા બેળીને ધસવુ, કોઇખી જાતની ધાતુના વાસણો ઉપલી રીતે સાફ થશે.

લણાં વાસણોને સામટો તાપ એક ચુહલા પર લગાડવાની રીત ત્રાખા અથવા કોઇખી જાતની ધાતુના વાસણો એકજ ચુહલે એક એકની ઉપર ચઢાવ્યા હોય તો દરેકના ઢાંકણાઓ ઉપર થોડા કાણા પાડવાથી નીચલા વાસણની વરાળથી ઉપલામાની ચીજ પણ સાથે મરમ થાય છે તેવી રીતે બનાવેલા નૈવાર વાસણો પણ મળે છે

ત્રાંખામાં બેળેલુ પારખવા તેની ઉપર સુરા ખારના તેજખ Nitro Soda ના થોડા ટીપા નાખવાથી લોખડની બેળ હશે તો તુરત ભુરો અથવા કાળો રમ થઇ જશે

લાંગેલી ચીજો વળગાડવા માટે આગળ આપેલુ છે.

નવી ત્રાંખાની ચીજો ચળકટી રાખવી કાઢખી ભત્તનો દારૂ
A10 મા ભી નવી રાખી ને આતશની નજદીક સુકવ્યાથી લાંબો વખત
ચેર સોજ રહે છે નુછીઆ વગર ઉપલીજ રીતે સુકાવા દેવુ

સરકો ને બારીક રેતી ભેળીને ધસવાથી પણ કલાઇ વગરની
ત્રાખાની ચીજો ચળકટી થશે કાલસાની ભુકી ને ટરપીનટાઇન સાથ લેવી.

કોપરખાસ, કાંસુ.

પદ-કોપરખાસ સોજુ ચીનાઈ ચાલુ ધસડીને રાખ અથવા
પીળા છટની ભુકીએ ઉભળવાથી સોજુ ને ચળકટુ રહેશે.

કાંખુ' કોપરખાસ ચળકટુ' કરવુ' આટો, નીમક ને પીળા
છટની ભુકી એક સરખા વજનની સરકામાં ભેળવી ને લગાડવાથી ધણુ
ભુનુ ને કાંખુ' પડેલુ કોપરખાસ સોજુ થાય છે.

નોકલ પ્લેટની ચીજો પણ ઉપલી રીતે સાફ થઇ શકશે

સોનેરી રંગ જેવું ચળકટુ' કરવા માટે લીજુને પાણીમાં
ભી નવી તે હાલ કાઢી લઇ તેની ઉપર પીળા છટની બારીક ભુકી
સાથ ધસીને પછી સાથુના પાણીએ ધોવુ.

મીઠા તેલમાં કેસર પીગળાવીને લગાડવા પછી ધોવાથી કોપર-
ખાસ સાફ થશે.

કોપરખાસમાં ખટાસવાલી ચીજ રાખવાથી કાટ ચઢશે

કાંસાની ચીજો પણ કોપરખાસને મળતી હોય છે, પીત્તળને
કથીર ભેળવ્યાથી હલકુ કાસુ બને છે, ત્રાણુને કથીરની ભેળવણીથી
સોજુ કાસુ બનશે, એમાં ખતાસની ચીજ રાખવી નહિ.

ઘંટ બનાવવાની કઠણુ ધાતુ ત્રાણુ, કલાઈ, જસત તથા લોખંડ
ભેળવ્યાથી બને છે.

ઉપરી ચીજો સાફ તથા પોલીશ કરવા પીત્તળમાં ભુલો.

ભાંગેલુ વળગાડવા માટે ધાતુમાં આપેલા મુજબ કરવું.

જર્મન સીલ્વર-ઇલેક્ટ્રોપ્લેટ સાફ કરવાની રીત.

પ૭-જર્મન સીલ્વર સાફ કરવું ફટકડી, નીમક, ક્રીમ ઓફ
ટાટર સર્વે એક સરખા વજનનુ પાણીમાં ઉકાળી તે પાણીથી ધોઇ
ને સુકાયા પછી ચાકની ભુકી રોમોઆ લેધર ઉપર નાખી ધસી ને
નુછવાથી ગમે એવી આખી પડેલી ચીજો તદ્દન નવી જેવી થાય છે
એમોનીઆનુ પ્રાણી લગાડવાથી ચળકટુ થશે.

ઓલીવ ઓઇલ, પાણી અને નવસાગરનો અર્ક Spirit of Sea amonia નધુ એક એક ઓસ તથા કળીયુનો બે ઓસ ભેળી માખી પડેલી ચીજ ઉપર ઘસીને લગાડવાથી ચળકટી થશે.

મીઠાનો તેજબ Murabba aoid લગાડવાથી કીટાઇ મચણ સોજી થાય છે, છેલ્લે પાંચીસ કરવા કાષ્ઠી જાતનો પ્લેટ પાઉડર લખેલો છે તે વાપરવો. રૂપાની રીતે પણ સાફ થશે

ચાલુ શેઝાઆ લેધરે ઉપલી ધાતુની ચીજો નુછવી બાગેલા માટે ધાતુમા આપેલું છે

જર્મન સીલ્વર નીચલી મેળવણીથી બને છે એક ભાગ જસત, એક ભાગ નીકલ નામની ધાતુ ને બે ભાગ ત્રાચુ એમા હોય છે

ધલેકત્રો પ્લેટડ ચાહેની ખાલી કીટલીમાં છેલ્લે ખળખળતુ પાણી રેડી થોડી મિનિટ રહેવા દઇ પછી કાઢી નાખવુ, જેથી કીટલી ગરમ થવાથી અદરનો ભાગ તુરત સુકાઈ જશે.

ધલેકત્રો પ્લેટ સાફ કરવા ખીડીમાની ખજેલી રાખ વાપરવી.

ગોઆ વાસણુના કાઠવા કોઈખી જાતની ધાતુ, જર્મન સીલ્વર અથવા રૂપાના વાસણુમા બેઉ ખાણુ પર જાડા કપડાનુ પડ મુકી ગોળ મૂડા વાલી જાડી લાકડી યા છુદવાનો ખતો લઈ જ્યાથી ગોખાનો ઉપસેલો ભાગ હોય ત્યા સલાળીને થોકવાથી વાસણુ સરખુ થશે

લોખંડ, ખીડ તથા સ્ટીલની બનેલી ચીજો હથીઆરો વિગેરે.

પટ-લોખંડની ચીજો સાફ રાખવી વેસલીન, ચરખી અથવા કેરોસીન તેલ થોડું લગાડીને નુછી નાખવુ

કાટ કાઠવા માટે નીચલી ધણીક રીતો લખી છે. સરકો ને નીમક ગરમ કરી લેવુ અથવા તો મીણુ સાથ નીમક ખારીક વાટીને ધસવુ

કાદાને કાપી કાટ ઉપર ઘસી એક ફિવસ રહેવા દઈ ને પછી કેરોસીન તેલ અથવા ટરપીનટાઇનમાં પીળા ઈંટની લુકી ભેળી વાપરવી

મીઠા તેલમા બે ફિવસ બોળા રાખ્યા પછી કઠણ કળી ચુનો ધસવો.

કપુરનો થોડો ટુકડો ક્રકરની ચરખીમા ચુલ્લે પીગળાવી ને કાટ ઉપર ધસવાથી લોખંડ પાણુ તદ્દન નવું જેવું થાય છે

પૌલીશના કાગળ અથવા તો એમરી પેપર ધસવાથી કાટ નીકળી જશે.

ઓક્સેલીક એસીડ અથવા તો સોલ્ફસ ઓફ લેમન લગાડવાથી કીટાચલી ચીજો સાફ થશે. ધેરેશીન પણ વપરાય છે

ટકણ ખાર Borax ને બેનઝાઇન Benzine એક સરખાં વજનનું ભેળી ને ધસવું.

લોખ ડનાં હુથીઆરો ખોરાકી માટે વપરાતા જેવા કે ખીચો કરવાનો સચો, કાશી દળવાનો, એવી ચીજોના કાટ કાઢવા ઝલીસરીન વાપરવું, કોષ જાતના તેલો નાખવાથી ખોરાકીમા તે જવાથી ખીમડી જાય છે.

લોખ ડની ચીજો બંધ કરી રાખતાં કીટાઇ જતી અટકાવવા સાર કળી ચુનામા પાણી રેડી નરમ થઇ નીચે જેસી જાય ને નીતયું પાણી કાઢી લઇ સાથે ઝોલીવ ઝોઇલ મેળવી ઘટ પેસ્ટ જેવું બનાવી જાડું પડ લગાડવું, નાની ચીજોને ઉપલો પેસ્ટ પાતલો લગાડીને પછી કામજમાં વીટાળીને રાખવી કાટ કાઢવા સરકો ને નીમક લેવું.

લોખ ડનો સામાન બહાર તડકું ચા વરસાદમાં ચાલુ રહેતો હોય તો નીચલી મેળવણી લગાડવાથી ખરાબ થશે નહિ, અર્ધો રતલ રાજમની ભુકી અને અર્ધો રતલ એસફલ્ટમ Asphaltum (દામરની બનેલી ચીજ) ટારનું તેલ Tar oil જે રતલ સર્વે ભેળી બંધ કીટલીમા ચુહલે ગરમ કરી ઠંડું પડે ને પીછી વડે લગાડવું, ચુહલા ઉપર ગરમ થતી વખતે સળગી ઉઠે નહિ તેની સલાહ રાખવી, માટે બંધ કીટલી વાપરવી.

રગ લગાડીને ઉપલો સામાન બહાર રાખ્યાથી પણ સોજો રહેશે.

લોખ ડની સાંકળ સાફ કરવા સહેજ ગરમ કરીને કઠણ ધસ વડે ધસ્યાથી ઉપરનો કાટ કચરો નીકળે છે, બોધએ તો કોષથી જાતનો પાતલો રગ નાની પીછી વડે લગાડવો.

મીઝગરાં કીટાયલામાં તેલ રેડવું, ચીંચીં અવાજ અટકાવવા નરમ સુખડપેનની અણી વડે ધસવી અથવા સુકો સાણુ લગાડવો.

તારની બલી ઉપર ટરપીનટાઇનને કોષથી જાતનું વારનીશ અથવા ગોલ્ડ સાઇઝ ભેળી ધણુંજ પાતળું પીછી વડે લગાડવાથી જલદી કીટાઇ જશે નહિ.

તારની ચાહેની ચારણીમાંથી ડાઘ કાઢવા નીમક ધસીને પછી ગરમ પાણીએ ધોવી.

પલંગની બલી Mattress નવી હોય તેજ વખતે કરો-સીન તેલ અથવા વેસલીન લગાડી ધસડીને નુછવા પછી તે પર ન્યુસ-પેપર અથવા તો સોજા કાઉન પેપર ચા તો કપડું પાંથરીને તેની ઉપર જોડાં નાખવાથી લોખ ડનો કાટ લાગતો નથી.

લોખ ડ સફેદ રગનું કરવા નવસાગર Amoniac salt ને પારો Mercury સરખા વજનનું પાણીમા પીગળાવી સાથે લોખ ડ ને ચુહલે ઉકાળી તદન લાલ થાય ને કાઢવાથી રૂપાં મારેકું થાય છે.

નવાં લોખંડના વાસણો ચુહડા પર વાપરવા આગમ્ય ચરખી બધે લગાડી સહેજ ગરમ કરી ને પછી ધસીને ઠંડુ થયા પછી નુછવું, છેલ્લે સાથુના પાણીએ ધોવાં. રાખને પાણી ભળી ચુહડે ઊકાળવા પછી વાપરવા

પાણીની ટાંકી ગળે નહિ તેવી વોટરપ્રુફ બનાવવા માટે એક ભાગ બેલ તેલ, બે ભાગ તાવેલો સરસ, થોડીક મુડદાર સીંગ Lathargos ઉકાળી ટાંકીઓના તળાઆમા લગાડી સુકાયા પછી પાણી ભરવું, નવીને પણ રંગ લગાડી વાપરવી

લોખંડની ગળતી ટાંકીમા નીચલી મેળવણી પુરવાથી કાણુ બધ થશે બેલ તેલ, સી ફુર Red lead, સફેદ White zinc સવેને મેળવી ઘટ લાદી જેવું કરી વાપરવું

ઉપલી ઘટ મેળવણી એક લાકડાના પીપ અથવા મોટા દાખડામા બહારથી તેમજ અંદરથી બધુ લગાડી ફાટો પુરી નાખ્યા પછી અંદરની બાજુમાં તાજી મેળવણી ઉપર સગ્રખુ કાઢિન બાંડુ કામળ વળગાવવું કામળની બેઉ બાજુ ઉપર પણ એજ લગાડવાથી બરોબર વળગી જાય છે, બે ત્રણ કિલોસ પછી બધુ સુકાય કે વપરાસમા લેવું

એ મેળવણીથી વોટર પ્રુફ બનશે ને તે વાસણ પાણી ભરવામાં કામ લાગશે

બીડની બનાવેલી ચીજો.

લોખંડને ગરમ કરી ઓટીને બનાવેલી બીડ Cast Iron ની ચીજો પડવાથી કોઇ વખત ભાગશે, રંગ ચઢાવ્યાથી સોજ દેખાય છે. પેરેશીન અથવા તેલ લગાડવાથી પણ સાફ રહે છે.

લોખંડના પલગ કાળા રંગના ધનેમલ કરેલા હોય તેને ચળ-કટા રાખવા પાતળું પાણી જેવું મીણુ સાથે ટરપીનટ્રાઇન ફ્લેનલના કપડા ઉપર લગાડી નુછવું અથવા તો પેરેશીન એક કપમા સફેદ લોખ મેળવીને ધસવું.

બાઇસીકલનું ધનેમલ પણ પલગની રીતે સાફ રાખવું

લોખંડના પલગો સફેદ રંગના ધનેમલના હોય તો ને સાથુના પાણીએ ધોવા.

લોખંડના પલગ ખસેડવાની રીત હમેશાં પૈડા સાથે ધસડીને ખસેડવા, આખા હિચકતા કોઇ વખત છુટા બેસાડેલા બાગે ખાખામાંથી નીકળી ને પડી જશે

લોખંડનું કોઇપણ જાતનું ધનેમલ નીકળી ગયલું હોય તો ધાર-વાળા હથિયાર અથવા પોલીશના કામળે ધસીને બીજું સોજુ ધનેમલ પીછી વડે લગાડવું.

લોખંડના પૈડાં જડલાં સામાનમાંથી હીલાં પડી નીકળી જાયતો તેના ખાખામા થોડું પેરેશીન પાતળું કરીને રેડી તુરત પૈડા દાખીને ધોવાથી મજબુત વળગી જઇ પાછા નીકળશે નહિ.

લોખંડ તથા સ્ટીલનાં હથીઆરો વિષે.

ધરના ઉપયોગ માટે થોડાક હથીઆરો હચેચાં કામનાં છે તેમજ થોડાક ચઢક ઉતર સાધના ખીલા, રફું વિગેરે રાખવા.

હથીઆરને કીટાવા દેવા નહિ, ઉનનાં મરમ કપડાંમા અથવા કામળમાં વીટાળીને બધ રાખવા, વેસલીન અથવા બેલ તેલ લગાડી રાખવાથી સોજા રહે છે.

લોખંડની કાનસ સાફ કરવા બેનઝોલ Benzol ના થોડા ટીપાં નાખી ઘસ વડે ધસવી, અથવા તો નરમ મધકના તેળખમાં ઘોળી રાખવી.

લોખંડના હથીઆર પોલીશ કરવા જડા નમડાના કપડા ઉપર એમરી પાઝિડર Emery powder અથવા તો પ્યુમીસ સ્ટોન Pumice stone ની ભૂછી પાણીમા ભેળીને ધસવા પછી કોષ્ટખી જાતની ભુકીને ઓલીવ ઓઇલમા ભેળવીને લગાડવાથી ચળકાટ આપશે કાટ કાઢવા દારૂનો અર્ક લગાડવો, સાફ નહિ થાય તો ઉપલીજ રીતે ધસીને નુછવા પછી સરકા સાથે એમરી પાઝિડર લગાડવાથી સોજા થશે.

ચરખના ચક્કર ઉપર પણ ઉપલીજ કોઈખી ભુકી નાખીને ધસવાથી પોલીશ થઈ શકે છે.

સ્ટીલની ચીજો તલવાર, ખકલ, ઓચ વિગેરે ને કળી ચુના સાથે ભેળીને રાખવાથી કીટાશે નહિ. એમરી પેપર ધસીને આમડાએ નુછવાથી ચળકશે.

તલવાર સાફ કરવા માટે પીળા ઇટની ભુકી તેલમાં અથવા ટરપીનટાઇન ભેળી ને ધસ્યા પછી અમથી સુકી ભુકીએ સાફ કરવી, કોલસાની ભુકી કે શાખ અથવા તો કેસર લગાડીને આમડાંના ટુકડાએ નુછવાથી ચળકશે.

સ્ટીલની કોષ્ટ પજુ ચીજને ગરે એવા લાટની વાળવા સાફ નરમ કરવી હોય તો ટરપીનટાઇન અને તેના બેવડા વજનનુ પેત્રોલીઅમ ભેળીને બીનવ્યાથી નરમ થઈ વળશે.

પીમળાવવા માટે આતસ ઉપર લાલ તપાવીને મધકનો ટુકડો તે પર ફેરવ્યાથી તવાઇને ટીપા પડશે.

કીટાય નહિ તેવું બનાવવા તાપમાં ખુબ તપાવી શાલ થાય ને પીછી વડે બેલ તેલ લગાડવું.

કાતર છરી વિગેરે ઉપલીજ રીતે સાફ રાખવાં, યા કાટ કાઢવો.

કાતરને કાનસ વડે ધસવાથી ધાર ચાલતી થશે, ખાટલીની કીનારી પર ધસવી.

છરીની ધાર કાઢવા કાતર તેની ઉપર આમળ પાછલ ચાણુ કાપતાં હોઇએ તે મુજબ થોડો વખત ચલાવ્યાથી ધાર નીકળે છે, અથવા કાચનાં ટુકડાની કીનારી પર ધસવાથી સારી ધાર મળે.

છરી વપરાતાં પાતલી થયલી ઉપલી બાજુ પાછી કપાવીને સરખી ગોળ કરી શકાય છે.

મરડાઈ ગયલી સીધી કરવા માત્ર ઉપર ગરમ કરીને પછી પુમીસ સ્ટોન Pumice stone ધસવો, અથવા તો ગરમ હોય તેજ વખતે સરખી સપાટ જગા ઉપર મુકી હથોડીએ ઠોકવી.

આમોફોનની વપરાયલી પીનો પણ ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે, આરસીઓની ફ્રેમ પછવાડે પાટીઆ ઠોકવા ટેકસને બદલે વાપરવી, જમીનમાં લીનોલીઅમ વિગેરે જડવા કીનારી પર મારવા માટે લેવી રેફ્રે આટા ધસાવાથી ધીલા થયલા પર દોરો વિટાળવાથી ટાઈલ થશે.

ગ્રીન્ડ.

પટ્ટ-ગ્રીન્ડની બનાવેલી ચીજો સૌથી રાખવા કપડા વડે માફ તેલ પાતલુ અવાગ નવાર લગાડવું એ રીતે તેની ઉપર કાટ ચઢશે નહિ. ગ્રીન્ડના લાઇટના ઝુમર પ્રિકેટ વીગેરે બનેલા ઉપલી રીતે સાફ રાખવા સાબુના પાણીમાં ઊકાવ્યાથી પણ સૌજન્ય થાય છે.

કાટ કાઢવો: ફેરાસીન તેલ ધસડીને લગાડવું અથવા તો કકડા પડતા એસ પાણીમાં બોળા કાઢી ગરમ હોય તેજ વખતે ફલેનલના કટકાને પીળા સાબુના પાણીમાં બી નવી તેની ઉપર બોરથી ધસવું, પછી સોજન કપડા યાતો શેમોઆ લેધરે નુછવું.

ગ્રીન્ડ ઝાંખું થયલું હોય તો તેની ઉપર ગોલ્ડ સાઇઝ તૈયાર બનાવેલું વારનીશ જેવું લગાડવાથી નવું દીશે છે વારનીશ લગાડેલા ને ફેરાસીનથી સાફ કરવું.

ગ્રીન્ડના સીક્કા કાળા થઈ ગયલા હોય તેને ધસડીને નુછીને એમોનીઆ Amonia લગાડીને સુકાયા પછી પ્લમ્બેગો Plumbago ની ભૂકીની સાથે લોખંડની બારીક ભૂકી બેળીને ઘસ ઉપર લઈ સીક્કા પર ધસવી ઘસ ઉપર મીણ લગાડી ચીકણો રાખવો.

ગ્રીન્ડનો રંગ લોખંડ ઉપર ચઢાવવો એક પાઈટ સ્પીરીટ ઓફ વાઇન, આર ઓસ ગુદર, અર્ધો ઓસ લોખાન સર્વે બેળા ગરમ જગ્યામાં ખાટલી ઘસ કરી રાખવી, અવાર નવાર હલાવી એક રસ કરવું, ગુદર વિગેરે પીગળા ગયા પછી નીચે ફેરા એસી ભય કે ઉપલુ નીતયું પાણી માળા લઈ લોખંડને સહેજ તપાવીને પીછી વડે એ તથા પાતળા હાથ તેની ઉપર લગાડવા. જુદી જાતના રંગ બનાવવું હોય તો ઉપલી મેળવણીમાં લાલ પીળા જેટની ભૂકી અથવા તો બીજા કાંઈ પણ રંગની ધણીજ બારીક ભૂકી મેળવવી.

જસત.

૬૦-જસતના વાસણો જેવાકે આઇસની પેટી, ટબ, ખાલદી વિગેરે સાફ કરવાની જુદી રીતો.

કેરોસીન તેલ સાથે રાખ બેળાને ધરવા પછી પાણીએ ધોવાથી સોજ થાય છે, રાખને બદલે વોશીંગ સોડા લેવા. મકી સોપ તેમજ વીમ Vimm નામની લુકી વડે પણ સોજ થશે.

સરકો ને ચુનો બેળાને વાપરવો, પેરેશીનને બહુ નીમક ચુના સાથે બોધએ તો બેળવું.

પેરેશીન Paraffin સાથે પીળી ઇટની લુકી મેળવીને બે ત્રણ કલાક વાસણને લગાડી રાખ્યા પછી વોશીંગ સોડાના પાણીએ ધોઇને છેલ્લે ગરમ પાણી વડે ધોવાથી જસતના ગમે એવા કીટાવલાં ને ખરાબ વાસણો સોજ થાય છે.

અલકટા પોલીશ કરવા માટે એમરી પાઉડરને તેલમાં મેળવીને લગાડવો, પછી તેની ઉપર સહેજ ચુનો છાટી ને નરમ કપડા વડે ધસવાથી ચળકાટ આવશે.

લાંગેલું વળગાડવા માટે આગળ આપેલું છે.

ગળતુ બંધ કરવા બાલદી અથવા ટબને નીમક વાટીને લાંબી નરમ કરી મેળવું, આધરામાં તેને દાખીને ભરવા પછી મીણબત્તી સળગાવી ત્યાં તાપ લાગે તેમ ધરવાથી નીમક લાંબી વગેરે તવાઇને ખાયામાં ખરાબર બેસી જશે. ઠંડુ પડ્યા પછી કંઠણ થઇ ગળતુ બંધ થશે. ઇનેમલનાં વાસણતું કાણુ પણ એ રીતે પુરાશે.

ગળતી બાલદીઓના તળીઆમાં પાતળો દામર લગાડી સુકાય ને વાપરવી.

જસતનાં ટબ પાણી ભરવા અથવા નહાવાના વપરાસમાં આવતા હોય તેને રગવા સાફ અદર તેમજ બહારથી સેન્ડ પેપર પોલીશના કાગળે જરા ધસીને ખરબચ કરવું, કચરો કાઢી નાખવો, ચુવાળુ હશે તો રંગ ખરાબર વળગશે નહિ એક હાથ પાતળો સફેદ રંગ અથવા ઇનેમલ લગાડી તદ્દન સુકાયા પછી પાણુ પોલીશતુ કાગળ અથવા હાથે ધસી ને બીજો રંગનો પાતળો હાથ મારવો તે એક બે દિવસ સુકાયને છેલ્લો સરખો રંગનો હાથ લગાડીને સુકાવા દેવું ત્રણ ચાર દિવસ થાય ને ઠંડા પાણીએ ટબને ભરી આખી સત રહેવા દીધાથી રંગ વધુ કંઠણ ને સુકો થયા પછી વાપરવું.

જસત ઉપર ઇનેમલ અઠાવેલાં વાસણો સાફ કરવા માટે પેરેશીન સાથે નીમક લઇ ફેસનલ વડે ધસવું, અથવા તો સફેદો બ્રશ પર લઇ ધસાથી સાફ રહે છે.

નહાવાના ચોટાં ટબમાં નાહ્યા પછી બ્રશ વડે ધસીને ધોવાથી સાણુ, મેલ, ચીકણ વિગેરે કાઢી નાખ્યાથી હમેશાં સોજ રહેશે જત જતની લુકી, પેસ્ટ સાણુ આવે છે જેનાથી પણ સાફ થાય છે બોધએ તો વોશીંગ સોડા લેવા.

જસતનું પતર ઝાંઝુ કીટાવું નથી માટે રાંધણીમાંની અથવા બીજાં ચાણુ વપરાસની ટેબલો વગેરેની ઉપર તે પતર છૂદું મુકવું ના જડી લીધાથી સાફ હમેશાં રહેશે.

આધસની પેટીનું જસતનું પતર પશુ ઉપલી રીતે જોઇએ-
તો રમવું. બરોબર સુકાઇને વાસ નીકળી જવા માટે થોડા દિવસ
વેર ઉધાડી રાખવી. પેટીઓના ફાડીઆ ને રમ લગાડવાથી કાઠતી
વખતે કોઇ વખત વળગ્યા કરશે માટે તેને નહિ લગાડવો માછલી
તથા બીજી વાસવાલી ચીજો એમા મુકવી નહિ.

પતર સાફ કરવું.

૬૧-પતરાંની નવી ચીજો વાપરવા આગમ્ય દુકકરની ચરખી
લગાડી તાપ આગલ ગરમ કરી તવાય કે ધસડીને લગાડવાથી કાટ
ચઢશે નહિ, પતર ધોઇને બીનાથલુ મુકવાથી જલદી કટાઇ જશે
હમેશા નુછી સહેજ ચીકાચ લગાડીને રાખવું

ઘોઢ, દીશ, કોડીઆં નવા જસત મા પતરાના પહેલા ભટ્ટીમાં
અમઠા ગરમ કરીને પછી કેક, મીઠાઇ સાફ વાપરવાથી લાંબો વખત
ટકે છે

જીનું ઘોઢ સાફ કરવા ફલેનલના ટુકડા પર સફેદો Whiting
નાખી ધસવા, સાથે જોઇએ તો થોડું ક ઓલીવ ઓઇલ ભેળવું. કાગળ
પર આટો લઇ ધસવા.

ચીકણા વાસ આવતાં ઘોઢને ચુઢલા પર પાણીના વાસણમાં
મુકી થોડીક રાખ, સાથુ મા વોશીંગ સોડા કપથી ભેળીને ઉકાળવાથી
સોજા થશે.

કાટ પતરાંપરથી કાઢવા ઇ ડાની સફેદી લગાડી ધસીને નુછવા,
અથવા નીમકને ચુનાની ભુકી ભેળી ધસવી પતરાના ધાકણો માટે
જામ જેલીની ખોરાકની બાબતમાંથી મળશે

ચેરેડીને કાલસાની ભુકી ભેળીને ધસવાથી પશુ કાટ નીકળશે.
પતરાના દબામાંથી કેરોસીનનો વાસ સરકાએ જશે.

ચળકટું કરવા માટે એમોનીઆને સફેદો ભેળી ઘટ લગાડી
સુકાયા પછી ઘસ વડે ધસીને સાફ કરવું, જોઇએ તો સાથુ ભેળવો.
એમરી પેપર અથવા સેન્ડ પેપરે પશુ સાફ ચળકટું થઇને કાટ
નીકળે છે.

કીટલી તળીઆમાંથી કીટલી સાફ કરવા ધાસનો પેડો
ભરી તેમા પાણી રેડી ચુઢલે ઉકાળતા પાણી બળી જાય કે પાણુ
બે ત્રણ વખત રેડીને પછી ઉતારી ઠંડુ પડેને ધસડીને ઉજાળવી.
ગરમ કપડા ને કેરોસીન તેલમા ઘોળી નુછવી.

કાઠથી જાતની કીટલીના ઢાકણનું દીચકુ ભાગી જાય તો
તેને બદલે તેજ આપનો જીય પોવો તેમા ઉધો સ્કું મુકી તે પર જીયને
કાણુ પાડી સ્કુંમા ટાઇટ બેસાડવો, કીટલીનું ઢાકણુ ઉધાડતી વખતે
જીય ગરમ નહિ થવાથી હાથ પશુ દાગશે નહિ.

કચરો ભરવાના દબા, સુપડાં, Dustpan વિગેરેમાંથી ખલી-ચીનો વાસ કાઢવા ધાસ અથવા જુના ન્યુસપેપર તેમાં ભરીને સળગાવ્યાથી સોજા થશે, ઘાઇને શીનાઇલ રેડવુ, ઝેરાક્રી અથવા વાસ આવે તેવો કચરો ખનતાં સુધી કામળમાં વીટાળી દબામાં નાખવો.

પતરામાં કાણું પુરવા તેને ફરતી રાજમની ભુકી નાખી તે કાણાના માપથી સહેજ ઓટો ખીજો પતરાનો ટુકડો તેની ઉપર જોડવીને આતશ અથવા ગરમ ઘાખડ તેની પર મુકવુ જેથી રાજમ તવાઇને ઠીમકુ વળગી જાય છે.

પીત્તળ ચળકદું રાખવાની રીત.

ફર-પીત્તળનાં વાસણો ચળકદાં રાખવાથી શોભે છે. ખામ-માની મટાડીએ સાધારણ રીતે ઉજળવાથી સોજા રહેશે. નીચલી રીતથી પીત્તળ સાફ થશે

આમલીએ ધસીને પછી રાખે ઉજળવા.

કેરાસીન તેલમાં અથવા કોપરેલમાં પીળા ઇટની ભુકી બેળીને વાપરવી, તેલને બદલે ફલેનલના ટુકડાને સાથુનાં પાણીમાં ઘોળી સાથે ઇટની ભુકી ધસવી.

એમોનીઆ ધસવાથી જુનું પીત્તળ સોજુ થાય છે

પૉલીશના કામજો ધસીને ઉપર વેસલીન લગાડવાથી કાળુ થશે નહિ. તૈયાર ધણી જાતની પીત્તળ પૉલીશ આવે છે તેનેથી સાફ કીધા પછી પણ વેસલીનનો પાતળો હાથ લગાડવો

પીત્તળને પૉલીશ કરવા માટે લાંબીની ભુકીને ટરપીનટાઇન અથવા પેત્રોલ સાથે બેળીને ધસવી, કેસરને ઉપલાં તેલમાં મેળવ્યાથી પીત્તળ સાફ થાય છે.

મીઠું તેલ એક ઓસ, ઓકઝેલીક એસીડ Oxalic acid એક આસ, રોટન સ્ટોન એક જાતની ભુકી Rotten Stone ૭ ઓસ બેળી ને પૉલીશ કરવા વાપરવું.

સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમાં થોડી ચપરા લાખને હળદરથી ભુકી પીગળાવી થોડા કિવસ રહેવા દઇ ને પછી પીત્તળ સાફ કરવા લેવી.

પીત્તળના હુકા, પહાની હડીઓ, પીનો વિગેરે કાળા થયલી વાશીગ સોડાને પાણીમાં અથવા તો સરકાને નીમક બેળા મુલ્કિ ઉકાળવાથી તેની ઉપરનો મેલને કાળાસ નીકળ્યા પછી કોઇ પણ જાતની પૉલીશ લઈને ધસવાથી સોજા થશે.

જાડન હુક કપડાં ઉપર ટકિલા કીટાવલા સાફ કરવા માટે મધ-કની ભુકીને ત્રીપોલી પાઉડર Tripoli powder થોડા તેલમાં મેળવી ધસીને લગાડવો.

નકસીની ચીજો નાની હોય તો ઉપલીજ રીતે સાફ કરવી માટી ચીજો જેવી કે,

કુમરો તથા મુનના હાથાઓને ઉપલી મેળવણી ચુકવે ગરમ કરીને ૨૫ જ કે ફેબ્રુઆરી વડે ધસીને લગાડવી, જોઈએ તો તેમા થોડા ટીપા પેરેશીનના નાખવા લી બુનો રસ પણ ધસવાથી નકસીની ચીજો સાફ થાય છે, છેલ્લા ગરમ પાણીએ ઘોવુ અથવા નુછી નાખવુ

નકસીની ચીજોને પોલીશ કરવા માટે એમરી પાઉડરની બુકી તથા રોટન સ્ટોન Rotten Stone ની બુકી તેલમા બેળીને ઘટ બનાવી લગાડ્યા પછી ધસડીને નુછવુ

નકસીમાનો કચરો, મેલ અથવા પોલીશ કીધા પછી અદરથી ખરોખર નીકળે નહિ તો કઠણુ ઘસવા પરવો, અથવા નરમ કપડા ઉપર લી બુનો રસ નીચવી સાથે નીમક લઈ ને નકસીમા ધસ્યા પછી સાબુના પાણીએ ઘોષ નાખવુ

પીત્તળની ચાહેની કીટલીઓ સાફ કરવા માટે ઓક્સેલીક એસીડ Oxalic acid અથવા તો લી બુનો રસને નીમક ધસવુ

પીત્તળના નામના પાટીઆં ખારણામાં જડેલા, ઉંડા કે કબા ટની કળ વિગેરે સાફ કરતી વખતે તેના માપને ધાટવુ જાકુ કામળ કાપી તે ચીજ ખાયામાથી ખુલ્લી રહે ને આભુબાભુનુ લાકડુ કામળ વડે ઢાકય તેમ જોડવી ને મુકવા પછી પીત્તલ સાફ કરવુ. એ રીતે લાકડાંની પોલીશ અથવા રંગ ઉપર ડાઘો પડી ખરાબ થવુ નથી

પીત્તળની રકાળીઓમાં ડાઘ પડેલા જેની કે બીડીની રાખ નાખવાની Ash 'Tray જેમા તબાકુના ડાઘો પડેલા કાઢવા દારૂનો અર્ક Alcohol રેડી દાતના ઘસવા વડે ધસવો, જો તે રીતે કીધા પછી પણ ડાઘો નીકળે નહિ તો ઘોષને ઉપરથી સરકોને નીમક ધસીને લગાડવુ.

પીત્તળને સોના જેવું ચળકટું કરવા નવસાગરની ખારીકે બુકી કરી પાણીમા મેળવી પીત્તળ ઉપર લગાડી અગાર ઉપર ધરવુ ગરમ થાય ને તેની પર થુલુ અથવા સફેદો ધસડીને નુછવાથી સોનેરી રગતુ થશે

પીત્તળ કાળું થયલું ટકણ ખારતુ પાણી કરી તેમા થોડો મીઠાનો તેજળ નાખી તેમા બોળી કાઢ્યા પછી જડા નમદાના ચા ફેબ્રુઆરી દુકડાએ ધસીને નુછવાથી ચળકશે

પીત્તળની લાકડીઓ પરથી પડદાની કડીઓ સહેલાઈથી સેરવવા માટે કોષ વખત વેસલીન કપડા પર લઈ નુછવાથી લાકડી લીસી રહેશે

ધાતુ કોઈથી ભતની ઉપર લખવાની રીત.

ફુડ-સરકો અથવા ખાટા લી બુનો રસ કાઢી તેમાં ત્રાખાનો સીકો બે ત્રણ કિલો નાખી ને કાચો રંગ પકડે કે પછી તેમાં પીછી અથવા બફ બોળીને લખવુ.

જસત ઉપર સુખડ પેને લખેલુ લાંબો વખત રહે છે, હાથે જુસરવાથી ઝાખુ પડશે, હરી વડે ધસવાથી નીકળતુ નથી પણ લખેલા દસકત વધુ કાળા દીસે છે

એલ્યુમીનમનાં વાસણો.

૬૪-એલ્યુમીનમના વાસણો ગરમ પાણીને સાબુથી સારા ધોવાય છે.

મેસ વિગેરે લાગતી અટકાવવા ત્રાખાના વાસણ માફક કરવુ ઈંડાના કોટલા ધસ્યાથી તળીઆમાની મેસ નીકળે છે.

વાસણોના તળીઆમાં ખોરાકી વળગેલી અથવા તો કીટલી-ઓમા ઠરો ખાએલો કાઢવા માટે પણ ત્રાખાની રીતમા જુલો

ચીકાશ કાઢવા સારૂ કેરોસીન તેલમા કપડુ યોળીને ધસવુ પછી સોજ સાબુના પાણીમાં ઘોષ નાખવાથી ડાઘ અથવા વાસ રહેતો નથી

લાકડાની ઝીણી રાખ કપડા ઉપર લઇ સુકી ધસવી, અથવા તો મકી સોપ (Monkey Soap) એલ્યુમીનમના વાસણો સારૂ વાપરવાથી સોજ ને ચળકટા રહે છે. વીમ Vime નામની જુકીથી પણ સોજ થશે

લાંબો વખત પડી રહેતાં ઝાંખા થયલાં ડાય તો રેવનચી Ruhbarb પાણી સાથે વાસણમા નાખી ચુલ્લે ઉકાળવાથી ચળકટા થાય છે, અથવા પાણીમા થોડો ટંકલુ ખાર ને એમોનીઆ ભેળી ધોવા

ભાંજેલુ વળગાડવા સારૂ ધાતુમાંથી મળશે.

એલ્યુમીનમના વાસણોમા ખારવાલી ચીજે એમોનીઆ વિગેરે નાખવાથી કાળાશ પકડશે. તેમજ ખટાશવાલી ચીજ પણ તેમા ધણે રાખવાથી ખરાબ થશે.

પ્રકરણ ૮.

જાતભાતનાં પત્થર, હાથીદાંત, હાકકાં વિગેરે.

માર્બલ તથા રંગીન પત્થરો.

૬૫-માર્બલનાં ડાઘો કાઢવા સારૂ નીચલી કાઠખી રીત અજમાવવી. વાક્ષીય સોડાનો એક લખોટા જેટલો ટુકડો ને તેટલોજ ખારસોપનો જુકો કરી પાણી એક કપ જેટલું લઇ સર્વે ચુલ્લા ઉપર પીમળીને બટ પ્રેસ્ટ જેવું થાયને કપડાંએ ડાઘો ઉપર લગાડીને સુકાયા પછી પાણીએ ઘોષ નાખવું. હાંખા કિલસનાં ડાઘો પણ એજ મેજવણી

એક જે દિવસ વેર તેની ઉપર લગાડી રાખીને ઘાતુ ને જોઈએ તો ફરીથી લગાડવું

સાબુ સાથે પર્લ એશ Pearl ash લગાડી અર્ધો કલાક રાખી પહેલાં ગરમ પાણી ને પછી ઠંડાથી ઘાતુ, સાથે થોડું ચુનાનું પાણી મેળવાથી લાખા વખતના ડાઘો નીકળશે, ચાહીના ડાઘ પર ઓકઝેલીક એસીડ લગાડવી અથવા સાબુનું પાણીને સરકો મેળીને લગાડવો, અથવા તો ટેબલનું ખારીક નીમક ધસ્યાથી ડાઘો જશે. લોહીના ડાઘો ડીસ્ટીલ્ડવોટર અથવા વરસાદનું પાણી ને એલાખારટરની ભુકી મેળી નુછવા. આયોડીન Iodine ડાઘ એમોનીઆ લગાડવાથી નીકળે છે. સીલ્વર નાઇટ્રેટ નામની દવાના ડાઘ પર જેવેલ વોટર લગાડવું.

ચીકાશના ડાઘો કાઢવા ફુલર્સ અર્થ Fuller's earth ની ભુકીને ખળખળતા પાણીમાં મેળીને લગાડી સુકાયા પછી બીજે દીવસે ઘાતુ, બેનઝોઈનથી પણ જશે.

લોખંડનાં ડાઘો ઉપર લીબ્બો રસ અથવા ઓકઝેલીક એસીડ સ્પીરીટમાં મેળી લગાડવી, અથવા સાબુ સફેદો ને સોડા બાઇકાર્બે પાણી સાથે મેળી વાપરવું

ચાકની ભુકીને પ્યુમીસ્ટોન દરેક એક ઑસ અને વોશીંગ સોડા જે ઑસ પાણીમાં મેળવી ઘટ થાય ને ડાઘો ઉપર ધસવાથી તે નીકળી ને ચળકટો માર્બલ થશે

માર્બલ ઉપર પોલીશ કરવા માટે લાખીની ખારીક ભુકી ને સફેદો પાણીમાં મેળવી જડા નમડાના કટકા ઉપર લખને ધસવું, રંગીન પત્થર પણ એ રીતે સાફ થશે.

મીઠાના તેજબી નરમ કરીને ધસ્યા પછી સામાન ઉપર લગાડવાની મીણુની પોલીશ નરમ કપડાએ લગાડવાથી માર્બલ ચળકટો થાય છે

રંગીન માર્બલને ચળકાટ આપવા માટે તેલનો સહેજ હાથ લગાડીને નરમ કપડાએ નુછવું.

માર્બલ અથવા પત્થર ઉપર લખવા સારું એક ભાગ મેસ (કાજળ) ને ત્રણ ભાગ ટાર Coal Tar મેળીને લખવું, અક્ષર કાતરેલાં હોય તો ઉપલી મેળવણી તેમા પુરી દેવી, સીસું તાવીને જોઈએ તો પુરવું

માર્બલ ઉપર તરાંહ પાડવી ચાકે તે પર ચીતારવું, સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમાં લાખ પીગળાવી તેની ઉપર લગાડ્યા પછી ઘણો સોલ્કો સરકો, નીમકનો અર્ક Spirit of Salt જેઠ સરખા વજનનું મેળી ઉપલા ચીતાર ઉપર રેડવાથી માર્બલ પોતીકી મેળે કાતરઈને તરાહ છુટી દીશી આવે છે

ખરબરો માર્બલ સફાઈ કરવા ફેમલ અથવા નમડાના કટકા ઉપર એમરી પાઉડર Emery Powder ઝાટી અસ્ત્રીના તળાખાં

યા તો ઇંટની ઉપર તે કપડું વીટાવીને સપાટ ધર્યા પછી છેલ્લે આંકની ભુકી નરમ કપડા ઉપર લગાડી નુછી નાખવું.

અંગેણ વળગાડવા માટે આગલ આપ્યું છે

એલાબાસ્ટર-પ્લાસ્ટર બગેરે.

૬૬-એલાબાસ્ટરની સફેદ ચીજો મેલી થયેલી સાફ કરવી અથવા તેમાંની ધુળ કાઢવા પછી દુધ પીછી વડે જેટલું પીએ તેટલું લગાડવાથી સફેદ થઈ સુકાવા પછી ઉપર ઝીણી રજકણ જણાય તે યુક્ત મારી ઉડાડી નાખવી; જોઈએ તો દુધમાં પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી ભેળવી.

આકે તથા સાથુની ભુકી દુધમાં પીગળાવીને પીછી વડે લગાડવાથી નવું જેવું દીસે છે, સુકાવા પછી ફેલેનલના કપડાં વડે નુછવું

કાંજના પાણીએ પણ સાફ થશે. કઠણ બનાવવા ફટકડીનું પાણી નાખવું

પૌલેશ કરવા મીથુ તાવીને લગાડવા પછી નરમ કપડાંએ ધસડીને નુછવી પ્લાસ્ટર અથવા એલાબાસ્ટરની ચીજો.

પારો Mercury ને બીસમથ Bismuth નામની દવા એક સરખા વજનની ચુકલા ઉપર તાવીને થકુ પડે ને તેમાં ઇડાની સફેદી ભેળીને લગાડવી

પ્યુમીસ્ટોન Pumice Stone પાણીમાં ધસીને લગાડવાથી પણ અળકાટ આવે છે

મીથુ અથવા ચીકાશના ઠાંધો કાઢવા સ્પીરીટ ઓફ ટરપી નટાઈન લગાડવું અથવા ટકણ ખાર પાણીમાં પીગળાવી નરમ કપડાંએ નુછવું

પ્લાસ્ટરના પુતલાં, સીલીંગ, તથા બારી બારણા ઉપરની જડેલી નકસીઓ વિગેરે ઉપલી કોષ્ટ પણ રીતે સાફ થઈ શકે છે.

ટ્રાકોટા નામની લાલ મટોડીના પુતલાં તથા બીજી ચીજો સાફ કરવા તેમાંથી ધુલ કચરો કાઢીને એજ જાતની મટોડીને ચુસ્ત પાતલા પાણીમાં ભેળી પીછી વડે લગાડવી.

અકીકના પત્થર સાફ કરવા.

૬૭-અકીક ખરાબ થયેલું વાશીંગ સોડાના પાણીમાં ચુકલે ઉકાળી થોડો વખત વેર ને પછી અથવા વડે ધસીને ઠંડા પાણીએ ધોવું, એવી રીતે ઠાંધો નીકળે નહીં તો એમ એ ત્રણ વખત કરવું

અકીકનો પત્થર ફરીઆ તથા નદીનાં કીનારાપરથી મળે છે, અને તેમાં તેરેફ્થાર રંગો હોય છે ખૂબ જાતજાતના બનાવવા માટે વ્યરકના પત્થર પર પ્રસવા. અકીક બનાવતી પણ આવે છે.

મોઝેક વર્ક.

૬૮-મોઝેક વર્ક રંગીન ગ્રીણા પત્થરના ટુકડાઓ મોઝીવીને ખનાવેલી તરાઈની ચીજોમા ધુલ યા કચરો ઘેટેલો સાફ કરવા સારૂ નરમ પીછી યા બ્રશ વાપરવો, ધણુજ બારીક ટુકડાઓ જડા બ્રશ યા કપડાએ ધસીને નુછવાથી નીકળી જાય છે. એ ચીજો પડી જવાથી પણ બધું છુટું બહાર નીકળી આવશે, કાચ તે પર ઢાકવાથી સોજુ રહે છે.

મોટા રંગીન ટુકડા જડેલુ મોઝેક વર્ક હોય તો તે પર સહેજ બીનો કટકો પાણીમાથી તદન નીચવી કાઢીને નુછવાથી સાફ થાય છે.

રંગીન ટુકડા નીકળેલા ખાંચામાં પાછા બેસાડવા પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ પાણીમાં બેળા ખાચામાં સભાળીને થોડું પુરીને નીકળી ગયેલો ટુકડો ચીમટા વડે પકડી તેમા બગેબર બેસાડી દાખલો પ્લાસ્ટર સુકાયા પછી તે વળગી જશે.

હાથીદાંત વિષે.

૬૯-હાથી દાંતની કોઈ પણ ચીજ બધ પડી રહેતા પાળી થઇ જાય છે જેમ બહાર હોય ને અવાર નવાર તડકુ લાગે તેમ સફેદ રહેશે.

લીંબુ અને નીમક ધસ્યાથી સફેદ થાય છે. ચાકની ભુકી પાણી સાથ મેળવી લગાડવી.

ફ્લેનલ ઉપર નીમક છાટી ને ધસવું, સાબુના પાણીએ ઘોવું, ટરપીનટાઈન લગાડવું એવી કોઈ પણ રીતે સોજુ થશે, બ્લીચીંગ પાઉડરનું પાણી કરી તેમાં બોળીને તડકે મુકવાથી તદન સફેદ દુધ જેવું થશે.

પૉલીશ કરવા પૉલીશનું કામળ ધસીને બીના કટકાએ નુછી અકીકની ભુકી છેદ્યે ધસવી.

હાથીદાંતના ગુથવાના સુધમાં અણી આગળથી ભુકા થયલા સેન્ડ પેપર અથવા એમરી પેપર ધસ્યાથી અણી પાછી થશે.

જડાને પાતળા કરવા સારૂ પણ ઉપલા કોષ્ટખી કામળ વડે ધસવા.

નક્કસીની હાથીદાંતની ચીજો સાબુનું પાણી મરમ કરી બ્રશ અથવા પીછીએ ઘોવી એકએ તો સાબુને બદલે ધુમ્મીસ્ટોનની ભુકી લેવી, છેલ્લે પાણી લઇને ઘાઇ નાખવી.

નક્કસીની ચીજને બારીક લાકડાના વહેરમા થોડું પાણીને લીંબુના રસના થોડા ટીપા નાંખી તે ચીજ ઉપર બહારાવીને તદન સુકો થાય ને બ્રશ વડે સાફ કરી નાંખવું લીંબુ વગર સુકા વહેરે પણ સાફ થશે.

હાથીદાંતના નાણુક દાગીનાઓ સાફ કરવા એક કિવસ કંડા પાણીમાં બીંનવીને કાઢી લઇ કપડાં ઉપર પાણી નીચરડ જાય

તેમ સુકવા દેવુ, ધસડીને નુછવાથી તેની ઉપરની બારીક નક્સી અથવા કોઇખી રંગ હશે તે નીકળી જશે. સહેજખી પાણીના ટીપાં અદર રહી ગયલા હોય તે પુક મારીને કાઢી નાખવા.

હાથીદાંત ઉપર રંગ અઢાવવા યુનો મુઠીબર લખ પાણીમાં પીગળાવી પાતળો થઇ નીચે ઠરી જાયને ઉપરનું નીતયુ પાણી લખ તેમાં હાથીદાંત એક દીવસ વેર બોળી રાખ્યા પછી ફટકડીના પાણીમાં ચુહલે ઉકાળીને સુકાવા દેવુ.

કાળા રંગ માટે કાળી શાહીમાં અવાર નવાર બોળવુ.

રૂપેરી રંગ કરવા માટે નાઇત્રેટ ઓફ સીલ્વર Nitrate of Silver મા બોળી રાખી પીળો રંગ થવા આવે ને સોજ પાણીએ ઘોષ તડકે સુકવાથી કાળો રંગ થાય કે ઉચકી લખ ધસડીને નુછવાથી રૂપેરી ચળકટો રંગ થશે.

લીલા રંગ માટે સરકો જલ્લદ ને ત્રાખાનો કાટ Verdigris મેળવી ચુહલે ઉકાળવાથી થશે.

લાલ રંગ માટે લીલું બનાવીને કીરમજમા હેલ્લે બોળવુ.

ખલુ રંગ સારુ ચુહીનું પાણી ને પોટેશ ખાર Potash લેવો.

બનાવટી હાથીદાંત ધડાના કોટલાનો બારીક ભુકો ને આધ-સીગલાસ ટ્રેન્ડી સાથે ઘટ છુટી જે ચીજનો ઘાટ બનાવવો હોય તેની ઉપર અથવા ખાચાવાળાં મોહડની અદર સહેજ તેલ લગાડી ઉપલી મેળવણી રેડી બધાયા પછી કાઢવી રંગ આપવો હોય તો સાથે કોઇ જાતના રંગના થોડા ટીપા નાખવા.

હાડકાંની ચીજો.

૭૦-હાડકાંને સાફ કરવા ફલેનલ ઉપર નીમક લખ ધસવુ.

અળકડું કરવા પોલીશના કાગળો ધસવા પછી ચાક, યુનો અથવા પીળી ઇટની ભુકીને કંઈ પણ એમાનું સરકા સાથે મેળી જડા નમડાના કપડા પર નાખીને તે પર હાડકાંની ચીજ ધસવી.

પીળું થયલું ચુહલા પર પાણી સાથે ચુલું મેળી ઉકાળવું અથવા ટરપીનટાઇન ધસીને લગાડવાથી સફેદ થશે.

લાગેલી હાડકાંની ચીજ વળગાવવા બને છેડા ગરમ થાય ને એજ છેડા બોડીને દાખીને ઠંડુ પડે ત્યાં સુધી ધરી રાખવા.

કચકડું, અખરક.

૭૧-કચકડું અથવા કાચખાની પીડમાંથી બનેલી ચીજો જેવાકે ખાલ જોળવાના નીખીઆ, સુઈયા, થસ વિગેરે બને હાથની હથેળીમાં લખને ધસવાથી સાફ થશે, ચળકટા હાથીદાંતની ચીતે કરવા.

અખરક એક જાતનો પદાર્થ બણી ગરમી ખમી શકે છે ચીમણીઓ જાતીના દબા માટે બનાવેલી કામ કરતાં ઘણાં લાભો વખત ચાલે છે, તેની ઉપરની મેસ તથા લોખંડના ચુકલાની બાજુપર લગાડેલા અખરકના ટુકડા પર વળગેલી મેસ, સરકા ગરમ કરીને લગાડવા દારૂનો અર્ક લગાડવાથી પણ સાફ થશે.

શીપની ચીજો.

૭૨-શીપ સાફ કરવા માટે બારીક વાટેણુ નીમક અવાર નવાર ધસવું.

શીપને ચળકાટ આપવા અડીકની બારીક ભૂટી તે પગ ધસ્યા પછી ગરમ પાણીમાં ઘોષ્ટને જડા કપડા પગ લાખીને શુકા Putty Powder ધસવો.

પ્રકરણ ૧૦.

જમીનને લગતી બાબતો.

કોબો પત્થર તથા કોડી જડેલી જમીન.

૭૩-કોબાની જમીન ઉપરનો કચરો કાઢવા આગમચ થોડું પાણી છાંટવાથી કોબો સારો રહેશે અને ધુળ પણ ઉડતી નથી. ફાટો સીમેન્ટ પુરવી

પત્થરની જમીનના ડાંધા ભીના કપડા વડે નુછવાથી સોજ થાયને ગરમ પાણીમાં સાજુ પીગળાવી એક ચમચો પેરેશીન નાખીને ધસવું.

લીલ પત્થર ઉપર બાંહેલી પાણીમાં કાર્બોલીક એસીડ અથવા એસોનીઆ નાખીને ધ્રુવ અથવા જુતારાએ ધસવાથી નીકળીને પાછી થતી નથી.

કોડીના ટુકડા જડેલી જમીનને પાણીમાં બી નાચણું કપડું અથવા ધ્રુવ વડે થોડે થોડે કિવસે ઘોવાથી સાફ દોશે છે.

ડાંધા કોડી નવી જડેલી જમીન ઉપર ચુના તથા સીમેન્ટના અમચા ઘોવાથી નીકળે નહીં તો મધકને તેજબ Siphon Acid પાણીમાં ભેળી તેની પર ધસ્યા પછી સોજ પાણીએ ઘોષ્ટ નાખવી. પોટેશ પરમેન્ટ પાણીમાં પીગળાવીને ડાંધા કાઢવા

એસીડ કોષ્ટ પણ જાતની વાપરતી વખતે તેના છાટા હાથ પગ પર ઉડવાથી દાંડે નહીં તેની સલાખ રાખવી

જમીન પરની ઊંચક કાઢવા બીંતમાં જુવો.

લાદી જડેલી.

૭૪-૨ ગીન લાદી ઉપર રોજ પાણીથી બી નવેલુ કપડું ફેરવ્યાથી સોજ ને ચળકટી રહેશે, તે પર ઘણું પાણી રેડીને ઘેલાથી ફાટોમા પાણી પચી લાદીઓ ઉપસીને નીકળી આવે છે.

વોશી મ સોડા પા રતલ, પીળો સાણુ પા રતલ, પાણી મરમ એક જલનમાં પીગળાવીને કઠણુ ધસ વડે ધસ્યા પછી ઠંડા પાણીમાં કટકો ભીનવી નુછવી.

પેરેશન છાંટી તેની ઉપર થોડી બારીક રેતી નાખીને નુછવાથી પણ સાફ થાય છે.

હાથો કાઠવા લીંચુ ને નીમક ભેળી ધસી ને થોડો વખત રહેવા દધ સાણુના પાણીએ ઘોષ નાખવુ, અથવા તો કુધ ને પાણી ભેળી ને લગાડવાથી ચળકટી યશે.

ચીકાશવાળી ચીજ કાપખી જમીન ઉપર પડે કે તુરત ઠંડું પાણી તે પર રેડવાથી બધાં જ જમીનમાં ચીકાશ પચતો અટકે શે, પછી તુરતજ ગડા કપડાએ સાફ કરવી.

ચળકટી પોલીશ કરવા માટે કાપ વખત સુકાં કાપરાંની વાટી ધસવી.

બેલ તેલ બે ત્રણ મહીને લગાડીને પછી કપડાંએ ધસીને નુછવી અથવા તો પાતળું તાવેલુ મીણુ આવે છે તે લગાડવાથી પણ પોલીશ થશે.

કાપખી ભતની પોલીશ લગાડવા પછી તદન નુછી નાખવી જરા પણ ચીકણું રહેવાથી પગ સરી જાય છે.

ઝોઘલ કલોથ અથવા લીનોલીયમ પાંથરવું, સાફ તથા પોલીશ કરવું.

૭૫-લીનોલીયમ પાંથરેલું જમીન ઉપર ૨ ગીન તરેલુ પાણીના બીના કપડા વડે અવાર નવાર નુછવુ. નવું પાંથરવા સામન-ય બે ત્રણ કિલો સુધી ખુદલુ કરીને રાખવાથી તેની કરચલી કુઓ નીકળી જઈ સરખું થાય ને જમીન ઉપર પાંથરવુ.

જમીન ખાડ પડેલી ખરબચડી હોય તો હિંચુ નીચુ પંથરાવાથી જલદી ધસાઇને ફાટી જાય તે માટે બારીક લાકડાંની વહેર ખાડમાં નાખી સરખી સપાટ જમીન કાપાથી લીનોલીયમ સીકુ રહેશે. જોઈએ તો નીચે જુના ન્યુસથેપરો પાંથરવા.

લીનોલીયમના સંધિઓ ટેકસ થોકવાને બદલે સરસે વળગાડવાથી સરખા મળી જાય છે સખત તડકા લાખવાથી રંગ તવાય છે, તેની સંભાળ રાખવી, ટેકસને બદલે ફામીઆફની જુની પીતો જડવા સાફ પાપરવી. નવાં પર સરકેને ઝોલીવ ઝોઘલ ભેળી લગાડવું.

સાફ કરવા દુધને પાણી ભેળાને વાપરવું અથવા સગસળું પાતળું પાણી ગરમ કરી લગાડવાથી ચળકશે, અને બીજી પોલીશ માફક ચીકણ લાગી તે પરથી પગ સરી જતો નથી.

પુ કા પાણીમા કેરોસીન તેલ અથવા ટરપીનટાઇન ભેળાને નુછવું અથવા પેરેરીન ફ્લેનલના દુકડા ઉપર નાખી ધસવું.

ભુનું ઝાંખું પડેલું લીનાલીયમ ચળકટું કરવા માટે સાધારણ મીણ અથવા મીણખતીનો દુકડો તાપમા પીગળાવી તેમા ટરપીનટાઇન રેડી ઘટ બનાવીને પછી કપડાં વડે ઘસડીને લગાડી સોજાં કપડાંએ નુછી નાખવું, જોઇએ તો ચેળવણીમાં ખાર સોપનો દુકડો ભેળવો. પાણીમાં ટ કણ ખાર ભેળા ને ફ્લેનલ વડે નુછી સુકું કરવું.

ગાલીચો સાફ રાખવો તથા તે પરના ડાઘો કાઢવા.

૭૬-ગાલીચો પાંચરવો કોખાની જમીન હોય તો નીચે જડા સરખા બ્રાજિન કામજો પાથરીને પછી નાખવાથી વધુ વખત ટકશે, તેની ઉપરનો રોજ શ્વ વડે કચરો કાઢવો હાલમા નવી જાતનો સાચો Vacuum cleaner આવે છે જે ઉપર ચલાવ્યાથી ગાલીચામાની ધુળ કચરો વિગેરે તેમા પોતીકી મેળે હવાના દબાણથી એચી લઇને તેમાં એકઠો થાય છે ગાલીચાના દોરાના વળ પ્રમાણે સીધા ફેરવવો.

કચલી કાઢવા એડી વગરના ચામડા યા રખરના ભુટે બાર મુકીને સરખા પગ ધસીને ચાલવું.

ગાલીચો સાફ કરવો ઉચકીને એકુ એ માથુસ સાથે ઉભો પકડવો અથવા ટાંગીને લાકડી વડે ઉધી બાજુએ ઠોકવાથી ધુળ બહાર નીકળશે, સવળી બાજુ પર ઠોકતા ધુળ ઉલટી અદર બરાબ જશે.

થોડોક વખત તડકે મુકવો કે અદર કોઇખી જાતની ઉધધ કે જતુઓ ચર્ચા હોય તો નીકળી જાય લાખો વખત તડકે રાખવાથી ગાલીચાના રંગ ઓખા પડશે.

ડાડીના મુલકમા બરફવાલી જમીન પર પાથરી ઉપર બરફના નાના દુકડાઓ નાખી કંઇક શ્વ વડે ઘસવાથી ચેલ કચરો નીકળી સાફ થશે.

ગાલીચામા ઉધધ નહિ લાગે તેમ કરવા નીચે થોડો ટકણ ખાર ને કપુરની ભુકી ઝાટવી.

ઉધધ લાગી હોય તો કોઇખી જાતનું જાડું કપડું અથવા તુવાલ પાણીમા બીનવી નીચવી કાઢીને સરખો ઉધધ લાગેલા ભાગ ઉપર પાથરીને ગરમ અચી તે પર ફેરવ્યાથી કપડું સુકાઇ જાય કે ઉચકી લેવું, એ રીતે બીજી બાજુ જ્યાં પણ ઉધધ હોય ત્યાં કરવું, આથી તેનો નાશ થશે અને ગાલીચાનો રંગ પણ બચતો નથી.

રસ કપુર Corrosive sublimate નામની દવા પાણીમાં ભેળી રપજ વડે લગાડવી. ઉપલી રીતમાંથી કોઇ પણ અજમાવવી.

આંચક કે ઉંપક થતી અટકાવવા માટે નીચે સુકાં લીમડાના કે તળાકુના પાંદડા પાંચરીને ઉપર ગાલીચો નાખવો, અથવા કાળાં મરી કે મરચાંની છુકા નીચે નાખવી.

ઝાંખાં પડેલા રંગે માટે તેને મળતા વોટર કલર લઇને પીછી અથવા સલી પર ૩ વીટાળીને તરફમાં પચાવ્યાથી સોભા મળે, રંગને બદલે રંગીન સાદી કોષ્ટ્રે તો વાપરવી. નીમક, સોડાખાર, ફટકડી અથવા એમોનીઆ કંઈ પણ એક ભાગ લેવું ને પાણી ત્રણ ભાગને સુમારે મેળવી તેમા ઘસીને સહેજ બોળી તુછવાથી પણ રંગ સુધરશે.

ગાલીઆના ડાબ અથવા રંગ ઝાંખા પડેલા માટે નીચલી કોષ્ટ્ર પણ ચીજ અજમાવી જોવી. સોભા નીમક સહેજ પાણીમાં પ્રસારવી છુટું લેવું અથવા સાથે થોડો ચાખાનો આટો અથવા યુલુ બેળાને ગાલીઆ ઉપર ઢાંટીને ઘસે ધસવાથી રંગ દીપી નીકળે છે, પછી તે આટકી નાખવો. કાચા પડેટાને ખારીક ખમણીને તેનો છુકો પણ ઘસ ઉપર લઇને ધસવો, સુકાઇ જાય પછી ગાલીચો વાપરવો.

જુના ગાલીઆને ધોવાથી પણ સાફ થાય છે, અથવા તો રંગ ધણે ઝાંખો થાય તો પાછો કોષ્ટ્ર પણ જાતનો રંગાવ્યાથી નવો નેવો દેખારો.

ધોવાની રીત ઝાંખાવાળા જમામા ટાંગીને પાણી સીપવાની નાની ઝારી વડે તે ઉપર જોરથી પાણી મારી સાફ થાય ને નીમરાતો રાખી સુકાવા દેવો.

સોજા જમીન ઉપર મુકીને સોડા ખારતું પાણી ખનાવી કંઈક ઘસ વડે ધોવાથી પણ સાફ થાય છે.

ગાલીઆને સરખી ધડી વાળાને રાખેલો હોય તે કોષ્ટ્ર કોષ્ટ્ર વખત ઉઘાડવાથી સળ પડતા નથી, જોળ રોલ કરીને રાખેલો વધુ સરખો રહે છે. તળાકુ, આખાં મરી, ટંકણ ખાર અથવા કોષ્ટ્ર પણ જાતની રોગ વાસની ચીજ તેના પડમાં મુકવાથી કસારા અથવા ઉધાઇ લાગી કરડી ખાતો બચશે. નેફથલીનના બોલ નાખવા.

મેલ કાઢવા ચાક ખનાવી પાણી કાઢી લઇ તેનો છુટો પાંચરી ઘસ વડે ધસવો અથવા ન્યુસ પેપરની ધડી વાળી પાણીમાં ભીનવી નીચલી કાઢી તેના ખારીક ટુકડા કરી ઉપલી રીતે સાફ કરવા વાપરવું.

એમોનીઆ છુટો અથવા સાથે ધર અને સાથુ પાણીમા પીગળાવી રૂબ વડે લગાડવો, કાઈખી રીતે સાફ કરતી વખતે ઘણું પાણી લઇ ભીનવવો નહિ.

ટરપીનટાઇન થોડું કે લેવું, તેમાં જોસ પાણી સાથે બેળાને ઘસ અથવા રૂબ વડે કોષ્ટ્ર વખત લગાડવાથી પણ રંગ ઝાંખા પડતો નથી.

મરમ પાણીમાં બળદનો પીત્તો Ox Gall બેળા ફેલેનલના કપ
અને નુછવાથી રમ પાછા દીપી નીકળશે.

અધો ચીકાસ તેલ અથવા ગુદર મીચુબતી વિઝેરના પડે તે
તુરત તે ઉપર ચાકની ભુકી, ચોખાનો આટો, વહેર, મેગ્નેશીઅ
ફ્લુઅઈડ અથ, બીડીમાની રાખ, એમાંની કોઈપણ ચીજ ઉપર નાખ
વાથી ચીકાસ ચુશી થશે, પછી ઉપરથી ટરપીનટાર્ઝન લગાડવું જેથી
તદ્દન અધો નીકળી જાય છે. અથ કીનારી પર હોય તો નીચે પછ
ઉપલી કોઈપણ ચીજ નાખવી

ચીકાસના અથ ઉપર તુરત સોજો બ્લોટીંગ પેપરનો ટુકડો દાખ
રાખીને મરમ અથા ઉપર ફેરવવી, બ્લોટીંગ ચુશી લઈ ખરાબ થા
ને નવું લેવું

લાખા વખતના સુકાઈ ગયલા ચીકાસના અધો ઉપર મરમ અથ
ફેરવવી અથવા તો મરમ પાણી ભરીને વાસણ ઉપર મુકવું જેન
મગ્નીથી ચીકાસ તવાઈને નરમ થાય કે તુરત ઉપર લખેલી કોઈપણ
ભુકી વાપરવી એ રીતે નહીં નીકળે તો ટરપીનટાર્ઝન અથવા બેન્ઝોઈન
લગાડવું પણ આતસ અથવા ખુલ્લી બત્તી નજીક રાખવાથી સળગ
છે છે માટે સલાહ રાખવી, અથ નીકળે નહિ તો ચાકને ટરપીનટાર્ઝ
બેળા એક દિવસ લગાડી રાખી બીજે દિવસે થ્રશ મારી સાફ કરવો

સરકા વડે પણ કોઈ જાતના અધો નીકળશે તે લગાડી ઉપ
બ્લોટીંગ પેપર દાખવું ખરાબ થાયને નવું લેવું

પાણી એક બાટલી, એમોનીઆ બે ઓસ, સાયુનો ભૂકો એ
ઓસ, સુરો ખાર Saltpetre એક ચમચી સર્વેને પાણીમાં પીગ
ળાવી ખુબ હલાવીને ખપ પડે તેટલું ચીકાસના અથવા તેલના અ
ઉપર છાંટીને ધસવું, એકથી વધુ વખત પણ અમત લાગે તો વાપરવું
છેલ્લા હા સોજા પાણી વડે નુછી નાખવાથી અથ નીકળે છે, મ
મેગ્નેશી બનાવેલી રાખી મુકી ખપ પડે ત્યારે વાપરવી

શાહીના અથ માટે નોમક લેવું અથવા સાથે લીંબુનો ગસ
દુધ બેળા તે પર ધસીને થોડો વખત રાખી સુકાયા પછી મરમ પાણી
કપડું બોળા નુછી નાખવું

આકઝેલીક એસીડ એક ચમચો મરમ પાણીમાં મેળવી ને ફેલેન
વડે તમાડવાથી શાહીના અધો નીકળે છે તુરત મીઠા દુધ નુછીને આ
છાંટી બીજે દિવસે સાફ કરવું.

શાહીના અથને કુર્કા પાણીએ બી નવી તે પર કાન-ફલાવર છાં.
એકુ બે દિવસ રાખીને પચોડી નાખવાથી સાફ થશે.

બ્લોટીંગ પેપર તુરત દાખી લઈ શાહીના અથ ઉપર ને પછી દુધ
કપડું બોળા નુછવું, દર વખત કાળો થયેલો કટકો બદલીને સોં
લેવો

મેસ ગાલીઆ પર પડેલી પુ'ક મારવાથી હિડી જશે અથ
તે પર ચાક કે નીમકની ભુકી, યુલુ કંઈ પણ અલગે લાગે નાખવા

મેસ તેને વળગી જાય ને બ્રહ્મ વડે હલકે હાથે પાસે કાઢીને લુકડો મુકી તે પર ભરી લેવી.

અથ મેસનો પડેલો હોય તો એમોનીઆ સાથ મેમનીશીઆ ને પુલસ અર્થની લુકડી બેળીને ધસવાથી નીકળશે.

ખુણાઓ ગાલીઆના વાપરતાં અથવા કીનારી ઉપરથી પગે ચાલતા દબાઈને વળી જતાં હોય તો જાડો સરસ ખનાવી ઉલટી બાબુએ વળે ત્યાં થટ લગાડી સુકાય ને સરસો નાખવો, સરસ લગાડેલો છેડો કડક થઈને પાછો વળશે નહિ. આજો ગાલીઓ પણુ નરમ થઈ દુબો થયા કરે તો કડક બનાવવા ઉધી બાબુ પર સરસને ખળખળતા પાણીમા પીગળાવી પીછી વડે લગાડવો.

જાડા ગાલીઆ હાંખા છેડાઓવાલી વણાટના સાફ કરતી વખતે તેમા કપડી ચીજ અદર ભરાઈ કે ચીટકી જાય તો ખરોખર કાઢી નાખવી રહી જવાથી ગાલીઓ ખરાબ થશે.

ગાલીઆની કીનારી કાઢી અથવા ચુચાઈ ગયલી હોય તો તેને મળતા રમી જાડા કપડાની પટીના પડ વચ્ચે કીનારી મુકી શીવી લેવી, અથવા તો તેને મળતા રમી જાડો દોરો યા સુતર લઈ ખટન ઢોલના ટાકા કરીએ તે મુજબ બધી બાબુ ફરતો શીવી જવાથી વધુ ફાટશે નહિ, એમને તો શીવતી વખતે વચમા દોરી મુકવી

લસાયેલો ગાલીઓ હલકો જણુનો વણેલો શીવવાના સયા ઉપર આડો ઉભો જે પણુ તાર નીકળી ગયેલો હોય તે મુજબ શીવવાથી સરસો થશે

સેત્રંજી રમીને ગાલીઆની રીત મુજબ સાફ કરવી તથા અધો કાઢવા તેમજ તે પર રમ પણુ ચઢાવી સકાય છે

જમીન પર પાંચરેલું ઉંચકણુ ગાલીઓ, ઓપલ-કલોય, સાદડી વિગેરે લાગે વખતે ઉંચક્યા પછી તળાએ ધુળ કચરો એકઠો થયેલો હોય તેની ઉપર પાણી સાથે થોડી કાર્બોલીક એસીડ બેળીને છાટવા પછી કચરો બ્રહ્મ વડે ભરી લેવો, એ રીતે ધુળ આઝી ઉડશે નહિ અને અદર કંઈ ખરાબ વાસ યા જગુઓ ફરી તેનો પણુ નાશ થશે.

સાદડી.

૭૭-સાદડી પાચરેલી હોય તે પર થોડે થોડે દીવસે ફરીઆનુ અથવા નીમકનુ પાણી લઈ કપડું બી નવી નુછવાથી સફેદ રહે છે. કચરો કાઢતી વખતે થોડો ચોખ્ખો આડો છાટવાથી સોજી લાગશે. વારનીક લગાડવાથી જલદી ખરાબ થતી નથી.

રમીન સાદડી ઝાંખી પડેલી હોય તો તેને મળતા રમો લઈ પીછી વડે લગાડવાથી નવી જેવી થશે. ટંકણુ ખારના પાણીમા કપડું બોળી નુછવાથી સોજી થાય છે. ચીકાસના ડાબ પર ચાકને ટરપીન-ટાઇન બેળા એક દિવસ રાખી ને બ્રહ્મ ખારવો.

રગીન સાદી પરનો મેલ કાઢવા મરમ થુલુ છાંટી કપડા વડે સભાળીને ધસવું સાદીની કીનારી પર ફરતી જાડા કપડાંની પટીઓ મીઝાથી જલદી ફાટશે નહિ.

ધાસના સાખાઓમાથી બનેલી ચીજો પણ ખારા પાણીએ સાફ કરવી વોશીંગ સોડા લગાડવાથી ખરાબ થાય છે.

બાંધુની ચીજો વિગેરે પણ ખારા પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે અને ક્રીડ પણ તેમા લાગતી નથી. મેલ તેલ ને ટરપીનટાઇન સરખા વજનનું ભેળી લગાડવું.

કાળો રંગ આપવા માટે લોગ વુડ Log Wood ના છોડીઆ પાણીમા ઉકાળી પીછી વડે લગાડવું.

નેતર અથવા બાંધુના સામણ પર કાળો રંગ પીછી વડે લગાડીને સુકાવા આમમય ઉપલી બાજુ નુછી લઇ બીજો કોષ્ટ પણ પાછો ખુલ્લો રમ લગાડવો ખાયામા પીછી ધેવી નહિ એ રીતે અદરથી કાળુ ને ઉપરથી રગીન બેની ભેળ દીસવાથી સામાણ સાંગે લાગે છે, સાફ રાખવા એક કપ મરમ પાણીમા એક ચમચી એમોનીઆ નાખી પીછી વડે લગાડી પછી સોજુ પાણી લઇ નુછી નાખવું.

અપેડને દામર લગાડવાથી ક્રીડ લાગી જલદી સડી જશે નહિ. આગમાં બળે નહિ તેમ કરવા કાયામા આપેલું છે તેમ કરવું.

પૉલીશ કરવા રપીરીટ ઓફ વાઇનમા કોષ્ટબી રમની લાખ પીગળાવી બધ જગ્યામા બે ત્રણ દીવસ રાખ્યા પછી હળાવી ને બીજા વાસણમાં કાઢી પીછી વડે લગાડવી, સાધારણ ફ્રેચ પૉલીશ લગાડવાથી પણ નેતર ચળકેટી દીશે છે.

નેતર કાચ ખુરશીની પર ખાફ પાણી લગાડવું અથવા લી જુનો રસને નીમક ભેળી ધસ્યા પછી સોજા પાણીએ ધોવા માકડ લરાયલા કાપવા જીવ જ તુઓમા જીવો.

ઑકઝેલીક એસીડ પાણી સાથે ભેળીને લગાડવી, ઉપલી કોષ્ટબી રીતે નેતર મેલી થયલી સફેદ થાય છે નેતરની બનેલી ચીજો ઉપલી કોષ્ટબી રીતે સાફ કરવી.

નેતર ધીલી થયલી હોમતો નીચલી બાજુ પર મરમ પાણીમા સાજુ ભેળી કપડા વડે ધોઇને તડકે સુકવવાથી પાછી કઠણુને ટાઇટ બનશે.

નેતર બાજુની ચીજોની કીનારી છુટી અથવા તુટી જાય ને તુરત સમરાવવા બને નહિ તો પાતળી સુતળી ને સુષ્ટઆમાં પોષ્ટ સીવી નાખવી, રગીન ચીજ હોમતો તેને મળતો રંગ લગાડવાથી તુટેલું ઝાંઝુ માલમ પડશે નહિ.

કાથો જડેલો તથા ગોદડીઓ વિષે.

૭૮-કાથો સીડી અથવા ફાદર ઉપર જડવાની રીત ઉપર તથા હેઠળના છેડા એક બે ફુટ લાંબા રાખી અદરની બાજુમાં વાળીને

જડવો, જ્યારેથી ફાડીઆની કીનારી આગલથી વપરાતાં ધસાય અથવા ફાટે તો આખો ઉખેડી નીચેના વધારાના વળેલા છેડા બહાર કાઢી પાછા જડવાથી ફાટેલા ભાગ આગળ પાછલ હડી ને ફાડીઆનાં પેટામાં જશે અને કાચો પાછો સોજો લાગશે.

ગોદડીઓ કાંધાની પગ નુછતા ધુલ કચરાથી મેલી ચાય તો તેની ઉપર ઉભા રહી બધી બાજુથી પગે ઠોકવાથી તેમાંની ધુળ પોતીકા મેળ નીચે પડી જશે, અથવા જીંધી પચોડવી.

ધોવાની રીત મોટા ઉડા વાસણ અથવા પીપની ઉપર ઉધો ઉડલાવીને મુકી જોરથી પાણી રેડવું, જેથી ધુળ તે વાસણમાં પડે પછી લાકડીએ ઠોકાને પાણુ પાણી રેડવું, નહ નીચે અથવા જોરમાં વરસાદ પડતો હોય ત્યાં મુકવાથી પણ ધુલ કચરો નીકળી સાફ થાય ને દોરી અથવા ખીલા પર નીચરાતો સુકવવો.

આગમાં બળે નહિ તેમ કરવા એક બાલદી પાણીમાં પાંચ ભાગ નવસાગર તેલ ammonia એ ભાગ યોરીક એસીડ ને એક ભાગ ટકણ ખાર મેળવો અથવા એમોનીઅમ યોરેટ ને ઘોટેશ કામ્-નેટ જીપથી બને ચીજોનાજ પ્રમાણમાં તેટલાજ પાણીમાં ભેળી વાપરવું.

સાદડી, પાટીઆ વિગેરે ને પણ એ મેળવણી લગાડવાથી આગમાં બળશે નહિ.

જમીન લાકડાંની તથા પાલીશ કીધેલી સાફ રાખવી.

૭૯-પાટીઆની જમીન પાણીના બીના કપડાંએ નુછવી, નીચે એસીને નુછવા કરતા એક લાકડીને જાડુ લખાચુ કપડુ બાધી પાણીમાં બીરી ન પડેળું કરી લાગે હાથે ડાખી જમણી ફેરવ્યાથી ધણો ભાગ થોડા વખતમાં નુછી ચકાય છે, અથવા જુના બ્રશ કે ભુટારા પર કપડુ વિટાળી વાપરવું. સામાન વગરની ખાલી જમીન એમ ધોવી.

લાદીની જમીન પણ એ રીતે ધોવાની સહેલ પડે છે, જાડા કપડાને બદલે દોરીની મુઠેલી માછીમારની જાલ વધુ ઉપયોગી થઈ પડશે.

પાણી વગર સૂકી સાફ કરવા માટે ઝીણી રેતીને પીળા ઇંટની ભુકી બ્રશ વડે પાટીઆ પર ધસવી.

સાફ રાખવા માટે કાર્બોલિક સાબુ અથવા વોશીંગ સોડા પાણી સાથે વાપરવો જોઈએ તો ઝીણી રેતીને કળી ચુનો સાથે ધોવા.

પાટીઆં ઉપર રંગ આપવો એક, અખરોટ, અથવા તેને મળતો ભુરો રંગ આપવા એક બાટલી પાણીમાં થોડી પરમે એટ એક ઘોટેશ નામની જાણુડા રંગની ચળકટી જેવી ભુકી આવે છે તેને પીગળાવીને સોજા ધોયલા પાટીઆ ઉપર કપડા વડે લગાડવું, થોડો ખુદલો જોવો રંગ જોઈતો હોય તે મુજબ બે ત્રણ ચા વધુ હાથ ઉપલી મેળવણીના લગાડવા.

પાણીમાં થોડાં ટીપાં ગંધકનો તેજળ નાખી લાકડાં ઉપર પીછી વડે લગાડી તાપ આગળ સહેજ દુર ધરવાથી કાળું ને ચળકટું થશે.

પૉલીશ કરવા સારું મીણુ મધપુડાનુ અથવા મીણુખત્તીના ટુકડા સ્પીરીટ એફ ટરપીનટાઇનમા ચુઢલા ઉપર પીગળાવીને ફલેનલ વડે પાટીઆ પર ધસવું થોડો એમેનીઆ ભેળવે તો ભેળવે. ચળકટી રાખવા કપડા ને ફેરેસીન તેલમા બીનવી રોજ તેને ધસડીને નુછવી, તથા ચાઠ ફિવસે તેલમા તે કપડુ પાછુ બોળવુ.

ચેરેશીન જે ભાગને અળસીનુ કાચુ તેલ Raw Linseed oil પોણે ભાગ ભેળીને કપડા વડે ધસવાથી પૉલીશ થશે એક ભાગ પોટેશ ને પાંચ ભાગ પીળુ મીણુ ગરમ પાણી સાથ પીગળાવી ધસ ડીને લગાડવુ.

સરકો, ખેલ તેલ, ટરપીનટાઇન, મેથીલેટેડ સ્પીરીટ બધુ સરખા વજનનુ ભેળવીને કપડામાં ફ મુકી તેની પોટલી જેવી બનાવી તે પૉલીશની માફક લગાડવુ વધુ માટે ફરનીચર પૉલીશમા ભુઝો.

પારકે ફ્લોર Parquet floor પાટીઆના ટુકડાઓ જડેલી તરાહવાળી જમીન ને પાણીમા ટકણુ ખાર ભેળી કપડુ બોળી નીચવી કઠીને પછી નુછવુ વધુ પાણી લાગવાથી એ જમીન ખરાબ થશે, મીણુની પૉલીશ લગાડવાથી તે પર ચળકાટ આવશે.

ચીકાશવાળી ચીજ પડે કે તુરત તેની ઉપર રાખ બુસુ કે આટો નાખવાથી ચુશી લે છે થોડુ ઢોચતો પાણી રેડવાથી ડાકે બધાં જ પાટીઆમા પચની અટકે છે.

ચુનાના ડાખ પાણી વડે નીકળે નહિ તો સરકો લગાડવો.

ડાખ ચીકાશના કાઢવા કુલર્સ અર્થ નામની મટોડી આવે છે, તે તથા પર્લ્એશ બને પા રતલ છુટી છુટી લઇને એક બાટલી ખળ-ખળતા પાણી સાથે ભેળવી ઘટ પેસ્ટ બનાવી પાટીઆ ઉપર લગાડી થોડા કલાક રહેવા દઇને પાણી વડે ધોવુ, વધુ ડાખો ઢોચને નીકળે નહિ તો એક ફિવસ સુધી ઉપલી ભેળવણી ઘટ લગાડી રાખ્યા પછી પાણી સાથે થોડી બારીક રેતીને સાથુ લઇને ધસડીને ધોવાથી પણ સાફ થશે એ રીતે રાખણીમા વપરાતી ટેબલ, પાટીઆ વિગેરે સાફ કરવા મીણુ અથવા બીજા ચીકાશના ડાખ ગરમ પાણી સાથ વોશી મ સોડાને પ્રચ વડે ધોવુ અથવા તો થોડુ ટરપીનટાઇન ધસવાથી પણ નીકળી જશે.

તેલના ડાખ માટે બેન્ઝોલાઇનમા કપડુ બોળીને ધર્યા પછી સોજા કપડાએ નુછવુ એક વખત ડીધાથી સાફ નહિ થાય તો બે તથા વખત કરવુ.

લાકડા ઉપરના ડાખો કાઢવાની રીત અથવા પૉલીશ કરતી વખતે હ મેશા ઉભા શળ પ્રમાણે હાથ લઇ ધસવુ આડા ઉભા હાથ લીધાથી લાકડાની સફાઇ આવશે નહિ.

પાંટીઆંની ફાટો પુરવી શણના પાતળા વાખને ટાર ચા દામર સાથે ભેળવીને છરીની ધાર વડે અ દર દાખવુ એ બહાર નીકળી આવે તો છરી ગરમ કરી ઉપર ફેરવ્યાથી ખરોખર અ દર બેસી જશે.

પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી સરસમા બેળાને વાપરવી જોઈએ તો કાળા રંગની ભુકી સાથે નાંખવી.

ફાટમા જતુઓ ભરાય તે કાઢવા જતુવાલા પ્રકરણમાં જુવો.

પ્રકરણ ૧૧.

**લીંત સંજોગથી સાફ કરી કાઢો કાઢવા તથા
ઝોરડાની હવા સોજી રાખવી.**

૮૦-ધુમાડાથી કાળી થયેલી લીંત સાફ કરવા કેરોસીન તેલમાં કપડું બેળા ધરમા પછી તેને સાબુનાં પાણીએ ઘોષી જડા કપડાએ નુજવી.

નીરનું પાણી ને ગોખર (જાંન) બેળાને ધસવાથી સાફ થશે અથવા સોડા ખારનું પાણી લાઇ ઘોવાથી કાળા બી ત સોજી થશે.

સ્ટાર્ચ Starch (કપડાંને હાર આપવા વપરાતી કાંજી) નું ઘટ પાણી કાળી બી ત ઉપર પાતણુ પડ થાય તેમ લગાડી સુકાય પછી બ્રશ વડે ઘસી કાઢવું ઉપલી કોષખી રીતે મેસ લાગેલી બી ત સાફ થશે જોઈએ તો થોડાં ટીપા કોષખી જાતના તેલના એ મેળવણીમાં નાંખવા.

ચુનો લીંત ઉપર લગાડતી વખતે તેમા ખાડ, ફટકડી, સરસ અને દુધ સાથે ભેળ્યાથી ચીકાશ આવી બી ત પર ચુનો સારો વળગી રહેશે, ને પોપડા થઇને ખરી જતો નથી ધલેના આટાની પાતલી કાંજી કરી જોઈએ તો ભેળવી.

ધુમાડાવાલી લીંત પર ઉપલી રીતનો ચુનો લગાડતી વખત સાથે તેમાં થોડુંક નીમક અથવા તો પરમે મનેટ ઓફ પોટેસ્ટની ભુકી મેળવવી.

ફુધમા સીમેન્ટ Hydraulic Cement બેળાને લગાડવું.

લીંતની ફાટ પુરવા સરકોને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ બેળા વાપરવું અથવા તો સીમેન્ટ પાતણુ પાણી સાથે બનાવી તેને પીચકારી વડે બી તની ફાટોમા નાખવું લાકડાના પાટીઆની કે બી તમાની ફાટો પુરવા માટે જુનાં કામળને ગરમ પાણીમા બીનવીને ઘટ બનાવી સવે^૧ ધુટી નાખી ફાટમા જરી યા પટી વડે દાખીને સરખું જરી દેવું માકર થતા હોય તો કાળોલીક એસીડના થોડાં ટીપા ભેળવા.

લીંત કે બારીની પાર ઉપરના કાંધો કુડાં મુકવાથી પાણીના રેલા ઉતરી પડે તે કાઢવા લાકડાંની બારીક રાખ ધસીને પછી સોજા પાણીએ ઘોવું.

લીંત ઉપર એચીસ લેસેલા ડાઘો પર લી જુનો રસ ધસીને ચુનાના પાણીમા કપડુ બોળી લગાડ્યા પછી ગરમ પાણીમા સાબુ પીગ-જાવી ઘોષ નાખવી.

તેલના રંગની લીંત Oil paint ઉપરના ડાઘો કાઢવા માટે સાબુનું પાણીને સોડા ખાર મેળવી કપડાં વડે ધસીને પછી સોળ પાણીના કપડાએ નુહવાથી સાફ થશે, ધણી ખરાબ થયેલી બીત પહેલાં ફેલેનલના કપડા ઉપર સુકો કળી ચુનો લાઇને ધસવી છેલ્લે થોડું કે પેરેડીન પાણીમા નાખી ધાવી. એમોનીઆના પાણીએ પણ સાફ થશે.

ચીકાશના ડાઘ કાઢવા સોળુ બ્લેટી ગ પેપર દાખી દેવુ અથવા થોડા કાબ્નેટ ઓફ સોડા તેપર નાખીને પછી ડાઘ ઉપર મુકીને મધ્યમ ગરમ અરત્રી ફેરવવી સોડા ઝાટવાથી રંગ ખરાબ થનો નથી વોલ પેપર ઉપરના ચીકાશના ડાઘો પણ એજ રીતે નીકળશે

ચુનાનું પાણી ને પલ્એશ ધસવાથી તેલનો રંગ નીકળી જાય છે સાફ કરવા ખળખળતા પાણીની કીટલીની નળી બીત આગળ ધરી ગરમ પાણીની વરાળ લાગ્યા પછી સાબુના પાણી સાથે એમોનીઆ બેળીને ધોવી, ઓરડો બધે રાખવો કે કીટલી માનું પાણી ઠંડુ પડી નહિ જાય

લીનાશવાલી લીંત ઉપર પહેલા સાબુનું ગરમ પાણી લગાડી સુકાય ને ઠંડા પાણીમા થોડી ફટકડી પીગજાવીને લગાડવા પછી રંગ અથવા ચુનો લગાડ્યો હોય તો સરદી કે ભીનાશ બીત ઉપર ડુટી નીકળતો નથી કળી ચુનો પાણીમા મેળવીને બીત ઉપર લગાડવાથી ખરાબ હવા ચુસી ઘે છે

બીત ઉપર ખુલ્લો રંગ મારવાથી ઓરડાની ઉભરણી ઉચી દીશે છે ઘેરા રંગે ઓરડો ખેઠો ને નાનો લાગશે એજ મુજબ જાપરા યા સીલીંગના ગંગો તેમ કરવાથી તે તેવું જ દીશે છે

લીંત ઉપરની ઉલ્લેખ કાઢવા સુકા માછલીને થોડો વખત પાણીમા બોળી રાખી તે ખાર વીસડુ પાણી લગાડવાથી ઉલ્લેખ પાછી થતી નથી.

લીંતમાં ખીલો મારવાની રીત.

૮૧-ખીલો સુષ્કો મોકીને અદર જાય ત્યાજ મારવો, પત્થરની બીતમા સલાળીને થોકવો ખીલાને ગુદરના ઘટ પાણીમા અથવા સરસમા બોળીને થોકવાથી મજબુત રહેશે બીતમાં ગાબડું પડી નીકળી જાય તે પાતલી કપડાની ચીપ ગુદરમા બોળી વીટાળીને મારવો

મોડા તેલમા બોળીને બીતમા મારતી વખતે ખીલો મરડાઇ તેમજ કીટાઇ જતો નથી, લાકડામાં પણ ઠોકતી વખતે એજ રીતો કરવી, અથવા સાબુ કંહણ લગાડવો

લીંત ઉપર કામળ વોલ પેપર જડેલાં વિશે.

૮૨-કામળ રંગીન તરાંહવાલાં ભીત ઉપર શોભા માટે વળ-
માડે છે તેમા કસારા અથવા કાઈબી જતુઓ થતાં અટકાવવા પહેલાં
કાર્બોલીક એસીડ પાણીમાં નાખી ભીતને ધોવી, જેનાં વાસથી જતુઓ
હશે તે પણ મરી જઈ બીજા થશે નહિ ભીતમાં ફાટો હોય તે વળ-
માડવા આગળ પુરી દેવી.

વોલ પેપર ઝાંખા પડે તો તેપર વોટર કલર (પાણીના રંગો)
પીછી વડે તેને મળતા લઈ લમાડવા.

આખા પડેલામાંનું ફાટી ગયું હોય તો તેમાંના નવા ટુકડો કાપી
લઈ થોડો વખત તડકે સૂકવાથી રંગ ઉડી જઈ ઝાંખુ જીનાને મળતું
થાય ને ફાટેલાની જગ્યા ઉપર વળમાડવું.

વધેલા ભત ભતના વોલ પેપરના ટુકડાઓ ભેળી પેત્ર વડે
સુબળ જોડવીને વલમાડી ફરતી ઝોડરે સૂકવાથી શોભે છે.

ઠીંગડાં મારવાં ભારે નવા ટુકડા વળમાડે ત્યારે તરાંહ બરો-
બર મેળવીને કરવાથી ઠીંગડું મુદ્દલ માલમ પડતું નથી, અથવા તો
તેજ ભતતું વોલ પેપર નહિ મળે તો સાધારણ તેવું ભડું કામળ
તે જગ્યા ઉપર વળમાડી વોટર કલરના તેને મળતાં રંગો લઈ તેવીજ
પુલ પાડ્યાં વિગેરેની મળતી તરાંહ પાડીને રંગવી.

પાણી નહિં પથ્થે તેવું વોટર મુક બનાવવા માટે વારનીશને
પાતળો હાથ મારવો.

ઠાથો વોલ પેપર ઉપર મેલા હાથના પડે તો પાષપ કલે
મટાડી આવે છે તેને પાણીમાં મેળવી ભડું પડ ડાઘ પર લમાડી એક
રાત રાખી સુકાયા પછી કઠણુ અથ વડે કાઢી નાંખવાથી સાફ થશે.

ડાઘ અઢેલતા પડેલા હોય તો બ્લોટીંગ અથવા બ્રાશિંગ પેપર
તે પર મુકીને ગરમ અભી ફેરવવી, ચીકાશના ઠાથો પણ એ રીતે
ભય છે.

ચીકાશના ઠાથ ઉપર પાષપ કલે અથવા ડુલસ અથ Fullers
Earth પાણીમાં ભીનવી લમાડ્યા પછી બીજે કિવસે અથ સલાળી
કાઢી નાખવી. સૂકું થયું ફલેનલ અથવા રપજ ઉપર લઈને ધસવું,
મેગનીશીઆ ને બેનઝાઇન ભેળી લમાડવું.

ટકથુખારની છુટી કપડાંના ડુઆ પર લઈને ધસવી, વાસી પાઉનો
ગર લઈ ધસવો મેળા થાય કે બીજે કોઈ લેવો લઈનાં આટાને પાણીમાં
મસળી મેળા વાળીને ઠાથો ઉપર આસ્તેથી ફેરવવો.

ઉપલી કાષબી રીતે ઠાથો નીકળે છે, પણ સાફ કરતી વખતે
મેલ વળમેલો કાઢી નાખી અથવા ફેરવીને સાંજે ભાગ વાપરવો, ઠાથો
કાઢતી વખતે કાષબી ચીજ ઉભા હાથે સલાળીને ધસવી આગ કે
વાકા હાથ લેવા નાંકે.

લણું ખરાબ થયલું વેલ પેપર નીચલી મેળવણીથી તદ્દન સોજી થાય છે, એક કપ પાણીમા એક કપ ભરીને ધઉતો આટો તથુ ચમચી સરકો, તથુ ચમચી એમોનીઆ, એક ચમચી કામ્પેન ઓઇલ (એક જાતનું તેલ) બધું ચુઢલા ઉપર સામટું ઉકાળી ઘટ થાયને તેના નાના જોળા વાળીને કોષ્ઠખી જાતના રંગીન તરાહવાલા કાગળ ઉપર સરખે હાથે ધસવાથી બધી મેલ નીકળશે, જોળા બદલ્યા કરવા જોઇએ તો એમા થોડું પ્લાર્ટર ઓફ પેરીસ મેળવુ.

ખારી ખારણા ધાતી વખતે બી ત ઉપર વલગાડેલાં કાગળ બીનાય નહિ તેમ કરવા માટે ખીજી જાડું કોષ્ઠખી જાતનું કાગળ અથવા કાડ' યોડ' કે પતરનિા મોટા ટુકડા વેલ પેપર ઉપર ખાજીમા મુકીને પછી ધાતુ વેલ પેપર લગાડવા માટે કાગળ વલગાડવાની રીતમા જીવે.

પાટીઆંની દીવાલ બને નહિ તેમ કરવા પાણીમા ટ કણખાર ને નીમક Bitter salt મેળી લગાડવુ

વળજેલું કાઢવા ખળખળતું પાણીનું વાસણ મુકી તેની વરાળ લગાડવી અથવા પીછી વડે પાણી લગાડી બીનાઇને પોતીકી મેળે નરમ થઇ નીકળશે, જોઇએ તો લોખડની પટી અથવા મુઠ્ઠી છરી વડે ઘસી કાઢવુ એકી ગ સોડા પાણીમા મેળવી લગાડવા પછી સુકાય ને ઠંડું પાણી લગાડવાથી નીકળશે

૮૩-એસએસેતોસ એક જાતની સણના જેવા સાખાની મેળ-વણીથી બનેલું કઠણ કાગળને મળતું આવે છે જે આગમા પણુ ખળતું નથી, મેળું થયલું સાફ કરવા તે પર નીમક છાટીને નુછવુ, પૌલીશ કરવા માટે ખેલ તેલ સહેજ વાપરવુ નાના ટુકડાઓ ગરમ ભટ્ટી પર રાધવાના વાસણ નીચે મુકવાથી ખાવાનું ખળતું નથી. એનો જુકો વળાડવા પણુ વપરાય છે

રંગનો વાસ ઓરડામાંથી કાઢવો.

૮૪-નવો રંગ લગાડેલો હોય ત્યા પહોળા વાસણોમા પાણી ભરીને મુકવુ અથવા ધાસનો પેડો પાણીમા બી નવીને મુકવાથી વાસ ચુશી લે છે, રોજ બદલવુ, અથવા નીચલી કોષ્ઠખી રીત અજમાવવી.

હવા સાફ કરવાની રીત.

બધા ઘેરાયલી હવાવાળા ઓરડામાં મીજુખતી સળગાવેલી પોતીકી મેળે જુઝાઇ જાય છે માટે હવા સાફ કરવા પહેલા ખુલ્લો મુક્યા પછી તેમા જોડેના ચુનો છાંટવો એકદમ અદર જવુ નહિ, ચુનો અથવા કોલસો ખરાબ વાસ ચુશી લે છે.

લવડર થોડું એમોનીઆના ટુકડા ઉપર રેડવુ અથવા તો પાણી સાથે લવડર મેળી મુકવાથી ઉખાયલો વાસ તથા હવા સાફ થશે.

લક્ષ્યની કળાએને દોરીમા પડેલી તોરણની માફક બનાવીને બારણા ઉપર ટાંગવી અથવા કાંઠા કાપીને મુકવા બીજે કિવસે બદલવા એ વપરાયલા કાંઠા ખાવા નહિ પણ બાળી નાખવા, લીમડાનો પાલો મુકવાથી હવા સ્વચ્છ થાય છે

મુખડ, હોખાન, ઇસસ, અમરબતિ વિગેરે એવી ખુસબોદાર ચીજો બાળવાથી પણ ખરાબ વાસ તથા બગડેલી હવા સાફ થાય છે. મધક બોમ્બોતો બાળવી. પ્લીચી મ પાંજડર, શીનાઇલ, કાચોલીક એસીડ, પરમેનનેટ ઓફ પોટેશ, કપુર એમોનીઆ કોષ્ટખી ચીજ પાણીમા ભેળીને ખરાબ વાસ વાળી જઆ ઉપર છાટવી, સરકો સગડી ઉપર મરમ કરવો તે વાસણ ઉપર પહોળા મોઢાની મળણી અથવા અફરગાનીઆનું ઢાકણ મુકવાથી તેના મોઢામાંથી સરકાનો ધુમાડો સરખો બહાર નીકળશે, સરકો ખલાસ થાય ને બીજો રેડવો એ રીતે પણ હવા સાફ થાય છે ચોકનો ચુનો નાહવાની થોરી તથા સદાસ વિગેરેમા કોઈ કોઈ વખત છાટી રાખવો જેથી તેમાંની ખરાબ હવા ચુથી લેશે તેમજ લીલ કચરો બાજેલો ધોતી વખતે ઉપલી કોષ્ટ ચીજો રેડવાથી સાથે નીકળી જાય છે

બીનાશને સરદીવાલી જઆમા કળા ચુનો ને પ્લારટર ઓફ પેરીસ ભેળી મુકો મુકવો, પાણીની નજદીક અથવા ગટર કે નળ આગલ બીનાયાથી બધાઇ જઇ મારગો બધ કરી નાખે માટે દુરથી રાખવો.

હવા ખરાબ પારખવી, પાણીમા થોડો કળા ચુનો પીગળાવી તેનું નીતયું પાણી એક સીસીમા ભરીને ઓરડામાંથી મુકવાથી તેનું જ રહે તો શોણ હવા બહુવી ને બગડેલી ઘેરાયલી હવા હશે તો પાણી દુધના રંગનું થશે. કોશીના દાણા એક રકાબીની ફરતા મુકી તેની વચમા કપુરનો નાનો ટુકડો મુકી તેને સળગાવવો જેના સહોરમથી ખરાબ વાસ નાબુદ થાય છે.

સીક માણસના ઓરડાની હવા ઉપલી કોષ્ટખી રીતે સ્વચ્છ કરવી વૈદક નુસખાઓની પરચુરણ બાબતોમા હવા ગલીચી કપડા વિગેરે સ્વચ્છ Disinfect કરવા લખેલું મલશે.

અકરણુ ૧૨.

કાચ સર્વે ભતનાં વિષે.

કાચ બારી બારણા તથા પીકચરો, આરસીઓ વગેરેનાં કાચો કાઢવાનાં.

૮૫-કાંચમાંથી હીશે નહિ પાણી પડવાથી અથવા કોષ્ટ રીતની માફ વરાળ લાગ્યાથી કાચ ઝાખા થઇ તેમાં હીસતુ અટકે છે તે સારું સોજા કપડા વડે ઝલીસરીનને દારનો અક પાતળું બેઉ બાજુએ લગાડીને

પછી બહારની બાજુ તદન નુછી સાફ કરવી ને અંદરની બાજુ પર સહેજ ઝીસરીનનો ચીકણ રહેવા દેવો. આખા કાચ માટે એક ઐસ પાણીમાં એક ચમટી જેટલું નીમક પીગળાવી તેમાં બે આસ ઝીસરીન ભેળીને કાચ ઉપર લગાડવું.

મોટર તથા ગાડીના કાચો ઉપલી રીતે સાફ રાખવાથી વગ-સાદના કિલ્લોમાં કાચમાંથી જોવામાં આગી અડચણ પડતી નથી. મેનનીશીઆને બેનગ્રાઇનની જુકી પાણીમાં ઘટ કરી નરમ કપડાં વડે ધસવાથી તદન સાફને ચળકટા થશે.

કાચ સાફ કરવા જુના ન્યુસપેપરે કપડા કરતા સારી રીતે નુછાશે, ખરાબ થાય ને બીજી સોજી બાજુથી ન્યુસપેપર વાપરવું જોઇએ તો પાણીમાં બોળીને લેવું જુન ધસવાથી પણ સાફ થાય છે. સફેદ કામળ Tissue Paper ઉપર સહેજ રપીરીટ રેડીને નુછવા. શેમોઆ લેધર અથવા મખમલના ટુકડાએ પણ કાચ સારા નુછાશે.

ખારીક રેતી કે ચાકની જુકી પાણી અથવા રપીરીટમાં મેળવીને લગાડી સુકાયા પછી સોજા કપડાએ નુછી નાખવી, રપીરીટને બદલે જીન દાર લેવો.

કાચ મોઢું જોવાની આરસીનાં સાફ પાછલ આપેલી સાદા કાચની રીતે કરવા, ગરમ પાણીમાં કપડું બોળીને નુછવાથી સાફ થાય ને ગરમ કપડા ઉપર ગુલીની જુકી લઇ નુછી નાખવું. ન્યુસપેપર ઉપર થોડી રપીરીટ નાખી ધસવા પછી કપડાએ નુછવા.

સ્લેટ કીધેલા કાચ પરના લસા કાઢવા ઇડીઆ રખરની ઉપર ઝવેરાત સાફ કરવાની લાલ જુકી નાખી ધસવી, કપુર ધસવાથી ચળકાટ આવશે, લાખીએ પણ ધસા નીકળે છે, મોઢું જોવાની આરસી ઉપર તડકું ચાણુ પડવાથી ખરાબ થાય છે.

આરસી મોઢું જોવાની બનાવવાની રીત, એક ભાગ પારે Quicksilver ને ચાર ભાગ કલાઇ ચુલ્લા ઉપર ગરમ કરી મેળવી તેમાં થોડી બીસમથ Bismuth નામની દવાની જુકી મેળવી

અર્ધો ઐસ મીલ્ક શુગર Milk Sugar મા ચાર ઐસ દીસ-ટીલ્સ વોટર Distilled Water અથવા વરસાદનું પાણી મેળવી સાદા કાચને લગાડવું

સાધારણ કાચની બનાવટ રેતી, ચુનો, સોજા ખાર તથા ઓક-સાઇડ ઓક્સ આયર્ન Oxide of Iron વિગેરે જુદા જુદા પ્રમાણમાં મેળવવાથી બને છે. સોજા લાલ કાચ માટે થોડું સોનું ભેળે છે.

કાચની કોઇખી ચીજ ઉપર ગરમ લગાડવું હોય અથવા વાસ-જુમાં ગરમ રેડવું હોય તો નીચે તળીઆમાં લોખંડુ પતર મુકવું

કાચ ઉપરનાં કાચો કાઢવા.

માખને કાચ ઉપર બેસતી અટકાવવા ઘેરેશીન પાણી સાથે ભેળીને તે વડે ઘોવો.

મચ્છરના ડાઘ ને બીના કટકાએ નુછી શેમેઆ લેખર પર સ્પીરીટ નાખી ધસવું.

દેમેજ અથવા કાચ સાફ કરવા માટે કાચના વાસણમાં આપેલું છે, દીખાના નકશીવાલા કાચપર પટેટા છોલીને ધર્યા પછી પાણીએ ધોવા.

બરફ કાચ ઉપર પડવાથી ખરાબ નહિ થાય તે સારું દારૂનો નર્ક Alcohol સ્પર્શ વડે લગાડવો જેથી બરફ તે પર રહેશે નહિ.

કાચપરથી બરફ કાઢવા ઝલીસરીન, બેનઝાઇન, એથેનીઆ, બોરીક એસીડ, માયફળનું પાણી, અથકનો તેજાળ કપળી લગાડવાથી સાફ થશે.

રંગના ડાઘ માટે તાડી કે સરકો ગરમ કરી લગાડવો નીમક અથવા સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન કે સોડા ખાર ગરમ પાણી સાથે લગાડવો, સરસનાં ડાઘ પર અથકનો તેજાળ લગાડવો.

ચામડાના ટુકડાને એલ તેલ અથવા ટરપીનટાઇનમાં બોળાને ધસવું રંગના ડાઘા કોષ્ટ પશુ રીતે નીકળે નહિ તો છરી અથવા જસતના ટુકડાની ધાર વડે ધસવાથી નીકળશે.

રંગીન કાચ પરના ડાઘ સાથેને સરકામાં પીગળાવી લગાડવાથી જશે.

ચીકાસ કે ચીસના ડાઘા ઉપર કાર્બનેટ ઓફ સોડા લગાડવો ભાંગેલા વળગાવવા માટે પછવાડે આપેલું છે.

કાચ પર લખવાની રીત, ફ્રેચ ઓફે લખી કપડાએ લુસી નાખ્યા પછી મોઢાં વડે તે પર બાફ આપવાથી અક્ષર લખેલા ખરોબર વચાશે.

કાચ બારી બારણાને ઉખેડવા તથા જડવા.

૮૬-ગરમ લોખડનો સળાઓ અથવા ખીલો મોટો તે પર ફેરવ્યાથી લાખી ઉખડી જશે, સાલીડ તેલ અથવા સાથુ લગાડવાથી લાખી નરમ થઇને કાચમાથી સહેલાઇથી છુટી પડશે.

જડવા માટે લાખી ફરતી ખરોબર દાખી દઇ તેમાં સંભાળીને મોઢેક છેટે નાની ટેકસા ઠાકવાથી મજબુત રહેશે, લાખી માટે પાછલ આપ્યું છે.

કાચ કાપવા તથા ભાંગેલા ટુકડા ઉંચકવાની રીત.

૮૭-કાચ કાપવા કાનસ વડે ધસીને કાપ પાડેલાની ઉપર ગરમ તારેલો ખીલો અથવા લોખડનો સુષ્કો ફેરવી જવાથી કોષ્ટખી જાતના ધાટનો કાચ કોપી સકાય છે, હીરાકની વડે પશુ કપાશે, કાનસ વડે ધસવાથી ખરબરી ધાર પશુ સફાઇની થશે. દોરે કે છુટરને કપીરી

ટમા યોળીને કાચ ઉપર સીધા વીટાળીને અથવા કોષળી તરાહ કે આકારમાં ઝાઢવીને દોરો સળગાવ્યાથી કાચ તે મુજબનો ભાંગરો, નહિ ભાંગે તો તુરત પાણીમાં દુબાડવો.

કપુરનો દુકડો ટરપીનટાઇનમાં પીગળાવી તેમાં કોષ પશુ બારીક અણીવાળું લોઠાનું હથીઆર અથવા હોત પાડવાની ચીજ લઇને કાચમાં ફેરવ્યા કરવું, અવારનવાર ઉપલી મેળવણીમાં અણી યોળીને આધર પડે ત્યાં સુધી કરવું કમાન ધડીઆલની લુની લઇ ઉપલીજ મેળવણી કાચ ઉપર નાખીને ધસવાથી પશુ સેહલાઇથી કાચ કપાશે અથવા ધાતુનો તાર ધણો ગરમ કરી કાચ પર મુકવાથી કપાય છે.

રપીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇનમાં લક્ષનની કળાઓ છુદી નાખીને થોડા કિવસ હલાવ્યા કરી એ અદવાડીઆ પછી ગાળી કાઢી તેમાં અણીવાળું હથીઆર યોળી કાચમાં કાણું પાડવું ધડી ધડી યોળ્યા કરવું, એસેટીક એસીડમાં ફટકડી ભેળી તેમાં હથીઆર ને યોળી કાચમાં કાણું પાડવું.

ટમ્બલર કાચનું અથવા કોષળી ઉડા વાસણને ગોળ ફરતુ કાપવા માટે જોટલું કાપવું હોય તેટલું કોષ પશુ જાતનું તેલ તેમાં ભરી ધણોજ તાટેલો લોખડનો દુકડો આગેથી અદર યોળવો જેથી તે ભરેલાને માપની ઉચાઇનો કાચ પાતીકી મેળે કપાશે, અથવા તો તાર ગરમ કરી ફરતો વીટાળી તે પર સહેજ પાણી છાટવું મુતરને પશુ રપીરીટમાં યોળી ટમ્બલરને ફરતુ ગોળ વીટાળીને સળગાવવાથી પશુ સરખું ગોળ કપાશે, તેમજ મોટા કાચમાંથી નાનો દુકડો પશુ એ રીતે કરાશે કાચની નળાઓ પશુ ઉપલી કોષળી રીતે કપાશે. પાણીના ઊડા વાસણમાં પકડી કાટ વડે પશુ પાતલો કાચ કપાય છે.

કાચની ભુકી કરવી તાપ આગળ ધણોજ તાટવીને પછી તુરત ઊડા પાણીના વાસણમાં યોળવાથી બારીક ભુકી થઇ જશે, મુકની વખતે ધણી સભાળ લેવી કે આખમાં કાચ ઉડે નહિ કપડા વડે પાણીમાંની ભુકી ગાળીને કાઢી લઇ પોલીશના કામજો બનાવા સારૂ વપરાય છે, ઇડાની સફેદી સાથે કાચની ભુકી ભેળીને કપળી વળાડવામાં વપરાશે.

કાચના ભાંગેલા દુકડા કે ભુકેા ઉચકવાની સહેલી રીત કોષળી કપડું અથવા ફ્લેનલ પાણીમાં ભીનવી કાચ ઉપર પાંચરી સભાળીને દાખ્યાથી બધા ભુકેા ને કચરસ તેને વળગી જાય છે. ચીકસ લગાડેલા કપડાને પશુ કાચ ઉપર પાંચરવાથી દુકડા વળગી સહેલાઇથી બધા ઉચકાઇ આવશે.

સાંકલી બનાવવા સારૂ ભાંગેલી બગડી (ચીતલના) અર્ધા ગોલ કાચના એ છેડા ચીમટા વડે તાપ આગલ પકડવાથી પાતીકી મેળે વળવા માંડશે એ મુજબ એક એકની અદર પાંચને છેડા બંધ કરી દોધાથી જોઇયે એટલી લાંબી સાકળી બનાવી સકાય છે.

કાચ કાંજીનાં રંગનાં

૮૮-કાંજીના રંગના આર પાર દીશે નહિ તેવા કાચ બનાવવા ખીરદારમા એપસમ સોલ્ટ Epsom Salt નીમક વીલાયતી પીગળાવી પીછી વડે સાદા કાચ ઉપર લગાડવું દારને બદલે ગુદરનાં પાણી સાથે પીગળાવવાથી વધુ સારી રીતે થશે. બેલ તેલમાં શુગર ઓફ લેડ Sugar of Lead નામની મુકી ભેળીને પીછી વડે ઠોકરી ઠોકરીને ખરબર દીશે તેમ લગાડવાથી કાંજી જેવો કાચ લાગશે.

એ જાતના કાચમાથી બોમ્બ શકાય તેવા કરવા ૨૫ જ વડે પેરેરીન અથવા ઝીસરીન લગાડવું.

પ્રકા પાણીએ ધોવાથી બિપલી મેળવણી કાઢી શકાય છે.

વારનીશ મારવા ઇડાની સફેદીમા થોડો ગુદર એક દીવસ સુધી ભી નવી રાખી બીજે દિવસે પીછીએ લગાડવો. બેલ તેલ, સફેદો White lead ને ટરપીનટાઇન સર્વે ભેળીને લગાડવાથી પણ થાય છે. મધપ્રાગુ મીચુ બોમ્બએ તો સાથે ભેળવું.

ઉઝાસ કાચમાંથી આવતો અટકાવવા સાર સફેદ અથવા લીલાં રંગના પાતળા કામળ વળગાવ્યાથી તેમાથી તડકું પણ આવતું નથી. તેલનો રંગ અથવા પાતળો ઇનેમલ પીછી વડે લગાડવાથી પણ કાચમાથી અજવાળું આવતું બંધ થાય છે.

તડકું અટકાવવા ચુનો અથવા ચાકને દુધમાં કે પાણીમાં ભેળી ઘટ કરીને લગાડવો.

કાચ પર રંગ ચઢાવવા માટે જવને છુદી જડા કપડાંની કાથળામા નાખી થોડા દિવસ વેર પાણીમાં તે કાથળા બોળી રાખી પાણી દરરોજ બદલવું, ત્યાર પછી જેમ ઘઉંનું દુધ કાઢીએ છીએ તે મુજબ પેલા બીનવેલા જવનું નીચવીને દુધ કાઢી તેમાં થોડો કોષખી જાતનો રંગ ભેળી પીછી વડે સફાઈથી કાચ ઉપર લગાડવાથી રંગીન કાચ જેવું દીશે છે.

કાચ પર પીકચર પાડવાનાં તથા છાપેલું ઉતારવું.

૮૯-કાચ સહેજ ગરમ કરી ઉપર ગુદર પાતળો રેડી નીચે તેના માપનું નાનું પીકચર મુકી ગુદરની બાજુ ઉપર રાખી સુકામા પછી ચાલીમા પેન બોળી પીકચરની તરાફ ચીતારી લઈને કાચ છુટકે બિચકી કાઢી પેલી તરાફ ઉપર ગમે તેવા પીકચરને મળતા રંગે રંગવું.

સેરવવાના કામળના પીકચરો આવે છે તે પણ પાણીમાં ભીંનવી કાચ ઉપર ઉલટા મુકી ઉપર જરા કપડું દાખી ધીરજથી કામળ નીચે સેરવ્યાથી પીકચર ઉપરની રંગીન તરાફ કાચ ઉપર પડી રહેશે.

પાતળાં પારદર્શક રંગીન તરાફવાળા કામળો તેમાર આવે છે તે સફાઈથી વળગાવવા માટે વાર્નિશ પાતળું વાપરવું, સુકામા પછી

વારનીશનો ખીજો હાથ મારવાથી વધુ ચળકાટ આવશે, અને તડકામાં પણ રમ ખરાબ થતો નથી

રંગીન તરાંહુવાલા સોજા કાચો જેને રેન્ડ ગ્લાસ Stained Glass કહે છે તેને સાફ રાખવા માટે પાણીથી સહેજ બીનાયલો કટકો લઈ નુછવા, ઉપલી રીતે વળગાડેલા કાગળો પણ ફેટલીક વખત એને મળતા દેખાય છે

પીકચર કાચ ઉપરથી કાઢવા માટે પાણીથી બીનાયલુ કપડું વાશીય સોડા, સ્પીરીટ, કે ટરપીનટાઈનમાં યોળી વાપરવું.

ન્યુસ પેપરનું 'ઝાપેલું' કાચ ઉપર ઉતારી લેવા માટે કેનેડા બાલસમ Canada Balsam ને ટરપીનટાઈન એક સરખા વજનનું ભેળી ચીકટ થાય ને કાચ ઉપર લગાડી સુકાયા પછી ઝાપેલા ન્યુસ-પેપરને ગરમ પાણીમાં યોળીને વારનીશ કીધેલા કાચ ઉપર અક્ષર ઉતારવા હોય તે બાજુ તેને લગાડી વળગાડ્યા પછી તે પર ખોટીય પેપર દાખી રાખવું. આખો દીવસ રાખીને ખોટીય પેપર ઉપરથી ઉચકી બીના આંમલા વડે પેલું વળગાવેલું ન્યુસપેપર ખરોખર ઓખવી કાઢવાથી ઝાપેલા અક્ષર બધા કાચ ઉપર ખરોખર વચાઈ રાકાય છે. કાચપર લખવા મોરચુ ને સફેદો ભેળી પેનસીલ બનાવી સુકાય ને તે વડે લખી લુસડી નાખવું મોઢા વડે બાફ આપવાથી પાણુ વચારો

પ્રકરણ ૧૩.

પીકચરો, શેટોગ્રાફ, ફ્રેમ (વગેરે).

૯૦-પીકચરને ટાંગવાં પહેલા ઉધા ટાગીને પછી ચર્તા ફેર-આથી દોરીમાં આટો આ-આથી તે ઉપર હેઠે સરતા નથી પણ હમેશા સરખા રહેશે.

કડી તથા ખીલા ઉપર કપડું વીટાળ્યાથી તેનો કાટ લાગી દોરી કતરાઈ જતી નથી, લાખે વખતે દોરી કતરાયેલી જોવી

કેડીની તરાંહુવાલી સોજા પ્લેટ પણ ભીત ઉપર પીકચર માફક ટાંગવા માટે તેના માપનો ગોળ ફરતો જાડો તાર લઈ, તથા જાડા ફૂકને પ્લેટમાં ટાઈટ બેસાડી પછવાડેથી તે ફૂકમાં તાર ગોળ ફરતો પેંદ્ર ને બને છેડા પરથી વળ આપી બધ કરી તેમાં આટો રાખી કડી નેપું બનાવી ને ખીલા પર ઝોરવવું.

૯૧-પીકચરો તેલનાં રંગનાં, ઓઇલ પેન્ટીય તડકા ચા તાપ કે સગડીની નજદીક ટાંગવાથી તેનો રમ તતરી ને ચીરા પડશે અધારી જગ્યામાં પણ ખરાબ થાય છે.

ઓઝલ પેન્ડીંગને ચીરા પડતાં અટકાવવા માટે કોઇ વખત સોલુ' એલ તેલ ને ક્યોરોફોમ' બેળા રૂની પોટલી વડે લગાડી રાખી એ દિવસ રહી ને ક્યોરોફોમ' ઉડી જાય ને તેલનો ચીકાક નરમ કપડાએ નુછી નાખવો.

ચીરા પડી ખરાબ થયેલુ હોય તો એક પહોળી રકાખીમાં દારૂનો અઝ' રેડી તે પર પીકચર બિધુ મુકયાથી તેમાંની વરાળ નીકળવાથી તેલનો રમ નરમ થઇ ચીરા વિગેરે પુરાઇ ને સોલુ' થશે, ધડી ધડી બેવુ કે રમ ધણે પાતલો થઇ બધે પથરાઇ જઈ પીકચર ખરાબ નહિ થાય તેની સંભાળ રાખવી.

ધુળ વળગેલી કાઢવા પીછી અથવા નરમ કપડુ વાપરવુ ધણુ ખરાબ થયેલુ હોય તો ફેમમાંથી કાઢી લઇ તેની ઉપર બીનો દુવાલ આખા પીકચરને માપનો ઢાકી રાખી પાણી સુકાય ને કપડુ' રહેવા દઇ પાણુ તે પર પાણી છાટવુ વરસાદનુ પાણી બને તો લેવુ', એ મુજબ એ ત્રણ દિવસ વેર કીધાથી તેલનો રમ સુકાયલો નરમ થાય કે સ્પર્શ ને પાણીમાં બેળા સંભાળથી નુછી નાખી સુકુ થાય ને તુરત તે પીકચર પર ટરપીનટાઇન ને સ્પીરીટ ઓફ વાઇન બેળા રૂની પોટલી વડે લગાડવુ, ધણી સ્પીરીટ લગાડવાથી રમ બગડી જશે.

ડુકા પાણીમાં સાણુ પીગળાવી ને નરમ કપડાં વડે નુછી ને સુકુ' થાય કે ઉપર ધણાં સોજ એલ તેલનો પાતળો હાથ નરમ કપડાંએ લગાડવો, જડુ' લગાડવાથી ચીકાક રહી તે પર ધુળ વળગી વધુ ખરાબ દીશે છે.

ધુમાડાથી ખરાબ થયેલી સાફ કરવા ચોડુક નીમક ને ગાયનું' યુતર વાસી (તરો) સાથે બેળા નરમ કપડાંએ નુછ્યા કરવું' ડાઘ નીકળે ત્યાં સુધી સુકાયા પછી સોજ કટકાએ નુછી નાખવી, વારનીક લગાડવાથી પાછો ચળકાટ આવશે.

શુગર ઓફ લેડ Sugar of Lead ને એલ તેલ Linseed Oil સોજમાં બેળાને રૂની પોટલીએ લગાડવુ. દારૂનો અઝ' ને સરકો એક ભાગ, ડેક્ષ્ટ્રાઇન Dextrine એ ભાગ ને પાણી છ ભાગ મેળવીને લગાડવાથી પોલીશ થશે.

ટરપીનટાઇન ને એલ તેલ એક સરખાં વજનનુ મેળવી તડકે મુકી ટરપીનટાઇન ઉડી જઇ તેલ થટ થાય ને તેમાં મધપ્રમાનુ મીણુ બેળા વાપરવુ.

સ્પીરીટ ઓફ વાઇન સાથે ટરપીનટાઇન બેળા રૂએ લગાડ્યા પછી મધુ' ઉડી જાય ને છેલ્લે ટરપીનટાઇન લગાડવાથી સોલુ' થશે.

પીકચરનું' કંતાંન ટકાઉ બનાવવા માટે પાછલી બાણુ પર સફેદના એ ત્રણ હાથ મારવાથી કોઇ પણ દિવસ કોહરો નહિ, અને પીકચર વરસો સુધી સોલુ' રહે છે. પછવાડે સીમરનું' તેલ Cedar Oil લગાડવાથી જંતુઓ આવતા નથી.

પેનસીલના પીકચરો.

૯૨-ફેઓં પેનસીલ વડે પાડેલાં પીકચરો બુસરાઈ જતા અટકાવવા આપ્તસી ગ ગ્લાસને પાણીમાં પાતણુ પીગળાવી પીછી વડે લગાડવું, અથવા ઉધી બાણુ પર સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા સફેદ રાજમ પીગળાવી પીછીએ લગાડવી.

ચીકાચના ડાઘ કાઢવા બ્લેટી ગ પેપર સોણુ મુકી તે પર ગરમ અભી ફેરવવી એક વખતમા નહિ નીકળે તો પાછુ કરવું

પેનસીલનુ પીકચર પણ દુધ લગાડવાથી સોણુ રહે છે, અથવા ત્રેથીલેતેડ સ્પીરીટમા થોડી રાજમ પીગળાવી નરમ પીછી વડે તે પીકચર પર લગાડવું

એનગ્રેવીંગ Engraving પીકચરો સાફ કરવા ખારીક વાટેલુ નીમક તે પર છાટી ઉપરથી લી બુનો રસ નીચવી નીમક પીગળ્યા પછી પીકચર ને સહેજ ઉંચુ ધરી કીટલીની ધાર વડે ખળખળતુ પાણી રેડી બધુ ધોવાઇ જાય ને સુકાવા દેવું.

કાગળ ખત્તીની ઉપર ધરવાથી તે પર બધી મેસ વળગી કાળુ થાયને તેની ઉપર કેટલાક પીકચર અથવા તરાફ પાડે છે તે બુસાઇ જતુ અટકાવવા એ કાચના પડમા મુકી રાખી બીજા કાગળ ને કીનારી પરથી વળગાવી બંને કાચને બેડી દેવા

સાધારણ પીકચરને ઓઇલ પેન્ટીંગ જેવું ચળકટું કરવું પાણીમા આપ્તસી ગ્લાસ પાતણુ મેળવી લગાડવા પછી સુકાયને તે પર સ્પીરીટ ઓફ વાઇન ને કેનેડા બાલસમ એક એક ઓસ સાથે ભેળા પીછી વડે સફાઇથી લગાડવું

બીનાચવાલી દીવાલપર પીકચર ટાગવાથી ખરાબ થતુ અટકાવવા પાતણુ સીસુ ચાહના દબામા આવે છે તેવુ પાછલી બાણુ પર મુકવું

ફેટોઆફ.

૯૩-ફેટોઆફ સાફ કરવા દારૂનો અકાં અથવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા ર અથવા નરમ કપડુ બોળી તુછવાથી સોજ દીશે છે.

ઝાંખા પડેલા ફેટોઆફ ને ચળકટા કરવા મીણુને આતસ પર પાતણુ કરી કાચ ઉપર પાથરી ને તે પર ઠંડુ પાણી રેડવાથી સુકાઇને બધાઇ જ્યા પછી ફેટોઆફ (છખી) ને ઉપર દાખી કાઢવાથી ચળકટી થશે

છખીના કાડાં મેળા થયલા પાઉનો ગર સુકા અથવા સહેજ પાણીમા બીનવી તુછવા લેવો

શાહીના ડાઘ કાઢવા ઓક્રેલીક એસીડ પાણીમાં ભેળા પીછી વડે લગાડવી

કાડાં પરથી ઉખેડવા માટે પાણીમા બોળા રાખવી.

કાડ' પર વળગાડવા માટે પાછળ વળગાડવામાં આવેલો કોષ્ટખી જાતનો ચુદર મા પેસ્ટ વાપરવો.

ફ્રેમ ગીલીટની તથા સાદી સાફ કરવી સમારવી.

૯૪-ગીલીટની ફ્રેમ સાફ કરવા એલ તેલ કે સાલીડ તેલ કપડાં મા પીછીએ લગાડી તુરત નુછી નાખવું, અથવા ટરપીનટાઇન કે રપીરીટ ઓફ વાઇન સહેજ ગરમ કરી રપ જે લગાડવું.

ઇડાની સફેદીમાં એક ચમચો બેકી મ સોડા મેળવીને રપ જે લગાડી સાફ કરવું, જોઈએ તો સોડાને બદલે સફેદી સાથે જેવેલ વોટર પછવાડે લખેલું છે તે બેળીને નરમ પીછીએ ધસવાથી સોજ થાય છે.

ગીલીટ ચળકટી કરવી પાણી એક પાર્ટમાં મ ધકની ભુકી નેટલો સોનેરી રમ થાય તેટલી બેળીને તેમાં લસણની બે ત્રણ કળીઓ અથવા બે કાદા કાપીને બધું સામટું ચુલ્લા પર ઉકાળી ને ગાળી કાઢી હડુ થવા પછી નરમ બશે તે લગાડવાથી સોનેરી રમ ચઢશે દારૂના અર્કમાં થોડા ટીપા એમોનીઆનું પાણી બેળી લગાડીને વરસાદના પાણીએ નુછી તડકે સુકવવી.

સોનાની ભુકી રપીરીટમાં બેળીને નરમ પીછીએ લગાડવી, અથવા પાતલો તેલનો હાથ લગાડ્યા પછી તુરત ઉપર સોનાનો વરખ ધણો પાતલો આવે છે તે ૩ વડે ઉચકીને ફ્રેમ ઉપર વળગાવી દેવો, હાથમાં છુટા પકડવાથી તે વરખ ચુ થાઇ જાય છે, તેમજ સોનેરી રમ બેળેલું તૈયાર પાણી મળે છે.

સોનેરી રંગનું વારનીશ બનાવવા દારૂના અર્કમાં કેસર એક ભાગ, રેવનચી Gamboge બે ભાગ ને બે જાતના ચુદર Gum Mastic & Gum Sandarach સર્વે પીગળાવી પાતળું વારનીશની માફક ફ્રેમ અથવા સાદા લાકડાં પર લગાડવું, સરકાએ ધીમ પેરેશીને પોલીશ કરવી.

મચ્છર તથા માખીને બેસ્ટી અટકાવવા લોરેલ ઓઇલ Laurel Oil લગાડવું એના વાસે આવશે નહિ, તેમજ માખી ને મચ્છરના ડાઘો કાઢવા કાદાનું બાફેલું પાણી લઇ નુછવું, એથી ફ્રેમ પર ચળકાટ આવશે. રપીરીટ પણ ડાઘો નીકળે છે.

લી બુનો રસ ધસીને લગાડ્યા પછી પાણીમાં રપ જ બોળા નુછી નાખવું, માખના ડાઘ પણ એ રીતે નીકળશે, સોનેરી ગીલીટવાલી કોષ્ટખી ચીએ પર એમ કરવું.

ગીળીટવાલી ધણી બુની ફ્રેમ સોજ નહિ થઇ શકે તો ફ્રેમ પોલીશમાં કાળા અથવા લાલ રમની ભુકી મેળવીને તે પર પીછીએ બરોબર લગાડવાથી ફ્રેમ પાછી તદ્દન નવીજ થશે કોષ્ટખી જાતની ખરાબ મચલી ફ્રેમ પણ એ રીતે સોજ થશે.

ફ્રેમ લાંબેલી પ્લાસ્ટર અથવા લાકડાની ને પાછી આપી કરવા પ્લાસ્ટર ઓફ ચેરીશની ભુકી પાણીમાં મટ મેળવીને ભાંગેલા ખાંચામાં

પુરીને છરી વડે ચાપી ફેમની પટી કે તરાહ જેવી હોય તેને મળવું અને તેમ કરી ને સુકાયા પછી, જેવો ફેમનો રંગ અથવા ગીલીટ હોય તે લગાડવાથી પાછી આખી થઈ જશે.

જુની ફેમ સાદી પટીવાળા હોય તો તે પર કાપ જાતનો સોજો રંગ લગાડીને તેની ઉપર કાપળી જાતની સાધારણ લેસ પટી ઉપર ફરતી વળગાડી દઈને તે પર પાછો તેવાજ અથવા બીજા જાતનો ઘેરો કે ખુદ્દો રંગ પીછી વડે લગાડવાથી ફેમ નવી જેવી દીશે છે.

ફેમમાંથી પીકચર, ફોટોગ્રાફ વિગેરે કાઢી ને સાફ કરવા માટે પછવાડે જડેલાં પાટીઆ, કામળ ઉમેડી ધુલ, કચરો વિગેરે સાફ કરી નુછી ને પાછા તેજ મુજબ ગોઠવી પછવાડે બીજા નવું જાડું ચાઉન કામળ વળગાડવાથી પીકચરો પાછા સોજા દીશે છે, કસારા, ઉધઈ કેમ લાગેલું હોય તે પણ નીકળી જશે.

ફેમ ખારીક નકસીવાલી કાળા લાકડાની બનાવેલી સાફ તથા પોલીશ કરવા માટે સરકો, ઘેલ તેલ ને ટરપીનટાઇન ત્રણે સરખા વજનનું જેણી પીછી વડે નકસીના ખાંચાઓમા અદર તથા બહાર ચાર છ મહીને લગાડવાથી સોજા રહેશે, એજ રીતે લાકડાના નકસીના સામાનને પણ સાફ તથા પોલીશ કરવો ઘેલ તેલ તથા લીનસીડ ઓઇલ બને એકજ છે.

મકરણ ૧૪.

લખવા વાંચવાની તથા કાગળની ચીજો ગાયન તથા વાજાંત્રો વિગેરે.

૬૫-શાહી બગડેલી સુધારવા કાર્બોનેટ ઓફ પોટેશ Car-
bonate of Potash થોડો નાંખવો.

શાહી બંધાઇ ગયેલી પાતલી કરવી સહેજ સરકો રેડવો, લવજનું તેલ અથવા ક્રીઓસોટ Creosote નામની દવાનાં થોડા ટીપા નાખવાથી સાદી બંધાઇ જશે નહિ.

ડુંગ આવતી અટકાવવા માટે સ્પીરીટ ઓફ વાર્શન થોડો નાંખવો, શાહીની ખાટલીમા ખીલો નાંખી રાખવાથી શાહીમાની એસીડ ખીલા ઉપર ચઢી જવાથી તે સોજા રહે છે અને તે શાહીમા સ્કીલ યેન યોળાને વાપરેલી કીટાઇ ને ખરાબ થતી નથી.

ખડીઓ સાફ કરવો ગરમ પાણી રેડીને થોડો વખત રાખીને ઘાઇ નાંખવું એ રીતે અદરનો કચરો ચરો નીકળશે, કાચ નીકળે નહિ તો પાણી સાથે વોશીંગ સોડ લેવો.

રૂપાના ખડીઆ પરથી શાહીના ડાઘ કાઢવા ક્ષેપાર્થઃ ઓફ સાઇમ Chloride of Lime ની જુડી પાણીમાં નાખી ઘટ થાય ને લગાડવી.

લી જુ લગાડવાથી પણ શાહીનાં ડાઘો નીકળે છે, અથવા મેચી સનો સળગાવાનો ભાગ પાણીમાં ભીંનવીને ડાઘ પર ધસવાથી નીકળશે હાથના ડાઘ માટે વૈદકમાં છે.

ખડીઆ સાફ કરવા માટે બીજી રીતો કામ તથા કાઠીના વાસ-જુમાં જુવો, ભામેલા વળગાડવા માટે પણ આપેલું છે.

જાત જાતની શાહી.

જુ શાહી બનાવવા દખ્ખલર ભરીને પાણીમાં એક ચમચી પ્રસન જુ Prussian Blue રંગ બેળી લખાય તેટલું પાતળું કરજુ એમા થોડીક ઓક્ઝેલીક એસીડ Oxalic Acid નાખવાથી જુ બ્લેક રંગની શાહી થશે. ચુલીથી પણ જુ શાહી બને છે.

કાળી શાહી માટે લોગવુડના છોડીઆમાંથી કાઢેલો અર્ક એક ઐસ ને બાઇક્રોમેટ ઓફ પોટેશ Bichromate of Potash ૫, ઐસની બારીક જુડી કરી એક બાટલી પુર્ક પાણીમાં સર્વે પીગ-ળાવ્યાથી તફન કાળી શાહી બને છે.

માથકળની જુડી ચાર ઐસ, હીરાકરી એક ઐસ, ચુદર Gum Arabic એક ઐસ, સફેદ બારીક ખાંડ અર્ધા ઐસ, તથા લવંગની બારીક છુ દેલી જુડી થોડીક સર્વે સાથે બેળા એક બાટલી પાણીમાં બે ત્રણ કલાક રાખ્યા પછી વાપરવા જેવી તૈયાર થશે.

ખાડના એકસરખા વજનનું પાણી લઈ ચુકલે ગરમ થાય ને તેમાં ગધકના તેજબ Sulphurio Acid ના થોડા ટીપાં નાખવા.

સરકામાં દોઢીઉ અથવા ધણુ થોડો વખત નાખવાથી સરકો કાળો શાહી જેવો થશે તે વડે અગત પડવે લખી પણ ચકાય છે.

પીળી શાહી સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમાં રેવનચીનો સીરો મેળ-વ્યાથી થાય છે.

જુરા રંગની શાહી કાઠો Catechu પાણીમાં ઘટ પીગળાવવો.

લાલ શાહી કીરમજ એક ઐસને અર્ધી પાંપટ ગરમ પાણીમાં પીગળાવી તફન ઠંડુ પડે ને પા પાંપટ લાઇકર એમોનીઆ મેળાને થોડા કિવસ રાખીને વાપરવી.

લીલી શાહી સોજ જુ ને પીળા મેળ્યાથી બને છે.

જાજુડી શાહી માટે લોગવુડના છોડીઆને પાણી સાથ સ્ત્રોત ઉકાળવા પછી તેમાં થોડી ફટકડી નાખવી.

કદી જુસાય નહિ તેવી શાહી બે ઐસ લખ, એક ઐસ ટંકજુ ખાર અઠાર ઐસ પાણી સાથે ઉકાળીને માળવું તેમાં બે ઐસ

પાણીમાં થોડીક ગુળીની ભુકીને એક ઐસ ગુદર Gum Arabic પીગળાવી ઉપલાની સાથે ભેળાને વાપરવું.

નાઇટ્રેટ ઓફ સીલ્વર Nitrate of Silver નામની દવા દોઢ ઐસને લાઇકર એમોનીઆ Liquor Amonia સાથે પીગળાવ્યાથી બનશે, ૨ મ આપવા સારૂ આરકીલ Archil એક ઐસને ગુદર અર્ધા ઐસ ભેળવાથી કદી પણ શુસરાય નહિ તેવી સાહી થશે.

શાહીની ભુકી બનાવવી એક ઐસ હીરાકસી, ચાર ઐસ માયફળનો ખારીક ભુકો, એક ઐસ ગુદર ને અર્ધા ઐસ ઝીણી ખાંડને થોડીક લવગની ભુકી સર્વેને ખારીક વાડી ભેળાને સીસીમાં ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે પાણીમાં નાખીને શાહી બનાવવી, એક પાઇટમાં બે ઐસ ને સુમારે લેવી

છાપવાની શાહી પકાવેલો મેસ ભેલાકળો ૨ મ Black Pigment કહો છે તેમાંથી બને છે

શાહીથી લખેલું ઉડી જઇ પાછું વંચાય તે માટે મધકને તેજનબ Sulphuric Acid એક ઐસને પાણી વીસ ઐસમાં ભેળી કવીલ પેને ગળવું, તે લખેલાને સહેજ તાપ દેખાડવાથી સારી રીતે વચાશે

ફટકડીના પાણીએ લખી કાગળ યા કપડું સુકાવા દેવું અક્ષર દીસતા નથી પણ પાછું પાણીમાં ઘોળવાથી સહેલાઇથી વચાય છે

પાણી વીસ ઐસમાં પોટેશ પ્રોમાઇડ Potash Bromide એક ઐસ, અને હીરાકસી એક ઐસ ભેળવી તેનાથી લખેલું પણ ઊપલી રીતે તાપ બતાવવાથી ભુગ રંગના અક્ષર દીશે છે

કાદાન રસમાં ઘોળાને લખેલું દીશતું નથી, તાપ દેખાડવાથી પીળા અક્ષર વચાશે પણ ઠંડુ થતા પાછા અક્ષર ઉડી જશે લીભુના રસમાં પણ સ્ટીલ પેન ઘોળાને લખેલું એજ મુજબ થશે દુધિ લખેલું દીશતું નથી પણ તાપ લગાડવાથી અક્ષર કાળા થશે

સોનેરી તથા રૂપેરી શાહી એમાંના વરખના પતરા લઇ તે એક ભાગની સાથે નાઇટ્રો હાઇડ્રોકલોરીક એસીડ Nitrohydrochloric Acid ત્રણ ભાગમાં ભેળી રાખી એસીડ ઊડી જાય ને તેમાં ઈથર Ether નામની દવા થોડી નાખી ખુબ હલાવ્યા પછી કોઈખી જાતનું તેલ ભેળી વાપરવી

સોનેરી માટે બીજી રીત-જોહડ સાઇઝ લઇ કાગળ પર લખીને તે મુકાયા પછી મેઢા વડે બાફ આપવાથી સહેજ બીનું લાગે કે પુરત સોનેરી વરખ લઇ ૩ વડે તે લખેલા ઉપર દાખી દેવો

કોપી કરવાની શાહી માયફળની ભુકી ત્રણ ઐસ, હીરાકસી એક ઐસ, ગુદર એક ઐસ ને પાણી અર્ધા જેલનમાં આઠ દીવસ વેર બધું ભેળવીને પીગળ્યા પછી વાપરવું.

શાહી કાગળ ઉપર ફુટી નીકળતી અટકાવવા માટે ફટકડીના પાણીમાં કાગળ ઘોળી મુકાયને વાપરવું.

સ્ટીલ પેન.

૯૬-સ્ટીલ પેન નીચ નવી વાપરવા આગમ્ય ગ્રેવીસ સળ-
ગાવીને બાણી ઉપરથી ગરમ કરવી.

હોલરમા પોવા આગમ્ય સહેજ તેલ લગાડવાથી અદરકીતાશે નહિ.
લખ્યા પછી નીચને હંમેશા કપડાએ તુછીને મુકવાથી તે પરની
શાદી નીકળી જવાથી લાખો વખત વેર ખરાબ થતી નથી.

જુની કીટાવલી સાફ કરવા પોલીશનું ઝીતુ કાગળ ધસીને
પછી મીઠું તેલ લગાડી તુછી નાખી ચામડાના ટુકડાએ ધસવાથી
ચળકટી થશે

કવીલ પેન.

કવીલ પેન પક્ષીના પીછાની બનાવેલી લખવામાં વપરાય છે,
નરમ કવીલને ફટકડીના પાણીમાં ઘોળવાથી કંઠણ રહેશે સાફ કરવા
માટે ગરમ થુલામાં ઉપર ઉંચે ધસવા; દાંતકોતરની પશુ ફેપલી રીતે
કંઠણ કરવી

શાહીની પેન.

૯૭-શાહીની પેન Fountain Pen માં શાદી મુકાઇ જઇ
વપરાય નહિ તો તેના બાગે છુટા પાડી થોડો વખત સરગામાં ઘોળીને
પછી ગરમ પાણીમાં ધોઇને પાછી શાદી ભરી વાપરવી.

ચીરાઇ ગયેલી સાંધવા માટે સેલ્યુલોઇડની ચીએમા લુગો.

સુખડ પેન.

૯૮-સુખડ પેનની બનાવટ, પ્લમ્બેગો Plumbago તેને
સાર વપરાય છે અથવા સીસુ Black lead ને લાખના પતરા
Shellac તાવીને મેળવ્યાથી બનશે, લાખને બદલે સુરમે Ant-
mony પણ વાપરે છે

કોપીંગ પેન, સુખડ પેનથી કાગળ પર લખીને તે પર બીનાયલુ
બ્લેડીંગ પેપર લખવાથી શાદીની માફક લખેલા અક્ષરો દીશે છે
અને જલદી ભુસડાતા નથી

સ્લેટ સાફ કરવી.

૯૯-સ્લેટ લખવાની પાણી વડે ઘાઇ ને ધસા વિગેરે કાઢવા
સાર સમુદર શીન પાણી સાથે ધસવું

કાગળ તથા લખવા વિષે.

૧૦૦-કાગળ પર લખેલું 'લખા વરસનું' જુનું દીલે તેમ
કરવા માટે શાદીમાં સહેજ કેસર જેણી વાપરવી, સુધી જોવાથી તે
પરખાશે.

કાગળ પર સુખડ પેનનું લખેલું લાંબા વખત સુધી ઝાંખું પડે નહિ તેમ કરવા લખ્યા પછી તે પર જીભ ફેરવવી અથવા તે મોઢાં વડે બાફ આપવો જોઈ અક્ષર વધુ કાળા બનશે. મલાઈ કાઢી લઈ વધેલું દુધ તે લખેલાં ઉપર પીછી વડે પાતળુ લગાડી સુકાવ્યાથી સુખડ પેનના અક્ષર ઝાંખા પડશે નહિ, છડાની સફેદી લગાડવાથી પણ અક્ષર સારા નહો, અથવા વારનીઓ હાથ મારવો.

કાગળ સાધારણ ને જાડા ચર્મપત્ર Parchment paper જેવું બનાવવા મધકના તેજબમાં ઘોળાને તુરત એમોનીઆના પાણીએ ઘોળને સુકવી નાંખવું અથવા સાદાં પાણીમાં ઘાવું સાથુના પાણીએ ઘોળને સુકાવ્યાથી પણ કાગળ જાડું થશે.

કાગળ આતસમાં બળે નહિ તેવું કરવા ફટકડીના પાણીમાં ઘોળને સુકાવવું

કાગળ વોટર પ્રુફ પાણીમાં બી નાય નહિ તેવું કોષખી જાતના તેલને જોસ પાડીને પીછી વડે કાગળ પર લગાડી સુકાવ્યા પછી વાપરવું અથવા સાથુ ઉકાળેલું ઘટ પાણી પીછી વડે લગાડી સુકાવ ને ફટકડીનું પાણી લગાડવું.

જુના લખાણે કાગળ પરના ઝાંખાં થયલા નીચલી રીતે પાછા વાચી શકાય છે, માથફળની બારીક છુટી વાઈન દારૂમાં પીમળાવી ૨૫ જ વડે તે કાગળ ઉપર લગાડવી. જુના કાગળો ધણા ધરધટુ ઉપયોગમાં લેવાય છે

કાગળ થા ચોપડીનાં પાનાની કીનારી રંગીન બનાવવી કોઈખી રંગની સાહીમાં નાનો દાતનો બચ્ચ ઓળા સાહી ખ ખેરી કાઢી સહેજ બીનાયલો હોય ને ચોપડી તાપટ બધ કરી તે પર ફેરવી જવો

પેનસીલનું લખેલું જુસાડવા માટે પાઉનો ગર પણ રબરની માફક ઉપયોગમાં લેવાશે

શાહીનાં લખેલાં ઉપર એકઝેલીક અથવા સાઈટ્રીક એસીડ લગાડવાથી લખેલું નીકળી જાય ને બ્લોટીંગ પેપર દાખવું.

શાહીના ડાઘો કાગળ પરથી કાઢવા નીમક લસવું, કુંટ ખેરીઝના ડાઘ પર મેચીસ સળગાવી દુરથી લગાડવી, ચીકાણના ડાઘો ગરમ ટરપીનટાઇને કાઢવા પછી દારૂનો અર્ક લગાડવો

પોસ્ટની ટીકીટ ઉઘેડવી.

૧૦૧-ટીકીટ વળગેલી કાઢવા તે પર પાણીનાં થોડા ટીપા નાખી બીનવી રાખવી, ગરમ અરત્રી ફેરવવી થા ગરમ પાણીની વરાળ આગળ ધરવાથી ટીકીટ જલદી નીકળી આવે છે.

વાપરેલી ટીકીટ પારખવા તે પર કેરોસીન તેલનું ટીપુ નાખતા મઝે એવો ઝાંખો હોય હશે તે પણ બરોબર દીશે છે.

સીલ મારવું.

૧૦૨-કાગળ પર સીલ મારવું. લાખની લાકડી આવે છે તે મરમ કરી તવાઇને પાતળી ચામ કે તુરત લગાડી ને તે પર જેથી જાતવું સીલ કરવું હોય તે લાખી દેવું નરમ હશે તો તેમાં સીલના કોતરેલા અક્ષર દબાઇને આખા ખરોખર દીશે છે, લાખ ઠંડી પડતાં પાછી બધાઇ જાય તો તે પર સીલ મરાવું નથી, સીલ પર કોતરેલા અક્ષર ખરોખર વ ચામ તેમ પાડવા જોઇએ.

લાખ વળગેલી કાઠવા પાછી મરમ કાઢવાથી નીકળે છે.

કપડા પર પણ ઉપલી જ રીતે સીલ મરાશે. લાખ બનાવવા પાછલ આપેલું છે.

બાકાં કાગળની બનેલી ચીજો.

૧૦૩-કાગળનાં લાઇટ પર ધાંકવાનાં શેડ તથા કાડ'બોર્ડ'ની ચીજો મેળી થયેલી બ્રશ યા પીછી વડે સાફ કરવા, ઘણાં મેજાં લાગે તો ઠંડા પાણીમા સ્પંજ જોળીને નુછવા પછી લગભગ સુકાવા આવે ને તે પર ખારીક આટો ઝાટવો, તદ્દન સુકાઈ જાય ને રેશમી કપડું શેમોઆ લેધર અથવા કૃત્રિનલ વડે નુછવાથી તે પર પાછો ચળકાટ આવશે સુકું થુલું બસવાથી પણ મેળ નીકળી સાફ થાય છે.

કાડ'બોર્ડ' અથવા સાખાની બનાવેલી ચીજો ઉપલી રીતે સાફ કરવી, ફ્રેન્ચ પોલીશ લગાડવાથી પણ સોજ દીશે છે.

નકલ કરવાનાં કાગળ.

૧૦૪-નકલ કરવાના કાગળ ત્રેસી મ પેપર Tracing paper બનાવવા માટે સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન એક ઓસ અને તેટલા વજનનું કેનેડા બાલ્સમ Canada Balsum મેળી ધીમા અમાર પર મરમ કરીને નરમ પીછી વડે ઝીણા કાગળ Tissue paper ની એક બાજુ લગાડી સુકાય ને કોઇ ગણુ તરાફ ચીતારી લેવા અથવા લખેલું ઉતારવા સાફ વપરાશે.

કાળાં કાગળો કાળાં પેપર Carbon Paper તૈયાર પણ આવે છે જેને બે સાદા કાગળની વચ્ચે મુકીને લખવાથી ઉપર મુજબનું નીચેના કાગળ પર લખેલું વચ્ચે, બે ત્રણને ગણે તેવા કાગળો મુકવાથી તેટલા કાગળો પર એક વખતે લખેલી નકલ ઉતારી શકાય છે.

નોટ પારખવી.

૧૦૫-ખરી નોટ ઉપર સાથેનાઇડ ઓફ પોટેશ પાણીમા પીગ-ળાવી પીછી વડે લગાડવાથી જેવીને તેવીજ સહે છે, હાખીને નકલ કાઢેલી ઉપલી મેળવણી લગાડવાથી સાદુ કાગળ થઇ નવું 'હાપેલું' ઉઠી જશે તેજ મુજબ બધે બાજુ જીલ લગાડવાથી નોટમાની વોટર માર્ક

Water mark ખરી હશે તો ઉબરડામાં દીશે છે ખોટીની તે મુબબ દીયતી નથી

ટાઇપ રાઇટર.

૧૦૬-ટાઇપ રાઇટર ચાલુ વપરાતો હોય તો તેમા અવાગ નવાર તેજ બધા સાધા, સ્કુ વીજેરેમાં નાખવાથી કઠણ થતો નથી, વપરાતો નહિ હોય ત્યારે સહેજ વેસલીન લગાડી રાખવાથી કીટ તે પર ચઢશે નહિ

એ હાથે ખાતો વળડવાની રીતે આદત માડ્યાથી ઝડપે લખાય છે સ્થેટનુ રોલર હોય તો તે પર એક સોબુ કામળનુ પડ વિટાળી રાખવુ જેથી અક્ષરો ઠોકાઇ ને સ્થેટ પર ખાડા પડતા અટકે છે.

ઉપલા નક્કલ કરવાના કામજો દરેકના પડમા લખતી વખતે મુકવાથી એકએ તેટલી કોપીઓ સામટી એકી વખતે ઉતારી શકાશે

રીખનને લગાડવાની શાહી બનાવવા કાજો રમ Aniline black પા એસ ને દારૂના અર્ક સાત ઓસમા, પીમળાવી તેટલાજ વજનનુ ઘટ ઝલીસરીન બેળા ને રીખનને ટેન્ડ પર સરખી પાથરી ને દાતના અશ વડે એક સરખી પચાવ્યા પછી મુકાય ને વાપરવી

કાગળ યા ચોપડીમાં ઊંધઈ થતી અટકાવવી.

૧૦૭-કાગળ અથવા ચોપડીની કપાટમા નીચલી કોષખી ચીજો નાખવાથી ઊંધઈ લાગશે નહિ—તબાકુ, કાળા મરી, કપુર, નેફથલીનના ઓલ, ઇન્સેક્ટ દીસ્ત્રોઈઝ પાઉડર પણ ચોપડીમા છાટવા વપરાય છે

કેરોસીન તેલ, ટરપીનટાઇન અથવા તો લવ દરનુ તેલ કંઈ પણ કપાટના ફાદીઆ ઉપર છાટવુ યા તેમા કપડુ બેળાને નુછી નાખવા.

ફારમલીન અથવા મેથીલેટેડ સ્પીરીટ પીછી વડે લગાડવાથી ઊંધઈ યજે નહિ તેમજ ડુમ પણ ચોપડીના પુઠાઓ પર એ લગાડવાથી આવતી નથી

- ચોપડીઓ થોડે વખતે તડકે મુકી સાફ કરવી. ચોપડીઓ જોડતી વખતે દરેક બાબતોને લગતી બેવી કે તવારીખ, કવિતા, વાર્તાઓ વિગેરે બુદી જુદી મુકવાથી શોધવા માટે ઝાઝી મહેનત પડતી નથી, સઘળી બેળાને મુકવી નહિ

ડુમ અથવા ઊંધઈ થતી અટકાવવા માટે કોષખી જાતનુ સુમ ધી તેલ છાટવુ, ડુમ આવેલા ચોપડીના ચામડાના પુઠાઓ સાફ કરવા માટે સ્પીરીટ ઓફ વાઇન પીછી વડે પાતલી લગાડવી, લવ દરનુ તેલ લગાડવાથી પણ ડુમ નીકળે છે. ઝાઘો કાઢવા કામળમા જુવો.

પુઠા સાફ કરવા માટે એ ભાગ પાણી અને એક ભાગ ઇડાની સફેદી બેળાને વાપરવુ બીજી રીતો માટે ચામડામા જુવો, કામળની બનાવટ, હાલકાં સાફ જુના કપડાની ચીદીઓ વપરાય છે, ઘણા સોજા બનાવવા સોબુ લીનનુ કપડુ વાપરે છે.

રાગો તથા ગાયન.

૧૦૮-જુદા જુદા રાગો વજાડવાના મા માપનમાથી કેટલીક મનપસદ લીટીઓ (લાઇનો) ચુટી કાઢી જાત જાનની એકઠી કરી સામટી ગોઠવીને પાછો એક નવો ને મનપસદ રાગ આપણે બનાવી શકીએ છીએ. ઇંગ્રેજીમાં તેવા ઘણાક રાગોને ચુટીને સામટો એક ક્રીધેલો આવે છે જેને Melodious Melodies અને ખીજા કેટલાક તેવાં નામો આપે છે, ઇંગ્રેજી મ્યુઝીક હાથે લખતા આવડતુ હોય તો તેની સાદી લીટીવાલી ચોપડી લઈ તેના પસદ પડતા રાગોમાથી ગમે એટલું ચુટી કાઢી લખી લખને વજાડવું

વાજાંત્રોની સંભાળ.

૧૦૯-પ્યાનો Piano સંભાળથી રાખવો, વજાડવાની (નોટસ) ઉપર ફેલેનલના કપડાની તેના માપની પટીએ હમેશા હાકી રાખવી, સરદીને બીનાશને લીધે કોઈ વખત નોટસ વાગતી નથી તે વખતે જરા દુરથી સમડીનો સહેજ તાપ લગાડવો. કળી ચુનાનો એક નાનો મામડો મોટા બાકસ અથવા મોટી કોથળીમાં ભરીને પ્યાનાની અંદર સંભાળીને મુકવો જે બીનાશ ચુશી લઈ ચુનો ખીલીને છુટો આટા જેવો થઈ જાય ને બદલવો ગરમી આપવા માટે ઇલેક્ટ્રીક લાઇટનો બલ્બ સળગાવીને અંદર કોઈ કોઈ વખતે મુકવો.

બેથી ત્રણ મહિનાને સુમારે ટ્યુન Tune કરાવી સારા ઓર્ગનમાં રાખવો.

ઉપર હેડળથી સર્વે ઉધાડી અવાગ નવાર સાફ કરવાથી તેમાં ઉધાઈ કે કસારા થતા નથી.

નેફથલીનના બોલ અથવા કપુર મુકવાથી ઉધાઈ લાગશે નહિ, ટરપીનટાઇનને બેન્ઝોલાઇન બેળીને પીચકારી વડે અંદર છાંટવું.

તારો કીટાયલા કપડા વડે નુછવા, ફરિયાની નજદીક હોય તો તેપર જલદી કાટ ચઢે છે.

નોટસ ઉપરનું હાથીદાંત પીણું થયલું સાફ કરવા ફેલેનલના ટુકડા પર થોડું સ્પીરીટ કે કોલોન વોટર નાખીને ધસવું અથવા તો લીંબુનો રસ ને કળી ચુનો કપડા પર થોડો લઈને ધસવાથી સફેદ થશે હાથીદાંતમાથી ખીજું મળશે.

પેડલ Pedal પરે દાખતા ધસાતા હોય તો તેલને બદલે કાળા નરમ સુખડ પેને બાજુએ ધસવાથી સહેલા થશે.

ઘણી જુની પ્યાનાની સકલાત Fork તારો સાથ આણુ અડડતાં દબાઈ મથેલ જાડી પીન અથવા સુઈઆ વડે પાછી ફવાટી ઉભી કીધાથી પ્યાનાનો અવાજ સુધારી શકાય છે, પણ આખું ઓર્ગન બહાર કાઢતાં આવડે તેનાથી થઈ શકશે.

લાકડાંને પોલીશ કરવા ખેલ તેલ ટરપીનટાઇનને સરકો ત્રણે સરખા વજનનું ભેળાને નરમ કપડાએ લગાડી શેષેઆ લેધરે નુછી નાખવી, એ મુજબ વાયોલીનને પણ પોલીશ કરી શકાય છે.

વાયોલીનમાં ઉધધ લાગેલી કાઢવા હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ Hydrogen Peroxide નામની દવા પીચકારી વડે નાંખવી, ખારીક છેડ ઉધધ લાગવાથી પડેલા પુરવા પાતથો સરસ લઇ તેમા ખારીક લાકડાનો વહેર ભેળી વાપરવો.

તારવાલાં વાજીત્રો હમેશા મરમ કપડામા રાખવા.

મોલી લાકડી વાયોલીન વજાડવાની ધોળી, સાથુનું પાણી જાલકા વાસણુમા રેડી તેમા બોળી રાખવાથી તારો પરનો ચીકણ નીકળ્યા પછી સોજ પાણીમા ધોઇ નાખવી, વજાડતી વખતે તારો લીસા રાખવા માટે રાખમનો ટુકડો તે પર ધસવો.

ધોણનો અવાજ ખરોખર નહિ નીકળે તો તાપ આગળ મુક વાથી ચામડું ટાઇટ થઇ અવાજ મુધરશે.

પ્રકરણ ૧૫.

ચામડાની ચીજો સાર તથા પોલીશ કરવી, જાત જાતના બુટો તથા રખર વિવે.

૧૧૦-ચામડાની ચીજો જેવી કે થોડાનું હારનેસ પટા વિગેરે નરમ રાખવા સાર બોલીવ બોઇલ, મીઠું તેલ અથવા નીત્સ પ્રુત બોઇલ Neat's foot Oil તદ્યાર બનાવેલુ આવે છે, એમાનું કાઇબી લગાડવાથી ચામડું નરમ થઇ લામો વખત ટકશે, અને તે પર ચળકાટ આવી સોજુ દીશે છે સરકો એક ભાગ ને ખેલ તેલ બે ભાગ ભેળી લગાડવું.

ચીરા પડેલું ચામડું ગ્લીસરીનથી સરખું થશે, બુટ પોલીશ કરવાનો બ્લેકી મનો થોડો કટકો વાટી તેની જુકી દુધ સાથે ભેળી થશે લગાડવાથી ચીરા પડતા અટકશે.

સાધારણ ચામડાને માટે ગુદરનું પાણી સાથે તેટલાંજ વજનની ઈડાની સફેદી ભેળી વાપરવી, અથવા મરમ પાણી ને એમોનીઆ લેવો.

બોરોફો લેધર ઉપર ખાલીજ ઈડાની સફેદી અમઠી થા કફ ચઢાવીને રપજ વડે લગાડવી અથવા સરકો ને ખેલતેલ ભેળાને વાપરવું. ચીકણના ડાંધા પણ ઉપલી રીતે સફેદી લગાડી તડકે મુક્યાથી નીકળે છે.

કડક થયલું ચામડું એ લાઇમ Grey lime એક જાતનો નુતો પાણીમાં ભેળી ને એ ત્રણ વખત કપડાં વડે લગાડવો, અથવા ખેરડીનું તેલ ગરમ કરી ગરમ કપડાંએ પચાવી ને તડકે સુકાવાથી ગરમ થઇ તેનો વાસ પણ નીકળી જશે. પટા ચામડાંના કડક થયેલાં પ્રાણુના પાણીમાં એક કલાક ભીનવી રાખ્યા પછી ટાંગી રાખી સુકવવા ને પર કાપળી જાતની પૌલીશ લગાડવાથી સોજા થશે.

ક્રોથો. BAG ચામડાના ખરાબ થયેલાં હોય તો સાણના પાણીએ ઘોઘ કાપળી જાતના તેલમાં ફેલેનલ ઓળી તે પર ખુબ પચાવ્યા પછી તદ્દનજ સુકાઇ જાય ને છુટની પૌલીશના એ ત્રણ હાથ માર્યાથી નવો જેવો લાગશે અથવા ઉપલી કાપળી પૌલીશ લગાડવી. કાળા ચામડાને દુધ ને મીઠું તેલ સરખા વજનનું ભેળી લગાડીને સુકાય કે શેમોઆ લેધરે નુજવાથી ચળકશે.

ચામડું લોટરમુકે પાણી પચે નહિ તેવું બનાવવા નીચલી કાપ પણ ચીજો વાપરવી ખેરડીજી લગાડવું, અથવા તો એલ તેલ થોડું નેમા પીણું મીથ તથા રાજમ એક સરખા વજનનું લઇ ને તેથી એવડા વજનની બકરાની ચરખી સવે ભેળી ચુહલા ઉપર તવાય ને ગરમ ગરમ વસીને પચાવવું.

નીતસકુટ ઓઇલ સાત ભાગ ને ચરખી એક ભાગ તાવી ભેળીને લગાડવી.

ઈંડીઆ રંગના ત્રીણાં ટુકડા કરી કાઢવાનાં વાસણમાં મીથુબતી બનાવવાની ચરખીને ચુહલે તાવી રખર ભેળી પીગળ્યા પછી વાપરવું.

ચામડાંની લાઇનીંગ સામાનને કાઢેલી પણ પાછલ આપેલી કાપળી રીતે સાફ થઇ શકે છે. જાણમાં કપડું ભેળીને ચામડાંને લગાડવા પછી સોજા પાણીના કપડા વડે નુજી નાખવાથી લાઇનીંગ સોજા થશે.

ચીકાસના ડાઘો ક્લોરોફોર્મ, નવસાગર અથવા તો દારૂનો અર્ક કપળી સફેદ ફેલેનલ વડે લગાડવું સ્પીરીટ ઓફ વાઇન પણ લગાડવાથી કાપળી જાતના ડાઘો નીકળશે.

ચાક અથવા મેગનીસીઆ લુકી દારૂના અર્કમાં ભેળી થટ બનાવી તે પર લગાડી ને સુકાયા પછી ઘસે થસી કાઢવાથી પણ ચીકાસના ડાઘો જાય છે. બેનઝોલાઇન સ્પર્શ વડે લગાડવાથી ચામડાં પરનો ચીકાસ નીકળશે. આતસથી દુર રહેવું.

પીળા ચામડાં પરના ડાઘો માટે વેસલીન લગાડવું અથવા વોશીંગ સોડા દુધમાં પીગળાવી વાપરવો, કેળાંની જાલનો અદરનો ભાગ ધસવાથી પણ ડાઘો નીકળશે.

ફૂગ ચામડાં પરની વેસલીન ફેલેનલ વડે લગાડી ખુલ્લી હવાને તડકામાં મુકવું અથવા પાપરો ગ્લીસરીન એસીડ Pyroglycerine Acid લઇને ધસવી.

ચામડું ઉંદર કરી ખાતા અટકાવવા સારૂ ઓલીવ ઓઇલ એ ભાગમા મોરચું એક ભાગ મેળવીને લગાડવાથી એ ઝેરી ચીજ આમળ ઉંદર આવતો નથી.

સફેદ ચળકટાં ચામડામાં ફાટ પુરવા ખાડ રતલ પા, ગુદર અર્ધા ઓસ ને સફેદો રતલ અર્ધા લેવો, ખાડમા ગુદર પીગળ્યા પછી તેમાં સફેદો મેળવી વાપરવું.

ચામડું વળગાવવું ગરમ પાણીમા જવના આટાની લાહી બનાવી તેમા સહેજ પાતળો ગરમ સરસ મેળવો, એ મેળવણીથી ટેબલ ઉપરના ચામડા સારી રીતે વળગશે.

ચામડું છુટું પાડવું લોખંડ ને વળગેલું હશે તો ફેસ્ટીક સોડા ને પાણીમા ઉકાળી તેમા ઓળવું અથવા લગાડવાથી ચામડું નરમ થઇ નીકળી જાય છે. બીજી વળગાવવાની રીતો પાછલ આપેલી છે,

ઘડી વાળેલું ચામડું વળચી જતું અટકાવવા ગરમ પાણીમા વોશીંગ સોડા મેળી ને ઘોષ ને ઇડાની સફેદીએ પોલીશ કરવું.

ચામડું ટકાગે કગવા એક પાઇટ નેફથામાં એક ઓસ સુંકે કઠણ પેરેશીન સાથે થોડા ડીપા મીકું તેલ મેળી છુટની ઉપર તેમજ તળી-આમા લગાડવું.

ચામડાની કુલાસ્ક કાચની સીમીઓ મુકવાની તેમાની ચીજ ઢોલાઇ જવાથી ફેટલી વખત વળગી જાય છે તેને કુ યા તાપ સહેજ લગાડવાથી છુટી પડશે.

ચામડું કડક બનાવવા માટે સ્પીરીટમા સફેદ લાખને પીગળાવી લગાડવી.

ચામડું નરમ ગખવા માટે હ મેશા તેને કોષખી જાતનું તેલ લગાડવું જેવું કે, ઓલીવ ઓઇલ, ઝેર ડીઝ, ખેલતેલ, ગ્લીસરીન વીઝેરે એ રીતે જલદી નતડી ને ફાટતું નથી.

ચામડું ચુ ચુ અવાજ કરતું હોય તો ગરમ પાણીમાં બીનવ્યાથી બધ થશે, તેલ લગાડવાથી વધુ અવાજ નીકળે છે. છુટનાં તળીઆમા એક નાની ટેકસ ડોકવાથી પણ અવાજ બધ થાય છે પણ પગમા ભોકાય નહિ તેની સલાહ લેવી.

ચામડાની જાત જાતની પોલીશ.

૧૧૧-કાળાં ચામડાને પોલીશ કરવા ઇડા બેની દાળ, સફેદી એક ઇડાની, સ્પીરીટ ઓફ વાઇન એક મોટો ચમચો, ખાડ એક ચમચી, સર્વેને મેળી તેમા કોષ પણ જાતની કાળા રંગની છુટી મેળવી વટ પેસ્ટ જેવું બનાવીને કાળા ચામડાના પટા, કોષળા, પોટફાલીઓ વિગેરે ચીજો માટે એ વાપરવો. સરકામા સરસ ચુહલા ઉપર પીગળાવી તેમા થોડું આઇસી ગ્લાસ મેળવીને પોલીશ કરવા વાપરવું.

પોલીસ કરવા સરકો ને પાણી વડે ચામડાને ઘોષને પછી ઇડાની સફેદીમાં થોડું ટરપીનટાઇન ભેળીને લગાડવું.

સરકો એક ભાગને બેલ તેલ બે ભાગ ભેળી કાચ ખુરસીને જડેલું ચામડું સાફ કરવું.

હારનેસનો પેસ્ટ બનાવવા કાળી રાજમ મધપુડાનું મીણુ એક સરખા વજનનું તાવીને તેમાં થોડી કાળા રમતી ભુકી ભેળી ચુલ્લે બધું મેળવ્યા પછી ઠંડું પડે ને તેમાં ખપ જોડું સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન નાખી નરમ કપડા વડે પોલીસ કરવા લેવું.

થોપડીના કાળાં પુઠાંને ચળકટા કરવા એક ચમચો મીઠું તેલ અને બે ચમચા કાળી શાહી ભેળી સ્પજે લગાડી સુકાવા દેવી, અથવા જોળ સરકો ને કાળી ભુકી Ivory Black ભેળી વાપરવી.

પીળાં ચામડાંના પેસ્ટ સાફ મધપુડાનું મીણુ અર્ધા ઓસ ખળખળતા પાણીના વાસણમાં ભુકીને તવાયા પછી તેટલાજ વજનનું ઓલીવ ઓઇલ ને હુક્કરની ચરખી નાંખવી.

ટરપીનટાઇન ને લવડરનું તેલ બેબે ચમચી સર્વે સાથે મેળવ્યા પછી ઠંડું થઇને થટ થાયને પછી વાપરવું.

કાળાં ચામડાંના પેસ્ટ માટે ઓલીવ ઓઇલમાં જોળ, કાળા ભુકી ને મોરચુનું તેલ થોડું મેળવી થટ બનાવવું.

પીળું ચામડું તદ્દન ખરાબ થયેલું કાળું કરવું પાણીમાં એમોનીઆ નાખી સ્પજ વડે તે ઉપર લગાડીને ઉપરથી કાળી શાહી લગાડવી સુકાયા પછી છલ્લે કોષ પલ્લુ જાતની કાળી ભુટની પોલીસ સાફ કીધાથી ચામડું હ મેશનું કાળું રહેશે. ઇડાની સફેદીમાં કાળી શાહી ભેળી લગાડી નુછવું.

વોશીંગ સોડા પાણીમાં ગરમ કરીને લગાડવાથી ઘેરા રંગ થશે.

પીળો રંગ કરવા માટે દુધમાં એમોનીઆ ભેળી વાપરવું, ખપ પડે તો બે ત્રણ વખત લગાડવો અથવા તો કેસર પાણીમાં થોડા કલાક બીનવીને રંગ ઓગળે ને તે પાણી વાપરવું જોઇએ તો પટે-ટાની છાલ લસવી.

કાળા ચળકટાં ચામડાં પેટાં લેધરના નવા બુટ પહેરવા આગમ્ય સહેજ તાપ આગળ ધરવાથી નરમ થઇ લાંબો વખત ટકશે.

સાલીડ તેલ ને મીણુ સરખા વજનનું ચુલ્લે તાવી ઠંડું પડે ને તેના સામતા વજનનું ટરપીનટાઇન ભેળી વાપરવું.

પેટા લેધર કાળા ચળકટા ચામડાને ઘણી રીતે સાફ કરી સકાય છે સાધારણ મીઠું તેલ અથવા ઓલીવ ઓઇલ લેવું, દુધમાં સ્પજ ભેળીને લગાડવું વેસલીન કે માખણથી પણ નરમ થશે, સફેદ ક્રીમ સાથે બેલ તેલ ભેળી વાપરવું. યસા પડેલા કાઢવા કાળી શાહીને ઓલીવ ઓઇલમાં ભેળી લગાડવી. મીરાપર સહેજ પેત્રોલ લગાડવું.

કાળાં કીડના ચામડાં માટે ઈંડાની સફેદી પાણી સાથે મેળવી વાપરવી. ધણા ખરાબ થયેલા હોય તો કાળાં સાદીને ઝાલીવ ઝાંઘલ લગાડવાથી સોજા થાય છે.

પેરેશીન અથવા કેરોસીન તેલથી પણ ચામડું નરમ રહેશે સુકાયા પછી પણ કડક થશે નહિ.

લેધર કલોથ થયું જુનું આપુ પડેલું નીચલી રીતે સોજુ થશે, બેલ તેલ થોડું ક લઈ તેમાં થોડા ટીપા ટરપીનટાઇનનું તેલ નાખી ચુકલે ઉકાળા પીછી વડે મરમ મરમ જુના ચામડાં પર લગાડી સુકાયા પછી બે દિવસ રહીને મેથીલેટેડ સ્પીરીટમાં થોડું ઇડીઆ રખર પીગળાવી થટ પેસ્ટ જેવું થાય ને ઊપલા ચામડાં પર લગાડી બીજા બે દિવસ સુકાવ્યાથી તે નવા જેવું થશે, અને વોટરપ્રૂફ પણ બનશે.

ઇંડાની સફેદી એક ને દાળ બેનો થટ કફ ચઢાવી તેમાં જીન દારૂ એક મોટા ચમચો ખાડ એક ચમચી ને કાળાં જુકી Ivory Black બેળી સર્વે સાથે વાપરવું.

પૌલીશ સુકાઈને કઠણ થયેલી હોય તો ટરપીનટાઇન, સરકો અથવા થોડું ક દુધ ક છ પણ નાખવાથી નરમ થઈ વપરાશે.

જુટને પૌલીશ કે સાફ કરવા માટે ધસન બદલે બગાડા માલી-ચાનો નાનો ટુકડો લાકડાની બાડી પટી પર વિટાળા અથવા વળમા-ડીને વાપરી શકાય છે. મખમલ કે સકલાત વડે તુછત્તીથી ચળકશે.

જાત જાતના જુટો.

૧૧૨-જુટ નવાં પડી રહેતા ચામડું સુકાઈને કઠણ થઈ જવું અટકાવવા માટે એરડીઆનું તેલ અથવા કોઇબી જાતનો ચીકાસ લગાડી રાખવાથી નરમ રહેશે.

જુટનો ઘાટ સરખો રાખવા હોખડી નગમ પટી યા વેલ્લ બોન Whale Bone જુટની લખાઈનું લઈ તેમાં ઝાસવાથી પણ ચામડું યા કપડું વળી જવું નથી, કપડા યા કામળના કુચા અથવા ૩ જુટના આમલા બામમા સરખા દાખીને ઝોરમાંથી પણ જુટનો ઘાટ સરખો રહે છે.

જુટ લંબાઈમાં ઘોટા હોવાથી આમલો બામ Toe વળી જતો અટકાવવા માટે ૩ દાખીને અદર મુકવો.

ઢીલા પડી પગમાંથી નીકળી જાય તો ચામડાનું માહજમ (સુખ-તળી) અદરની બાજુ તળીઆમાં મુકવું અથવા તો બાકું કામળ કાડું બોડું તળીઆના ઘાટનું કાપી વાપરવું. અદરની સફેદ લાઇનીમ મેલી થાય માટે સાદું કામળ તળીઆમાં મુકી પહેરવા.

જુટ ઢીલાં પડી પાછલો બામ પગમાંથી સરી જાય કરે તો નાનો મખમલનો અથવા નરમ સકલાતના કપડાનો ટુકડો એડીની

ઉપર પાછલા ભાગમાં અદરથી વળગાવી ચા સીવી લીધાથી મોજને તે વળગી રહી પગમાંથી સરી જતા અટકે છે, સુકો સાણુ ધસીને લગાડવાથી પણ પગમાંથી સરશે નહિ.

જુટ ટાઇટ પડવાથી પગ દબાતો ચા ધસાતો હોય તો કાળો રેશમી કટકો મુકવાથી નરમ રહી પગ દુખશે નહિ. જુટ ટાઇટ કોઇ વખત ચુલ્લા પાસ ધરવાથી ઢીલા થાય છે, એડી આગળનો ભાગ ટાઇટ ને કંઇ લાગે તો સુકો સાણુ ધસવાથી નરમ થાય છે અથવા નવાથી દબાતા હોય ત્યાં ગરમ પાણીમાં કપડું બોળી મુકવાથી ચામડું નરમ થઇ જુટે છે.

ટાઇટ જુટ આખાં ચા અર્ધાં પગમાં પહેરતા અડચણ લાગે તો કોઇથી જાતનો પાઉડર તેમાં છાંટી ને પછી પગમાં ચઢાવવાં સહેલાં પડશે.

જુટ નવાનાં તળીઆં અથવા બુનાને પાછી સોલ મારેલાં ઠકાઉ બનાવવા વાપરવા આગમ્ય બેલ તેલમાં બોળી રાખી સુકાય ને પહેરવા, અથવા તો સાધારણ ટાર Coal-tar પીછી વડે તળીઆં પર લગાડી તાપ આગલ સુકાયા પછી એ રીતે બે ત્રણ હાથ માયાથી તળીઆં લાંબો વખત મજબુત થઇ ચાલે છે.

નવાં લીસાં તળીઆંને નાની કાણુસ વડે સહેજ ખરબચડા કીધાથી પગ સરી જતો નથી. બે એડી જુટ ફેરફાર પહેરવાથી લાંબો વખત ટકે છે.

જુટ વરસાદના દિવસમાં બીનાયલા હ મેશા તળીઆં ઉપર રાખી ઉલટા મુકવાથી જલદી સુકાય છે, ધણા તાપ આગળ એકદમ રાખવાથી સુકાયા પછી ચામડું કડક થઇ જશે.

રેતી ઝીણા પથરા ચા યુલું ગરમ કરી બીનાયલાં જુટમાં ભરવાથી બીનાશ ચુશી લેશે એક વખતમાં સુકાય નહિ તો ફરીથી ભરી મુકવા, કામળના દુધા પણ ભાસવાથી બીનાશ ચુશે છે.

કાઢવનાં હાથ બીના કપડાં વડે ગુજતા પણ નીકળે નહિ તો તે પર કાચો પટેલો કાપીને ધસવો. વેસલીન લગાડવાથી બીનાયલાં તથા કાઢવથી ખરડાયલા જુટ સોજ થાય છે.

ફરીઆનાં પાણીના હાથે કાઢવા માટે દુધ ગરમ કરી તેમાં થોડો સોડા ખાર પીગળાવી કપડાં વડે ધસીને ગુજી સુકાયા પછી સાધારણ ચોલીસ લગાડી સાફ કરવાં.

જુટ સફેદ બહરફીન અથવા કીડનાં સાફ કરવા ઉપર સુકો અથવા પાણી સાથ ચાક કે બ્લેકો Blanco આવે છે તે વાપરવો. પાઇપકે પીપે olay નામની સફેદ મટોડી આવે છે તે સુકી ધસવી અથવા તો દુધમાં બોળી લગાડવી, બચ્ચાના સફેદ જુટ એ મુજબ સાફ કીધાથી કેડ ઉપર લેતાં સામાના કપડાં સફેદ રંગ કે ચુનો લાગતો નથી.

સફેદ કીડનાં બધા ખરાબ થયલા છુટને પીળા રંગ આપવા ઓલીવ ઓઇલ તથા ચમચમાં ફેસગનો અર્ક દસ ટીપા બેળીને ફેલે-
નત્રના કપડાએ લગાડી સુકાયા પછી બોઇએ તો બીજો હાથ મારવો,
એ રીતે સોજો બાજીન રંગ દીશે છે

રેશમી છુટને રંગવાં હોય તો કાષ્ટ પશુ રંગમાં રપજ અથવા
દાનનો નરમ બ્રશ બોળી લગાડીને સુકાયા પછી ઘેરે: ખુશ્કો પસદ
પડે તે મુજબ બીજો હાથ મારવો.

છુટ સાટીનના સફેદ અથવા ખુશ્કો રંગના મેલા થયલા
ઉપર સુકો પાંચેનો ગર બસવો અથવા તો ફેલેનલના દુકડાને રપીરીટ
ઓફ વાઇનમાં બોળી સાટીનના કપડાના સલ મુજબ સભાળી બસવાથી
ઝાંઝા નીકળી સાફ થાય છે ફેલેનલ ખરાબ થાય ને સોજો કટકો લેવો,
પ્રત્યુ રંગના કામગીરી વીટાળીને ગખવાથી સોજા રહેશે

સફેદ સુએદનાં છુટ પરના ઝાંઝા ઓટમીલ Oat Meal
બસવાથી જાય છે

કાળા સુએદનાં છુટ ઉપર એમરી પેપર અથવા સેન્ડ પેપર
પોશીશનુ કામગીરી બસવાથી સાફ થાય છે અને રવાડી દબાઇ ગયલી
પશુ ઉડશે

પટા સુએદના ઉપલી રીતે સોજા થાય છે અથવા તો ફેલેનલના
કપડા ઉપર યુલુ અથવા લાકડાનો વહેર નાખી બસવો.

છુટની લેસ.

૧૨૩-લેસનાં છેડા ઉપરથી પીત્તળની સળી નીકળી મધ હોય તો
મટ સરસ યા ગુદરમાં તે છેડા બોળી ને બહાર કાઢી લગભગ સુકાવા
આવે ને હાથે દાખી પાતળો અણી વાળો કડણુ થશે, જે હોલમાં
સહેલાઇથી ધોઇ શકાય છે.

લાખ ને તાવી ને છેડા ઉપર દાખી દીધાથી પશુ સગ્ગી વપરાશે.

લેસ છુટી નહિ જાય તેમ બાંધવી દબલ છેડાનો છેદ્યો ગાંઠ
બે બાંધવાની રીત મુજબ કરીને જે ચીને ટાઇટ કરવા આગમ્ય જમણા
હાથમાંનો છેડા Loop નીચેથી પાછો ગાંઠમાં નાખી બહાર કાઢવા પછી
બધે હાથના છેડા જે ચી ટાઇટ કરવા, છેડાતી વખતે જમણા હાથમાંની
ફોરીનો છેડા જેમવાથી સહેલાઇથી પાછી છુટી જશે. બટનો લાખા
છુટને ટાકેલા તુટી જવા કરે તો દરેક બટનની જગ્યાપર નાના કાણા
પાઠી તેમાં કડીઓ ધોઇ લાખી દોરી દરેકમાંથી પસાર કરી ઉપર
ગાંઠ વાલવાથી બટનો મજબુત રહે છે.

રખરખની ચીજો વિશે.

૧૧૪-રખર ગાડી યા ચોટરનાં વપરાશમાં નહિ આવતાં હોય
તો તેપર પાણી રેડવાથી નરમ રહે છે તદ્દન સુકા થવાથી કડક થઇ ને

ચીરા પડશે એ ભાગ પાણી એક ભાગ એમોનીઆ બેળી લગાડવાથી નરમ થશે

રખરની કુથલી ગરમ પાણી નાખી સેકવા માટે વાપરતી વખતેજ પાણી રેડવું પછી ખાલી કરી તેમા સેકેજ હવાએ પુગાવી ને શુચ મારવાથી વળગી જશે નહિ.

સૈકની બુની કુથલી ચીરા પડેલી પાણી ભરી નહી શકાય તો તેમા ગરમ રાખ કે નીમક ભરી ને તે પાછી સૈક કરવાના ઉપ-યોગમાં આવશે.

આદસ એગ રખરની પશુ વપરાતી નહી હોય ત્યારે તદ્દન સુકી કરી તેમાં થોડોક પાણીર છાટીને રાખવો અથવા તો થણુ ઝીણુ મલમલનુ કપડુ તેના પડમાં મુકવાથી સરખી રહે છે વળગી જવાથી જલદી ફાટી જશે

ગ્લૅન્સ રખરના હાથમા જે ડુંકટરો ઓપરેશન કરતી વખતે પહેરે છે તે કામ ખલાસ થવે કાર્બોલીક એસીડનાં પાણીમા ધોવાથી કેમ પશુ જગુ અથવા ખરાબ ચીજ લાગેલી સાફ થાય ને ઢિલટા કરી સુકાયા પછી ઉચા કરતી વખતે તેમા થોડો પાણીર દરેક આગળીઓમા જાય તેમ નાખવાથી રખર વળગતુ નથી, કાર્બોલીક એસીડ ને બદલે જોષએ તો મેથીલેતેક સ્પીરીટ ધોવા વાપરવી

ફાટેલા માટે અદરની બાબુમા વળગાવાની તૈયાર ટેપ આવે છે ગ્લૅન્સ કોષ્ટખી જમાપરથી ધસાયલા લાગે તો ઉધા કરી પહેરવાથી ડાબો જમણો હાથ ફેરફાર થશે જેથી ધસાયલો ભાગ વધુ ફાટતો અટકશે

નવાં ગ્લૅન્સમાં કાણું સોધી કાઢવા પુક મારી હવા ભરીને ઉપરથી બધ પકડી પાણીમાં દુગાડવાથી ઉપર તર્યા કરશે, કાણુ હશે તો તેમાથી પાણી ભરાવા માટે છે

રખરના બુટ Goloshes વરસાદ તથા ખરફમા સાધારણુ છુટની ઉપર પહેરવાનાં આવે છે તે ખરાબ થઇ ગયલા સાફ કરવા પાણીમા એમોનીઆના થોડા ટીપા નાખવાં કેરોસીન તેલ લગાડવાથી સાધારણુ રખરના ડાઘ નીકળે છે પછી પાણીએ ધોવું.

રખરને કાપવા માટે છરીની ધાર ઉપર પાણી વારંવાર નાખવાથી સહેલાઈથી કપાય છે.

રખર તણાઇને સુકું થઈ તેમાં વળવા અથવા ખેંચાવાની શક્તી Elasticity જતી રહેલી હોય તો એમોનીઆનુ પાણી એક ભાગ ને સાદું પાણી એ ભાગ બેળી રખરને તેમાં બેળી ને બ્યાં સુધી નર-માસ આવી પાછુ વાળી શકાય ત્યાં સુધી રાખવું.

રખરને વળગાડવા માટે પછવાડે થણી રીતો આપેલી છે.

રેપરનાં બુનું ટાયર ને કાપીને છુટના તળીઆમાં સીવાડ. વાનાં ઉપયોગમાં લેવાથી રખરની સાલની ગરજ સરે છે, કેનવાસવાલો ભાગ અદર લઇ રખર બહાર રાખવું.

રબરની નળીઓ દવા તેમજ બીજા ઉપયોગની હ મેસા લાખી ટાંગી રાખવાથી વળી કે દબાઈને ખરાબ થતી નથી. કાર્બોલીક એસીડના થોડા ટીપા પાણીમાં ભેળા ને તેમાં નળી યોજાને ટાંગવાથી કડક થશે નહિ. કાષ્ઠથી ચીજમાં પોવા પડેલા પાણીમાં ભીનવવી.

રબરની બોટની Nipple-(નીપલ) બચ્ચાને દુધ પીવા માટે નવી વાપરવા આગમ્ય ચુકલે પાણી સાથે ઉકાળવાથી તેનો વાસ નીકળી ને નરમ પણ થશે, ચાલુ ઠંડા પાણીમાં ભીનવેલી રાખવાથી નરમ રહી બચ્ચાને મોઢામાં કઠણ લાગતી નથી.

બનાવતી રબર માટે પાણી સરસ માયક્રોન ઝલીસરીનને એસેડીક તથા ટેનીક એસીડ જુદા જુદા પ્રમાણમાં ભળાય છે

પ્રકરણ ૧૬.

સીવવાની ઉપયોગી ચીજો, સંચો, કપડાં, ચેત્ચ વક' પરચુરણ ભરત કામ, ગુઠવાનું વિગેરે.

૧૧૫-સોય કીટાય નહિ' માટે જાટવાનો પાઉડર પડીકાં અથવા સોયાદાનીમાં નાંખવો, ગરમ કપડું અથવા કાળા કામળમાં ખોસવી, કામળપર બેલ તેલનું વારનીચ લગાડીને કાળા શીશાની Graphite બુકી પાતલી જાટી સુકાવને સોય તેમાં ખોશ્વાથી કાટાશે નહિ

સેન્ડ પેપર અથવા જમીન પર નાખી જુટનું તળીયું ધસવાથી કાટાયલી સેય સાફ થશે બની મરડાઈ કે ટોચાઈ ગયલીને પણ સેન્ડ પેપર અથવા એમરી પેપર થા તેા હથીઆર ધસવાની પત્થરી પર વરવાથી અણી પાછી સરખી થાય છે, ટુકડી સોય વડે ઝડપથી સીવાશે

સોયને દોરામાં પોવા કાણુ બરોબર નહિ દીશે તેા નીચે સફેદ કામળ થા કપડું ધરવાથી સહેલાઈથી પોવાય, તેમજ કાળો દોરા ને કાગુ કપડું સીવતી વખતે પણ ઊપલી રીત કરવાથી વખતે બરોબર દીસે છે

કાતરને ધાર કાઢવા માટે લોખડમાં જોવું

હોલ કાપવા માટે કાતરની વચમાં ધાર આગલ ખાંચિ આવે છે ને વડે બરોબર કાપી સકાય છે.

અ જોઠી પહેરીને સીવવાની આદત નહિ હોય તેને ધણુ જાડું સીવતી વખતે આંખોને માપની નાની ટુકડી જાડા ચામડાની થેલી બેસતી બનાવી પહેરવી

સીવવાના ઉપયોગમાં આવતી દરેક ચીજો તથા કપડાંના કાપલા પટીઓ, ખટનો હુક વિગેરે સાથે રાખેલુ સમવડ બરેલુ છે પરચુરણ

જાત જાતના કપડાંનાં ટુકડાઓ મુકવા માટે નેટની થેલી બનાવવાથી જેથી રમના બોધએ તે સહેલાઈથી દીશીને કઢાશે

કપડું ખારીક કાપવું નીચે કામળ મુકી ને તે પર દોરાએ ફાંકવું અથવા ટાંચણીઓ ખોસીને પછી મથે તે મુજબના કાપ અથવા ઘાટનું કાપવાથી રેશમી યા સુતરાઉ કપડું ખીંચી જઈ વાકુ કપાવું નથી

બટન ટાંકવા પીતલ કે લોખંડના ટાંકતી વખતે બાલનો સુધઓ Hsiao pin મથાણે પકડી બટનમા ટાંકા મારતી વખતે સુધઆ પર પશુ ટાંકાના આંટા સાથે લેતા જવું, પછી સુધઓ સેરવી કાઢી બટન સહેજ ઉપર ખેંચી ને કપડા ને બટનની વચ્ચે જ દીલા ટાંકા રહે તેને મોળ ફરતો દોરો થોડોક ટાંચટ વીટાળવાથી બટન મજબુત ટકાઈને જલદી ઘુટશે નહીં

ગુઠેલા કોટ તથા બદીઆંન પર થોડા બટનો ટાંકવા નીચલી બાજુએ એક નાનું બટન મોટાની બરોબર હેથે મુકીને બને બટનોના છેદમાથી ટાંકવા માટે સોય પસાર કરવી, એ રીતે બરોબર ટકાય છે અમથા દોરાના ટાંકા મારવાથી ગુઠેલું કપડું ખેંચાઈને ખરાબ થશે

બટન લોઢાનાં અથવા હુક ધિવાથી કીટાય નહિ તે સાફ ટાંકવા આગમચ સોડા ખારના પાણીમા ઉકાળી કાઢી કપડાએ ધસીને નુકસા પછી ટાંકવા જેથી તેપર કીટ ચઢતી નથી અને લોખંડના ડાઘ પડી કપડા ખરાબ થશે નહિ

મરમ કપડાના અથવા મોજાના ટુકડાનાં કવર લોખંડના બટનો પર કરવાથી પશુ કપડાને કાટ લાગતો નથી.

બટન અથવા હુક પહેલાં ટાંકી જઈ બને છેડા કપડાના મેળવી અલગે હાથે તેપર અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી બટન કે હુકનો છાપ સામી બાજુની કપડાની પટી ઉપર પડવાથી હોલ કે આછ હુક માટેની કરવાની બરોબર ધંધાની રહેશે.

હોલ હાથે કરવા આગમચ કાપ્યા પછી સ યા વડે ફરતા બે ત્રણ વખત સીવી જઈને હાથે હોલ બનાવેલા જલદી ચીરાતા નથી.

બત્તીનાં શેડ પર ઢાંકવા રેશમી કપડાને સમચોરસ ટુકડો સાધારણ રમાલ ને માપનો લઈ અંધવચે કાણુ પાડીને કપડાની ચારે બાજુ ફરતી ઝુલતી દાણુની રંગીન ગાલર આમળ આપ્યા મુજબ ટાંકવાથી શોભા આપશે બત્તીનો ઉજાસ કમી કરવા માટે બોધએ તો લીલા રંગનું કપડું વાપરવું.

૧૧૬-રેશમ અથવા દોરાને વળે દઈ મજબુત કરવા માટે બેવડો કરી વચમાથી સામા માણસની આંગળીમાં પકડાવેલા અથવા તો કોઈ પાતળી જેવી ખુટીમાં ઘોવું યા તો આપણા એકલા હાથે વણવા માટે આપણા પગને લાખો કરી અગ્રહામા રેશમ બેરવી બેઉ છેડા હાથમાં ધરી આપણા બીજા પગની ખુદી જમ ઉપર બેઉ છેડા એક સરખા જરા તાણેલા ગળે હાથે કુદા જાંઘ આમળ ધરીને

જમણા હાથની હથેલી વડે નીચે જમ પર દાખીને ઉતાર્યા કરવાથી પોતીકા મેળે વળ આવતો જાય છે. તે સરખો સફાઈદાર લાગે કે બેઉ છેડા સામટા એક હાથમાં સાથે દાખીને ધરી રાખી બીજે હાથે પગના અગ્રહામાનું ધરેલું આસ્તેથી મુચવાય નહિ, તેમ સભાળીને કાંઠા પછી છોડી દેવું પોતીકા મેળે બેઉ વળવાળા છેડા એક એક સાથે મળી જઈને દોરી જેવું રેશમ દેખાય છે છેલ્લે સહેજ ખેંચી સરખો કરવો કાચા રેશમને પશુ એ રીતે વળ આપી થકાય છે.

બેવડા દોરાએ કંઈ પશુ સીવવું હોય તો બે છુટા છેડાને બદલે ઉપલી રીતે સહેજ વળ ઠંઠને સીવ્યાથી વધુ મજબુત રહેશે

ઝીણા દાણામાં દોરો યા રેશમ પોવા છેડા પાતણી કરી તે પર મીણનો હાથ લગાડી કંઈ બનાવીને લેવો, સોય વગર પશુ તેમ પોવાગે, અથવા તારની બનાવેલી માતી પોવાની સોય વાપરવી

નરમ દોરાને કડક બનાવવા ઝીસરીન લગાડવું અથવા મીણ પર વસવાથી સીવતી વખતે કડક થઈ જલદી ટુટી જતો નથી તેમજ કાટલામાંથી તોડેલા દોરાનો છેડા કાટલાના ચીરામાં પોવાથી ઉખડી જતો અટકશે

સ ચાપર સીવવા વિષે.

૧૧૭-સ ચો સીવવાનો સાફ રાખી તેમાં તેલ નાખવાથી ચવાવવામાં સહેલો લાગે છે, ધણો અવાજ કરે તો થોડું પેરેશીન નાખવું, કાપખી તેલ નાખ્યા પછી જુનું કપડું મુકી તે પર સ ચો ચલાવ્યાથી તેલ તેપર નીકળી જઈ નવું સીવતી વખતે ડાઘો પડશે નહિ

તેલ બધામાં જઈ સ ચો ચલાવવામાં ભારી લાગે તો સગડી યા તાપ આગલ મુકવાથી તેલ તવાઈને સહેલો થશે કેરોસીન એક ભાગ તથા ઓલીવ ઓઇલ બે ભાગ બેળી નાખવું

સ ચા પર સીવેલું છેડાથી ઉખડી નહિ જમ માટે માઠ મારવી યા છેડાથી થોડું સીવી પાછું કપડું હડાવી ને તે પરથી સીવી જવાથી બેવડી નીલાઈ થઈને ઉખડી જવાનો સંભવ રહેતો નથી, અને માઠ પશુ મારવી પડશે નહિ

જાડું કપડું સ ચા યા હાથે સીવતી વખતે મીણનો ટુકડો લઈ તેપર ધરવાથી સહેલાઈથી સીવાય છે, બોધએ તો સુકો સાણુ લગાડવો, સેવને પશુ ઉપલી કાપખી ચીજ લગાડવી.

ઝીણું કપડું સ ચામાં સીવતી વખતે સોસવન આવી હુચો થવું અટકાવવા તળીએ ઝીણું અથવા જાડું કાગળ મુકી તેપર ઝીણું કપડું મોઢવીને સીવ્યા પછી કાગળ ફાડી નાખવું

ટક Tack મારતી વખતે જાડા કાગળનો ટુકડો દરેક ટક અથવા લેસ ટાકતા વચ્ચે મુકી માપ સરખું લેતા જવું, સ ચામાં ઉખડત સોયના દોરા કરતા નીચલા બોખીનમનો દોરો એક નખર ઝીણો લીધાથી સરખી સીલાઈ દીશે છે.

સંચામા ચુરની (ફ્રીલ) સહેલાઈથી બનાવવા સારી સીલાઈ (બખીઓ) એકદમ લાભી કરી ઉપલો દોરો દીલો રહે તેમ રકુ ફેરવીને રાખ્યા પછી સીવી જવું ખલાસ થવે દીલો પડેલો દોરો સલાળીને બેઆથી બોધ્યો તે મુજબની કપડામાં ચુર લઈ ફ્રીલ બનાવી શકાય છે

સંચાની સાથે બુટી ચમલી લાગે તો કપડા ને બદલે નીચે સેન્ડ પેપર મુકી તે પર સંચો ચલાવ્યાથી અણી બરોબર થશે, પછી મેચીસ સળગાવી તે પર અણીને એક બે મિનિટ પકડવી

નવા કપડાં તથા તેમાં બેળેલું પારખવું.

૧૧૮-નવાં કપડા સીવવા આગમ્ય જે સોસાઈ બચ તેવું હોય જેવા કે ફ્રીલ, ફ્લેનલ, નેટ વિગેરે પહેલા પાણીમાં બોળ્યાથી સોસાયને કમતી થવા પછી સીવવા.

નેટની કુરટીન પાણીમાં બોળ્યા વગર સીવતી વખતે ફરતી તેમજ દરેક ખુણાઓ આગળ પુરતી ચુન લેઈ દીલી રાખવાથી ઘાઈને સોસાવાથી તણાઈ જશે નહિ, તેમજ ઉપલા ટાપ આગળથી ચારે બાજુ નીચે પડતી બે ત્રણ ઇંચની તેમાના બડા કપડાંની પટી રાખી તેની સાથે નેટ બેડવાથી ટાપ ઉપરથી બે ચાઇને જલદી ફાટશે નહિ

કવરો ફાયર ખુરશીનાં સીવતી વખતે તરાંઈ ઉપર ચઢતી તેમજ પુલો વિગેરે મળવી ને તેની ઉપરજ મુકી ને સરખા માપ તથા ઘાટના કપાશે ટાયણીઓ ખોશીને અથવા ફાક મારી લઈ ને બરોબર બેસતા કરવા પછી શીવવા, ખામી હોય તો બિધા નાખી ને પાછા બેસતા કરવા સાધાએ સહેલાઈથી બિબેટી સુધારી શકાય છે.

કમાનવાલી બેઠકોના કવરો હમેશા તેના માપ કરતાં ઘણા દીલાને ફરતા ખોશાય તેમ રાખવા કે બિપર બેસતી વખતે કમાન દબાઇને કપડું તણાઇને ફાટે નહિ

વેતરેલા કોઈ પણ જાતનાં નવાં કપડાંના કાપલાઓ રાખવા કે તે ફાટે ત્યારે ઠીમડા મારવા કામ લાગશે, ઠીમડા મારતી વખતે પણ કવરોને પોયલાં રહેવા દઇને ફાટેલા ભાગ ઉપર બરોબર તરાંઈ ને ઘાટના જોડવી ટાયણીઓ ખોશી ને પછી કાઢી લઈ શીવવાથી ઠીમડું આજુ માલમ પડતું નથી. નવા જુના કપડાનો રંગ મળે નહિ તે ઘાઇને અથવા તડકે મુકી રંગ મળતો કરી વાપરવું. જોડાની નવી ખોલ શીવતી વખતે લખાઈ અથવા પહેલાઈની બાજુની પટીઓ પર હાથો ભેરવીને જોડકું બિચકી શકાય તેવી બાડી પાતી જેવી પહેણી ટેપ ટાકવાથી નાના જોડકા તેમાં હાથો નાખી સહેલાઈથી ફેરવી કે ઉચકી શકાય છે.

ધરના વપરાશના મોટા કપડા ચાદરો, કુરટીન, કિલ્લુજના, ટુવાલો વિગેરે પર નામો પાડવા સાથે એક, બે ત્રણથી વધુ નમરો પાડેલા હશે તો તેમાનું ચુમાવણ કપડું તે નમર નહિં મળવાથી પુરત માલમ પડે છે. પહેરવાના કપડાં તથા બીજાં વપરાશના ભદ્રા ફાટવા

આવે ને સામતા જથામા કરવાને બદલે થોડાક વપરાયને સમવડ પડે તેમ ખીજ નવા થોડા બનાવતાં જવું, જેથી થેલા ભુના સાથ પહેંગના બધા એકદમ સાથે ફાટતાં બચે છે.

રેશમી કપડાંમાં ભેળેલું પારખવા હાઇડ્રોક્લોરિક એસીડ Hydrochloric Acid ના થોડા ટીપાં નાખવાથી નર રેશમ હશે તો બળીને કાણુ પડશે, સુતરની ભેળવાળું કપડું એસીડથી બળતું નથી.

ફ્લેનલમાં સુતરનો ભેળ હશે તો ખળખળતા પાણીમા થોડો વખત પાપડખાર નાખી તેને ચુકલે ઉકળતા નર ઉન હશે તો પાણી સાથુના રંગનું થશે અને ભેળ હશે તો પાણી નીતયું રહેશે.

લીનન સોણું પારખવા માટે તેપર ઝીસરીનનું ટીપું નાખવાથી વ્રત તેમા પચીને પથરાઈ જશે. સાધારણ સુતરના કપડામા તે ટીપું ઉપરજ રહેશે અદર પચતું નથી.

લીનનનો દોરો સળગાવ્યાથી પજરીઆ કરશે ને સાધારણ કોટનનો દોરો વ્રત સળગી જીડશે.

સોણુ લીનન ફાડતી વખતે કિનારી વળી કે ચીમળાઈ જતી નથી, સાધારણ સુતરાઉ કપડાની ફાટેલી બાજુ ધણીખરી વળીને ચીમળાઈ જાય છે.

લીનન સાધારણ એક ચારસ વાર કપડું સુમારે સાડા ચાર આસ થશે.

ભુનાં કપડાં સુધારવાં તથા ઉપયોગમાં લેવાં.

૧૧૯-આદરો ખીઠાનાની વચમાથી ધસાઇને ફાટવા આવે તો ત્યાંથી ફાડીને છુટી પાડી, નાકેના એકે છેડા લબાઇમા સાથે જોડી નાખવાથી આદર પાછી વપરાશમા આવશે.

નાના બચ્ચાંના પેટી કોટ ક્રોઝની નીચે પહેરવાના ટુંકા પડી મથકાને બને બનાના સાધા ગેખેડી છુટા પાડી કીનારીઓ સીવી લઇને એક બાજુ બટન ટાકી બીજી સામેની બાજુએ ટેપ અથવા પટ્ટી કરી બટનમા પોતી એ રીતે લબાઇમા વધીને બગડના ગાળા પણ મોટા થઇ પેટી કોટ પાછા વપરાય છે.

ટેમલ કલોથ તરાહના વણેલામા નજદીક દોરો આવવાથી ટકે છે, કાપી સલીઓ અથવા પટા પાડેવાની લબાઇની વણાતના દોગ કેટલીક વખત જલદી ટુતી ને ફાટી જાય છે.

ટેમલ કલોથ છેડા ઉપરથી ફાટી જાય તો ખુણાઓ કાપી ગોળ બનાવી પાછા સીવી લેવા.

નેટના ફાટેલા મોટા પડદા (કરટન)માથી સોળ કકડા કાઢી લઇને ફરતી કિનારી સીવી ટીપઇ પર અથવા ખુરશીની પીઠા વિગેરે ઉપર નાખવાના ઉપયોગમાં આવશે.

ટરફીય મોટા ફાટેલા ટુવાલોમાંથી ખીજ નાના ટુવાલો તથા બચ્ચાઓ ને નવાડતી વખતે સરીર સાફ કરવાના ખીસા ચેલી જેવા બનાવી શકાશે.

ફ્રીલના રમેલા પડદા ફાટી જાય તો તેટલા ભાગ ઉપર ઠીંગડું વળગાડી તે ઉપર રમના હાથ મારવાથી ઠીંગડું માલમ પડશે નહિ, શીવેલુ ઠીંગડા કરતા ઠીક લાગશે.

ગરમ ઓઢવાના ધસાયલા, જુના ને સુતરાઉ કપડાના બે પડ વચ્ચે મુકીને શીવવાથી તે સુજની તરીકે વાપરી શકાય છે.

ગરમ જુના મોજા ને તળીઆમાંથી કાપી કાઢી દુખતુ છૂટણુ હોય ત્યાં નીકેપ કપડો તરીકે પહેરવામાં વપરાશે તેમજ શુદ્ધ મુકવાની ચેલી તરીકે પણ ઉપયોગમાં લેવાશે.

સુતરાઉ જુના મોજા માં ૩ અથવા કપડાના કાપલાઓ ભરી જાળ રોલ જેવું બનાવી તે જમીન તથા ભુટને પોલીસ કરવાના ઉપયોગમાં આવશે.

જુના ઓવર કોટ, ફરના અથવા ખીજ જતના વપરાતાં કિનારી ઉપરથી ધસાઈને ફાટી ગયેલા હોય તો તેને નીચેથી કાપી નાખી તેમાંથી ટુકડા બદન તથા નાના કોટ બનાવી શકાય છે.

કપડાં રકુ કરવાની રીત.

૧૨૦-ઊનનાં ગુ થેલાં કપડા કાપખી બાજુએથી ધસાય અથવા ફાટી જાય તો અવરી બાજુએ નેટ જાડી ટાકી લઈ તેને મલતા ઊન અથવા દોરાએ નેટની જલ્લીમાં આડા તથા ઉભા ટાકાઓ રકુ કરવાની રીત મુજબ લેવાથી કપડું પાછું બાજુ થશે ગરમ જાડું કપડું યા રમ રકુ કરવા માટે નેટને બદલે ભરવાના કેનવાસનો ટુકડો લેવો.

મોજા, સ્ટોકીંગ પણ ઉપલી રીતે નેટ ટાકવાથી રકુ કરવાના સહેલા પડશે.

નાના બચ્ચાના મોજા એડી તેમજ છુટણુ આગળથી ધણી ખરા જલ્લી ધસાઈ ને ફાટવાનો સભવ રહે છે માટે નવા પહેરવા આગમ્ય રકુ કરવાની રીતે છુટા ટાકાઓ આડા ઉભા લીધાથી એવડી જાડાઈ થવાથી જલ્લી ધસાતા નથી.

મોજા રકુ કરતી વખતે ઉભા ને બદલે આડાં પકડીને કીધાથી પેહરતી વખતે હમેશા આડા પોહળાઈમાં વધુ બેચાય માટે રકુ કીધેલુ જલ્લી ફાટતુ નથી, રકુ ઉલટી બાજુથી કરવા, વીલાયતી પતરાંના રકુ કરવાનાં સચા પણ મળે છે.

રકુ કરવા માટે હમેશાં દોરો નરમ લેવો સફેદ યા રંગીન, જુના મોજાનો ઉપરોલો દોરો પણ રકુ કરવા કામ લાગશે.

ટેબલ ક્લોથ રકુ કરવા તેમાંનાજ નવાં યા જુનાં કપડાંમાંથી સસ્લા લાંબા દોરા કાઢીને રહેવા દઈ ખપ પડે ત્યારે વાપરવા, એજ દોરાનુ રકુ કીધેલુ ઝાઝું માલમ પડશે નહિ.

રેશમી કપડુ પશુ તેને મલતા રમના રેશમે રડુ કરવું.

પેત્ય વર્ક-Patch work.

રેશમી તથા સુતરાઉ રંગીન ટુકડાઓમાંથી શોલીતી ચીજો બનાવવી.

૧૨૧-રેશમી ડુલ તરાહવાલા તેમજ જાત જાતની અસલી તન છોષ, દુમાસ, કેપ, કીનખાખ, સાટીન વિગેરેના નાના મોટા કાપલાઓ એકઠા કરી તેના તરેહવાર ઘાટો જેવા કે ચોરસ, ત્રીકોણ, આઠ ખુણા, સ્ટાર, ક્રાસ પશુ રીતે કાપી ને જાડા સુતરાઉ કપડા પર બધા એક એકને અથડાવી સારી જેવી તરાહના આકારમા જોડવા પછી ખીશી નહિ જાય તેમ ટાંચણીઓ ખોસાવી અથવા લાખી ફાંક મારીને મમે એવા રંગીન રેશમ વડે દરેક કાપલાઓના સાધાઓ ઉપર ફેનસી ટાકા જેને ફેધર સ્ટીચ Feather stitch કહે છે તેવા કોષખી જાતના ટાકા બધે કાનારી ધકાય તેમ સામા સામી મારવા

ઉપલી કોષખી જાતના ધણુ કાપલાઓ હશે તો ટેબલનું કવર થા બારણાનો પદોડો એ રીતે જોડવી બનાવેલો ધણુ શોભે છે, જોષખે તો કોષખી ઘેરા રમની તથા ચાર આમળની ચારે બાજુ ફરતી પટ્ટી મુકવી થોડા કાપલામાંથી ટકીઆના કવરો ચોરસ બને છે રમ બે રંગી બે તથા આમળની લાખી ચીપોને સાથે જોડી નાખી ને પશુ ટકીઆના કવરો બનાવવા માટે ઠીક ઢિશે છે

સુતરાઉ છીટ, ફેટાન, ટેપેરત્રી વિગેરેના તરાહવાલા રંગીન મોટા નાના ટુકડાઓને જોડીને પેત્ય વર્ક માફક નાની થા મોટી વાપરવાની ચીજ કાપલાઓના પ્રમાણમા બનશે, સચામા એ સહેલાઈથી શીવાશે.

પેત્ય વર્ક બનાવવા માટે કોષખને તરેહવાર ઘાટો કાપી બનાવતા નહિ આવડે તો જેમ મમે તેમ મોટા નાના ટુકડાઓ એક એકની નજદીક બેળીને જોડવા પછી ફેનસી ટાકા મારી જવાથી પશુ સારું લાગે છે

કાળા કપડાંની ચોરડર ચોરસ અથવા ગોળ ટકીઆના ઘાટ મુજબ મુકવી અથવા તો કોષખી જાતના કપડાંનું આખા ટકીઆનું કવર બનાવ્યા પછી ખુણાઓ પર અથવા વચમા કોષખીજી તરાહના બરતના કે રંગીન ટુકડાઓ જોડવીને મુકયાથી દીપી નીકળે છે

લંબાયા ઘાટના ટકીઆના કવરો પશુ પેત્ય વર્કની રીતે અથવા સાદા બનાવવા પશુ લંબાઈમા બને છેડા અર્ધા ડુટ ને સુમારે લાખા રાખવા પછોળાઈ ટકીઆનેજ માપની રાખી શીલ્યા પછી બને છેડા ખુદલા રાખી ટકીઓ સરખો થોષ તે બને છેડા ને નાકાથી સહેજ દુર સોજી રંગીન દોરી વડે બાધી લેવા, જોષખે તો બને છેડે શોભે એવી લેસ ટાકવી

લેસ તથા નેટનાં બરેલા દુકડાઓને પ્રથુ ઉપલી કાપળી રીતે જોડવી નીચે રમીન અસતર આપી ટેબલ સેન્ટર અથવા ટકીઆ કે ટીપાઈના કવરો વિગેરે બનાવી શકાય છે.

લેસ તથા નેટ રમવા માટે રમવાની રીતમા જોવું.

કપડાંની ચીપો ફાડવાની રહેલી રીત, તથા ગોળ ચકરડું કાપવું.

૧૨૨-ચીપો પહોળી યા સાંકડી પાટા બાંધવા સારૂ કપડા-માથી લાખી ફાડવી હોયતો, નેટલી પહોળા જોધએ તેટલા સરખાં માપની એક બે પુટ નેટલી દરેક ચીપો છુટી પાડ્યા પછી ચાર, પાંચ, સાત નેટલી ફરવી હોય તેટલી સામટી એકી વખતે ફાડી કાઢવા સારૂ એક હાથે પહેલી, ત્રીજી ને પાંચમી ધરવી ને વચમાંની ગાળાની રહેલી બીજાં સામાના હાથમા ધરાવવી યા બીજી કાપ ચીજના હાથા સાથે છુટી બાંધી દબને પછી તેને જોરથી ખેંચીને ફાડવાથી દરેક ચીપો ચુથાયા વગર સામટી એક સરખી છુટી પડી જશે.

ચીપોનુ ગોળ બંડલ વીંટાળવુ પડીએ લાખી ફાડી હોય તેનો એક છેડો ખુરસીના હાથા યા ખારી ખારણુનાં ઉંચલ હોય, તેની સાથે બાધી પટીની લબાઈ નેટલા દુર ઉભા રહી, બીજો છેડો ગોળ લાકડી અથવા પેનસીલ ઉપર થોડો હાથે ટાપટ વિટાળીને પછી પેનસીલ ખેંચી હાથે એક સરખી ગોળ ફેરવી આગળ વધવું, જેથી ઉપર સરખી પટી વિટળાઈ જશે, ખજાસ થવે પેનસીલ વચમાંથી સેરવી કાઢવી

ગોળ ચકરડું કપડાં યા કાગળનુ કાપવા ટેબલ પર સરખુ મુકી સુમારે અઢારથી વીસ ઇંચ લાખી દોરી લઈ તેને દબલ કરી કપડાની અધવચે એક હાથે ખેંચી છેડા ધરી ને દોરીના બેવડે છેડે સુખડ પેનમા આટો લઈ ને બીજો હાથે ટાપટ ધરી પેનસીલવાલો હાથ આપો ગોલ એક સરખો ફેરવી જવાથી ગોળ આકાર પડે ને કાપી લેવું કપડાની અધવચમા ધરેલા દોરીના છેડા ટાપટ બ્યાં હોય ત્યાંજ એક હાથે ધરી રાખવા ફકટ બીજો પેનસીલનો હાથ ગોળ ફરતો ફેરવવો.

ઉપજુ માપ ગોળ તકીઆને સારૂ ચાલી શકશે

અધવચનો છેડો હાથે પકડી રાખવાને બદલે ટ્રોષ્ટ મ પીનમા દોરી પોષ્ટને કપડામા બેસાડી ને પછી બીજો પેનસીલવાલો છેડો ગોળ ફેરવી જવો કુડાળું કરવા માટે

ભરતકામ પરચુરણ.

૧૨૩-કપડામાં બળીનું ભરત Drawn thread work નાં દોરા સેરવી કાઢતી વખતે પુટી જાય તો ઊધી બાજુએ મુકો સાથુ યા સાથુનું શીજુ લગાડી મુકાયા પછી દોરા સેરવવા, જાત જાતની બળીએ કપડાં પર બનાવવાથી શોભે છે

આરકાનું ભરત કીનારી પરથી ચુકાઇ જતું અટકાવવા તેને મળતા દોરાએ હોલ કંગવાના ટાકાએ સીવવાથી ટકાઈ થશે અથવા ફરતું સચાએ સીવવું

રેશમનું ભરત કામ ખલાસ થાયને વધેલા દરેક રમના ટુકડાઓ એકઠા રાખેલા પેત્ર વર્કમા કામ લાગશે

દાણાનું ભરત ઝીણા કપડાં પર કરવા માટે ચીનારેલી તર્ગાં વાવું કાગળ કપડાની ઊધી બાજુએ સરખું ટાકી લઈ કાગળ સાથેજ ભરતા જવું, નૈયાર થાય ને નીચેથી કાગળ ફાડી નાખવું

દાણાની (ટેસલ) ઝાલરો બનીના શેડ પર ટાકવા માટે ગોઠવેલી તરાહ અથવા એકજ રમના દાણા લેવાને બદલે પચરગી વણીક બનના દાણા બેળી નાખી જેમ ગમે તેમ બેગસેલ પોઇને બનાવ્યાથી ઝાલર વધુ ગોઠે છે

દાણાની ચીજો જેની કે તોરણ, કોગે, ઝાલર વિગેરે ધુલથી મેલી થયેલી અથવા મારવાથી સાફ થાય છે

દાણાના પદ્મોએ ધોવા માટે ટકણ ખાર અથવા એમોનીઆ ગરમ પાણીમા પીગળાવીને બીનઆથી ધુલ નીકળે ને સોજ પાણીથી ઘોષ નાખવા, પછી જડા કપડા વડે નુહા ને બધી દોરીની હારો ખેંચીને સોસાયલી સરખી કરવી તોરનો વણી મેળી હોય નો ધોવી

કેનવાસનાં ભરતમાંથી દોરા કાઢવા લાખા વખતના ખુટી બેઠેલા પાછલી બાજુ પર સહેજ પાણી સગાડવું અથવા થોડો દુરથી તાપ બતાવ્યાથી દોરા નરમ થઈ સહેલાઈથી ખેંચાશે

કુલો કપડાનાં બનાવેલા શણગારમા વાપરવા સોજ કપડા પર મન પત્ર તરાહ યા તો જાપ મુજબના આકારમા ગોઠવી રેશમ કે દોરા વડે ટાકવાથી શોભે છે એ મુજબ જમવાની ટેબલપર વચમા મુકવા સાર તાજ ધુલને બદલે ઉપયોગી થઈ પડશે, જોઈએ તો થોડાક તાજ પાદડા કોઈ વખત તેમા બેળીને મુકવા કુલો કપડાના ચુકાયેલા ગરમ પાણીની વરાળ પાસ ધરવાવી સરખા થશે, ચુકાયેલી કીનારી કાતર વડે કાપી સરખી કરવી ૨ જો ઝાખા પડેલા વોટર કલરે સુધારવા

રગીન કાગળના બનાવેલા કુલો પણ એ રીતે શણગાર કરવા વાપરી શકાય છે

છાપ.

૧૨૪-કાગળના છાપ આવે છે જે કપડાપર ઉઘા મુકી તેપર ગરમ અગ્ની ફેરવ્યાથી તરાહ પડશે, તેજ તરાહ પાછી બીજા કપડા પર પાડવી હોય તો તે જાપેલા કાગળની નીચે કાગુ કારબન પેપર Carbon Paper મુકી સુખડ પેન બધી તરાહ ઉપર ફેરવી જવાથી જાપ ઘેરો થઈ ને બીજા કપડા ઉપર સારી રીતે પાછો પાડી શકાય છે. લાકડાના જાપ જાપવા માટે પાતલુ ગુદરતુ પાણી બનાવી તેમાં

ચાકની બારીક ભુકી બેળી વાપરવું, છાપો ઉઘા મુકતી વખતે મુકા-
યને બ્રહ્મ મારી અંદરનો ચાક કાઢી નાખવો. લાકડાનાં છાપ પરથી
કામળ પર ઉતારી લેવા રાજમની ભુકીમા ખીજી કોષખી જતની લાલ
અથવા કાળા રંગની ભુકી બેળી છાપ પર પાંચરી ને તેની ઉપર સફેદ
કામળ મુકી ગરમ અન્ની ફેરવ્યાથી રાજમ તવાઈ ને બધી તરાઈ
કામળ પર ઉતરશે તે કામળ પાછું કપડા પર છાપવા વપરાશે.

કામળ અથવા કપડા ઉપરની કોષખી તરાઈ ખીજી કામળ ઉપર
ચીતારી લેવા માટે ઉજ્જસવાલા બારીના કાચ ઉપર પહેલા તરાઈવાલી
ચીજ મુકી તેની પર કામળ મુકવાથી તરાઈ સહેલાઈથી દીશી ને
ચીતારી સકાય છે

ગુંથવાનું, ઊંન વિગેરે

૧૨૫-ઊંનનાં મોઝાં ગુંથતી વખતે તળીઆના ભાગમાં ઊંનને
મળતા રમ્મો દોરો સાથે બેળીને ગુથવાથી તળીઆ જલદી ધસાઇને
ફાટશે નહિં.

ઊંનના દડો બનાવવો જલદી છુટી નહિ જાય તેમ કરવા
ચાર આંગલા ઉપર થોડા આટા ઊંનના વી ટાળી બાહાર કાઢી લાંબુ
પકડી અર્ધા ભાગ ઉપર સાધારણ રીતે દડો વી ટાળીએ તેમ બધું
ઊંન વી ટાળી જમ ને છેડો આવે તે દડામા ખોશી દેવો આંગલા ઉપ-
રનો અર્ધા ભાગ દડાની બહાર રહેલો હોય તે સભાળથી આખો ખેંચી
કાઢવાથી ઊંન ધીરે ધીરે સરીને દડાની અંદરથી નીકળ્યા કરશે.

ગુંથવાના મુઠ્ઠામાં હાડકા અથવા હાથીદાંતના મરડામ્મ મલકા
સીધા કરવા તે પર ગરમ પાણી રેડવું, વરાળ આગલ ધરવા અથવા
તો ખળખળતા પાણીમા ઘોળવા, પછી દડા પાણીમાં ઘોળવાથી સરખા
થાય છે, જડા ને પાતલા કરવા વિષે હાથીદાંતમા આપેલું છે

સુતલી પાતલી લમ્બ જડા મુઠ્ઠા વડે માછીમારની જલને મલતી
જલની સહેલી તરાઈનો મોટો દુકડો ગુથેલો જમીન અથવા બારી-
બારણા ધોવા ગુજવા માટે લાખો વખત ટકશે.

દોરાનું ગુથેલું જેવી કે લેસો વિગેરે જનતાં સુધી દીધે હાથે
ગુથવી જે ધડી ધડી ધોવાતા જડી થાય છે, ચોરસ ખુર્નાવાલી ચીજ
ગુથેલી આગલ ચલાવવા સમજ નહિ પડે તો નાની આરસી તે પર
ધરીને જોવાથી છેલું ગુથેલું ખુનું આગલ ચલાવવા માટે સમજ પડે.
તેવી રીતે દીશે છે

મકરણ ૧૭.

કપડાં ધોવાં, મુકવવા અને અન્ની કરવાં.

૧૨૬-કપડાં ધોવા ધણીક ચીજો વપરાય છે: સાથુ વીલામતી
તેમજ મામથી કેટલીક જાતનાં, અરીઠાં, વોશીંગ સોડા, ટંકણ ખાર.

ફટકડી, એથેનીઆ, શી બુનો રસ, નીમક, કોશી, સરકો, ખાડ, યુલુ, પર્વ એસ, પાઇપ ક્ષે નામની મટોડી, કીમ એફ ટાટર, ટોપીન-ટાઇન, પેરેશીન, જીન દારૂ વિગેરે, સર્વે જુદી જુદી રીતે ઉપયોગમાં લેવા આગલ આપ્યું છે. પહેલા પાણીમાં ઓળી રાખવાથી મેલ વિગેરે નરમ થઇ સહેલાઈથી ધોવાને.

બાર સોપ, સનસાઇટ સોપ સાધારણ ચાલુ વપરાશમાં લેવાય છે તેમજ લક્ષ્મી Lush પણ કપડા ધોવા નાટે સારો છે. પાટીઆના મોટા ટુકડા અથવા ડ્યેટ જેવી કાચની લાકડાની પટીવાલી ફ્રેમ આવે છે તેની ઉપર કપડા ને સાણુ લગાડી ધસવાથી સહેલું થશે, જોઇએ તો સોપ જેલી નીચે આપવા મુજબનીમાથી થોડી વાપરવી અથવા સાણુનું થટ પાણી બનાવી તે કપડા પર નાખી ધસવા, આખા સાણુના ટુકડાને બદલે.

મેલા કપડાને સાણુએ ધસવા પછી મોટા વાસણમાં પાણી રેડી થોડો વોશીંગ સોડા નાખી ચુદલે ઉકાળતી વખતે લાકડી અથવા લાકડાના ચમચાએ ફેરવવા ઉતારીને સોજા પાણીમાં ધોવા, કેટલાક ઉકાળવા વગર પણ ધોઇને સુકવે છે. રંગીન માટે આગલ આપ્યું છે. હાલમાં વીજળી Electricity તથા ગેસથી ચાલતા યંત્રો પણ કપડા ધોવા તથા ચરત્રી કરવા માટે આવે છે.

સખત હડીને બરફ પડતી જગ્યા પર કપડા ધોઇને પછી સુકવ્યા આગમચ નીમકના પાણીમાં ઓળવા કારણકે સાદા પાણીવાલા પર બરફ બધાઇ જાય તેમ નીમકવાલું બધાશે નહિ.

સાણુ પીગળાવવો નારની જાલી કે ચાહની ચારણી લઇ તેમાં સાણુ મુકી હડ અથવા ગરમ પાણીની ધાર રેડવાથી નીચે મુકેલા વાસણમાં પોતીકી મેળે પીગળા ને પડશે અથવા તો હડા કે ગરમ પાણીમાં સાણુ મુકી રાખવાથી પીગળા જાય છે. એવા ઉપયોગ માટે વધેલા સાણુના ટુકડાઓ એકઠા કરી વાપરવા નૈયાર થાય ને બરણી કે બાટલીમાં ભરી રાખી ખપ પડે તેટલું કપડા ધોવા લેવું અથવા નાના ગોળ દાબડામાં ને તળીયા તેમજ ધાકણ પર ખીલા વડે કાણુ પાડી તેમાં ટુકડા ભરી પાણીમાં હલાવવાથી શીણુ થશે.

સોપ જેલી Soap Jelly બનાવવા અર્ધો રતલ વે.શી ગ સોડા ને કોડીના વાસણમાં બે બાટલી ગરમ પાણી લઇ પીગળાવી રાખવો, સાણુનો બુકો અર્ધો રતલ ખીજ બે બાટલી હડા પાણી સાથ ચુદલે એસ પાડી પીગળે કે ઉપલી મેળવણી તેમાં રેડી થટ જેલી જેવું થાય ને ઉતારી બરણીમાં ભરી રાખી ખપ પડે તેટલું કપડા ધોવા લેવું. બાલ ધોવા માટે સોપ જેલી સોડા વગરની બનાવવી. ખીજ રીત એક રતલ સાણુ ને હડી પાઇટ પાણી સાથ ચુદલે મેળવી તેમાં બે ઓંસ ટકણુબાર અથવા એથેનીઆ બેળી હડ પડી કંઠણુ થાય ને જોઇએ તો નાના ટુકડા કાપી ને કપડા ધોવા માટે રાખવા.

પાણી ધોવા માટેનું મેળુ અથવા મદલુ હોય તો પાણીની બાબતમાં સ્વચ્છ કરવાની ધણીક રીતો આપેલી છે.

કપડા ઘાતી વખતે સરીરમાંના કપડા બીનાય નહિ તે સારા આમડા અથવા ઝડા કપડાના એપ્રન Apron કમરથી પગ સુધી બાંધવાં

કાચા રંગનાં કપડાં ટંકણ ખાર Borax માં ધોવાથી રંગ જતો નથી તેમજ સરકો અથવા નીમક પણ વપરાય છે એક બાટલીમાં એક મોટા ચમચાને સુમારે લેવું. ફટકડીના પાણીમાં યોગવાથી પણ કાચો રંગ ઓગળતો નથી

સફેદ કપડાં કીમ ઓફ ટાટર પાણી સાથે ભેળી લેવો, અથવા પાછપ કહે પાણીમાં ભેળવી તેમાં કપડા યોળી રાખવાથી ધણું સફેદ થશે, કાચા રંગ માટે પણ વાપરવી ટરપીનટાઇન અથવા ટંકણખાર પાણીમાં સહેજ ભેળવું.

પીળાં પડી ગયેલાં કપડાં સફેદ કરવાં એક દિવસ ઊસના પાણીમાં યોળી રાખવા પછી ધોવા, અથવા ઘાતી વખતે પાણીમાં એક ચમચી કાળી શાદી ભેળવી.

જુના પડી રહેલા પીળા ચથલાં માટે જે પાછટ પાણીમાં એક ઓસ તબાકુ ઉકાળી કપડાને ટેબલ ઉપર પાચરી બ્રશ વડે તે પાણી ધસવું પછી સોજાં પાણીએ ધોઈ તબાકુનો વાસ કાઢી નાખવો, એ રીતે પાછા સફેદ ને નવા જેવાં કપડા થશે. કીમ ઓફ ટાટરમાં આખી રાત યોળી રાખવાથી પણ સોજાં થાય છે.

મેલ કપડાંમાંના કાઠવા ધડાના કાઠલાંને એક ઝીણા ખારીક કપડાની કાચલીમાં બાંધી પાણીમાં કપડાં ઉકાળતી વખતે સાથે નાખવા અથવા નીમકના પાણીમાં યોળી રાખવાં.

સાબુના પાણી સાથે સોડા ખાર ભેળી તેમાં કપડા ઉકાળવાથી મેલ નીકળે છે. પરસેવાના ડાઘ કાઠવા ડ્રાઇ કલીનમાં આપવા મુજબ કરવું. ધણું મેલા કપડાં ને એક પાછટ પાણીમાં એક ચમચો ટરપીન-ટાઇન અથવા પેરેરીન નાખીને ધોવાથી સોજાં થાય છે અથવા પાણીમાં સહેજ ફેરાસીન તેલ નાખવું. છેલ્લે ગુલીના પાણીમાં યોજવાં મલા તથા બાઉ પરનો મેલ નહિ નીકળે તો ઘાતી વખતે બ્રશ તે પ્રર ધસવો અથવા કપડાં ઘાતી વખતે થોડીક લી જુની ચીર કાપીને પાણી સાથે નાખવી. ડાઘો કાઠવાની રીતો આમલ આપી છે.

વરસાદના વોટર મુક્ર ઓવર ફ્રાઇ ધોવા માટે સાબુ મુદલ લેવો નહિ પણ ત્રણ એકન પાણીમાં એક રતલ ને સુમારે ફટકડી પીમળાવી લેવી.

ગ્રે લાઇમ Grey lime એક જાતનો ચુનો મુઠીભર એક બાલદી પાણીમાં પીમળાવી તે પાણીમાં બીજુ કપડું યોળી ઓવર ફ્રાઇને નુકલો.

કાચા રંગના તથા બીજાં કપડાં ધોવાં.

૧૨૭-કીટ, મસલીનના રંગો સાબુએ ધોવાથી ફેટલીક વખત ખરાબ થાય છે. પાણીમાં યોગા અથવા યુલુ ઉકાળી યોળી

કાઠી તેમા ઘાયા પછી બીજા પાણીમા ઘાવા, જોઈએ તો ઉકાળતી વખતે યુલાની પોટલી કપડાંમા બાંધી ને પાણીમા નાખવી.

ટરપીનટાઇન, નીમક અથવા સરકો પાણીમા થોડો નાખી તેમા કપડા ઘાવાથી પણ કાચો રંગ ઓગળી ખરાબ થતા નથી, ધણુ મેળા હોય તો થોડો વખત એમા બોળા રાખ્યા પછી ઘાવા.

આમ્લીના ઝાડના થોડાક પાંદડા પાણીમા ઉકાળા માળી ને તેમા થોડો વોશીંગ સોડા પીગળાવી તેમા કાળા અથવા કાંઈપી કાચા રંગના કપડાં ઘાવાથી રંગ જોવા ને તેવો રહેશે.

રંગીન કાપડો કપડુ પાછલ આપેલી રીતે યુલાના પાણીમા ઘાવુ, અથવા સરકો ને નીમક બેગેલા પાણીમા બોળા રાખી ને સુકાયા પછી પાછુ સોજા પાણીએ ધોઈ નાખવુ.

કાચા રંગના કપડા સુકલે ઉકાળવા નહિ તેમજ બીજા સફેદ કપડા સાથે ઘાવાથી કાંઈ વખત તેનો રંગ ઓગળી સફેદને લાગે છે. ધણુ તડકાંમા સુકવ્યાથી પણ રંગ ખરાબ થશે.

ઝાયામા ઉલટા નાખી સુકવવા.

કાચા રંગના કપડાં ઘાવા માટે આગલ આપ્યું છે.

ગુલાબી, જાંબુડા, તથા લાલ રંગનો કેલીકો ઘાવા એક બાલદી પાણીમા એ મોટા ચમચો સરકો અથવા ફટકડી બેળવી, લાલ શાદી પણ કાંઈ વખત બેળે છે.

દ્રાક્ષ તથા જાંબુડા રંગ સાફ વોશીંગ સોડા, ટકલુખાર, અથવા એમોનીઆ કંઈપી પાણી સાથે બેળવુ.

ખુદસો જાંબુડા રંગ ઘાવા નીમક, ટકલુખાર કે ફટકડી, એમાની એક ચીજ બેળવી.

નેવી જાંબુ ઘેરાને નીમકના પાણી સાથે ઘાયા પછી ગુલીના પાણીમા બોળા ઝાયામા સુકવવુ.

લીલો રંગ સરકા અથવા ફટકડીના પાણીમા ઘાવાથી સોજો રહે છે.

લવ હર માટે શુગર ઓફ લેડ Sugar of lead ની ભુકી એક ચમચો એક જેલન પાણી સાથે લેવી.

બ્રુ, આડિન તથા ઐ રંગને ઘાવા એક જેલન પાણીમા એક પ્યાલુ નીમક ને એક મોટો ચમચો ફટકડી બેળવી.

પીળા ચામડીના તથા તપખીરીઆ રંગો સાફ સુકાં ધાસ ઉપર ખળખળવુ પાણી રેડી પાસનો રંગ તેમાં ઉઘરે ને ધાસ કાઢી નાખી તે પાણી ઘાવામા વાપરવુ, અથવા ચાલુ પાણી લેવુ.

કાળા રંગવું કપડું હા પાણીમા ટકલુખાર, એમોનીઆ અથવા રંગેજ કોરી કંઈ પણ બેળી તેમા થોડો વખત બીનબા પછી ઘાવુ મલિફલ આર પાંચ ને છુદી કપડુ દુબે તેટલું પાણી લઈ સુકલે ઉકાળી પાણીનો રંગ માલફળ એમલી ઘેરો પીળા દીશે ને.

ઉતારી માળા કાઢી ને કાળુ કપડુ તેમા બોળ્યાથી ઝાંઝો પડેલા રમ પાછો કાળાશ પકડશે એ રીતે રેશમી અથવા સુતરાઉ કપડા ને કરવુ, બેઠએ તો વધુ માવફળ લેવા. પટેટાને બાપી કાઢી તેના પાણીમાં બોળ્યાથી પણ કાળા કપડાનો રંગ સોજે થાય છે.

રંગીન ચળકટુ સાદીન જેવું સુતરાઉ કપડું ધોવા માટે પાણીમા એપસમ સોલ્ટ Epsom Salt નાખવાથી કાષ્ઠી રંગનુ કપડું ખરાબ થતુ નથી

પુકા સાથુના પાણીમા નીમક અથવા પલ્ એશ બેળીને ધોવા પછી એજ મુજબનુ સર્વે ખીજ સોજ પાણીમા લઇ તેમા ધોઈને પાતલી કાજના પાણીમા બોગી નીચવ્યા વગર મોટા સફેદ કપડા પર પાથરી ને જોળ વિટાળી રાખી એ કલાક સુધી ને ત્યાર પછી કપડાની ઊંધી બાજુ પર અચ્છી મારવી

બડાં કપડાંના બારીના પહડા મેળા થયલા ધોવા સાફ સાથુનુ પાણી કરી નાનો દાતનો બ્રશ તેમા બોળી તે પર બધે ધસવુ, એકદમ બીનવી નાખવા નહિ, આખા સાફ થાયને નરમ કપડાએ ધસીને નુકસા પછી તુરત સરખા જોળ વિટાળી દબને પછી પાછા ખુલી નાખી સુકાવા દેવા, એ રીતે સરખા રહેશે કુચાયલા લાગતા નથી

વોલ્લનુ બારીક કપડું ધોવા પુકા પાણી સાથ થોડા એમો-નીઆ ને સોપ જેવી બેળી વાપરવુ છેલ્લે કડા પાણીમાં વીંછરતી વખતે થોડા ટકણ ખાર અથવા ગુદર થોડા નાખવાથી સ્કેજ હારની માફક કડક થશે, એ મુજબ બોળવાથી કાષ્ઠી બારીક કપડું કડક ને સફાઈદાર થાય છે કપડામા સુગંધ આપવા માટે છેલ્લાં સોજ પાણીમા ઓરીસફ્ટ Orrisroot નાખવાથી તેનો પમરાત કપડામાં થેવશ થશે.

બારીક કપડાં કાષ્ઠી જાતના હાથમા દાખીને પાણી કાઢવું અથવા પાણી સાથ નીચરાતા સુકવવા, જોરથી નીચવેલા ખરાબ થઇ ફાટી જાયછે. કપડુ સુતરાજી ગરમ યા રેશમી લખાઇ પોલોનાઈમાં ટાંકેલુ હોય તે જિએડી મોટું કરવુ, ધોવા આગમય ઉઘેડવાથી તેના સહ ધોવા પછી માલમ પડતા નથી તેમજ થોડુ પણ ફાટેલુ હોય તો ધોવા આગ-મય સીવવાથી વધુ ફાટશે નહિ.

સફેદ કપડુ ધોઈને વાપરવું નહી હોય તો બહુ મજળમાં વીટાળવાથી સફેદજ રહેશે, પીળુ થતું નથી.

ઝાલર (ફ્રીન્જ) ધોવા પછી એક એક સાથ મલી ગયલી છુટી પાડવા બેઠિ હાથમા પકડી બોળીઆ પછી ટેનલની કીનારી ઉપર ઝાલરને ઠોકવી અથવા તો સંભાળીને બડા નીખીઆએ બોળવાથી છુટી થઇ સરખી દોરે છે.

મોળાં મુતરાહિ તથા રેશમી.

૧૨૮-રટાકી ગ તથા મોળાંનાં રમ આખા પડી જાયતો કાચા રગમાં આપેલી રીતે ધોવાથી સોળ રેહશે નવા મોળા કાષ્ટક પહેરવા આગમ્ય ધોષને વાપરવાથી વધુ વખત ટકે છે.

કાળા રગનાં મોળાંનો રમ ઓગળે તો કાળા મરીની ભુટ્ટી નીમક, અથવા સરકો કપ્પણ પાણીમાં નાખી ધોવા, રંગીન મોળાં પણુ એજ રીતે ધોવા, આખો કાળો રમ ગુલીનુ ધણુ થેર પાણી બનાવી તેમાં ધોવાથી સોજે થશે.

મોળા ગરમ ધોવા સાફ સાબુને ખારીક કાપી પાણી સાથે ચુઢલા પર જોસ પાડી પીગળી જાય ને તેમાં થોડું ઠંડું પાણી રેડી શીન ચઢાવી તેમાં મોળા ધોષ ને પછી સોળ પાણીએ વીછરીને સૂકવવા.

રેશમી સફેદ મોળા પણુ ઉપલી કાષ્ટથી રીતે ધોવા અથવા ગરમ પાણી સાથે ટકણુખાર બેળાને ધોવાથી પીળા પડશે નહિ.

રેશમી મોળા પગમાં પહેરવા પછી તેમાં ઝીણુ કાણુ માલગ પડે તો સેહજ સુકો સાબુ લગાડી દેવો જેથી ધસાધને વધુ ફાટશે નહિ, પગમાંથી કાઢવા પછી ઘૂરત રડુ કરી દેવા.

મોળા લાખો વખત ટકે માટે નીચે પહેલા જુના પહેરીને તેપર નવા પહેરવાથી જલદી ધસાધને ફાટશે નહિ, કાષ્ટકના પગના ટળી-આખા આટન ડોવાથી આખો વખત પહેરતા જલદી ધસાતા નથી.

તેમજ ધણી ઠંડીમાં મુસાફરી કરતી વખતે જુદની ઉપર પાછા ખીજા મોટા રટાકી ગ આખા પહેરી દેવાથી કુદ પગને વધુ રહે છે.

ધણા જુનાં ને બરોબર ધડી વાલી આગલો ભાગ અદર નાખી ને તે પર સચાએ શીવીને ચોરસ જડા ટુકડા બનાવેલા ચુઢલા આગળ ગરમ વાસણો ઉતારવા કામ લાગશે.

લેસ જાત જાતની ધોવી.

૧૨૯-લેસ ધોતી વખતે તે પર સાબુ ધસવો નહિ પણ શીણુ ઘટ બનાવી તેમાં બેળાને સભાળથી ચોળવી, ધણી મેલી હોય તો પહેલા ઠંડા પાણીમાં બેળા રાખ્યા પછી ગરમ પાણી સાથે ટકણુખાર બેળાને ધોવાથી સાફ થશે. ખીજી રીત એક સોજ મોટી બાટલી અથવા જોળ લાકડાના ટુકડા ઉપર ફરતી લેસ સરખી જોળ વી ટાળીને પહેાળાં વાસ-ણુમાં સાબુનું પાણી કરી તેમાં કુબાડી રાખી ને પછી જોળ જોળ ફેર-વ્યાથી તેમાંનો મેલ નીકળે ને સોજ પાણીમાં પણુ એજ મુજબ ધોષ નાખી બાટલી પરથી કાઢી ને કપડાના બે પડ વચ્ચે દાખી તેનો બીનાસ મુશી લીધા પછી ખીજા સુકા કપડાના પડમાં મુકી અચ્છી કરવી.

લેસને કડક બનાવવા ઠંડા પાણીમાં બેળા પછી ઘૂરત ગરમ પાણીમાં બેળા ને અચ્છી કીધાથી પણુ કડક રહેશે.

વધુ કડક જોઇએ તો ખાડ, સાકર, ચોખા, કોનફલાવર અથવા ગુદર કષ્ટપશુ લઇ તેનું પાતણ પાણી બનાવી તેમાં યોગીને અત્તી ફેરવવી, અત્તી નહિ હોય તો ઊપલી રીતે જોળ વીટાળીને ઘાયા પછી સોજા ટેબલ પર દાખીને જોળ વેલ છે વણીએ તે મુજબ ફેરવ્યા કીધાથી સુકાઇને અત્તી માફક સરખી થાય છે

સોજા ફેશમી અથવા સુતરાડી લેસ ધોવા આગમય રાતથી દુધમાં યોગી રાખીને પછી સાણના પાણીમાં ઘોઈ સોજા પાણીએ વીછરી ને હાથની હથેલીમાં સરખી પકડીને દાખી પાણી કાઢવું, જોરથી નીચવેલી લેસો ચુકાઇને ફાટી જાય છે. સુકવવા માટે ફેલેનલનાં કપડામાં દાખી રાખવી અથવા સોજા કપડા પર ટાયણી ખોશી સરખી પાયરી ને સુકાયા પછી ટાયણીએ કાઢી લઇ તે પર ખીજી કપડું મુકી અત્તી મારવી, કાગળ કે કપડું વચમાં મુકવાથી અત્તીના ખુણાએ લેસમાં ભોકાઇને ફાટશે નહિ, તેમજ ચુકાયલા ખાચા, લુપ, અણીએ વિગેરે લેસના સરખા કરવા પછી અત્તી ફેરવવી.

કાળી ભરેલી લેસ અથવા નેટ પર ભરેલું કપડું ઘાતી વખતે સાણતુ ગરમ પાણી લેવું, જોઇએ તો તેમાં એમોનીઆ થોડાક બેળવા, એમોનીઆ ને બદલે દારૂનો અર્ક નેટ કણખાર એક એક ચમચી એક ખાલા પાણીમાં લેવો

જીન દારૂ ને ચાહના ઠંડા પાણી સાથે બેળીને ધોવાથી પણ કાળા લેસ સોજા થશે

રંગ ઝાંખો સોજા કરવા કોશી ધણી જોગ કાળા બનાવી ને કડી પડે કે તેમાં લેસને યોગ્યા પછી હથેલીમાં દાખી બધું કોશીનું પાણી કાઢી નાખી ને ઊપલી રીતે અત્તી કરવી.

પાણીમાં સરકા બેળા તેમાં યોગ્યાથી પણ કાળો રંગ સોજા થશે, અથવા રંગ સુધારવાની રીતમાં માયફળનું પાણી બનાવી તેમાં યોગવી, લેસો ધોવા વગર સાફ કરવા માટે દ્રાષ કલીની ગ ભુવો

નેટનું કપડું તથા પદડાઓ ધોવા.

૧૩૦-નેટના પદડા ધોવા આગમય ધુલ કચરો પખોડી ને ધૂકાં પાણીમાં સોડા ખાર પીગળાવી તુરત ધોવા, લાંબો વખત યોગી રાખવાથી સોસાઇ જાય છે.

ધણા મેલા હોય તો પાણી સાથે એમોનીઆ બેળવાથી મેલ નરમ થઈ નીકળશે પાણી દાખી ને કાઢવું જોરમાં નીચવ્યાથી નેટ ખરાબ થશે.

ખીજા ઘેરા છોરા રંગના પદડા અથવા લેસ કે કપડું ધોવા પછી હાર આપવાની કાજીમાં અથવા સાદા પાણી સાથે સફેજ ફેસર, કોશી કે ચાહ કષ્ટપશુ બેળ્યાથી તેનો રંગ ખુદલો પડશે નહિ. સફેદ પદડા કાજના પાણી સાથે થોડો ગુદર કે ગુલી નાખી સફેજ કડક જોઇએ તો બનાવવા.

સુકવવા માટે જમીન સાદી અથવા ધાસ પર પાથરવા આગમ્ય છે માથુસ ધરીને પહોળાઈ તથા લંબાઈમાં આસતેથી એવવાથી સૌસાયલા સરખા થશે દોરી પર સુકવતી વખતે સરખા નાખી છેડાઓ ટાયણી વડે ખોશી ને વચમાની કરચલી કાઢી નાખવી

સુકવવાની જગ્યા નહિ હોય તો સરખા કીધા પછી તુરત પાઠા ટાંગી દીધાથી પણ હવામાં જલદી સુકાઈ જશે

ફાટેલા નેટના પદડાઓમાંથી બીજી ઉપયોગની ચીજો બને છે, તેમજ એના દુકડા નુછવા કરવા માટે બીજા કપડા કરતા વધુ સારા છે

ગરમ તથા ગુંથેલાં કપડાં ઓઢવાના વિગેરે.

૧૩૧-સફેદ ફૂલેનલને બીજા કપડાની માફક સાથુના ગરમ પાણીએ ધોવી, ખળખળતુ પાણી લેવું નહિ તેમજ તે પર સાથુ પણ ધસવો નહિ, સાથુને બદલે ટકણખાર જોડએ તો વાપરવો. વોશીંગ સોડાથી ફૂલેનલ ખરાબ થાય છે પટેટા પાણીમાં ઉકાળી ને તે પાણી ઘોળામાં વાપરવું

૨ ગીન ફૂલેનલ ધોતી વખતે ગરમ સાથુના પાણી સાથ ચોડો. ઓટમીલ Oat Meal પીગળાવીને તેમાં ધોવા પછી છેલ્લે વીછરતી વખતે નીમકનું પાણી લેવું જ્યોત્તી ૨મ ઓગળતો નથી કોષખી કપડું ગરમ બનતા સુધી તુરત ધોવું

ફૂલેનલ સૌસાય નહિ તેમ ધોવી એક બાત્રડી પાણીમાં એક ઓસ પોટેશ પીગળાવી તેમાં થોડા કલાક બોળી રાખી ને તેજ પાણીમાં સાથે ચુલ્લે ગરમ કરતી વખતે એક લાકડી વડે તળે ઉપર કર્યા પછી ઉતારી ને બીજા સોળ પાણીમાં ધઉનો આટો એક ચમચો મેળવી તેમાં વીછરી ને સુકાતી કરવી

એમેનીઆના પાણીમાં પહેલે ધોઈને પછી સાથુનાં પાણીમાં ધોવાથી પણ સૌસાતી નથી

ફૂલેનલ ગરમ રાખવા સાફ છેલ્લા પાણીમાં એક મેસને એક ચમચો ગ્લીસરીન નાખવું સાદા પાણીમાં નાખી તળાયામાં દુબે કે તુરત નીચળા વગર કાઢી ને સુકવવાથી પણ નવી ફૂલેનલ સોજ રહેશે

મેલ ગરમ કપડાનો કાઢવા યોગવાને બદલે આટો ગુડે તેમ કરવું, પાણી કાઢવા માટે નીચવવું નહિ પણ બે હાથમાં દાખીને પાણી નીકળ્યા પછી આફ તેમજ જીલુ કપડું એચી ને સરખું કરી સુકવવું

પીળી થઈ ગયેલી ફૂલેનલ સફેદ કરવા ધોવા આગમ્ય લી જુનો રસ કપડું બીનાય તેટલો કાઢી તેમાં ચોડો વખત બોળી રાખી ને પછી ધોવાથી સફેદી પર આવશે.

કોષખી જાતનું સફેદ ગરમ કપડું ધોવા પછી ધણાજ ખુલ્લા રમના ગુલીના પાણીમાં યોગવાથી જલદી પીળું પડતું નથી.

આલપાકા કાળો ધોવા સાર વરસાદના પાણીમા ત્રણ મિનિટ ચુકલે ઉકાળાને કાઢી લઈ નીચવી નાખીને ગુલીનું ઘેરા રમનું પાણી બનાવી તેમા અધી કલાક બીનવી ને પછી સુકાતો કરવો

ટકણુ ખાર પણ થોડો નાખવાથી કપડાનો ચળકાટ ઝાંખો પડશે નહિ

પટેટાને જાલ સાથ ખમની પાણીમા એક દીવસ રાખી મુકી બીજે દીવસે ચાળણીમાથી ગાળી કાઢતા પાણી કાળા રમનું માલમ પડશે તેને થોડા કલાક રાખતા નીચે પટેટાનો ઠરો બેશી જાય ને નીતયું પાણી કાઢી લઈ તેમાં આલપાકાનું કપડું બોળાને નીચવી કાઢી બીજા કપડામા વીટાળી સુકું થાયને અત્ની કરવી.

ગરમ મરીના અથવા કેશમીરનાં કાળાં કપડાં માટે એમોનીઆ અથવા ટકણુ ખાર પુકા પાણીમા નાખી રાતથી બીનવી સહવારે નીચવ્યા વગર સુકાતું કરવું, સહેજ બીનું હોય ને અત્ની કરવી, અથવા તો ગરમ કપડાની રીતે ધોવું. રમ ઝાંખો લાગે તો સુકાવા પછી માયફળનું પાણી સ્પર્શ વડે લગાડવું

સજ્ કાળી કે બહુ બલેક રંગની ધોવા સાર પુકા એક બાલડી પાણીમા થોડો સફેદ સોજો સરકો પાસેર જેટલો નાખવો અથવા આખવી Ivory ઝાડના પાદડા ઉકાળેલું પાણી તે પાદડા કાઢી નાખી ને તેમા કપડું બોળી રાખી પાણી તફન ઠંડું પડે ને નીચવ્યા વગર કાઢીને નીમરાતું સુકાવા દીધાથી સોજી થશે

ગરમ ઉનના ગુથેલાં કપડાં ધોવા આગમય તેના બટનો ટાંકેલા કાઢી લેવા

બ્લાઉઝ, જરસી વીગેરે ધોવા આગમય તેની પહોળાઇમાં નીમથી સુતરઉ કપડાની પટ્ટી ટાકી લીધાથી તે ઝાઝું સફેદાતું યા સોસાતું નથી ફેલેનલની રીતે ધોવા, પણ નીચવવા વગર સુકવવા, તરાહવાળા રંગીન કપડા ધોવા પછી જડા ટરકીશ ટુવાલોનાં પડમાં મુકી દાખવાથી કાષ્ટબી રમ ઝોમળતો હશે તો નીચલી સફેદ બોય પર લાગતો નથી

ઘણાં મેળા થયેલા સફેદ કપડાં કાષ્ટ રીતે સાફ નહિ થાય તો ખળખળતા સાથુના પાણીમાં એક રાત બીનવી રાખી સહવારે ખરોખર ધોઈ ને બીજા પાણીમા વેલાતી મીઠું Magnesia Sulphur ને સોડા ખાર એક એક ચમચી મેળી ચુકલે પાણુ તે કપડું પાચ મિનિટ ઉકાળા ને ઠંડા પાણીમાં ધોવાથી સફેદી પર આવશે. ઉનની વનેલી કચલીઓ પણ એ રીતે મેલી થયેલી સોજી થાય છે

ગરમની ધુઈ આપવાથી પણ પીળું કપડું સફેદ થશે

ગરમ ઓઢવાનાં.

ગરમ રંગ કે ધામલી ધણા મેલા થયેલા હોય તો એક મોટા ટબમાં અધી પાંદ-ટ એમોનીઆનું પાણી રેડી રમને ખુદલો કરી

તેમાં પાથરીઆ પછી તે કુબે તેટલુ ગરમ પાણી ઉપરથી રેડવાથી એમોનીઆનો આફ તળીઆમાંથી નીકળી તે કપડામાં યેવસ થઇ મેલ ઝૂટે પડશે, લાકડી વડે તળે ઉપર કરી મેલ બધા નીકળ્યા પછી બીજા સોજા ગરમ પાણીમાં ઘાંઘ નાખી ઓરણ પર સુકાવા મુકવો. પાણી પોનીકી મેળે નીગરાઇ ને સુકાઇ ગયા પછી અલગે હાથે લાકડી બેઠે બાબુ ઠાકવાથી રૂવાટી દબાવલી પાછી ઢીબી થશે, અથવા નરમ બ્રશ રૂવાટીની ઉળટી બાબુ પર ફેરવવાથી સરખી થાય છે.

મુજનીઓ ઘાંઘને ઘડી વાલવી અથવા ગોળ વિટાળીને લાકડીએ ઠાક્યા પછી સુકવ્યાથી ખીલીને નવી માફક સાજી ફિશે છે.

ગુંથેલી શોલ ઓઢવાની અથવા રુકાફું ધોવા પહેલા હડ પાણીમાં બોળી ને વરસાદના પાણીમાં સાથુનુ શીણ કરી તેમાં નાખી ને ઘાંઘી આટો ગુદે તે રીતે કરવાથી મેલ નીકળશે ચોલવાથી ચુકાઇ જાય છે. જોઇએ તો ઘાંઘી વખતે સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન બેળવી બીજા સોજા પાણીમાં બે ત્રણ વખત વીછરીને દોરી પર સુકાવા નાખના ટણાઈ જશે માટે જડા ડીલનુછણામાં દાખી ને પાણી ચુશી લીધા પછી લખાઇ પહોળાઇમાં સરખી બેચી ને પાથરી દેવી અથવા બીજુ તેવુ જ કપડું ઉપર દાખી દીધાથી પાણી ચુશી લઇ સુકાય ને કાઢવાથી મુઠલ ચુકાઇ જશે નહિ.

રગીન શોલ હોય તો નીમકના પાણીમાં બોળવાથી રગ ઓગળતો નથી.

રેશમનુ ગુંથેલું કપડુ પણ શોલની રીતે ઘાંઘને સુકવવુ

રેશમી કપડાં જાડાં, તથા ઝીણા ધોવાના.

૧૩૨-રેશમી કપડાં અરીદાના તેમજ સાથુના ડુકાં પાણીમાં સાગી રીતે ઘાંઘાસે, સાથુ સોજે સફેદ આવે છે તે લેવો, કપડાની ઉપર ધસવો નહિ પણ ખીમળાવી વાપરવો. જાડા ધસવા પણ નહી નીચે ઉપર પાણીમાં ફેરવ્યા કીધાથી મેલ નીકળ્યા પછી સોજા ડુકા પાણીમાં વીંચરવા, જ્યાં સુધી સાથુ નીકળે નહી ત્યાં સુધી બીજુ નવુ પાણી બદલ્યા કરવુ. પટેલા બાફેલા પાણીમાં પણ રેશમી કપડુ ધોવાથી સોજુ થાય છે.

હાર આપી કડક કરવા માટે આગળ આપેલા મુજબ કરવુ અથવા તો થોડીક મેથીલેટડ સ્પીરીટ પાણીમાં નાખવાથી સફેદ રંગના કપડા ને હાર આવી કડક થશે, ધણુ મેલુ હોય તો વાશીગ સોડાના પાણીમાં થોડો વખત બોળવુ.

સફેદ રેશમી કપડું ધોવા પછી પીળુ થતુ અટકાવા સોજે સફેદ સાથુ વાપરવો ને છેલ્લા વીછરવાના ગરમ પાણીમાં બહુ રમતી ચાહી એક ચમચી નાખવી.

પીળુ થઇ ગયલુ કપડુ સફેદી પર નહિ આવે તો ધોવા પછી ગરમ પાણીમાં થોડીક કેસર અથવા ઠોરી કે સુડી આઢ બેળવી ને બોળ-

વાથી કીમ જેવા રંગનું થશે, અથવા તો રંગવાની ખીજી રીત મુજબ રંગ ચઢાવવો.

કાળા અથવા ઘેરા બ્લુ Dark blue રંગનું કપડું ધોવા પછી તેપર ૨૫ જ વડે જીન અથવા વિહરટી દારૂ લગાડવાથી રંગ સોજો રહેશે.

કાચા રંગના કપડાં માટે યુલાનું પાણી વાપરવું.

એમોનીઆનું પાણી કરી ૨૫ જ વડે બને બાબુપર લગાડીને લાકડી અથવા રોલર પર ગોળ વિટાવી રાખી સુકાયા પછી કાઢવાથી સોજું દિશે છે.

રેશમી બદીઆનો ઘણાં જીન ને ઝાંખા લાગે તો ધોવા પછી છેલ્લા પાણીમાં થોડી મેથીલેતેડ સ્પીરીટ ને સાકરનાં ત્રણ ટુકડા નાખી ને તેમાં ઘોળવાથી પાછો રેશમનો ચળકાટ આવશે.

અસ્ત્રી કરવા આગમચ પાતલા કાજીના પાણીમાં ઘોળવા.

બારીક કપડું શીફિંગ ધોવા પુકા પાણીમાં સાણુ પીગળાવી હાથે મુઠીમાં દાખી દાખીને મેલ કાઢવો ઘોળવાથી ફાટી જશે, મેલ કાઢવો હોય તો ધોવા આગમચ ટકણ ખારના પાણીમાં બીનવ્યા પછી ધોવું. છેલ્લા પાણીમાં જોષએ તો થોડીક ખાડ નાખવી મુઠીમાં દાખીને અથવા ટરકીય તુવાલના પડમાં મુકી ને દાખ્યાથી પાણી ચુશી લઈ સૂકું ચાંચ ને તે તુવાલમાંથી કાઢી લઈ ખીજી કપડાનાં પડમાં મુકી પુકી અસ્ત્રી ફેરવવી, ઘણી ગરમ હશે તો બારીક કપડું દાઝી જશે. દુચાયલુ લાગે તો અવલી બાબુપર ઘણું પાતલું ગુદરનું પાણી લગાડી પાણુ ગરમ કપડાના પડમાં મુકી અસ્ત્રી મારવી.

બ્યોરજેટ પણ ઉપલી રીતે ધોવું અથવા તો પાણીમાં જીન દારૂ ભેળવો પેત્રોલમાં આપુ કપડું દુબાડી ને મેલ ધસી કાઢ્યા પછી જોષએ તો પાણીમાં ઘોળા કાઢવું અથવા અમથુ હાથોમાં પકડીને હળાવ્યાથી જલદી સુકાઈ જશે, સારીઓ, બદીઆનો ફ્રેક વિગેરે એ રીતે સોજી થશે.

ક્રેપ ઝીલુ નરમ કપડું શીફિંગ મુજબ ધોઈને મલાઈ કાઢી લીધેલાં દુધમાં સહેજ સરસ નાખી સૂકવે ઉકાળ્યા પછી તેમાં ક્રેપ ઘોળા કાઢી હાથની હથેલી વચ્ચે દાખીને સૂકવ્યાથી નવું જેવું લાગે છે.

એમરોહીઆનું કપડું Crepe-de-chine ટકણ ખારના પાણીમાં ધોવાથી તે પરનો ચળકાટ રહે છે, સાણુએ સોજું ધોવાનું નથી, રંગ જોગવે અથવા ઝાંખા પડે તો આગલ આપેલી રીતમાં જીવે.

છીનછાઉ China silk અથવા તસીર સીલ્કને સારું સાણુનું શીલુ કરી પાણીમાં થોડો વખત ઘોળા રાખવા પછી પુકા પાણીમાં ધોવું, અથવા દોઢ બાટલી ગરમ પાણીમાં એક ચમચો ટકણ ખાર નાખીને ઘોળા ધોવા પછી સોજું પાણી લેવું; એ કપડાના કમરનાં પટાવિગેરે વધુ મેલા ચમચાએ જ રીતે એ ત્રણ વખત ટકણ ખારના પાણીએ

ધાવાથી સોજ થશે રમ પણ ઘણે પીળા થતો નથી. તદ્દન સુકાયા પછી અત્રી કીધાથી છીનછાઉં કપડું ચળકતું રહે છે, કુકી અત્રી મારવી

રીબન ધોવી તથા સાફ કરવી.

સાદીનની રીબન ધોવા આગમય ટ્રેન્ડી એક ચમચો, નરમ સાબુનો બુકો એક ચમચો તથા જોલ એક ચમચો સાથે પીગળાવી ને નરમ પીછી વડે રીબન ઉપર લગાડ્યા પછી ઠંડા પાણીમાં સળાળાને ઘોઈ બાટલી અથવા જોળ લાકડા ઉપર સરખી વીટાળી ને સુકાયા પછી ઠંડી અત્રી ગંધી બાબુ પર ફેરવવી એજ મુજબ જડી સાદી-નનું કપડું પણ ધોવું

સાબુના પાણીમાં સાધારણ રીતે ધોવા પછી ચળકાટ ઝાખો લાગે તો આછસી ગ્લાસના પાત્રમાં પાણીમાં જોળા ને મુક્યા પછી ઉપલી રીતે અત્રી કરવી મેલ નહિ નીકળે તો દાતના નરમ ઘસ વડે ધીમેથી ધસવું ધાયલી રીબનના છેડા વાપરતી વખતે પાછા કાપીને સરખા કરવા, નીમકના પાણીમાં જોળા બીનાયલા પર અત્રી કરવાથી રીબન અથવા રેશમી રૂમાલો પર ચળકાટ આવે છે ઝાખો પડેલો ગમ સાબુના પાણીમાં પલ્લેશ નાખીને ધાવાથી સોજો થશે

મખમલની રીબન ધોવા સોજ સફેદ સાબુને કુકા પાણીમાં પીગળાવી એક પહોળા વાસણમાં રીબન જોળા ને ઉપર હેઠે ક્યાં કીધાથી તેમના મેલ નીકળશે જોળા ને ધોવી નહિ, સોજ પાણીમાં વીછરતી વખતે ઉપલી રીતે લગાડ્યા પછી સોજ કપડા પર સવલી બાબુ ઉપર રાખી સરખી જોળીને છેડાઓ પર ટાયણી ખોસીને લગભગ સુકાવા આવે ને ગરમ અત્રી તે પર દાખીને ફેરવવી નહિ પણ મખમલની રૂવાટી પર ફક્ત અત્રીની ગરમ વરાળ લાગે તેટલી નજદીક ઉપર હથે ફેરવ્યાથી દબાઈ ગયલી રૂવાટી ઉભી થશે. છેલ્લે નરમ ઘસ પાછો રૂવાટીનો વળ હોય તે બાબુ પર મારવાથી મખમલ પાછી નવી જેની દીસે છે મખમલના કપડા પણ ઉપલી રીતે ધોઈ સુકાય, દબાયલી રૂવાટી ઉભી કરવા માટે આગલ આપેલું છે

રેશમી નેકટાઇ ધોવા આગમય અદરતું અસતર હોય તે બિબેડી કાઢી લઇ ને રીબન ધોવાની રીતે ધોવા પછી ગંધી બાબુ અત્રી કરવી કાઢતો હાર આપવા ને બદલે છેલ્લે ખળખળતા પાણીમાં જોળા કાઢી સુકાયને અસતર પાછું અદર મુકીને સીવી લેવા

કાચા રમના ટાઇ ધોવા માટે સાબુના પાણીમાં એમોનીઆ બેળવો ડોઇલીસ Doolies ટેબલ નેપકીન વિગેરે પણ ટાઇની રીતે સારા ધોવાશે.

કપડાં સુકવવાં.

૧૩૩-દોરી તેમજ જમીન કે પાસ પર સુકવતી વખતે બિંધા નાખવા, કોઇક વખત જલદી સુકવવા માટે બંને હાથોમાં અથવા એક

કપડુ હોય તો સામા સામી બે માણસોએ ધરીને હવામાં હલાવવાં. વરસાદના દિવસોમાં ધરમાં કપડા સુકાવવા માટે નેતરની મોટી જાલી વાલી આપો જવી આવે છે તે પર નાખી ને અદગ્ના માળામાં આત-સની સમડી મુકવાથી તાપે સુકાય છે નાના બચ્ચાના ધડી ધડી ઘાવા પડતા કપડા માટે એ બધી ઊપયોગી છે

રાધણીમાં જ્યાં બધા ભટ્ટીના ચુહલા હોય ત્યાં પણ જોરણ માધી કપડા સુકાવી શકાશે, કાચા રમના કપડા તડકામાં નહિ પણ જામડામાં સુકવવા

બદીઆન, ખમીસ વિગેરે સુકવતી વખતે નીચલો કમરનો ભાગ દોરી પર રાખી બાહે ઝુલતી નીચે રાખવી, લાકડાની કલીપમાં જોઇએ તો પોષને નાખવા, જીનના ગુઠેલાની બંને બાહેમાંથી આરપાર લાકડી પસાર કરી ને તેના બંને છેડા ને બાધી ટામવાથી સરખા સુકાય છે.

કાંજીનો હાર આપવો તથા ગુલીનું પાણી.

૧૩૪-હાર આપવા માટે સ્ટાર્ચ Starob નો છુકો તેમાર મળે છે, તેમજ ધજીનો આટો, સાગુ ચોખા, અથવા આરાટની પાતલી કાજી બનાવી ને જોઇએ તો વાપરવી, ગુદરનું પાણી પણ ઊપયોગમાં લે છે, ઊપલી કોષળી ચીજ અર્ધા પ્યાલાને સુમારે લઈ થોડા ઠંડા પાણીમાં પીગળાવી રાખી એક બાટલી પાણી ચુહલે જિકાલા પછી ઊતારતી વખતે તેમાં ભેળવુ જોઇએ તો એક ચમચો સાથે ટકણુ ખાર લેવો સ્ટાર્ચમાં કૌરોસીન તેલ સહેજ ભેળવાથી કપડાને વળ મશે નહિ

ખારીક કપડાંમાં હાર આપવા ચોખા બાફેલું ચીકાસવાલુ પાણી કાઢી લઈ તે વાપરવું ફીમ રમનું કપડું હોય તો સાથે સહેજ કોશી ભેળવી

કફ, કોલર કડક બનાવવા સ્ટાર્ચનો ત્રણ ચમચા ઠંડા પાણીમાં ઘટ પેસ્ટ બનાવી રાખી, એક પ્યાલાં ગરમ પાણીમાં એક ચમચી ટકણુખાર ને એક ચમચી સાબુનો છુકો સાથે પીગળાવી દઈ ને પછી સ્ટાર્ચમાં બધું ભેળવી નાખી ને તેમાં કફ કોલર બોળી કાઢી સુકાયા પછી સોજા કપડાં વડે તેને તુછી નાખી ને અચ્છી કરવી. જોઇએ તો ઊપલી ભેળવણીમાં થોડું ગુદરનું પાણી ભેળવુ

ગુલીનું પાણી કરવા એક ચમચી ગુલીની છુકી એક પ્યાલા ઠંડા પાણીમાં ભેળવી જોઈએ તો એક ચમચી ઓઝેલીક એસીડ ભેળીને એક ભરેલી બાલદી પાણીમાં રેડીને કપડા બિાળવા લેવુ, વરસાદના પાણીમાં વધુ સારી રીતે થશે.

ગુલીનાં બિાલ પણ આવે છે તેને કપડાની થેલીમાં બાંધીને છેલ્લા વીંછરવાના પાણીમાં નાખવાથી સહેજ રંગ આવશે અને થણા બધું કપડાં ચર્તા નથી.

કપડાંને પોલીશ કરવા.

૧૩૫-ખમ્મીસ તથા કોલર વિગેરેને ચક્ક આપવા નીચલી મેળવણી તૈયાર રાખી તેમા યોગવા પછી અભી કરવી ખળખળતું પાણી એક પાઇટમા સફેદ ગુદર એક ઐસ પીગળાવી તે ઉપરનું નીચું પાણી કાઢી લઇ તેમા એક મોટો ચમચો સ્ટાર્ચ મેળવી સીસીમા ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે વાપરવું જોઇએ તો એક મોટો ચમચો ભરીને નીમક એક પાઇટ જોટલી સ્ટાર્ચની કાજીમાં મેળવું

ધણા કડક બનાવવા હોય તો ઉપલીજ મેળવણીમા એક ચમચી ઈન્ડી ને સફેદ મીથુનો દુકડો મેળી નાખવો હાર આપવાની રીતમા પણ વખેતુ છે અભી કીધા પછી તાપ આગળ યા તડકે મુકવા.

આરાટની કાજીમા ટકણખાર મેળવાથી પણ સારી ચમક આપશે ગુદર Gram arabic ની ભુકી પોણો ઐસ, સ્ટાર્ચ એ ઐસ ટકણખાર એક ઐસ અને સફેદ મીથુ દોઢ ઐસ સર્વે મેળી વાપરવું

ધઉના દુધની કાજી બનાવી તેમા કોલર તથા કફ ધોયલા યોળા કાઢી સુકાય ને અભી કરવાથી કડક થશે

કોલરો યોની વખતે વચમાના સાધામાનો મેચ કે ચીકાશ નીકળે નહિ તો નાના અશ વડે તે પર સાબુનું પાણી લઇ ધસવો

કપડાંને અસ્ત્રી કરવી તથા તે સાફ રાખવી.

૧૩૬-કપડા થોડાક બીનાયલા હોય ત્યારે સરખા રાખીને અસ્ત્રી મારવી, તદ્દન સુકા પર કરવાથી સફાઇ આવતી નથી, દુયાયલુ અથવા સલ કપડાપર પડેલા નીકળે નહિ તો બીજુ સુતરાઉ કપડું પાણીમાં બીનવી તેપર ઢાકીને અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી સરખુ થશે.

સુકાયલુ લાગે તો હાથે તેપર પાણી છાટવું અથવા સીસીમા પાણી ભરી તે પર કોલોનવોટર છાટવાનો પેચનો ખુચ આવે છે તે યોઇને તે વડે કપડા પર પાણી સરખુ છટાય છે, જોઇએ તો સચામા તેલ નાખવાની ગળણીમા પાણી લઇ તેની નાની નળી વડે નાખવું.

અસ્ત્રી કરવાની ટેબલ પર બહુ ગરમ કે સુતરાઉ કપડાનું પડ કીધા પછી કપડાને અસ્ત્રી કરવા મુકવા, કોઇબી ઝીણા બારીક કપડાં પર બીજુ કપડું યા કામળ સફેદ ઢાકીને ફેરવવી તેમજ ઉનના ગુઢેલા કપડાં પર ધણી ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી નહિ

અસ્ત્રીનું તળીઉં પહેલુ ગુછી સાફ કરવું કે કપડા પર ડાઘે પડે નહિ ફેલેનલવું કપડું સુકું અથવા બીના વડે ગુછવાથી સોજ થશે, જોઇએ તો સાથે સાબુ લેવો.

પાટીઆના દુકડા પર નીમક નાખી ધસવું અથવા લાકડાંને વહેર કે રેતી કામળ પર નાખીને તળીઉં ધસવાથી સફાઇનું થાય છે.

ન્યુસ પેપરની જાડી ધડી વાલી સહેજ કેરોસીન તેલ તેપર ઝાંડી ને અસ્ત્રીનું તળીઉ સફાઈ કરવું

તળીઉ કીટાથ નહિ તેમ રાખવા સોડા બાઇકાળ લગાડી ગમવે

મીથુનતીનો દુકડો કપડાના પડમા મુકીને ધસવો, પોલીશના કામળ વડે ધસવાથી પથુ કાટ નીકળે છે

લોખડનો દુકડો ગરમ કરી અસ્ત્રીમા મુકવા વપરાય છે તે બે ધણે જુનો થઇ ગયેલો હોય તો આતસમા મુકી ગરમ થાય ને ઠંડા પાણીમા તુરત ઓળા દેવા પછી સુકો થાય ને પાછો ગરમ કરવા મુકેલો જલદી તાતી જશે.

કપડાંને કડક ને ચળકટું કરવા સાબુના પાણીમા સ્ટાયર્ થોડી બેળા ધણી ગરમ અસ્ત્રી કરતી વખતે છાટવી, બોઇએ તો સહેજ કેરોસીન તેલ સાથે બેળેલુ હશે તો અસ્ત્રીનું તળીયુ તેપર વળગતુ નથી.

ખમીસ તથા કોલરને અસ્ત્રી કરતી વખતે કોલરની પટી તથા કફ વિગેરે પર ધણી ગરમ અસ્ત્રી ફેરવ્યા પછી છેલ્લી પીથ તથા ખીજ ભાગે ઉપર મારવી

સુકવ્યા વગરનું બીનું કપડું તુરતજ અસ્ત્રી કરવું હોય તો જાડા ટરકીશ ટુવાલમા વીટાળવાથી જલદી પાણી ચુશી લે ને અસ્ત્રી કરવી

ખારીક કપડું પથુ એ રીતે વિટાળવાથી નરમ રહી તે પર સારી રીતે અસ્ત્રી થશે

ટક મારેલાં કપડાંને ઉધી બાબુ પર અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી ટકની લાઇનો સરખી રહેશે

ભરતલામ સાથેનું કપડું જાડા ટરકીશ ટુવાલના પડમા મુકીને અસ્ત્રી ફેરવ્યાથી ભરત ચુસાઇ જતુ નથી.

રેશમી કપડાં પર અસ્ત્રી ફેરવતી વખતે સફેદ કામળ થા કપડું ઉપર મુક્યા પછી મારવી, ધણી ગરમ પથુ લેવી નહિ

મખમલને અસ્ત્રી કરવા અસ્ત્રીને વાકી મુકી તેના તળીયા પર મખમલને ઉધી બાબુ દાખીને ફેરવ્યા કીધાથી સરખી થઇ રવાટી પથુ ઉભી થશે

બદીઆનના બટન ટકિલી પટી ઉપર અસ્ત્રી મારતી વખતે ટરકીશ ટુવાલ ધાકીને ફેરવ્યાથી બટનનો છાપ કપડાં પર પડતો નથી.

ગરમ કોટ પાટલુન વિગેરે પર થોડે વખતે અસ્ત્રી માર્યાથી ધૂગ મેલ થા ઉધધ લાગેલી ગરમીથી નીકળી જશે દુધામલા હોય તો સહેજ બીનું ખીલુ કપડું તે પર ઢાંકી ને અસ્ત્રી મારવાથી સોજા દીશે છે.

ઉનની ગુથેલી શૉલ ને કપડાંના પડમા મુકી કુકી અસ્ત્રી મારવી અથવા કુદી કરવી

દોરાની ગુથેલી લેસને પાટીઆં પર જાડું કપડાનું પડ નરમ કરીને ટાંચણીએ લેસ સરખી જોડવ્યા પછી અસ્ત્રી દાખીને મારવી.

ટેબલ ને પડીન ઉપર બને બાજુ ભાગ મુકીને અચ્છી ફેરવી
ધડી વાળના દરેક પડ પડ પશુ અચ્છી મારતા જવું

ઇલેક્ટ્રીક અચ્છી ઘણી ગરમ થવા પછી તેના જોડેલા પ્લગ
Plug માથા કાઢી નાખી વાપર્યાથી ઇલેક્ટ્રીસીટી ઝાઝી ખપશે નહિ
એ વાપરવા માટે સમય હરેલી છે.

અચ્છી ગરમ રાખવા એસએસતોસનું જાડું પડ કરી તે પર
અથવા લાલ ઇટ પડ ગરમ અચ્છી મુકેલી જલદી ઠંડી પડશે નહિ,
જોઇએ તો મોટું વાસણ તે પર ઉધું ઢાકી રાખવું.

દુધાચણાં કપડાં સરખાં કરવાં.

૧૩૭-પાટલુન દુધાચણા અચ્છી કીધા વગર સગખા રાખવા
માટે સેફલી રીત એ છે જે ખાના ખાનાવાલી કપાટ Chest
of drawers તેનું ઉપનું ખાનું ઉઘાડી તેમા એક વેફત
જેટલો પાટલુનનો દબલ કીધેલો કમર આમલનો ભાગ સરખો નાખી
ખાનું બધ કરી દેવું, પછી છેક છેથેનું યા વચનું જેથી પાટલુનની
વખાઇ ને પુરે તે ખાનું ઉઘાડી નીચેલો પાયખવાલો ભાગ તેમા
ખોતી દધ તે પશુ ખાનું બધ કરવું વચમાના ખાના આસતેથી
બધા થોડા ખેચી બહાર કાઢવાથી પાટલુન ખેચાઇને તાઇટ થઇ સરખું
થાય ને થોડે વખતે બહાર કાઢવું

પ્રેસમા દાખવાથી પશુ અચ્છીની માફક સગખા થાય છે તેના
પડમા ઢાંગવા માટે ન્યુસપેપરો વાપરવા. સુતરાઉ કપડું વચમા મુક્યાથી
ફેટલીક વખત તેની ખારીક રવારી ગરમ કપડાને વળગી જાયછે.

ડમલા ને ધડી કરતી વખતે કાલગ વાળેલો સરખો ઉભો કરી
નાખવાથી દુધાશે નહિ.

દુધાચણા અથવા પેટીમા પેક કીધેલા કપડા કાઢી પખોડી ગરમ
ઓરડામા આખી રાત ટાગી રાખવા પછી અચ્છી કરવા અથવા નાહવાની
મોરીમાના ગરમ પાણીના નજો છોડવાથી અથવા ટબમા ગરમ પાણી
ભરી તેમાની ગરમ વરાળ બહાર નીકળવા પછી બાગણા બધ રાખવાથી
દુધાચણા કપડા પર બીનાશ આવે ને તેપર ઠંડી અચ્છી કરવી.

રેશમી કેપ યા જોરજોત દુધાચણી હોય તેને ગરમ પાણી-
માથી વરાળ નીકળતી હોય તેપર ધરવું, પહોળા મોઢાના જમમા તે
પાણી રેડી ઉપર કપડું સરખું ખેચીને પકડી વરાળ લાગવાથી સરખું
થવું જાય ત્યાં સુધી બધું ધીરે ધીરે સેરવી ને પકડી રાખવું, અથવા
તો રૂબ રૂબ વડે મુદરનું પાટલું પાણી લમાડી સુકાયા પછી ગરમ કપડાની
વચે મુકી અચ્છી મારવી

કેપ અથવા બીજું કીજું કપડું હવાચણું યા વરસાદથી
બીનાયલું સરખું કરવા સભાળથી ખેચીને પલમના મોઢા ઉપર
બધે છેડે ઢાચણીઓ ખોલી સરખું સુકાય ત્યાં સુધી રહેવા દેવું.

રેશમી કપડાં સાફ કરવા માટે બ્રશને બદલે ગખમલના
કડાએ તુછવાથી ઘસાતા નથી

પ્રકરણ ૧૮.

કપડાંને પાણીથી ધોવા વગર સાફ કરવાં (ફ્રાઇ કલીનીંગ.)

૧૩૮-ધોવાથી કેટલાક કપડા બગડી જાય છે માટે ફ્રાઇ કલીનીંગ
Dry clean કરવા નીચલી રીતો છે, તેમજ બીજી રીતો માટે
આમલ ડાઘો કાઢવામાં આવેલું મળશે.

ફ્રાઇ કલીનીંગ કરવા સાફ સાધારણ ચીજો જેવી કે આટો, થુલુ
કુ યા ગરમ લેવુ, ડ્રેસર્ અર્થ Tailor's Earth નામની ભુકીની
થાંથે સ્ટ્રાઈપનો પાઉડર ભેળી વાપરવો, સોજો ચાક French chalk
થાંથે મેલા કપડા પર છાટી રાખવાથી મેલ નીકળશે, મેગનીશીઆથી
ઢેવાય છે, પાઝિનો ગર ડાઘો પર ઘસવાથી સાફ થશે, ઉપલામાની
રાખથી ચીજ મેલા કપડા પર સભાળીને ફલેનલ અથવા સાદા કપડા
પર લઇને ઘસવી મેલ નીકળ્યા પછી સોજા કપડાંએ તુછી નાખવું.

ફ્રાઇ કલીનીંગ પાઉડર બનાવવા ગુદરની બારીક ભુકી, સોડા
પાઇકાર્બો અને ઝીંક ઓક્સાઇડ Zinc Oxide નામની ભુકી ત્રણે
ધરખા વજનનુ લેઇને કપડાપર છાટી ઘસવાથી સાફ થશે ડગલાનો
પરસેવાથી ખરાબ થયેલા કાલર એ ભુકી રોમોઆ લેધર પર લઇને
ઘસવાથી સોજો થાય છે છેલ્લે બ્રશ મારવો, ઘઉના આટાને પેત્રોલમાં
મેળવી કઠણ ગોળા કરી સુકાયા પછી તેનો બારીક પાઉડર કરી ચપટ
મુચની સીસીમાં ભરી રાખી કપડા લેસ વિગેરે સાફ કરવા લેવો
ચીકાસ તથા બીજા ડાઘો એ રીતે નહિ નીકળે તો આમલ પ્રકરણમાં જેવું
એમોનીઆને ડ્રેસર્ અર્થ ભેળીને ઘસવાથી પણ મેલ કપડું
સોજુ થાય છે.

કલોરોફોર્મ, ઇથર એક એક ઓસ અને એમોનીઆ અઘ ઓસ
મેળી કાચના ભુચની સીસીમાં રાખી ઘોષ નહિ સકાય તેવા કપડા
પરનો મેલ કાઢવા ૨૫ જ વડે લગાડવાથી સાફ થશે.

એમોનીઆનુ પાણી તૈયાર બનાવેલુ આવે છે, પણ ધરધટું વપરાસ
માટે બનાવવા એક ઓસ એમોનીઆ Rook ammonia ને એક
પાઉંટ પાણીમાં પીગળાવવું.

કાચા રંગની છીટ કેટલાંક વિગેરે સાફ કરવા ટકું કે ગરમ
થુલુ ઘસવું અથવા તો સાથે તેટલાંજ વજનની ઓક્સી ભુકી, ગરમ
નીમક સર્વે ભેળી વાપરવું.

સુતરાગ્રી કપડાં તથા પદ્ધતિ સાફ કરવા.

૧૩૯-કોર્સેટ Corset પહેરવા માટેની જાડા કપડાની બોન્સ તથા પટીઓ મુકેલી મેલી થયેલી સાફ કરવા મેગનીશીઆ, ટાફક પાણી-ર ને ધૂલસાં અથવા સર્વેને એમેનીઆ સાથ મેળવી બટ પેરટ જેવું બનાવી કોર્સેટ પર લગાડીને તેને બીજા કપડામાં વીટાળી એ દિવસ રાખ્યા પછી તે પર ઘસ મારવો, ડાબા રહી ચડતા હોય તો ફરીથી લગાડવું.

બેનગ્રાઇન લગાડવાથી પશુ ડાઘો નીકળશે.

૨ંગીન પદ્ધતિ માટે યુક્તાનુ પાણી અથવા નો ગરમ સરકાને પાણીમાં રૂપ જ બોળી ને બને બાળુએ લગાડીને સાફ કરવા પછી સુકા કપડાએ નુછી નાખવા.

પાછપ કલે અથવા પીળા ઈંટની બારીક બુકી લઇને ફલેનલ અથવા નરમ બ્રશ વડે વસવાથી રંગીન કપડાના પડદા સાફ થશે ધોવા માટે પાછલ આપુ છે.

મેલ કાઢવા પાણીનો ગર અથવા ધડુના આટાને પાણીમાં નાખી બટ જોળા વાળીને દાબીને ધસવું મેલ તે પર આવે ને ફેરવીને સોજો ભાગ લેવો, ઘેરા રંગના પડદા સાફ ગરમ યુલુ સુકું ધસવું.

કતાન અથવા હોલડના પડદાને ઉપર લખેલી રંગીન પડદાની રીતે સાફ કરવા, વોટર પ્રુફ બનાવવા કપડાના પ્રયોગમાંથી મળશે. જાડા પડદાને બારી પર ઉતારેલા પવનથી જોડી જતા અટકાવવા નીચલા બને છેડાઓ પર તથા અધવચમ જાડી ટેપનુ મારીજી (કુપ) જેવું ટાકીને બારીની બરસાકમાં હુક ફેરવી તેમાં ધોવા મોટા લાખા પડ દાઓને અધવચે પાતલી લાકડીઓને છુટી એક બે લઈ પડદાને છેડે ૨૫ ટાકી લાકડી તેમાંથી એક નાકેથી બીજા નાકા મુધી પડોળાઇમાં પુત્રે તેમ ધોઇને બારી કે બીજામાં હુક અથવા ખીલા મારી બાધી લેવાથી પશુ ઊડતા અટકે છે.

વરસાદના ઓવરકોટ વોટર પ્રુફના ડાઘ સાફ કરવા મુકેલીપતસનુ તેલ કપડા વડે લગાડવું. ધોવા માટે પાછલ જુવો.

સફેદ કપડુ ધોઇ નહિ શકાય તેનાં ડાઘો કાઢવા ચોખાનો આટો બીજા સોજા કપડા વડે ધસીને સાફ કરવા પછી તે પર બ્રશ મારવો.

મખમલના ડાઘો કાઢવા ટરપીનટાઇન નરમ કપડા વડે લગાડવું કપડુ મેલુ થાય ને પાછુ તે બદલતા જવું.

ચીકાશના ડાઘ પર બીડીની રાખ લગાડી નુછવા.

ગરમ તથા ગુથેલાં કપડાં ફલેનલ વિગેરે.

૧૪૦-ગરમ કપડાં પરનાં ડાઘો કાઢવા સરકો, પેત્રોલ, એમેનીઆ, દારૂનો અક, અથવા બેનગ્રાઇન કપ પશુ લગાડવાથી નીકળશે,

આત્મ નજદીક જવું નહિ પેત્રોલ અથવા બીજી કોઈપણ ચીજ લગાડ્યા પછી ગાંધને ફરતી કીનારી પર ચકરડું પડી રહે તો ખળ-ખળતા પાણીની કીટલી ચુલ્લા પરથી ઉતારી છેક લાંબે બીજી બાજુ લઈ જઈ તેની વરાળ ઉપર તે કપડું ધરવાથી તે ફરતું ચકરડું નીકળી જાય છે.

ફ્લેનલ ઉપર અમ્મીના તળીઆંના પીળા ડાઘ સાફ કાઢા ને અર્ધા કોપી અદરની બાજુ ધસવાથી નીકળશે, કાઢાનો વાસ કાઢવા પુકા પાણીમાં કપડું યોળી નુછવું.

પરસેવાના ડાઘો સુતરાઉ તથા રેશમી કપડાંપરથી કાઢવા એમોનીઆમાં ૨૫જ યોળીને નુછ્યા પછી થોડો વખત તડકે સૂકવું, નહિ નીકળે તો મધકના તેજબ Sulphurio acid ના થોડાં ટીપા એક વાતન ગ્લાસ પાણીમાં નાખી લાકડાની પડી વડે ડાઘો પર ધસીને લગાડી તુરત ઘોઘ નાખવું, હાથ એસીડથી દાઝે નહિ તેની સભાળ રાખવી, ક્લોરાફોર્મ લગાડ્યાથી પરસેવાનો વાસ નીકળે છે.

ડાઘાના કોલર સાફ કરવા બે ચમચા પાણીમાં તેટલોજ એમોનીઆ ભેળી તેમાં થોડું સાબુનું શીશું નાખી ૨૫જ યોળીને ધસવાથી સાફ થશે. જોષએ તો સાથે થોડું નીમક ભેળવું સુકાયેલો મેલ છુટ્ટી છરી વડે ધસવાથી નીકળે ને સોજા પાણીમાં કપડું યોળી નુછવું સાફ નહિ થાય તો પાછલ લખેલો ડ્રાઇ કલીન કરવાનો પાઉડર જોષએ તો વાપરવો.

રંગીન ફ્લેનલ પરથી સફેદ ડાઘો માટે ગ્લીસરીન અને ઇદાની દાળ સરખા વજનની લઈને મેળવી અર્ધા કલાક રહેવા દઈ સોજા પાણીએ નુછવું, અથવા ઘોઘ નાખવું.

લાસના ડાઘો પર દારૂનો અર્ક અથવા ઇથર લગાડ્યાથી નીકળશે.

રંગ, ચીકાણના અથવા મીણના ડાઘો વડે તો તુરતજ તે પર આટો, સ્ટાર્ચ, પુલ્સર્ અથર્, ચાક, મેગનીશીઆ, એવી કોઈપણ ચીજ છાંટવાથી ચીકાણ ચુશી લઈને પખોડી નાખી બચ મારવો.

ગ્લીસરીન ઇથર એમોનીઆ, બેનઝાઇન કઈ પણ લગાડવાથી ચીકાણના ડાઘો નીકળી જશે.

તેલના ડાઘ પર કપડા વડે ટરપેનટાઇન લગાડી સુકાવા દેવું.

સફેદ ફ્લેનલ અથવા આલ્કાહોલ સાફ કરવા એખાના આટામાં સૂકું કપડું યોળીને આટો વળગેલો ડાઘ પર ધસવાથી સાફ થાય છે.

લોહીના ડાઘો પર સ્ટાર્ચની જુકી પાણીમાં ઘટ કરી લગાડ્યા પછી સુકાયને બચ મારવાથી ગરમ કપડું સાફ થશે.

મેસના ડાઘ પર પહેલાં પુક મારી બિડાયા પછી અલગો બચ મારીને પુલ્સર્ અથર્ની જુકી છાંટવાથી ડાઘો નીકળે છે.

સફેદ ફ્લેનલને સાફ કરવા મેગનીશીઆની જુકી બેનઝાઇનમાં મેળવી ને સુતરાઉ કપડાં વડે લગાડ્યા પછી સોજા બચે ધીરેથી ધસવું.

મોજી દીશે ત્યા સુધી, આતસ કે બત્તીથી દુર ગહેવુ કારણ કે યેન
જામન સળગી જીટે તેવી ચીજ છે.

બુઢની કાળી પોલીશના ડાઘ કાઢવા ટરપીનટાઈન લગાડવુ
પીળા માટે દાઢનો અર્ક લગાડવો, ગરમ અથવા રેશમી કપડાને

ગરમ કપડાં સોજાં કરવા માટે જશ મારી ને ધુલ કાઢવા
પછી ટકણ ખારનુ ગરમ પાણી બનાવી કાળા જુના સ્ટોકીંગ વડે
આખા કપડા પર ધમીને લગાડવુ, અથવા તો એમેનીઆ અને કોશી
બેળી ધસ્યા પછી ઉપર ડાઢ પાણીમા સુતગી કપડુ બીનવી ને પાથરી
તે પર ગરમ અભી કપડુ સુકાય ત્યા વેર ફેગવી

ગરમ કે સુતરાગી પહેરેલા કપડા ડિયા કરતી વખતે જશ મારી
ધુલ કાઢવાથી સોજા રહે છે

ધુગના ડાઘો માટે ડાઘ કાઢવાની રીતમા જુવો

ઉનના ગુથેલાં કપડાં સાફ કરવા મેગેશિઆની બુકી પાણીમા
ઘટ બનાવી ને ડાઘો ઉપર લગાડી થોડા દિવસ રહેવા દઇ સુકાઇ ગયેલુ
જશ વડે પખોડી ને સાફ કરવુ

**રેશમનું ભરત સાફ કરવુ તથા રેશમી કપડાંના
ડાઘો કાઢવા.**

૧૪૧-ફ્રેચ ચોક French Chalk ને દારના અર્કમા ઘટ
મેળવી તે મેલી ચીજ પર નેનુ પડ લગાડી સફેદ સોજુ ખારીક કપડુ
ઉપર દાઢી જોળ વીટાળી થોડા દીવસ બધ જગ્યામા રાખવા પછી દારનો
અર્ક ઊડી જઇ સુકુ લાગે ને બહાર કાઢી ચાક પખોડી જશ માર-
વાથી સાફ થશે

શિફ્ટિન અથવા ઝીલુ રેશમી કપડુ સાફ કરવું, ખીજ
ખારીક સફેદ કપડાપર પાથરીને ચોખાનો આટો ને ટકણ ખારની
બુકી એક સરખા વજનની બેળી તે પર જાટી આખી રાત રેહવા
દઇ બીજે દિવસે સ બાગીને પખોડી કાઢી નરમ જશ મારવો, અથવા
તો સ્ટાયર્ ડુલ્સ અર્કને ઝલીસરીન બેળી લગાડી સુકાયા પછી જશ
મારવાથી ખારીક કપડાના ડાઘો નીકળે છે

સાહીના ડાઘો ગરમ અથવા સુતરાગી કપડા પરના કાઢવા બ્લો-
ટીમ ચેપરને એકઝેલીક એસીડના પાણીમા જોળી સુકાયા પછી તેપર
દાખવાથી ડાઘ નીકળશે

સાહીના સુકાઇ ગમલા ડાઘ માટે સ્ટાયર્નો પાઉડર પાણીમા ઘટ
કરી લગાડવા પછી સુકાયને જશ મારવો આમલા પ્રકરણમાથી પણ
જુદી જુદી ભતના ડાઘો કાઢવાનુ મળશે

કાળી રેશમી કેપ ઉપર પાણી અથવા ખીજ ડાઘ પડેલા
હોમ તો તે સરખી ટેબલ ઉપર પાથરી કાળી સાહીમા પીછી અથવા

૨૫૪ બોળાને તે ડાઘ ઉપર લગાડવી, ને બુના રેશમી કપડાં વડે નુછી નાખવાથી કાળા ઢાંભા જણાશે નહિ.

રેશમી રૂમાલ અથવા સ્ટોકીંગ ઉપરથી ચીકાશના ડાઘ કાઢવા વીરકી અથવા જીન દારૂ ૨૫૪ વડે લગાડવો.

કાઢવના ડાઘ કાઢવા પટેટા બાફેલા હોય તેનું પાણી ૨૫૪ વડે લગાડવાથી સાફ થશે.

રેશમી રંગીન કપડાંના ડાઘો પર પટેટાને ખમણી તેમાં પાણી રેડી થોડો વખત રાખી મુકી તે ઉપરનું ચોક્કસ પાણી કાઢી લઈ ૨૫૪મા બોળાને લગાડવાથી સાફ થાય ને સોજા પાણીથી નુછી નાખી સહેજ સુકાવા આવે ને ઉધી બાજુ ઉપર ડુકકી અમી મારવી.

રંગીન કપડા પરના કોષ્ઠપણુ જાતના ડાઘો ઉપર ક્લોરોફોર્મ અથવા દારૂનો ચર્ક લગાડવાથી રંગ ખરાબ થતો નથી.

લોખંડના ડાઘ કાઢવા લી બુનો રસ ને નીમક બેળા ખસવું. પાછપ કલે ભુકી લગાડવાથી પણ સાફ થશે, સાધનિક એસીડ લગાડી તેપર નીમક છાટી તડકે મુકવું. ડુમના ડાઘ પણ એ રીતે નીકળે છે.

બીજા કોઈ પણ જાતના ડાઘો બેન્ઝોઇન અથવા પેટ્રોલ લગાડવાથી પણ જશે, સફેદ તથા રંગીન કપડા પર મેગનીશીઆની ભુકી છાટીને કપડું ગોળ વીટાલી રાખવાથી થોડા ડાઘો પડેલા હશે તો સાફ થશે.

ગ્રીસના ડાઘ ક્લોરોફોર્મ ૨૫૪ વડે લગાડવાથી નીકળે છે, નીચે કપડું પાથરવું તે મેલુ થાય ને બદલતા જવું.

ગુંદર અથવા સરસના ડાઘો પર સરકો ને પાણી બોળાને લગાડવું.

લેસ સાફ કરવાની રીત.

૧૪૨-લેસ સોજા બારીક ચેલી થયેલી ને સફેદ સોજા કામળ ઉપર પાથરીને બારીક ચાકની અથવા મેગનેશીઆની ભુકી છાટવી, પાછુ ઉપર સોજા સફેદ કામળ ઢાકવું, એ મૂળ્ય લાંબો ટુકડો હોય તો દરેક પડમા ભુકી છાટી કામળ મુકતાં જવું. પછી તેને ચોપડીના પડમા અથવા તો કોષ્ઠ હલકા વજનથી દબાવી રાખવી. બે ત્રણ દિવસે કાઢી ને તે ઉપરની ભુકી પચોડી નાખવાથી તે સાફ થશે.

પોઇન્ટ લેસ Point Lac બારીક મુકણી સાફ કરવા કોષ્ઠ ચીજની ઉપર છુટી લટકતી ટાંગી ને પીછી વડે સાથનું ગરમ પાણીમાં શીથુ બનાવી બને બાજુ ઉપર લગાડવું, પછી સોજા પાણીમાં થોડી ફટકડી પીગળાવી તેની ઉપર રેડવાથી સાથનું શીથુ ધોવાઈ જશે. હાર આપવા માટે કાંજીનું પાતળું પાણી ઉલટી બાજુએ લગાડવા પછી અમી કરવી વગર કપડાનું પડ મુકીને.

રીબન ગ્રેડી થયેલી પણ લેસ સાફ કરવાની રીતે સાફ થઇ શકશે

લેસ પરનો મેલ કાઢવો અખરકનો પાઉડર Talcum powder ને પાણીમા ઘટ મેળવી લેસ પર તેનુ જાડુ પડ કરી મુકાઇને કાઢુ થવા પછી પ્રખોડી કાઢી અથ માલવાથી દરેક ખાયાઓમાનો મેલ નીકળે છે.

જરીનુ ભરત તથા કસબની લેસો વિગેરે.

૧૪૩-જરીનું કસબી ભરેલુ ઝાંખું પડેલું સાફ કરવા દાર્નો અર્ક અથવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન કડો અથવા ગરમ કરી પીછી વડે વગાડવાથી ચળકશે કપડુ કે પીછી પેત્રાલમા ઓળી સાફ કરવા માટે લેવુ

ટીલીનું ભરત સાફ કરવા ડુલ્સ અર્થ તે પર છાટી ને નાના દાતના અથ વડે આસ્તેથી વસવાથી સોજુ થશે, વાસી પાંજીને જુજુ કકર થાય ને કસબી ભરેલા ઉપર મુકી હથેલી વડે દાખી ખારીક જુકા કરી સભાળી ભરત પર ધમી ને પછી ઉલટી ખાજુથી પખોડી નાખી નરમ અથ વડે પાંજીની જુકા રહેલી કાઢી નાખવી, એ રીતે પણ કાષ્ટ વખત સાફ કરી શકાય છે.

વણાટનો કસબ, કીનખાખ ફીટ, લેસ ગુ થેલી વિગેરે સાફ કરવા સાફ મેમનીશીઆ ગરમ કરી ધસવો, અથવા તો પાંજીના મગ્નો જુકા કરી સોનુ કે રૂપુ સાફ કરવાનો પાંજીદર સાથે મેળી સભાળથી ઉપલી કોષબી ખરાબ થયેલી ચીજ ઉપર ધસી ને નરમ ફેલેનલ વડે બધુ નુછી નાખવુ, છેલ્લે મખમલના ટુકડાએ નુછવાથી સોજુ થશે.

ફટકડીની વણી ખારીક જુકા નરમ અથ વડે તે પર વસવાથી પણ સોનેરી લેસને ચળકાટ આવશે, જોષએ તો ફટકડીને બાળી ને તેની જુકા કરી વાપરવી

કસબકામ ઝાંખુ લાગે તો ઉધી ખાજુએથી અળગે હાથે અચ્ચી કરવાથી પણ ફેટલીક વખત ચળકડુ લાગે છે.

કસબી સોનેરી રૂપેરી લેસને કપડા પર ટાકીને નીમકના પાણીમા મુલે ઉકાળી તેમાથી કાઢીને કપડા સાથે સુકવ્યા પછી, મખમલના ટુકડા ઉપર થોડો સ્પીરીટ વાઇન નાખીને તેનાથી નુછી નાખવી.

આલાખારટરની સફેદ ખારીક જુકા છાટી અથ વડે ધસીને સાફ કાધા પછી દાર્નો અર્ક વગાડવો.

ટોપીઓ ઇંગ્રેજી જાત જાતની સાફ કરવી.

૧૪૪-ફેલ્ટનું સફેદ જાડુ ગરમ કપડુ કોષબી જાતના ડાઘો તે પરથી કાઢવા સાફ સુકા પાંજીનો ગર ને નીમક મેળી અલગે હાથે ધસવાથી સાફ થશે, પાંજીને બદલે ઓખાનો આટો લેવો.

મેળનીશીઆ ચાક અથવા બીજા નૈયાર મેળવણીનાં સાફ કરવાના બોલ બકરડીન કલીનર વિગેરે આવે છે તેને પશુ સફેદ ફેલ્ટની ટોપીઓ પર લગાડી થોડો વખત રાખી બ્રશ મારવો. ડાઘ પડેલા એમોનીઆ ને બેનઝાઇનથી નીકળશે અથવા તો ઘણું જ બારીક પોલીશનું કામળ સલાલીને તે ડાઘ પર ધસવું.

આઉન રંગની ફેલ્ટને સાફ કરવા એમોનીઆના પાણીમાં બ્રશ બોળીને લગાડી સુકાવા દેવી.

ખુલ્લા રંગની ફેલ્ટ પર ડુલસ' અથ' ફલેનલ વડે ધસવાથી સાફ થશે.

કાળા રંગ સાફ ઠડી ચાહેતું પાણી પાંચ ચમચા ને એમોનીઆ એક ચમચો ભેળી ફલેનલનું કપડું બોળી તે પર લગાડી સુકાવા દેવું. ઘણી જીની ફેલ્ટની ટોપીઓ વાપરી નહિ શકાય તેવીમાથી લાખી પાતલી ચીપો કરી બે કલાક સુધી સરકામાં બોળી રાખી સુકાયા પછી બત્તીના કાકરા તરીકે ઉપયોગમાં લેવાશે.

જીની ફેલ્ટની દુઆઇ ગયેલી અથવા રૂવાંટી દબાઇ ગયેલી જીબી કરવા માટે કપડું ઠડા પાણીમાં બોળી નીચવી કાઢી તે પર ધાકીને ગરમ અસ્ત્રી કપડું સુકાય ત્યાં વેર ફેરવવી, કપડું કાઢી લીધાથી રૂવાંટી ઉઠેલી માલમ પડશે.

સફેદ સાદડીની ટોપી ઠડા પાણીમાં સાબુ પીગળાવી તેમાં બોળીને ઘોચા પછી સોજા પાણીમાં ઘોષ પવનમાં સુકાયને પછી તે પર ઇડાની સફેદીનો કદ ચડાવી કપડા વડે પાતળું લગાડવાથી નવી જેવી થઇ જશે અથવા હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ નામની દવામાં ફલેનલ બોળી ને લગાડવાથી સફેદ સાદડી સોજા થશે, અગત પડે તો પાછી લગાડવી.

ચેલી થએલી હોય તો ડુલસ' અથ' અથવા મેગ્નેશિઆ હાટી એક દિવસ રાખીને બ્રશ મારવો અથવા થુલુ પાણીમાં બીનવી કઠણ બ્રશ ધસીને લગાડી તડકે-સુકવી સુકો બ્રશ લઇ તેમાંનું થુલુ કાઢી નાખી સાફ કરવી.

સફેદ સાદડીને સાફ કરવા મધકની બારીક ભુકીમાં લીથુને રસ ભેળી સાદડીની ટોપી આગમયથી પાણીમાં બીનવી તે ઉપર ઉપલી મેળવણી નાના દાતના બ્રશ વડે લગાડ્યા પછી ઠડા પાણીએ ઘોવી બરોબર ઘોવાથી મધકની ભુકીનો વાસ રહેશે નહિ. હાથડામાં સુકાવા દેવી પછી ઉધી બાજુએ અચ્છી મારવી એ ફરતી કોર નરમ રહે તો અચ્છી કરવા આગમય ગુદરતું પાતળું પાણી રપજ વડે લગાડીને પછી અચ્છી કરવી.

ચીકાશના ડાઘા કાઢવા સહેજ ટરપીનટાઇન અથવા હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ ફલેનલના ટુકડાએ લગાડવાથી સાફ થાય છે અથવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડવાથી નીકળશે.

લી જુની ચીર લઇ તે ઉપર ધસીને સુકવ્યાથી નવી જેવી થશે.
કાળી સાદડી માટે મીઠું તેલ ને કાળી શાદી એક સરખા વજનની બેળી વાપરવી.

કાળી સાદડીની ટોપી સાર વાની^૧ થી બનાવવા એ ઓસ રપીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇનમાં અર્ધો ઓસ કાળુ મીથુ પીગળાવી ગરમ ગરમ નરમ પીછીથી લગાડવું.

પ્રકરણ ૧૯

કાથો ઘણીક ભાતના કાઢવા, સુતરાઉ, ગરમ તથા રેશમી કપડાં પરથી.

૧૪૫-કાથો કાઢવા માટે નીચલી કેટલીક ચીજો મેળવણીઓ, દવાઓ વિગેરે વપરાય છે. પેત્રોલ, બેનઝાઇન, એમોનીઆ, દારૂનો અક^૧, પેરેશીન, ક્લોરોફોર્મ^૨, મેથીલિટેડ રપીરીટ, લાઇસોલ, ટરપીન ટાઇન, ઓરેક્સ, એમોનીઆ, ઇથર, ઝલીસરીન, નાઇટ્રીક એસીડ, ઓક્ઝેલીક એસીડ, પ્લીમી મ પાઉડર, જેલેલ વૉટર, પરમેગનેટ ઓફ પોટેશ, સ્ટાચ^૩ (હાર આપવા માટેની કાજનો લુકો) લી જુનો રસ, નીમક, ચાક, સરકો, પાકા ટામોટાનો રસ, દુધ, ઇડાની દાળ, ઓલીવ ઓઇલ, માખણ, ચરબી દુકકરની (લાડ^૪), બલદનો પીતો, Oxgall સાબુ, ગરમ પાણી, હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ વિગેરે

એમાંની એસીડ તથા દવા કેટલીક વખત રપજ કે કપડા વડે અમથી કાથો પર લગડાય છે ને કાઢકને પાણી સાથે બેળવા એક પાઇટમાં એક ચમચીના સુમારે લેવી

સળગી ઉઠે એવી ઉપલાંમાંની કાઢક ચીજો જેવી કે પેત્રોલ, બેનઝાઇન, ઇથર, ક્લોરોફોર્મ^૨, રપીરીટ વિગેરે તાપ અથવા આતસની નજદીક મુકવી કે જઈને લગાડવી જોખમ ભરેલી છે, તેમજ તે વડે સાફ કીધેલા કપડા પશુ ઘુરત આતસ આગલ લઇ જવા નહિ, તેમજ પહેરેલા હોય તો ખીડી સળગાવ્યાથી પશુ ઘુરતની લગાડેલી ઉપલી કાઢખી ચીજને સળગી ઉઠવાનો સંભવ રહે છે

ઓક્ઝેલીક એસીડ એક ઓસ, પોણા પ્યાલા ગરમ પાણીમાં પીગળાવી વાપરવી. હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ સાફ કરતી વખતે જે ચાર ટીપા એમોનીઆ બેળવો

કાથો કાઢવાની રીત કાઢખી ભાતની દવા રપીરીટ કપડામાં બોળીને લગાડતી વખતે કાથની બહારની કીનારી પરથી ધસતાં અદર વચે જવું, પહેલાં વચમાંથી ધસવા શરૂ કરવું નહીં

ચીકાણના ડાઘો પર-ચાક, આટો, મેનનીશીઆ, નીમક, જુસુ, યુસુ, કુલચ અથ, નીમક, બ્લોટી મ પેપર, સ્ટાય એમાનુ કંઈ પણ સુક અથવા પાણીમાં મેળવીને વપરાય છે.

વધુ માટે ડ્રાઇ કલીનમાથી મળશે

જેવેલ વૉટર પાછલ આપેલુ છે તે વડે સફેદ તથા સુતરાઉ કપડાના ડાઘો કાઢતી વખતે પાણીના વાસણ ઉપર ડાઘવાલુ કપડુ ટાપટ ધરીને થોડાક ટીપા તે મેળવણીના નાખીને તુરત કપડુ નીચેના પાણીમાં ડુબાડી દેવુ, રગીન કપડા માટે એ મેળવણીમાં અધુ પાણી મેળવુ કારણ કે એમાં બ્લેચીંગ પાઉડર હોવાથી કાચા રંગનુ કપડુ હશે તો રંગ નીકળી જશે. અજીરના સાત પાંદડાં ને એક બાટલી પાણીમાં ઉકાળી પા બાગ જેટલુ રહે ને ઠંડુ પાડી માળી ને સીસીમાં ભરી રાખી વાપરવુ.

ડાઘો નીકળે નહિ તેવા લાંબા વખતના કાઢવા સાથુના પાણીમાં બીનવી તે પર હાર આપવાની કાજની થટ મેળવણી કરી લગાડી ને તડકામાં મુક્યા પછી સુકાય કે પાણુ તે પર સહેજ પાણી નાખી બીનવવી ડાઘ નીકળે ત્યાં સુધી એમ કરવુ. છેલ્લે અથ વડે સુકાયલુ ધસીને પછી સોળ પાણીએ ધોવુ

તુરતના ડાઘ ટંકણુ ખારના પાણીએ ધોવાથી સાફ થાય છે, ટેબલ ક્લોથ, નેપકીન વિગેરેનાં

ડાઘો ખોરાકી પાણી ચાહ કેડી દાઢ વિગેરેનાં.

૧૪૬-પાણીના ડાઘ વાળાં કપડાંને પાણુ ખીજ બીનાયલો કપડા વડે નુછી નાખી ઊધી બાણુ પર ગરમ અચી ફેરવવી.

વરસાદના પાણીના ડાઘ પર સાદા પાણીના બીનાયલો કટકા પાથરી ખીજુ સુક કપડુ ઠાક્યા પછી ગરમ અચી ફેરવ્યાથી નીક જશે, જાદા પડેલા હોય તો તુરત રેશમી રમાલ વડે ધસીને નુછવા.

હરીઆના પાણીના ડાઘ કાઢવા એ ઘેરા રંગનુ કપડુ હોય તો તેનેજ મળતા રંગનુ ખીજુ કપડુ સરકામાં જોળી તે પર ધસવાથી સોજુ થાય છે

કાળાં કપડાના ડાઘો પર કાચા પટેટા કાપીનેા ધસવો.

ચાહ કેડી, કેડો, ચૌકલેટ વિગેરેના ડાઘો માટે નીચલી રીતો છે, ઝલીસરીન થોડો વખત લગાડી રાખ્યા પછી સાથુ અથવા ચાક ને ગરમ પાણીમાં મેળવી ધોવુ, દુધ સાથની કોરીના ડાઘો પણ સુતરાઉ અથવા રેશમી કપડા પરના એનાથી નીકળે છે.

સેનીતાસ Sani-tas ને પાણી સરખાં વજનનુ' જોળી લગાડવુ. લાંબા વખતના ડાઘો પર જીલીટીન પાણીમાં બીનવી ધસવુ.

ખાંડને ધણી સરખી પાણીમાં ખીમળાથી તેમાં કપડુ થોડો વખત જોળી રાખીને સોળ પાણીમાં ધોવુ; દારૂનો અક અથવા જેવેલ વૉટર

લગાડવું ખાલી વાસણુ ઉપર ડાઘવાળું કપડું ટાપટ ધરી ને તે પર બીટલીની ધાર વડે ખળખળતું પાણી રેડ્યાથી તુરત પડેલા ડાઘો નીકળી જતા, અથવા સાણુના ગરમ પાણીએ ધિવા પછી મધકની ધુધ કે સળગાવેલી દિવાસલી તે પર ધર્મથી ચાઢ કાઢીના ડાઘો નીકળે છે

જીન દારૂમાં કપડું બોળી ચાઢના ડાઘો પર લગાડવું

પ્રડાની દાળમાં થોડું ગરમ દુધ મેળવી લગાડવાથી કાઢીના ડાઘો નીકળે ને પછી ઘ્રાષ્ટ નાખવાથી કપડું સોજી થશે

પોટેશ પરમેગનેટની મેળવણી બોઈએ તો લગાડવી સફેદ કપડા પર

દુધના ડાઘ પહેલાં ઠંડા પાણીમાં ઘ્રાષ્ટને પછી સાણુના પાણીથી ધ્રાવું

વાઘન દારૂના ડાઘો કાઢવા નીમકને પાણીમાં બીનવી તે ડાઘ પર છાટીને ગરમ પાણીએ કપડું ધ્રાવું અથવા તો ખળખળતાં દુધમાં ખગડાયેલાં ભાગ બોળી ને થોડો વખત ગખવાથી સાફ થાય કે સોજા પાણીએ ધ્રાવું

પીળા રંગના વાઘનથી ખગડાયેલા કપડાને ઠંડા પાણીમાં બીનવા પછી ગરમ પાણીએ ધિવાથી સાફ થશે

વાઘનના ડાઘ રેશમી કપડા ઘેરા રંગના પરથી કાઢવા સારું ગરમ પાણીમાં નીમક પીગળાવી રૂપને ધસવાથી નીકળે છે

લીલુ અથવા કાંઈ પણ ખટાશવાળી ચીજના ડાઘને પહેલાં પાણીમાં બીનવીને તેપર નાઇટ્રીક એસીડ સાથે પાણી ભેળી તેપર ધસીને લગાડવા પછી સોજા પાણીથી ધિવા.

ઘડાંના ડાઘ વાળું કપડું ઠંડા પાણીમાં બીનવી ગરમ પાણીએ ધિવાથી સાફ થાય છે, બોઈએ તો સાથે સાણુ લેવો ઈડાની દાળના ડાઘ પર ગરમ પાણી ને દુધ ભેળી લગાડવું, લાખા વખતના હોય તો સાથે થોડો દારૂનો અર્ક લેવો

ધાસના ડાઘો પર ઝીસરીન અથવા પેરેશીન લગાડી એક કલાક રહેવા દઈને સાણુના પાણીએ ઘ્રાષ્ટ નાખવા ધાસના ડાઘ ગરમ ફેલેન-તના કપડા પરથી કાઢવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડવો, પછી જરૂર હોય તો પાણીમાં ધ્રાવું જ્વેલ વાટર બોઈએ તો વાપરવું, એ રીતે કાષ્ટખી ભતતું સફેદ કપડું પણ સાફ થશે.

કુલના ડાઘ પર ટાટરીક એસીડ લગાડવી

ઉલટી અથવા થુકના ડાઘો કાઢવા એક બાટલી પાણીમાં બે મોટા ચમચા નીમક પીગળાવી તેમાં બોળી રાખ્યા પછી ધ્રાવું, નહિ નીકળે તો નીમકના પાણીમાં ચુકલે બીકળી ને સોજા પાણીએ ધિવાથી ડાઘ તથા વાસ નીકળે છે.

પગસેવાના ડાઘો માટે દ્વાષ્ટકલીની ગંભીરી મળશે.

કુટનાં ડાઘો પર ટકણખાર બેઠેલું ખળખળતું પાણી રેડવું અથવા કપડાં વડે લગાડવું, યા તો નીમક ધસીને લગાડવા પછી ખળખળતા પાણીએ ઘોવા, તાજા ડાઘો પર ગ્લીસરીન લગાડી પુકા પાણીએ ઘોવાથી નીકળે છે, માખણ લગાડીને ધસ્યા પછી ગરમ પાણીમા બોળી રાખીને ઘાઇ નાખ્યાથી ડાઘો નીકળશે.

ગરમ દુધે પણ કુટના ડાઘો સાફ થાય છે, અથવા તો જામમા બોળી તે પર નીમક જાડી થોડો વખત તડકે મુકમા પછી ઘાઇ નાખવું અથવા ચાહ કોરીના ડાઘ કાઢવાની રીતો અજમાવવી.

પીચના ડાઘો ખીજા ડાઘો માફક સહેલાઈથી નીકળતા નથી માટે ઉપલી દુધ અથવા જાસની રીત અજમાવ્યાથી પણ નહિ નીકળે તો સ્પંજ વડે સ્પીરીટ એક ટરપીનટાઇન લગાડવાથી અથવા જ્વેલ વૉટરથી પણ પીચના ડાઘો નીકળી જશે. ચોખા ઉકાળેલાં પાણીમા થોડો ચાક નાખી ઘોવું, ચાહ કોરીના ડાઘો પણ એ રીતે નીકળે છે. હીરાકસી ને ગમ કેમફર એક સરખા વજનનું બેળા રાખી બોઇએ ત્યારે કુટના ડાઘ પર લગાડવું.

પોટેશ પરમેગનેટ પાણીમા પીગળાવી કુટના ડાઘ પર વાપરવું, કુટના ડાઘવાળું કપડું ઠંડા પાણીમા બોળી નીચવી કાઢી તેની નીચે સળગાવેલી મેચીસ દુરથી બળે નહિ તેમ ધરવાથી તેમાની ગેસથી ડાઘ નીકળશે.

તરકારીના ડાઘો કાઢવા ઉપલી કોઇખી રીત અજમાવવી, ને ઘોની વખતે પાણીમા ચાક થોડો નાખવો.

અખરોતના ડાઘ જ્વેલ વૉટર લગાડવાથી નીકળશે, છેલ્લે ઝોકોલીક એસીડ બોઇએ તો લગાડવી.

ચીકાશના ડાઘો જેવા કે ઘી, તેલ, રંગ, ચરબી વિગેરેનાં કાઢવાની રીતો.

૧૪૭-ચીકાશના ડાઘ લી છુના રસને ટરપીનટાઇનમા બેળા ને લગાડવું અથવા તો કોઇખી જાતની સ્પીરીટ કે દારૂનો અર્ક ખળખળતા પાણીમા નાખી ને લગાડવાથી ઘી તથા ચરબીના ડાઘો કોઇખી જાતના કપડા પરથી નીકળી શકશે, છેલ્લે સોના પાણીથી ઘાઇ નાખવું ચીકાશ શીટ નહિ તો પાછું ગરમ પાણી લઇ તેમા કોઇખી જાતની સ્પીરીટ બેળા ઘોવું.

તેલના ડાઘ પર ટરપીનટાઇન અથવા પેરેશીન તુરતજ લગાડવાથી નીકળી જાય છે, સુકાઇ ગયેલા ડાઘ સાફ ટરપીનટાઇન ને દારૂનો અર્ક બેળા વાપરવો, નહિ નીકળે એ રીતે તો પછી બેનઝાઇન લગાડી ને ઘાઈ નાખવું એક ભાગ ઇથર ને ચાર ભાગ એથોનીઆ બેળા લગાડવાથી પણ નીકળશે.

કેરોસીન તેલના ડાઘ સાબુના ગરમ પાણીએ સાફ થશે.

સીવવાના સંચાના તેલના ડાઘો કાઢવા નીમક બીનવી ને લગાડવું અથવા દુકરની ચરખી (Lard) તે પર લગાડી એક કલાક રહેવા દઇ ને સાબુના પાણીમાં કપડું ધોવું; કાચા રંગનું કપડું હોય તો ધોતી વખતે સાબુના પાણીમાં થોડો એમોનીઆ ભેળવે.

પાછપ કથે પાણીમાં બીનવી ઘટ થાય ને તેલના ડાઘ પર લગાડી સુકાયા પછી કાઢી નાખવી.

ચીકાશના બીજા ડાઘો ગરમ સફેદ કપડાં પરનાં ચીસરી-નથી જાય છે અથવા ટકણખાર કે ઈથર લગાડવા પછી ધોવાથી ડાઘો સાફ થશે જે ઉપલી ભેળવણીથી ડાઘ નીકળ્યા હોય તો કપડું ધોવું નહિ.

કાળાં ગરમ કપડા પરના ડાઘા કપડું ધોવા પછી બીનું હોય તેજ વખતે કોષ્ટખી જતનું બીજું કાળું કપડું તે પર ઘસવાથી ડાઘો નીકળે છે, અથવા પાણીમાં એમોનીઆ ભેળી મીઠા કપડા વડે નુછવા, કોષ્ટખી જતનું કાળું કપડું એ રીતે સાફ થશે.

બ્રીસ, ડામર, ટાર, રાજ, રંગ, વારનીશ, વેસલીન વિગેરે ચીકાશવાળી ચીજોના ડાઘ કપડા પરથી નીચલી રીતે નીકળે છે.

પેકલાં એ ડાઘો પર માખણ, ઓલીવ ઓઇલ, દુકરની ચરખી, ટરપીનટાઇન, કેરોસીન વિગેરે કાંઈ પણ લગાડવાથી નરમ થાય ને પછી સાબુના ડાઘ પાણીએ ધોવા.

ટારના ડાઘ પર બેનઝાઇન, ક્લોરોફોર્મ, ફાર્નો અર્ક કે ઇ પણ લગાડવું.

બ્રીસ ગાડીનાં પેડાની લાગવાથી જે કાળા ડાઘો પડે છે તે પર ઉપલી કોષ્ટખી ચીજો લગાડી ને નરમ થયા પછી હાથે ઓળી ને તે પર સાબુનું શીથ લગાડી ને ડાઘ પાણીએ ધોઇ નાખવું, શીથ લગાડવા પછી ડાઘ દીસે તો ક્રીમ ઓફ ટાર્ટરની Cream of Tartar બુટી અથવા તો કોષ્ટખી જતનની સ્પીરીટ લગાડવા પછી ધોવા સુતરાઉ અથવા મગ્ગ કપડાંને જોઇએ તો ટરપીનટાઇન અથવા પેત્રોલ લગાડવું.

વોશી મ સોડા પાણીમાં પીગળાવી તેને કપડું ધોવાથી બ્રીસ તથા રમના ડાઘો નીકળે છે.

તુવરની દાળ ચડે ને તેનું પાણી નીગારી લઇ તેમાં થોડા કલાક કપડું ઓળી રાખી ને પછી સાબુના પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે.

એમોનીઆનું પાણી લગાડી તે પર ખારીક કામળ મુકી અભી ફેરવવાથી ચીકાશ ચુશી થાય છે.

કોષ્ટખી જતનના દારૂમાં નીમક ભેળી ને લગાડવાથી પણ ડાઘો જશે.

ફેશમી કપડાં પર ઉપલા ડાઘો પડે તો ગરમ કપડાં નો ટુકડો તે પર મુકી તેની ઉપર ખાઉંન ઘેપર અથવા સફેદ સીલું

કમળ મુકમા પછી ગરમ અઘી બે ત્રણ વખત ફેરવ્યાથી ચીકણ ચુશી લે છે; બીજા સોળ કમળ વડે ડાબને પાછો નુછી તે પર પાણી સાથે એમોનીઆ ભેળી લગાડવો.

બીજી જાતના ચીકણના ડાઘો પણુ એ રીતે રેસમી કપડા પરના નીકળશે.

પ્રલસ અર્થે સરકા ભેળી કઠણુ જોળા બનાવી રાખી ચીકણના ડાબને સહેજ પાણીથી ભીનવી ને તે પર ઘસવા પછી સુકાય ને પાણીએ ઘોષ નાખવા.

ગ્રીસના ડાઘની મેળવણી બે ઓસ એમોનીઆ, એક ઓસ કેરટીલ સોપનો છુકો, એક ચમચી સુરો ખાર સર્વેને એક બાટલી નીમ-કના પાણીમાં મેળવીને રાખી ડાઘો કાઢવા લેવું.

પ્રલસ અર્થે એક ઓસ ને સોજો પોટેશ બે ઓસ ને સાણુ તથા ટરપીનટાઇનમાં પેસ્ટ બનાવી વાપરવો.

રંગના ડાઘ પર ઘુરત ગરમ પાણી રેડવું અથવા કેરોસીન તેલ લગાડવું, રેસમી કપડા પરથી એમોનીઆએ રંગના ડાઘ નીકળશે, કાળા પર ક્લોરોફોર્મ લગાડવું એક વખતમાં નહિ જાય તો ફરીથી લગાડવું ફલેનલ વડે રંગ નુછી નાખ્યા પછી એમોનીઆ ને ટરપી-નટાઇન ભેળી નરમ કપડાએ લગાડ્યાથી નીકળે છે, સ્પીરીટ ઓફ વાઇન, બેનઝાઇન અથવા ઇથર એમાની કાંઇથી ચીજ રંગના ડાઘો કાઢે છે.

ઘોવાય તેવું કપડું હોય તો ડાઘ કાઢવા પછી ઘોવું.

લાળા વખતના નીકળે નહિ તેવા ડાબને માખણુ લગાડ્યાથી નરમ થાય ને ટરપીનટાઇન અથવા નેફથા Naphtha લગાડવો આતસથી દુર રાખવું.

ટરપીનટાઇનનાં ડાઘો દારૂના અર્કથી નીકળશે.

વારનીશના ડાઘ પર ટરપીનટાઇન લગાડી સાણુના પાણીએ ઘોવું રેસમી કપડાને ઘોલી વખતે પાણી સાથે ઇથર અથવા બેનઝાઇન ભેળવું.

બુટની પોલીશના કાળા તથા પીળા ડાઘો ટ્રાઇકલીન કરવાની રીતે નીકળે નહિ તો પછી સાણુના પાણીએ ઘોવાથી જશે, એ સુજળ બીજી જાતના કેટલાક ડાઘો પણુ ટ્રાઇ કલીન કરવાની મેળવ-ણીથી નીકળી જાય છે.

મીણના ડાઘ ને સંભાળથી છરીની અણી વડે ઓખવી કાઢવા અથવા લોખડો દુકડો કે અસ્ત્રી ધણી ગરમ કરી તેની નળદીક પક-કવી, કપડાની તળીએ બ્લોટીંગ પેપર મુકવું તેમજ ગરમીથી મીણ તવાઇ જાય કે ઉપર ઘુરત બીજી બ્લોટીંગ પેપર દાખ્યાથી ચીકણ ચુશી લીધા પછી ઝીણા કમળે નુછવા, એકએ તો સાણુના ગરમ પાણીએ કપડું ઘોવું.

દારૂનો અર્ક અથવા બેનઝાઇન લગાડ્યાથી મીથુના ડાઘો નીકળે છે

કાગળ માખી પકડવાની મેળવણી સાથેનું કપડાને વળગી ગયેલ કાઢવા પેરેશીન, ટરપીનટાઇન અથવા દારૂનો અર્ક લગાડવો

રાજમના ડાઘ ને કોઇથી જાતનું તેલ અથવા ચરખી લગાડવાથી નરમ થાય ને તે પર સાથુ લગાડી થોડો વખત રાખ્યા પછી ટરપીનટાઇન તથા પાણીએ છુદ્ડ છુદ્ડ ઘોષ નાખવું, નહિ નીકળે તો ટરપીનટાઇન સાથે છડાની દાળ મેળવી લગાડ્યા પછી સાથુના ગરમ પાણીએ ધોવું, ટાર, ગ્રીસ વિગેરેના ડાઘો પણ એ રીતે કઢાય છે

ગુદર અથવા સરસના ડાઘ કાઢવા ખળખળતા પાણીના વાસણ પર તે કપડું ધરવાથી તેની ગરમ વરાળે તવાઇ જાય ને પછી તેજ પાણીએ ધોવું, સરકામા બોળાને ધોવાથી પણ ડાઘો નીકળશે, ગેસમાં કપડા માટે સરકામા થોડું પાણી બોળાને વાપરવો, ડ્રાઇકલીન કરવાની રીતે પણ સાફ થશે

કાઠલીવર ઓઇલ (માછલીના તેલ)ના ડાઘપર કુલર્સ અર્થને કોલોન વાટર મેળવી લગાડ્યાથી ચીકણ ચુશી લઇ સાફ થાય છે, અથવા ગરમ પાણીમાં એમોનીયા બળી ઘોવું

મેસના ડાઘ કેરોસીન તેલ લગાડી ગરમ પાણીને સાથુ વડે ઘોષ નાખવું

કાઢવના ડાઘો કાઢવા સુકાયા પછી કપડું હાથમાં ધરી ચોળવાથી નીકળશે, અથવા સબાળાને ઠરીની કે કોઇથી સીકાની કીનારી વડે ઓખવી કાઢી ને અશ્વ મારવો ડ્રાઇકલીન કરવાનો પાઉડર લગાડવો

ડાઘો નીકળે નહિ તો સાથુના પાણીએ ધોવું અથવા ક્રીમ ઓફ ટાટર લગાડીને ચોળી કાઢવા

કાળા રંગના કપડા પરના કાઢવના ડાઘો કાચો પટેટો કાપીને ધરવાથી નીકળશે.

રેશમી કાળાં કપડાં પરથી કાઢવા ગરમ કોશી ફ્લેનલ વડે લગાડીને જરૂર લાગે તો ઘોવું.

કુગના ડાઘો વરસાદના કિવસોમાં કોઇથી જાતના કપડા પર જે સફેદ પડે છે તે પર લીથુના રસમાં ચાકની ભુટ્ટી ને થોડું નીમક મેળવી ડાઘો પર લગાડી તડકે મુકવાથી નીકળે ને અશ્વ મારવો, અથવા ઘટ સાથુ લગાડી તે પર ચાકની ભુટ્ટી ઝાટવી

સ્ટાર્ચની ભુટ્ટી સાથુને લીથુનો રસ બેળી લગાડીને તડકે મુકવું ઘાસ લગાડીને પણ તડકે મુક્યાથી સોજી થશે.

બ્લીચી મ પાઉડર અથવા થોટેશ પરમેનન્ટ થોડા પાણીમાં પીગળાવી ને લગાડવો. કુલર્સ અર્થ પાણીમાં મેળવી લગાડ્યાથી નીકળશે. ટકણખારના પાણીમાં ચાક બેળીને લગાડ્યાથી સાફ થાય છે

કાચા ટામોટાનો રસ લગાડી તે પર નીમક છાટી તડકે મુકવું, એમોની કોષ્ઠી રીતો અજમાવી બેવાથી યુગના ડાઘો નીકળે છે.

શાહીના ડાઘો કાઢવા લી જુનો રસ ને નીમક બેળી ધસવું, સરકો લગાડવો, ગરમ દુધ કે હાથ લગાડવી, ટામોટાનો રસ ધસવો, મીઠાનો તેળાવ એક ભાગ ને પાણી ત્રણ ભાગ બેળી વાપરવું, ઓક-જેલીક એમીડવાણુ પાણી લગાડ્યા પછી તે પર જેવેલ વોટરનાં થોડાંક ટીપા નાખી ટુરત ધોવું, બલચી ગ પાઉડર ને સાષ્ટ્રીક એસીડ પાણીમાં મેળવી તે પર શીશુ ચટ્ટે પછી તેમાં કપડું બોળવું, ચરખી તાવીને લગાડવા પછી સુકાવ ને ધોવું, એમોનીઆ વાપરવો, લી જુનો રસ પચાવી ને બીનાયલાં પર ગરમ અચ્છી ફેરવવી. ઉપલાંમોની કોષ્ઠી ચીજ લગાડવાથી શાહીના ડાઘો નીકળે છે કોડીની રકામી ગરમ કરી તે પર કપડું બીનવીને પાથરીને સોલ્ટસ ઓફ લેમન ચમચાના ટળીમાં વડે ધસીને લગાડ્યા પછી સોજા પાણીએ ધોવું.

બહુ શાહી પર જલ્લદ સરકો ને દારૂનો અર્ક બેળી લગાડવો. ટામોટાનો રસ લગાડી થોડા કલાક રાખવાથી રેશમી કપડા પરના ડાઘો જશે, અથવા સ્પીરીટ ઓફ ટરપીનટાઇન લગાડીને સુકાવાથી શાહી થોતીકી મેળે કડક થઇ નીકળશે.

લાંબા વખતનાં ડાઘો પર ઓકજેલીક એસીડ પાણીમાં પીગળાવી લગાડ્યા પછી સાદાં અથવા નીમકના પાણીએ કપડું ધોવું, લાઇસોલ નામની દવા લગાડીને ટુરત ધોવાથી શાહીના ડાઘ જશે, કોષ્ઠી રીતે નહિ નીકળે તેવા ડાઘવાળાં કપડાને સ્ટાર્ચના પાણીમાં ચુકલે ઉકાળવું.

લાલ શાહી માટે એમોનીઆને ઓકજેલીક એસીડ બેળીને લગાડવા પછી દુધમાં બીનવી રાખી સાજુના પાણીએ ધોવું, અથવા દારૂનો અર્ક લગાડવો.

નામ પાડવાની શાહીના ડાઘ પર બ્લીચીંગ પાઉડર ને પાણી સાથે બેળી તેમાં કપડું થોડા વખત બોળીને એમોનીઆના પાણીમાં ધોવું, જેવેલ વોટર પાછલ આપેલું છે તે લગાડવાથી પણ ડાઘો નીકળશે ડ્રાઇ કલીનીંગમાંથી બીજી રીતો મળશે.

પેનસીલના ડાઘો દારૂનો અર્ક લગાડી સાજુના પાણીએ ધોવાથી નીકળે છે એ રીતે નહિ નીકળે તો પોટેશ પરમેંગેનેટ પાણીમાં પીગળાવીને લગાડવાથી તદ્દન સાફ થશે.

સીલ મારેલા ડાઘ પર સ્પીરીટ અથવા દારૂનો અર્ક નરમ પીછી વડે લગાડવો.

૧૪૮-લોહીના ડાઘ વાલાં કપડાને નીમક સાચના યુગ પાણીમાં બીનવવું અથવા ચુનાની જુકી પાણી સાથે મેળવી તેમાં ધોવાથી રેશમી થા સુતરાઉ કપડાંના ડાઘો નીકળશે.

લાઇસોલન પગ્ગોલસામાં નામની દવા લગાડવાથી લોહીના ડાઘ સુતરાઉ કપડાં પરથી સાફ થાય છે, અથવા તો લાઇસોલ લગાડવું. લોહીના

ગાંધી પર રટાચું પાણીમાં ઘટ કરીને લગાડી સુકાયા પછી નરમ થયે
મારવો, નીકળે નહીં તો પાણી લગાડવી, કેરોસીન તેલમાં ઓળાને ઘ્રાષ
નાખવાથી પણ ગંધો નીકળશે, પણ ગરમ પાણી લીધાથી લોહીના ગંધો
નીકળવાને બદલે કપડામાં વધુ બેસી જાય છે.

લોખંડના કાટના ડાઘો પર ક્રીમ ઓફ ટાટર અથવા તો
ઓક્ઝેલીક એસીડ લગાડવા પછી ઘ્રાષ કઢીનમાં આપેલી રીતો
અજમાવવી. સફેદ કપડાં પરથી એના ગંધો કાઢવા ઓક્ઝેલીક એસીડ
પાણીમાં ભેળા લગાડવી અથવા રટાચુંના પાણીમાં ઉકાળવું.

અસ્ત્રીના તળીઆનો કાટ કપડા પર લાગે તો ગરમ પાણીએ
ઘ્રાષ ને તે પર લીધુનો રસને નીમક ધસીને લગાડવા પછી તડકે સુક-
વવા એક વખતમાં નહિ નીકળે તો ફરીથી લગાડવું. સફેદ તથા ઝીણું
કપડું એ રીતે સાફ થશે.

ગરમ અસ્ત્રીથી ફાણને ડાઘ પડે તે પર નીચલી મેળવણી
લગાડવી, સરકો એક પ્લાસ્ટીક વોશીંગ સોડા એક આસ ડ્રુલસ અર્થ
અને એક નાનો કાંદો કાપા ને સઘળું ચુકલે ગરમ કરી મળી જાય
ને કપડાં વડે ગાલા કાઢી ઠંડું પડે ને ઉપલા ગાંધ ઉપર લગાડવાથી
કપડું સોજી થશે. લાઇફ્રેન્જન પરઓક્સાઇડમાં બીજી કપડું ઓળા
ફાંજલાં કપડાં પર મુકીને ગરમ અસ્ત્રી પાછી ફેરવવી

દાંડેલું કપડું ડ્રુલસ અર્થને પાણી ભેળા લગાડીને તડકે મુક્યાથી
ગાંધ નીકળે પછી બેઇએ તો ઘ્રાષ. અમયુ તડકે મુક્યાથી પણ કેટ-
લીક વખતે દાંડેલાનો ગાંધ નીકળે છે

ગરમ તથા રેશમી કપડું અસ્ત્રીથી દાંડેલું ઝડીસરીન ને ટકણ
ખારમાં બીનવી રાખીને પછી ઘ્રાષ, ઘ્રાયા પછી પણ ગાંધ દોશે તો
તે પર દારનો અર્ક રપજ અથવા નરમ કપડાએ લગાડવો

એસીડ તથા ફવાના ડાઘો પર ડ્રુલસ અર્થને એમોનીઆના
પાણીમાં ભેળા લગાડી ને સુકાયા પછી ઘ્રાષ, એક વખતમાં નહિ
નીકળે તો ફરીથી કરવું.

એસીડ પડવાથી કેટલીક વખત કપડાનો રંગ બળી જઇ ખરાબ
થયેલો એમોનીઆ લગાડવાથી પાછો સરખો થશે, અથવા તો તેપર
મેગનીશીઆ અને સોડા બાઇ-કાર્બ પાણીમાં ભેળા વાપરવું.

ખારથી ખરાબ થયેલો રંગ કાઢખી કપડાનો સરખો કરવા
થોડી એસીડ લગાડવા પછી ક્લોરોફોર્મ લગાડવું, ક્લોરોફોર્મથી
કાઢખી રંગ પાછો સોજો થાય છે.

ફવાના છાંદા ઉઠી કપડાં પર લાલ ગંધો પડે તો લીજુ કાપી
ને અમયુ ધસવું અથવા સાથે નીમક લેવું, સાબર સીમક ધરવાથી
પણ નીકળશે, રંગ ઉઠી મથલા પર એસીડમાં આપેલી રીતે કરવું
રેશમી તથા સુતરાઉ કપડાંને.

રંગીન ગરમ કપડા પરના એસીડના ડાઘો પણ ઉપલી રીતે કાઢીને એમોનીઆ લગાડવાથી રમ ઓગળતો નથી છેલ્લા ક્ષોરોફોર્મ જોઈએ તો લગાડવું

એમોનીઆના ડાઘો લી યુનો રસ કે સરકો કપ પણ લગાડવાથી નીકળશે.

હીરાકસીના ડાઘો પર લી યુનો રસ લગાડી ને નીકળે નહિ તો થોડો વખત તડકે મુકવું, એક વખતમા નહિ જાય તો બે ત્રણ વખત કર્યા પછી કપડું ધોવું.

આયોડીનના ડાઘ સુતરાઉ કપડાં પરના માટે એમોનીઆ સાદો અથવા પાણી સાથે ભેળી તેમા ઘોળી રાખવું, લાઇસોલ Lysoલ નામની દવા લગાડવાથી પણ નીકળે છે, છેલ્લા ઠંડાં પાણીએ ધોવાથી સાફ થશે.

ફેશમી તથા ગરમ કપડાં પર એ ડાઘો સાફ દારૂનો અર્ક લગાડવો તેથી નીકળે નહિ તો ઇથર અથવા ક્ષોરોફોર્મ વાપરવું. જોઈએ તો પછી ઠંડાં પાણીએ ધોઈ નાખવું.

આયોડીનના ડાઘો લાકડાં પરથી કાઢવા તુરત બ્લોડીન ચેપર દાખીને કપુરનો અર્ક લગાડવો.

ચુનાના ડાઘ પર સરકો અથવા લી યુનો રસ લગાડવાથી નીકળે ને કપડું ધોવું બારીબારણા પરના એજ રીતે ચુનાના ડાઘ કાઢવા

ગુલીના ડાઘને ગરમ પાણીમા ધોઈ ને સરકો લગાડવાથી નીકળશે

તંબાકુના ડાઘ પર લી યુનો રસ કે સરકો અથવા જ્વેલ વૉટર લગાડવું.

ગરમ કપડાં માટે દારૂનો અર્ક વાપરવો

તંબાકુના કુકના લાલ ડાઘ સાફ કળી ચુનો કપડાની બને બાજુ પર લગાડવાથી નીકળે ને કપડું ધોઈ નાખવું.

પ્રકરણ ૨૦

કપડું રંગવા, ઓસવવાની રીતો, રંગોની મેળવણી તથા કપડાંના ભુદા ભુદા પ્રયોગ.

૧૪૯-કપડાં રંગવા માટે કેટલીક આધારણ જાણીએ વપરાય છે, જેવીકે ચાક, ઝાંડી, ફેસર, મીરમજ, હળદર, ફટકડી, કળીચુનો, ચાપ-ફળ, પાપડ પાર, ગુલી વિગેરે તેમજ વિલાયતી તેપાર આજુબોજી તમા

વણીક જાતની રંગની બુકીઓ ત્વીક Twink દ્રમર ડાઇસ Drummer dyes મેપોલ સોપ Maypole soap વિગેરે મળે છે, તેમા આપેલી રીતો મુજબ રંગવુ

રંગો જાત જાતની ધાતુમાથી નીકળતા પદાર્થોમાથી બને છે, કટલાક વનસ્પતીના છે કીરમજનો રંગ જાનવરમાથી બને છે

ખાર સોપને પાણીમા પીગળાવી તેમા કોષ્ટખી જાતના સોગ રંગનુ પડીકુ રંગવા માટેનુ લઘુ ખપ મુજબ ઘેરો ખુલ્લો જોષ્ટ એટલો તે પાણીમા બેળીને પછી તેમા કપડુ રંગવુ, છેલ્લા બે ત્રણ વખત સોગ પાણીમા વીછરી સાથુ કાઢી નાખી સુકવ્યાથી સારો સાધારણ રંગ કપડા ઉપર ચઢશે

ચુલ્લા પર ઉકળતા રંગમા કપડુ ધીરે ધીરે ખુલ્લુ કરી અદર નાખવુ, દગલો નાખવાથી બધે બરોબર રંગ ચઢે નથી, તમે ઉપર કરવા લાકડી કે નેટરનો ટુકડો વાપરવો

ઘેરો ખુલ્લો કરવા તેના પ્રમાણમા વધતો ઓછો નાખી બરોબર કપડા પર ચઢે ને બે લાકડીના ટુકડા અથવા ચીપીઆમા પકડી કપડુ કાઢી લઘુ ખીજ ડાઝ પાણીમા બેળી કાઢી ઠાયામા સુકવવુ ઝાઝુ નીચવવુ નહિ, ધણુ તડકુ લાગવાથી તુરતના રંગ કોષ્ટ વખત ઉડી જાય છે, પછી અલ્લી અથવા કુદી કરવી. સાધારણ રેશમી કપડુ ખાર વાર લાથુ સુમારે વજનમા રતલ એક થવા જશે

ગ્લૅસ તથા ખીજ કોષ્ટખી કપડા રંગમા બેળી નહિ શકાય તો રપજ વડે તે પર રંગ વગાડવો

ક્રીમ અથવા પીળા ખુલ્લા રંગ સારું ચાહ, કેસર, કેરી અથવા હળદર પાણી સાથ કોષ્ટખી ચીજ ઉકાળવી અથવા ખગખગતા પાણીમા તેની કપડામા ઘોટલી બાધી નાખવાથી રંગ ઓગળે ને કપડુ બોળવુ ઘેરો કરવો હોય તે મુજબ વધુ હેવુ.

સત્રાની હાલ પાણીમા ઉકાળી તેમા શેમોઆ લેધરની ચીજ બોળવાથી નવી જેવી થાય છે

પીળો, લાલ તથા બ્લુ રંગો ઘણા ખરા ભેજ વગર પણ બનશે નેટના પડદા Cartrage થેસો વિગેરે સફેદ રંગના મેલા થયલા સાફ નહિ થઇ શકતા હોય તો પીળામાનો કોષ્ટખી રંગ ચઢાવ્યાથી પાછા નવા જેવા થશે

લાલ Red રંગ માટે ઘણી ખરી કીરમજ વપરાય છે એનાથી રંગેલો રંગ પાકો ને લાખો વખત રહેશે, કપડાના તોલને સુમારે અર્ધા વજનની કટકડી થોડા ચુનાના પાણી સાથ મેગવી ચુલ્લે ઉકળાવી કપડાના ત્રીજા ભાગ વજનની કીરમજ આગમચથી પાણીમા ભીનવી રાખી ઉપલુ પાણી ઉકાળતી વખતે બેલ્યા પછી તેમા કપડુ બોળવાથી લાલ પાકો રંગ તેપર ચઢશે

હીરાકસીને બાવળની હાલ સાથ પાણીમા ઉકાળી તેમા કપડુ બોળવાથી લાલ રંગનુ થાય છે ને તે ઓગળતો નથી.

લીલો Green રંગ પાણીમાં દાડમની ઢાલ ઉકાળ્યા પછી પાણુ હલદરના પાણીમાં ઉકાળીને ગુલીના પાણીમાં કપડું બોળી કાઢી છેલ્લે તેમાં ફટકડીનું પાણી લેવું, અથવા તો પાણી સાથે ગુલી, ફટકડી, સીસમ Ebony અને મધકનો તેળાળ (સલફ્યુરીક એસીડ) ભેળી વાપરવું, ખુલ્લો તથા ઘેરો રંગ કરવાને પ્રમાણમાં નાખવું.

આસમાંની રંગ સાફ ગુલી ને પાપડખાર એક સરખા વજનનું લેઈ ઉકાળી તેમાં કપડું રંગવું

બ્લુ ઘેરો Royal Blue ગરમ પાણીમાં પ્રશેટ ઓફ પોટેશ Prussiate of Potash ને ભેળી કપડું રંગવું, છેલ્લે ફટકડીના પાણીમાં બોળવું

સેક્સ બ્લુ Saxe Blue માટે ઉપલો રંગ એક ભાગ ને ખુલ્લો લીલો સોલમે ભાગે ભેળવો

ગુલાબી Pink યા કીરમજી રંગ માટે કીરમજી ને કળી યુનો ગરમ પાણી સાથે ભેળી વાપરવો, ખુલ્લો કરવો હોય તો કીરમજી ઓછી લેવી

નારંગી માટે કેસુડીના પુલને પાણીમાં ઉકાળતી વખતે થોડો યુનો નાખવો.

ખાકી રંગ તથા ફ્રેન્ચ Fawn કલર સાફ પાણી એક બાટલીમાં મેદીના પાદડાં એક શેર ચુહલા પર પા કલાક ઉકાળીને પછી કપડું તેમાં બોળવા પછી પાણુ એક શેર કળીયુનાના પાણીમાં તે કપડાને ઉકાળવું. એ રીતે ગરમ કપડું પણ રંગાય છે ઘેરો ખુલ્લો મરજી મુજબ કરી શકાય છે

માયફળ અર્ધો શેર ને હીરાકસી પાચ તોલા ને સુમારે એક શેર વજનનું કપડું દુબે તેટલું પાણી લઈ માયફળનો ભુકો કરી હીરાકસી સાથે ચુહલે ઉકાળ્યા પછી કપડું તેમાં બોળવાથી ખાકી રંગ ચઢશે.

ડ્રેબ Drab રંગ સાફ લોમવુડ ને ફટકડી સરખા વજનની ભેળવી. કાળો રંગ, લોમવુડ નામના છોડીઆમાં રંગવાથી થશે, સોજા કાળા રંગ માટે પહેલા કીરમજીનો લાલ રંગ કપડાં પર ચઢાવ્યા પછી કાળો કીધલા રંગ લાભો વખત વેર ઝાંખો થશે નહિ કાળા રંગનું કપડું ઝાખુ થયેલું ધોવાની રીત મુજબ તેમજ ડ્રાઇ કલીન કીધાથી પણ રંગ સોજો થશે રેશમી કાળુ ઝાખુ પડેલું કપડું પણ માયફળ છુદીને પાણી સાથે ઉકાળીને તેમાં બોળવાથી પાછો કાળાશ પકડે છે

કાળો ઝાંખો પડેલો રંગ એમોનીઆનું પાણીને દારૂનો અક ને સરખા વજનનું ભેળીને રપજ વડે લગાડવાથી પાછો સોજો થશે.

કાળા રંગના ઉત્ત અથવા ફર રંગવા સાફ પાણીમાં માયફળ નાખી કપડા સાથે ચુહલે ઉકાળવા.

કાળું રેશમી કપડું આઠ અથવા દોરીનું નરમ પાણી બનાવી સવલી બાજુ પર રપજે લગાડી ફલેનલ ઉપર ઝખીને અત્તી મારવાથી નવું નવું દિશે છે.

કાળી રેશમી સાટીનનો રંગ ખરાબ થયેલો હોય તો પટેટાની ઝાલ ને પાણીમાં આખી રાત બીનવ્યા પછી ચુલ્લે ગરમ કરી તે પાણી રપજ વડે લગાડી ને બે ગરમ કપડાના પડમાં મુકી અત્તી કરવું.

તપખીરીઆ Brown બુરા રંગની છુટી સાથ અધે બાજે ઓરજ અથવા કાળો લેલો, સાથે એકઝે તો અખરોતના કાટલા ઉકાળતી વખતે નાખવા.

તખાકુ જેવો રંગ પણ ઉપલીજ રીતે વધતો ઓછો રંગ બેળવાથી થશે રંગો પરથી કાંધો કાઢવા પણ આપેલું છે.

કપડાં પર જાતજાતના રંગો ચઢાવવા મધકના તેજબમાં થોડું પાણી, ગુલી તથા પોટેશ આઇ-કામ્ બેળી તેમાં લાલ કપડું બોળવાથી જાણુક થાય છે, પીળું હશે તો લીલું થશે, અને સફેદ હશે તો બ્લુ રંગ ચઢશે.

સફેદ રંગ બનાવવા નીચલા સાત રંગો ભુદા ભુદા પ્રમાણમાં બેળાય છે, લાલ, નારંગી, પીળો, લીલો, આસમાની, લાખી તથા ગુલાબી વરસાદની કમાનના રંગો પણ સાત જાતના બેળાયલા દીશે છે, જાણુકો, ગુલીનો, બ્લુ, લીલો, પીળો, ઓરજ ને લાલ પ્રગ્રેજીયા Violet, Indigo, Blue, Green, Yellow, Orange, Red (Vibgyore),

રેશમ ભુનું ઝાંખું પડેલાની આટીને સબાળથી દોરાએ બે ત્રણ ગમ છુટી છુટી બાંધી ને ગુચવાય નહિ તેમ એક કલાક ઠંડા પાણીમાં બોળ્યા પછી હાથે હલાવી ને તળે ઉપર કરી ખીલા અથવા દોરી પર ટાંચી પાણી નીચરત જાય ને બીનાયલા પર ગરમ અત્તી મારવાથી રેશમ નવું ને ચળકતું થશે.

૧૫૦-કાચા રંગના કપડાં પારખવા માટે સફેદ કપડું પાણીમાં બોળી તે પર ધસી કોવું, અથવા બે સોળ કામળના પડમાં કપડું મુકી તે પર અત્તી ગરમ ફેરવ્યાથી કાચો હશે તો કામળ પર લાગશે. પરસેવો લાગવાથી પણ કાચો રંગ ફેટલીક વખત ઓગળે છે, કારણ કે પરસેવામાં ખાર હોવાથી.

કાચા રંગના કપડાં ધોવાની રીતો પાછલ આપી છે.

રંગ ઓસવી કાઢવો.

૧૫૧-રંગ કાઢવા નીચલી ફેટલીક રીતો છે, બ્લીચીંગ પાઉડર અથવા કલોરાઇડ ઓફ લાઇમ બને એકજ છે એમાં એકઝે તો થોડો મધકનો તેજબ પાણી સાથે બેળી ને તેમાં દસ મિનિટ વેર કપડું બોળી રાખવા પછી સોળ પાણીમાં ધોઈ નાખવું. લાંબો વખત

રાખ્યાથી કપડું કાઢી જશે, તેમજ હાથને પણ તેમજ લાગવાથી બળે નહિ તેની સલાખ લેવી એક બાલદી પાણીમા અર્ધા સ્તંભને સુમારે બીચી મ પાઉડર લેવો. હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ Hydrogen peroxide નામની દવા પણ રેશમી કપડું તથા પીછાની રમ ઓસવવા વપરાય છે.

તડકું, દવ, પવન ને બરફ પર આખો વખત કપડું રાત કિવસ રાખ્યાથી પણ તેનો રમ ઉડી જશે, તેમા ખાસ કરીને બરફ ને તડકું વધુ કરે છે.

કપડાંના બુદા બુદા પ્રયોગ.

૧૫૨-વોટર પ્રુફ બનાવવું-આઈસી ગ્લાસ પીમળાવેલું પાતળું પાણી, કપડાની ઉલટી બાજુએ લગાડીને સુકાયા પછી તે ઉપર માંસ-ફળ ઉકાળેલું પાણી લગાડીને સુકવવું. મધપ્રુડાનું મીણ લગાડવું.

તાલ-પત્રીને વોટરપ્રુફ બનાવવા હાપડાને લગાડવાનો દામર પકાવેલો હોય તેમાં ચેરેશીન અથવા ટરપીનટાઇન એક પાઉટ એક જેલન દામરમા બેળી પીછી વડે સરખું લગાડીને તે પર ઘણીજ બારીક રેતી છાટીને સુકાવા દેવું.

બાંકું કપડાંને અથવા કેનવાસ વોટર પ્રુફ કરવા સાબુના ગરમ પાણીમા અર્ધો કલાક બોળી રાખવું પછી નીચોવી કાઢીને ફટકડી પીમળાવેલા પાણીમા થોડો વખત બોળી રાખી તેને સોજા હડા પાણીથી બે ત્રણ વખત ધોઈને હવામાં સુકાવું કરવું પ્લાસ્ટર ઓફ ચેરીસની બુકીને એગેનીઆ સલફેટ પાણી સાથે લગાડવું. ડ્રીલનાં પડકાને તેલનો રમ બને બાજુ લગાડવો, તેમાં સાબુનું ઘટ પાણી બેળવું.

એક ઓસ સફેદ મીણને તાવીને એક બાટલી ટરપીનટાઇનના અર્કમાં બરોબર મેળવી હડકું પડે ને તેમા કાપખી જાતનું બાંકું મા પાતળું કપડું બોળી કાઢી તે નીચોવ્યા વગર સુકવવું. કપડાનાં પ્રમાણમાં ઉપલી ચીજો વધતી ઓછી લેવી.

ગરમ કપડાં ફેલેનલ સર્જ વિજેરેને વોટર પ્રુફ બનાવવા વર-સાદના પાણીમા ફટકડી અને શુગર ઓફ લેડની બુકી પીમળાવી તેમાં બોળીને સુકાવા દેવું.

આતશમાં બળે નહિ તેમ કરવું.

૧૫૩-કપડું આતશમાં બળે નહિ તેવું બનાવવા માટે ટક્યુબારનું સ્ટ્રોમ પાણી બનાવી તેમા બોળવું અથવા તે સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા કપુર પીમળાવી તે વાપરવું.

ગરમ અથવા સુતરાઈ કપડાંને ફટકડીના પાણીમાં બોળીને સુકવવાથી તે બળતા નથી એમજે તે તે પાણીમા ફાસફેટ ઓફ એગેનીઆ થોડો બેળવો. કામજ પણ એ રીતે વોટર પ્રુફ બનશે.

ફટકડી સાથે ઇડાની સફેદી મેળવી કપડાં પર લગાડવા પછી નીમકના પાણીમાં તે કપડું ઓળી સુકવી નાખેલું પણ આતશમાં બળશે નહિ.

રૂવાંટી દબાયેલી ઉભી કરવી મખમલ તથા ગરમ કપડાંની.

૧૫૪-કપડું ગરમ કાણુ પહેરાતાં લસાઇ ને ચળકાટ આવે છે તે કાઢવા હાથેનલના ટુકડા પર સ્પીરીટ, ટરપીનટાઇન અથવા એથેનીઆ રેડી તે કપડાં પર ધસવો, ઉધી બાબુએ ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી

કાળી સબ્બોનો ચળકાટ કાઢવા આઇર્વીના ઝાડના કુમલા પાદડા વીસ લાઇ તે પર એક પાઇટ બળખળતુ પાણી રેડ્યા પછી શીશુ આવે તેમાં કપડું ઓળી લગાડવું. સાબુ લેવો નહિ, પૉલીશનું કામળ અથવા તારનો ઝસ ધસવાથી પણ ગરમ કપડું દબાયેલું સરખું થશે

મખમલ અથવા પ્લેશ આરસીની ફેમની દબાયેલી સરખી કરવા તે પર બારીક સફેદ નીમક અથવા પાઇપ કલે નામની મટાડી છાટી પા કલાક રહેવા દઇ ઝસ વડે ધસીને સાફ કરવી

મખમલની રૂવાંટી દબાઇ ગઇ હોય તો ગરમ પાણીમાંથી નીકળતી વરાળ ઉપર ઉધી બાબુએ થોડો વખત પકડવી ધણી દબાયેલી હોય તો બીજા પાસ સામે હાથે ઉપર પકડેલું હોય ત્યારે ઝસ મરાવવો

પાણીથી બીનાયલીને દાખી કે નીચવીને પાણી કાઢવું નહિ, પખોડી કાઢી ખુલ્લી હવામાં સુકવવાથી પોતીકી મેળે રૂવાંટી ઉઠશે, અથવા તો નરમ ઝસ અલગે હાથે માગ્વો, કલોરોફોર્મ કપડાંએ લગાડવો

ચીકાશના ઠાલ કાઢવા પાઉને બટ્ટીમાં ગરમ કરી તેનો બારીક બુકો કર્યા પછી તેમાં ધસવો મખમલના કેલર દબાઇ ગયેલા ગરમ પાણીમાં એથેનીઆ થોડો નાખી સ્પૅન્ અથવા બીજા મખમલના ટુકડાને ઓળી અલગે હાથે ધમી ને સુકાયા પછી તે પર દારૂનો અર્ક Alcohol લગાડવો, સ્પીરીટ એફ ટરપીનટાઇન લગાડવાથી પણ સોજ થશે જન દારૂ સ્પૅન્ વડે લગાડી ગરમ પાણીની વરાળ પર ધરવો.

ગરમ અસ્ત્રી પર બીનું કપડું મુકી તેની ઉપર મખમલની ઉધી બાબુ મુકવી, વરાળ નીકળ્યા કરે ત્યાં મુઠી રાખી ને પછી ઉચકી લેવી એ રીતે પણ દબાયેલી રૂવાંટી ઉભી થાય છે

મખમલના જુના યા નવા ટુકડાઓ સામાનની તથા છુટની પૉલીશ નુછવા તથા રૂપું સાફ કરવા રોમોઆ લેધરને બદલે વપરાશે.

કપડાં દુધાઇ જતાં અટકવવાં.

૧૫૫-ગરમ કપડાંને કોઇબી ઝીણા જતુઓ કરડી ખાય નહિ માટે કાળા મરી, લવંગ, કપુર, લીમડાનો પાલો, લવડરના પુલ, ચીની કપાલા, તમાકુ, કાર્બન કે નેફથલીનનાં બોલ વિગેરે કંઈ પણ એમાંની

ચીજ અમથી અથવા કપડાની ચેલીમા ભરીને કબાટમા કે ગરમ કપડાના પડમા મુકવાથી દુવાઇ જતાં નથી.

પીળુ ચામડુ Russian leatherના દુકડા મુકવા અથવા દેવદાર ઝાડના છોડીઆ પણ મુકે છે.

કપુરના ઝાડનાં પાદડા અથવા છોડીઆ ગરમ કપડાં સાથ મુકવાથી તેના વાસે જતુઓ આવશે નહિ.

ઝોવલીના પુલ મુકવાથી પણ કપડા કરડતાં નથી.

ગરમ ઝોલવાના વિદાળાને સખતી વખતે તેના પડમાં ઉપલી કાંઈ પણ ચીજ મુકવી, બાજીન પેપરમા બાધવાથી સોજ રહેશે, તેની બાજુમા ઘેનઝાઇન શીશીમા ભરી તે પર છુચને બદલે ૩ બોથીને મુકવાથી તે ઉડી જઇ તેના વાસથી જતુઓ દુર થશે, બીજાનાંની નીચે એ ઝોલડાની વચમા પાથરીને મુકવાથી પણ ગરમ રમ વિગેરે સરખા રહેશે.

નીચે આપેલા પાઉડર જોઇએ તો ગરમ કપડા મુકવો.

ઝીસ અથવા બીજી કાંઈખી બોરાકીના ડાઘો સાફ કીધા વગર કાંઈખી ગરમ કપડુ ઉચુ મુકવાથી તેમા જતુઓ ભરાઇ કરડી ખાશે, તેમજ પહેરેલા ગરમ કોટ પાટલુન વિગેરે ધડી વાલતી વખતે બ્રસ મારી ધુળ કાઢીને સાફ કરવા.

કપડાંમાં ખુશબો.

પાઉડર બનાવવા તજ, લવંગ, જયફળ, કેરવેસીડ દરેક પા ઐસ ને કેવડાના મુળીઆની ભુકી Orris root એક ઐસ સર્વેને બારીક છુદી ભેળી કપડાની ચેલીઓ ભરી ખુશબો સારૂ મુકવી, મોઢરા ચ બેલી અથવા ગુલાબ, ઝોવલીના પુલ કાંઈખી ખુશબો માટે કપડાના પડમા મુકવા.

એક ચમચી સુખડનો વહેર, ગુલાબ તથા લવ દરનાં પુલની ભુકી ઝોરીસરૂટ ને ધાણા દરેક એ ઐસ અને કસતુરીના દસ બાર દાણા સર્વેની બારીક ભુકી કરી મેળવી ખુશબો માટે વાપરવુ.

પ્રકરણ ૨૧

ચાલુ વપરાશની, તેમજ શરીરનાં ઉપયોગ Toilet ની ચીજો બ્રશ, નીખીઆ, સાબુ, પાઉડર, ગ્લવસ વિગેરે.

૧૫૭-બ્રશ બાળ ઝોળવાનાં ધોવા પુકા પાણીમાં સાબુ, અથવા વેશીન સોડા, ટકલુબાર કે એમોનીઆ કંઈ પણ પીમળાવી ને બ્રસ

દુખે તેમ થોડો વખત બોળી રાખવાથી ચીકાશ ને મેલ નીકળ્યા પછી સોજા પાણીએ ધોઈને સુકવવા લાગ્યા વખત પાણીમાં રાખવાથી ખાલ નરમ પડી જશે, અને હાથો તથા ઉપરો લાકડાનો ભાગ પણ બીના-વાથી ખરાબ થાય છે માટે પાણીની સપાટી ઉપર રાખવો નરમ પડેલા ખાલ ફટકડીના પાણીમાં બીનવ્યાથી કઠણ થશે

ધોવા વગર સાફ કરવા સુકો આટો અથવા ખાલમાં જાડી હાથે ધસ્યા પછી પખોડી નાખવાથી ચીકાશ મેલ નીકળી જશે

તારના અશ બાળ એળવા માટે આવે છે તે ધોવાથી ખરાબ થશે તેને બીજા જગા છુટા ખાલના અથ વડે ધસીને સાફ કરી કોષ્ટક વખત તડકે સુકવો

તારના બીજા જાતના કઠણ અથ ગરમ કપડા તથા મખમલની રૂવાટી ઉભી કરવામાં ઉપયોગી છે

જાડા ખાલનાં અશ ઘરના વપરાશ માટેના ટકાઉ બનાવવા ખજખજતા પાણીમાં બોળી સુકવી ને વાપરવા, મેલા થયેલા ધોવા પાણીમાં વોશી મ સોડા અથવા એમોનીઆ એળવો નરમ થયેલા ખાલને ફટકડીના પાણીમાં બોળવાથી કઠણ થશે કોષ્ટકથી અથને ઉર્ધ્વા મુકવાથી ખાલ દબાઈ ને વળી જાય છે માટે બનતા સુધી દોરીએ ટાંગી રાખવા મોરી, સ દાસ તથા જમીન વિગેરે ધોવા તથા ગાલી ચાનો કચરો કાઢવા માટેના કડક સાખાની જાતના અશ આવે છે, તે ઉપલીજ રીતે રાખવા. તે નવા અથને પહેલા પાણીમાં બોળી સુકાય ને વાપરવાથી લાંબો વખત ટકે છે મેલા થયેલા પણ દડા પાણીમાં ધોવા

નાખીઆ બાળ એળવા માટેના અથની માફક ધોવા, દાતામાંનો મેલ કાઢવા જડ કાડ ખોડનું કામળ, કપડાની ચીપ, દાંત કોતરની અથવા સુતરના થોડા તાર એકઠા કરી એમાંથી કોષ્ટકથી ચીજ નહને અદર ધસવું. જોષ્ટકે તો દાંતનો નાનો અથ લેવો

સેદ્યુલોઇડના સફેદ નીખીઆ એજ રીતે સાફ થશે પણ તે વડે બાળ એળતી વખતે ખત્તી અથવા સુહલા નજદીક જવું નહિ કારણકે ન પ લાગવે તુરત સળગી ઉઠે છે તેની સલાહ રાખવી

કાચાખાની પીઠ Tortoise shell ના અથવા હાડકાના નીખીઆ ધડી ધડી ધોવાથી દાતા ચીરાઈને તુડી જાય છે માટે મેલ કાઢવા નાનો દાંતનો અથ વાપરવો, ત્યાર પછી કપડાએ ધસીને તુછીને બને હાથોની વચ્ચે લઈને અમથા અથવા સહેજ ખેલ તેલ લઈને ધસવાથી તેપર પોલીશની માફક ચળકાટ આવશે

ભાગેલા સાંધવા બેઉ છેડા સહેજ આડત્રા ઓખવીને સરખા મેળવ્યા પછી લોખડનો ગરમ ચીપીઆ લઈ વચ્ચેથી દબીને સાધી મળી જાય ત્યાં વેર ધરી રાખવા, અથવા દોરી વડે બને છેડા ટાઇટ બાધીને ખજખજતા પાણીમાં બોળવાથી પણ ફેટલીક વખત સંધાઈ જાય છે વળગાડવાની બીજી રીતો પાછળથી મળશે

અસતરે નવો દાઢી બોડવા આગમ્ય ગરમ પાણીમાં અથવા બોરીક પાઉર તેમાં બેળાને ઘાવા પછી વાપરવો અથવા કપડાં પર કાથોનવોટર કે સ્પીરીટ રેડી તેને નુછી લેવો, જીલેત અથવા કોષખી જાતની બ્લેડ પથ્થુ એ રીતે કીધા પછી વપરાશમાં લેવી કારણ કોષ વખત લોડું ખરાબ ડોવાથી સાફ કીધા વગર નવીએ કોષકનાં મોઢાં સુજી આવે છે માટે હમેશા સલાહ લેવી. અસતરો અથવા છરીને ધાર કાઢવા માટે એથુમીનમ પર ધસવું.

૧૫૮-દાંતના બ્રશ સાફ કરવા ગરમ પાણીમાં થોડો બોરીક પાઉર પીગાવી તેમાં ઘાવા પછી ઠંડા પાણીમાં ઘાઇ નાખવાથી સોજ રહી વાસ પથ્થુ આવશે નહિ વાપરવા પછી ઉભા મુકવાથી તેમાંનું પાણી નીગરાઇને જલદી મુકાઇ જશે.

એમોનીઆને પાણી બેળાને ઘાવાથી પથ્થુ દાંતના બ્રશ સાફ થાય છે. કાણુ બ્રશને ખજખજતા પાણીમાં બોળવાથી નરમ થાય છે.

દાંત કેતરની કવીલની નરમ થઇ ગઇ હોય તો ફટકડીના પાણીમાં બોળી સોજ પાણીથી ઘાઇને વાપરવી, મરડાયલી સરખી કરવા ખજખજતા પાણીની વરાળ પર ધરીને નરમ થવા પછી સીધી તેમજ બીજા કોષખી ધાટે કવીલ લાખી પથ્થુ વાળી શકાય છે.

ચસમાંનાં કાચ સાફ કરવા સફેદ ઝીણ કાગળ Tissue paper લેવું અથવા શેમોઆ લેધરે નુછવા, બધા પાસ પડેલા ને આખા કાચો ઘાઇને નીગરાતા મુકી મુકાવા દેવા, કચકડાની ફ્રેમના ચસમાં ઘાવા નહિ, ફ્રેમો ટુટેલી વળગાડવા માટે કચકડામાં જુવો. મોઢાનો બાફ લગાડી સફેદ કપડાએ નુછવાથી ચસમાંના કાચ સોજ થશે.

પીન કુશન ટાચણી સોય વિગેરે ખોસવા માટે નાનાં ગોળ અથવા ચોરસ બાટના જડા કપડામાં લાકડાનો વહેર, ઘેટાનું ઊન અથવા કારી છુદેલીનો વધેલો જડો મુકો તેવું કંઈ પથ્થુ બરીને સીવવું, તેમાં સોય ટાચણી ખોસવાથી કીટાશે નહિ.

૧૫૯-બીડીની પાછપ સાફ કરવા દારૂનો અર્ક અથવા સ્પીરીટ એક છોટી રેડી બીજે છોડે બહાર કાઢવી અથવા તો થોડો વખત તેમાં બોળી રાખવી.

બીડી Cigarette હવાઇ જાય છે માટે ચપટ ઢાંકણવાલો બાકસમાં રાખવી.

તબાકું હવાયલો મુધારવા ખજખજતા પાણીના વાસણ પર ઝીણ કપડું બાધી તેપર તબાકું મુકી વરાળ લાગ્યા પછી ઉતારી ને મુકવાથી સોજો નવો નવો થશે, તબાકું, બીડીનો વાસ મોઢામાંથી કાઢવા વેઢકમાં આપેલું છે.

૧૬૦-બાલની પીછી બનાવવા માટે પહેલા ફટકડીનાં પાણીમાં તે ઘાઇ ચીકણ નીકળ્યા પછી ટુકાં પાણીમાં એક કિવસ બોળી રાખી પાણી નીચવી કાઢી કપડાના પડમાં લાખી મુકાય ને નીખીઆ વડે

એળી સરખા કાપવા પછી પીછી બનાવવી ખરી મયલા વાળ પશુ
એકઠા કરી તેની પીછી બનાવી વાળ સાથે બાંધવા વપરાયો

સાથુ વિષે.

૧૬૧-સાથુ ખુલ્લો રાખ્યાથી કંઠણ રહી જલદી પીગળતો નથી,
બીનેલો પશુ રાખવો નહિ. ખાર સોપ ચાલુ વપરાસ માટેના ટુકડા કાપી
રાખવાથી સુકો થઈને પાણીમાં વાપર્યાથી જલદી પીગળશે નહિ ટુકડા
કાપવા છરીને બદલે તાર અથવા સુતલીની દોરી લઈ બંને હાથમાં
ધરીને હાથવાથી કપાશે

વધેલા સાથુના ટુકડાઓ અથવા ખાર સોપનો આખો ટુકડો
વાપરવાને બદલે તેની સોપ જેલી કપડાં ધોવામાં બનાવવા લખેલી છે
તે મુજબની કરી શીશી પહોળા મોઢાનીમાં મરી રાખી ખપ પડે તેટલી
લઈ ઠંડા અથવા મરમ પાણીમાં મેળવી વાપર્યાથી સાથુનો ધણો બચાવ
થશે એજ મુજબની સોપ જેલી માથુ ધોતી વખતે પશુ બાલને લગડવા
સાથુને બદલે વાપરેલી સારી છે એ વિષે બાલની જતનમાં આપેલું
છે જમીન ધોવા માટે પશુ સોપ જેલી ઉપયોગની છે સોપ જેલીમાં
બે રમ એમોનીઆને ઝીસરીન થોડું થોડું મેળવાથી બાલ ધોવા માટે
વધુ સારી બનશે.

કંઠણ સાથુમાં બીજી મેળવણી સાથે સોડા ખારને ઓલીવ
ઓઇલ મેળેલું હોય છે, બીજી બનાવવાની રીત જ બાટલી પાણીમાં
અર્ધી રતલ પોટેશ સુલ્ફે ઉકાળવા પછી બે રતલ ચરખી Grind
મેળી ધીમે અગાર પર રાખી લાકડી વડે ફેરવ્યા કરવું બે કલાક સુધી
ઘટ ઘટ લાકડીને વળગે કે પતરાના જુના કોડીઆમાં રેડી બધાય ને
વાપરવો.

નરમ સાથુ સારું કાપરેલ સાથે બીજી જાતનો ખાર મેળેલો
હોવાથી દરીઆના પાણીમાં વાપરવા માટે સારો છે. એવું શીશુ પશુ
કંઠણ સાથુના કરતાં જલદી થશે, એનો રમ ભુરો અથવા રાખન
જેવો હોય છે.

સાથુ નરમ બનાવી રાખવા સાધારણ બ્રાઉન સોપ અર્ધી રતલ
ખારીક કાપી તેમાં ત્રણ બાટલી પાણીને પા રતલ વોશીંગ સોડા મેળ
પત્થરની બરણીમાં સુકલાની નજીક તાપ લાગે તેમ મુકી રાખી ઘડ
ઘડી હળાવ્યા કાપાયા પીગળાને ઘટ થાય ને ધરધડુ ઉપયોગમાં લેવો

સાથુના પાણીના પરધોઠા Bubbles બચ્ચાને રમવાન
બનાવા માટે તેમાં થોડા ટીપા ઝીસરીન મેળવાથી સારા થાય છે

સાથુનું પાણી દાઢી બેઠવા માટેનું વિડસર સોપનો એ
ટુકડો ખારીક કાપી રેક્ટીફાઇડ સ્પીરીટ આઠ ઓંસ અને પાણી ચા
ઓંસમાં પીગળાવીને કાપખી સુગ ધી અર્કના થોડાં ટીપા ખુસબો માં
મેળાને મુકવા પછી તીવ્રે કચરો વિગેરે થરી જાય ન તીવ્ર પાણું

માળીને શીશીમા ભરી રાખવું, વાપરતી વખતે થોડા ટીપા દાઢીપર નાખી બીનામલી પીછી તે પર ધસ્યાથી શીશુ આવશે.

સાબુના વધેલા દુકડાઓ નાની તારની જાલીના વાસણમાં મુકી પાણીના નલ તળે નાખી રાખવા. પાણી વાપરતી વખતે પોતીકી જેને પીગળી ને હાથ તેમજ વાસણો ધોવા માટે સગવડ ભરેલું થશે તેમજ પાછલ કપડા ધોવામાં આપવા મુજબ ઉપયોગમાં લેવા.

કોષ્ટ જાતના સોજા સાબુના વધેલા દુકડાઓને દુધમાં મેળવી જોળા વાળતી વખતે લીંબુનો રસ તથા કોલેનવોટર સહેજ મેળવુ.

ચામડીની સફાઈ માટેનો સાબુ બનાવવો એક એક વાઇન ગ્લાસ કોલેનવોટર ને લીંબુનો રસ લઈ તેમાં વિડસર સોપનાં બે દુકડા છરી વડે બારીક બોખવીને સર્વે સાથે મસળી હાથે જોળા બનાવી સુકાય ને વાપરવા.

ગુલાબનો સાબુ વિડસર સોપના ચાર દુકડામાં થોડુંક પાણી રેડી ચુકલા પર ઘટ લાદી જેવું થાયને ઉતારી તેમાં થોડો હી મળાકનો રમ તથા તજ, લવ અને ગુલાબના એસસ Rose essence નાં થોડાં ટીપા મેળી જોળા કરી સુકવવા.

પાઝિડર.

૧૬૨-પાઝિડર સાધારણ શરીર પર છાંટવા માટે બોરીક પાઝિડર ને મેગનસ કારબનસ Magnas Carbonas સરખાં વજનનું મેળી તેમાં કોષ્ટપણુ જાતના અત્તરના થોડાંક ટીપા નાખવા સુગંધીદાર બનાવવો, જોષ્ટએ તો અનરખ Talo નો જુકો સાથે મેળવો સ્ટાર્ચ Staroh નો જુકો, બોરીસડ Orris root સરખાં વજનનું લઈ ખુશબો માટે કોષ્ટખી જાતનું અત્તર નાંખવું.

સોજે પાઝિડર ગુલાબના પાદડા બે ઔસ, લવંદરનાં પૂલ તથા બોરીસડ એક એક ઔસ, સોજા લોખાનનો બારીક જુકો એક દ્રામ, કસ્ટુરી પાંચ ગ્રેન, બદામનું એસસ અને સુખડનું તેલ ત્રણ ત્રણ ટીપાં લઈ વાટી, સર્વે મેળવાથી થણે ખુશબોદાર પાઝિડર થશે.

બાલનું તેલ તથા અત્તર બનાવવાની રીતો.

૧૬૩-બાલને લગાડવા માટે ઓલીવ ઓઇલમાં સહેજ કોલેનવોટર મેળીને વાપરવું. ચામડી ધ્રુપડ તેમજ ધણીક જાતના વિલાયતી તેલો આવે છે. જે રમ લગાડવાથી બાલ વધે છે, કોપરને ખમણી ચુકલા પર ધીમે ખમારે મુકી તેમાંથી તેલ નીકળે તે વાપરવું.

જે રમ અને કોલેનવોટર એક એક ઔસ, ઝીંકરીન અર્ધા ઔસ કવીનીન પાંચ ગ્રેન, ગુલાબ બે ઔસ સર્વે મેળવી હળાવીને માથાં પર લગાડવાથી ઠંડક પડી બાલ પશુ જીમશે.

વધુ માટે વેદકમાંથી મળશે. બાલ ધોવાની રીતો પણ આપી છે.

જે રમ બનાવવા જે ઓઇલ Bay Oil એક ઓસ મેગનીશીઆ Magnesia અર્ધા ઓસ, દારૂનો અર્ક તથા વરસાદનું પાણી એક એક બાટલીમાં સર્વે મેળવી ને શીટર પેપરમાંથી ગાળી ને રાખવું, વધુ પાતલું બોઇએ તો બીજું વરસાદનું પાણી મેળવું, મેગનીશીઆ વગર પણ અને છે.

ફુલનાં તેલ, અત્તર, જેવા કે ગુલાબ, ચમેલી, મોધરા વિગેરેની પાખડીઓ તોડેલી ચાર ઓસને સુમારે લઇ હાથે કચડી ને પહોળા મોઢાંની બાટલીમાં નાખી તે પર અર્ધા પાઇટ જેટલું ઓલીવ ઓઇલ રેડી ચપટ ખુચ મારી તડકા યા તાપ નબદીક થોડાક દિવસ મુકવાથી કસ ઓગળી ફુલનો વાસ આવે ને ગાળી લેવું, અથવા તો ફુલની પાખડીઓ ખગ્લીમાં પાથરી તે પર રૂનું પાતલું પોહરીંગી ઓલીવ ઓઇલમાં ઘોળી ને મુકવું એ રીતે જે ત્રણ પડ કરી ચપટ ધાકલું ઢાકી તડકા કે તાપ આગળ જે ત્રણ અઠવાડીઆ મુક્યા પછી ફુલનો અર્ક નીકળે તે સર્વે સાથે કપડામાં નાખી નીચવી કાઢવે.

દારૂનો અર્ક Alcohol લઇ તેમાં ગુલાબના ફુલની પાખડીઓ બીનવી રાખવાથી તેનો કસ ઓગળી ખુશબો આવશે.

હા પાણીમાં પણ ગુલાબની પાખડીઓ બીનવી તડકે મુકવાથી ઉપર ચીકાસ આવે તેમાં રૂ ઘોળી તે ચુશી લે ને બીજી સીંગીમાં નીચવી લેવું.

ઉપલી કોઇખી જાતનું ગુલાબનું અથવા બીજાં ફુલોનું અત્તર ત્રીસ ટીપા ને સુમારે, સોજ રૂપીરીટ Rectified Spirit માં મેળવાથી રૂમાલપર છાટવાનું સેન્ટ બની શકે છે.

બીજાં તેલો બરવા ચોપડવાના માટે વેદકમાં આપેલાં છે.

સુખડનું અત્તર બનાવવા હા પાણીમાં બારીક ટુકડા થોડા દિવસ બીનવી રાખી તેજ પાણી સાથ ચુહલે ખુબ ઉકાળી ને હાડ પડવા પછી તે પર ચીકાસ આવે તે રૂ વડે કાઢી લઇ બીજા વાસ-ણમાં ભરવું.

સોજનું અત્તર પારખવા કાગળપર ટીપુ નાખી આતસ પર ધરવાથી ઉડી જાય તે ચોકખું જાણવું.

કેલોન વૉટર.

૧૬૪-સોજ બનાવવા લવડરનું તેલ જે ચમચી, રોઝમેરી તેલ Rosemary Oil દોઢ ચમચી, લેમન તથા બરગેમોટ Bergamot કસપૂરીનો અર્ક એક એક ચમચી, ગુલાબના અત્તરના કસ ટીપા સર્વેને સોજ રેક્ટીફાઇડ રૂપીરીટમાં ભેળી હળાવીને વાપરવું.

લાંબો વખત રહેલું જીનું કેલોનવૉટર જલ્લદ બની પીગો રગ થાય છે અને બરવા ચોપડવામાં સારો ગુણ કરે છે.

સોજ કેલોનવૉટર પારખવા સીસી હળાવ્યાથી તેમાંનું શીજુ પુરત ખેસી જશે, હલકાનું શીજુ જલદી ખેસવું નથી.

ટ્રાયલેટ વીનીગરમાં લેમન, લવ દર ને બરગેમતનુ તેલ દરેક પા બાગ ને દસ બાગ સોજો સરકો વીસ બાગ જોડલો દારૂનો અક' બેળી વાપરવુ.

લવ'દર વોટર એક પાઇટ સોજી સ્પીરીટમાં લવ દરનુ તથા બરગેમતનુ' તેલ એક એક ઐસ ગુલાબ બે ઐસ નીરોડીનુ તેલ અર્ધા ઐસ કરતુરી ત્રણ ત્રેન ગુલાબનુ અત્તર દસ ટીપાં એક મહીનો બેળીને રાખ્યા પછી ગાળી લેવુ

કોલ્ડ ક્રીમ.

૧૬૫—બદામનુ તેલ ચાર ઐસ ને સફેદ મીથુ એક ઐસ સોજા વાસણમાં ચુલ્લે ગેળવી તેમાં થોડીક ચરબી Spermaceti ને ઓરજ કલાવર વોટર Orange flower water તથા કપુર Gum Camphor નો નાનો ટુકડો સર્વે બેળી પડોળા મોઢાંની સીસીમાં ભરી ચામડીની સફાઇ રાખવા કે ચીરા પડે તે પર લગાડવા લેવુ. કપુર નાખ્યાથી ખુશબો સારી રહેશે બીજી રીતો વેદકમાં આપેલી છે.

સ્પ'જ (વાદળી) સાફ કરવી.

૧૬૬—સ્પ'જ જેમ સસતાં તેમ સારા કહેવાય છે, લાલ તેમજ પીળા રંગના આવે છે.

સ્પ'જ ગ્રેલુ' ધોવા ખળખળતા પાણીમાં એક ચમચો નીમક ને એક ચમચો સોડા ખાર બેળી તેમાં એક કિવસ બોળીને તેજ પાણીમાં મસળીને ધોવા પછી બીજા સોજાનું ગરમ પાણીએ ધોવાથી તેમાંનો મેલ નીકળી જશે, અથવા ફરીઆના પાણીમાં ધોવાથી પણ સાફ થાય છે

સ્પ'જ ધણુ ગ્રેલુ થયુ હોય તો આખી રાત દુધ અથવા હાસમાં બીનવી સવારે ગરમ પાણીમાં બે ત્રણ વખત ઘ્રાષ્ટ છેલ્લે ઠંડા પાણીમાં ઘ્રાષ્ટ નાખવુ.

સ્પ'જ ચીકણુ હોય તો તેમાં લીણુનો રસ પચાવી પા એક કલાક રાખીને પછી બે ત્રણ વખત ગરમ પાણીમાં ઘ્રાષ્ટ છેલ્લે ઠંડા પાણી એ ઘ્રાષ્ટ, સુકાય ને વાપરવુ, સોલ્ટસ ઓફ લેમન સહેજ પાણીમાં નાખવાથી પણ સાફ થશે

સ્પ'જને સફેદ બરફ જેવાં રંગનું કરવા ખાર કલાક મીઠાના તેજખમાં બીનવીને પછી ધસી ને પાણીમાં ઘ્રાષ્ટ તેમાંથી ચુનો કાઢી નાખી, પાણુ તે એસીડના પાણીમાં હાઇપોસફેટ ઓફ સોડા નાખી સ્પ'જને બોળી કાઢવાથી તદ્દન સફેદ થશે

ગલ્લસ હાથમાં પહેરવાનાં.

૧૬૭—ગલ્લસ પહેરવા આગમચ હાથ તદ્દન સુકકા કરવા પાંજર થોડો ઊટવો, પહેલા બધી આંગળીઓ પોવા પછી અંગુઠો મઢાર રાખેલો હોય તે હાલવો ઉપર મઢાવતી વખતે હાથનું ગુંદણુ

ટેમલ પર મુકી બીજે હાથે બેચીને ચઢાવવાથી ફાટશે નહિ. વચલું બટન પહેલા પોષને તેની પછીના પોતા જવુ ઉપર પહેલુ બટન છેક છેલ્લે પોવુ

ગ્લેન્સ કાઢવાં બધી આંગળીઓ ઉપરથી સહેજ બહાર કાઢવા પછી ઠીલાં માથે હાથમોનો ઉપલેા ભાગ ઉચલાવી ઉંધા કાઠી ને ચર્તા કરવા, તેમા ડુ ક મારવાથી આંગળીઓ સરખી થશે.

કીડના ગ્લેન્સ પહેરતી વખતે ટાઈટ લાગે તો સહેજ તાપ આમળ પકડવા પછી સહેલાઈથી ચઢશે અને ફાટી પણ જતાં નથી.

કડક કીડ હલકું હોવાથી જલદી ફાટી જશે, કીડના ગ્લેન્સ સુકી જગ્યામાં અથવા બધે કાચની બરછીમા રાખવા.

સફેદ કીડનાં મેળાં થમલા પાણીમા સહેજ નીમક નાખી તેમા બોળીને આમળાઓ આરતેથી ધસવી, દુધમા સાથુ પીમળાવી ૨૫ જ વડે તે પર ધસવો, વાસી પાઉંનો જુકા ધસવો એમાંની કોઇબી રીતે ગ્લેન્સ સાફ કરતી વખતે હાથમા પહેરીને કરવા ને બીનાયલા હાથમાજ સુકાવા પછી કાઢવા

દુધમા સાફ કીધેલા બીના હશે તે પહેલા પીળા કિશે છે સુકાવા પછી પાછા સફેદ થશે, એજ મુજબ રંગીન પણ થેર દિશી ને પછી સરખા રંગ થઇ જશે

હાથે કાઢવા ફટકડી, ડુલસ' અર્થ ને કીમ ઓફ ટાઈટની બુકી સર્વે સરખા વજનની ખારીક કરી બેળીને ઉપર ધસવી.

કડાની સફેદીને પાણી બેળીને લગાડવાથી પણ સાફ થશે.

નરમ કીડ ગલીસરીન ને એર ડીનુ તેલ સરખા વજનનુ બેળી કોઇ વખત લગાડવાથી નરમ રહે છે વાસ કાઢવા હવામાં ટાંચવા

સુતરાઉ કાળા ગ્લેન્સ પહેરવા આગમય નીમકના પાણીમા ચુહલે ગરમ કરી સુકાવને બેચી સરખા કરી પહેરવાથી દુગ્ધા થા કરચલી વળી જતા નથી

ગ્લેન્સ પર ૨૫ જ વડે રંગ કોઇબી જાતનો લગાડતી વખતે ઉપલી બાજુ પરથી શીવી લેવા જેથી અદરની બાજુમા રંગ લાગે નહિ.

હાથમા પહેરીને સફેદ ફલેનલના ટુકડા પર થોડુ પેટ્રોલ અથવા બેનઝાઇન Benzoin લગાડી મેલા ભાગ ઉપર ધસવાથી તદ્દન સાફ થઇ જશે પછી હાથમાથી કાઠી ખુલ્લી હવામા સુકાવા ટાંચી દેવા.

ઉપલી ચીએ લગાડતી વખતે બત્તી અથવા આતસ આગળ ઉંચુ રહેવુ નહિ, કારણ કે ગરમીથી સળગી ઉઠે

કાળાં કીડનાં ગ્લેન્સ પર સહેજ કીમ લગાડવાથી નરમ રહેશે ને કાળો રંગને ચળકાટ પણ રહેશે

રંગ છાંઓ પડેલા હોય તો તે પર એક ચમચી ઓલીવ ઓઇલમાં થોડી કાળા સાદી બેળીને નરમ થસ વડે અથવા પીછીએ લગાડીને તડકે સુકવવા.

કુમના ડાઘા અદરની ઉધી બાલુએ રદ્દાંત એમોનીઆ લગાડવાથી કાળા કીડના ઝલ્લસ સાફ થશે.

સફેદ કીડના ઝલ્લસ મેલાં થયેલાં ને રંગવા કેસરનાં પાણીમાં બોળવાથી કીમ, ઘેરા, ખુલ્લો જેવા બોધએ તેવા રંગ કરી સફારી

મુએદ Stomach ના નરમ કપડાંના ઝલ્લસ ઉપરના ડાઘા કાઢવા ઝોટમીલ અથવા કોષ પશુ ભતનો આટો ગરમ કરી ફેલેનલ વડે ધસવેલ પોલીસનાં કામળે પશુ થોડા ડાઘ નીકળશે.

બકરેકીન માટે પ્લારટર ઓફ પેરીસ અને પાછા કલેની ભૂખી દરેક ચાર ઓસ ને આપસી ઝલાસ ત્રણ ઓસ સર્વે મુઠલા પર મેળવી થટ થાય, ને ઝલ્લસ પર ભડુ લગાડી સુકાયા પછી હાથમાં પહેરી તાપડ ફેડતા હોષએ તે મૂળખ બધી બાલુએથી ઠોકી ને તે મેળવણી બધી ખરી ને નીકળી ભય ને ધૂકી અઝી ફેરવવી.

એમોઆ લેધરના ઝલ્લસ પરથી ચીકાસના ડાઘો મેમનીશીઆ અથવા કીમ ઓફ ટાટર લગાડવાથી નીકળશે.

એ ઝલ્લસને ઘાવા માટે સાલુનુ શીણ કરીને તેમાં એમોનીઆના બે ત્રણ ટીપાં નાખી ઝલ્લસ હાથમાં પહેરીને જેમ હાથ ઘાતાં હોષએ તેમ સાલુના શીણમાં ધસી ધસીને ઉપરનો મેલ નીકળે ત્યાં સુધી ઘાવા કરવું, પછી અમથા ઠંડા પાણીમાં ઝેબ માફક ઘાષ ને સાફ થઇ ભય કે નરમ કપડાંએ જેમ હાથ નુછતાં હોષએ તેમ દાખી દાખીને નુછી નાખવા લમલમ સુકાયા પછી હાથમાંથી કાઢવા, રંગ ખરાબ થયેલો સુધારવા માટે કપડાં રંગવામાં આપેલું છે, બોધએ તો કેસરના પાણીમાં બોળવા.

શેમોઆ લેધર તથા કીડના ઝલ્લસના ફાટેલા ટુકડાંએ આરસી, કાચ, રૂપાં કામ, વિગેરે સાફ કરવાના ખપમાં આવશે.

ચામડાંનાં તથા રખરના ઝલ્લસ માટે ચામડાં તથા રખર સાફ કરવાની રીતોમાંથી મળશે.

૧૬૮-શેમોઆ લેધર નવું વાપરવા આગમચ સાલુના પાણીમાં ઘાષ સુકવીને વાપરવાથી લાંબો વખત ટકે છે, વળ દષ ને જોરથી નીચંઆથી જલદી ફાટી જશે.

ગાળવા (શીફ્ટર) માટે વપરાય છે, સીરપ તેમજ બીજી કેટલીક ચીજો તથા પેત્રોલ વિગેરે ગાળા સકાય, પેત્રોલમાં બેબેલુ પાણી શેમોઆ લેધરે ગાળવાથી છુદ્દ પડી ઊપરજ રહી ને તેમાં મળી જવું નથી.

પીછાં તથા ફરની સંભાળ.

૧૬૯-પીછાં, ફર, બાકસમાં મુકતી વખતે દાખીને મુકવાં નહિ, છુટા અળમાં રહે તેવાં મોટા બાકસ લેવે. તેમાં ઉંચા કરતી વખતે ટકલુખારનો (બોરેક્સ) પાઉડર છાંટવો અથવા કપુર ને કાળદ મરી સાથે રાખ્યાથી કસારા કે તસર થશે નહિ.

પીછાં દબાઇ ચુ'થાઇ ગયલાં હોય તો તડકામાં થોડો વખત સુકવો અથવા તાપ આગળ ધરવાથી ઉપસે છે. જ્યારે પાણીમાં ભીનવી પીછાના વળથી ઉલટી બાજુ મારીને હવામાં સુકાવો પછી નેતર વડે થોકવા.

સફેદ અથવા શ્રે રંગના બોઆ સાફ કરવા માટે ધણુ જ ખારીક નીમક ને તેટલાજ વજનનો આટો ભેળીને તે ઉપર ભભરાવી સભાળીને હાથે ચોળી સાફ કરવા, આસ્તેથી ઉપરનું બધું કાઢી પખોડવા માટે લાકડીને બદલે રખરની નળી વાપરવી.

સીંદુરગનાં પીછાંના બોઆ સાફ કરવા માટે આનસ પર એક મુઠી ભર નીમક છાંટી બળવા માટે કે ઉચ્ચેથી બોઆ પકડીને પખોડી થોડો તાપ લગાડવાથી નવું જેવું થશે, પણ આગ લાગી સળગી નહિ ઉઠે તેવી સભાળ લેવી.

પાણીથી ભીનાવણ કે હવાયલા પર નીમક છાંટી હાથમાં લઇ સભાળથી ધર્યા પછી નીમક પખોડી કાઢી તડકામાં અથવા તાપ આગળ ધર્યાથી પાછી કરમલી વળશે.

ફરના કોલર મેલા થયેલા સાફ કરવા થોડું નવું સોજાનું યુલું ઠંડું અથવા ગરમ લેવું, પણ ગરમ કરતા દાઝે નહિ, માટે ફેરવ્યા કરી ધણુ ગરમ થાયને ફર ઉપર છાંટી હાથે અળગું ધસીને પછી પખોડી નાખી તે પર જથ્થા મારવો, એક વખતમાં બરાબર સાફ નહિ થાય તો એ ત્રણ વખત એ માફક કરવું સોજો જથ્થા લઇ તેની ઉપર સોજો ૩ પાતળો મુકીને ફર પર તે જથ્થા મારવો, ૩ મેલો થાયને અવાર નવાર બદલવાથી મેલુ થયેનું સાફ થશે.

ધોવા માટે સાણુના ડુકા પાણીમાં સભાળીને હાથે ઉપર નીચે કરીને મેલ નીકળ્યા પછી સોજા ગરમ પાણીમાં એજ રીતે ઉપર નીચે કરી સાફ થાયને તેને દોરી ઉપર સુકાવો માટે ટામવું. પછી અવર નવર પખોડવાથી પીછા છુટા પડશે.

જાનવરના બાલ સાથના એાડવાનાં આવે છે તેને સાફ કરવા ગરમ આટો ને ઝીણી રેતી ભેળી ને છાંટીને પછી તે ઉપર કડણુ જથ્થા મારવો. પછી તેને પખોડીને નેતર વડે ઠોકવાથી અદર છાટેલું, નીકળી જાય ને નીખીઆ વડે ઢોળી, ચુથાએલું જણાય તો સભાળથી ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી. ગરમ યુગ્મ તેમાં ધસવાથી પણ સાફ થાય છે.

પીછાંના તકીઆ અદરથી વાસ આવે તો સગડી પર ઉચ્ચેથી પકડી ગરમ કીધાથી વાસ નીકળી જશે. ધણુ વખત તાપ આગળ અથવા તડકે રાખવા નહિ કારણુ કે કોઇ વખત તેમાંથી તેલ જેવો વીકાશ નીકળી ઘોરો વાસ આવશે.

પીછાં અથવા સાબરનો ૩ તકીઆના કપડામાંથી નીકળીને વેરાતો હોય તો અદરના કપડાને મીણનું પડ નીચલી રીતે કરીને પછી તકીઆમાં ભરવા કપડાની ઉપર ગરમ અસ્ત્રી ફેરવવી ને પછી તે

અમીના તળીઆ ઉપર નરમ મધપુડાનું મીથું લગાડી તરત કપડા પર દાખીને ફેરવવાથી મીથું તેની ઉપર વળગી જશે, એ માફક આખાં કપડા પર મીથું વળગાવીને પછી વાપરવું.

નરમ પીછા *Edwards* ની સુજની કે તકીઆ ચાલુ વપરાતા કઠણ ને ધમલો વરેલા લાગે તો હવામા ખુલ્લા થોડો વખત રાખ્યા પછી નેતર વડે થોકવાથી પાછા ખીલી નીકળશે.

સુજની જાડીને કઠણ હોય તો ગરમ પાણીની વરાળ આગળ ધરીને હાથે દાખ્યાથી નરમ થાય છે.

જુની સુજની નરમ પીછાની કાઠી નહિ નાખવી, પણ તકીઆની જાડાઈ બોંધએ તેટલી ચાર પાંચ ધડી વાળી, માપ મૂજબ કાપી કવરો કરી તકીઆ બનાવવામાં લેવી.

પીછાને જાડી નેટની કાથલીમા ભરી મોઢું બંધ કરી સાથુના પાણીમા સહેજ એમોનીઆ નાખી તેમાં કાથળી બોળીને સમાળથી થોડો વખત હાથે ચોળ્યા પછી સોજા પાણીમાં દુબાડી પીછા ઉથલ પાથલ કરી સાફ થાય ને સુકાયા પછી તકીઆમા ભરી લાકડીએ થોકવાથી ખીલીને સોજા થશે.

પીછા માફક નરમ તકીઆ બનાવવા સોજા પીનેલા ૩ સાથ બકરાનું ઊન ભેળી વાપરવું.

પીછા અથવા સાબરનો ૩ તકીઆમા ભરતી વખતે એક એકની અદર મોઢા ઉતારી ને સીવી લેવા અથવા સરખા પકડીને હળાવ્યાથી એકમાંનો ખીજમા ખાલી થશે, હાથમા ખુલ્લો પકડીને નાખવાથી ઊંડી જાય છે તેમજ દમમા તેની રજકણો જશે. સાબરનો ૩ કાટલામાંથી કાઢતી વખતે પણ બંધ જગ્યામા એસવું.

પીછાને પીજો ૨૪ કરવા એક ચમચો હળદર એક ખાટલી ખળખળતાં પાણીમા નાખી તેમા બોળવાં.

નારંગી રંગ સારૂ ઉપલી મેળવણીમાં સોડા બાઇ કાબ્ અધીં ચમચી ભેળવા.

લીલા રંગ માટે ગુલીનું પાણી ચુહલે બોસ પાડી લેવું.

પીછાને ૨૪ ઓસવી કાઢવા હાઈડ્રોજન પરઓક્સાઇડ વાપરવું.

મરઘાંના પીછાં એકથાં કરવા કાપીને સમારતી વખતે ગરદન, હાતી ને પગ આગળના નરમ પીછો કાઠી લઈ મરોબર પાછાં ગરમ પાણીમાં ઘ્રાવા પછી બારીક કપડાંની થેલીમા ભરી તડકે સુકાય ને ઉપયોગમાં લેવા.

વહેલ બોન્સ.

૧૭૦-વહેલ બોન્સની પડીઓ જે જાડીમાંનો વિગેરે સરખાં સખલ માટે વપરાય છે તે મરઘાઈ ગમલી સરખી કરવા થોડો વખત ડુકાં

પાણીમા યોગીને પછી સરખી જગ્યા પર મુકી મુકવવી એ પટીઓ દાતન કરતી વખતે કેટલાક જીભ સાફ કરવા માટે પશુ વાપરે છે
છત્રી.

૧૭૧-છત્રી બીનાયલી મુકવવા માટે ખુલ્લી કરી ભધી ટાંગવી, નીચે મુકયાથી સળીઆ ઉપર પાણી ઉતરી જલદી મુકાતી નથી તેમજ સળીઆ બીનાયાથી કીટાઈ જશે.

કાઢવના ડાઘ મુકાયા પછી યશ વડે કાઢવા અથવા સાથુનુ મરમ પાણી ખનાવીને નુજવાથી સાફ થાય છે.

રેશમી છત્રી ઝાંખી પડેલી ચળકટી કરવા મરમ પાણી પા શેર લઈ તેમા ખાંડ એક મોટા ચમચો પીગળાવી ૨૫ જ (વાઢણ) યોગી સરખે હાથે ઉપરથી નીચે લગાડીને ટાંગી રાખી મુકાયા પછી બધ કરવી. રેશમી છત્રી ટાઇટ વિ ટાળી રાખવાથી સાધાઓ આગળથી કડક થઈ જલદી ફાટી જશે અવારનવાર ઉધાડ્યા કરવી.

સાદા રેશમી કપડાંની છત્રી એક વખત પાણીમા બીનગ્યાથી જલદી કોઢી જશે નહિ

ચામડાંની છત્રી વળગી જતી અટકાવવા સહેજ ટરપીનટાઇ નનો હાથ લગાડવો.

ભુની છત્રી ઉપર નવુ કવર ચઢાવવું ભુનુ કપડુ ભિંધેડી તેમાની એક કળી એટલે એક સળીઆથી બીજા સળીઆ સુધીનો દુકડો તેજ ધાટનો કાપી કાઢી માપ સાફ લેવો નવા કપડાની કીનારીની લખાઈની સીધી બાજુએ નાકા પરથી સહેજ સીલાઇનુ રાખી ગોઠવી ને ટાંચણી ખોસવી, બીજો તેવો દુકડો તેનીજ પાસે સામેની બાજુની કીનારી નજદીક મુકવો, એટલે એકના પહોળા ભાગની પાસે બીજાનો અણીવાલો ભાગ આવે તેવી રીતે સર્વે છત્રીમા જોડએ તેટલા દુકડાઓ ગોઠવી ને પછી કાપવા.

બધા સાધાઓ ફાક મારી જોડી છત્રી ઉપર બધુ કવર ગોઠવી બરોબર ખેસતુ લાગવા પછી સચામા સાધાઓ સીવી ને સળીઆ સાથ વચમા તેમજ નાકે ટાકવા, રંગીન છત્રીનાં ઉપલા મથાલાના સાકડા ભાગ પરનાં સાધાઓ મળેલા બરોબર નહિ દીશે તો તે પર તેમાનાજ કપડાનુ નાનુ ચકરકુ કાપી તેને દોરો બરી ખેચી ને સુર લઈ જોળ પ્રહના ધાટનુ ખનાવી મથાલે ટાકી દીધાથી બધુ ઢકાઇ જઇ ગોલા આપશે કાળી સાદી મોટી છત્રીઓને તેવુ મુકાય નહિ માટે સાધાઓ સ ભાળથી સરખા જોડવા

કવર ચઢાવવા આગમચ છત્રીનુ ખાલી ખોખુ ઊંધાડી તેના દરેક સળીઆને છેડેથી સરખે તફાવતે ખેચી ને દોરીના આટા જોળ કરતા વિ ટાળી તેનો અસલ આકાર ખનાવ્યા પછી કપડુ સરખુ ગોઠવાઇને બેશે છે

પ્રકરણ ૨૨.

સોનું, રૂપું, મોતી તથા ઝવેરાતમાં વપરાતા
કીમતી અને હલકા નંગો વિષે.

સોનું.

૧૭૨-સોનું ખડું હશે તો તેપર સુરોખારનો તેજબ Nitrato
કોર્ડ લગાડવાથી જેવું ને તેવું જ રહેશે, કોઇખી ધાતુની ભેળવાણ
હશે તો એસીડથી બહુ કે લીલો ગ્રામ તે પર પડી જશે.

કસોટીના પથર પર ધસવાથી ખરા સોનાના ગ્રામ ઉપલી એસીડ
નાખ્યાથી નીકળતા નથી, ભેળવાનો ગ્રામ નીકળી ને તેમાં જેટલું ખડું
હશે તેટલોજ ગ્રામ રહે છે.

ચક્રમક સાથે ધસવાથી તે પર ગ્રામ પડે તેને ચક્રમકની દીવાસલી
સળગાવી તેની ઉપર ધસવાથી ખરાનો ગ્રામ રહે છે ખોટાનો ગ્રામ
નીકળી જશે.

સોનું સાફ કરવું અરીઠાનું અથવા સાથુનું પાણી કરી તેમાં
દાગીના બોળા રાખવા પછી ધોવા, ધણુ મેલુ થયેલું હોય તો સહેજ
વોશીય સોડા અથવા એમોનીઆ ઉપલાની સાથે ભેળવા પછી સોજ
પાણી વડે ધોવું, જોઇએ તો એમાં દાગીના મુકી ચુકલે ઉકાળવાથી
પણ સાફ થશે, મરમ પાણી એક પાઇટમાં દસ ટીપા એમોનીઆ
બોળા પીછી વડે જ દાગીના ચુકલે ઉકાળી નહિ થકાય તેવા સાફ
કરવા.

નીમક ને લીલુનો રસ પાણીમાં તાખીને પણ સોનાના દાગીના
સાફ થાય છે.

સફેદ સાથુ ઝવેરાત ધોવા માટેનો આવે છે તેનું પાણીમાં શીણ
કરી બસ વડે ધોઇને સોનું પાણી છેલ્લે લેવું.

કોલોનવોટર ને પાણી બોળીને તેમાં બોળા રાખવાથી હીરા જડેલા
દાગીના ચાલુ વપરાતા મેલા થયેલા સોજ થશે.

કેટલાક નંગો પાણી, માણેક વિગેરે સાફ કરતી વખતે ચુકલે
ઉકાળવા નહિ ધણો તાપ લાગવાથી કોઇ વખત ફાટી જશે, તેમજ
નીચેથી બધે બધેલા દાગીનાઓ પણ પાણીમાં બોળીને સાફ કર્યાથી
તેની ને ગાખની વચ્ચે પાણી ભરાઇ નીકળતું નથી જોયું ખરાબ ને આખું
દીશે છે માટે ફક્ત નુકીને સાફ કરવા.

સોનું કાળું થયેલું પાણી દસ ઓંસ સોડા 'બાઇકામ' પાંચ
ઓંસ નીમક ને ચુનો Chlorinated lime અર્ધી ઓંસ સર્વે બોળી
ને રાખી તેમાંથી જે ત્રણ ટીપા તે પર તાખીને ખારીક કાગળે ધસ-
વાથી ચળકશે.

ધાત્રેલા દાગીના સુકવવા માટે લાકડાના વહેરમા ફાઈક મુકે છે, અથવા ખારીક કપડાં વડે કે પ્લેસ્ટીક પેપરનો સોળે ઢકડો લઈ તેની ખીંચી વાલી અણીવાલો ભાગ સર્વે ખાયાઓમા ધાલવાથી પાણી ચુશી લઈ સુકુ થઈ જશે.

ધાવા પછી પોલીશ કરવી, શેમોઆ લેધર પર લાવ બુકી નહીં વસીને નુજી.

સોનાનાં વજનનું ધોરન, એક કેરેટ Carat વજનમા ચાર ગ્રામ ગ્રેન તોલેલુ થશે, દેશી રીતે તોલા પર મળે છે

સોના સાથે રૂપુ તથા ત્રાણુ વધતા ઓછા પ્રમાણુમાં હમેશા બેળાય છે, એ મુજબ અદાર કેરેટના સોનાના બનેલા દાગીનામાં ઓછા સોનુ સાડી ઓગનીસ ગ્રેન રૂપુ દોઢ ગ્રેન ને સોણુ ત્રાણુ ત્રણુ ગ્રેન ને સુમારે બેળેલુ હોય. એ પ્રમાણે એનાથી વધુ તેમજ ઓછા કેરેટના સોનામા ઊપલી ધાતુઓ પણ વધતી ઓછી બેળેલી આવે છે

ધણુ હલકુ ચાક કેરેટનુ સોનુ ચાર ભાગ, એ ભાગ રૂપુ ને અદાર ભાગ ત્રાણુ બેળવાથી બનશે, હવે એ પ્રમાણે ચારથી ચોવીસ કેરેટ થા વધુનાં બનેલા સોનાના દાગીનાઓના ચઢ ઊતર ભાવ મજુરો

સોનુ ઝારવા ત્રણ ભાગ સોનુ, એ ભાગ રૂપુ, દોઢ ભાગ ત્રાણુ ને અર્ધા ભાગ જસત ચુકલે મેળવી નરમ ધેરા રમનુ થાય ને નુટેલા દાગીના તેનાથી વળમાડવા હલકા ગેચા દાગીનાના પ્રમાણુમાં ઓછુ વધતુ સોનુ સાથે લેવાય છે

સોનુ પીગળાવા સુરાખારનો ને મીઠાનો તેજબ બેળાય છે, બહીના સખત તાપમાં પણ પીગળશે

સોનુ નકલ કીધેલું ત્રણ ભાગ ત્રાણુ એક ભાગ રૂપુ ને એ ભાગ પ્લેટીના નામની ધાતુ બેળાને બનાવેલુ કેટલીક વખત પારખી ચકાતુ નથી

સોનેરી ગીળીટ કીધેલી ચીજો પાણી એક પાઈટમા દસ ખાર ટીપા એમેનીઆ બેળા ધાઈ નુછીને શેમોઆ લેધરે પોલીશ કરવી, અરીઠાના શીણુનુ અથવા સાણુનુ પાણી મરમ કરી ધાવા વાપરવુ અથવા પોટેશ, ટકલુખાર અથવા વોશીંગ સોડા કેઈ પણ એક ઓસ લઈ એક પાઈટ પાણીમા બેળા લેવુ.

સરકો અથવા એલ A10 દારૂ લગાડવાથી પણ દોળ ચઢાવેલી ચીજો ચળકશે

સોનુ કદી જુનુ થતુ નથી, કહેવત મુજબ સાગ, સીસમ ને સોનુ કદી ન થાય જુનુ

રેડીઅમ Radium એક જાતની ધણી કીમતી ધાતુ કહેવાય છે તેનો રમ ખુલ્લો પીગો હોય છે, એની મરમી લગાડવાથી કેટલાંક દરદેા પણ સારા થાય છે.

રૂપ:

૧૭૩-૫૩ રૂપ નાષ્ટ્રીક એસીડમા પીમળણ નથી તેમજ તે એસીડના ડાઘ સોળ રૂપાં પર પડશે નહિ, હલકુ બેળવાણુ તે એસીડ લાગવાથી લીધુ થાય છે.

રૂપાની ચીજો બનાવવા માટે કેટલીક વખત તેમા ખીજ ધાતુ પણ બેળે છે.

રૂપ અંખુ પડેલું સાફ કરવા નીચલી કાષ્ટખી રીત અજમાવવી કાલનવોટર, દારૂનો અર્ક, જીન દારૂ, સ્પીરીટ અથવા એમોનીઆ એમાની એકુ ચીજ સાથ ચાકની જુકી બેળી તેમાં ટરપીનટા ધનના એકુ બે ટીપા નાખી રૂપાં પર લગાડી સુકાય ને નરમ કપડા વડે નુછી સેમોઆ લેધરે ધસવાથી ચળકશે.

સાબુનાં પાણીમા ટકણખારની જુકી થોડી બેળી તેમા બોળવા પછી સોળ ગરમ પાણીએ ધોવાથી હમેશાં ચળકતુ રહે છે. જાને ધડી ધડી પોલીયનો પાઉડર લગાડવો પડશે નહિ, જોષએ તો ચુહલે ઉકાળવુ. ખળખળતા પાણીમા રોજ ધોવાથી પણ સોજુ રહેશે. પાણીમાં થોડીક આમલી અથવા તો નવસાગર નાખી તે રૂપાની ચીજ ચુહલે ઉકાળવાથી સોજુ થશે.

નાષ્ટ્રીક એસીડમા બોળી કાઢ્યા પછી અરીઠાના પાણીએ ધોષ નાખવુ.

એલ્યુમીનમના વાસણમાં પાણી રેડી તેમા રૂપાની ચીજો મુકી ચુહલે ઉકાળવાથી એ ધાતુમાંની બેળવણી રૂપ સાફ કરે છે, અથવા ત્રાયાના વાસણમા પાણી સાથ ઉકાળતી વખતે એલ્યુમીનમનો ટુકડો કે ખીજુ નાનુ વાસણ સાથે મુકવુ.

કાળુ થયેલું રૂપ પાણી સાથે ચાર છોલેલા પટેટા નાખી થોડુંક નીમક બેળી ચુહલે અર્ધો કલાક ઉકાળવા પછી તે રૂપાની ચીજ તેમા કુખાડી દેવી, સોજુ મયલી દીશે ને કાઢી સોળ પાણીએ ધોષને નુછવી.

હાઇપો સલફેટ ઓફ સોડા Hyposulphate of Soda પાણીમાં પીમળાવી કાળા રૂપાં પર થોડીક મીનીટ લગાડીને પછી સાબુના પાણીએ ધોષ નાખીને ચાકની જુકી વડે સાફ કરવાથી નવાં માફક ચળકશે.

સાંકળીઓ સાફ કરવા એમોનીઆના પાણીમા બોળી કાઢી ને તુરત દારૂનો અર્ક લગાડી જુસામાં મુકી સુકવવી.

દારૂનો અર્ક બે ભાગ પાણી એક ભાગ ને લવંડરનુ તેલ પા ભાગ બેળી સ્પષ્ટ વડે લગાડવુ, અથવા જાડા ગરમ કપડાના કે રોશેઆ લેધરના નાના ટુકડાને કેસ્ટીલ સોપનાં પાણી સાથ થોડીક અવેરાત સાફ કરવાની લાલ જુકી બેળી તેમાં કપડું બોળી લડકે સુકવી નુછવા વાપરવુ.

પોલીસના બોલ બનાવવા ગુફના પાતણ પાણીમા એ ભાગ ત્રીપોલી પાણિડર ને ચાર ભાગ ચાક મેળવી કહણુ મેળા કરી સુકાય ને વાપરવા

નકસી ફાતરેલી ચીજો કાળી થયેલી પાણીમા સહેજ એમોનીઆ અથવા ફટકડી નાખી પીમળે ને તેમા બોળી બ્રથ વડે ધસી સાફ થાય ને સોજ પાણીમા ઘોષ નુછી ને જોમોઆ લેધરે પોલીસ કરવી સુકા ચાક અથવા પાણિડરે પણ સાફ થશે, નકસીમાથી કાઢવા બ્રથ વાપરવો સરકો જોષએ તો ફટકડીને બદલે એમોનીઆમા બેળવો એમોનીઆ બે ડ્રામ, ટરપીનટાઇન બે ઓંસ, ચાક આઠ ઓંસ, સ્પીરીટ ઓફ કે મફર ચાર ડ્રામ, દારૂનો ચર્ક એક ઓંસ સર્વે બેળી રપજ વડે લગાડવાથી સાફ થશે

એસના તુટેલા મેન્ટલની બુકી, અથવા ખીડીની રાખ પણ રૂપુ સાફ કરવા વપરાય છે

શાહીના ડાઘ કાઢવા ખલીચી મ પાણિડર પાણી સાથ બેળી લગાડી સાબુના પાણીએ ઘોષ નાખવુ ઓકજેલીક એસીડના પાણીએ પણ નીકળશે

ફવાના ડાઘ પર મધકના તેળખમા કપડુ બોળી ધસવુ અથવા સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડી સાબુના પાણીએ ધોવાથી રૂપાના ચમચા ગ્લાસ વિગેરે સોજ થશે

ઘડાના ડાઘ પડે તો નીમક ધસવાથી નીકળે છે

ફુટના ડાઘ પર સ્પીરીટ ઓફ વાઇન લગાડી પાણીએ ઘોવુ.

ચમચા કાંટા ચાલુ વપરાતા ને અવારનવાર ટકણુખારના પાણીમા ઘોવા, અથવા સોડા ખારને કોલસાની ધણી ખારીક બુકી સાથે બેળી ધસવાથી ચળકટા થશે, તેમજ ચાલુ વપરાતી રૂપાની ચીજો જોમોઆ લેધર અથવા નુતરાઉ ફેબ્રિક વડે નુજવી ચમચા કાંટા ને ખારીક કામળમાં વીટાળીને મુકતી વખતે એક એકની અંદર સહેજ આટો છાટવાથી સોજ રહેશે ને વાપરતી વખતે ધોવાની અગત રહેતી નથી સહેજ સાલીડ તેલ લગાડવુ

તુકો આટો અથવા લાકડાની ખારીક રાખ ને પાણી સાથ મેળવી થોડો વખત લગાડી રાખ્યા પછી ઘોવુ એ રીતે જર્મન સીફવગ તથા નીકલની ચીજો પણ સાફ થાય છે કાંટ કાઢવા પેરેડીન સાથ પીળા ઘટની બુકી ધસવી

રૂપુ સાફ કરવાનો પેસ્ટ ટરપીનટાઇનમા લાલ મેરની બુકી, કાળી સીસાની બુકી સરખા વજનની બેળી ઘટ લગાડ્યા પછી સુકાય ને બ્રથ વડે ધસી કપડાને સ્પીરીટ ઓફ વાઇનમા બોળીને જોરથી નુજવુ પેસ્ટ પાણિડર વરધદુ વપરાશની ચીજમા આપેલા છે.

રૂપાની જાલીની પાકીટ Purse સાફ કરવા જાશના પાણીમા બોળીને આખી રાત રાખ્યા પછી ટુકા પાણીએ ઘોષ નાખવી.

રૂપાંના દાગીના રાખવાની જગ્યામાં કપુરનો દુકડો મુકવાથી જલદી ગાણુ થતું નથી.

સીકકા કાળા થયલા પાચ ઐસ પાણીમાં પા ઐસ મધકનો તેજાબ બેળી તેમાં પાચ મિનિટ બોળ્યા પછી સાથુના પાણીએ ઘાઈ શેમોઆ લેધરે નુછવાથી નવા જેવા થશે.

રૂપુ ખરલરૂં રવા જેવુ Frosted બનાવવું નામત્રીક એસીડ ને પાણી બને સરખા વજનનુ બેળી તેમાં રૂપુ થોડી મિનિટ બોળી રાખી પછી એકખા પાણીમાં ઘાઇને ગરમ લાકડાના વહેરમાં બોશી મુકી તફન સુકાયા પછી કાઢી લઇ તે પરનો વેહર બ્રશ વડે સાફ કરી નાખવો, એ રીતે રૂપુ ખરફ જેવુ થયલુ જણાશે.

રૂપાંને વળગાડવા અથવા ડાંખ (પડ) દેવા માટે ત્રાણુ, તથા જસત તોલા પાચ અને રૂપુ તોલો એક બેળી ચુહલે પીગળાવી વાપરવુ, કલાઇ ને રૂપુ સરખા વજનનુ તાવીને લગાડવાથી પણ સધાશે.

રૂપાંની નકલ કરવા માટે કલાઇ ને ત્રાણુ બેળે છે

ઓક્સીદાઇઝડ Oxidized એટલે રૂપા પર લોખડનો ઘોળ ચઢાવેલુ કાળા રંગનુ આવે છે, તેને સાફ કરવા પાણીમાં સોડા સલ્ફસ Sodal Sulphas પીગળાવી તેમાં કપડુ બોળી નુછવાથી તફન નવુ જેવુ થશે અમથા ગરમ પાણીએ ઘાઇને શેમોઆ લેધરે નુછવુ.

મધકનો તેજાબ એક ભાગ ને પાણી ચાલીસ ભાગને સુમારે બેળી ચુહલે ઉકાળતી વખતે ઉપલી જાતની ચીજ અદર મુકવાથી સોજ થશે.

પ્લેટીનમ.

૧૭૪-પ્લેટીનમ Platinum ધણી મોઢી ધાતુ તરીકે મળ્યા છે. ગમે એવી ગરમી કે તાપ લગાડવાથી લાલ થશે પણ જલદી તે પીગળતુ નથી રૂપાંને મળતુ આવે છે કસોટીના પત્થર પર ધસી નામત્રીક એસીડ તે પર નાખવાથી ડાઘ નીકળે નહિ તે સોજુ જણવુ.

પ્લેટીનમને સાધવા સોનુ વપરાય છે

પ્લેટીનમ સાફ કરવુ તેમાં બાથ્રેલા દાગીના કાળાશ પડના થઇ જાય નો, એમોનીઆમાં પાણી બેળી તેમાં નરમ કપડુ બોળી તે વડે નુછવાથી પાછા સોજ થશે.

રૂપુ અથવા ઇલેક્ટ્રોપ્લેટની ચીજે નુછવા સાફ જડા કપડાને દુધ એક પાઇટમાં એમોનીઆ એક ઐસ પીગળાવી પાચ મીનીટ વેર તેમાં કપડુ બીનવી રાખી બહાર કાઢવા પછી તુરત ઠંડા પાણીમાં પાછુ બોળી કાઢીને તડકામાં અથવા આતસ આગળ સુકાવી નાખી કાપબી ચીજે તેને નુછવાથી ચળકટી થશે.

મોતી અને તેનાં તોલ કોઠા, ચવનાં દાખલાઓ વિગેરેની સમજણ.

દરેક જાતનું ઝવેરાત ચાલુ જોવાથી તે પારખવાની સમજ આવે છે.

૧૭૫-મોતી Pearl ખરાં પારખવાં દાતને લગાડી સહેજ ખસવાથી ખરખચડુ લાગશે, અને વીંધવામાં પણ ખણા કઠણ લાગે છે.

જોઈએ મોતી દાતને લીસા લાગી તે પરથી સરી જાય છે તેમા ટાચની ભાકતાં નરમ હોવાથી તે અદર પેવસ થઈ જશે.

મોતીનું તોલ ચવની મથુત્રીએ થાય છે, જેની સમજ આમલ આપી છે.

સોજા જાળીબધ ને ચળકટી ચામડીના ગુલાબી રંગના મોતી સારા મણાય છે, પીળા દાણા હલકા કહેવાય પણ કેટલીક વખત તેવા મોતી ચાલુ પહેરતા પગસેવા લાગવાથી લાંબે વખતે સફ થાય તેમજ મોતી અમથા બધ હવા લાગ્યા વગર પડી રહેતા આખા પડીને કાઢી જવા દીશે છે, માટે ચાલુ વાપરવાથી ચામડી પર ચળકાટ રહેશે.

બસરછ મોતીના દાણા વજનમા ભારી કહેવાય છે.

કોષક વખત મોતી ઊપરની ખરખચડી ચામડી કાઢવાથી નીચેનું સોજા પડ નીકળે છે, અને કોષક વખત નીચેનું ખરાબ પડ પણ નીકળી આવે તેનો બરસો નહિ કાળા રંગના મોતી કોષક વખત મળે છે પણા જીણા મોતીના દાણા (ખાખો) સોજો જાળીબધ પણ મોઘો મણાય છે, એને સીડ પર્લ Seed Pearl કહે છે.

નવાં વીધેલાં મોતીના ખરખચડા વહેમા રેશમ પોવાથી કતરાઈ જાય તો કાઠો જે કાચની લાઇની મ માટે વપરાય છે તે પાતલો વેદમા પોષને થોડો વખત ખસવાથી સફાઈ થશે.

મોતી ધોવા માટે પાતલી તારની સોય આવે છે જેને કાચા જીણા રેશમમા પોષ મોતીની સેર તેમા ભરવા પછી વણેલા રેશમના છેડા સાથે પેલા કાચા રેશમનો છેડો મેળવી દધ બધા મોતી તે પર સભાળથી સેરવી લેવાની સહેલી રીત છે.

સુજની મોતીની અણી પરથી બાધેલી કીમતી મણાય છે.

મોતી ધોવા છુટા પાડી જીણા કપડામા પોટલી બાધી અરીઠા સાથે ખાડ અથવા નીમક બેળેલા પાણીમા ઘોળી હાથની હથેલી પર ખસવા પછી બીજા સોજા પાણીએ ધોઈ પોટલી છોડીને સોજા કપડાએ નુછવા.

મહુનું યુલુ થોડું પાણી સાથે ચુહલે ઊઘાળી ગાળી કાઢી તે પાણીમા મોતી ધસીને ધોઈ સોજા પાણીએ પાછા ધોવાથી મેલા તથા ડાખ પડેલા સાફ થશે ગાયના દુધમા સાથે ઊઘાળી પીમળ્યા પછી તેમા મોતી ધસીને ધોઈ સોજા પાણીમા ધોવા.

મોતી સફેદ કરવા માટે હાઈડ્રોજન પેરોક્સાઇડ Hydrogen Peroxide નામની દવા લગાડે છે જેને બ્લીચ Bleach કહેવાય છે. એ રીતે સાફ કીધેલા મોતી લાંબે વખતે આખા પડી જાય છે.

મોતીનાં તોલણું ફોન્ટિક કોડા તથા ચવના દાખલાઓ.

૧૬ બદમ = ૧ ફોન્ટિક

૬૧ ફોન્ટિક = ૧ ટકો

૧૦૦ " = ૧ ચવ

૧૩૩૩ ટકાની ૧ રતી

૨૪ રતીને ૧ ટાક

દાખલા તરીકે ૧ મોતીનો દાણો વજનમાં એક ટાક (૨૪ રતી) થાય છે તેના ચવ ૩૩૦ થશે, ને જો તેજ વલનાં તેટલા મોટા ૩૩૦ દાણા વજનમાં એક ટાક થાય તો તેનો ચવ ૧ મણીશે, એ પ્રમાણે ટાકમાં દાણા વધતાં આવે તેમ ચવનું વજન ઘટતું જાય એ મુજબની મોતીની ચવની ગણતરી થાય છે એજ પ્રમાણે ૨ દાણાના ૧૬૫ ચવ અને ૩ દાણાના ૧૧૦ ચવ ગણવા, ૪ દાણાના ચવ ૮૨૫, ૫ દાણાના ૬૬ ચવ, ૬ દાણાના ચવ ૫૫, ૭ દાણા ૪૭ ચવ ૧૪ ફોન્ટિક. એ ગણતરી પ્રમાણે ૩૫૧ દાણાનું વજન ઘટી ને ૦૧૧ ચવ ને ૧૬ ફોન્ટિક થશે.

કોડામાંથી ચવ કાઢવાની સમજણ, એમાં જે વજન ૨તી, ચવ અને ફોન્ટિકનું આપેલું છે તે ફકટ એકજ દાણાનું જણવું.

દરેક વલનો દાણો નાનો કે મોટો હોય તેનું છુટું વજન કાઢવા માટે રતીના કાટા પર છુટા છુટા તોલી જોવા પછી તે દરેક દાણો જેટલા રતી થતો હોય તેટલા રતી માટે કોડામાં જોવાથી તેનાં ચવ ને ફોન્ટિક મળી આવશે જે સર્વે એકજ દાણાનું વજન ગણાશે.

એજ મુજબ એક સરખી સાઇઝનાં ગમે એટલા દાણા સામતા રતીના કાટામાં તોલીને તેનાં તોલેલા વજનની રતી સાથે કોડામાં સરખાવી જોવા પછી એમ નહિ સમજવું કે તેજ સામતા દાણાનું વજન થયું. નાના મોટા વલનાં જોવા દાણાનું તોલ સામતું કહાશે નહિ.

હવે ધારો કે તોલેલો એક મોતીનો દાણો જથ્થા જાગીઆર તેનાજ વલનાં એક સરખા દાણા વજનમાં ૫૦ રતી થયા કોડામાં તે ૫૦ રતીના ૧૫૩૩ ચવ ને ૪ ફોન્ટિક આપ્યા છે જે પછી એકજ દાણાનું વજન જણવું, આપણને હજુર ૧૧ દાણાના ચવ કાઢવા પડશે જે માટે પહેલો દાખલો જોવાથી સમજ પડશે.

એજ મુજબ કોડામાં જોઈને બીજા ત્રણ દાખલાઓ ૭, ૧૫, ૩૬ દાણાઓનાં ચવ કાઢવા એક દાણાનાં વજનને સુમારે આમળ મતાવેલું છે.

કોડો લખી જોવાથી લલમાં ફકટ રતી ૦ થી રતી ૬ સુધીનાં આપ્યા છે, પણ તેથી તેમાર કોડાની ચોપડીઓ આવે છે જેમાં એથી વધુ ૫૦ રતી ઉપરનાં વજનનાં દાણાઓની વિગત મલશે.

દાણા એકનાં ચવ.

ગી	ચવ	દોકડા	ગી	ચવ	દોકડા	ગી	ચવ	દોકડા
૧	૦	૩૧	૨૫	૨૧	૨૪	૪૫	૬૧	૨૮૧
૨	૦	૫	૨૬	૨૧	૧૫	૪૬	૧૦	૪૧૧
૩	૦	૮	૨૭	૩	૬૧	૪૭	૧૦૧	૬૧૧
૪	૦	૧૦૧	૨૮	૩	૨૩	૪૮	૧૦૧	૧૫૧
૫	૦	૧૪	૨૯	૩	૧૫	૪૯	૧૦૧	૨૧૧
૬	૦	૧૮	૩૦	૩૧	૮	૫૦	૧૧૧	૩
૭	૦	૨૨૧	૩૧	૩૧	૧	૫૧	૧૧૧	૧૦
૮	૦	૨	૩૨	૩૧	૧૬૧	૫૨	૧૧૧	૧૬૧
૯	૦	૭	૩૩	૪	૧૩૧	૫૩	૧૦૧	૦૧
૧૦	૦	૧૨૧	૩૪	૫	૮૧	૫૪	૧૨૧	૮૧
૧૧	૦	૧૮૧	૩૫	૪	૩૧	૫૫	૧૨૧	૧૭૧
૧૨	૦	૦	૩૬	૪	૨૩૧	૫૬	૧૩૧	૧૧
૧૩	૦	૭	૩૭	૪	૧૬	૫૭	૧૩૧	૧૧૧
૧૪	૦	૧૪૧	૩૮	૫	૧૫૧	૫૮	૧૩૧	૨૧૧
૧૫	૦	૨૨૧	૩૯	૫	૧૨૧	૫૯	૧૪૧	૭
૧૬	૦	૫	૪૦	૫	૬૧	૬૦	૧૪૧	૧૮
૧૭	૦	૧૪૧	૪૧	૫	૭૧	૬૧	૧૪૧	૪
૧૮	૦	૨૩૧	૪૨	૬	૫	૬૨	૧૪૧	૧૬
૧૯	૦	૮	૪૩	૬	૩૧	૬૩	૧૪૧	૪
૨૦	૦	૧૮	૪૪	૬	૨૧	૬૪	૧૬૧	૫
૨૧	૦	૨૪૧	૪૫	૭	૧૧	૬૫	૧૬૧	૧૮
૨૨	૦	૧	૪૬	૭	૦	૬૬	૧૭૧	૮
૨૩	૦	૧૩	૪૭	૭	૨૧	૬૭	૧૭૧	૨૨
૨૪	૦	૩૧	૪૮	૭	૪	૬૮	૧૮	૧૨
૨૫	૦	૧૩	૪૯	૮	૫૧	૬૯	૧૮	૬૧
૨૬	૦	૨૧	૫૦	૮	૭૧	૭૦	૧૮	૧૬
૨૭	૦	૨૫	૫૧	૮	૧૦૧	૭૧	૧૬	૧૦૧
૨૮	૦	૪	૫૨	૮	૧૩૧	૭૨	૧૬	૨
૨૯	૦	૧૮	૫૩	૯	૧૬૧	૭૩	૨૦	૧૬
૩૦	૦	૮૧	૫૪	૯	૨૦૧	૭૪	૨૦	૧૨૧
૩૧	૦	૧૬૧	૫૫	૧૦	૧૦૧	૭૫	૧૦૧	૦

ચવ કાઢવાના દાખલાઓ.

પહેલો દાખલો—

૧૭૬—એક દાણો જેનું વજન રતીના કાટા પર તોલવાથી રતી પાંચ થાય જે કાદામા બેવાથી સમજ પડશે કે તેના ચવ ૧૫૩૩ ને દોકડા ૪ આપેલા છે, એ એકજ દાણાનું વજન છે, હવે જો આપણને તેવા ૧૧ દાણાનું સામગ્ર વજન ચવમા કાઢવું હોય જે પણ તોલવાથી રતી પાંચ થતા હોય તો નીચલી રીતે હીસાબ કરી ચવ કાઢવા પડશે

૧૫૩૩-૪ ને ૧૧ વડે બાજી તેના વધેલા શેષને ૧૦૦ દોકડાએ ગુણીને તેમા ૦૩૩ ચવના (૭૫ દોકડા) તથા બાકીના ૪ મળી ૭૯ દોકડા ઉમેરી પાછા ૧૧ એ ભાજવા

$$\begin{array}{r} ૧૧) ૧૫૩૩ \quad ૪ \quad (૧ \text{ ચવ. } \times \\ ૧૧ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline ૪૩૩ \quad (૭૫ \text{ દોકડા}) \\ ૧૦૦ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline ૪૭૫ \\ ૪ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline ૧૧) ૪૭૬ \quad (૪૩ \text{ દોકડા} = ૦૧ \text{ ચવ (૨૫) ને } ૧૮૩ \text{ દોકડા.} \\ ૪૪ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline ૩૬ \\ ૩૩ \end{array}$$

$$\hline ૬$$

$$\times$$

જવાબ—૧૧ ચવ, ૧૮૩ દોકડા

૧૧ મોતીના દાણાનું વજન મળ્યું.

બીજો દાખલો—

૭ મોતીના દાણા તોલેલા વજણમાં રતી જાણ થયા જેનું કદામાં ચવ ૧૩૫ ને દોઢા ૧૧૫ વજણ એક દાણાને હીસાએ આપેલું છે. હવે ૭ એકસરખા દાણાના ચવ કાઢવાનાં.

૭) ૧૩૫ ૧૧૫ (૧

$$\begin{array}{r}
 ૭ \\
 \hline
 ૬૫ \\
 ૧૦૦ \\
 \hline
 ૬૦૦ \\
 ૬૧ \\
 \hline
 \end{array}$$

૭) ૬૬૧૫ (૬૪ = ૦૫૫ ચવ ને ૧૬૫ દોઢા

$$\begin{array}{r}
 ૬૩ \\
 \hline
 ૩૧ \\
 ૨૮ \\
 \hline
 ૩
 \end{array}$$

જવાબ—૧૫૫ ચવ ને ૧૬૫ દોઢા.

૭ મોતીના દાણાનું વજણ

—

ત્રીએ દાખલો—

દાણો-૧ (યા વધુ મોતીના દાણા ધારો કે ૧૫) તોલેલા વજનમાં ૧૫ રતી થવા તો પશુ એ વજન તો એકજ દાણાનું મહત્ત્વ માટે હવે ૧૫ રતીના ચવ ૧૨૮૮ ને ૧૫ દોઝા બીજી કઠાની ચોપડીમાં આપેલું છે. તે પરથી પેલા વધુ દાણાના ચવ નીકળશે. ૧૨૮૮-૧૫ ને ૧૫ વડે ભાજી ને તેના વધેલા શેષને ૧૦૦ દોઝાએ ગુણીને તેમા ૦૮ ચવના ૫૦ તથા બાકીના ૧૫ મળી ૬૫ દોઝા ઉમેરી પાછા ૧૫ થી ભાજી દેવા. એ ૧૫, રતીનું વજન આએ કઠામાં નથી આપેલું.

$$\begin{array}{r} \text{ચવ} \\ ૧૫] ૧૨૮૮ ૧૫ [૮ \\ ૧૨૦ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ૮૮ \\ ૧૦૦ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ૮૫૦ \\ ૧૫ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ૧૫] ૮૬૫ [૫૭ \text{ દોઝા} = ૦૮ \text{ ચવને જાણ દોઝા.} \\ ૭૫ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ૧૧૫ \\ ૧૦૫ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ૧૦ \end{array}$$

ચવ- દોઝા.

જવાબ:- ૮૮ જાણ

ચોટો દાખલો—

૧ દાણો (યા સામટા ૩૯ દાણા) વજનમા ૩૪ રતી આવ
તેના ખીજી ચોપડીમાના કોડા મૂળખ ચવ ૬૬૨ા અને ૪ દોકડા; યશો
માટે હવે ૩૯ દાણાના ચવ શોધી કાઢવા પડશે. એ વજન પણ
પાછલા કોડામા નથી.

ચવ દોકડા
૩૯] ૬૬૨ા ૪ [૧૬ - ચવ
૩૯

૨૭૭ા
૨૩/

૩૮ા
X૧૦૦
૩૮૨૫
૪૧

૩૯] ૩૮૨૮ા - [૬૮ દોકડા = ૦૧૧ ચવને ૨૩ દોકડા.
૩૫૧

૩૧૬ા
૩૧૨

૭૧
ચવ દોકડા
જવાબ — ૧૬૧૧ ૨૩

ઝવેરાતમાં વપરાતા કીમતી પદ્ધતો.

૧૭૭-હીરા Diamond તેમજ બીજા કીમતી ઝવેરાતનાં પદ્ધતો રતી તેમજ કેરેટ Carat ના તોલ પ્રમાણે મળે છે.

દેશી તોલ રતી વજનમાં ૪ ગ્રેણ કેરેટ કરતાં સુમારે એક આના બાર ઓછો ગણાય છે, એટલે એક કેરેટ હીરા વજનમાં સુમારે એક રતી એક આનો થશે. સર્વેના તોલ માપ આગલ આપેલાં કોષ્ટકમાં જોવાથી સમજ પડશે.

હીરા ખરા ખોટા પારખવા, ખરાને આખા આગલ ધરવાથી આરપાર જોવામાં શકાતું નથી, ખોટામાંથી સામી બાબતું દિશે છે, તેજ મુજબ હીરાની પછવાડે આગલી મુકી તેને હીરા જોવાના કાચ વડે જોવાથી ચોખ્ખો માલમ પડે તે ખરા જણાવે, ખોટાને એ રીતે જોવાથી તેમાંની રજકણો દેશી આવે છે.

એક કાગળ પર નુખકપેન વડે મીઠું પાડવું અથવા ટાચથી બોકી કાણુ પાડી તે પર હીરા વડે જોવાથી ખરા હશે તો એક મીઠું દિશે છે અને ખોટામાંથી ધણા મીઠા જણાશે.

પાણીમાં નાખતા ખરા હીરા ઝાખા પડતા નથી, ખોટા ઝાખા લાગશે તેમજ ખરા હીરા કાચ કાપે છે અને ખોટા વડે કપાશે નહિ, એને કાચ પર ધસીને પછી દાખવાથી ખરા હીરા ચોટી જાય છે.

હીરા સાફ કરવા, કોઈની સ્પીરીટમાં કપડું બીનવી નુછવા અથવા કોલેનવોટરને પાણી સાથે ભેળી તેમાં ઘોળી રાખવાથી હીરા બેડેલું ઝવેરાત મેળું હશે તો સાફ થશે, બીજી રીતો માટે સોનામાં ભુવે.

હીરામાંની ખામીઓ કાળી છાટ, છરમ, ધસા વિગેરે કાચ Muffing glass વડે બરાબર દિશે છે. કેટલીક વખત સાધારણ આંખે પણ માલમ પડે છે, તેવી કોઈની જાતની એક ખામી મોટા હીરાને છેક મથાણે અથવા કીનારી પર હોય તો કપાવી કે ધસાવીને કાઢવાથી જો કે હીરા વજનમાં કમતી થશે પણ ચોખ્ખો થવાથી તેની કીમત વધે છે, ધણી ખામીઓ એ રીતે નીકળી શકતી નથી.

હીરાને કોઈની ધાતુમાં બિસાડવા, સ્પીરીટ ઓફ વાષનમાં આઈસી ગ્લાસ ગુંદર ગમ મેસ્ટીક, ગમ એમોનીએક અને સર્ફેસ સરકો ભેળી ચુકલે પીગળાવી વાપરવું.

૩મી મસતકી એક જાતના ગુંદર જેવા નાના ટુકડા આવે છે તેને બનાવેલા દાગીનાના ખોલામાં મુકી સોનું અથવા ૩૫ જેમાં ન જો વળાડવા હોય તેને બત્તી કે આતસ પર ધરવાથી તેમાંની ૩મી મસતકી મરમીએ તવાય કે તુરત તે ખાચામાં ન મ દાખીને ધરવાથી સાથે વળગી જશે.

વિશ્વંદી Rose Diamond એ હલકી જાતના હીરા કહેવાય છે જેને ઉપલી બાબુ પર કાપીને પહેલ પાડેલા હોય ને તળાખામાંથી સપાટ દિશે છે. ચોખ્ખાજ પણ પીળા રંગનું આવે છે.

૧૭૮-પાણી Emerald લીલા રંગના જેમા સહેજ બ્લુ પત લાગે તે પણ કીમતી ગણાય, ખુદલા રંગનાને તેમા જાણા અથવા ખસા જીમ દીશે તે હલકા ગણવા, હીરામા લખવા મુજબ સાફ કરવા

૧૭૯-માણેક Ruby લાલ ને નીતમું કીમતી કહેવાય, હલકા સફેદ ઝાંઝ તથા મદલા રંગના હોય છે, સોજા ઘેરા રંગનુ માણેક પાણીમાં નાખતાં તેનો રંગ પણ કેટલીક વખત લાલ રહે છે.

ખનાવતી માણેક ખરાં માણેકને બધી ગરમીથી તાવી પાછા મોટા નાના પાટના વિલાયતમા ખને છે, જે જોવામા તદ્દન ચોખા ને ખાખી વગરના દીશે પણ કીમતમા ઓછા ગણાય, તે દાગીનામાં પણ વપરાય છે માણેક, પાણી નાણુક જાતના હોવાથી જમીન પર પડતાં જાગે અથવા તરેલ પડી જાય માટે સલાહ રાખવી.

૧૮૦-પીરોજ Turquoise લીલાસ પરના બ્લુ રંગના પથ્થર અવેરાતમા વપરાય છે. પણ પાણી લાગવાથી ખરાબ થશે સાફ કરવા કપડુ રપીરીટ અથવા દારૂના અર્કમા બીનવી ને નુછવુ રંગ ઝાંખો પડી ગયલો કેટલીક વખત પાણીમા સોડા બાઇકાર્બો યોડો પીગ જાવી તે વડે નુછવાથી સીકો થાય છે.

ઓપાલ Opal ચારા આસમાની અથવા લીલાસ પરના રંગના ચળકટાં સોજા કહેવાય, એ રંગ બદલે છે. તેમજ ગરમી આતસ નબ-દીક લાઇ ગયાથી કોઇક દાદી જઇ જડેલુ નમ નીકળી પડશે સાફ કરવા બ્લિસ્કી દારૂમાં કપડુ ઓળી વાપરવુ

શની Sapphire ઘેરા બ્લુ રંગનો પથ્થર કેટલાકે અવેરાતમા ઝાંખો વાપરતા નથી. યુન રટોન, એકવામરીન લસણીઆ Cak's eye વિગેરે અવેરાતમા વપરાય છે.

એમેઝીરટ, યાકુટ Amethyste જાણુડા ખુદલા તેમજ ઘેરા રંગના નીતમું ચળકટા હોય છે તેની ઉપર સુરજના કીરણુ જો ખરોખર સીધા લાગે તો ગરમી ખેચી લાઇ દાદી જાય એમ કહે છે.

ઉપલી બધીક જાતના કીમતી પથ્થરો ખનાવતી પણ આવે છે. મોતી, હીરા, પાણી, માણેક, પીરોજ, એમેઝીરટ વિગેરે, તે ઓઘખતા જાણુવુ જોઇએ ખરા નજો જમીનની ખાણોમાંથી મળે છે

બીજી જાતના સોજા પથ્થરો.

૧૮૧-પરવાણાં Coral લાલ સફેદ તેમજ ગુલાબી રંગના આવે છે, એની લાંબી દાડીઓથી મળે છે, પડી રહેતા રંગ ઝાંખો પડે તો સહેજ ઓલીવ ઓઇલ લગાડી પસડીને નુછવાથી લાલ રંગ સીકો થઇ ચળકશે.

ગરમ પાણીમા થોડો ટકજીખાર અથવા સાણુ પીગજાવીને તેમા પરવાણા ઘોઇ તુરત નુછી નાખવા

ખરાં ખોટાં પારખવા સળગાવી જોતા ખોટા બળી જશે.

ખરાં દરીઆમાંથી મળે છે અને કઢી બળતા નથી.

બનાવટી ખોટાં પરવાલાં એક ભાગ સી દુર ને ચાર ભાગ રાજમ ભેળવાથી બનશે, તેમજ પથ્થર પર લાલ રંગ ચઢાવેલા આવે છે.

લાખને તાવીને તેના જોળ તથા લખાયા પરવાલાંને મળતા દાણા પશુ બને છે, લાખની લાકડીના નાના ટુકડા કરી એક લોખડનો સુષ્કો ગરમ કરી તે ટુકડાની અધવચ્ચમાં ખોસ્વાથી કાણુ પડે ને તે સુષ્કા સાથે જિયકી રપીરાટના ચુલ્લા પર સહેજ તાપ લગાડી નરમ થાય ને દાખી ગમે એવો ઘાટ બનાવી ને કપડા વડે ધસી નુકયાથી ચળકાટ આવે કે સુષ્કાનો બીજો છેડો પાછો ગરમ કીધાથી દાણાવાલી બાણુ પશુ ગરમ થશે ને તેમાંથી દાણો સરખા નીકળી આવશે.

ઓનીક્સ Onyx નામનો કાળો પથ્થર પશુ અવેરાત સાથ વપરાય છે.

જેડ Jade એક જાતનો ચીનાઇ પથ્થર દરીઆ તેમજ નદીમાંથી મળે છે એનો રંગ લીલો તથા સફેદ હોય છે.

જેડ Jet કાળા રંગનો અકીકને મળતો પથ્થર ઓલીવ ઓઇલ લગાડવું, નક્સીવાલી જેટની ચીજમાં પાણીનો બુકો ફેલેનલના ટુકડા વડે ધસવાથી સોજ થશે.

લેપીસ લેઝુલી Lapis Lazuli નામનો પથ્થર પશુ કીમતી ગણાય છે, તેમાં જુદી જુદી જાતની રસાયણી જેવી કે સોડીઅમ, એલ્યુમીનમ ને કેલ્શીઅમની ભેળ હોય છે એનો રંગ આસમાની બ્લુ આવે છે.

ફેરબા Amber આડના રસમાંથી નાના મોટા ઘાટના પીળા રંગના દાણા બને છે સોજ પારખવા ધસવાથી સારો સહોરમ આવશે, કાગળ યા દોરો કે બાલ મુકી તે પર ધસેલો ફેરબા અતરંગ પકડવાથી તેની ગરમીએ ઊપલી ફાઇબી ચીજ પોતીકી મેળે તે પર જિયકાઈ આવશે.

હલકા ફેરબા મદલા તેમજ ખુદલા પીળા રંગના હોમ, સોજ અવેરાત જોવાના કાચમાંથી નીતયા દીશે છે.

ઓલીવ ઓઇલમાં ફેલેનલનું કપડું ઘોળી ધસવા પછી નુકવાથી ફેરબા ચળકશે.

ભામેલા વળગાડવા માટે પાછલ આપેલું છે

પ્રકરણ ૨૩.

પરચુરણ બાબતો અને તેની સમજણ.

૧૮૨-ચોક્ક પુરવાનો ચુનો હવાવલો તડકે અથવા ચુલ્લા આગલ મુકવાથી સોજો થશે; એ ખરાબ વાસ તથા ચીકણ વિગેરે મુકી શકે છે.

કર્ળી ચુનો Quack lime પણ એ રીતે કાપખી જગ્યામા ઢાંટવાથી સરદી વાસ વિગેરે દુર કરશે, દાખડા નથા થેલીમા થોડાક ગાંઝા નાખેલા છુટા પડી બુકો થઇ જશે

સીમેન્ટ બીનાસવાલી જગ્યામા રાખવાથી હવાઇ જાય છે, પાણીમા થોડુંક નાખવાથી સોજી હશે તો નીચે થરી જશે, હલકુ ઉપર ત્યાં કરે છે ઇટ પાણીમા બીનચાથી મજબુત થશે.

૧૮૩-રંગની ખરડેલી પીછી સાફ કરવા ટરપીનટાઇન અથવા કેરોસીન તેલમા ઘોળવાથી રંગ નીકળી જાય ને સોડા ખારના પાણીમાં ઘીની, સુકાયા પછી બેલતેલ ને ટરપીનટાઇન સરખા વજનનું બેળા લગાડી રાખવાથી નરમ રહે છે, નવી પીછી વાપરવા આગમચ પાણીમા ઘોળી સુકાય ને વાપરવી

૧૮૪-રાજમને રપીરીટમા નાખવાથી પીગળી જાય છે પણ તેમા પાણી રેડ્યુ હોય તો રાજમ છુટી પડી નીચે થરી જશે

કપુરને ઊરી વડે ઓખચાથી બુકી થશે દારૂના અર્કના થોડા ડીપા નાખી છુટવાથી પણ બારીક બુકો થશે.

શુગર આફુ લેડ Sugar of lead ની બુકી સાથ ફટકડીની બુકી બેળા લાકડીએ ઘેળાચાથી કાણુ બુકો ગહેશે પણ જો તે બધે ને સાથે છુદ્યુ હોય તો પાણી જેવું પાતનું થાય છે.

૧૮૫-એક ગ્લાસમા બુટી રહે તેવી ત્રણ પ્રવાહી ચીજો. તળીઆમા ઇટ સીરપ થોડું રેડી ને પર દુધ અને છેલ્લે પોર્ટ વાઇન ત્રણે સરખા વજનનું લેવું.

૧૮૬-વરસાદ કેટલો દુર પડે તે ગણવાની રીત. વીજ-ગાનો અમકારો દીસવા પછી વાહલનો મગડાટ કેટલી સેકે થાય તેટલી સેકેડને ૧૧૪૨ એ ગુણવા, તેનો જવાબ આવે તેટલી રીટને અતરે વરસાદ પડતો જણવો.

૧૮૭-આતશ પર બળે નહિ તેવું કાગળ તથા દોરો. લોખંડના સળીઆ પર કાગળને સરખું વળગાડી ને આતશ પર ધરવાથી કાગળ તુરત બળશે નહિ, તેમજ પત્થર પર સનનો દોરો વિ ટાળી છેડો અદર ખોશી દષ્ટ બત્તી પર ધરવાથી તે તુરત બળતો નથી કારણ કે નીચલો પત્થર તેમજ લોખંડ તાપ પહેલાં એચી તે ચીજોને બળવા દેશે નહિ કાગળ અથવા કપડાને રપીરીટ કે ટ્રેન્ડીમા ઘોળી કાઢી બત્તી આગળ ધરવાથી રપીરીટ પહેલી ઘળગી ઉઠી બળી જાય ને બળતુ તુરત બુજવાથી કાગળ કે કપડું તદ્દન સોજી રહેલું માલમ પડશે

૧૮૮-હાથ પાણીમાં ઘોળી લીનાયા વગર કાઢી બતાવવા તે પાણી સાથ લાઇકર સોડીઅમ બેળેલું હશે તો હાથ કોરડોજ રહે છે.

૧૮૯-હરીઆની કોડી સાફ કરવા પાણીમા વાશીન સોડા અથવા સાબુ નાખી ચુહલે ઉકાળાથી રેતી કચરો નીકળે ને સોજા

પ્રકા પાણીમા ઘોષ તડકે અથવા તાપ આગળ સુકવવી પૌલીશ કરવા એમરી પાઉડર લેવો.

૧૮૦-દોરી દોરડાં ટકાઉ બનાવવા એરડીઉ બે ભાગ ને બેલ તેલ એક ભાગ બેળાને પચાવવું હીરાક્સીના પાણીમા બોળવાથી જ પુઓ ખાતા નથી, કાઠાની દોરી પાણીમા બીનબાથી નરમ ને મજાશુત થશે જમીન પર નાખવાના કાઠાની જોડડીને મેળવણી લગાડવી.

૧૮૧-પાનાં રમવાના મેલા થયલા ફલેનલના ટુકડા પર સહેજ માખણુ લગાડી આટો તે પર છાટીને ધસવા પછી સોજા ફલેનલે નુછી નાખવા, કાનારી પણ ફેરતી થોડી કાપી નાખવાથી પાનાં સોજા દીસે છે હવાઈ જઈ ચીટકી ગયલા તડકે મુકવાથી છુટા પડશે અથવા તેની ઉપર અખરકનો ટુકડો ધસવો, કપુરનું પાણી લગાડવાથી પણ મેલ નીકળે છે.

૧૮૨-બોલ સફેદ કપડાંના ટેનીસ રમવાના મેલા થયલા ને ફ્રેચ ચોકમા થોડા દીવસ દાખી રાખવાથી સાફ થઈ જાય છે.

૧૮૩-ધડીઆલમાં તેલ નાખવા ઓલીવ ઓઇલમાં સીસાનો ટુકડો નાખી શીશીને તડકે થોડા કિવસ રાખવાથી નીચે સુતર માફક તાર જણાય ને તેલ જડાં કપડાં વડે ગાળીને તેમાંના થોડા ટીપા ધડીઆલમા મુકવું કેરોસીન અથવા પેરેરીનમા કપડું બોળી ધડીઆલના તળીઆમા મુકી રાખવાથી ધુલ કચરો ચક્કરોમાથી પોતીકી મેલે નીકળી જઈ ધડીઆલ સારી રીતે ચાલશે કાટા કીટાયલા પર કાળુ વારનીશ Asphaltum Varnish લગાડવાથી નવા કિશરો

૧૮૪-પક્ષી આરેલાંને આખાં સ્ટફ્ડ Stuffs કરવા માટે તેના આતરદા વિગેરે કાઢી અદરથી સાફ કરી ગધક એક ઔસ ફટકડી અર્ધા ઔસ સાદો કપુર તથા રસકપુર દરેક એક ઔસ સર્વેની બારીક છુટી કરી બેળાને પક્ષીનું પેદું બરી નાખવું.

૧૮૫-છુંડતી વખતે અવાજ ધપકારો કમી કરવો, જમીન ઉપર કાઠાની જોડડી અથવા ન્યુસપેપરનું જાડું પડ મુકીને તેપર છુંડવાની ચીજ મુકવી, બાકપર બેસીને છુંડવું હોય તો તેના પગની નીચે રખરના નાના ટુકડા મુકવાથી અવાજ ઓછો આવશે. સ આપર સીવતી વખતે પણ એ મુજબ કપખી મુકવું.

૧૮૬-કામ કરતી વખતે લાળો વખત ઉભું રહેતા પગ દુખે તો જમીન પર કપડાંના દુઓ અથવા નરમ તકીઓ મુકી તેપર ઉભું રહેવું.

કપડા ખરાબ થતા બચાવવા કમરે ફરતું ન્યુસપેપર, જીનું કપડું ચા ચામડું બાંધવું. હાથ પગ મેલા થતા બચાવવા તથા સાફ કરવાની રીતો વેદકમા ચામડીની સફાઇમાથી મળશે.

૧૮૭-ચુહલા ઉપરથી ગરમ ઉતારતી વખતે હાથ ફાડે નહિ માટે કપડાની થેલીઓ બનાવી તેને માપના ન્યુસપેપરના ટુકડા

ફાડી બહુ પડેલીમાં મુકી વાપરવી. ન્યુસપેપર ખરાબ થાય ને બેલી થાઇ નવા કામનો મુકવા, એ રીતે જુના કપડાનો ખચાવ થશે ફાટેલા કીડના ઝાલ પછી એમાં હાથેગી થઇ પડશે.

૧૯૮-બધેરીઆ બનાવવાની મેળવણી મધ્યની ભુકી પાસેર, હડતાલ નવટાંક ને સુરોખાર સેર એક સર્વેની ભુકી બનાવીને માટીનાં ફાડીઆમાં બેળી નાખીને સળગાવવાથી આતસ માફક સળગી ઉઠે. હડતાલને બદલે મામડી કાલસો દારૂનોળા માટે છે છે.

૧૯૯-વાસણ સાકાં પર ચીટકી બચ તેમ કરવું, ચુલ્હાની નજદીકમાં એક લાકડાનું ઇસતાન મુકી તેને પાણી વડે બીનવવું, એક સપાટ તળીઆનાં વાસણમાં થોડું આપસ નાખી સાથે થોડું નીમક બેળી પેલાં ઇસતાન પર મુકી બરોબર દાખીને ધરી રાખી લાકડી વડે આપસ પીમળે ત્યાં સુધી ફેરવ્યા કરવું, થોડા વખતમાં વાસણ તેની સાથે ચીટકી જશે.

૨૦૦-એક ભાતનો પદાર્થ બનાવવાની રીત, મેનસ સલફસ Manganese sulphur મીઠું પાણીમાં પીમળે તેટલું નાખી થણુ થટ થાય ને વધુ તેમાં પીમળી નહિ શકે, ને તેજ મુજબ વોશીમ સોડાને પછી પાણી સાથે મેળવી થટ બનાવી બધેને સાથે બેળી નાખવાથી તે નક્કર પદાર્થ બનશે.

૨૦૧-ખાટલીમાં ચળકટી ચીજો દેખાડવી પુકાં પાણીમાં વોશીમ સોડા અને સોડા સલફસ Soda sulphur બધે સરખા વજણનું થોડું બેળી નાખીને જુમ ચપટ ચૂરી દેવાથી થોડા વખતમાં તેવી ચળકટી ચીજો તેમાં માલમ પડે છે.

૨૦૨-લીંબુ પાતીકી મેળે ગળડે તેમ કરવું, તેમાં નાનું કાણુ પાડી થોડો પારો ભરી મીઠું લગાડી કાણુ બંધ કરી સેડેજ મરમ કરવાથી લીંબુ ચાલવા માડશે.

૨૦૩-કુકો રખરનો ઊપસાવવો પુક જોરમાં મોઢા વડે મારવાથી તેમાં હવા ભરાશે, અથવા એક ચમચા જેટલી ઇથર Ether નામની દવા રેડી મોઢું તાપટ બાધીને ચમ પાણી તે પર રેડવાથી ઇથર ખીલીને પુકો ઊપસાઇ જશે.

કુટખેલ રમવાનામાં હુવા ભરવા મોટરનો હવા ભરવાનો પંચ વાપરવો.

૨૦૪-હુવામાં ફેરફાર પારખવો દારૂનો બક્ટ અર્ધા ઓસ જેટલો નાનાં ઝાલસમાં રેડી થોડીક ફટકડીની ભુકી તેમાં નાખી રાખવી, અર્ધ ઓકળો રહે તો હવા સુકી ને સારી બણવી, પછી જો હવામાં બીનાસ ને સરદી કે વરસાદ જેવું હશે તો તેમાંની ફટકડી વચમાંથી વાદલીની માફક ઊપર ચઢવા માડશે.

૨૦૫-તેલીફાન જ્યાં ચાલુ પછા લોકોનાં વપરાસમાં આવતું હોય તેમાં વાત કરવા આગમન મોઢા આગલ લેવાનો આગ હમેશાં

કપડા વડે નુછવા પછી વાપરવું અથવા કમ્બોલીક એસીડનું નરમ પાણી બનાવી તે વડે નુછવાથી પ્રાપ્ત થતના દરદવાળુ કે સીક માણસ વાત કરી ચલણું હશે તેના જમણા બીજાનું મોઢું તેની નજદીક જવાથી ઊડવાનો સભવ રહેશે નહિ તેમજ કાન વડે સમજવાનું શ્રુત્યથુ પણ કાંઈ તેવાના કાનને લગાડેલું હશે તો બીજાને ખરાબ રોગ લાગે નહિ તેની સલાહ માટે નુછીને વાપરવું, એવી રીતે કાપકને તેલીફોનથી પણ કાંઈ રોગ ઊડવાનો ભયમ રહે છે.

૨૦૬-લાંબી લાઇન સરખી દોરવી દોરીનો બોહાએ બોહા લાભો દુકડો લઈ તેને લાલ રંગની લુટી અથવા ચાક લગાડી બી ત કે લાકડું અથવા લાઇન પાડવી હોય ત્યાં જાને છેલ્લે પરથી સહેજ તાણીને અડધાવી ધરી વચમાંથી દોરીને જરા બીજા હાથે એવી ધુરત છોડી દીધાથી તે પર લગાડેલા રંગની સીધી લાઇન પડી જશે.

૨૦૭-બહાર મામ લઈ જવાનો સામાન પીડીઓ બીજાણુ વિષયે ત્રેન અથવા અગ્નિચોકમાં બીજા સામાનની સાથે બેળાયા વચર બોલખી કાઢવા માટે કાપખી રંગની દીશી આવે તેવી દોરીનો દુકડો હાથાઓ પર દરેક ઘડીણાને બાંધવાથી વચર દીધે મળી આવશે. કપડા પણ બહાર મામ લઈ જવા માટેની એક માદી વિષયે લખી રાખેલી હશે તો તેમાંથી બોહાને દરેક ઉપયોગી ચીજો મુકવાની મહેનત પડતી નથી.

૨૦૮-ચાક રંગનો ધર્માની પાડવા કે લખવા માટે દરજીઓ વાપરે છે તે બનાવવા પાછપ કચેની લુટી પાણીમાં મેળવી લાલ અથવા બ્લુ રંગની લુટી બેળી સપાટ પત્થર પર સહેજ તેલ લગાડી થાપી ને સુકાય કે દુકડા કપી વાપરવા

પ્રકરણ ૨૪.

બીજીઓ આકાંખાં, ખાતર, બી તથા આકાંખરનાં
નાશકારક જંતુઓ વિગેરે.

૨૦૯-બીજીઓ મોટે ચા નાના તેના પ્રમાણ મુજબ પુલ તથા ફળનાં અને શેલાના આડો રોપવાથી લીધેલી ભૂંડું ચારું ઠિસું છે.

લેાન લીલાં લાસણું ખાલી જગ્યા પર બનાવવાથી જાંબને ઠડક આવશે. ખાસ મોઢું ચલણું કપડા પછી તે પણ બીજા જમ રોપવાથી ઉગે છે, તેમજ બીનાં બી એક બીજા લગભગ એક સમયારસ વાર જમીનમાં પુરી રહેશે.

પુલો દરેક ચોસમનાં ખી લઇ નાના બાકસો અથવા ટોપલી-
ઓમાં રાખી તેના નાના ડોડ ઉઝા પછી દરેકને છુટા કાઢી ખીન્ન
કુડા બારફેટ અથવા ભુદા ભુદા પાટના ક્યારા બનાવી તેમાં રોપવાથી
રમયેર ત્રી પુલો શોભા આપે છે.

આજી તરફવાર ભતની બામની કીનારી પર રોપી તેની સાથ
દરીઆમાંની કીપ કોરા વિગેરે લઇને તરફ કાઢેલી પલ્લુ સારી દિશે
છે, સફેદ રેતી પલ્લુ બામની પગથીઓપર કેટલાક શોભા માટે પાંચરે છે.

આડની ખુંડીઓ કેટલાકને કાપવાથી તેમજ કલમ બાંધવાથી
થાય છે. મોઘરાં ચ બિલી, મુલાખ વિગેરેની ભડી ડાળાઓને વરસાદના
દિવસમાં લખવાની કલમની માફક આડકત્રી કાપીને જમીન અથવા
કુડમાં બોધવાથી તેનાં મુળ પુટરો; કલમ બાંધેલી પર એ ત્રણ ભતના
મુલાખો સાથે ઉમાડી સમય.

મુલાખ પલ્લુ પલ્લુ રંગોના આવે છે, એમાં ખુલ્લોવાલા તેમજ
જમથી ભતના થાય છે, આડે વરસાદ આમમય ઉપરથી કાપી કાઢવા
હોય તો પાછાં સારી રીતે ઉગશે.

મુલાખનાં પુલની કળી ખીલવા વગર સુકાઇ જતી હોય તો કાપી
કાઢી કલમનાં પાટનો છેડે કરવાથી પાછી તેપર ખીજી શીજી કળીઓ
પુટે છે. મુલાખની પાદલીઓ ખુલ્લો માટે એકઠી કરવા આંકળથી
બીનાયલી સુકાયા પછી તોડીને કામળ પર પાંચરી ધરમાં થોડા દિવસ
રાખી સુકી થાય ને વાપરવી નાના ચીનાઇ મુલાખ ઉઝા પછી તેની
ડાળાઓ કાપી નાખવી.

કમોસમે પુલ ઉમાડવાં કળીઓ આવે તે કાપી કાઢવા પછી
ખીજી નીકળવા માંડે છે અથવા તે આડનાં થડને ફરતો કાટલાનો દોરો
વિટાળવાથી તેનો રસ જલદી નહિ ચઢવાથી મોસમ જવા બાદ પુલ
ઉગે છે.

મોઘરાં ચ બેલીનાં આડે પલ્લુ પુલ આવવાની મરમીની મોસમ
આમમય ઉપરથી કાપી કાઢવાથી નવા પાંદડા પુટવા સાથ પુલની
કળીઓ નીકળશે.

એક ડાળી પર સાંમટી ત્રણ ચાર કળીઓ નીકળેલીમાંથી એક
એ તોડી કાઢવી, બેથી બાકી રહેલી ખીલવાથી થોડું પુલ થશે.

કળી અથવા પુલનાં આડ સુમાઇ જાય તો એમનીઆ ને
સુરોખાર પાણીમાં ભેળી ચાર પાંચ દિવસ વેર તે પર છાટવાથી પાછા
ઉભાં થશે.

લીલને આડની ડાળી સાથ વીટાળી તેમાં નાનાં પુલના રોપ
મુકાથી તેની સીજન પર પુલો ખીલી નીકળવાથી શોભા આપશે
એને ઓરબીકા Orobanch કહે છે.

મીમોસા Mimosa નામનું આડ જેને સરમાઈ આડ કહે છે
એને કાચ લગાડવાથી પાંદડાં બધે થઇ જાય છે, થોડે વખતે પાછાં
ઉપડીને સરમા થઇ જશે.

ફર્નનાં ઝાંઝે મરમાં શીલુમાર માટે રાખવા હોય તેની મરોડી સહેજ મરમ કરીને જરવાથી તેમાંનાં જ પુખ્તો મરી જશે, તે ઝાંઝેનું બેર કચલી પડેલું લાગે તો નાખતેત એક સાડાનો કુકડો કુકડાના નાખવા અથવા સાડામાર એક ચમચો ભરી એક માટલી પાણીમાં પીગળાવી ઝાંઝમાં રેડવાથી તે પાછા ઉભાં થશે.

પાંદડાં સાફ કરવા સાથુને પુકા પાણીમાં પીગળાવીને બોધએ તો થોડુંક દુધ ભેળી તે વડે તુલવા.

રંગ અધિ લાગે તો કુકડાને દરતી બહાર જમીન ઉપર વીલાયતી કાલસાની ભુકી નાખવી.

પાંદડાંનો રંગ શુધ્ધ સફેદ કરવા માટે બ્લીચીંગ પાઉડરને થોડીક એસીડિક એસીડ સાથે સ્વછ પાણીમાં ભેળવી તેમાં દસ મિનિટ વેર પાંદડાં ઘોળી રાખી સોળ પાણીએ ધોવા.

મેડન હેર Maiden hair fern નામના કાળી બાલ જેવી ચળકટી ઝળીવાલાને ધણી મરમી તડકુ થા જેલની ખત્તીના તાપ આગળ રાખવાથી મરી જશે, ઠંડકવાલી જગ્યામાં મુકવાં તેમજ બીજા ક્ષાનેરી રૂપેરી છાપનાં પાંદડાં હાથપર દાખવાથી પડે છે તેવા ધણીક જાતનાં નાણુક ફર્નનાં ઝાંઝાની જતન લીધાથી સારાં રહેશે, ખાતર આપવાની રીત આમલ આપેલી છે.

પાણી સાંજના ઠંડકને વખતે આપવું, તડકામાં જલદી મુકાઈ જશે ઉપરથી ઝાંઝે સીપવાની રીત કરતા બીજી રીત એ છે કે પાણી ભરેલાં એક ઉડા વાસણમાં કુકડાની કીનારી બાહાર રહે તેમ થોડો વખત દુબાડી રાખીને કાઢવા અથવા તો કુકડાની નજદીક પાણીની બાલદી ભરી મુકી તેમાં ફેનો લાગ્યા બેડો કકડો બનાવી એક ઉડો મુકી બીજે ઉડો કુકડામાં મુકવાથી પણ પાણી મુશી ઝાંઝે સીપવા માફક ધીરે ધીરે પચશે.

જમીનમાં પાણી સીપવા માટે નાની ચટ્ટો માફક કરેક ઝાંઝાને બેડેલી ઝાડી તેમાંથી પણ પાણી બધાં પહોંચાડી કાઢાય છે. ધણે લાંબેથી પાણી સીપવા કત્તાનતી લાખી નળી વાપરવી. ખમ મુજબ દરેક ઝાંઝામાં તે વડે પાણી રેડવાથી સરીર બીનાવું નથી.

પામ Palm ના ઝાંઝામાં થોડુંક એરંડીઉ રેડવાથી સારાં રહેશે, ઘુરત ઉપરથી પાણી સીપવું.

મનનાં ઝાંઝે ઉગાડવા માટે ૨૫ જ, લીલ છાંયક અથવા સગાની આખી જોળ હાલ કદ પચ લઇ તેમાં મુળ સાથના નાના ફર્નની ઝળીઓ બેશી દસ પાણી સીપવું, સગાની હાલમાં કાલસાની ભુકી નાલીએરના વાખ વિગેરે ભરીને ધણી બોધએ તે રેડવું.

કુલો ઝાંઝવવાં તથા રાણુમાર કરવો.

૨૧૦-કુલો સારી રીતે એડવેલાં થાય છે, લખાણુધ એકજ વાગમાં દાખવાં નહિ, તેની સાથે થોડાંક ફર્ન અથવા બીજા જાતનાં લીલાં

પાંદડા બેળાને ગોઠવ્યાથી રત્નબેર ગી પુલો વધુ દીપી નીકળશે. લાખી ઝાળીવાલુ સોજી જતલુ પુલ વચમાં હિલુ મુકી તેની આલુખાલુ ચઢ-ઉતર છુટા પુલ પાંદડાં મુકવા, થોડાક નમતા પડે તેમ રાખવાં કોષ્ટ નાની ઝાળીલુ સોજી પુલ બરોબર ગોઠવાય નહિ તે સળી સાથ બાધી મુકવુ. હિયા ને લાખા વાઝમાં પુલો વધુ સોભે છે.

બોલમાં ગોઠવવા માટે મથાળે મુકવાની ગોળ જળીઓ આવે છે તેનાં ખાચાઓમાં સારી રીતે પુલો બોધાય છે, જળી નહિ હોય તો બોલ અથવા થોડા વાઝમાં પાતળા તારને દુધો વાળીને અદર મુકી પાણી રેડી પુલો તારના ખાચાઓમાં ગોઠવવાં અથવા તો નરમ સીસાંનો પાતલો લાંબો ટુકડો લઈ તેને મને એવા ઘાટનો વાળી તેમાં ખાચાઓ પાડી બોલમાં મુકી તેમાં પુલો બોધવાં.

બીનાયલી રેતી અથવા લીલી લીલ મોલ લઈ તે પર પાણી ખંટીને તેમ પુલો મુકેલા પછી તાજ રહે છે.

કુર્નનાં પાંદડાં તાજાં રાખવાં પાણીમાં મુકવા આગમય વારનીય પીછી વડે પાતલુ લગાડવુ સજ્જમાર માટે કપડાના તેમજ કામળના પુલ પાંદડા પછી મુકે છે, તે ચુલાયલા સરખાં કરવા માટે સીવવાનાં પ્રકરણમાંથી મળશે.

ખાણાની તેળસને શણગાર ધણીક રીતે થાય છે, મોટી તેળસ હોય તો વાઝ બોલ વિગેરે પ્રલથી બરેલા થોડે થોડે છેડે વચમાંથી મુકી કેપ્પળી જાળના પુલની તોરન ઝાળી બનાવી દરેક વાઝ ઉપરથી સીધી આડકત્રી જુદા જુદા આકારમાં બધા ઉપર વિટાળીને દરેક વાઝ એ રીતે જોડાયલા સોજ છે, તેમજ વાઝના તળીઆ આગલ નીચે ફરતા ખીજા પુલ પાંદડા તેળસ પર ગોઠવવા અથવા તેમાં થોડીક નાની કુટ જેવાં કે ચેરીઝ, દરાક્ષ, પીચીઝ વિગેરે વચમાં પાંદડા સાથ બેળીને મુકવાથી તેળસ એક નાના બગીચા મંદુક દિશે છે.

નાના બેરીઝ જેવા ફોળે છુટા તોડી લઈ તેના જુદા જુદા આકાર બનાવવા અથવા તો દરેક જમવા બેસનારની પ્લેટની સામે તેઓના નામનો એકએકો પહેલો અક્ષર ગોઠવી મુકવો.

કામળના તથા કપડાના બરેલા તરેહવાર જાતના સેન્ટરપીસો તેળ-સની અધવચમાં ફલાવર વાઝ નીચે મુકાય છે અથવા કપડાના પુલો ને તાજા લીલા પાંદડાં સાથ બેળીને મુકેલા તાજા પુલોને મળતા લાગે છે. કપડાના પુલોના રત્ન ખરાબ થયલા કપડું રત્નવાની રીતે રત્તી શકાય છે અથવા પીછી વડે પાણીના રત્ન વોટર કલગ લગાડવા.

કુલો તાજાં રાખવા તથા બાકસમાં પેક કરવા.

૨૧૧-પાણીમાં મુકી રાખ પાણી નવુ બદલવું તેમજ નીચેથી ઝાળીઓ સહેજ કાપી કાઢવી.

કુલો વધુ ટિવસો રાખવા માટે નીચલી ધણીક રીતો છે, પાણી સાથ સહેજ સાબુનું શીણ, સોડાખાર, થોડું નીમક, કપુરનો નાનો

દુકાંડે, એરપરીન, સ્પીરીટ ઓફ વાઇન; સુન્દરમાર, લોખંડો ખાંધો અથવા સેડા. માઇક્રોન એમાની કોષખી ત્રીજ પાણીમાં ભેળાને રાખવી.

ચાહેના પાણીમાં અથવા ગ્લીસરીન કે ષેરરીનમાં ડુલોની ડાળાઓ ઓળવાથી કરમાઇ જતાં નથી, કાલસાની લુકી પાણીમાં બોધએ તો નાખવી, સેલીસીલીક એસીડ પર એન એક પાઇટ પાણીમાં ભેળા તેમાં ડુલો મુકવા.

ગુલાબનાં ડુલને માટે દારૂનો અર્ક ને થોડી સેલીસીલીક એસીડ ઉપલા પ્રમાણમાં ભેળા માળીને તેમાં મુકવાથી વધુ કિવસ વેર તાળ રહેશે. પીળા ગુલાબ જલદી કરમાઇ જતા નથી.

કમલનું ડુલ Water-lily ઉપલીજ રીતે રાખવી, બોધએ તો થોડાક તેલનો મીષા નાખવા.

ગુલઝરીનાં ડુલ સાચનો દાડો કાપી લઇ પાણીમાં બોળી રાખવાથી બધ કળાઓ રોજ ખીલતી જશે.

સેવંતીનાં ડુલની કળાઓ લાખી ડાળી સાચની કાપી નીમકનાં પાણીમાં બોળી રાખવાથી પોતીકા મેલે ખેલે છે, રોજ નીચેથી ડાળા થોડી કાપ્યા કરવી સેવતી ધણુ રંગોની યાય છે અને જલદી સુકાઇ જતી નથી, એજ મુજબ ગોટાના ડુલો પણ લાંબા કિવસો સુધી પાણીમાં રાખી સકાય છે.

હડીના મુલકોમાં ઉપલ્લ રીતે ડુલો વધુ સારા રહે છે.

દરેક જાતના આડપાનમાં જીવ તેમજ માણસની માદક લામણી પણ હોય છે એવુ હાલ યત્ર વડે સોધી કાઢ્યુ છે.

ડુલો બાહુર ગામ મોકલવા માટે કરડીઓ અથવા પતરનો દાખદો લેવો. ડાળાઓના છેડા પર મીથુ તાવીને પાતલું લગાડી બધ કરીને તેમાં સરખાં ગોઠવી તે પર થોડુક નીમક ઝાંટવુ, ખાંચાઓમાં ઝીણા કામળો બોસવા, સુકી રેતીમાં પેક કાપેલા પણ સીન્ડુ રહે છે પાણીથી ભીનાવેલા ન્યુસ પેપરમાં બોધએ તો બાધીને મુકવાં, ડાળાઓના છેડા ઉપલી રીતે બધ કરી સુકા ન્યુસપેપરના ટુકડાને પડો કે ગળણી જેવો ઘાટ કરી તેમાં ડુલો બેસી કપાટ પેટીમાં બધ રાખવાથી હડીના મુલકમાં ડુલો રાખી સકાય છે.

કરમાયલાં ડુલો તાળાં કરવા ગરમ પાણીમાં બોળીને પાણી હક પડે ત્યાં સુધી રાખવાથી પાછાં ખીલીને તાળાં થશે, હેલ્લા ખીળાં હડાં પાણીમાં મુકતી વખતે નીચેથી ડાળાના છેડા સહેજ કાપવા. બોધએ તો ગરમ પાણી સાથેનુ વાસણ બધ કપાટમાં હક પડે ત્યાં સુધી મુકવું, પછી પાછલ આપેલી કોષખી ત્રીજ ડુલવાલાં પાણીમાં નાખવાથી લાંબા કિવસ વેર તાળાં રહેશે, કપુરનાં પાણીમાં મુકવાથી પણ કરમાયલાં ડુલો ખીલે છે.

૨૧૨-કુલનો રંગ બદલવો, કમળનાં પુલને મધકનો તેજ્ય ને એમનીઆ બેળી લગાડવો, તેમજ લાઇકર એમનીઆ લગાડવાથી લાલ રંગ કાઠો થશે, અને સફેદ હશે તો પીળો રંગ પકડશે.

ગુલાબ પર કિનાસળી સળગાવી લગાડવાથી સફેદ થઇ જશે, મુનાનું પાણી ને નવસાગર લગાડવાથી પણ રંગ બદલે છે.

કારનેશન ગુલાબી ને લાંબી ડાળી કાપીને લીલો રંગ aniline dye માં બોળવાથી પુલનો રંગ પણ લીલો થવા માડશે.

કુલનો રંગ ઝાંખો નહિ પડે તેમ કરવો સોજ રપીરીટ અથવા દારૂના અક'માં થોડી મિનિટ બોળી કાઢવાથી પહેલાં સહેજ ઝાંખો લાગી પાછો અસલ રંગ પકડશે.

એસતસ' અંજુડા રંગના પર નાઇટ્રીક એસીડ લગાડવાથી તેનો રંગ લાલ થઇ ને સારો સહેરમ પણ નીકળે છે.

એમનીઆનાં પાણી પર કોષળી રંગના પુલો ધરવાથી તેનો રંગ થોડો ધલો બદલાશે.

રાતનાં પુલો અથવા ઝાડપાન કોષળી જાતના ધરમા મા સુવાના એરડમાં રાખવાં નહિ, તેમથી નીકળતી હવા માણસના કમમા મથથી નુકસાન કરે છે, એથી ઊભડું કિવસને વખતે નીકળતી ઝાડ-પાનની હવા ફાવદાકારક છે.

ખાતરો ઘણીક જાતના તથા ક્યોસમે ફળ ઉગાડવા

૨૧૩-સાધારણ ચાણુ વપરાસનું ખાતર થોડા તથા ખીજા જાતવરોની સુકાવણી લીડનું બને છે.

ધરના વપરાસની ઓરાડાની ચીજો જેવી કે તરકારી તથા કુટની ઝાલ એક માણુ પર એકઠી કરી સુકાવા પછી પણ ખાતર તરીકે ઉપયોગી થશે.

વાસણુ ઉજારેલુ રાખનું પાણી, ચોખા બાફેલુ પાણી તેમજ નાહવાની મોરીઓમાંનું સાણુનું પાણી ઝાડોમાં આપવાથી સાણુમનિા ખાર ખાતરની મરજ સારે છે.

માછલીના બીમડાં કે કોટલા તેમજ તેનું ઘેવલુ પાણી ઝાડમાં રેડવું, બમડેલી કે સુકી માછલી પણ ઝાડનાં મુળમાં નાખવી.

સુકા કુટાની માછલીનું ખાતર સાધારણ તરકારી માટે વપરાય છે, એ ખાતરો નાખવા સાથે થોડું નીમક બેળવાથી તેમાં કીડી આવતી નથી મુળમાં નાખવા પછી ઉપરથી મટોડીએ ઢાકી દેવું. ઢાડકાંનું ખાતર પણ તરકારી માટે સારું છે.

બગીચાનો કચરો તેમજ કાપેલા ઝાડનો પાલો વિગેરે એકઠો કરી ઝાડનાં મુળમાં નાખવો અથવા તો તેનો કમલો કરીને તેપર થોડો કળા ચુનો નાખી તળે ઉપર કરી થોડો વખત રાખ્યા પછી ખાતર તરીકે ફળનાં ઝાડો સારું વાપરવું. એકએ તો સાથે જાના બાળેલી

રાખ બેળવી અથવા અમથી વાપરવી ખાતર તરીકે, કોઇ પણ ખાતર આડને થણું નાખવાથી ગરમ પડે છે તેવી સંભાળ રાખવી.

મોટી ખાલી જગ્યા હોય તો મોટો ખાડો ખોદાવી તેમાં દરેક ભતતો કચરો, ગ્રાડપાન, ડાલ વિગેરે એકઠી કરી ખાતર માટે સુકવવું.

ખાતર ભતભતના કુર્નના ઝાડો તથા નાણુક જેડન જેર *Maiden hair* વિગેરેમાં ચાલેલું પાણી ચાલેના પાદડા સાથે નાખવાથી કોરપર આવે છે, તેમજ બકરાની લીડી સીપવાનાં પાણીમાં પોટલી બાધી નાખવાથી ખાતર મળશે.

રસાયની ખાતર નીચલી મેળવણીથી બનાવેલું કોઇ પણ આડને તેના પ્રમાણમાં આપેલું થણુ પુષ્ટીકારક છે.

નાઇટ્રેટ ઓફ કૉપર જે ઓસ, નાઇટ્રેટ ઓફ એમોનીઆ ચાર ઓસ, ખાડ એક ઓસ, ગરમ પાણી એક બાટલીમાં સર્વે મેળવી ને રાખી મુકવું અથવા પડે ત્યારે તેટલુંજ ગરમ પાણી લઇ તેમાં એક મોટા ચમચા જેટલું મેળીને વાપરવું. સુરોખાર *Stopteher* પણ ખાતર તરીકે વપરાય છે, એકઘડે તો સાથે એમોનીઆ સલ્ફેટ મોડો મેળવો.

ચીકુના ઝાડમાં બકરાની હોબરી આપી ડાણુ સાયની ચાર પાચ વરસે નાખવાથી ફળ સારું આપશે. વરસાદની શરૂઆતમાં આપવી, ત્યાર પછી પુરતું પાણી રેડવું, જેથી હોબરી ગરમ પડે નહિ, મોટાં નાનાં આડના પ્રમાણમાં નાખવું, નહિ તો ઝાડ મરી જશે.

ચીકુ પર પુલ નહિ આવતાં હોય તો બારીક ચામડાના ભુકો મોચીને ત્યાંથી મચાવીને મુળમાની મટોડી ઢીલી કરી નાખવે.

દાડમનાં ઝાડ રેતીવાળી જગ્યામાં સારાં ઉગે છે, સાંભૂં મોટાં ફળ ઉગાડવા સાફ શેડું બકરાનું અથવા ગરબીનું શોદી રેડવું, ફળ મોટા થાય ને ઉપરની લીલી ડાલ સુકાઇને કઠણ તેમજ સહેજ કળી થવા માંડે કે કાચલી બાધવી અને નીચેનું ડીચકુ સુકાઇ જાય ત્યારે ફલ તૈયાર જાણી તોડવું.

સાધારણ ખાતર સાથે મોડો બાગેલા મકાનનો ભુનો યુગો જેને રાખીત કહે છે તે મેળીને નાખવાથી પણ દાડમ સારાં થશે. અમળીયાથી સંભાળવા, કારણ એ લાગુ પડે તો આડ તથા ફળમાં નાક કરે છે.

સંતરનાં ઝાડમાં દુધ ને મેળ મેળી રેડવાથી સાફ થશે, એકઘડે તો તેમાં મોઢાળી જલતાં પક્ષીનું થાંચ મેળી મુકવે ઉછળી માળીને આડમાં રેડવું.

દાકુને ચીડી ઉગાડવા માટે પાણીમાં કાચલાતું ગોસ ઉછળી તે પાણી નાખવું.

અનીનજને મચાલેનાં પાદડાં સાથેનાં દાડાં અથવા નીચે ફરતા પુટેલા પીળા રાખવાથી બીજાં તે પર ફળ ઉમરે, જે અન્યથા એક વરસે તૈયાર થાય છે. કાચાં હોય તે વખતે પુરતું પાણી રેડવું.

કુળાંના ઝાડ પરથી સારી લુગડ જિતારવા પીલા રોપતી વખતે મરમ તાટલાં લોખંડના સળીઆ વડે કાણુ પાડવા પછી રોપવું અથવા તો તે કાણાંમાં થોડી હાથીદાંતની શુક્રી ભરવી.

લુગડમાનુ એકુ કેળુ પીળાસ પકડે ને ઉતારવી પણ પહેલા કેળ કાપી પછી લુગડ કાપવાનો રિવાજ છે.

આખાંનાં ઝાડને બે ત્રણ વરસે થોડીક પાવલી કાળુ નીમક બહુ લધ તે ઝાડનાં પ્રમાણ મુજબ મુળમાંથી મટોડી ખસેડીને નાખવા પછી પાછી મટોડી ઢાંકી રાજ પુરવું પાણી રેડવું. બનતા સુધી વરસાદની સગચાતમાં નીમક નાખવું.

દુધ અથવા પાણીમાં નમરમોથને ઉકાળી આંખામાં રેડવાથી ફળ મોટાં થાય છે.

આંખા પરનો જમલી પાણો ઉમેલો કદાવી નાખવો, નહિ તો ઝાડનું જોર યુશાઈને કમતી થશે.

એક ઝાડ પર બીજી જતની ખુટીઓ મારવાથી બે જાતના ફળો સાથે ઉમે છે, અથવા જમલી નાના આખાની ડાળીઓ કાપી કાઢી તે પર સોજી હાડુસ કે પાવરીની કલમ બાંધવાથી સારા ફળ ઉતરશે. તેજ મુજબ લીલુના ઝાડના થડ પર સવા મોસખીની કલમો બાંધાય છે.

બોરડીનાં ઝાડ પર ફળ આવવા આગમ્ય પાણી સાથે બેઠી મધ ઉકાળી રેડવું અને ફળ આવવા માટે કે એજ માફક ઉકાળો કરી તેમાં થોડું દુધ ભેળી નાખવું.

નાળીએર લણુંને થોડા ઉગાડવા તેના થડ ઉપર મુળ આગળથી નીચલી મેળવણી રાજ રાતના મેળ ફરતી લગાડવી, મગ ને અડદની દાળ પાણીમાં ખાશી તે કડક પડે કે તેમાં નીમક ને મધ થોડું ભેળી ને વાપરવું.

ખજૂરીના ઝાડને પણ તેમ કીધાથી ફાયદો થાય છે.

નાળીએરના છોડ ઉગાડવા લણુ પાકટ મોટાં નાલીએરને હાલ સાથે કુવા અથવા પાણીની ઢાંકીમાં નાખી રાખવાથી તેમાંથી પોતાની મેળે છોડ પુટશે.

બીર મોટા ઉગાડવા મટોડી સાથે થોડીક પીસાળ ભેળીને નાખવી.

કાંદાના ઝાડને સજીથી સરસ ખાતર મરધા બતકા રાખવાની જગ્યા કે પાજરામાંનો બધો કચરો હેર વિજેરે રાજ એકઠો કરી મટોડી સાથે ભેળીને નાખવાથી કાંદાનો પાક લગભગ બમણો જિતરશે.

કેળજ મોટી ઉગાડવા માટે માણસના નરકનું ખાતર સજીથી સારૂ ફેલાય છે સાથે પીસાળ પણ ભેળે છે.

સલગમ નોલકોલ વિજેરેમાં સાધારણ ખાતર સાથે માણસની પીસાળ ભેળીને આપવાથી સારાં થશે.

કોઠમરી ચાલુ વપરાસની તરફરી ધણીને કુઝ અથવા કોઠળી આડના મુળ આગલ રોપવાથી વચર મહેનતે ઊગી નીકળે છે ખાતરની પશુ જરૂર નથી.

તરફરી કોઠળી જાતની અથવા પુષ્પોને તોડવાં હોય તે સુરજનો તાપ લાગવા આગમ્ય સહવારના પહોરમા કાઢવાથી લાંબો વખત વેર તાજ રહેશે.

આડની ડાળી પર ત્રણ ચાર ફળો સામતા નીકળેલા હોય તો તેમાંથી એકુ બે નાના હોય તેજ વખતે તોડી નાખવાથી બીજા જોર પકડી મોટા થશે.

મોટાં ફળ કોઠળી જાતનાં ઊગાડવા સાફ ખાંડ જેડી મધને મહુડાના પુલનો અર્ધ સર્વે બેળાને રોજ થોડુ આડમા નાખવાથી ફળ મોટા થશે અને અદરનાં બી નાનાં થતાં જાય છે.

કાકડી જમીન ઉપર ખુલ્લી રાખવાથી ધીરે ધીરે ઊગે છે. કાચનુ મોટુ વાસણ તે પર ઢાકવાથી ધણી જલદી મોટી તેમજ રસ વાલી પશુ થશે.

કમોસમે ફળ આડ પર ઊગાડવા ખાતર યુનો ને નવસાગર બેળાને નાખવુ.

કોઠળી જાતના બીને ચણાના ખારમા બેળા તડકે સુકવવા એ રીતે સાત વખત કીધા પછી રોપવાથી કમોસમે ફળ પુલ ઊગી નીકળે એમ કહે છે.

જમીનમા જ્યાં ધણી લીલોત્રી તથા ચાલુ ધાસ ઊગેલુ કિશે તો ત્યાં જમીનમા પાણી હોય એમ જણવુ, તેમજ તેવી બીનાશવાલી જગ્યાની મટોડી કેટલીક વખત પોકલ ને તેલના રગની કિશે ત્યાં ખોડવાથી પાણી નીકળે એમ કહેવાય છે.

બી વિષે.

૨૨૪-બી દરેક પુલ ફળ તરફરીના આડો પર તેમજ પાકટ થઇને સુકાવા આવે કે કાપી લઇ તડકે સુકવીને રાખવાં.

કાચની ખાટલી અથવા બધે દાખડામા હવા ઉઘસ નહિ લાગે તેમ રાખવાથી બગડતાં નથી, કોઇ તરફરીના બી સખ સાચ બેળે છે. મધમાં બેળાને રાખવાં, પશુ રોપતી વખતે પાણીમાં ધોવા.

બી પાકટ સુકાં, પાણીમાં નાખવાથી નીચે બેસી જાય તે સારા.

કાચાં બી પાણી પર તર્વા કરે છે.

બી રોપવા આગમ્ય કંઈ એવી વચર નુકસાન કરે તેવી કંપી ચીજમાં બેળવાથી પક્ષીઓ તે ખાઇજાય નહિ, તેજોને નહ-સાડવા સાફ થોડાંક કાંટાવાલાં પાંદડાં તે પર પાકરવાથી તે ખાઈ નથી.

પટેદાને રોપવા માટે ઝીણા દુકામ કાપીને નાખવા અથવા આખા પટેદા પર પીળા પુટેલા હોય તે પણ રોપાય છે, યુનાના ખાર-વાલી જમીન પટેદાને વધુ માફક આવશે.

બી રોપાવી વખતે મટોડી લાલની સાથે થોડીક મેલસાની બુટી, બારીક રેતી અથવા ઈંટનો ભુકો કાપી બેળવાથી સારા પુટી નીકળશે, લાલ મટોડી નહિ હોય તો બેળીથી હોય તેમાં ઉપલી કોષ્ટ ચીજ બેળવી, સાથે થોડુંક ખાતર નાખવું. ધણી તકમાં કે ખુલ્લી જગ્યામાં રાખવા નહિ, નાના ફણમાં પુટે કે તેપર જલી ધાંકવાથી કામગીરી ચલીઆ મરવા ખાતા નથી.

ચોખા ઉગાડવા તથા ભાતમાંથી કાઢવા.

૨૧૫-ચોખા ઉગાડવા માટે વરસાદની સરખાતમાં તેયાર કીધા ખેતરમાં ભાત નાખીને તેના હોડ નાના થયા પછી છુટા પાડી બીજા ખેતરમાં છુટા છુટા રોપે છે ચોખા ઉગાડવા માટે પાણીની ધણી જરૂર છે, દરેક ખેતરે પાણીથી ભરેલા હોય તો તે કોર પર રહીને સારો પાક ઉતરે છે, ભાત ઉપર કચ્છસલાં ઉગી તેમાં ચોખાને ફાણે બંધાવા મળે છે

વરસાદ ખલાસ થાય ને ભાતમાં ચોખા બરાબને તે પીળું થઈ પાતીકા મેળે ખેતરમાં બધાં આડાં પડી જાય ત્યારે થમણુ જાણવું.

ભાત છુટું પાકવાની રીત, બધું કાપી લઈને લીધેલી જમીન અથવા યુનાની બાધેલી જમીન પર પાથરીને તેપર બળદને ચલાવ્યા કરવો એ રીતે ધણુ ખર્ચ ભાત પેડામાંથી છુટું પડી જાય ને તે પરાળ ઉમટી લઈ દોરને ખવાડવા વાપરવો

એક પાથલી ભાત રોપે તો એક ફરો એટલે ૧૬ પાથલી ભાત નીકળશે. ભાતને ઝાટકી ઉછાળી કચરો નીકળી ગયા પછી મટોડી કે થોડીની થોડી બરછીમાં અથવા સોજા બાધેલી જમીન પર કોઠાર કરી તેમાં ભરી રાખવું, કોઠાર બનાવવા પેઢલા જમીન પર સોજા અપેડ પાથરી તે પર બડાં કાઠાનાં દોરડાં જોલ વીટાગી થોડું ચકરડું બનાવી તે પર બધું ભાત નાખી તેને બહાર ફરતા જોળ બીજા અપ પડે તેટલા અપેડ બાધી લઈ ઉપરથી ભાતને લીધી થોડું કોઠારનું બધ કરી દેવું, એ રીતે એક વરસ સુધી પણ રહેશે.

ભાતમાં કીકા કે જુઓ પડતા અટકાવવા જમીન પર થોડા સરકામાં નીમક પીમળાવી ઝાટવું, અથવા ભરેલા કોઠારમાં તેવું માલમ પડે તો સુકું નીમક બેળવાથી તે મરી જશે, કેટલીક વખત લાંબો લોખડનો સળાઓ ગરમ કરી ભાતના કોઠારમાં ખેસે છે

અપ પડે ત્યારે કાઠી ભાતને ઝડપવાથી તેમાંથી ચોખા નીકળે છે, જેનો સુમાર એ જાણવો કે એક ફરો ભાતમાંથી બરછી ફરે ઉપર (૮ થી ૧૦ પાથલી) ચોખા ઉતરે છે, તેમાં ચણુ ભાત આખા ચોખા ને એક ભાગ બારીક કચ્છકી હોય છે.

આઠની જગ્યા બદલવી તથા વગર ઉપયોગનાં કાઠી નાંખવાં; તથા મોટાં આડેની ઉંચાઈ માપવાની રીત.

૨૧૬-જમીન અથવા કુંડાંમાંથી નાનું કે મોટું કાઠવા આગમય તેને ફરતો ખાડો ફરતો મોટી મુળ સર્વે છુટા પાડીને એક બે દિવસ પાણી રેડી મટોડી નરમ થાય ને આડને સલાબથી મુળને મટોડીએ બંધ રાખી આખું કાઠી તુરત બીજા તૈયાર રાખેલા ખાડા અથવા કુંડાંમાં પાણી રોપી દહ બર પાણી રેડવું કહે હોય તો આડ તડકુ લાગવાથી આડ ઝુમાઈ જશે માટે હાથમાં રાખવું. એ રીતે ઠીક કે વરસાદમાં આડોના ફેરફાર કરવાથી જીવે છે, કાઠકનાં પાંદડાં ખરી જઈ બીજા પાછાં નવાં પુટવા માંડશે બીનાસ ને મેથેરીઆવાલી જમીનમાં સન ફલાવરનાં પુલના આડો નાખવાથી હવા સુધરે છે.

લીલાં આડને સુકવી નાખવા ખાડો મોટો તેમાં કેરોસીન અથવા ટરપીનટાઇન રેડવું. મુળમાંથી બાળી નાખવું હોય તે ફરતો સુરોખાર નાખી પાછી મટોડી ઢાંકી મોડા દિવસ રાખીને તે પર કેરોસીન તેલ રેડી સળગાવવાથી જલદી બળે છે.

પીપળાનાં આડને કાઠવા ચાર પાંચ તોલા હીમના મગિડા લઈ મુળમાં નાખવાથી મગે એવું મોટું પથ્થુ મોડા વખતમાં મરી જશે. પરની દીવાલની ફાટમાં ઊગતાં આડો કાઠવા કાર્બોલીક એસીડ પાણી સાથે ચાલુ મુળમાં રેડવી.

લીલ કાઠવા કળી મુનો ને લાકડાની રાખ પાણી સાથે ભેળાને લગાડવી.

મરી જતાં બચાવવા દારૂનો અર્ક એક ભાગ, મોટો કપૂર તથા દસ ભાગ વરસાદનું પાણી ભેળી તે આડને કુંડાંમાંથી કાઠી પાણીમાં બે ત્રણ કલાક ભીનવી રાખવાથી પાંદડા તથા મુળોમાંના જીવ જાવે ને પાછાં રોપી રોજ પાણી સીપવું.

આડનાં જખમ પર તેલનો રંગ લગાડવો, કપિલી ડાળોને છોડા પથ્થુ એ રીતે બંધ કરવો. લાલ ઇંદની છુટી એક ભાગ, ઘેર બે ભાગ ને ચાકની છુટી ચાર ભાગ ચુકલે મેળવીને જખમ પર લગાડવી.

પાંદડાંને આકાર નષ્ટો વિગેરે ભેળી હોય તો વરસાદનાં પાણીમાં નરમ થઈ ભય ત્યાં સુધી ભેળી રાખીને કપડા વડે લીલ જેવી નીકળે તે પાંદડાપરથી નુકી નાખવી.

૨૧૭-મોટાં આડની ઉંચાઈનું માપ બાણુનું તડકાની વખતે જમીન પર સરખો હાથ પડતો હોય તેને શીટ વડે માપ કરવું, હથેલી તે માપ આડની ઉંચાઈથી દોઢ ગણો હાથો સુમારે થશે એટલે ઉપ શીટ હાથો હાથો હશે તો ૫૦ શીટ આડની ઉંચાઈ ગણાશે; એવી સમજ પાડવા સાદું એક લાકડી જમીનમાં ઘડી હોય તેની ઉંચાઈ ૩ શીટ થાય તો હાથો ૪૫ શીટને સુમારે હશે.

મોટા ધરો તથા દાવરોની ઉચાછનો અડસરો પથુ એ રીતે કાઢી શકાય છે બીજી રીત એ છે જે બે ચાં ધરની અમાસી અથવા મીનારાની ટોચ પર કે આડને મથાણે ચઢી ત્યાંથી નીચે પત્થર નાખી કેટલી સેકડા જમીન પર પડે છે તેટલા વડે ગુણુવા અને ગુણુકાર આવે તેને પાછા ૧૬ વડે ગુણુલુ આવે તેટલી શીટ તેની ઉચાઈ બાજુવી, ધારો કે પત્થર પડતા ૩ સેકડા થાય તો ત્રણ વડે ગુણુવાથી ૯ થશે તેને પાછુ ૧૬ એ ગુણુવાથી ૧૪૪ શીટ થાય તે ઉચાઈ બાજુવી

આડનાં નાશકારક તથા બીજાં જંતુઓ મારવાની રીતો.

૨૨૮-આડને નાશ કરનાર જંતુઓ, કીડા, -બીંધ-મકોડા, કામળીઆ, -મધમાખ, -ભમરો-ગોડલમાય-તીડ-કીડી, પક્ષીઓ, સાપ, વિગેરે, ડાળીઓ તેમજ થડ ઉપરથી ચઢતા અટકાવવા માટે મોટા અથવા નાનાં આડને ફરતી ગોળ કપડાની પટી ને ફેરોસીન તેલ અથવા એરડીજ કે ટરપીનટાઇનમાં ઘોળી ને વિટાળવી, ચડને ફરતો ટાર, દામર, સુકો ચાક લગાડવો, ઘોડાના વાળ ગોળ ફરતા વિટાળવા કંઈ પણ જંતુઓ એમ કરવાથી તે પર ચઢતાં નથી

પીચ તથા સપરચનનાં આડને ફરતો સુકો સાજુ લમીને લગાડવાથી કીડ અથવા જંતુઓ ફળ ખાવા થડ ઉપરથી ચઢશે નહિ.

કુડાંઓની નીચે રાખ પાથરીને સુકવાથી કીડા આડ પર ચઢી શકતા નથી.

સફેદ કીડ ફુલ ફળનાં આડો પરથી કાઢવા માટે તેનાં થડમાં થોડું ફેરોસીન તેલ અથવા તળાકુ કે કપુરનું પાણી રેડવું

કીડા ઘુળમાંથી મારવા સાર રાખ કે સુનો છાંટવો, અથવા અખરોતના પાઠાને પાણીમાં બિઝાળીને રેડવાથી કીડા બહાર નીકળી આવે તે મારી નાખવા.

કીડા લાંબા આડ પર ચઢી ફળ ખાઈ જાય તે વખતે થોડેક દુર સુકુ ઘાસ અથવા ખાતનો કચરો સળગાવી ધુમાડો કરવો, યા તો આડની નજદીકમાં તળાકુનો ધુમાડો કરવાથી તે બધા ઘુમળાઇને નીચે પડી પડે ને મારવા

કીડ કામળી આડો પરથી ઓખવી કાઢવા પછી જાણુ લઈ પાણી સાથે ગોળવી ડાળીઓ પર થોડો વખત લગાડી રાખ્યાથી પાછી કીડ ચઢતી નથી, પછી સુકાયલુ ઓખવી કાઢવાથી ડાળીઓ જેવી ને તેવાજ રહેશે.

કામળી ભતનાં જંતુઓ આડની નજદીક આવતાં અટકાવવા સાર થોડીક સોમલની જુડી ફરતી છાંટવી અથવા તો આટા ને મધ અથવા ખાંડ સાથે સોમલ બેળી તેની ગોળીઓ બનાવી જમીનમાં આડની નજદીક ફાટવાથી જંતુઓ તે ખાધાથી મરી જાય છે.

કીડીઓ લાલ નહસાડવા માટે તળાકુનો જુકા પાણીમાં ઉકાળીને રેડવું અથવા ચપકના પાણીમાં ભેળી નાખવું, એક ઊલકાં વાસણમાં મધ કે ખાડવું પાણી કરી જમાથી કીડી આવતી હોય ત્યાં મુકવાથી તેમાં હાડો એકઠી થઈ જશે, વાસણ ભરાઈ જાય તે સલાળથી ઉતરી લઈ ગરમ ચા ઠંડુ પાણી તેપર ભેરવી નાખી મધી મરી જાય ને પાકુ ઉપલી રીતે મુકવાથી ધણી કીડીઓનો નાશ થાય છે કીડીઓ જમીનમાં એકઠી થઈ મટાડીના દમલા બનાવે છે તે પોલી કાઢી તેમાંની સર્વે મોટી નાની કીડીઓ મારી નાખી ઉપલાંમાંના કાષ્ટની ઉકાળો તે જગ્યાપર રેડવો.

નીમક અથવા ઠેલસાની રાખ સાથે લાકડાંનો વહેર ભેળીને આડની મટાડી સેહેજ ઉમેરી કાઢી તેમાં નાખવાથી કીડી આવશે નહિ. ખીજી રીતો કીડી નહસાડવાની આગલ આપેલી છે.

ગુલાબનાં ઝાડપરની કીડ મારવી ચપક ને તળાકુની જુકા ધણી મારીક કરી ચારણી વડે અથવા ઝીણા કપડાંની ચેલીમાં ભરી હળાવી ઊટવી સહવારમાં આકળ પડેલું હોય તે વખતે. એલડર છાંતેર નામના આડનાં પાદડાંના ઉકાળો પીચકારી વડે મારવાથી પણ જશે, પાદડા કીડ ખાઈ જાય તો પાણીની પીચકારીએ ચાલુ ધોવાં.

કીડ કુડાંમાંનાં નાનાં ઝાડ પરની કાઢવા ઉધું કરી તેના પાદડા ખળખળતા પાણીમાં ભેળી મોડો વખત રાખવું, અથવા વાકુ મુકી તળીઆમાંના કાણુમાંથી પીચકારી વડે ખળખળતું પાણી મારવાથી કીડ મરી જશે.

ગોકુળગાય ઝાડો પર ચઢીને નાશ કરે છે માટે થડ આગળથી યુનો ને રાખ નાખવાથી ત્યાં આવતી નથી.

ગોકુળગાય હજુ તમા તરકારીનાં ઝાડોપર ચઢી નુકસાન કરે તે અટકાવવા પેહલા છુટી દીસે તે મારી નાખવી અથવા તો આડથી મોડે છેડે થુલું જમીનપર પાથરી તે પર કાષ્ટની જાતનાં પાદડા અતરમ રહે તેમ ઢાંકવા ચા તો લાદીના દુકડાનો ટેકો આપી તેવી રીતે ગોઠવી થુલું નીચે રાખવાથી તે ખાવાનું વધુ મમવાથી ત્યાં મધી એકઠી થાય ને પછી મારી નાખવી. એ રીતે ખીજા જગ્યાએ પણ ત્યાં એકઠાં થાય છે.

કામળીઆ ઝાડ પર ચઢેલા મારવા સારું ખુબ ભેરથી હલાવવું મધા પોતીકી મેળે નીચે પડી જશે અથવા તો પાણી સીપવાની ઝારી કે પીચકારી વડે ઝાડ પર પાણી ભેસથી મારવું, એઈએ તો તળાકુ ભેળવો. એ રીતે પણ કામળીઆ નીચે પડી જાય ને મારી નાખવા. નીમક સાથે ચુકલાની મેસ ભેળીને ઊંટવી. ગુલાબનાં ઝાડો પરના પણ એ રીતે નીકળશે.

મહેલા પણ ઉપલી રીતે મારવા અથવા કીડી નહસાડવાની કાષ્ટ ચીજ નાખવી.

આંખાના કાઠને કીડ ને ઉંધાની નીશાણી લાલ મટોડીનું પડ ડાળીઓ પર બાજે છે, જે તુરત ઓખવી કાઠનું, નહિ તો આખું ગાડ કાતરી ખાશે તે જગ્યા પર ટાર અથવા કેરોસીન તેલ લગાડવું. ઉંધા ઉપરથી કાઠેલી નીચે પડે તે મારી નાખવી અથવા તે તે પર ભેડીક ખાંડ નાખવાથી કાઠીઓ આવી ઉંધા તથા ખાંડ સર્વે ખાઈ જશે. કેટલીક જાડને કાંડ કાતરીને પોક્કલ કાઠુ હોય તો તેમા ટાર અથવા પાતથો દામર રેડી બંધ કરવું.

તીડાનાં ટોલાં ઉડી આવી સર્વે ગાડખાન ખાઈ જઈ નાશ કરે છે તે વખતે સૂકું યા લીધું ખાસ સાથે ટાર બેળીને સળગાવી થલો પુખાડો કરવાથી કાંઈ વખત ઉડી જશે, બેતરમા નીચે તીડના ધાં પડેલાં ખાઈ જવા માટે હુકરે અથવા બકરાનાં ટોળાં હોડી દેતાં થલુ જલાખંધ તીડના ટોલાં દોષથી રીતે નહસાડવા મુશ્કેલ પડે છે.

દેહકાં જ્યાં હોય ત્યાંના ગાડોના મુળ આમલનાં સર્વે પ્રકારના જગુઓ તે ખાઈ જાય છે માટે તેને મારવા નહિ.

કામરોને ફળ ખાતા અટકાવવા. ગાડ પર એક વાસણમા ખીર દારૂ અથવા ખાંડનું પાણી ભરી ટાંચવું. તે પીવા આવતા તેમા પડીને મરી જશે.

કામરોના દરમા પેપરમીન્ટનું એક સ નાખવાથી તેના વાસે પાછો રવા આવશે નહિ, પછી દર પુરી નાખવો.

કામરોને નહસાડવા માટે કામળ પર આટો, ખાંડ ને સીંદુર સાથે બેળીને મુકવું, પછી બીજા પાથેલા જાનવર અથવા બગ્યાના ખાધામા નહિ આવે તેની સંભાળ લેવી.

કામરો પકડવા માટે એક ગાસ અથવા નાના બાકસને અદરની બાજુ ફરતી કંઈ પથ્થુ મીઠાસવાળી બીજ અથવા શીરો સાકર લગાડી તેના તળીઆમા એક બે ચમચા સાલીડ તેલ અથવા મીઠું તેલ રેડી મુકવું, મીઠાસ ખાવા આવે ને તેલમા પડવાથી તુરત મરી જશે. ફરથી સંભાળીને પીછી વડે ઉપર કાંઈ પથ્થુ તેલ લગાડવાથી મરી જાય છે.

આગીઆ કીડા ઉડતી વખતે રોસની જેવો ઉજાલ દીશે છે તેનું કારણ તે કીડનાં કશીરમાં ફોસ્ફરસ Phosphorus નામનો પદાર્થ હોવાને લીધે રાતને વખતે ચળકાટ આપે છે. થલુખરા વરસાદની મોસમમા આવે છે.

કરોળીઆને નહસાડવા પેપરમીન્ટનું તેલ રમા બેળીને મુકવાથી તે જગ્યા પર પાછા આવશે નહિ.

ઉંદરો બગીચાના ગાડોને કેટલીક વખત નુકસાન કરે છે તે મારી નહિ સકાય તો તે જગ્યા પર તેને પકડવા માટે છટકા અથવા પીજરા મુકવાં, જેર નાખવાથી પથ્થુ તે ખાઈને મરી જશે.

મગતરાં બગીચા અથવા બરમાં કંડાલો આપે તો પહેળા વાસણમાં પાણી ભરી મુકવાથી બધાં તેમાં પડે છે, બોધએ તો વચમાં મીઠુમતીનો દુકડો સળગાવી ને મુક્યો જેના ઉભરો બધાં તેની પર જેમણે આવી નીચેના પાણીમાં પડીને મરી જશે વરસાદના દિવસમાં મગતરાં ધરોમાં ભત્તી પાસે ધણા ઉડી આવે છે.

પક્ષીને ફળ ખાઈ જતાં અટકાવવાં.

૨૧૯-પક્ષીઓ જેવા કે ચકલી, ચોપટ, કાગડા વિગેરે આડે પરના ફળ ખાઈ જાય છે તે સારા બારીક કપડાની ફળનાં આપ કરતાં ઘેટી ચેલીઓ બનાવીને બાંધી રાખવી અથવા તો કાળી ચેસ ફળ પર લગાડી મુકવી.

૨૫૪ (વાદળી) અથવા પટેટો કે સજ્જમ કઈખી એવી નરમ ચીજ લઈ તેમાં ફરતા થોડાક કોઈખી ભતના પીંછા મિસી પક્ષીને મળતો બાકાર બનાવી દોરી વડે આડ પર થોડે થોડે છેડે દાંખાથી પક્ષીઓ તેને મુલેલાં પક્ષી સમજી બીકને નજીક આવશે નહિ. બોધએ તો અમઠો પીંછાને ખુમણે કરી દાંખે અથવા કાળુ કપડુ દાંખવાથી પણ કોઈ વખત ચકલી કાગડા વિગેરે બોધને બિડી જાય છે.

પક્ષીઓ પકડવાં આડ અથવા વાડ કે તારની જાલીઓ પર એક ભતને ચીકાસદાર પદાર્થ મીસ્લેટો *Mistletoe* અથવા ફોલી *Holly* નામનાં આડમાંથી નીકળે છે તે લગાડવાથી તે પર પક્ષી બેસવા જતા તેના પગે ચીટકી જઈ બિડી શકતાં નથી.

સાપ વિશે.

૨૨૦-સાપને નહસાડવા તેના દર આગલ કપડાને બાળી ધુમાડો કરવાથી તેના વાસે કઠણી દર છોડી જશે.

સીસમના લાકડાના છોડીમાં અથવા મધક વિગેરે કઈખી રંગેના વાસની ચીજ બાળવાથી કોઈખી ઝેરી જાનવરો વીચ્છુ, કનિકચુરો પોતાના દર છોડી જશે.

સાપને મારવા સામે જવું નહિ પણ પાછળથી બેસતો ફટકો મારવાથી કમ્મર લુધી થઈ જવાથી અડધે દોડી શકશે નહિ, જેથી મારવાનું સહેલું પડે છે. જમણા લીલા આડના રંગના સાપ ધણા ઝેરી હોય છે જેનો રંગ મળી જવાથી ઘુરત નજર પડી શકતા નથી.

સાપ કરડે તે માટે તેમજ ઝેરી જાનવરોના ડખના બિખામે વેદકમાં આપેલા છે.

બુદી બુદી જાતના જાનવરો તથા જીવ જંતુઓ વિષે. કુતરાની જાતન.

૨૨૧-કુતરાનો ધોરાક. નાના હોય ત્યારે દુધ પાણિ આપવું, મોટાને પશુ સાદો ધોરાક જેવા કે બાફેલા ફેફસા આવલ રોટલી આપવી. માસનો ધોરાક કે હાડકા ઝાઝા ખાવા દેવા નહિ, પાણીનું વાસણ સાફ ભરી રાખવું, કે જોઈએ ત્યારે પીએ.

દરરોજ નહવાડવાથી ખુબલી કે આમડ ચીમોડી બાલમા થશે નહિ. ફરીઆના ખારા પાણીએ પશુ શરીર સાફ થશે કુતરા તરી સકે છે કુતરાને પહેલાથી સારી રેવો પાડેલી હશે તો બધું તેજ મુજબ કરે છે, કારણ કુતરાને બધી રીતની સમજ સક્તી હોય છે.

આંચડ ચીમોડી કાઠી મરાવી નાખવી લાકડાનો વહેર અથવા છોડીઆનું ખીજાનું કરી તે પર બેસાડવાથી બધા અમ છિપ્પેલી હોઈ જશે, નેફથલીનની જુકી એક ભાગ ને સ્ટાચ્નો પાઉડર ત્રણ ભાગ બેળા તેમા યુકેલીપતસના તેલના થોડાં ટીપા રેડી આમડીપર લગાડી બીજે કિવસે અથ વડે કાઠીને નહવડવવું.

જમરડાના વેલના પાદડાનો રસ કાઠી લગાડવાથી ચીમોડી ખરી પડે છે, અથવા નીચલી કોષખી ચીમે લગાડવાથી ચીમોડી નીકળશે સરકો શરીર પર લગાડવો, ટરપીનટાઇન તથા નીમક સરખા વજનનું બેળા ધસવું, કેરોસીન અથવા કોપરેલમા કપુરનો જુકો બેળા લેવો, પેરેશીન એક ભાગ ને સાલીડ તેલ બે ભાગ બેળા ચોપડવું, શીનાઇલમા ગંધકની જુકા બેળા લગાડવી, એમાથી કોષખી ચીમે નીકળે નહિ તો બ્લી-ચી મ પાઉડર પાણીમા નાખી લગાડવા પછી થોડો વાર રહીને ગરમ પાણીએ નહવડવવું.

ખુબલી પર આયોડીન પાતણ લગાડવું આમ બળે તેની સલાજ રાખવી, ઝર્બોલીક સાણુ નહવડવવી વખતે વાપરવો.

પેટમાં દુખે તો આદુનો રસ અધી અમચી ને વિહરડી દાર એક અમચી બેળાને પાવો અમત પડવે એરડીઆનો જુલાબ આપવો અમચીએ પાછ નહિ સકાય તો સીક કુતરા માટે નાની કીટલીની નળા વડે દવા તથા ધોરાક બરોબર મોઢામા રેડાશે.

કાન પાકે તો ગ્લીસરીન અને લોડેનમ (અશીમનો અક) બે ત્રણ ટીપાં બેળાને નાખવાથી નરમ પડશે.

કાનની પછવાડે ખુબલી ચમલી પર કોનડીસ ફ્લુઇડ Condly's fluid નામની દવાએ થોડાં સુકાયા પછી બાલસમ પીડ Balsum Peru લગાડવું.

કુતરાં ધણી સખત ગરમી લાગવાથી ઘેલાં થઈ જાય છે તેવાથી ફર રહેવું; માલ વિગેરે ખરીને પુછડી અ ફર ફળાવીને ચાલે તે કુતરાની સારી નીસાની નહિ કહેવાય. તેવું કુતરે પાણી નજદીક જતા પણુ ખીંચે છે. ખનતા સુધી તેવાને ગરમી નાખવાં. ધરના પાસેલા કુતરાને ધણી ગરમીમા માથા પર ઠકુ પાણી રેડવું અથવા આઈસ ફેરવવું. કુતરા કરડે તે સાફ રેંદકમાં ભુવો.

ઘોડાના ખોરાક તથા આવજત.

૨૨૨-ખોરાક સાધારણ ઘોડાને જવ, ઝોટ, છુસુ, ચણા વિગેરે બેળાને સુમારે સાડા ત્રણથી ૪ પાવલી જે વજનમાં ફક્તથી ખાર રતલ (પૌડ) થાય છે, ચણા બધાં કરતા ઓછા લેવા, એટલા ખોરાકના ત્રણ ભાગ સરખા કરીને દીવસમાં ત્રણ વખત આપવા, નીમકના ઝોટા ટુકડા જેને Rook Salt કહે છે તે ખાવાનાં વાસણમાં સાથે મુકી રાખવાથી તે પણુ ઘોડો કોઈ વખત ચાટીને ખાવાથી ખોરાક સારી રીતે હજમ થાય છે.

ધાસ એક સાધારણ ઘોડાને ખાવા માટે આખા દિવસનું પંદરથી વીસ રતલને સુમારે નાંખવું.

ધાસના ખીંછાનાંની સફાઈ નહિ રાખે તો ઘોડાની ચામડી ખરાબ થઈ ખુજલી થાય માટે તડકે ખીંછાનું અવાર નવાર નાખવાથી સૌણુ રહેશે.

ઘોડાને નહવડાવો ઘોડે દિવસે જેથી જમ સાફ થાય તે લાખી અસવારી જઈ આવ્યા પછી ખીંચે દિવસે ગરમ પાણીએ નહવડાવવો.

ઘાઠેલા ઘોડાને ઘુરત પાણી પાવું નહિ તેમજ જમ ઉપર પણુ નાખવાથી તેને નુકસાન થાય છે, નવા ઘોડાને સડિત ઉપરાંત સવારી આપ્યાથી ઘોડો ઘુટી જશે. ઘોડાની જાતીવાદો ઘોડો મજબુત કહેવાય.

ઘોડાની ખાસચત વાપડતાં માલમ પડે છે, ગરીબ જનવર કોઈ પણુ ચીજથી ચમકદુ નથી આરબ ઘોડા હમેશા સારી ખાસીયત ધરાવે છે.

તોફાની ઘોડાને જોર કરવા આખો બંધ રહે તેવી અંધારી બનાવવી, નાંખમા ૩ ઓસવાથી તેને દમ લેવાની આડમણ પડશે તો તે ઘોટીકા મેળે સીધા ચાલશે. જે ઘોડો બેભો રહી જિંધાય તે સારો કહેવાય, આરબ ઘોડાઓ માટે કહે છે કે લાખી વખત રાતે સુતા નથી, અને માણસોના ઊઠવા આગમ્ય બેઠે છે.

ઘોડાની ઉંમર દાંત પરથી પરખાશે તેમજ આંખ આગલના તોપમા પર ખુણામાં ઘોટી બિઝરના ઘોડાને કરચલી વળે છે, નવ વરસ પછી જેમ વરસ વધતાં જાય તેમ કરચલી વધતી જાય છે.

આંધલો ઘોડાની આમલ ખતી લઇ જતાં આખ હળાવતો નથી, દેખતો ઘોડો ઘૂરત આખ ઊભાડ ઠાક ખતી સાથે આવતાં કરશે

નળળા પગવાળા ઘોડાને રાતના ગરમ પાણીએ સોડી ટાઇટ પાટા બાંધી રાખી સહવારે છોડવા, એમ કીધાથી નેસો પણ પુલતી નથી ને પગને મજબુતી આવશે

પગે સોજા મોટી ઊંમરે આવે તો સરકા ને પાણી એક સરખુ બેળીને પાટા તેમા બી નવી આખો દિવસ બાંધી રાખી સવારી ને વખતે છોડવા એ રીતે સોજા ઉતરશે થા વધતા અટકી જશે પગમા આમકો આવવાથી વ્રમડામ તો ઊપલી ચીજો સાથ નીમક બેળી ગરમ કરીને પગે બાંધવુ અથવા ઘોડાનુ એમબ્રોકેશન Embrocation નેપાર આવે છે તે લગાડવું

ઘોડાનુ મોડું બહારથી સરદી અથવા નળળાઇએ સુજી આવે તો ઓઢવાની કાળી કાંમળી મુજેલા બામ ઊપર ધસવાથી સોજો ઉતરશે.

મોડું અંદરથી લાલ દીસે તો ફટકડીના પાણીએ વખતે વખત ઘાવુ, કઠણ ઘોરાક ખાઇ નહિ સકે તો ખાલી થુલુ પાણીમા બીનવી નરમ કરી આપવુ.

ઘોડાની મુઠક મુઠી થઇ કડક થાય તો રાતે એરડીનુ તેલ ઘોડો વખત લગાડવુ અથવા તો તેની સાથે ઘોડો સાણુ ને કેલ ટાર બેળા મુઠલે ગરમ કરી કડક પડે ને લગાડવાથી નરમ થશે, ત્રણ ચાર દિવસે લગાડવુ ચરખી, પીળુ મીણુ, બેલ તેલ, ટાપીનટાઇન, ટાગ સર્વે સરખા વજનનુ બેળા વાપરવુ

મુઠમાં મસા થપલા હોય તો હળદર ને મોરચુયુ Sulphate of Copper બેળીને લગાડવાથી મસા ચીમરાઇને સુકાઇ જશે

દુબળા ઘોડાને અલસી ખારીને ખવડાવવી અથવા નીચલા વસાણાઓ છુદી બેળીને તેના નવ ભાગ કરી તે ખાવાના સાથ બેળીને અથવા છુટા પડીકાં માફક દિવસમા એક એક વખત આપવાં સુઠને ખારીક લુકો, મેથી, પાણુ, ને જૈનશીઅન નામની દવા Gentian, સર્વે ૭ ૭ ઓંસ લેવુ અને અલસી ખાર ઓંસ ને પોટેશ નાઇટ્રસ Potash Nitras નામની દવા ખાર ઓંસ, એ ચીજો બેળીને આપવાથી ઘોડો અગે જાડો થાય છે, એને કનદીઅન પાઉડર Condi tion powder કહે છે

ઘોડાના પેટમાં દુખે તેની નીચાની એ કે જમીન પર મુઠ જઈને લોટવા માડશે, અથવા બી ત ચાટે છે

એક પાઇટ જેટલો હલકો ટ્રેન્ડી અથવા રમ કે મહુડાનો દારૂ બાટલીમા રેડી ઘોડાનાં મોઢામા નાખવો, નરમ નહિ પડે તો હિપલા કોષળી દારૂમા થોડી કાળા મરીની મુઠની છુટી ને હીમ બેળા દિવસમાં બે ત્રણ વખત પાવુ. અલસીન આઠા સાથ મંવ

અથવા જોળ બેળા જોળા બનાવતી વખતે તેમાં એક દ્રામ કપુરની
શુકી ને ચાર દ્રામ સુરોખાર જેળવી ને પેટમાં દુધે ત્યારે આપવી.

કરમ થાય તો જુએ પેટે સહવારમાં દુધ ને થોડું મધ બેળા
પાવુ બાટલી વડે, અર્ધાં કલાક રહીને પાણી એક પાછટમાં થોડું
નીમક બેળા પાયા પછી બીજો અર્ધાં કલાક થાય ને ખાવાનું આપવું.
એ રીતે બે ત્રણ દિવસ રોજ સહવારમાં કરવું અથવા તમાકુનો
જુકો એક ઐસ જેટલો રોજ સહવારે ખાવાનામાં બેળાને આઠ
કિલોસ વેર આપવાથી કરમ જશે, બારીક નીમક ને લાકડાંની રાખ
સોજી ચારેલી દરેક ઘોટો ચમચો એક લઈને સહવારના ખાવાનામાં
નાખવાથી પણ થોડાને ફાયદો કરશે.

દવાની જોળાઓ અથવા પાઉડર થોડો ખામ નહિ તો પાણીમાં
નરમ માવા જેવું કરીને થોડા તેમજ ટાળવામાં બધું આપડવાથી ધોતીકી
જેળ પીમળાને પેટમાં જશે.

જોલાખ આપવા પછી હલકો જોરાક આપવો યુલું એક પામલી
સાથે બાફેલા જવ ને બાફેલી અલસી એક એક શેર બેળાને ખવડાવવી.

ઠાંસો થયેલો હોય તો ખાવાના સાથે થોડાંક આખા કાળા મરી
બેળવા અથવા તો ભાત ખવડાવવું, વાસના ઝાડનો પાલો ખવાડવાથી
પણ ઠાંસો નરમ પડશે.

સરદીના ઠાંસા પર જોળ, અજમો, કાળા મરી, કાળું જીરું બધું
સરખાં વજનનું લઈ તેની નાની લખોટીથી ઘોટી જોળાઓ બનાવી
કિલોસમાં બે ત્રણ વખત મળામાં સુકી થોડાને મળાવવી.

હાઝેલી ચામડી ઉપર લાઇમ વોટર ને લીનસીડ ઓઇલ સરખું
બેળેલું જેને કેરેન ઓઇલ પણ કહે છે તે લગાડવું.

ચામડી લસાયેલી હોય તો કેરોસીન અથવા કોપરેલ લગાડવું,
જુએને બાળાને જુકો કરી તેની સાથે થોડી ફટકડી મરમ કરી પુલવી
તેની જુકી કોપરેલમાં બેળાને લગાડવી. લાકડાંની રાખ લગાડવાથી
ધા રૂઝાય છે મોઢાના ખુણીઆ ધસાયલાપર પણ એજ લગાડવું.

પડી જવાથી ગુઠણ ધસાયલાં હોય તે પર પણ ઉપલી કોષખી
જેળવણી લગાડવાથી જલદી રૂઝાશે.

ઝીંસરીન ને મધકની જુકી બેળા લગાડવી, અથવા મીઠું તેલ
ને કાર્બોલીક એસીડ જેળવીને લગાડવાથી ચામડી સારી થાય છે
જોઈએ તો તેમાં ટકચુખાર ને સુમર જોઈ થોડી જુકી બેળવી.

ખુજલી થયેલી હોય તો દરીઆના પાણીમાં નહવડાવવો. થોડો
તરી સકે છે. કાર્બોલીક સાબુના પાણીમાં થોડું કેરોસીન તેલ ને ટકચુ
ખાર બેળાને થોડાને નહવડાવવાથી ચામડી સારી થાય છે અપ્રીમનો
અક' બે ઐસ ને ટેનીન Tannin ની જુકી પા ઐસ બેળા લગાડવી.

ધસાયેલા ભાગ પર સુકી મધકની જુકી ઝાટવી. કેરોસીનને કોપ-
રેલ બેળાને લગાડવાથી પણ ખુજલી સારી થશે.

સખત તડકુ લાગવાથી થોડો પડી જાય તો તુરત માથાપર ઠંકુ પાણી રેડવુ અથવા આઇસ ફેરવવુ

બકરાં તથા મેંઢાં.

૨૨૩-બકરાં મેંઢાંને ઊંચકવાની રીત બાલકાથી ધરવા નહિ પણ પાછલા પત્રો ધરીને કાન યા ખરડા ઉપર હાથ નાખી ઊંચ કયા જેથી તેઓને ઇજા થતી નથી.

સરદીથી મોડું લાલ થયલું લાગે તો મીઠું તેલ છ ટીપા ને ટરપીનટાઇન એક ટીપુ બેળા બકરાના નાક ઉપરથી રેડવુ જે પોતીકી મેળે નાક તેમજ મોઢામા જવાથી ફાયદો થશે.

ગાય, બળદ.

૨૨૪-ગાય દુધ આપતી હોય તેને સારો ખોરાક જેવી કે ચુની, ખોર વિગેરે આપવો. દુધ વધુ આપે તે સાર નીચલી મેળવણી એક મુથી બરીને સહવારના ખાવાનામા બેળવી, ફટકડી, મુરોખાર, સોલો ચાક, સફેદ માટી એક જાતની White bole એક એક ભાગ ને ખાના, વરીઆળી તથા નીમક દસ દસ ભાગ સર્વે છુદી સાથે બેળા નાખીને વાપરવુ

બળદ અથવા ગાયને ખુબલી ચમલી હોય તો પાણીમા સખર એફ લેડ Sugar of Lead નામની ભુકી સાથે ખોરીક એસીડ પીમળાવી દિવસમા બે ત્રણ વખત જખમ તેનાથી ધોવો, હાજેલા ભાગ પર પણ એ વાપરવુ

મીઠું તેલ ને કોલટાર થોડો બેળા લગાડવાથી ખુબલી જશે માખ, મચ્છર સરીર પર ખેસતા અટકાવવા ત્રેન એઇલ એક જાતનું તેલ લગાડવુ

ખાધ બળદની લસાયલી હોય તો છુદેલી અલસીમા થોડુંક નીમક નાખી પાણી રેડી ચુકલે થટ થાય ને તે પોલટીસની માફક દિવસમા બે ત્રણ વખત સેકવાથી સાર થઇ જાય છે.

કોડા પડેલા મારવા મીઠું તેલ ને ટરપીનટાઇન સગમા વજનનું બેળા લગાડવાથી મરી જશે, બીજા કોઇથી જનવર પર એ અજમાવવુ

ઊંદરને નહસાડવા તથા મારવા.

૨૨૫-ઊંદરનાં ફરો બંધ કરવા કાચના ટુકડા, કળી ચુનો તેમા ભરવો, તેમજ આવ જવના મારગમા ઉપલી ચીજો નાખવી પણ મધ્યસોના પગને ઇજા નહિ થાય તેની સલાહ લેવી.

ઊંદરના વસવાટવાલી જગ્યા અથવા ખોરડાની બી તની કીનારીએ હડતાલ સાથે કળી ચુનો બેળા ફરતો નાખવાથી ઊંદર જતા રહેશે.

સ્પર્શ અથવા બીનું નુસપેપર લઇ તે પર મરીની ભુકી છાંટી દરમા ખોસવું, પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી પાણીમાં મેળવી તુરત દરમા રેડવાથી બંધાઇ જઇ મારમ બંધ થઇ જશે.

નહસાડવા માટે દર આમલ પેપરમી નટનું તેલ, બ્લીચીંગ પાઉડર, ટાર, કપુર, નીચક સાથે મોરચુથું ભેળી એમાની કોઇ પણ ચીજ મુકવાથી તેના વાસે જતા રહે છે.

થેન (ઇથુઈર) નહસાડવા લસણની કળીઓ મુકવી, જેના વાસથી પાણી આવશે નહિ.

ઊંદરને પકડવા પીંજરાં કે છટકામાં પાઉ અથવા રોટલીને સહેજ લી લગાડવું, કમરું ગોઠવે, ચરખી, મુકી માછલી, ભુજેલા પનીરનો ટુકડો એમાંની કંઈખી ચીજ મુકવાથી ખાવા તુરત આવશે. લવ દર, વરીઆળા કે હિમનું તેલ પીંજરામાં છાંટવું જેના વાસે જિંદર દોડી આવી સપડાઇ જશે, દોષીના કાચા બી જોઈએ તો નાખવા.

ઉંદર ખાણુની ટેબલ કે જોરાઈની જગ્યા પર ચઢતા અટકાવવા બીજુ એક ઇસતાન મુકી તેપર ઉડા વાસણમાં પાણી ભરી ધણું સરખા મમરા કે ઓટમીલ નાખી રાખવા તે ખાવા માટે પહેલા ઉંદર તે પર ચઢવાથી પોતીકી મેળે પાણીમાં પડી જશે.

ઊંદરને મારી નાખવા પીંજરામાં પકડેલા પર ખળખળતું પાણી રેડે છે અથવા નલ તળે મુકી ઉંધાડી તેની પર જોસમાં ઠંડું પાણી પડવાથી પણ ગુંગળાઇ ને નાનાં ફેફસીઆ મરી જાય છે.

જમલી કાંટા Spiny ને કાપી તેનો ભુકો કરી કાંઈખી ભતના આટામાં ભેળી નાખવો.

ફક્કરની ચરખી, ઓટમીલ, પનીરનો ટુકડો અથવા આટાને પાણીમાં કાલવી એમાંની કોઈખી ચીજ લઇ સાથે સામલ Arsenio થોડું ભેળીને મુકેલું ખાધાથી તે મરી જશે. જોઇએ તો પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી એક ભાગ ને આટો ત્રણ ભાગ ભેળીને મુકવી કેમખી ઝેરી ચીજ મુકતી વખતે બીજા પાણેલાં જનવર યા નાનાં જમ્યાંના હાથમાં કે ખાંધામાં નહિ આવે તેની હમેશાં ધણી સલાહ રાખવી.

કીડીઓ મારવાની રીત.

૨૨૬-કીડીઓની હારાવાની જગ્યા દર અથવા દીવાલ કે જમીનની ફાટો પહેલા બંધ કરી દેવી, દર સોધી કાઢવા થોડોક પાણીનો ભુકો યા ખાંડ નાખવાથી ને ચીજ પોતાના દર તરફ ધસડી લઇ જતી માલમ પડી આવશે.

કીડીઓ જોરાઈ રાખવાની જગ્યા, વાસણો, પીંજરા વિગેરેમાં ચઢતી અટકાવવા તેને ફરતી કપડાની પટી એરડીના અથવા કેરોસીન તેલ કે પ્રીનાઇલના પાણીમાં બીનવીને ફરતી બાંધી રાખવી, અગત પડે રોજ બીનવવી. ખાવાની ચીજમાં તેનો વાસ પેવસ નહિં થાય.

તેની સલાખ રાખવી રાખણીની અભ્યાસ વિગેરે પર ટકાયુ ખારની જુકી નાખી તે પર કામગીર પાથરી વાસણો કે ખોરાકની સીસી દાખડા મુકવાથી કીડી ત્યાં આવશે નહિ.

લાકડાંની કે બીજાની ફાટમા કાઢખી સોમ વાસની ચીજ ભેળેલુ પાણી કીટલીની નળી વડે રેડવુ અથવા ખાટલીને ચપટ બુચ મારી તેમાં કાણુ પાડી બુચમાંથી કવીલ આરપાર નાખી બને છેડા થોડા અદર તેમજ બહાર રાખી તેનાથી પણ સારી રીતે ફાટમા રેડાય છે, અથવા પીચકારી લેવી.

નહુસાડવા સોમ વાસની ફેટલીક ચીજો નખાય છે, લવચ, હળદર, અથવા કાળાં મરીની બુકી, તપખીંગ, રસકપુર, મધકનો દુકડો, તખાકુનો બુકો, તૈયાર પાઉચર Insect Destroying Powder આવે છે તેમાનુ કાઢખી વાપરવુ.

મરમ રાખ, ફાલસાની જુકી, કળી ચુનો જોષએ તે નાખવુ રાંધનુ પાણી, શીનામલ અથવા કાર્બોલીક એસીડ, ટરપીનટાઇન પેરેશીન કે સ્પીરીટમાં કપૂરને પીગળાવવો, લાકમ વોટર, તખાકુ અથવા તપખીર ઉકાળેલુ પાણી એવી કાઢખી વાસવાલી ચીજ રેડવાથી પણ કીડીઓ જતી રહે છે.

પાણીમાં રાખ ને નીમક બળી ઘટ થાય ને ફાટો પુરવાથી કીડીઓ આવશે નહિ.

ખાણાની ટેમલ પરની કીડીઓ એકઠી કરી મારવા સારુ રપજ (વાદળા) નો દુકડો લઇ તેની ઉપર થોડીક ખાડ બજારાવી એક રકાખીમાં મુકવાથી બધી તે ખાવા તેમાં ભરાઇ જાય ને તે રપજ દડાં થા મરમ પાણીમાં બોળી કાઢવાથી કીડીઓ મરી જાય છે. જરૂર જણાય તો પાણુ મુકવુ. તાલેલી ચરખી અથવા અખરોત કે બદામને બાજીને કેટલા સાથે મુકવાથી તે ખાવા પણ કીડીઓ આવીને એકઠી થશે ખાંડ કે મધ સાથનુ પાણી રકાખીમાં રેડી તેમાં સોમલ Arsenic ના થોડા ડીપાં નાખવાથી તે ખાધાથી કીડીઓ મરે છે. સોમલ વમર પણ મીઠા પાણીમાં ધમલાખધ કીડીઓ આવીને એકઠી થાય છે, એ રીતે ધખીકનો નાશ થશે તેજ જમા પર ચાલુ થોડા કિવસ વેર મુકવાથી જોષી લઇ જતી રહેશે, જેરી દવાઓ નાના બચ્ચાઓથી સલાખીને દુર મુકવી.

કાળી દાડતી કીડીઓના દરમાં કાર્બોલીક એસીડનુ પાણી રેડવુ અથવા દમનાના ઝાડનો પાલો દર આગલ મુકવાથી જતી રહેશે.

મકોડા થોડાને પણ કીડીની રીતે મારવા, જ્યાં મકોડા હશે ત્યાંથી કીડીઓ નાહસી જાય છે.

કસારી.

૨૨૭-કસારી લાકડાંની ફાટો, કબાટ, અભાડાઇ, વિગેરેમાં ભરાયલી કાઢવા ટરપીનટાઇન અથવા કાર્બોલીક એસીડનુ પાણી

પીછી વડે લગાડવું અથવા તે રકાબીમાં રેડી કપાટમાં આપી રાત બંધ કરી મુકવાથી પણ કસારી તેનાં વાસથી જતી રહેશે. પેરેશીન શીશીમાં ભરીને મુકી રાખવાથી કસારા નાશુદ થાય છે.

કસારીના દર આગલ કાકમની ઊલ, ટકચુ ખારની ભુકી નાખવી અથવા તે તૈયાર પાણીર Insect destroying Powder આવે છે તે છાટવો. એ નાખવાથી બીજા પણ કાષ્ઠી જાતના જુગુ-ઓનો નાશ થશે.

દરમાં કાષ્ઠી જાતની રત્રોમ વાસની ચીજ પાણીમાં ભેળી રેડવાથી પણ કસારા જતા રહે છે. ઊપલા તૈયાર પાણીરમાં ટકચુખાર ને મધકની ભુકી સાથે થોડું યુક્તીપતસનું તેલ ભેળી નાખવું ઓટમીલ આટો, ખાડ અને પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસની ભુકી સર્વે ભેળી ને નાખવી, કસારી તે ખાધાથી મરી જશે, અથવા તે હેલીબોર Holibore નામના ઝાડનો પાલો ખાવાથી પણ કસારી મરશે.

કોકો એક ઝાંસ, સ્ટામની ભુકી એ ઝાંસ, ટકચુખારનો ભુકો આઠ ઝાંસ સર્વે ભેળીને નાખ્યાથી તે ખાધને કસારીઓ મરે છે.

કસારી મારવા દરની નજદીક નાના પતરાના દબામાં ગોળનું પાણી કરી મુકીને તેની કીનારી આગલથી લાકડા માં જડાં કામળની પટ્ટી આડકત્રી જમીનને લાગે તેમ ગોઠવવી અથવા કપડાનો કુચો તે દબાને લગાડી મુકવેા જેથી કસારી સેહલાઈથી તે પર ચાલી જઈ દબામાં પડવાથી કુખી જશે.

કસારીના જેવી સફેદ લાખી ઊંધાઈ થાય છે, તે જગ્યા પર મધકની ભુકી અથવા નીમક ને ચુનો ભેળી નાખવું અથવા ફટકડી ઊકાળેલું પાણી ફાટમાં રેડવું તજ લવગ જાવત્રી કાળા મરી ને ઝોરીસ રૂટ Oris root સર્વે સરખાં વજનનું લઈ છુદી જડો ભુકો કરી નાખવાથી કાષ્ઠી જાતની ઊંધાઈ કે જુગુઓ નહસાડવા ઊપયોગી છે.

મચ્છર, મગતરાં.

મચ્છરો ધણુખરાં બાગમાં ધાસ ઊંજેલું હોય ત્યાં અથવા કાષ્ઠી જગ્યા કે વાસણમાં પાણી એકઠું થઈ સ્થીર પડી રહેતા તેમાં પેદા થાય છે, માટે તેમ થવા દેવું નહિ.

મચ્છર નહસાડવા સારૂ નીચલી કાષ્ઠી ચીજનો કુમાડો કરવો, સુખડ, લોખાન, ઇસસ, સીસમના લાકડાંના છોડીઆ.

લીમડાના સુકાં તથા લીલા પાદડા ભેળીને બાળ્યાથી પણ મચ્છરો મુગળાઈને મરી જશે, કેટલીક વખત લીલું ને સુકું ધાસ ભેળીને બાળે છે.

પેપરમીન્ટનાં તેલના વાસે મચ્છર ઢીડી જશે.

કુમાર નામનો છોડ ટાંચવો.

ગોળ ને મલાલી એક એક ચમચી ને સાથે કાળા મરીની ભુકી ભેળી રકાબીમાં મુકવાથી મચ્છર તે પર ઘેસી મરી જશે.

લાખા વાળની પીછી પણ મચ્છર મારવામા ઉપયોગી છે મચ્છર શરીર પર દખતા અટકાવવા કાર્બોલીક એસીડ એક ભાગમાં સ્થિત્રી મીઠું તેલ ત્રણ ભાગ ભેળી લગાડવું, આંખમા તેનો હાથ લાગે નહિ તેની સલાખ લેવી, પણા મચ્છર હશે ત્યાં એ વધુ ઉપયોગનું છે.

મગતરાં રાતે જતી આગળ કોઇ વખતે પણા ઉડી આવે તો પહોળા વાસણમા પાણી ભરીને જતીની નીચે મુકવું, જોઇએ તો એક મીણજતીનો ટુકડો સળગાવીને તેમા મુકવાથી મગતરા ઉડી આવી નીચલા પાણીમા પડીને મરી જશે

પક્ષીનાં પીંજરામાં મગતરાં કઢાણો આપે તો તે મકનો ટુકડો કે ભુકી કપડાની થેલીમા મુકી ટાંચવી, એનાથી મચ્છર પણ દુર થશે.

કચરાના દબામાં મગતરાં માખી વિગેરે, યોગકા વિગેરેની તેમજ ઊંચી વિગેરે ચીજો છુટી નાખ્યાથી તે પર ઉડી આવે છે, માટે દબો બધે રાખવો કાર્બોલીક એસીડ અથવા શીનાઈલનું પાણી દબામા ઝાંટવાથી પણ મગતરા માખી તેમાં આવશે નહિ.

માખી મારવી તથા તેને પકડવાનાં કાગળો બનાવવા.

૨૨૯—માખી ન્યાં હોય ત્યાં સલાખ લેવી, યોગકા વિગેરેની ચીજો ખુદવી રાખવી નહિ, તે પર માખી બેસવાથી ખરાબ થાય છે, અને કોઇથી રોગનો તેનાથી ફેલાવો થવાનો સંભવ રહેશે, તેવી ખરાબ માખી ખાવાની ચીજ પર બેસી ગયલી હોય તે ચીજ જીલમા ખાધાથી કોઇ વખત નુકસાન કરે છે, કચરા તેમજ ગલીચી પડેલી સળગાવી નાખવાથી માખી પેદા થતી નથી

માખી કોઇથી દરદીના જખમ પર બેસીને ઊડી આવી સાળ માણસના અંગ પર બેસવા દેવી નહિ. જો તેને પણ કોઇ જાતનો સાધા રસ જખમ હોય તો તે વખતે પેલી ખરાબ માખીને નજદીક આવવા દેવી નહિ કારણ તે રીતે ખરાબ રોગ લાગુ પડવાનો સંભવ રહે છે, કોઇથી જખમ ખુલ્લો રાખવો પણ નહિ.

કાચના બારણા પર માખી બેસતી અટકાવવા સ્ત્રોમ કાર્બોલીક એસીડનું પાણી અથવા લસણનું પાણી લગાડવું

માખી ખાણાની ટેબલ પર કઢાણો આપે તો એક બાજુ પર રકાબીમા લીલી માટે ને સુકાની માફક પાણી બનાવી તેમા ખાડ નાખી મુકવાથી તે પીવા આવી તેમાં પડીને મરી જશે

સ્પજને ખળખળતા પાણીમા ઘોળી તે પર ચેપરમીન્ટનું તેલ થોડા ટીપા નાખી મુકવું. રોજ સ્પજને ગરમ પાણીમાં ઘોળવું પણ તેલ એ ત્રણ દિવસે ઘાટવું

મલાઇ, ખાડ અને કાળા મરીની ભુકી ભેળીને ટેબલ પર મુકવાથી તેમા માખ એકઠી થઇ બીજા બાજુ કંદાળો આપશે નહિ.

ફાર્મેલીન Formalin નામની દવા પાણીમાં ભેળી ઊંટવી અથવા સાસાફ્રાસ Sassafras નામનાં ઝાડમાંથી નીકળતું તેલ પણ રાખવાથી માખી ઉડી જઇ પાછી આવતી નથી.

સાધારણ સાબુનું શીશુ કાંટા વડે ચઢાવીને પહેાળાં વાસણમાં મુકવાથી માખીઓ તેમાં પડશે.

છરેનીઅમના પુલના ઝાડો પરમાં રાખવાથી માખી તેની નજ દીકે આવશે નહિ, અથવા તેમાંથી બનેલું તેલ વાપરવું. ક્ષવ દરના તેલના વાસે પણ માખી જતી રહે છે એરડીનો છોડ પરમાં રાખવાથી માખીઓ આવશે નહિ.

માખી પીવાની યોરાફીમાંથી પડેલી તુરતજ કાઢી નાંખવી, જો કોઇખી રીતે કચડાયા વગર ખાખી હશે તો તડકામાં મુકી તે પર નીમક ને ચાકની ભુકી નાખી રાખવાથી મરી ગયેલી પણ કોઇ વખત જીવતી થાય એમ કહે છે.

માખ પકડવાનું કાગળ ફલાઇ પેપર Fly paper તૈયાર પણ મળે છે જે પર માખી ઘેસવાથી ચીટકી જઇ મરી જશે તે બનાવવા સારૂ જાડું બ્રાઉન પેપર સુમારે પુટથી દોઢ પુટ સમઘોરસ લેવું અથવા સાધારણ ન્યુસપેપર લઇ નીચલી મેળવણી પીછી વડે સરખી લગાડવી એળ જે ઓસમાં રાજમની ભુકી બારીક ભેળી તેમાં ટરપીન-ટાઇન એક ચમચી નાખવું.

સરસીનું કે એરંડીનું તેલ એક ઓસ ને રાજમની ભુકી તેટલાજ વજનની લઇ સાથે મધપ્રડાનો મીણનો નાનો ટુકડો ને મધના થોડાંક ટીપાં ભેળી ચુકલે મેળવી ઠંડુ પડે ને કાગળપર પીછીએ લગાડવું, મેળવણી પાતળી લાગે તો રાજમ વધુ લેવી.

કાગળપર પાટલો સરસ લગાડી સુકાવા દેવો, પછી જૈલ તેલ Linseed Oil ને રાજમની ભુકી સુમારે લઇ તેમાં થોડાં ટીપાં કંઈ મીઠાસ ભેળી ચુકલે ગરમ કરીને પીછી વડે ઠંડુ થાય ને ઉપલા કાગળ પર લગાડવું, જોઇએ તો કાગળને ફટકડીના પાણીમાં ઘોળી સુકાવા પછી ઉપલી કાંઈખી જાતની મેળવણી લગાડવાથી તેમાં પચી જતી નથી. કોલડા ઓઇલ Coal Oil જે કેએજ નામની તરકારીના ખીમાંથી બને છે તે કોઇ દવાવાલાની દુકાન પર મળશે તે ત્રણ દ્રાંમ એટલે ત્રણ ચમચી લઇ રાજમની ભુકી એક ઓસ મેળવી ને ચુકલાની નજદીક તાપ આગળ મુકવાથી મરમીએ તવાઇને મળી જાય કે પીછી વડે બ્રાઉન પેપર પર ગરમ લગાડી જ્યાં મણી માખી હોય ત્યાં મુકવાથી બધી તે પર ઘેસીને મરી જશે.

માખી પકડવા માટે તારની જાલીના દાખડા તથા કાચની બાટલીઓ પણ તૈયાર મળે છે, કાચની બાટલીમાં ખાડ સરકો ભેળી રેડવાથી

તેમા વાસ આવજે માગવા સાર તારની ભલીના નાના પખા જેવા આવે છે. દવાદાઝ, ઘેરાકી બરેલી મીઠાસવાલી ચીએની સીસીઓના મોઢાપર માખી બેસવાથી ખરાબ થાય છે માટે બાટલીઓ પરથી નીકળેલુ સીસાનુ ખોલુ અથવા કામગના નાના પરા કે ગળણી ઘાટના બનાવી તે નીસીઓ પર ઢાકવા વાપરવુ

ચાંચડ.

૨૩૦-ચાંચડ પશુ ખરા ઠડીની મોસમમા થાય છે.

લીપેલી તેમજ કાથો પાથરેલી જમીનમા અને કુતરા, બીલાડા તથા ઉદરનાં ચર્મીમા ચાચડો થાય છે ખરાબ રોગવાલા ઉદર પરના ચાચડ કેટલીક વખત માખીસના ચરીર પર બેસીને કરડવાથી તેને પણ થવાનો સંભવ રહે છે

બીજાનામા ભરાઈ રહેતા અટકાવવા માટે લવદરનુ તેલ છાટવુ કહસાર નામનો પાળો જે પાપડીના ઝાડ સાથે ઊગે છે તેની ઝડીઓ બાધી પલમની નીચે મુકવાથી ચાચડ આવશે નહિ

ફટકડીની બુક્રા અથવા સુકુ નીમક બીજાના મોઢા તકીઆ વિજેરે પર સહવાગમા થોડું છાટી રાખી સજે પખોડી કાઢવાથી ચાચડ નાશી જશે

ફટકડી પાણીમા પીગળાવી પલમની હેડે છાટવુ ૧ બાટલી પાણીમા અર્ધી રતલ ફટકડી હોવી. બીજા પણ જતુઓ એ છાટવાથી અથવા ફાટમા રેડવાથી જતા રહે છે

ઇનસેક્ટ ડીસ્ટ્રોઇંગ પાઉડર Insect destroying Powder નાખવાથી ચાચડ દૂર થજે, અથવા પેની રોયલ Penny Royal નામનુ તેલ પણ વપરાય છે

કપુરના દુકાડાને ધુમાડો કરવાથી ચાચડ નારી જાય છે, અથવા રપીરીટ ઓફ ટર્પીનટાઇનમા કપુર પીગળાવી છાટવુ

પેપરમીન્ટના વાસે પણ ચાચડ ઉડી જશે.

સાબુના પાણીએ જમીન ધોવાથી ચાચડ ઓઠા થાય છે.

ચાચડ લીપેલી તેમજ કાથો પાથરેલી જમીનમા ભરાઈ રહેલા કાઢવા રાતના એક હાલકા વાસણમા પાણી રેડી તેમા થોડું કોપળી ભતનુ તેલ રેડી તેની અધવચમા અતરંગ ખતી કે ફાનસ મુકવુ. તેલના તરી આવેલા ચીકાસ પર ચાચડો ઉડી આવી એકઠા થાય છે.

ચાંચડ પકડવા માટે આમળા પાણીમા બીનચાથી ચમટીમાંથી સરી જતો નથી, સફેદ કપડા પર પોતીકરી મેજે ઉડી આવે તે પાણીના વાસણમા નાખવાથી મરી જશે

માકડ.

૨૩૧-માકડ લાકડાનાં પલંગની ફાટોમાં ભરાઈ રહે તો તે મીઠુ વડે પુરવી બોધએ તો મીઠુ તેલ બેળવુ, ફાટમાં કાર્બોલીક એસી-

ડનુ, શીનાફલનું અથવા ચેરેશીન સાથનુ પાણી પીમકારી વડે નાખવાથી અંદરના માકડો જતા રહે છે.

કપુરને રપીરીટ અથવા ટરપીનટાર્ઝનમાં પીમળાવી વાપરવેલ.
લાલ મરચાની બુકી પાણીમાં ઊઠાણી રેડવાથી તુરત મરશે.

નેફથા Naphtha લગાડવું, કેરોસીન, બેનઝોઇન, અથવા કૉપરેલ લગાડવાથી પણ માકડ જશે; રસકપુર પાણીમાં પીમળાવી રેડવાથી માકડો મરી જાય છે પણ એ ખરાબ જાતનું ઝેર હોવાથી સલાહી વાપરવું. એમાંની કૉઈબી રીત અજમાવવી.

ફાટો બી ત અથવા પાટીઆની જમીનમાં માકડો ભરાઈ બેસતા અટકાવવા ઉપલુ કપ્પી રેડવું અથવા કપુરનો ટુકડો ધાતુના વાસ-ણમાં મુકી અમાર પર મુકવાથી બળીને તેના ધુમાડાને વાસે માકડ જતા રહેશે, ઝોરડો બંધ રાખવો.

મધકનો ટુકડો જોઈએ તો એજ રીતે બાળવો અથવા મધકના પાણીમાં કપડું બોળીને બાળવાથી તેના ધુમાડાએ પણ જમીન તથા બી તની ફાટોમાંના માકડો નીકળી જશે. બળતાં કપડાંની ચીંચારી ઉડી બીજુ કપ સળગે નહિ તેની સલાહ લેવી.

રકાબીઓમાં ચેરેશીન રેડી બીજાનાની નીચે મુકવું, ઉડી જાય કે બીજુ રેડવું એના વાસે માકડ જતા રહે છે.

ખુરશીની નેતર તથા સાદડીનાં ખાંચાઓમાં માકડ ભરાઈ બેસે તે પરબી ઉપલી કાપ્પી ચીજ લગાડવી, ફટકડી ને સાથુનાં પાણીએ ધોવી. ખુરશી પર બળખળતુ પાણી રેડવાથી માકડો મરી જશે.

પ્રકરણ ૨૬.

મરઘાં તથા બીજાં પંખીઓ.

મરઘાંની જતન Poultry વિષે.

૨૩૨-મરઘાંને પાળવા સારૂ તેની બરાબર જતન કરવી, રહેવાની જગ્યા સારૂ રાખવી, પાણીએ ધોતી વખતે તેમાં થોડીક કાર્બોલીક એસીડ ભેળવાથી ખરાબ વાસ કે બીજા જગ્યાએ હશે તે નીકળી જશે. પીવા સારૂ તાણુ પાણી હંમેશા મૂકવું ખાવા સારૂ કિવસમાં બે વખત ચોખા, ભાત, બાજરી, જુવાર કે કાંઈ પણ નાંખવું. છુટાં ફરે તેમ રાખવા, ચુનાના રાખીત પાથરેલી જમીન પર મરઘાં રાખવાથી ત્યાં જુવા કે ચામડ થતા નથી. મરઘી ભરેલી છાતીની ને નાણુક પાતળી ચામડીની હેઠ તે સારી કહેવાય, સફેદ પગની હેઠ તે થીવી. કાંઈ કાળા પીંછાની મરઘીનું માસ પણ કાણુ હેઠ છે.

મરઘીને વધારે ચરબીદાર બનાવવા આવલ અથવા જવ કે મકાઈના આટો દુધમાં ભેળીને ખવડાવવો, આડ રકાત્રીમાં ખાવા મુકવી પીવાનાં પાણીમાં ખારઘીના કે ચણીના આટો નાખવો. ચરબીના કકડાં થા યુલુ ભેળીને આપવું બધી ચીજો સામટી ખવાડવી નહિ કોબીના દડો ટાગી રાખી મરઘાં દુધીને ખાઈ જાય પછી દાડા ને પશુ પાણીમાં ખારીને બીજા ખાવાના સાથે ભેળીને આપવાથી મરઘાંને સારો ખોરાક મળશે.

મરઘી સરઘીને ચડતાં વખત લાગે તો રાતથી કાપીને પીછાં કાઢીને ટાગી રાખવી, કાચા પપાંઉનો દુડકો નાખવાથી પશુ રાંધતી વખતે જલદી ચડી જશે.

સરકો પાછને પછી કાપવાથી પશુ જલદીથી ચડે છે, સુમારે અર્ધાથી ઘોણા કલાકમાં ચડશે.

સમારીને પીછા કાઢી તે ઉપર લીંબુનો રસ ને માખણુ લગાડી રાખવાથી પશુ નરમ થશે તેમજ રાંધવા પછી તેનો રમ સફેદ રહે છે.

મરઘીને મરમ પાણીમાં ભોળવા પછી પીછાં કાઢતી વખતે પાણી માજ હાથ ગાખવાથી સહેલાઈથી નીકળશે પીછા એકઠાં કરવા માટે ટાઇબેટમાં પાછલ આપેલું છે ધરડી મરઘીને સમારી પીછાં કાઢવા પછી છાતી પર ઝીણા ખાલ ઉગેલા માલમ પડશે.

મરઘાંમાં આંચડ બુવા વિગેરે થાય તો નખાકુના કે શીના ઇલના પાણીમાં ભોળી કાઢવા અથવા યુકેલીપ્તસનું તેલ પીછાપર છાટવું મધકની બુકીને આળણીમાં નાખી મરઘીના પીછા ખસેડી તેમાં થોડી છાંટવાથી પશુ કોષબી જતુઓ નીકળી જશે.

મરઘી કુફાતી હોય તો તાપ આગળ શેકવી ને લસણ ખવાડવાથી સારી થશે.

મરઘાંને કાંટા નાખતું હરફ પુછડીની નીચે થાય છે, તે ઉપર હળદર ને મીઠું ફિવસમાં બે વખત દાખવાથી સારૂ થાય છે ઘોપટને પશુ તેમ થાય તો કરવું.

મરઘીને ઠંડીના ફિવસમાં ઇંડાં મુકવા સારૂ પુરતો લીલો ખોરાક આપવો બીટ રૂટને ખારીક કાપીને ખવાડવું અથવા એક જાતનો પાલો ક્લોવર Clover નામનાં ઝાડનો આવે છે, તે પર પાણી છાટી એક રાત રાખીને બીજે ફિવસે મરઘાને આપવો, ઝોટ Oak ને પાણીમાં બીનવીને ડુલવા પછી ખવાડવા.

ઝેર લેબરનમ Laburnum ઝાડના બી મરવાના ખાધામાં આવે તો તેનું ઝેર ચઢશે.

મરઘાંમાં રોગ ફાટવાથી ધણક મરી જાય છે તેના ઉપાય કરવા સારૂ એક ઔસ પાણીમાં દસ ગ્રેન નેટલી Carbolio Acid કાર્બોલીક એસીડ મેળવીને તેથી આંખ, માથ તથા મળુ ધીવું અવાર નવાર ખોરાક સાથે હલકો આપવો, ને તેમાં સહેજ મરીની ભુકી મેળવી.

મરથીમા સહેજ મધકની લુકી ભેળી ધણી ઝીણી ઝોળીઓ બનાવીને મરથીના મળામા મુકી મળાવવી.

મરથીએને પેતાનાં પીછાં તોડીને પીખવાની આદત કાઢતે હોય છે, અઠવાડીઆમા એક બે વખત હુકકરતુ ખારં ગ્રેસ Pork ની બારીક લુકી કરી ખાધામા આપવી, અથવા આટામા નીમક ભેળી પાચ છ દિવસે ખવાડવું. નીમક ખાવાથી ઉપલી આદત છોડી દેશે અથવા પીછાંપર કાઢખી વાસવાલી ચીજ વેસલીન, પેરે-શીન કે પ્રીનાઇલ લગાડવાથી ટુપશે નહિ એવી આદતવાલી મરથીને બીજાથી છુટી રાખવી.

મરથીને ઇંડાની પર સેવન બેસાડી બચ્ચા કાઢે છે, બીજી રીત ઇંડાને ઇનક્યુબેટર Incubator નામના સચા આવે છે તેમા મુકવાથી પણ બચ્ચા નીકળે છે, લગભગ ત્રણ અઠવાડીઆં એટલે વીસથી બાવીસમે દિવસે બચ્ચા ઉપલી કાઢખી રીતે પેદા થાય છે.

ઘોટી મરથીનાં પેદાંમાં સુમારે છસો ઇંડાના બી હોય છે ને દર વરસે સોથી સવાસો ઇંડા મુકે છે અને ચાર પાચ વરસ પછી ઝોછા થઇ ઇંડા મુકતી બંધ થશે. મધકની લુકી સહેજ ખવાડમાથી બલદી ઇંડા મુકે છે.

દાળનો રંગ ખુલ્લો હોવાનો સખખ લીલો ખોરાક વધુ ખાધાથી થાય.

મરથી કોઇ વખત ઇંડાં મુકીને પેાતેજ ખાઇ બચ છે, તે અટકાવવા એક ઇંડામા કાણું પાડી બધુ ખાલી કરી તેમા સાર્ધ પાણીમા ખૂબ તરેહથી ભેળાને પછી પાણુ તે ઇંડાના કોટલામાં ભરીને મોઢુ આટા અથવા કપડાંએ બંધ કરી તે જગા ઉપર ગોઠવીને મુકવું, એમાની રાઇ ખાધામા આવ્યાથી આદત છોડી દેશે એ પ્રમાણે બે ચાઁ વખત કરવું.

ઇંડાનુ કોટલુ નરમ પોપચા જેવુ કોઇક મરથીનુ આવે છે તે સારૂ કાળુ માછલીના કોટલાંની બારીક લુકી કરી ઘોટીક ખાવાનાંમાં ભેળવાથી કોટલુ કઠણુ થાય છે.

મરથી પકાવેલી ટેમલ ઉપર જમવા સારૂ આખી મોકલવી હોય તો હ મેશા ડીસમા ગખા હાય પર ડોકીવાળો ભાગ ગોઠવીને મુકવાથી કાપવાની સહેલ પડશે.

બતકને પણ મરથીની માફક કાપવા, સમારવા, રાખતાં વખત લાગશે કિવસમા બે વખત યુલું પાણી સાથ ભેળી ખવાડવું.

ટરકી તથા હાંસ.

૨૩૩-૨૨કીની આંખિ બહાર નીકળેલી ને ચળકટી હોવી જોઇએ, મરદન લાખી હોય ને કળા નરમ સુવાળા પને ઝડપથી ચાલે તે સારી કહેવાય, ચાચ પણ નરમ હોય તે સારી આંખ અદર જઇને ચીમરચલી હોય તે ટરકી ધરડી હોય છે.

હાંસના પગ તથા ચાંચ શીકા પીળા રંગની હોય તે સારી કહેવાય, પગ પશુ ગરમ હોવા જોઈએ.

ઘરડા હાંસના પગ તથા ચાંચ લાલ થાય છે.

રૂઝ-બીજી જાતનાં પંખીઓ કબુતર વિગેરે.

કવેલ તથા પારત્રીડજની ચાંચ તથા નખ અણીદાર હોય તે સારા.

કબુતર ખાધામાં બધું ગરમ કહેવાય છે.

પક્ષી કોઈપણ જાતના જ મલમલથી મારી લાવેલાને બીજા દિવસ સુધી રાખવા હોય તો સમારી પીછા તથા પેટમાંનું બધું કાઢી સાફ કરી તેમાં મામડી કાલસાનો કકડો મુકી ગરમમાંથી દોરીએ બાધીને ટાંચી રાખવું.

હવામાં બીનાશ હોય તો તે ઉપર બદારથી કાળા મરીની ભુકી છાટી રાખવી. પકાવતી વખતે ગુછી નાખવી. સરકામાં બોળવાથી પણ પક્ષીનો કોઈપણ જાતનો વાસ હશે તો નીકળી જશે.

પોપટ, કનેરી.

રૂઝ-પોપટનું પાંજરું તથા ખાવા પીવાના વાસણો રોજ ઘાંઘને સાફ રાખવાથી મચ્છર, માખી કે મગતરા તેની નજદીક આવતા નથી.

પોપટને નહવડાવવો હોય તો પાણી સીપવાની નાની ઝારી અથવા પીચકારી વડે તેના શરીરની ઓપરથી પાણી રેડવું.

બોલતા શીખવવા સાજનાં અવારથી પાજરા પર કેપડું ધાકીને બોલાવ્યાથી જલદી શીખે છે.

ઘોરાક કોઈપણ જાતનો અનાજનો દાણો, બોયસીંગ, મકાઈ, બામનાં અથવા શણનાં છોડના બી, બીસક્રીટ, બદામ ચાખીને મીઠી આપવી કડવી નુકસાન કરશે, પાંચ દૂધમાં બોળીને મુકવું, પેર, કેળુ વિગેરે એમાંની કદખી ચીજ રોજ થોડીક આપવી, માસનો ઘોરાક કોઈપણ પક્ષીને ખવાડવાથી ગરમ પડી કોઈકના પીછા ખરી જશે, ચીકાસ કે બણા મીઠાસવાળા ચીજો પણ ઝાઝી ખવાડવી નહિ.

પીછાં ખરી જાય તો થોડું બદામનું તેલ ચોપડવાથી પાછાં જાશે.

પીવા માટે સ્વચ્છ પાણી રોજ આપવું, કોઈક વખત તેમાં લોહનો ખીણો નાખવાથી ગુણુ કરશે.

ઘોરાક હુજમ નહિ થાય તો પાજરામાં ચાકનો નાનો ટુકડો મુકી રાખવાથી તે ચાંચ વડે ટુપી ને ખાધાથી દુધદો કરશે, જોઈએ તો એરડીના તેલના પાચ સાત ટીપાં મોઢું બોલી તેમાં નાખવા કાકા-કકિવા તથા બીજી જાતના પોપટોને પણ બિપલોજ ઘોરાક આપવો.

કનેરી તથા બીજાં નાના ચલીઆંને ખાવા માટે પોપીના ઝાડનાં બી અથવા ચોખાના દાણા નાખવા, જુનેલા પટેલા, સપરચન, અથવા બાફેલા ઇડાના બારીક ટુકડા કરી ખવડાવવા

કાંટા નામનું દરદ પુછડીની નીચે કેનેરી, પોપટ, કાકડીવા વિગેરે ને ચામ તો કાતર વડે કાપીને તે પર લોખડનો દાઢમ સ્થાપીને દેવો અથવા તો હળદર ને નીમક ભેળી તે પર દાખ્યાથી સાંચ્યે.

મકરણુ ૨૭

જુદી જુદી જાતની માછલીઓ તથા જાતજાતનું ઝીરા સુપ વિગેરે.

૨૩૬-તાજી માછલી હાથમા દાખવાથી કઠણ લાગે છે. આખ બહાર નીકળી આવેલી અને લાલ ચુપવાળી તાજી કહેવાય. કોષ-પણુ માછલીનો કાઢેલો ને ધણો વીચડો વાસ આવે તે ખરાબ હોય માછલીને સમારી ઘોષને નીમક લગાડ્યાથી તે બગડતી નથી, સહેજ નરમ કે લાલ પાણી લાગે તો તેની ચુપમા સરકો રેડવાથી તે કઠણ ચાય છે અથવા પાણીમા બોરીક પાઉડર પીગળાવી તેમા ઘોળી રાખવાથી વધુ ખરાબ થતી અટકે છે.

માછલી લાંબો વખત તાજી રાખવા સારું ચુપમા ખાંડ ભરી રાખવામા આવે છે. વળી આઇસમા પણ લાંબો વખત સુધી રહી શકે છે દરિયાના અથવા નીમકના પાણીમા સરકો ભેળી તેમા કપડું ઘોળી તે દરેક માછલીને છુટી છુટી વી ટાળી રાખવાથી પણ સોજી રહેશે. માછલી આઇસમા મુકતી વખતે વહેરનું પડ કરવું કેટલીક વખત આઇસની મેળવણીમા એમોનીઆ હોવાથી માછલી તેને લાગતા બગડી જાય છે. કોલસાની અથવા કાળા મરીની છુટી તે ઉપર છાટી રાખવી ગ્લીસરીન Glycerine માં રાખવાથી માછલીનો રંગ જોવાને તેવા રહેશે

માછલીને ઘણું નીમક લાગ્યું હોય તો પાણીને બદલે મીઠા દુધમા ઘોળી રાખવી.

રાંધેલી માછલી ઘણી ગરમ હોય ત્યારે બંધ કરીને થંદા કરાવી બગડી જાય છે, બહારગામ મોકલવા માટે ઠંડી પડે તે બંધ કરવી.

તાજાં જીવલેલાં ડોકા લાલ હોવા જોઈએ.

લેવટા હ મેશાં જીવતા જોઈને લેવા, મરી ગયેલા ને નરમ સારા
હોતા નથી સમારતી વખતે તેપર સરકો અથવા! રાખ નાખ્યાથી તે
મરી જશે.

સાંઠ માછલી જીવતી લેવી, મરી ગયેલી કાઢેલી જાણવી.

કરચલાં ભારી ને કઠણ હોય તે તાજા કહેવાય, નરમ પડેલા
કાઢેલા હોય છે.

કાળુ માછલી નાની જોઈને લેવી મોટી જાતની સારી હોતી
નથી કાટલામા જરીની અણી ભોકતા તરત બધ ચંદ જાય તે તાજા
કહેવાય.

કાળુને લાંબો વખત તાજા રાખવા સારું એક ઉડી રકાખીમા
ખાર પાણી રેડી તે ઉપર થોડો આટો બઘરાવીને રાખવો.

કાળુ કમોસમમા ખાવા સારા નહિ, જેવા કે મે, જીન, જીલાઈ,
ને જોમન્ટમા સારા આવતા નથી, જે મહીનાઓમા ઇંગ્રેજ R,
અક્ષર આવે તે મહીનાઓ કાળુની મોસમના હોય એમ કહેવાય છે.

માછલી મરઘી વિગેરે સમારતાં હાથમાથી સરી જાય તો હાથ
ઉપર થોડો આટો, નીમક કે રાખ લેવા.

મુઠી માછલી બાતના છલામા જોડવીને મુકવાથી સોજી રહેશે
પણ અવારનવાર ખુસ્તી કરવી.

મુઠી માછલીને રાંધવી પાણીમા ખારીને અથવા છાશના
પાણીમા બી નવ્યાથી તાજી જેવો સ્વાદ લાગશે.

મોળાં પાણીની માછલી થોડો વખત નીમકના પાણીમા
બી નવી રાખવાથી મોળો મટાડીને સ્વાદ નીકળી જશે.

માછલીનાં કાટલાં તથા તેનું ઘેાએલું પાણી ગાંઠમા
નાખવાથી તે ખાતરની ગરજ સારશે, તેમા કસ પણ વધુ હોય છે.

દીનમાં પેક કરેલી વિલાયતી માછલી હવા અદર જવાથી
દાખડો કાઠ પણ જગ્યાએથી ઉપસેલો જણાય તો તે બગડેલી જાણવી,
તેમજ પતર જોસવા પછી અદર લીધો રમ અથવા કટાયલો માલમ
પડે તો તે ખાધાથી નુકસાન થાય છે.

માછલી પકાવેલી રેબલ ઉપર લાવવી એક ખીજ માછ-
લીને સામસામે ડોકા પુછડા આવે એમ જોડવી.

સોનરી રૂપરી મોલાની માછલીઓને હવા ઉત્તસવાલી
જગ્યા પર ઊંડા પાણીના વાસણમા મુકી રોજ પાણી બદલવું રખરની
નાખી નળીનો એક છેડો વાસણમા અને બીજો બહાર રાખવાથી પાણી
સહેલાઈથી નીકળશે. પાણીની ટાંકી તથા ડુવારામા પણ રાખે છે તેને
ખાવા માટે દરીઆ અથવા તલાવની મોટીક લીલ નાખી રાખવી,
પાણીનો ભુકો થોડો આપવો.

ગોશ.

૨૩૭-બકરાંનું ગોશ સોજી કુમળુ ચમટીમા ટાપટ પકડવાથી નરમ લાગશે, ધરડા ને વાસી ગોશ બેપર ચમટીનો કાંધ પડી રહેશે

કાચું ગોશ લાંબો વખત રાખવા સાડ ખુલ્લી હવામાં ટાપટ રાખવું, હાથમા યોળાને રાખવાથી સોજી રહે છે. સરકામાં કપડાંને બીનવી તેમા ગોશ વીટાળી તે પર ટકણખારની ભુકી કે યુલાનું પાતળું પડ કરીને રાખવું અથવા આટો ને મરીની ભુકી ભેળી ને છાંટી રાખવી. વાસ આવે તો પાણું સરકો ને પાણી ભેળી ઘાઉંને રાંધવું કોલસાની ભુકી છાંટીને પાણી વડે ઘાવાથી પણ વાસ નીકળી જશે, ઘોરીક પાઉડર વાપરવો.

ગોશ ચડતાં ટુરતડુ કાપેલુ વધુ વખત હેશે, ત્રણથી સાડા ત્રણ કલાક થશે, લાંબા વખતનું કાપેલું જલદી ચડે છે.

રાંધેલાં ગોશાનું વજન ત્રીજા ભાગ જેટલું ઓછું થાય છે, પાંચ રતલ હશે તો રાંધ્યા પછી દોઢ રતલ લગભગ તેમાંથી ઓછું થશે.

ગોશ ઘરડું થેડવવા માટે સરકામાં થોડો વખત યોળાને રાખવાથી ગમે તેવું ઘરડું ગોશ ચડશે, ઓલીવ ઓઇલ સાથે લીંબુનો રસ ભેળી લગાડવાથી પણ ગોશ નરમ થશે. ઘરડી મરલીને પણ એ રીતે નરમ કરી શકાય છે.

પાપડખાર Soda Biscuit રાંધતી વખતે ગોશમા સેડેબ નાખવો અથવા કોડીના વાસણનો ટુકડો કે આખી સોપારી કપ પણ ચીજ સાથે નાખવાથી જલદી ચડશે. પાઉનો ટુકડો અથવા તો કાચું પપાઉ છેલીને તેનો ટુકડો નાખ્યાથી પણ ગમે એવું ઘરડું ગોશ પણ જલદી ચડીને નરમ થશે.

ગોશમા નીમક પહેલેથી નાખવું નહિ, થોડું ચડવા આવે ને નાખવાથી તેનો રસ તથા સ્વાદ બહાર સારો રહેશે

કાચુ ગોશ આપસમા લાંબો વખત સોજી રહે છે, ઝીણા કપડાંમા વીટાળ્યાથી આપસમા તેનો કસ ઓગળી સુકું થતું નથી.

ગોશ હુકકરનું તથા સેંડવીચીઝ.

૨૩૮-ગોશ હુકકરનું નીમકમા આવેલુ હોય તેને બેકન Bacon કહે છે, તેને પાણુ તાણું બનાવવા એક આખી રાત દુધ ને પાણી ભેળીને તેમાં બીનવી રાખવું.

હેમ Ham હુકકરનું રાંધેલું ગોશ તાણું રાખવા ઝીણા કાગળમાં વીટાળી બીજા કાગળના કાગળમા બાંધવું, લાંબો વખત રાખવું હોય તો એ મૂળખ બરોબર બાંધીને રાખ બરેલાં વાસણમાં મુકવું.

હેમના સેન્ડવીચીઝ sandwiches તાજા રાખવા કપડામાં વીટાળવા અથવા રકાબીને એક એક ઉપર ઢાકીને પછી પાણીથી બીના કપડામાં તે રકાબીઓ બાધી રાખવી.

ગોશ હરણુનું.

૨૩૯-હરણુનું ગોશ નરમ ને લાલ હોય છે, અને સ્વાદમાં મીઠું લાગે છે, તુરંતનું કાપેલું હોય તે પર મરીની બુકી છાટી રાખવાથી તે પર માખી ખેસશે નહિ.

જીલ સાફ કરવાની રીત.

૨૪૦-જીલને ગરમ પાણીમાં બાંસી તે પાણી કાઢી નાખી પાણુ ઉપર ઠંડું પાણી રેડવાથી આખી જીલની ખોલ નીકળી આવ્યાથી ગંધતી વખતે સહેલું પડશે.

સુપ બનાવવો તથા બગડેલો ખોરાક સુધારવો.

૨૪૧-સુપ કોઇખી જાતનો બનાવતી વખતે તપેલીનું ઢાકણ ચપટ બંધ કરી વરાળ બહાર નીકળી જતી અટકાવવી એ રીતે તેનો કસ અદરજ રહેશે સહેજ કાપનેટ ઓફ સોડા Carbonate of Soda નાખવાથી વાસ આવતો નથી.

સુપ મરઘી માછલીનામાં લીજુનો રસ નીચોવ્યાથી નીત્યો ને સફેદ થાય છે ઠંડો પાછો ગરમ કરવા ચુકલા પર મુકવાને બદલે ખળખળતા પાણીમાં સુપનું વાસણ મુકવાથી સવાદ સારો રહેશે.

ચીકાશ સુપ પરનો કાઢવા માટે સોજા કપડાને પાણીમાં બીનવી નીચોવી કાઢીને તેમાંથી ગાળવું એ રીતે ચીકાશ બીના કપડાને વળગી રહેશે.

ધણો ખારો લાગે તો સહેજ ખાડ, લીજુ અથવા ગોળ નાખવો.

સુપ બીજી રીતનો જેને સ્ટોક Stock કહે છે તે બનાવીને ઠંડીમાં રાખેલો રાંધવાના ઉપયોગમાં લેવાય છે કોઇખી જાતના વધેલા ગોશ, હાડકા, ચરખી ને નીમક લેવું, બોધએ તો સુકી તરકારીના દુકડા, મરી વીંચેરે ધણા પાણીમાં થોડા કલાકવેર ખુબ ઉકાળી ઉપર શીંષુ, મેળ આવે તે કાઢવા પછી બધો કસ ઝોમળી રહે કે જડા કપડા વડે ગાળીને ઠંડો પડે કે પત્થરની બરતીમાં ભરી રાખી અથ પડે ત્યારે ગોશ તરકારી વિંચેરે રાંધતી વખતે તેમાંના થોડો ભેળવાથી સ્વાદ સારો થશે. ન્યારે બીજો બનાવ્યો હોય ત્યારે જુનો સોજો હોય તો સાથે ભેળા નાખવો.

જાતજાતની તરકારીને પણ ઉકાળવાથી તેનો સ્ટોક બનાવી રાંધે છે એ સર્વે ઠંડીના મુલકમાં સારું રહેશે.

પકાવેલી ચીજોમાંથી ખારાશ તથા તીખાશ કાઢવો હોય તો સરકો ને ખાડ બેળા નાખવો અથવા ગોળ લેવો, કાચો પટેલો નાખવાથી પણ સુધરે છે, લીંચુ નીચવવાથી અથવા નાલીએરનું દુધ રેડવાથી પણ તીખાસ કમતી લાગશે.

ધુખરાઇ ગયેલું સુધારવા ક્રીઓસોટ Creosote નામની દવાનું એક ટીપુ નાખવું.

ખોરાકી બગડતી અટકાવવા તેની પાસે ચુનો અથવા (ચારકોલ) કાલસો મુકવો, એથી વાસ પણ મારશે નહિ. બીજી રીતો આગલ આપેલી છે.

પ્રકરણ ૨૮.

અનાજ તથા ખોરાકીની બીજ જાણુસો વિગેરે.
ચોખા.

૨૪૨-ચોખા ધણી જાતના થાય છે એવી ગણતરી થયેલી છે કે એક પાયલી ભાત (ડાંગર) જમીનમાં વાવવામાં આવે તો તેનો એક ફરો એટલે ૧૬ ગણો પાક પેદા થાય છે. અને એક ફરો ડાંગરના ચોખા કરાવીએ તો લગભગ અરધા ફરાની ઉપર ચોખા નીકળે છે ફરીથી તેને સાફ કરાવતા એથી બાકી પાયલી કણકી જાને કુસકી નીકળે છે. બગીચાની ખાખતમાં જીવો ચોખા બરી રાખેલામાં કોડ લાગતી અટકાવવા તળીએ નીમક નાખવું.

કોષ લી બડાનો પાલો અદર નાખે છે સુકા મરચાં પણ વપરાય છે. ચોખાને એરડીઆનો હાથ લગાડવાથી તેમાં કૌલ્લા પડતાં નથી, વળી ચોખા અથવા કોષ પણ અનાજની બરણી કે કોઠારમાં લોખડો સળીએ અનાજની વચમાં ઘોસી રાખવાથી ભેમા કીલ્લા કે બીજા જાણુસો પડશે નહીં.

જુના ચોખા રાંધતી વખતે પાણી વધારે ખરે છે. નવા ચોખાને રાંધતાં પાણી ઓછું ખરે છે, વધુ નાખ્યાથી ચોખા ગૂંથીને નરમ થઈ જશે.

દાળ.

૨૪૩-દાળ ધણી જાતની આવે છે, તુવર, મસુર, ચણા, વાલ, મગ, લાંમ, આદિ વિગેરે. તુવરની દાળને બરણીમાં ફરતી પતરાળ જોડવીને એરડીઆનો હાથ લગાડીને રાખવાથી સોજી રહેશે. પણ પકવતી વખતે ઘરમ પાણીથી એ ત્રણ વખત ઘોળને વાસ લખા ચીમક કાઢી નાખવો.

વાણની દાળને એરડીઆ સાથે હળદર લઈ હાથ લગાડવો-
બીજ કાષ્ટ પશુ જાતની દાળને એરડીઉ લગાડી શકાતુ નથી.

દાળ બુની ચડે નહિ તો પાપડખાર સુમારે એક યે એલચી
જેટલો નાખવો

દાળ અથવા બીજ કાષ્ટની રાધેલી ખોરાકની ચીજો ખરમ
સાથ ઠંડી ભેળવાથી સ્વાદ ખગડશે.

આટો તથા તેમાં ભેળેલું પારખવું.

૨૪૪-આટાનો સુમાર ચોખા ફળવા આપતી વખતે પાચલી
એ બરીને આપ્યા હોય તો તે સવા ધણો ઉતરશે

શુદ્ધ ફળવા જેટલા આપ્યા હોય તો તેથી દોઢ ધણો આટો
ઉતરશે આટાને ચાળણીએ ચાળીને કચરો સાફ કરવો અથવા તો
એક ચમચા વડે તેમાંનો આટો લઈ ઉચે હાથે પાછો બીજ વાસણમાં
નાખવાથી તેમાંના કચરો હોય તે પવનથી ઉડી જશે. આટાને હમેશા
પવન આવજવ થાય તેવા વાસણમાં રાખવો, ચપટ બધે રાખવાથી
તે ખગડી જાય છે.

ભેળેલું પારખવું તૈયાર ફળેલા આટામાં કેટલીક વાર ચાક
અથવા ચુનો અને બીજ ચીજો ભેળેલી હોય છે, તેને શોધી કાઢવા
માટે થોડો આટો લઈ તેમાં લીંબુનો રસ અથવા સરકો થા (મધક
નો તેજા) Sympatric board, એમાંની કાષ્ટ પશુ ચીજ આટામાં
નાખવાથી ભેળેલું હશે તો ખમાર ચઢવા માંડશે. આટાને બાળવાથી
પ્રમાણ કરતા વધુ રાખ રહે તો જાણવું કે તેમાં ભેળ છે.

ભેળ વગરના આટામાં આપણો હાથ દબાવવાથી હાથને કાષ્ટ
વળગશે નહિ, અને હાથની રેખા (લાઇનો) ખુલ્લી દેખાશે અને કાષ્ટ
પશુ ભેળેલું હશે તો આપણા હાથને આટો વળગી જશે એટલીલને સફેદ
ખનાવવા જવનો આટો ભેળ છે.

થુલું.

૨૪૫-થુલાંમાં એક જાતનો પદાર્થ સમાયેલો છે જેમાં એવો
ગુણ હોય છે કે તેને ધસ્યાથી બીજ ચીજો પરનો મેલ ઓગાળી તેમાં
સારો ફેરફાર કરી શકે છે

કપડા સાફ કરવાના અને ધોવાના ઉપયોગમાં લે છે, તેમજ
પોલીસ કરવામાં વપરાય છે

ધી.

૨૪૬-ધીને હાથ ઉપર ઓળાને તેનો સારો વાસ આવે તો તે
સારું અને ખોરા તેલના જેવો વાસ આવે તે ભેળવાળું.

ધીમાં બેળ કોષળી જાતની ચરખીની હશે તો તે તાબ્યા પછી
ઝટ બધાશે નહિ, સોળુ બેળ વગરનું ઘી જલદીથી બધાઈ જશે.

ઘીને તાવીને કકડો પડે કે ઉતારીને ઠંડુ પડે ને બરણીમાં
ભરવું. મેલ કાપવા માટે બ્યારે ઘીને ગરમ કરે ત્યારે તેમાં આખા
આખા, આમલી અથવા નીમક નાખ્યાથી અદરનો મેલ કાપાઈ જશે.

ધીમાંથી માછલી તળવા પછીનો વીસડો સ્વાદ કાઢવા તેમાં
પટેરાની થોડી ઓલ નાખવાથી સોળુ થઈ બીજા ઉપયોગમાં લેવાશે

તેલ.

૨૪૭-ચોકખું કોપરેલ પાણીના જેવું નીત્યું હોય છે. પીળા
રંગનું હલકું ગણાય તેમાં કોષ પશુ જાતનો ખોરાં વાસ આવે તો
તે બગડેલું જાણવું.

તેલને લાંબો વખત રહેતા ખોરાં થઈ જતું અટકાવવા માટે
તેમાં ધરના એ ત્રણ ટીપા નાખવા.

બગડેલું કોપરેલ વાસણમાં કાઢી તેમાં નીમક નાખી એક
કિવસ તડકામાં મુકવાથી તેમાંનો મેલ નીમક સાથે નીચે ખેસી જશે
એટલે ઉપરનું નીત્યું કાઢી લેવું. તેલને ચુલ્લાપર ગરમ કરતી વખતે
ઉભરાઈ જતું અટકાવવા નીમક, ગ્રાળ અથવા આમલી નાખવી

કોષળી જાતના તેલનો વાસ વાસણમાંથી કાઢવા બાગની મટોડી
ભરીને થોડા કલાક રાખ્યા પછી ઉત્તરવા.

તેલ પાણી સાથે બેળાયલું હોય તો ઉપર તર્યા કરશે. તેને છુટું
પાડવા લાંબો રેનો કાકડો કરી એક છેડે તેમાં બોળી બીજા છેડે
બીજા વાસણમાં મુકવાથી તેલ ધણું હશે તો તેમાં ઉતરી જશે.

કેરોસીન તેલ દવા દારૂ તથા ધણુંક ધરધટું ઉપયોગમાં લેવાય છે.

નીમક.

૨૪૮-નીમક સર્વે ખોરાકની ચીજોમાં સઉથી ધણું ઉપયોગી,
ધરધટું ખોરાકી તેમજ દવાદારૂમાં તથા કપડા સર સામાન વિગેરેના
ઝાઘો કાઢવા વપરાય છે.

ગાંગડા વળી પસરી જતું અટકાવવા અદર તળીઆમાં
થોડા આખા બેળવાથી તેમ થશે નહિ.

નીમકદાણીમાં વરસાદના કિવસમાં પસરતું અટકાવવા એક ચમટી
આરાઈ બેળીને રાખવું.

કાળું નીમક સાફ કર્યા વગરનું સફેદ કરતાં તે ખારૂ વધારે
હોય છે. લાલ નીમક ખડકમાંથી ખોડેલું પણ ઉપયોગી છે.

કાળાં નીમકમાંથી સોળું સફેદ બનાવવા માટે એક શેર
નીમકમાં દોઢ શેર પાણી નાખી આખી રાત રાખી પીચળી જાતે તે
ઉપરનું નીત્યું પાણી કાઢી લેવું; અને પછી તેને લોહાનાં વાસણમાં

ચુકલા ઉપર મરમ કર્યાથી પાણી ઉડી જશે અને નીચે તળીઆમાં સફેદ નીમક રહેશે

નીમક બાળવાથી ખરાબ વાસ ગંધીથી પણ દુર થાય છે, તેમજ કાલસાનો અગાર બરાબર બળે નહિ તો થોડું તેપર નાંખવું

મરી કાળાં તથા સફેદ.

૨૪૮-કાળાં મરીની બુકીમાં ઘણીક ચીજો ભેળેલી હોય છે રેતી, મટોડી, લાકડાંની બુકી, અલસીનો કે ચોખાનો આરો અને બીજી વસ્તુઓ શોધી કાઢવા માટે માઇક્રોસ્કોપ Microscope થી જોવું બનતાં સુધી વાપરવા માટે આખા મરી લઇ દળાવવા.

સફેદ મરી કાળાં મરીમાંથીજ બને છે ખખળતા પાણીમાં કાળાં મરીને થોડો વખત બોળી રાખીને પછી હાથમાં લઇને ચોળવાથી ઉપરની હાલ નીકળી જઇને સફેદ મરી થશે, જેનો તીખાસ પણ કાળાં મરી કરતાં ઓછો રહેશે

આમલી, સરકો.

૨૫૦-આમલીને લાખો વખત રાખવા માટે ચીચોડા તથા વાખ કાઢી તેમાં નીમક ને હળદર ભેળી તેના ઝોળા વાળી બરણીમાં ભરી રાખવી લાખો વખત પછી તેનો રંગ કાળો થાય છે તેથી બમડેલી નહિ સમજવી

સરકો શેરડી, તાડી, અને સામર તથા વામન દાડમાંથી પણ બને છે સરકો ઉતરી ગયો હોય તો તેને તડકામાં મુકવાથી તે સુકરશે એક રકાખીમાં રેડી ભટ્ટી ના ખળખળતાં પાણીના વાસણ પર મુકી મરમ થતાં તે દાડઝોમનિ બનેલો હશે તો તેને મળતો વાસ નીકળવા માંડશે, હલકી બનાવટના સરકાનો વાસ બળેલી ખાડને મળતો આવે છે.

સરકો ગઢલો થયેલો દેખાય તો એક આલનમાં એક ચમચો મીઠું દુધ ભેળી એક દિવસ રહેવા દીધાથી સરકામનિ કચરો જળાં વિઝેરે નીચે ઠરી જશે, પછી નીચેથી સરકો હલાવ્યા વગર ગાળી લેવા.

સરકો જલ્દી બનાવવા ચુકલે મુકીને બે ભાગ બળી એક ભાગ રહે ત્યાર પછી તડકે મુકવે. થોડીક ખાડ નાંખવાથી પણ જલ્દી થાય છે એ જલ્દી સરકાને બીજા સાધારણ સરકામાં થોડો નાંખીએ તો તે પણ જલ્દી બનશે.

સરકામાં બોળ પાણી, એસેટીક એસીડ, અથવા ગંધકનો તેજબ કોઇ વખત હોય છે.

સરકો કોઇ જાતનું તેલ કેરોસીન વિઝેરેનો વાસ કાઢવા ઉપ-થોગી તેમજ નીમક સાથે ભેળીને રંધવાના વાસણનો કાંટ કાઢવા વપરાય છે. સોજ સરકામાંથી ટોપલેટ વીનીચર બને છે.

અચાર ચટણી લાખો વખત રાખવા હોય તો બંધ પેટીમાં બરણીઓ મુકવી ભી તને અડકાવીને બરણી મુકવાથી અથવા સરદી કે તાપ લાગવાથી જલદી બગડી જશે. ખપ જોગ વાપરવા કાઢવા, અદર મચ્છર કે મગતરા પડવાથી પુગાઇને બગડી જાય છે.

પાણીના અચારમાં ફટકડી નાખવાથી કઠણ થઇ લાખો વખત રહેશે. અચાર, ચટણી કે કોઇ પણ ખટાશ વાળી ચીજ કાંઈપણ જાતના ધાતુના વાસણમાં લાખો વખત સુધી રાખવાથી કટાણુ મારી લીધુ થઇ જશે. બનતા સુધી કાચના કે લાકડાના ચમચ વાપરવા.

સોસ ડિફાઉટ ટામેટા તથા કોઇથી જાતના તેયાર બનાવેલામાં રંગ આપવા માટે ફટલીક વખત એસીડ સેલીસીલીક બેળ છે.

૨૧૬.

૨૫૧-૨૧૬ આખી છુદેલી વધુ જલદ હોય, તેયાર છુદેલીમાં આટો હળદર વિગેરેની બેળ હોય છે તેમાં સહેજ એમોનીઆ પાણી સાથ મેળવ્યાથી તેનો રંગ પીળો થશે અને બેળ વગરનીનો રંગ ઘેરો ભુરો જવો દીશે છે.

૨૧૬ ચઢાવવા માટે ગરમ પાણીને ઠંડુ પાડીને વાપરવું. સરકામાં ચઢાવી તેમાં સહેજ ખાંડ નાખવાથી ખાવામાં સારી લાગે છે, અને જલદ પથુ રહેશે.

પ્લાસ્ટર માટે રાઇ ચઢાવવાની રીત વૈદક નુસખાઓમાં આપેલી છે.

રાઇના સફેદ દાણામાં સાધારણ તીખાસ હોય છે. કાળા વધુ તીખા ને જલદ લાગે છે.

નાળીએર.

૨૫૨-નાળીએર આડ હંપરથી તોડેલા ઝાલ સાથે રાખવાથી લાખો વખત સુધી રહેશે.

નાળીએરને કાછલીમાંથી આખું કાઢવું હોય તો બાગીને થોડો વખત ભટ્ટીમાં સહેજ ગરમ કર્યાથી જલદી નીકળશે. નાળીએરની કાછલીઓ બાળવામાં વપરાશે.

નાળીએર તોડેલું અધું બીજા દિવસ માટે સોણું રાખવા નીગકમાં દાખી રાખવું, પણ સહેજ ખાંડ લાગશે.

ખમણેલું નાળીએર લાખો વખત રહેતા સુકું થઇ ચમણુ દુધ થાડું રેડવાથી નરમ ને તાણું બેવુ થાય છે.

પ્રકરણ ૨૯.

તરકારી મુડી તથા લીલી વિવે.

૨૫૩-પેટાને પાંચરેલા છુટા રાખવાથી તે લાંબો વખત સારા રહેશે. રેતી માં મટેલીના થડમાં છુટા છુટા મુકવાથી બગડતા નથી.

પટેટાને એક ટોપલીમા અથવા કરડ્યામાં ભરી ખળખળતાં પાણીમા એક બે મિનિટ યોળી રાખી કાઢી લેવા, પછી તેને ખુલ્લી હવામા છુટા નાખી સુકાય ત્યાં સુધી રાખવા. એ રીતે પણ લાંબો વખત સુધી રહેશે.

પટેટાને બાફવા આગમય છોલવા નહિં છાલ સાથે બાફેલા વધારે સ્વાદદાર લાગે છે, છાલની નબદીકના ખાર જળવાઈ રહેવાથી

ભુંજેલો પટેટા બાફેલા યા તળેલા કગતા જેવવામા વધારે દલકો છે બુજેલામાંથી એક જાતનો ગુદર બને છે.

કચો પટેટા કાપીને ધસવાથી લોખડનો કાટ નીકળશે.

નવા પટેટાની છાલ પાતળી હોય છે તે છોલવાને બદલે બીના જાડા કપડાએ ધસવાથી નીકળશે, કપડું ધડી ધડી બી નવવું પટેટાની છાલનો બુકો સરકાના કચો શીશીમાંથી કાઢવા વપરાય છે.

તરકારી રાખવાની જગ્યા થોડે વખતે પાણીમા બ્લીચીંગ પાઉન્ડર નાખી ધોવાથી સ્વચ્છ થઈ તેમા કોઈખી જાતના છવ જ પુઓનો તથા ખરાબ હવાનો નાશ થશે.

૨૫૪-કાંદા ખાવા માટે તુરત કાપી મુકવા, આગમયથી કાપીને રાખેલા સારા નહિં કારણકે કાંદો હમેશા ખરાબ હવા સુશી લે છે.

કાંદા કાપવાની રીતો છરીની ઉપલી ટોચ પર પટેટા અથવા પાઉનો ટુકડો ખોસવો, મોઢામા સોયનો કાણાવાલો ભાગ પકડીને રાખવી, કારણ કે લોડું કાદાની તીખાં જેણુ ખેચી લેશે, પાણીમા હાથ ફમાડીને કાપવાથી પણ તેની જેણુ લાગશે નહિં.

હાથમાં કાંદાનો વાસ નહિં રહે તે સારું કાપતી વખતે હાથકું તથા નીચેનો ભાગ પહેલા કાપીને વચમા કાટો ખોશી રાખવાથી ફરતી છાલ સહેલાઈથી નીકળશે.

રસ નીચવી કાઢવા છુદીને જાડા કપડામાં નાખી દાખવો, અથવા લીંબુનો રસ કાઢવાનો સચો વાપરવો.

કાંદામાંથી ગુંદર જેવો ચીકણદાર રસ કાઢી વળગાડવા માટે વપરાશે, ખારી કાઢીને દાખવાથી તે રસ નીકળે છે.

લોખડનો કાટ કાઢવા કાંદો કાપીને છાલ સાથ ધસવો.

કાંદો આખો નહિં ખપ હોય તો અર્ધો કાપી છાલ સાથ રાખી ખીજી છાલ તેપર ઢાકી રાખવાથી ખગડતો નથી.

કાંદાનો વાસ તથા તીખાસ કાઢવા પાપડખારના પાણીમા છોલીને આખાજ બીણવી રાખી બે ત્રણ કલાકે વાપરવા.

વાસ હાથમાંથી કાઢવા સેલેરીના પાદડાં અથવા દાડી હાથમાં લપંને યોળવી, ખીજો કોઈખી જાતનો હાથમાંથી વાસ કાઢવા માટે વેદકમાં મળશે, તેમજ મોઢામાં તેના વાસ માટે આપેલું છે.

૨૫૫-આદુને લાંબો વખત રાખવા સાર લાકડાના દાખડામાં મટોડી નાંખી તેમાં દબાવી રાખવું.

લીલું તથા મુકવેલું આદુ દવાના વપરાશમાં આવે છે; એને જીનજર કહે છે, એનો ચર્ક પણ નીકળે છે

ગોશ્વને ચેડવવા સાર પણ આદુ બેલ્માથી નરમ થશે.

લસણુ ખોરાકી તેમજ દવાના વપરાશમાં આવે છે. હવા ખગડેલી હોય ત્યાં લસણુને છોલી તેની કળાઓ દોરામાં પડેલી ટાગી રાખવાથી ખરાબ હવા ચુશી લેશે.

૨૫૬-ગાજરને લાંબો વખત રાખવાં હોય તો લાલ મટોડી અથવા રેતી ભરેલા દાખડામાં બંધ કરવા, છોલવા સાર પટેટાની રીત મુજબ બીનખલા કપડાએ ઢસવા એ તાકાત આપનારા છે

બીટરૂટ ખાવા માટે બાણીને ગરમ હોય તેજ વખતે કપડામાં પકડીને બીજે હાથે જાલ કાઢવાથી સ્વાદમાં સારા લાગે છે, ડાડા પડે ને છોલવા નહિ

૨૫૭-લીલી તરકારી ડાડકાલી જગ્યા અથવા પથ્થરની જમીનપર પાથરી બીનું કપડું ઢાકી રાખવાથી સોજ રહેશે.

કોઠમરી તાજી રાખવા ઝુડો બાધી ખીલાપર ટાગવાથી બી તની ડાડક લાગી સુકાશે નહિ. જોષએ તો પાણીમાં નીચેની ડાળાઓ મુકી તેપર બીનું કપડું ઢાકવું.

સંલેરીને સુકા રેતીમાં દાટી રાખવાથી તાજ રહેશે.

કોળીને રાખવા માટે બહારનાં પાંદડા થોડા કાઢી લઈ દાખડામાં દાડીવાલો ભાગ ઉપર રાખી ફરતા થેલા પાંદડાં ખોરી ઢાકણુ બંધ કરવું

સલગમ નોલકોલમાં અદર છરી બોઝાય તે કુમલાં જાણવા, જમીનમાં દાટી રાખવાથી સોજ રહે છે.

લીલી તરકારી સુકાયલી તાજ કરવા પાણીમાં લી ભુનો રસ અથવા પાપડખાર ભેળવો એ ચમચી ને સુમારે, ને તેમાં બે ત્રણ કલાક રાખવી.

લીલી તરકારી કાચી ખાવી હોય, ટામેટા સેલેડ મા બીજ કોષ પણ હમેશાં ખરોખર ઘ્રોષ સાફ કરવી, તેપરનો કચરો, જતુઓ વિગેરે કાઢવા તોપલીમાં મુકી પાણીના નળ નીચે ફેરવી ફેરવીને ઘ્રોવી, જોષએ તો સાથે થોડો ટકણુ ખાર લેવો.

મરચાંનાં તીખાસ કાઢવા પાપડખારના પાણીમાં બીનવવાં. મરચાં દવાના વપરાશમાં પણ આવે છે.

મરચાની જુડીમાં લેળ હી મળેક, કોચીનીઅલ, ઇટની જુડી, લાલ લાકડાનો વહેર વિજેરે કોષ વખત બેળેલુ હશે તો મેગનીફાઇમ કાચ વડે તપાસતા માલમ પડશે

વટાણા લીલા લાળો વખત રાખવા જાલ છેલીને નીમક નાખી પાચ મિનિટ ચુલ્લાપર બાંધી ચાળણીમાં પાણી માળીને સુકાય કે કપડા વડે નુછી અથવા ભટ્ટીમાં સેકેજ સુકવીને પછી ચપટ ઢાકણાની શીશી યા દાબડામાં બંધ કરવા પાછા ખાવાની વખતે કંકડતા પાણીના વાસણમાં મુકી ચુલ્લે જોસ પાડીને પછી ઉમેડવે

ટામેટાં કાચા તોડીને દાબડામાં બંધ કાંધાથી પાકજે, બહાર મામ મોકડવા સારૂ એવા લંછને તેમાં બુસુ, વહેર, અથવા જીરની બુકાથી ખાચાઓ ભરી દેવા

લાલપાલો અથવા કોઠળી ભતની તરકારી સુકવીને દવાના વપરાશમાં લેવાની હોય તેને જુડી બાધી ઉધી ટાંગી સુકાય ને પછી કામળની કાચળીઓમાં બંધ કરી રાખી ખપ પડે ત્યારે વાપરવી.

એસ્પેરેગસ *Asperagus* ફરીઆમાં ઉગતો વેલાતી છેડવો ટીનના પેક દાબડામાં મળે છે, જે ખોલીને ખાવા આગમ્ય આઈસ પર મુકવાથી સારા લાગશે.

૨૫૮-તરકારી ટીનમાંની પેક કીધેલી બગડેલી પારખવી. વટાણા, એસ્પેરેગસ તથા બીજી તરકારી ઉમેડવા પછી તે બગડેલી હશે તો જીરી ખોસવાથી લીલી થશે સોજી હશે તો જીરી ખરાબ થતી નથી, તેમજ ખાધામાં પણ ખાટી લાગે તે બગડેલી જાણવી

તરકારી કુટ વિજેરે લાળો વખત રાખવાની રીતો મણીખરી ઠંડીના મુલકોમાં વધુ ઉપયોગી થઈ પડે છે, મરમીના દેશોમાં એ રીતે ખરાબર રહેતી નથી

તરકારી બાફવાની રીતો.

૨૫૯-બાફતી વખતે વાસ નીકળતો અટકાવવા કોઠળી તરકારીમાં પાણી સાથે એક ગામડી કોલસાનો ટુકડો અથવા તો પાણીનો ટુકડો કપડાની પોટલીમાં બાધીને નાખ્યાથી તે વાસ ચુશી લઈ બહાર આવશે નહિ

કંબોજ (કાખી) અધી બાફ્યા પછી પાણી કાઢી નાખી બીજું સોજુ પાણી નાખ્યાથી સારી થશે ને તેમાંનો તેલનો બામ પણ નીકળી જશે.

તરકારી બાઢી લરડી ને નરમ કરવા બાફતી વખતે એક ચમટી સોડા ખાર નાંખવો

જમીનની અદર થતી તરકારીને પાણીમાં બાફ્યા પછી નીમક નાખવું, બહાર ઝાડ પર ઉતરી તરકારી માટે પાણી સાથે પહેલાથી

નીમક બેળવુ, અથવા ખાડ સહેજ નાખીને થોડો વખત બીનવી રાખ્યા પછી બાફવાથી તેનો રંગ પણ લીલો રહે છે.

તરકારી બાફેલી છોલવા માટે ઊંડા પાણીના વાસણમાં તારની ભલી કે ચારણીમાં મુકી ને બફાયા પછી કઠી લઈને છોલવાથી હાથ દાઝતા નથી.

કેટલીક ભાતની ઍસીડો જેવી કે સાષ્ટ્રીક, ટાટ્ટ્રીક, ઍકર્જલીક, ઍસીડીક, વિગેરે તરકારી તેમજ આડના છોડોમાંથી બને છે

પ્રકરણ ૩૦.

ભાતભાતની કુંટ.

૨૬૦-કેરીને પાકવવા સુકુ બાસ ચા થોડો વાપરવો સરખી ઉભી ઉપર ડીચકા આવે તેમ મુકવી, એમાં કાદો મુકવાથી જલદી પાકશે, થોડીક એલચી છુટી છુટી તેમાં નાખવાથી કેરીની છાલ પીળો રંગ પકડશે, બાંધ જગ્યામાં રાખવી

કુળાં પણ બાસમાં પાકશે. કાચી ઉતારેલી લુભો હોય તો તેના કાતરા છુટા પાડી બાંધ વાસણમાં ઢાંકી રાખવા, તે ઉપર કળી ચુનો પાતળો છાટવો, તેથી છાલ પીળો રંગ પકડીને જલદી પાકશે, એક-એ તો ચોખામાં મુકવી

ચીકુ ભાત ચા ચોખામાં પાકવવા.

પપાઉ પણ ઉપલી કાઈબી ચીજોમાં પાકવવા સાર મુકવા. પપાઉ કાચુ નાખવાથી જોશ ચા મરચી પકાવતી વખતે કંઠણ હોય તે ચડે છે.

કુંટના ઠળીઆ કાઢવાની રીત.

૨૬૧-ઠળીઆ કાઢવા કુંટના ચેરીઝ, આલુ વિગેરેના સાંજે બાલમાં ખોસવાનો સુષ્કો Hāirpā લઈ તેનો ઉપલો ભાગ (જાળ) કુંટના ડીમાં આમળ અદર પહેલા દાખવો. પછી પેલા હાથમાંના અણીવાળા છેડા દાખ્યાથી આંખો સુષ્કો અદર ધેવજ ચંદ્ર કુંટની ચામડી ચીસાંધને ઠળીઆ પોતીકી મેળે બહાર નીકળી આવશે

મુકી પ્રાક્ષના ઠળીઆ કાઢવા અધવચમાંથી ચીરવી અથવા અપવાથી નીકળે છે, તેમ કરતાં પ્રાક્ષ હાથને વળગ્યા કરે તે સાર હાથ કે છરીને સહેજ માખણ લગાડવું ચાતો હાથને પાણીમાં અવા-રનવાર બીનબાથી સમારતી વખતે વળગશે નહિ. આટામાં બેળાને પછી હાથમાં લઈ દીચકા કાઢવાં સહેલાં પડે છે, પ્રાક્ષને સહેજ મરચ કીધાથી પણ ઠળીઆ જલદી નીકળશે.

કુટને લાંબા દિવસ રાખવી.

૨૬૨-કુટ Preserve કરવા ઍન્ડી અથવા સોનમ રપીરીટમ દુબાડીને બાટલી ચપટ બધ રાખવી. આપસમા રાખેલી પણ બગડતી નથી.

દ્રાક્ષ, થેરીઝ વિગેરે ઍન્ડી કે રપીરીટમા ખાડ બેળી ચપટ ભુચ લગાડી હવા ભિભસ નહિ લાગે તેમ ઠંડકવાલી જગ્યા અથવા ભોયરા-મા મુકવી, જોઇએ તો પહેલાં ફટકડીના પાણીમા ઘોળવાથી કઠણ થાય ને બિપલી રીતે પ્રીઝર્વ કરવી એક બાટલી ઍન્ડીમા ચાર ઐસ ને સુમારે ખાડ લેવી પેક કરવા લાકડાને વહેર કે ભુચને ભુકે લેવા.

પીચને રાખવા ગુછી સાફ કરીને વાસણુમાં ગોઠવી તે પર થોડી ખાડ છાટીને ઍન્ડી ડુબે તેટલો રેડી ખાડ પીગળવા પછી ચુહલા પર ઍન્ડી ડુકે થાય ને બિતારી ઠંડા પડે ને બરણીમા ભરવા.

ગ્લીસરીનમા કુટ પ્રીઝર્વ કરી શકાય છે, પણ ખાવા આગમચ ધિવી

સપરચનને લાખો વખત ગખવા માટે ઝીણા કાગળમાં વીટાળવા અથવા સુંકે ધાસ વાપરવું, લાકડાના વહેરમા પણ છુટા પાથરીને પછી દાખડામા પેક કરી ઠંડકવાલી જગ્યામા મુકવા.

સપરચન વજનમા ભારી હોય તે સારા કહેવાય.

પાતળી છાલ છોલવા સારૂ ખજખજતાં પાણીમા એક મીનીટ ઘોળા કાઢવા એ રીતે બીજી કોષખી કુટની છાલ નીકળે છે સુકવવા આગલ આપેલું છે

કેરી કચીને દીચકા ઉપર મીણુ દાખીને ગુદરનું પાતળું પાણી લગાડવાથી બગડતી નથી

પાકી કેરીને સાકરના શીરામા અથવા મધમા પણ દુબાડીને કોષક રાખે છે, પણ લાખો વખત રહેતી નથી.

તડખુચ (કલીબર) લાલ રંગનું સારૂ કહેવાય પણ સફેદ રંગનું હોય તો તે પર લીજુનો રસ નીચ્ચાથી લાલ થશે

કુટની છાલો સત્રા, મોસબી, ઓરજ વિગેરેની મીઠાઇ, કેક, પ્રુડીઝ, અચાર, ચટણી મુરખામા નાખવામા વપરાય છે, તેમજ દારૂમાં નાખવાથી તેનો કસ ઓગળી સ્વાદ આપશે, સુકી ચાહના દાખડામા મુકવાથી તેનો સોહોરમ આવશે. જોઇએ તો સાકરના શીરામા બેળી મુકવીને પણ રખાશે. કોષખી જાતની કુટ ઠંડીના મુલકોમા લાખો વખત રહી શકે છે. કેટલીક કુટ છોલી ટુકડા કરીને તે પર ખાંડ છાટી આપસમા ઠંડી કરવાથી સ્વાદીષ્ટ લાગશે. ખાંડના શીરા સાથ ચુહલે ઘરમ કરી સિફ્થ ની માફક પણ બનાવે છે.

કુટ પ્રીઝર્વ કરીધેલી હવા નહિ જાય તેમ બધ કરવા સોનમ સફેદ કાગળને શીશી મા બરણીનાં માપથી સહેજ મોટા કાપી તે પર ઍન્ડી

અથવા ઇડાની સફેદી લગાડવી; જોઈએ તો ઝીણું સફેદ કાગળને દુધ કે ચુરના પાણીમાં ઘોળાને મુકવા પછી ઢાંકણું ચપટ ઢાંકવું.

કુટ પ્રીઝર્વ કરેલીની શીશીઓ ઘોળને સુકી કરી ભરવા માટે વાપરવી, બીનાશ રહેવાથી બગડી જશે હવાયલી લાગે તો તેમાં મેચીસ સળગાવીને ધરવાથી કારડી થશે.

લીંબુ તથા એરંજ ખાધામાં ગુણવાલા છે, ખોરાકી જેવી કે ગ્રાસ, મરચી, માછલી, તરકારી, વિગેરેમાં નાંખવાથી બગડેલી સુધરે છે- તેમજ તેની ઊલ પચુ ઉપયોગની છે.

લીંબુ અથવા એરંજને પેક કરવા ઝીણા કાગળમાં વીટાળી બાકસમાં ગોઠવી બંધ કરવા.

લાંબા દિવસ રાખવા પાણીમાં દુબાડીને ચપટ બંધ કરી પાણી-ધરી ધરી બદલવું. ઊસમાં પચુ સોજી રહે છે, સુકાઈ ગયેલાંને ઊસમાં ઘોળવાથી તાજી થશે.

કાચનુ ઝાસ ઉધું વાળી તેની નીચે ઢાકી રાખવાં અથવા નેટનાં કપડાંની કાચળામાં ભરી ટાંગી મુકવા.

કાપેલું લીંબુ સુકાઈ નહિ જાય માટે પાણીમાં સહેજ નીમક ભેળા તેમાં ઘોળી રાખવાં.

લીંબુમાંથી રસ કાઢવો આખાને ટેબલ ઉપર મુકી હથેલી વડે ભાર મુકી ધોરવાથી નરમ થાયને એક બાજુ કાણું પાડી ફાળીને નીચવવું કાપવા આગમંચ ચુહાં પાણી સાથે ગરમ કરી નીચવ્યાથી પચુ વધુ રસ તેમાંથી નીકળશે.

રસ કાઢીને કપડાંએ માળી ચપટ ભુચની શીશીમાં ભરી રાખી ખપ વડે ત્યારે વાપરવો. લીંબુ ખાવાની જેને અમત હોય ને જ્યાં નહિ મળી શકે તે વખતે કામ આવશે.

લીંબુનો રસ પાણી સાથે પીવાથી ફાયદો કરે છે એમાંથી સાષ્ટ્રીસ એસીડ Citric Acid બનાવે છે.

લીંબુની ઊલ નરમ ને લીલી હોય તો રસ કાઢવા પછી બાસીક દુકડા કરી ખાવાના સાથે લીધાથી સારી લાગશે.

એની ઊલના ચીકાશદાર રસમાં પચુ સ્વાદ હોય છે. જ્યારે જામણીપર અથવા છરી વડે ઝોખવી ખોરાકીમાં વાપરવી; મીઠાઈમાં વાપરવા માટે ખડી સાકર અથવા લોક શુગરનાં દુકડા તે ઊલ પર ધસવાથી તે પર તેનો રસ ઝોખીને પછી તે સાકરને મીઠાઈમાં નાંખવાથી સારો ફાયદો તથા લીંબુનો સ્વાદ આવશે.

લીંબુ ઘણી જાતનાં જાતે છે અને એરંજની જાતના લંબામાં બાટનામાંથી પચુ આવતાં નથી.

કોઈની જાતની કુટ લાગી વખત રાખવા માટે એકદમ માટેલી કે નરમ થઈ સડેલી લેવી નહિ.

કુટ સુકવવાની રીત.

૨૬૩-કુટ સુકવવા ગતે રાધવાની બઢીનું કામ ખલાસ થાયને પછી જુજવા સુકવાની જગ્યા પર કુટ પાથરી ને આખી રાત ઉઘાડી રહેવા દેવી, બારણું બંધ કરવું નહિ એ મુજબ એ ત્રણ દિવસ રાતે મુઠવી બણી ગરમ ચાલુ સળગેલી બઢીમાં સુકવવી નહિ, બગડી જશે સુકાવા આવે ને ઊરીએ કાપ્યાથી નરમ પાણી જેવી લાગે તો વધુ સુકવવી, નહિ તો લાખા દિવસ રહેતા પુગાઈને બગડી જશે.

ઝીંજી કુટ મોટી કરતા જલદી સુકાશે બરણી અથવા દાખડામાં બરી સુકી જગાપર રાખવી, અવાર નવાર હીલવી તથા ઉપર કરવી.

પીચ ને વિલાયતી પેર સુકવવા ખળખળતા પાણીમાં એક એ મિનિટ મુકીને કાઢી લીધાથી તેની ઝાલ સહેલાઈથી ઊંધાશે પછી તેના ચાર ટુકડા કરી તડકામાં અથવા બઢીમાં ઉપલી રીતે સુકવવા રાંપખેરી, કાળાખેરી, ચેરીઝ વિગેરે સુકવતી વખતે બાગેલા કે છુદાયલાં લેવા નહિ એ કુટ તડકામાં વધુ સારી રીતે સુકાશે.

અંજીર પાકા તોડીને તડકે સુકવવા, હાથે એચીને લાખા કાપ્યાથી સારી રીતે સુકાઈ જશે.

સપરચનને ગરમ પાણીમાં ઉકાળી નરમ થાય ને કાઢી લઈ બઢી ગરમ હોય તેમાં જુજવા. જુરો રગ થયા પછી બઢી હટી પડે ને કાઢી લઈ એકે હાથની હથેલી વચ્ચે દાખી ચપટા કરવાં એ મુજબ લાખો વખત રહેશે, સુકવેલા પાછા નરમ કરવા થોડા કલાક ગરમ પાણીમાં ધોળી રાખવા.

દ્રાક્ષ લણી સુકી હોય તેને ગરમ પાણીમાં ઘાઈને કપડાપર પાથરી સુકવ્યાથી નરમ થાય છે.

પ્રકરણ ૩૧.

ખોરાકીની ચાહુ વપરાશની ચીજો, ઇડાં, ખાંડ, કોફી, ચાહ, દુધ, માંખણ, વિગેરે.

ઇડાં પારખવા તથા તાબાં રાખવા.

૨૬૪-ઈડાંને પાણીના બે ડાં વાસણમાં મુકી એતા તાબા હશે તો તળીયામાં આડા પડી ગ્હેશે થોડા દિવસના ઉભાં રહે છે, અને બગડેલાં કાઢેલાં ઉભાં થઈ ને પાણી ઉપર તથા કરશે, તેમજ ઉભાસ અથવા બતી આગળ ધરીને જોવાથી તાબુ ઇંક નીતમું દેખાય.

છે, ધણા કિવસનુ વાગી હશે તો ગદલુ ને કોટલામાં કાળી છાંટો દેખાશે.

ધડાંને તાબ રાખવાની રીતો ઠંડકવાળી જગ્યામાં ધડા રાખવાથી જલદી બગડતા નથી. અણીવાલો બાગ ઉપર રાખી સરખા ઉભા ગોઠવી ને મુકવા, અથવા બારીક કપડાની કોઠળીમાં મુકી હવામાં ટાંગી રાખવા, બીનાયલી ગુણુપાટ હાકવી મુકાયને પાછુ તેપર પાણી છાંટવુ, તેની ઠંડકથી ધડા બગડતા નથી. ગલીસરીન કોટલા પર લગાડવુ મુદરનુ પાતણુ પાણી કરી પીછીએ લગાડીને મુકાયા પછી નીમક અથવા કોલસાની રાખ કે યુલામાં ઉભા ગોઠવીને મુકવા. ઓલીવ ઓઇલ સાથે મીઠુ તાવીને લગાડી રાખવાથી સોબ રહેશે. ધડામાં ખોરાકના સખળા બેઈઠતા પદાર્થો હોય છે દાળ કરતાં સફેદી વધુ પુષ્ટીકારક છે.

ધડા સાધારણ દસનુ વજન સુમારે એક રતલ થશે.

ખાફેલુ ઇંડુ બેસ પાણીમાં મુકવાથી દસ કે પદર મીનીટમાં કઠણ થશે.

નરમ હાફ ઓઈલ ને ત્રણથી પાંચ મિનિટ ગરમ પાણીમાં રાખવુ.

ખાફેલાં ઇંડાં પારખવા માટે ટેબલપર ગોળ ફેરવવાથી જલદી ફરશે, તેમ કાચા ફરી શકતા નથી.

ઓઇલ ઇંડુ ઇંડુ થઇ ગયું હોય તો પાછુ ગરમ પાણીમાં મુકવુ, તેનો સ્વાદ પણ જોવાને તેવાજ રહેછે.

ખાફેલુ ઇંડુ ચુઆયા વગર કાપવા માટે છરીને ખળખળતા પાણીમાં ઘોળી નુછીને વાપરવી, તેમજ તેની પાતળી સ્લાઇસ કાપવા માટે તારોની બનેલી સીજ વાપરવાથી ઘણી સફાઈથી કપાઈ છે.

ઇંડુ ખાફૂતી બખતે કોટલુ ભાંગે નહિ તે સારું પહેલાં ઇંડાં પાણીમાં ઘોળીને ગરમમાં મુકવુ.

ધડાંમાં ફાટ થા કાંણું હોય તો ઝીણા કાગળમાં લીટાળીને પછી પાણીમાં ખાફવા મુકવું, જેથી તેમાં પાણી બરાશે નહિ થા સફેદી બહાર નીકળશે નહિ.

ધડાંની સફેદી વાપરીને દાળ રાખવી હોય તો કોટલામાં દાળ રહેવા દઈ સાથે થોડું ઠંડુ પાણી રેડી મુકવાથી બગડતી નથી, તેમજ બન્ને ચીજો છુટી પાડવા માટે કાણું સાચની નાની પ્લેટ આવે છે તેમાં ઇંડુ તોડીને નાખવાથી સફેદી નીચેનાં વાસણમાં પડી ઘણ છુટી રહેશે.

ધડાંની સફેદીનો કઠણ કદ ચલાવવો હોય તો તેમાં લીંબુનાં દીપ્ત કે ચમટી નીમક નાખવું. સીક માણસને પણ સફેદીને કાચી કાપી છરી વડે તેમાંતા ટુંકાં છુટા પાડી સફેદી ચલાવી ને પાણી સાથે ભેળીને પીવાથી તાઝાત આપે છે.

પ્રજામાં થોડુંક પાણી અથવા દુધ ભેળવાથી પકાવતી વખતે ખીલે છે. પ્રજાને બદલે સરકો વપરાશે. એક સાધારણ ચમચો ભરીને સરકો હશે તો બે પ્રજાને બદલે કેક મા પુટીમાં નાખવાથી તે પ્રજાની ગરજ સરશે, તે બનાવેલી ચીજ વધારે ખીલીને હલકી થશે. ગ્લીસરીન પણ એ મુજબ વપરાશે.

આમી'ગ્લાસ-જલેટીન.

૨૬૫-આમી'ગ્લાસ માછલીના પુકકા તેમજ વાછરડાના પગ-માંથી બનાવેલી સફેદ પારદર્શક ચીજ જેની અદર ઝમી જવાનો ગુણ છે, એ ખોરાકી તેમજ લાહી, કાજુ વિગેરેના ખપમાં આવે છે.

જલેટીન જનવરનાં હાડકા અને ખીજાં ધણા પદાર્થો પાણી સાથે ભેળવાથી બને છે એમાં પણ ચીકાસને બધાવાનો ગુણ હોય છે. ખોરાકીનાં વપરાશમાં લેવાય છે એ બને ચીજો ખાધામાં તાકાત આપનારી છે.

ખાંડ.

૨૬૬-ખાંડમાં ભેળેલું 'શોધવું', આટો કે રેતી કપ હશે તો એક ગ્લાસમાં ખાંડ સાથે પાણી રેડવાથી તે નીચે ઠરી જશે ને ખાંડ પીગળી જાય છે.

ખાંડ ને ચાહ કે દુધમાં તુરત પીગળાવવી હોય તો ચારણીમાં પહેલાં નાખી તેની ઊપરથી જેખી પ્યાલામાં રેડવું હોય તે નાખવા સાથે ચારણીમાંની ખાંડ પીગળતી જશે.

ખાંડનો રંગ બનાવવો, ત્રાખાની ચમચ મા નાના વાસણમાં ખાંડ નાખી અમઠી ચુહલે ગરમ થતા બળાને કાળો રંગ થાય કે તેમાં પાણી રેડી હલાવવાથી લાલ થાય છે. વાસણના તળીઆમાં બધાયલો શીરો નીકળે નહિ તો સહેજ પાણી રેડી ચુહલે મુકવું.

ખાંડનો શીરો મા ગોળ ઘટ ને પ્યાલા વડે ભરીને બીજાં વાસણમાં નાખવા માટે ખજખજતા પાણીમાં પ્યાલું બોળાને તુરત હેવું અથવા તે પ્યાલાને પાતળું માખણ લગાડી વાપરવાથી ગોળ મા શીરો તેને વળગશે નહિ. શીશીમાં બધાં જ ચુહલો કાઢવા સાર કાચ અથવા રબરની નળી તેમાં મુકવાથી જલદી નીકળશે.

લોફ શુગર Loaf Sugar ખાંડમાંથીજ બને છે, તેના કકડા ચળકટા અને વજનમાં ભારી હોય તે સારા કહેવાય.

મીલ્ક શુગર Milk Sugar દુધની મેળવણીથી બનેલી છે જે દવાવાળાઓને ત્યાંથી મળશે. એ પાણીમાં નાખી નાનાં બચ્ચાને ખોરાક તરીકે પાય છે.

મહુકેસ G100080 એક જાતની ધણી મીઠાસવાળી પ્રુટિકારક ખાંડની ચેળવણી છે જે નખળાં શીક માણસને કૌવત આપવા વપરાય છે તેમજ મીઠાષ બનાવવાના ઊપોગમાં લે છે.

દ્રાક્ષ તથા બીજી ફુટમાંથી તેમજ પટેલાનાં સ્ટાચને મધકના તેજા સાથે ઊકાળવાથી બને છે.

સેકરીન Saccharine પણ ખાંડની બનાવટ છે, જે કેટલાક દરદીઓ માટે ખાંડને બદલે તે વાપરે છે.

ચાહ.

૨૬૭-ચાહ સરદી અથવા બીનાસવાલી જગ્યામાં મુકવાથી હવામાં જાય છે ચાહ બે ત્રણ જાતની બેળાને વાપરવાથી વધારે તેસ્તવાલી લાગશે, તેમજ ચાહનાં બાકસોમાં ગુલાબ, ચ પેલી, મોગરા, તાજાં ચા સુકકા પુધા નાખવાં અથવા સંત્રા ચા મોસખીની સુકી ઊલો સાથે રાખવાથી સુમધીદાર બનશે ચાહ કોરી લાકડાનાં દાખડા કરતાં ચપટ ભુચની બરણીઓમાં રાખવાથી તેનાં સહોરમ રહે છે.

ચાહ એક ખાલાં માટે એક ચમચી ભરેલી સુમારે લેવી.

સ્ત્રોત્ર માટે વધુ લેવી અથવા એક ચમચી ભરીને સાકર નાખવાથી પણ રમ ઘેરો ચાય છે.

ચાહમાં બેળ સીસાની ભુકી, ગુલી અથવા ચાક પારખવા સારું ઠાડ પાણીમાં થોડી નાખવાથી પાણીમાં તે ચીએનો રમ જોગળશે, અને સોજ ચાહ હશે તો સહેજ રમ ઊતરશે.

ચાહને સફેદ કાગળ ઉપર ધસવાથી સોજનો રમ મુદ્દલ લાગતો નથી, બેળવાળી હશે તો કંઈ પણ જાતનો રમ કાગળ પર દીશે છે, તેમજ બીનાયલાં કપડાં પર ધસવાથી પણ બેળેલું પારખી શકાય છે.

કેફી તથા કેકો.

૨૬૮-કેફી સાંજના દાણા ઝીણા ને હલકા હોય તે સારી કહેવાય છે

કેફી છુંજવા પહેલાં માખણનો સહેજ હાથ આખાં દાણાને લગાડીને ચુહલા પર ઠીકડું મુકી તદન લાલ ને બળેલો જેમ રંગ ચાય ને કોરી ઉતારી છુંદવી ચા સંચામાં દળવી. છુંદીને બારીક કાઢી લીધા પછી વધેલી જાડી કોરી ધણાક ઊપોગમાં આવશે માટે ફેંકી દેવી નહિ. એને બાળવાથી વાસે હવા સાફ થશે, તેમજ અતરની પાષપ સીક વિગેરેમાં નાખવાથી ખરાબ હવા મુશી થે છે. છરી સાફ કરવામાં પણ વપરાશે.

દબેલી કોરી એક ખાણું ભરેલી સાત ખાલાં પીવાની કોરી બનાવવા પુરી રહે છે, બનતાં સુધી પતરાંનું વાસણુ લેવું નહિ.

કાશી બનાવતી વખતે ચમટી નીમક થા ખાંડ નાખવાથી સ્વાદમાં સારી થાય છે

કેાફીમાં બેળ ચીકરી અથવા બીજી ચીજ હશે તો હડા પાણીમાં નાખીને હલાવ્યાથી બેળવાલી ચીજ નીચે ઠરી જશે ને સોજી કાશી તેમાં ચીકાસ હોવાથી પાણી ઉપર તરશે.

કેાફી ફળવાનો સંધ્યે વાપરવા આગમય પહેલા તેમાં થોડાક ચોખા ફળવાથી તેમાંનો કચરો વિગેરે નીકળી સાફ થશે, એજ મુજબ બીજા કેાફી સ્વા ખોરાકી ફળવાના પહેલા સાફ કરી વાપરવા પીસવાનાં પત્થરના પાટા ઉપર બદામ થા બીજી મીઠાસવાલી ચીજ પીસવા આગમય, ચોખા પીરવાથી તે પર લાગેલો કષ્ટ પશુ મરી મસાલો હશે તે નીકળી જશે.

કેાફે એક જાતના તાડનાં ઝાડમાં નીકળતા દાણા છે, કેળના અને બીજા પાંદડાં સાથ પહેલા મેળવીને પાંચ સાત ફિવસ રાખવાથી ખમીર (આથો) Fermentation ચડે છે, તે બી છુટાં કાઢી લઈ તડકે સુકાયા પછી તેનાં જલતાં ઝાટકી કાઢવાં, ત્યાર પછી તે દાણાને પાણીમાં ઉકાળવાથી માખણુ મારૂંક ચીકાસ તરી આવે તે કાઢી લઈ સુકાઈને ઘટ થાય કે તેની જુકી કરવી, તેને કેાફે કહે છે.

ચોકલેટ પશુ કેાફે સાથ બીજી મેળવણીથી બને છે. સફેદ અથવા ધ્રુમ આવેલી લાગે તો બગડેલી જાણવી.

ચોખા.

૨૬૯-ભાતને (ડાંચરને) એકુ યે ફિવસ પાણીમાં યોળા રાખી ને પછી તેને સમડી ઉપર લોઢીમાં થોડા વખત સૂકીને છુદવાથી તે ચપટા પોખા થશે, અને જાલનિ ઝાટકી નાખી કાઢી નાંખવાં. નવાં ભાતના પોખા સારા થાય છે.

એરેાફ્ટ, કેર્નફેલ્ડાચર, સાગુ ચોખા.

૨૭૦-એરેાફ્ટ એક જાતનાં ઝાડનાં મુળામાં જમીનમાં હોય તેમાંથી નીકળે છે.

કેર્નફેલ્ડાચર એક જાતનો આટો ચોખામાંથી બને છે.

સાગુ ચોખા Sagoo નામનાં ઝાડમાંથી નીકળતા ઝીણા તેમજ થોટા દાણા છે, એ સર્વે ચીજો ખોરાકીના ઉપયોગની છે, તેમજ કપડાંને દાર આપવાની કાંજ બનાવવા ઉપલી સર્વે ચીજો વપરાય છે.

પાંજી વિષે.

૨૭૧-પાંજી બંધ રાખી તેમાં કચ્ચે પડેટો સાથે મુકવાથી જલદી સુંકે થઈ જવું નથી.

મુકું કંઠણ પાઉં નરમ બનાવવા ઠંડાં પાણીમાં કેપડું બીનવી તેમાં વીંટાળી રાખવાથી કઠિા નરમ થાય ને કેપડાંમાંથી કઠી ભટ્ટી યા ચુલ્લા ઉપર ગરમ કરવું. બેઘએ તો પાણીને બદલે ઠંડાં દુધમાં બે ત્રણ મીનીટ બેળી રાખ્યા પછી પાણું ઉપવી રીતે ગરમ કરવાથી તાળ બેવું લાગે છે.

પાંચિમાં ઘણીક બતની લેળ કરે છે પટેલ યુલુ ચોખાનો આટો ફટકડી આઠ મોરથુથુ વિગેરે, છેલ્લી ચીબે વધુ પ્રમાણમાં ડોવાથી ખાધામાં નુકસાનકારક છે જરી ગરમ કરીને તેમાં ચોસવાથી ફટકડી હશે તો જરીને વળગી જશે.

ફટકડી બેળેલી શાખવા માટે ખળખળતાં પાણીમાં ચુલ્લા ઉપર પાઉને મુકી તેમાં થોડુંક લાઇમ વોટર રેડવાથી પાણી મદલું થાય છે.

પાંચિના ચઘેલા દુધમાં મુકવી અથવા શુ જીને એક દાખડા યા કેપડાની ઠેલીમાં ભરી રાખવા, બારીક ભુકો કરવા હાથે મસળવું.

પાંચિની કાતરીઓ પાતળી ચુંઠાયા વગર કાપવી. જરીને અવારનવાર કાપતી વખતે ખળખળતાં પાણીમાં ઘેલ્યા કરવી.

દુધ પારખવું, તાલું રાખવું, દુધની ભુકી વિગેરે.

૨૭૨-દુધમાં લેળેલું પારખવું, લોખંડો સોજાને સળાએ બોળવાથી ચોખુ તેને વળગી રહેશે, પાણી બેળેલું હશે તો સળાએ સાફ દીસશે, તેમજ અગુડાનાં નખ ઉપર ટીપુ મુકવાથી ચોખા દુધનો દાણો ગાળ કરીને રહે છે.

પાણી બેળેલાં દુધમાં નાઇટ્રીક એસીડનાં ટીપાં નાંખવાથી બેઘ છુટું પડે છે. દુધ તપાસવાની થીથી Lactometer આવે છે. બેળ વગરનું સફેદમાં સહેજ પીળા પત લેાય અને પાણી નાંખેલાં દુધનો બહુ રંગ દીશે છે.

પાણી લેળેલાં દુધનું વજન ચોખાં દુધ કરતાં ઓછું થાય, બન્ને એકસરખાં વજનનું લઈને તોલવાથી માલમ પડશે.

દુધની સંભાળ વાસી સાથ તાલું બેળવું નહિ, તેમજ ઉધાડુ કદી રાખવું નહિ. ગરમીના કિવસોમાં દુધને ઠંડકવાથી કેગામાં અથવા પાણીનાં વાસણમાં રાખવું, તે પર ગ્રીસ કેપડું ઢાંકવું. દુધ હમેશા ખરાબ વાસ કે જંતુઓ બેચી લે છે, માટે ખરાબ કેગામાં દુધનાં વાસણો પણ મુકવાં નહિ, ખાસ કરી નાનાં બચ્ચાં માટે.

દુધનાં વાસણો હમેશાં ભુદાં રાખવાં. દુધનો વાસ તેમાં રહી અથો આવે તો નીમક નાખી ધોવાં. ખત્રસવાથી ચીજ અથવા વાસી દુધ વાસણમાં મુકાઇ મયું હશે તો સાલું દુધ પણ બગડી જઈ કેટલીક વખત ચુલ્લે ગરમ કરતાં ફાટીને ફાટી બેવું થઇ જાય છે.

દુધ ગાળવાની ચાળણીમાં નાંખાઇ મુકું થઇ નીકળે નહિ, તો નીમક વસવું. ખાટું બગડેલું દુધ સુધારવા સીમ બાઇકાર્બ બિટ્સ Bicarb લેઇએ તો સહેજ નાંખવો.

દુધ ગાયનું બેસનાં દુધ કરતા જલદી હજમ થશે
દુધ ગધેડીનું કાઢવા પછી તુરત પાવુ, રાખી મુકયાથી બગડી
જાય છે.

દુધ બકરીનું પીધામાં સહેજ તુર ને ખાર લાગશે

ઉંટનું દુધ ખાર ને સહેજ તીખુ લાગે છે.

ચોખ્ખું દુધ મરમ કરી મરમીવાલી જમ્યામાં સાત કલાક રાખ્યાથી
ખાટું થાય છે ફોર્મલિન Formaline સાથની મેળવણી દુધમાં
હશે તો તે મીઠુંજ રહેશે.

બીનાસવાલી જમ્યામાં દુધ રાખતા હોય ત્યાં થોડો કોલસો
ખીળ' પોલોળાં વાસણમાં મુકયાથી બીનાસ કે વાસ કંઈ પણ હશે
તે ચેચી લે છે

દુધને લાંબી વખત રાખવું. અર્ધા શેર દુધમાં એ ચમચા
લાઇમ વાટર મેળેલુ અથવા તો થોડો સોડા સલ્ફસ Soda Sul-
phus એક ચમચી જેટલું પીમળેલુ દુધમાં નાંખવાથી સોજાનું રહેશે
ગાજરની ખારીક ખમણેલી લુકી નાંખવી.

દુધને સ્ટેરીલાઇઝ Sterilise કરવું. ખાટલીઓ ભરી રહેજ
અધૂરી રાખી ચપટ થુચ મારી ઉડા વાસણમાં ખાટલીનો થુચ ઉપર
રહે તેટલું ઠંડું પાણી ભરી ચુકલે પા કલાક ઉકાળી ખાટલીઓ હલાવી
હડી પાડવી, તદ્દન ઠંડી થાય ને આઇસ ઉપર મુકવી અથવા અમથી
રાખવાથી એ દુધ તાજની માફક રહેશે એમાંના ખરાબ જતુઓ મરી
જવાથી પીતી વખતે મરમ કરવાની જરૂર રહેતી નથી, પણ કરવું હોય
તો ખળખળતાં પાણીમાં ખાટલીને ચપટ થુચ મારીને મુકવી

દુધનો કસ દુધને હમેશા મલાઇ કાઢ્યા વિના હલાવીનેજ ઠંડું
કરવાથી તેનો કસ તેમાં રહેશે, મલાઇ કાઢવાથી કસ ઓછો થશે.

દુધ વરસાદના ફિવસમાં મર્નના તથા વીજળીના સખખથી
ઓઝોન Ozone એટલે ધણા મોટા પ્રમાણમાં હવામાં ઓક્સીજન
Oxygen વધવાથી દુધમાં કોઇ વખત ખટાસ થવાનો સંભવ રહે છે.

દુધને બદલે ઇડાની સફેદીનો કંઠણુ કફ ચઢાવી તેમાં સહેજ
માખણુ બરોબર મેળવી નાખ્યા પછી ધીરે ધીરે ચાહ અથવા કોપ્રીમાં
મેળવતાં જવું દુધને મળતો સ્વાદ લાગશે

દુધની લુકી બનાવવા માટે એ પાઈટ દુધમાં જોડજે તો એક
ઝાંસ પાણી મેળીને અથવા નરા દુધને ધીમે જગારે ફેરવ્યા કરવું.
પછી થોડો લાગ જેટલું બળે કે તેમાં એક રતલ ખાંડ આસ્તે
આસ્તે નાંખતાં જવું ને ફેરવતા જવું. ખાંડ પીમળે કે ઉતારી
ને પહોલાં વાસણમાં રેડી બઢી ઉપર મુકાવા મુકવું, મુકાઇને કંઠણુ
થાય કે કાઢી તેની ખારીક લુકી કરી ઠંડી પડે ને કાચના થુચની
બરણીમાં ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે એક કપ કોપ્રી વા ચાહમાં

એ ચમચા સુમારે ભુકી લેવી. જ્યાં તાણું દુધ મધે નહિં ત્યાં ઉપયોગી ચઇ પડશે.

દુધ દાઝે નહિ તેમ કરવું. ગરમ કરતી વખતે વાસણનાં તળી-આમાં સહેજ પાણી રાખ્યા પછી દુધ રેડવું એથી ઢાઢી જતું નથી.

ઉભરાઇ જતું અટકાવવા માટે અદર એક ચમચો અથવા તેા સોજાજે ગોળ લખોટા નાખવાથી કકડો આવે ત્યારે પોતીકી મેળે ગોળ ક્યાં કરશે, એ રીતે દુધ ચુઢલા પરથી ઘોલાશે નહિ.

ધુખરાયણું દુધ તેના સ્વાદ કાઢવા ચુઢલા પરથી તુરત ઉતારી પાડી ઠંડા પાણીમાં મુકવું, એક ચમટી જેટલું નીમક નાખવું. એ રીતે ધુખરાયણું તેમજ તળીઆમાંથી દાઝેલાં દુધનો સ્વાદ સુધરે છે.

દુધ ફાડવું લીંબુનો રસ, સરકો, દહીં, શેરી વાઇન, વિગેરે કમળી ચુઢલે જોસ પાડતી વખતે નાખવું.

દુધ અચ્ચતે પાવાની ધણીક રીતો વેદક નુસખાઓમાં બચ્ચાના ખોરાકમાંથી મળશે.

દુધની મીઠાઇ, મલાઇ ક્રીમ વિગેરે.

૨૭૩-દુધની મીઠાઇમાં આટો લેળેલો પારખવા પાણી સાથે ગ્લાસમાં થોડી નાખવાથી દુધ પાણી મળી જઇને આટો સાથે હશે તો તળીઆમાં ઠરી જશે. દુધની મીઠાઇ લાંબા દીવસ સોજી રહેતી નથી, બરફી પેડા વિગેરે પાછા ચુઢલે ગરમ કરી થટ બધાય ને ચાપીને ટુકડા કરી રાખવાથી જલદી બગડશે નહિ.

મલાઇ સહવારનાં ઠંડકને વખતે દોહવેલા દુધ પરથી વધુ નીકળે છે બપોરનું કે સાંજનું ગરમીમાં હશે તો તે પરથી થોડી નીકળશે.

મલાઇને ઠંડકમાં ખુલ્લી રાખવાથી જલદી બગડતી નથી. લાંબો વખત રાખવી હોય તો આઇસ પર મુકવી. મલાઇને ક્રીમ Cream કહે છે. બને જુદી જુદી રીતે બને છે. ઉપલી ગરમ દુધ પરથી નીકળે છે, ને નીચલી ઠંડા દુધપરથી કાઢેલી છે.

ક્રીમ બનાવવા સારું ઠંડું દુધ છાલકાં વાસણમાં રેડી રાતે ઠંડકવાલી જગ્યામાં મુકવું, સવારમાં તે પર થટ માંખણ જેવું પડ થાય તે ચમચા વડે કાઢી લેવું. ઠંડીના કિવસમાં વધુ નીકળશે.

ક્રીમ પાતળું હોય તેને થટ બનાવવા એક ઉંડા ગ્લાસમાં નાખી તેની ઉપર સોજા સફેદ જાડા કામળને દાખીને એક હાથે પકડી ખીજે હાથે ગ્લાસને ખુબ ઉપર ઊંઠે હલાવવું.

ક્રીમ જલદી બગડી ખાટું થાય છે, આઇસપર મુકવાથી સોજું રહેશે.

ખાટું થયેલું ક્રીમ સુધારવા તેમાં થોડીક ખાંડ ને લીંબુના રસનાં ટીપા નાખી કાંટા વડે ચલાવ્યાથી સ્વાદમાં સુધરશે.

ઈડાંની સફેદીને કદ ચઢાવી તેમાં સેડેજ ખાડ નાખવાથી કીમને મલતો રવાદ થાય છે.

પનીર.

૨૭૪-દુધમાંથી ધણીક જાતના પનીર બને છે, જે માટે “વીવીધ-વાણી” પદ્ધતિ ગ્રાંથીમાંથી મળશે.

પનીર તાણું રાખવું કાષ્ઠી જાતના પનીરને કેળનાં પાંદડામાં અથવા ઝીણું કપડું સરકામાં ઘોળી તેમાં વીટાળી કામળમાં બાધી રાખવું. કેળનું પાંદડું સુકુ થાય કે રોજ બદલવું. પનીરની કાપેલી બાજીએ માખણ લગાડી તે પર સોણું સફેદ કામળ ઢાંકવાથી નરમ રહેશે.

વિલાયતી પનીર ચીઝ Cheese તાણુ રાખવા કાચના વાસ-ણમાં ઢાંકી સાકરના ટુકડા અથવા થોડી ખાંડ ઉપર બહારાબાથી બીનાચ ચુશી લઈ ડુંગ આવશે નહિ. માખણ ફરવું લગાડવાથી સુકુ થવું નથી.

ચીઝ સુકુ લાગે તો ખળખળતાં પાણીમાં બે ત્રણ મિનિટ ઘોળી રાખવાથી તે તાણું ને નરમ થશે.

વાસી પનીર ફેંકી દેવું નહીં, વળગાવવા માટે ઉપયોગનું છે ડુંદરની બાખતમાંથી મળશે.

માખણુ વિષે.

૨૭૫-માખણુ, દુધ તથા દહીમાંથી નીકળે છે. મોટાં વાસણમાં દુધ નાખી તેમાં રવે અથવા તેની શીશીઓ આવે છે તે વડે થોડો વખત ધોળાથી માખણુ બધાવા માંડશે ગામડા વળી જય કે માખણુને કાઢી લેવું.

પેહોલાં મોઢાંની શીશીમાં દુધ ભરી, ચપટ છુચ મારી તે શીશી ગુણપાટ ઉપર અથવા જાડાં કપડાંના કુચો જમીન ઉપર મુકી તે ઉપર ઉભી ઠોકવી, પછુ ઠોકતા બાંજે નહિ તેની સભાળ રાખવી એમ કરવાથી અર્ધા કલાકમાં તે ઉપર માખણુ આવશે.

માખણુને લાંબો વખત સોજણું રાખવા માટે પાણીમાં સેડેજ નીમક નાખીને રાખવું. ગરમીના કિવસમાં ખાટું નહિ થાય તે માટે ઉપર ઝીણો બીનવેલો કટકો ઢાકીને પાણીનાં વાસણમાં માખણુનું વાસણ મુકી પેલાં ઝીણાં કપડાંના છેડા બીનાચલા રહે તેમ કરવું, અથવા ચીકણ ચુશે. નહિ તેવાં કામળમાં પડીકું બાધીને નીમક પીગળાવેલાં પાણીમાં પડીકું મુકી ઠંડકવાલી જગ્યામાં રાખવું.

માખણુનાં વાસણને ફરતી રેલી અથવા કાલસો મુકવો. આઈસમાં પછુ સોણું ને કઠણુ રહેશે.

માખણુને દાખડમાં ભરતી વખતે તળીઆમાં સફેદ સોણુ કામળ મુકી તે પર છુન્નિયું નીમક બારીક વાટીને પાંચમાં પછી માખણુ

ભરી ઉપરથી નીમક નાંખવું. ખારાસથી માખણ બગડતું નથી. મટાડીનાં વાસણમાં એ ભાગ ખાડ ને નીમક, સુરોખાર બધું મળીને એક આંસને સુમારે ભેળી એક રતલ માખણ પર નાખીને મીણતુ કાગળ તે પર ઢાંકી લાકડાંનું ઢાંકણ બંધ કરવું.

બગડેલું માખણ સુધારવા એક શેર દુધમાં માખણ મેળવી કાઢી પાતળુ ચામ ને પાણુ ધોળીને તેનું માખણ બનાવવું. દુધમાં ઘોષને પછી ઠંડાં પાણીએ ઘોવાથી પણ સુધરશે.

ચરબીની ભેળ પારખવા સફેદ કાગળ અથવા કપડાંની ખીંટરી વાળી તાપ આગળ કે મેચીસ પર ધરવાથી તેનો વીસડો વાસ આવશે. ચમચમાં લઇ ખત્તી પર પકડાથી તવાઇને ચરબી હશે તો અવાજ થઇ જાતા હોશે.

સોળાં માખણને તાવતી વખતે સહેજ પરચોટા આવી બેસી જશે, અને વાસ પણ સારો આવે છે. ચરબીવાલું માખણ ગરમ દુધની બાટલીમાં નાખીને ઠંડું પડવા આવે ને આઇસમાં સુકતાં તેનો એક ગોળો વળી જશે.

ખાદું માખણ ખાઇ નહિ શકાય તો ચુહલે તાવી થી કરવું. તેમાં પાંચિનો ટુકડો નાખ્યાથી ખરાબ વાસ તથા સ્વાદ યુક્તી હોશે.

માખણને કીમ જેવું નરમ કરવા એક વાસણને ગરમ પાણીમાં ઘોળીને પાણી કાઢી નાખી તેમાં માખણ નાખવાથી પોચું પડે તે ખાંડ વિગેરે કંઈથી ભેળી કીમને બદલે વાપરવું. ચુહલા પર સુકવું નહિ, તવાઈ જશે.

માખણ ધણામાંથી થોડું સરખું કાઢી લેવા બહુ સુતર અથવા દોરારનો કટકો પાણીમાં ભીનવી એ હાથે પકડી માખણમાં ઢાળીને બેધએ તેટલા મોટા નાના જુદા જુદા ધાટના કટકો કાપી લેવાશે. ફર વખત દોરો ઉચક્યા પછી પાછો પાણીમાં ઘોળવો. જરીને ગરમ કરી તે વડે કાઢવાથી પણ સુકાવું નથી, લાકડાંની સુવાળી પડી જાપરવી.

ચરબી.

૨૭૬-ચરબી ખાવાના તેમજ ખીજ ઉપયોગમાં આવે છે. માખણને બદલે કેટલીક ચીજો પકાવવામાં વપરાય છે, જેને માર્ગેરીન Margerine કહે છે.

ચરબી નીત્રી કરવા એક પાંચટ પાણી સાથ ચુહલે ધીમે અગાર પર રાખી મેલ કચરો આવે તે કાઢવા કરવું, પાણી સૂકાય ને ઉતારવી, પાણી વગર પણ અગાર પર ઘોષને તાવી શકાશે. ચરબી અણાજમાંથી પણ બને છે.

બટ્ટર.

૨૭૭-બટ્ટર માખણ બનાવતાં વધેલું પાણી Butter milk કહે છે તે પણ ધણા ઉપયોગમાં આવે છે.

દુધને દાડવાથી જે પાણી છુટું પડે તેને પણ એક જાતની ડાચ
Whey વડે કહે છે.

ડાચ બનાવવાની રીત. દહીં અર્ધો શેર દુધનું બાધિલુ હોય તેને ચમચા વડે મેળવી નાંખી તેમાં એક ખાલુ ભરીને પુકું પાણી રેડી માખણ બનાવવાના વાસણ બટર ચર્ન Butter-oham માં બધું ભેળી દાંકણ બધ કરી તેને ફેરવ્યા કરવું. પા એક કલાકને સુમારે તેની ઉપર માખણ તરી આવે તે ચમચા વડે કાઢી લઈ પાણું ફેરવવું, બાકી રહેલું માખણ ઉપર આવે તે કાઢવા પછી ડાચને ઝીણા કપડાં વડે માળી પીવામાં લેવી એને ઘૂરત પીવાથી ખાટી લાગતી નથી, લાંબો વખત રહેતાં વધુ ખતાણ પકડશે. સીક માણસોને પાવાથી શક્તિ તેમજ બધી રીતે ફાયદાકારક છે. રોજ તાજું દહીં બાધવું, તેની મેળવણી સારે ભેપલું માખણ લેવું.

ડાચ બનાવવાની લાકડાની રવી અથવા કોષ્ટળી જાતના લાકડાંના ચમચા કાંટા, વેળણ, સોટા વિગેરેમાંથી ચીકાસ ને વાસ કાઢવા યુનાનું અથવા વોશીમ સોડાનું પાણી બનાવી તેમાં થોડો વખત ઓળી રાખ્યા પછી ધોવા. પાણી સાથે બારીક રેતી ભેળી ધસવાથી પણ સાફ થશે.

કેક બીસકીટ વિગેરે.

૨૭૮-કેક લાંબા દિવસ રાખવું. પતરાના દાખડામાં અથવા ચપટ છુસવાલી બરણીમાં બધ કરી તેમાં સાથે એક તાજું સપરચન મુકવું. ચીમરાઇને સૂકુ દીસે તો બીજું બદલવું.

વાસી કેકને તાજું બનાવવા એક ચપટ દાંકણાવાળા દાખડામાં બધ કરી એક પાણીના વાસણમાં મુકી ચુઢલા પર દશેક મિનીટ સુધી ઉકળ્યા પછી તે કાઢી લેવું. પાણી દાખડામાં પેવસ નહિ થાય તેની સમાજ લેવી.

આખું કેક દાખડામાંથી કાઢવા જુન્યા પછી ગરમ દાખડાને ઠંડા પાણીમાં બીનવેલા કપડા પર એક બે મિનિટ મુકવાથી તળીઆમાંનું છુટું પડશે, પછી દાખડાને ફરતી અદર છરી ફેરવ્યાથી કેક અલગ થઈ સહેલાઈથી આખું નીકળી આવશે. બરોબર જુન્યલું તપાસવા માટે છરી વચમાં ભોકવાથી કાચુ હશે તો તેને વળગી જશે ને જુન્યલું છરીને વળગશે નહિ. દાખડા સાફ કરવા એખાનો આટો વાપરવો.

ગરમ કેક કાપણું હોય તો છરીને ગરમ પાણીમાં ઓળાને કાપવાથી ચુંથાશે નહિ તેમજ છરીને પણ વળગતું નથી.

કેક મીઠાઈ ગરમીના દિવસમાં બનાવતી વખતે આટાને વેલણે વણવાને બદલે સિંજી બાટલીમાં આપસ અથવા ઠંડું પાણી ભરી મુચ મારી તે વણવા માટે વાપરવી જેમાંની ઠંડકથી કેક પેચી હલકી ને સારી થશે.

બીસદીઠ વાસીને પાછી ભટ્ટીમાં મરમ કરવાથી તાજી થશે. કાંઈથી કંકડી ચીજ બીસદીઠ, પટેલાના વેફર વિગેરે કામળની કાઠળીમાં વીટાળીને રાખેલાં નરમ થતા નથી. લાંબા વખત કંકડાં રહે છે.

પુડીંગ આપુ કાઢવા માટે દીસના તળીઆમાં માખણ લગાડવું અથવા પાતળું ખાંડનું પડ કરવું, પછી તેમાં રેડીને ભુજી કંકડ પડે એટલે ચુથાયા વગર આપુ નીકળશે.

કેક તેમજ ખાંડની મીઠાઈ મેરીગસ વિગેરે બનાવતી વખતે ઘોઝામ પાઉડર થોડો ભેળવાથી ખીલીને ઢલકાં થાય છે, તેમજ મીઠાઈ કંકણ રહી જલદીથી ભાંગી કે વેરાઈ જતી નથી.

કેકને છુટવા માટે લાકડાના ગોળ માથાવાલા ફોટાને બદલે ઇડનિ કંક ચઢાવ્યા પછી આપસકીમ બનાવવાના સ આમાં નાખી ધીરે ધીરે ફેરવ્યાથી પણ સારી રીતે છુટાઈને ખીલે છે.

પ્રકરણ ૩૨.

મેવો તથા ભમ, જેલી વિગેરે.

૨૭૯—મુકો મેવો કાંઈથી જાતનો ખાધા આમમય તે પરનો કચરો કાઢવો અથવા પાણીમાં થોડો વખત ઘોળી રાખવાથી સાફ થશે, તેમજ નરમ થઈ તાજીની માફક સ્વાદ લાગે છે.

દ્રાક્ષ મુકીના ઠળીઆ કાઢવા કુટમા ભુવો.

બદામ છોલીને કાપવી, ઝરીને અવારનવાર પાણીમાં ઘોળ્યાથી તેને વળગતી નથી ને સહેલાઈથી કપાશે.

બદામની બીજમાંથી તેલ કાઢવા પછી વધેલો છુંછો ઢારને ખવાડવા માટે સારો છે. પીચના ઠળીઆમાં પણ બદામ જેવી બીજ હોય છે.

અખરોટને છોલી કાટલામાંથી કાઢીને ઠંડાં પાણીમાં બીનવ્યાથી ઝાલ જલદી નીકળશે. એમાંથી પણ તેલ બને છે.

મેવાનાં કાટલાં બાળવાના ઉપયોગમાં લેવાં.

એલચી, ભમફળ, કેસર, કસ્તુરી, અંબર.

એલચી સોજી જાતની બારીક દાણાવાલી હોય છે. લવ મ સાથે મેળીને રાખવાથી લાંબા વખત સોજી રહેશે.

મગ્ની અથવા છુજેલી ઝાલ સાથની નાની તેમજ મોટી લંબાની જોને નર એલચી કહે છે તે સર્વે દવાના વપરાશમાં આવે છે.

સોજાં જાયફળ પારખવાં ટાંચણી બોકવાથી ચીકણ નીકળશે. ખરાબ સુકા જાયફળમાંથી ચીકણ નીકળવા વગર ટાંચણી સુકી રહે છે.

વજનમાં ભારી હોય તો સારાં કેહવાય, તેમજ અદરથી સફેદ હોવા બોધાયે. કાટલાં સાથ જાયફળ લાખો વખત વેર સોજા રહેશે જ ગલી જાયફળનો ખાટ લખાઓ ને સોજા જાતના ધણુખરાં ગ્રાળ હોય

જાવંત્રી કાટલાં સાથના જાયફળને વજાલેલી પાતળી છાલને કહે છે, જે ઘોરાકીમાં સ્વાદ ને ખુશ્બો આપવા વપરાય છે સ્વાદમાં તીખી હોય છે અને દવાના ગિપયોગમાં પણ આવે છે

કેસર સોજાજીનો રંગ લાલ પીળો બેળ દીશે છે ને વાસમાં સારી હોય છે.

ખરી કેસર મધકના તેજા Sulphuric acid માં નાખવાથી પહેલા કાળી થઇ ને પછી લાલ રંગ પકડશે.

ખનાવટી કેસર પહેલાં કાળી થઇ પછી લીલી થઇ જાય છે કેસર ઘોરાકી, મીઠાઇ ને દવાના તેમજ કપડા રંગવાના ગિપયોગમાં આવે છે, સ્વાદમાં કડવી છતાં તીખી લાગે છે

કસ્તૂરી હરણની ફુટીની બાલુમાંથી નીકળતી ચીજ રાઇ જેવા ઝીણાદાણા કાળારંગના હોય છે, તે દારૂ અત્તર વિગેરેમાં ખુશ્બો આપવામાં વપરાય છે. દવામાં ગિપયોગની છે. ધણુ નખળા માણસને શરીરમાં ટાકત ને ગરમી આપવા સાફ તેના ચાર પાંચ દાણા દારૂ માં દવામાં મેળવીને જરૂરની વખતે આપે છે

જુની કસ્તૂરી સારી કહેવાય, પણ બગડેલી હોય તે ખરાબર પારખવી.

અબર, વહેલ માછલીમાંથી નીકળતો પદાર્થ દરીઆની સપાટી પરથી તરતો મળે છે, અત્તરોને ખુશ્બો આપવા માટે તેમજ દવામાં વપરાતી ચીજ સહેજ પીળા જુરા રંગની માંઠીઆ જેવી હોય છે, એ પણ કસ્તૂરી સાથ નખળા માણસને આપે છે.

મુરંબો, જામ, જેલી વિગેરે.

૨૮૦-મુરંબો કાઢખી જાતના ફળનો બનાવતી વખતે તેમાંના ખટાસ કાઢવા યુનો અથવા સોડા બાઇકાર્બો નાખવા, સેફેજ માખણ નાખવાથી પણ ખટાસ કમતી થઇ ખાંડ જોછી ખપશે. હંમેશાં ચાસવાલા ઘટ શીરામાં રાખેલો મુરંબો લાખો વખત રહે છે

શીરાને ઘટ સાકર માફક બધાંતો અટકાવવા માટે એક ચમચી ગ્લીસરીન બેળવુ.

જામ જેલીની શીશીઓ કે ટીનમાં કાઢખી જાતનો ખરાબ વાસ કાઢા તમાકુ વિગેરેનો કાઢવા માટે ઘાઇને બામની મટોડી આપો

કિવસ તેમાં ભરી રાખી પાછુ ધોવાથી અને એવો વાસ હશે તે નીકળી જશે.

અમં જોડીની યીશી ચા દીન બીનાશવાલી જગ્યા અથવા સરદીવાલી ભીતને લગાડીને મુકવાથી બગડી જશે. અધારી બધે જગ્યામાં રાખવા.

અમંનાં દીન અથવા રીશીઓ પેક કરવા આગમય તેપર થોડી ખાંડનુ પડ કરવુ અથવા ઝીણા કામળને ઘ્રેંડી કે ઇડાની સફેદી લગાડી ઢાંકવાથી જલદી બગડશે નહિં.

અંદરથી કાળા કે ખરાબ ચયલાં દીનમાંની ચીજ ખાધાથી નુકસાન થશે.

ઢાંકણુ ચપટાયલાં ખોલવા માટે ધીરથી ઉપર થોડવુ ચા ખળખળતુ પાણી રેડવાથી થોડે વખતે પેચ ફેરવ્યાથી ઉધડશે, પેચમાં સહેજ માખણુ ચા ચરખી લગાડવાથી સહેલાઇથી આંટા ઉધાડ ઢાંક કરતી વખતે ફેરે છે.

જોડી ઘટ અધાવા માટે લીધુ, સરકે ચા થોડોક ગાજરનો રસ ભેળવાથી કોષખી જાતની કુટની જોડી બધાશે.

જોડી ગાળવાના એક તૈયાર આવે છે તેમાં ગાળી ચકામ અથવા તો એક ખુરસીને બિંધી વાળી ટેબલ ઉપર ગોઠવવાથી આરે પગે ઉપર આવે તેને મથાળે જાડાં કપડાના ચાર છેડા બાધી દેવા, નીચેની એઠકવાળી જગાપર વાસણુ મુકીને જોડી કપડામાં રેડી દેવી, એ રીતે બીજા માણસની મદદ વગર જોડી ગાળી ચકામ છે અથવા બીડી તપેલીને માપથી સહેજ થોડુ ગોળ કપડુ લઇ તેનો ઘેરો સીવી દોરી પોષ્ટને થોડાંપર ગોળ ફરતુ બાધી દઇ વચમાંથી સહેજ ધીલુ રાખી તેમાં કપડાણુ ગાળવાની ચીજ રેડવાથી બીજાને હાથે કપડુ પકડવુ પડશે નહિ. જોડી એક અથવા ગાળવાના કપડા સાથુએ ધોવાથી પાછાં વાપરતી વખતે તેમાં સાથુનો વાસ આવશે, ખળખળતા પાણી એજ ધોવાં.

જોડીની નકરશી ચુંથાયા વગર કાઢેલી શોભે છે, ગોલમાં સહેજ પાણી રેડી બધી બાણુ બીનાયને તે કાઢી નાખી તેમાં જોડી રેડવાથી વળગી જશે નહિ. કાઢતી વખતે સરખુ નીકળી આવશે. પાતલી સફેદી ગોલને ફરતી લગાડવાથી પણ વળગી જતુ નથી. ખળખળતાં પાણીમાં એકુ ઝિન્ક ગોલ બોળી કાઢવું ચા તો ચરમ પાણીમાં કટકો બોળી તે ગોલને ફરતો વી ઢાળવાથી સહેજ તવાઈને બીજા વાસણમાં ઉધુ કરવાથી આપું નીકળે છે.

આપસફીમ, પ્રુદીય, બ્લમિસ વિગેરે પણ એ રીતે ગોલમાંથી આપું કાઢી ચકામ છે.

દારૂ તથા બીજી પીવાની ચીજો.

૨૮૧-દારૂ લાંબો વખત રાખવા માટે બાટલીઓ આડી પાડી ને રાખ્યાથી જુઓ બીનાયલા રહી તેમા હવા જશે નહિ. ઉપર સીસુ અથવા લાખ દાખવી, જુએ નરમ પડી ગયેલો લાગે તો બીજો કદજી બદલવો. સરદી ને બીણાસવાલી જગ્યામા તેમજ બીજી રત્રોમ વાસવાલી ચીજો સાથે મુકવાથી દારૂ ઉતરી જશે નવી બાટલી બોલીને વાપરવા આગમ્ય હલાવવી, કારણકે સ્પીરીટ હમેશા ઉપર રહે છે.

ધણો જુનો કાપળી દારૂ ઉઘો કહેવાય ને સ્વાદમા પણ નરમ થાય છે. કેટલીક વખત સીક ને નખળાં માણસને આપવાથી ટાકાત આપે છે જુના જેવો સ્વાદ આપવા કાપકમા કડવા નારંગી તેમાં કાપીને નાખે છે.

દારૂ ધણી જાતના દ્રાક્ષમાથી બને છે, જેવા કે ચમ્પીન, વાઇન, મદિરા, હોક, કહેરેટ તથા સોન ઝંડી વિગેરે.

લીકરડી જવ તેમજ બીજા અણુજમાથી કાઢેલા કસમાથી બને છે.

રમ ગોળ તથા શેરડીમાથી ખાડ બનાવતી વખતે જે કાળા રંગનો પ્રવાહી નીકળે તેમાથી બનાવે છે.

બીર, પોટર, સ્ટાઉટ વિગેરે હોપ્સ તથા જવમાથી જુદી જુદી રીતે બનેલો છે. ખાટો લાગે તે બગડેલો કહેવાય સોડા બાઇ-કાર્બ, કાળુ માછલીનાં કોટલાની બારીક વાટેલી જુકી અથવા કોલ-સાનો દુકડો નાખવાથી મુધરે છે બીરના પીપમા જુજેલા જવ Malt ખોખરા કરી ટાંગી રાખ્યાથી લાંબો વખત મુધી બગડતો નથી.

આદુ જીજરની જુકી, દ્રાક્ષ ઉકાળેલું પાણી અથવા સોનળ ચાકનો થોડોક જુકો કદ પણ બેજમાથી ખાટો બીર મુધરશે.

લીકર અથવા મીઠો દારૂ જાત જાતનો આવે છે એ ખોરાક હજમ કરવા ખાધા પછી પીવાય છે એ ધરમાં બનાવવા માટે સોનળ ગ્રાન્ડીની એક પાઇટમા થોડી સત્રા અથવા મોસબીની મુકી ઝાલ, કીરમજ તથા એલમીના પાચ સાત દાણા, તજનો નાનો દુકડો, સર્વે બેળા પંદર દિવસ રાખ્યા પછી જુખ હલાવીને ગાળી કાઢી બાટલીમા ભરવું. પેપરમીન્ટ બેળેલો લીકર ખાધા પછી લીધેલો કામદાઝરક છે, કડવી જાતના દારૂ Bitters પણ જુખ લગાડવા પાય છે.

વાઇન ધણી જાતના આવે છે. જુનાનો રંગ નવા કરતા ખુલ્લો હોય છે, લાંબો વખત રાખવા બાટલીઓ ચપટ બંધ કરી સીસુ પોષ બાકસના તળીઆમા કોલસાની જુકી પાથરી, બાટલીઓ

મુકી, બાકસ એક વરસ સુધી બંધ કરી રાખવાથી તેમાં નરમાસ આવે. આ વરસના જુના વાઇન જેવા સ્વાદ થશે.

નરમાસ લાવવા કેટલીક વખત ખેલેલી બાટલીમાં થોડીક ખડી સાકર નાખે છે અથવા તો પીતી વખતે થોડીક ભેળવી. આડે જુલાબ વિગેરે બંધ કરવા એ પાવાથી ફામદો કરે છે તેમજ નખળાને ટાકાત આપનારો છે.

વાઇનમાં ભેળવુગર એક લેડ (Sugar of lead) જેવી ચીજ પારખવા હડતાળના અકાના થોડા ટીપા નાંખવાથી કળો રમ થશે.

રંગ આપવા સાડે બાળેલી ખાંડ પશુ વપરાય છે, તે પારખવા માટે રપજને બોળી સોળ પાણીમાં મુકવાથી તુરત લાલ થશે. રંગ વગરનો હશે તો પાણીનો રંગ જલદી બદલાતો નથી.

ખગડતો અટકાવવા પીપમાં કાલસાનો ટુકડો નાંખવાથી ખાટો વાસ પશુ આવશે નહીં. ખગડેલો વાઇન થોડા કિવસ તડકામાં મુકવાથી ખાટો થઇ સરકા તરીકે પશુ વપરાશે.

વાઇન ઠંડો કરવા ફ્રિજનલને પાણીમાં ભીનવી બાટલી વિટાળવી.

વાઇનનું વજન પાણી કરતા ભારી છે તે જોવા માટે પાણીનાં ઉડાં વાસણમાં વાઇનની બાટલી મોઢા સુધી ડુબે તેમ મુકવાથી વાઇન બહાર નીકળવા માડશે ને પાણી બાટલીમાં ભરાશે.

સાઇડર દાડ સ્પરચનના રસમાંથી બનેલો છે, તેમાં થોડીક ખીસ-મથ નામની દવાની છુકી ભેળવાથી ખગડતો નથી.

ગ્રેન્ડી સોબ્બો વાઇનમાંથી ખેચેલી રપીરીટ છે.

હલકો ગ્રેન્ડી પટેટા, અણુજ વિગેરે વસ્તુમાંથી બને છે.

ગ્રેન્ડીમાં વીલાયતી આળુ Prunes, અથવા કાળી કે લાલ મોટી દાઢ સાફ કરીને ભેળી રાખવાથી તેનો કસ ઝોગળી સ્વાદ સારો થશે.

ચેરી ગ્રેન્ડી સાડે એક સરખા વજનની બને ચીજો ભેળી ત્રણ ચાર કિવસ રાખીને માળી લઇ બાટલીમાં ભરવો.

સોબ્બો ગ્રેન્ડી એક પાઈટમાં ઝોરજ તથા ગ્રાસખીની તાજ તથા મુકી જાલ પા પા રતલ ભેળી રાખી દસ કિવસ વેર સહેજ હલાવ્યા કરી ને પછી કપડામાં નાખી ખુબ ઝોળી જાલનો કસ નીચવી લઇ તેમાં બે ઝોંસ સાકર ભેળવી, લીકરને મળતો સ્વાદ લાગશે.

અંગ્રીન દારૂની બાટલી ઝંધાડવા પછી તુરત બધી વાપરવી નહિ હોય તો તે માટે કાંક સાથના જુવ આવે છે તે પાવાથી બપ પડતો ઉંઘાડી તેમાંથી વપરાશે મરમીથી તેમજ લાંબા વખત રાખતાં ખાટો થઇ જશે, પાણીનાં વાસણમાં બાટલી રાખવી.

મહુડાનો શરબત ભેળેલો દાડ બનાવવાની રીત.

મહુડામાં ગ્રાસખીની સોબ્બો મુકી જાલ થોડા કિવસ ભીનવી રાખી તેમાં સોબ્બો ગુલાબનું ખડી સાકર સાથે બનાવેલું શરબત ભેળી

કપડાએ સર્વે માળી ખાટલીઓ ભરવી લાંબી વખત રહેતાં સ્વાદમાં નરમ ને સારો થશે. થોડી કરતુરીથી લાલ રંગ આવશે.

કાળી દાક્ષિના ઠળીઆ કાઢી ને મહુડામાં બીનવી રાખી નરમ થાય ને ખાટલી હલાવી માળીને વાપરવો.

સ્પીરીટ, દારૂનો અક (આલકોહોલ) વિગેરે દારૂમાં મણાય છે સોજો દારૂનો અક પાણી સાથે ભેળવાથી તે નીતર્યો રહેશે, હલકો હશે તો પાણી મહુડુ થશે.

દારૂ માળવા મળણીમાં કપડુ મુકવુ અથવા સોજુ રીલ્ટર પેપર પરને ખાટનુ મળણીને માપનુ બનાવી તેમાં મુકવા પછી રેડવુ કે કચરો છુટો પડશે.

દારૂ કોષળી જાતનો ખાટલીમાંથી ડીકેન્ટરમાં રેડતી વખતે તેમાં જો કચરો માત્રમ પડે તો ખાટલીની નજદીક મીણખત્તી સળમાંથી મુકવાથી તેમાં પડતો દોશ કે તુરત બીજે હાથે નાનુ ગ્લાસ ખાટલીનાં ચોઢાં આમળ પકડી તેમાં કચરાવાણુ રેડી લઇ માળીને ભરવું.

દારૂ અથવા સ્પીરીટને ગરમ કરવી હોય તો ધાતુના વાસ-જીમાં રેડી તેની ગિપર મેચીસ લગાડ્યાથી સળગી જીડી સહેજ ગરમ થાય કે તુરત બળતું જીળવી નાખવુ, નહિ તો બધી બળી જશે. વધુ ગરમ જોઈએ તો જોક બળખળતા પાણીના વાસજીમાં તે દારૂવાણુ વાસજી મુકવાથી પણ ગરમ થશે.

ખીર, વાઇન અથવા સરકાવાલાં વાસજો અથવા પીપમાંથી ખટાશ કાઢવા ચુનાના પાણીએ ઘિવુ અથવા કળી ચુનો ફરતો છાંટી ને થોડો વખત રાખવાથી ખટાશ ચુશી છે ને સોજા પાણી વડે ઘિાઇ નાખવુ, કોલસાની ગરમ રાખ નાખવાથી પણ સાફ થશે.

રેટર-ગુલાબ વેનીલા મધ તથા મીઠાઇ આઇસક્રીમમાં નાખવાના રંગો.

ગુલાબ દારૂની નજદીકમાં મુકવાથી ઉતરી જાય છે અને સ્વાદ તથા વાસ રહેતો નથી તડકે મુકવાથી સુધરે છે.

વેનીલાની લાકડીઓ પાતળા સીમ જેવી આવે છે. જેને ગ્રેન્ડી અથવા સોજા સ્પીરીટમાં ખારીક ટુકડા કરી ચીરીને જોક મહીનો બીનવી રાખી કસ ઝોમળી ઘેરે. રંગ દોશ કે માળીને શીશીમાં ભરી રાખવો. આખી લાકડીઓ પણ દુધને ઉકળતી વખતે અંદર નાખવાથી તેનો ખવાસ આવશે, પાછી કાઢી ઘિાઇને રાખી બીજી વખત પણ વાપરી શકાય છે.

મધ થોખખુ ને નીતયુ હોવુ જોઈએ. મદલામાં સાકરની ભેળ હોય છે. નીતયુ મધ પાણીમાં નાખવાથી નીચે ઠરી જશે. જોક ખાટલી મધ વજનમાં સુમારે ચાર રતલ થશે.

ખનાવટી મધ ખાડ ગુલકોઝ ને કાંજ (સ્ટ્રાચ) ભેળવાથી ખનશે, અથવા ખાડના શીરામાં ફટકડી ને ક્રીમ ઝોફ ટાટર ભેળવાથી થાય છે.

૨૮૩-મીઠાઇના રંગ લાલ માટે ખીટક્ટને લુંછ વરમ થાય કે કાતરીઓ કાપી મુકવાથી તેમાંના લાલ રસ પોતીકા મેળે મળીને એકઠો થાય કે શીશીમાં ભરી રાખવો ખીટ મીઠા ઢોવાથી ખાડની અગત પડશે નહિ.

કીરમજને થોડો વખત ટ્રેન્ડી અથવા સ્પીરીટમાં બીનવી રમ જોમળ્યા પછી તેમાં થોડી ખાડ ભેળવાથી લાલ રંગ બનશે, ખીજી રીત માટે “વીવીધ વાણી” નામની પકવાન પાંચીમાંથી મળશે.

કીરમજ સોજીનેા રંગ જાંજુડો ને કામરચીત્રો જેવો હોય છે.

લીલો રંગ એક જાતની ભાજી સ્પીનેક (Spinach) ને પાણીમાં ચુકલા ઉપર ખાશીને થટ લાગે કે કપડાંમાંથી માળી કાઢી ઠંડા પાણીનાં વાસણમાં મુકી ઠંડી પડવા પછી તેમાં થોડી ખાડ ભેળી વાપરવી.

પ્રકરણ ૩૪.

પાણી તથા આઈસ સંબંધી.

૨૮૪-પાણીની સંભાળ હંમેશાં લેવી, પીવા સાર પહેલાં ચુકલે એસ પાડી ઠંડુ થાય ને વાપરવું, જેથી તેમાં કોઇ પણ જાતના જંતુઓ હશે તેનો નાશ થશે. કપડાં અથવા શીશર Filter વડે માળવાથી વધુ સ્વચ્છ થાય છે.

જસતના વાસણુ થા બાલકીમાં પીવાનું પાણી રાખેલું સાર નથી, તે ધાતુનો કેટલીક વખત તેમાં સવાદ જોમળે છે. માટી તેજજ કાચ કોડીનાં વાસણુમાં હંમેશા રાખવું.

પાણી મેલું પારખવા સાર તેમાં પરમેંગનેટ ઓફ પોટેશ Permanganate of Potash ખીજા પાણીમાં પીમળાવી પાણીમાં રહેવાથી લુરો મેલો રમ પકડે તો ખરાબ જાયવું, પણ જો એક ક્યાક સુધી નીતર્વા રમતું રહે તો સોલું કહેવાય, ઉપલું પાણી પીવામાં વાપરવું નહિ.

પાણી મેલું ને કચરા સાચવું સાર કરવા સહેજ ફટકડી નાખી એક કિવસ રાખવાથી મેલ નીચે ઠરી જાય કે પછી માળીને વાપરવું. એક મેલનમાં બે ગ્રેન લેવી. નીમક નાંખવાથી પણ કચરો નીચે ઠરી જશે.

વરસાદનું ઝીલેલું પાણી હંમેશા હલકું ને ચોડખું હોય છે. જે ડીસ્ટીલ્ડ વોટર Distilled water તરીકે પણ વાપરી શકાય.

ખુલ્લા જોગાનમાં એક વાસણુ પર ઝીલું કપડું બાંધી તેમાં વરસાદનું પાણી ઝીલવું જેથી તેમાં કંઈપી કચરો હશે તે મળાઈને

ચોકળું પાણી એકદુરં યાવ તેને કાચના યુગ્મની બાટલીઓમાં ભરી રાખવાથી ઘણાં લાંબાં વખત સુધી ખરાબ થતું નથી અને વપરાય તેવું રહે છે. છાપડાં પરનું અથવા નેવમાંથી પડતું વરસાદનું પાણી લેવું નહિ.

નદીનું મેલું પાણી નીતર્યું કરવા માટે એક મોટા ચમચો ભરીને ફટકડી નાખવાથી મોટા જથ્થામાં પાણી સાફ થશે અને તેમાંના જીવજોત્તુઓ પશુ મરી જાય છે, ઘણું ખર્ચ નદીનું પાણી ચોકળું ઠાવું નથી.

લોખંડની ટાંકીઓમાંનું પાણી કાલસાનો ટુકડો અથવા ટકણખાર Borax ના ચાકનો કકડો નાખ્યાથી સાંજુ રહેશે અને જીવજોત્તુઓ તેમાં હશે તે પશુ મરી જશે.

પાણી ભારી અને હલકાં વિષે.

ભારી પાણી કુમરના ઝરાઓમાંથી આવે છે તે Hard Water કહેવાય છે જમીનમાં સમાયેલું નીમક, લોખંડ ના બીજા પદાર્થો કદાચ પશુ તેમાં ભેળાયેલું હોવાથી તે પાણી ભારી થાય છે ટકણખાર નાખ્યાથી હલકું થશે, એક મુઠ્ઠીભર દસ જેલન પાણીમાં સુમારે નાંખવું.

હલકાં પાણી જમીનમાંના તથા દરીઆના નજીકના કુવાઓના Soft Water કહેવાય જે પીવામાં પણ હલકાં છે. કોઈ કુવા દરીઆની ધણા પાસે હોવાથી તેનાં પાણી ખારા લાગે છે.

હલકાં પાણી સાથે સાંજુ મેળવીને શીશીમાં રેડી હલાવ્યાથી તેમાં શીશુ આવશે ભારી પાણીમાં તેમ કરવાથી છુટું પડી દહિ માફક છુટા દીશે છે.

દરીઆનું પાણી પણ ભારી કહેવાય, એ ધરધટું ઉપયોગમાં લેવાય, એમાં નાહ્યાથી સ્કીન હલકું લાગે છે, ચામડી માટે સાફ છે.

એક જાતનાં પાણીને પારખવા સાફ સોજો સફેદ સાંજુ વરસાદના પાણીમાં પીગળાવી તે પૈલા તપાસ કરવાવાળા પાણીમાં રેડવાથી નીતર્યું રહે તે હલકું પાણી અને બહુ ગદલો રંગ પડે તે ભારી પાણી જણવું. દારૂનો અર્ક Alcohol માં સાંજુ મોડો પીગળાવી એ ચાર ટીપા પાણીમાં નાખ્યાથી દુધ જેવું થાય તે ભારી અને નીતર્યું રહે તે હલકું પાણી કહેવાય.

ભારી પાણીએ સાંજુ કે ચીકણ જલદી શીટશે નહિ, એને નરમ કરવા સાફ ગરમ કરતી વખતે તેમાં મોટીક રાખ, ઓટમીલ અથવા નાંબુ કાચળામાં બાધીને નાખવું.

અમથું ગરમ કરી ઠંડું પડે ને મોડો સોડા ખાર નાંખ્યાથી હલકું થશે. એ પાણી સાથે વાપરવાના સાંજુ માટે પાછલ ટોપ્સિટમાં જુલો.

પાણી આતસ ઉપર મુકવા વગર ગરમ કરવું હોય તો એક પતરાનાં વાસણમાં ભરીને બીજા મોટા વાસણમાં ગોઠવી એકની વચ-માંની ખાલી જગ્યામાં ચુનો નાંખી તે ઉપર બીજું થોડું પાણી ઝાંટ વાથી ચુનો ગરમ થઇ તેની ગરમીએ પેલા પતરાનાં વાસણમાંનું પાણી પણ કકડા પડતું ગરમ થશે.

પાણીમાં લાકડાંનો કુમાડો કુખર ગરમ કરતી વખતે જતો અટકાવવા મેચીસની સળગાવવાની સળીઓ ઉપરના મુઝાં તોડી કાઢી નાખી સળીઓ પાણીમાં નાખવાથી કુમાડો કુખર વિગેરે તે એવી લેજાં જેથી પાણીમાં વાસ આવશે નહિ.

પાણીમાં લોખંડનો લાગ હોય તો એક જેલન પાણીમાં એક મોટો ચમચો ભરી સોડા ખાર Washing soda નાખી ચાર પાંચ દિવસે નીચે ઠરેલું રહેવા દઇ નીતવું પાણી ગાળી લેવું.

પાણી ગાળવાની ફીલ્ટર કરવાની રીતો.

ફીલ્ટરના કોલસાને થોડે દિવસે બીજા વાસણમાં મુકી અગાર ઉપર શેકવાથી તેમાંનો કચરો નીકળી સોજાએ થશે થોડે વખતે બીજા નવા કોલસા લેવા.

ફીલ્ટર કરવાના કાગળો Filter Paper આવે છે તેને એક ગળણીમાં ગોળ પાટના કાપી તે ઉપર મુકીને પછી ગાળવું.

બ્લેડી ગ પેપર તફાન નવાં ને સોજાથી પણ પાણી ફીલ્ટર થશે.

એક મોટાડીના મોટા કુડાના તળીઆમાં કાણુ પાડી તેમાં ૨૫ જનો ટુકડો ખોસી બધ કરવું પછી તેની ઉપર ખારીક કોલસાની ભુકીતું એક ઇંચ જેટલું પડ નાંખી છેલ્લે રેતી અથવા ઝીણા પથરા ઉપર પાંચરીને તેમાં પાણી નાંખી રાખ્યાથી બધા પડમાંથી ગળાઇને તફાન નીતવું પાણી કુડાના તળીઆમાંથી બહાર નીકળશે. મમે તેવું મેલું ને મદલું પાણી એ રીતે સાફ થશે.

શેમોઆ લેધરને સોડા ખારનાં પાણીમાં ઘીંધને ગાળવા વાપરવું.

નળમાં પાણી ઠંડીથી બંધાઇ ગયલું હોય તો તેને પીગ-ળાવવા પાઇપ ઉપર ખળખળતું પાણી કોટલીની ધારે રેડવું, યા તો ગરમ પાણીમાં કપડું ઘોળાને તે ઉપર વીંટાળવું, અથવા તો ન્યુસ-પેપરનું બડું ગોળ બાંધ કરી તેને સળગાવી પાણીની નળીઓ પર ફેરવ્યાથી બંધાયલું પીગળી જશે.

પાણીમાં હાઇડ્રોજન Hydrogen તથા ઓક્સીજન Oxygen નામની મેસો વધતાં ઓછાં પ્રમાણમાં હોય છે. એ બંને જતની મેસનાં તત્ત્વો સાથે બીજા જતની મેસોની પણ આગલ આપેલી સમજ પરથી માલમ પડશે કે માણસો પ્રાણીઓ, ખેરાકી, ગાડપાન, હવા પાણી અને બીજા બધી જતના કુદરતી પદાર્થોમાં એ સંધળી મેસો જોવાયથી હોવાથી તે સર્વે જુદાં જુદાં પરિણામ ઊત્પન્ન કરે છે.

આપ્તસ લાંબો વખત રાખવું.

પીગળતું અટકાવવા જમીનમાં દાટવું અથવા વહેર સાથે દાખીને તાપટ બાંધી રાખવું, ધોધને બાંધી ટરફીસ તુલા અથવા ફ્લેનલમાં દાખીને વીટાળી રાખ્યાથી જલદી પીગળશે નહિ, વાસણમાં ધોધને મુક્યા પછી પીછાના ટકાઓ ઉપર ઢાંકી રાખવો. મટાડીના વાસણ પર ફ્લેનલનો ટુકડો ઢીલો બાંધી તેમાં આપ્તસ અંદર અતરમ રહે તેમ મુકી લાકડાનું ઢાંકણ ઢાંકવું.

થર્મોસ Thermos નામની બનાવટની નાની મોટી બાટલીઓ આવે છે જેમાં આપ્તસના ટુકડા ધોધને ભરી રાખ્યાથી ધણી કલાકો સુધી પીગળી જતું નથી, થર્મોના દિવસો તેમજ લાખી મુસાફરી અથવા સીકનેસની વખતે એ બાટલીઓ ધણી ઉપયોગી થઈ પડે છે. એમાં ધણી થર્મ પીવા માટેની ચીજો ચાહ, પાણી, દુધ વિગેરે ભરી રાખેલું પણ ઠંડું પડતું નથી.

એ બાટલીમાંથી ઠંડી ચીજ કાઢવા પછી તુરત ધણી થર્મ રેડ્યુ હોય અથવા થર્મ પછી ઠંડું બન્યું હોય તો તેની અંદરની કાચના જેવી બનાવટ તુરત બાગીને ચુરો થઈ જશે કેટલીક વખત હવામાં ધણી થર્મોના સળંગે પણ ખોલની વખતે અથવા જમીન પર પડ્યાથી થર્મોસ બાગી ભય છે.

આપ્તસ જસતની પેટીઓમાં લાંબો વખત રહેશે, પેટીમાં કાપળી ભતની વાસવાથી ચીજો જેવીકે માછલી, ચીઝ, કદિા, કેળા વિગેરે મુક્યાથી તેનો વાસ અંદર પેવસ થાય તે મુકની નહિ. સાથુનાં પાણીએ પણ આગ્રી ધોવી નહિ, અમથુ પાણી વાપરવું.

આઈસ પર ઠંડું કરવા માટે વાસણની નીચે નાની રબરની રીમ ભમના ભરે પરથી નીકળેલી મુકવાથી વાસણ સરી કે ઉથલાઈ જતું નથી. આપ્તસમાં નીમક ભેળ્યાથી આપ્તસક્રીમ વિગેરે થઈ જલદી બધાશે, ખારીક આપ્તસનો જુદો ત્રણ ભાગ ને નીમક કાળું એક ભાગને સુમારે લેવાથી જલદી પીગળતું નથી.

આપ્તસની માફક ઠંડકે આપવા પાણી સાથે વેલાતી મીઠું સોડા સલ્ફસ Soda Sulphur કે મેગનસ સલ્ફસ Magnesium Sulphur પીગળાવ્યાથી ઠંડું થશે, અથવા એમોનીઆ નાઈટ્રેટ ને સોડા આપ્તસને બને સરખાં વજનનું પાણીમાં ભેળવું.

આઈસ તુરત નહિ મળે તો ઠંડકે આપવા માટે દુધમાં મોડીકે રબીરીટ Methylated spirit ભેળી વાપરવી, થોડો વખતવેર ઠંડું રહેશે.

આઈસની લાદીનું વજન કાઢવું. લખાઈને પડોળાઈએ મુકી પાણુ તેની ઉપરથી ચુસ્યા પછી જે રકમ આવે તેને ત્રીસી ભાંજવાથી માલમ પડશે.

પ્રકરણ ૩૫.

ઝોરાકીમાં સમાયલા પુષ્ટીકારક તત્વો તથા ઝોરાકને સંભાળથી રાખવાની રીતો.

ઝોખા, ધઉ, દાળ તથા બીજી જાતનો અનાજ, પટેટા, સકરકંદ, પાઉ, ચેસ્ટનટ, અને બધી જાતનો ઘેવો, એ સર્વે ચીજો સરીરને મર-મી ને કોવત આપનારી છે, એમા સ્ટાર્ચ Starch એટલે કાંજીના ઘેવો ચીકણદાર પદાર્થ સમાયલો હોવાથી તે ખાધાથી સરીરમા ચરબી વધે છે. ઝોખાના આટામા નાઇટ્રોજન વધુ પ્રમાણમા હોય છે. તેમજ કેટલીક જાતના અનાજોમાં પાણી, તેલ, યુદર તથા ખાંડના ભાગો આવે છે.

બાલી Barley માં ફાઇટ વધુ હોય છે તેમજ ખાંડ, આલ્મુમન, પાણી ચરબી વિગેરે વધતા ઓછા પ્રમાણમાં સમાયલું છે.

તરકારી કેટલીક જાતની લોહીનો વધારો કરવા તથા ફરવામાં મદદ કરે છે, જેવી કે કાદા, ઝોલીવ, ભાજી, એસપેરેગસ, વિગેરે.

પટેટામાં ચરબી, આલ્મુમન, પાણી, ખાંડ વિગેરેનાં તત્વો છે. ઝોજા, મરચી, વટાણા, ફ્રેન્ચપીન્સ, હાડકાં તથા માંસને સકતી આપે છે, એમા ખાંડ તથા સ્ટાર્ચનો ચીકણદાર પદાર્થ હોતો નથી.

જ્યાં પણ પુષ્ટિકારક છે તેમાં ચરબીનો ભાગ સમાયલો છે, દાળ કરતાં સફેદી વધુ રાકાસ આપનારી છે. દાળને છુટી તળાને આધેલી સારી રીતે હજમ થાય, મચી દાળ થોડા દુધમાં ભેળીને અપાશે. નખળા તથા સીક માંસને ફક્ત સફેદી આપવા વેદકમાં છે.

દુધમાં બંધારણ એમા ઘેટો ભાગ પાણી નીચક ચરબી, ખાંડ, કેસીન Casein અને આલ્મુમન હોય છે, જે વધતા ઓછા ઝોરાકના પ્રમાણમાં જમ્યા તેમજ સીક માંસને આપવાથી તેઓને પણ પુષ્ટિકારક થાય છે અને હાડકાં તેમજ માંસને સકતી આપનારું મધ્યમ છે. માખણમાં પણ ઉપલી ચીજો સમાયલી છે.

ખમીર Yeast આવો લાવવા વપરાય છે, શીણુ પારખવા પાણીમાં સહેજ નાંખવાથી ઉપર તર્યા કરશે, અગરેણું નીચે યોશી જાય છે.

એને માછલોસકોપ વડે બેવાથી તેમાં ખાંડ અથવા જીરુઓના જેવા આકારો આવજા પડે.

માછલીમાં ફાઇટ નાખતો પદાર્થ હોય છે જે પણ પુષ્ટિકારક છે. પાણી, તેલ, ચરબી, ખાર વિગેરે માછલીમાં સમાયલું છે.

કેફીમાં પાણીનો ભાગ, આલ્બ્યુમન, ચરબી, તેલ અને ટેનીન Tannin નામનો પદાર્થ હોય છે.

ચાહુને પણ લાંબો વખત પાણીમાં રાખવાથી ટેનીન જેવો રસાદ તેમાં આવશે.

કોકો તથા ચોકલેટ વધુ લીધાથી માસનો વધારો થઇ શરીર બળકે થાય છે.

ખાંડ, સાકર ગ્લુકોઝ હાડકાને શક્તિ આપે છે, છેલ્લી ચીજ ધણી નબળાને વધતા ઝોછા પ્રમાણમાં આપવાથી ટાકાત આવશે.

સેકરીન પણ જીપલી ત્રીજો માફક જિપ્થોગની છે અને તેમાં ખાંડ કરતા બસોથી ત્રણસો ધણો મીઠાસ સમાવ્યો કહેવાય છે.

ખારેક તાડનાં ઝાડનું ફળ જેમાં અર્ધો ભાગ જીપર ખાંડ તથા બીજા માંસ વધારનાર પદાર્થ સમાવ્યો હોય છે

કેળાં પાકામાં ખાંડનો ભાગ વધુ હોય છે, સાથે ચરબી, પાણી તથા આલ્બ્યુમન વિગેરે તેનું બંધારણ છે.

દ્રાક્ષ, સંત્રા, મોસંબી, દાડમ, પપૈનાસ વિગેરે રસવાલી ફુટમાં ખતાશનો ભાગ હોવાથી તેનો રસ લોહી સુધારે છે. નાનાં બચ્ચાં તેમજ સીક માણસને મોસંબી સંત્રાનો રસ પાવાથી ફાયદો થશે

લીંબુની ધણી જાત આવે છે, જેમાં સાઇટ્રીક એસીડ તથા પોટેશ, જુદાં જુદાં પ્રમાણમાં હોવાથી ખોરાકી, દવાદાર વિગેરેના ધણીક જિપથોગમાં લેવાય છે તેમજ ગરમીના કિવસોમાં પાણીમાં તેનો રસ ભેળી પાવાથી હાડકે આપી લોહીનો પણ સુધારો કરે છે

સપરચન બધી ફુટ કરતા સૌથી પુષ્ટીકારક ગણાય છે.

પીચના ઠળીઆની બીજમાંથી કાઢી બદામના જેવું તેલ નીકળે છે.

જેવો દરેક જાતનો પુષ્ટીકારક છે પણ તે વધુ ખાવાથી કોષને ગરમ પડે છે, તેમાંથી તેલ જેવો ચીકણ મળે છે બદામને પીલી ને કાઢેલું તેલ ધણી ગુણવાળું છે, જે નબળા માણસના શરીર તેમજ માથા પર લગાડવાથી ફાયદો કરે છે. એક રતલ અખરોટ કોટલામાંથી કાઢેલીમાં કોષબી પુષ્ટીકારક ખોરાકના બે ત્રીજાશ ભાગ જોડ્યો કસ તેમાં સમાવ્યો હોય છે.

હાઈમાંથી ઓક્સીજન Oxygen અને નાઇટ્રોજન Nitrogen જેસો જુદા જુદાં પ્રમાણમાં મળશે

દરેક જાતની વનસ્પતીમાં ઓક્સીજન, હાઈડ્રોજન, અને કાર્બન નામની ત્રણ તત્વો હોય છે.

કેટલીક ચીજોમાં બંધાવાના ગુણો.

ગુદર, સરસ, ચોખા તથા ધાનનો આટો વિગેરે.

કોન ફ્લોઅર એક કપ પાણી અથવા દુધમાં ભેસ પાડી ને એક ચમચો મેળાથી ઘટ બધાશે. સાડા ચોખામાં ચીકસ હોવાથી બધાશે. જીંદીન અથવા આપ્તસી મગલાસ દોઢથી બે મોટા ચમચો ભરીને બારીક ભુકા અર્ધા શેર દુધમાં ઉકાળ્યાથી ઘટ થાય છે ને ખાવામાં પુષ્ટીકરક હોય છે. ઇંડુ એક પાસેર દુધનું કર્કડું બાંધશે.

૨૮૭-ખોરાક સંભાળથી રાખવો, ખરાબ વાસ અથવા બગડેલી હવામાં મુકવો નહિ, ખાવા પીવાની ચીજો હમેશાં ઢાંકી રાખવી, તેમાં ખાસ કરીને દુધ જેવી ચીજો પર માંખ મગત્રા કે મચ્છર બેસવા પછી તે ખાધાપીધામાં આવે તો નુકસાન કરશે તારની તેમજ નેટનું કપડું ઢાંકેલી જાલીઓ વાપરવી.

પાણીના ટમ્બલરો ઢાંકવા માટે રક્ષણીને બદલે બારીક કપડાના ચોરસ ટુકડાને જાડી છેસ અથવા દાણાની ઝાલર ટાંકવાથી ઢાંકેલા હોડી જશે નહિ.

કબાટ પીજરા ને ગોડાઉન વિગેરેમાં કાલસો અથવા કળી ચુનો દાખડામાં મુક્યાથી ખરાબ હવા ચુશી થશે, બાંધકામ માટે વપરાતો ચુનો પાણી છાટી રાખવો, દર મહીને બદલવો, હવા સ્વચ્છ રાખવા માટે પાછલ આપેલું છે. કામળની સફેદ થેલીઓને ટકણખારના પાણીમાં ઘોળી સુકાયા પછી ખંખેરી કાઢી તેમાં મીઠાઈ ટાંકળી વિગેરે રાખવાથી કીડીઓ તેપર આવતી નથી. કીડી નહસાડવા પાછલ જીવો.

માંખને ખોરાક આગવથી નહસાડવા કપુરનો ટુકડો તેની નજદીક મુકવો.

પ્રકરણ ૩૬.

ઘરમાં ચાલુ વાપરવાની ચીજો, તેનો ઉપયોગ
તથા બનાવવાની રીતો.

૨૮૮-ખાર જાત જાતના આવે છે જે ઘણાખરા નીમકમાંથી બને છે. પાપડ ખાર સોડા બાઇકાર્બ^૧ અથવા કોબીનેટ સોડા સોડા Soda Bicarb બને એકજ જાતનો છે, દવાદાર, ખોરાકી, મીઠાઈમાં વપરાય છે, તેમજ પરધતુ સરસામાન, કપડાં વિગેરે સાફસફ કરવાના ઊપયોગનો. નીમકના ઉપયોગ વિષ વેદકમાં આપેલું છે.

વોશીંગ સોડા Washing Soda હલકી જાતનો ખાર ખોરાકી સીવાય બીજી દરેક રીતે વપરાશે. સુરોખારથી ઊપયોગી છે.

કોબીનેટ ખાર ખપ પડે ત્યારેજ પાણીમાં મેળવવો, આગમચથી મેળવાથી તેની જેસ નીકળી જાય છે.

ટંકણુખાર-બોરેક્સ Borax સર્વે ઉપયોગનો, દવાદારમાં તેમજ ધરધતુ ચીજો સાફ કરવા, ઝાંધો કાઢવા, કપડા તથા વાસણો ધોતી વખતે ચીકાક તથા ગેલ કાઢવા, ધર ને બગીચામાંનાં જીવ જંતુઓ નહસાડવા માટે વપરાય છે. બોરાક પર ટંકણુખાર ઢાટવાથી બગડતો નથી.

નવસાગર-એમોનીઆ Ammonia ધરના ચાલુ વપરાયમા હિવાય છે, એનાથી પણ દરેક જાતની ચીજો કપડાં લુગડા, ધાતુ, કાચ વિગેરે સાફ થઈ ઝાંધો કાઢશે. Borubb's Ammonia તે માટે જાણીતો છે. દવા માટે વપરાતો એમોનીઆ જુદા જુદા પ્રકારનો ટુકડા તથા પાણી ભેગો આવે છે, તેનો વાસ પણ જલ્દલ ઢોવાથી એકદમ સુધવે નહિ, આતસ નજદીક હશે તો સળગી ઉઠે છે, એ માટે રખર અથવા કાચનો જીય વાપરવો, તેમજ એમોનીઆની સીસી ઉઘાડી રાખવાથી તેની ગેસ દમમા ચાલુ હોવી સારી નથી.

એમોનીઆનું પાણી બનાવવા નવસાગરના પાણીમા સાણ ને ટંકણુખાર ભેળવો; સફેદ ને ગદલુ Cloudy કરવા મેથીલેતેડ સ્પીરીટનાં થોડાં ટીપા નાખવા.

૨૮૯-ટર્પીનટાઇન-Turpentine દેવદાર તથા પાઇનનાં ઝાડમાંથી બનેલું, દવા તથા ધરધતુ ધણાક ઉપયોગમાં હિવાય છે, એના વાસથી જંતુઓ વિગેરે દુર થશે.

૨૯૦-બેકીંગ પાઉડર-Baking powder બનાવવા કાર્બ-નેટ ઓફ સોડા આંક ઓસ, ટાટ્ટરીક એસીડ અથવા પોટેશ બાઇકાર્બોનેટ ઓસ, એખાનો આટો ગાથવા કોન્ટ્રીલોઅર દસ ઓસ સર્વે ભેળી દાખડ અથવા સીસીમાં ભરી રાખી ખીસકોટ કેક વિગેરેમાં નાખવાથી ખીલીને હલકાં થાય છે. સુમારે એક રતલનું બનાવતી વખતે એક અઝમી બેકીંગ પાઉડર લેવો.

૨૯૧-ક્રેકલ્લી Alum જમીનમાંથી નીકળતી સફેદ નીત્રી ચળકટા રમતી ખારી વસ્તુ દવાદાર તથા ધરધતુ ઉપયોગમાં આવે છે.

૨૯૨-પ્યુમીસ્ટોન Pumice Stone એક જાતનો સફેદ પત્થર, જવાળામુખીમાંથી નીકળતો રસ બંધાઇ જવાથી બને છે, જે ધરધતુ વપરાશમાં લે છે બનાવટી પણ તેવા પત્થરો આવે છે.

૨૯૩-પર્લ એશ Pearl ash એક જાતનો ખાર કાર્બ-નેટ ઓફ પોટેશમાંથી બને છે, તેમજ તરકારી જાળીને તેની બનેલી સીજી રાખ પણ ઉપલા ખારને બદલે સસતી તેમજ ઉપયોગની થાય છે વાસણું ઉજળવા તેમજ ઝાંધો તેપરના તેમજ કપડાં પરના તેનાથી નીકળશે. તરકારી જાળીને એક સેકા પણ કહે છે.

૨૯૪-ગ્રાઇમ Gypsum ધણી જાતનો આવે છે, જેવો કે શેકતો, ખાવળ, સેખરૂળ, આમલી, પીચ, ચેરીઝ, આણુ વિગેરેના ઝાડોની ઝાળોમાંથી નીકળતા રસમાંથી બનેલો છે. જલસીનાં દાણામાંથી એક

જાતનો ગુદર બનાવી શકાય છે, રાજ્ય પણ ગુદરની જાતની છે. ધરધતુ ચીજો વળગાડવા માટે તથા દવાદાર અને ધોરાણીમાં વિગેરે વપરાય છે. વળગાડવાની રીતોમાં ગુદર વિષે પાછળ મળશે.

ડૉક્ષત્રીન Dextrin કાંજ Staroh ને એસીડની મેળવણીથી બનેલો સફેદ ચીકાસદાર પદાર્થ વળગાડવાના ઉપયોગમાં આવે છે.

૨૬૫-સુખડ બાળવાથી હવા સ્વચ્છ ને સુગંધી બને છે, તેના કુમાડથી મચ્છર તથા બીજા જંતુઓ દૂર થાય છે; સુખડ દવા તરીકે પીવામાં તથા પાણી અથવા ગ્રાહ્યપાનમાં ધસીને ગામડીના ઘરો પર લગાડે છે. અમર એક જાતનાં સુગંધીદાર છોડીઆં આતસપર બાળે છે.

લોખાંન આતસપર નાંખવાથી ખુશ્બો નીકળે છે. દવાના વપરાશમાં પણ આવે છે. ઇસસપણ બાળવાથી ખરાબ હવા સ્વચ્છ થશે.

૨૬૬ પાઉંદરો તથા જેવેલવૉટર.

૨૬૬-આક સોજાને જે દવા સ્પર્શ વપરાય છે તે અર્ધાં રતલ લઈ તેમાં લાલ રંગની ભુજી ઝવેરીઓ વાપરે છે દાગીના સફ કરવા જેને Jeweller's rouge કહે છે તે ત્રણ ઓસ બેળાને બાટલીમાં રાખવી. સોજાને આક બનાવવા વૈદકની પરચુરણ બાબતમાં છે.

નીમક બારીક વાટેલુ ૨૦ ગ્રેનને સુમારે લેવું, સાથે કાંડી ખાર Nitrate of Silver સરખા વજનનું સુમારે લઈ તેનાં ગ્રાહ્ય ભાગ નેટલો કોમ ઓફ ટાટરનો ભુજો બેળા ને રાખવો. ૨૫ વિગેરે એનેથી પાલીક થાય છે.

સોજાળ આકની બારીક ભુજી રતલ એક, ગ્રેમનીશીઆ ૨૦૫ અર્ધાં, ક્રીમ ઓફ ટાટરની ભુજી રતલ પા બેળાને પાણી, દારૂનો અર્ક અથવા કોઇબી જાતની સ્પીરીટમાં મેળવી પાતલુ લગાડી સોજાં કપડું ફેંચેલ માથે એના લેધરે ગુછી નાંખવું.

૨૬૭-જેવેલ વૉટર, Javel water મેળવણીથી બનાવવું. એક બાટલી જોસ પાણીમાં એક રતલ વોશીંગ સોડા પીમળાવેલ અને અર્ધાં રતલ બીચીમ પાઉંડર Bleaching Powder અથવા Chloride of Lime પણ કહે છે જે કપડાં ઓસવવામાં વપરાયે છે, તેને બે બાટલી ઠાંડાં પાણીમાં મેળવીને પછી ઉપલાં ગરમ પાણી સાથે મેળા નાંખવું. નીચે ઠરી જાય ને નીતવું પાણી માળી લઈ, થપટ થુચ મારી અધારી જગામાં રાખવું. અથ પડે ત્યારે કપડાં ધોવામાં વાપરવું. એક બાલદી પાણીમાં એકુએ ખાલનિ સુમારે મેળવું. એવી બણીક જાતની મેળવણીઓ બને છે જે ધરધતુ ઉપયોગમાં આવે છે.

સફેદ કપડાંનું લાંબું ઉપર એ પાણીનાં ચોડાં ટીપાં નાંખવાથી નીકળી જશે.

મકરણ ૩૭.

તોલ્યા વગર યોરાકીનો સુમાર લેવાની સમજણ.

૨૮૮-આટો ૧ ઉપર વેર ભરેલો મોટો ચમચો (ટબ્લરપુન)= ૧ ઓસ	
આચરૂત તથા કોનફ્લોઅર ૧ ઉપરવેર ભરેલો =	"
ઓદમીલ ૧૩૬ સપાટ ચમચા =	"
ઓલીવ ઓઇલ ૨ સપાટ ચમચા =	"
કોળ (કાષળી જાતની દાળ) ૨ ઉપર વેર ભરેલા =	"
કરી પાઉડર ૧ સપાટ ચમચો =	"
કાર્બોનેટ ઓફ સોડા ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"
ક્રીમ ઓફ ટાટર ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"
કોકો ૩ સપાટ ચમચા =	"
કોશી દળેલી ૨ ઉપર વેર ભરેલા =	"
ખાડ રવાની ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"
ખાડ મેદાની ૧ સપાટ ચમચો =	"
ખાડના ટુકડા ૫ થી ૬ લોફ શુગરના =	"
જોળ ૧ સપાટ ચમચો =	"
ચરખી કાપેલી ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"
ચાહ ૨ સપાટ ચમચા =	"
ચોખા ૧ સપાટ ચમચો =	"
દાક્ષ ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"
નાલીચેર ખમણેલું ૨ ભરેલા ચમચા =	"
નીમક ૨ સપાટ ચમચા =	"
પનીરનો લુકો ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"
પાણી અથવા દવા ૨ ચમચા	
પાઉનો લુકો ૨ ઉપર વેર ભરેલા =	"
બદામ ખમણેલી ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"
બાલીના દાંણા ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"
માખણ ૧ સપાટ ચમચો =	"
મારજરીન (ચરખી તાવેલી) ૬ ચમચો =	"
રાઈ ૨ ચમચા સપાટ =	"
વટાણા ૧ સપાટ ચમચો =	"
સાગુ ચોખા ૧ સપાટ ચમચો =	"
સેવનો લુકો ૧ ઉપર વેર ભરેલો =	"

એ સર્વે ચીજો જાળગી ભરેલી અથવા દાખીને ભરવાથી તેમજ કોષક ચમચા નાના મોટા હોવાથી ઉપર લખ્યા મુજબના વજનમાં ચોડાક ફરક પડશે.

ચમચી ચમચા તથા કપનું માપ.

- ૧ નાનું કપ (પાણી) — કોરી કપ.
 ૧ વચ્ચું " — ૮ ટી કપ — $\frac{1}{2}$ પાઈટ પાણી થશે — ખાંડ અથવા શેખા બરેલા વજનનું $\frac{1}{2}$ રતલ
 ૧ મોટું " — ગ્રેકફાર્ટ કપ — $\frac{1}{2}$ પાઈટ પાણી — તથા તેણેથી ઉપલી ચીજ એક ગતલ, તેમજ દાખીને બરેલું માખણ પણ તેટલું જ થવા જશે — આટો કોઈ ખી ભતનો ૪ ઐસ ને સુમારે થાય છે.
 ૧ નાની ચમચી નીમકની બરેલી = $\frac{1}{2}$ ટી સ્પુન (ચમચી) Tea spoon.
 ૨ ટી સ્પુન = ૧ સપાટ વચ્ચેા ચમચો Dessert spoon.
 ૨ વચ્ચા ચમચા = ૧ મોટા ચમચો Table spoon.
 ૪ મોટા ચમચા બરેલા = એક નાનું કપ પાણીએ બરાશે

પાણી જેવી ચીજોનો સુમાર.

- ૧ ચમચી = ૬૦ ટીપા = ૧ ડ્રામ. — Draohm
 ૮ ડ્રામ = ૧ ઐસ = ૪૫૦ થી ૪૮૦ ટીપા પાણી જેવી અથવા ઘટ પ્રવાહીના સુમારે થશે.
 ૧ વચ્ચેા ચમચો = $\frac{1}{2}$ ઐસ.
 ૪ ચમચા = $\frac{1}{2}$ પાઈટ — ૧ વાઈન ગ્લાસ — ૨ ઐસ.
 ૧૬ ચમચા = $\frac{1}{2}$ પાઈટ — ૧ કપ — ૧ પાશેર — ૦૧૧ રતલ વજન.
 ૧ ટંબલર નાનું = $\frac{1}{2}$ પાઈટ — ૬ થી ૮ ઐસ સુમારે.
 ૧ મોટું ટંબલર = ૧ પાઈટ — $\frac{1}{2}$ બાટલી — ૧૩ થી ૧૬ ઐસ — ૧ રતલ વજન
 ૨ પાઈટ = ૪ કપ — ૧ બાટલી Quart — ૨૬ ઐસ — ૧ શેર પાશેરાએ બરેલું માપ.
 ૪ બાટલી = ૧ ગેલન — ૧૦ રતલ વજન.
 ૧૨૬ બાટલી = ૩૧ $\frac{1}{2}$ ગેલનને સુમારે — ૧ પીપમા સંભાય છે. મોટા પીપમા વધુ હોય છે.

હવા વિગેરેના માપના કોષ્ટકો આગળ આપ્યા છે.

ચમચી, ચમચા, કપ, ટંબલર વિગેરે સાધારણ વપરાશનાં બધાં સરખા હોતા નથી, કોઈક નાનાં મોટા હોવાથી માપ તથા વજનમાં મોડો ધણો ફેર પડે છે.

પ્રકરણ ૩૯.

બ્યાજ ગણવાની રીતો.

૩૦૩—મહિનાના કિવસ ત્રીસ (૩૦) ગણવા જેટલા રૂપિયા બ્યાજે મુક્યા હોય તેટલી રકમને જેટલા કિવસ તે રજા હોય તે કિવસે ગુણવા. પછી તે ગુણાકારને—

૬૦, વડે ભાગવાથી	૪ ટકાનું બ્યાજ.
૭૨, વડે „	૫ ટકાનું બ્યાજ
૬૦, — „ — ૬	„
૪૫, — „ — ૮	„
૪૦, — „ — ૯	„
૩૬, — „ — ૧૦	„
૩૦, — „ — ૧૨	„

ભાગાકાર જે આવે તે બધા દોકડા થાય છે, માટે તેને પાછા ૧૦૦ એ ભાગવા, એટલે તેટલા રૂપિયા જવાબ (બ્યાજ) આવશે. અથવા તો તે ભાગાકારના જવાબના જમણી બાજુના બે આંકડા કાપવાથી જે રકમ આવે તેટલા રૂપિયા બ્યાજ જાણવું ૧) દાખલો—દર વરસે દર સેકડે ૬ ટકા પ્રમાણે ૩૦ ૨૦૦ નું ૩ મહિનાનું બ્યાજ શું ?

૨૦૦ રૂપિયા બ્યાજે રાખ્યા.
X ૬૦ કિવસ તે રૂપિયા રજા.

૬૦) ૧૮૦૦૦ સાઠ વડે તે ગુણાકારને ભાગ્યા

૧૦૦) ૩૦૦= દોકડા બ્યાજ ૬ ટકા લેએ આવ્યું

૩= રૂપિયા બ્યાજ આવ્યું.

[૨] દર વરસે દર સેકડે ૯ ટકા પ્રમાણે. ૨૦૦૦ રૂ. નું ૩ મહિના ને ૧૦ કિવસનું બ્યાજ શું ?

૨૦૦૦ રૂપિયા.
X ૧૦૦ કિવસ રજા.

૪૦) ૨૦૦૦૦૦

૧૦૮) ૫૦૦૦

૫૦ રૂ. બ્યાજ.

[૩] દર વરસે દર સેંકડે ૪ ટકા પ્રમાણે રા. ૧૫૦૦૦ નું ૫ મહિના ને ૧૦ દિવસનું વ્યાજ શું ?

$$\begin{array}{r}
 ૧૫૦૦૦ \quad \text{રૂપિયા} \\
 \times ૧૬૦ \quad \text{દિવસ રજા.} \\
 \hline
 ૬૦)૨૪૦૦૦૦૦ \\
 \hline
 ૧૦૦)૨૬૬૬૬૬૬ (૨૬૬) \\
 \hline
 \text{રા. ૨૬૬—૦૦૦૦૦ વ્યાજ}
 \end{array}$$

[૪] દર વરસે દર સેંકડે ૮ ટકા પ્રમાણે રા. ૩૦૦૦નું ૪ મહિનાનું વ્યાજ શું ?

$$\begin{array}{r}
 ૩૦૦ \quad \text{રૂ.} \\
 \times ૧૨૦ \quad \text{દિવસ રજા.} \\
 \hline
 ૪૫)૩૬૦૦૦ — \\
 \hline
 ૧૦૦)૮૦૦ \quad \text{દોકડા} \\
 \hline
 ૮ = રા. વ્યાજ
 \end{array}$$

[૫] દર વરસે સેંકડે ૬ ટકાની તેરીખે રૂ ૫૦૦ નું ૫ વરસનું વ્યાજ શું ?

$$\begin{array}{r}
 \text{રૂ ૧૦૦} \quad \text{૫૦૦} \quad \text{૬} \\
 \text{વરસ} \quad \text{વરસ} \\
 ૧ \quad ૫ \\
 \hline
 \frac{૫૦૦}{૧૦૦} \times \frac{૬}{૧} \times ૫ = ૧૫૦ \text{ રૂપિયા વ્યાજ થયું.}
 \end{array}$$

છેલ્લો દાખલો સાધારણ ત્રીઆસીના હિસાબે ગણી બતાવ્યો છે

પગાર અથવા ભાડું મહીનાનું હોય તેના દર રાજના હીસાબની ગણતરી રૂ. ૧ થી રૂ. ૧૦,૦૦૦ સુધી.

૩૦૧-કોડો	૨૮ દીવસ પ્રમાણે.	૨૯ દીવસ પ્રમાણે.	૩૦ દીવસ પ્રમાણે.	૩૧ દીવસ પ્રમાણે.
રૂ. ૧૦,૦૦૦	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.	રૂ. આ. પૈ.
૧	૦ ૦ ૭	૦ ૦ ૭	૦ ૦ ૬	૦ ૦ ૬
૨	૦ ૧ ૨	૦ ૧ ૧	૦ ૧ ૧	૦ ૧ ૦
૩	૦ ૧ ૬	૦ ૧ ૮	૦ ૧ ૮	૦ ૧ ૭
૪	૦ ૨ ૩	૦ ૨ ૨	૦ ૨ ૨	૦ ૨ ૧
૫	૦ ૨ ૧૦	૦ ૨ ૬	૦ ૨ ૮	૦ ૨ ૭
૬	૦ ૩ ૫	૦ ૩ ૪	૦ ૩ ૨	૦ ૩ ૧
૭	૦ ૪ ૦	૦ ૩ ૧૦	૦ ૩ ૬	૦ ૩ ૭
૮	૦ ૪ ૭	૦ ૪ ૫	૦ ૪ ૩	૦ ૪ ૨
૯	૦ ૫ ૨	૦ ૫ ૦	૦ ૪ ૧૦	૦ ૪ ૮
૧૦	૦ ૫ ૬	૦ ૫ ૬	૦ ૫ ૪	૦ ૫ ૨
૧૧	૦ ૬ ૩	૦ ૬ ૧	૦ ૫ ૧૦	૦ ૫ ૮
૧૨	૦ ૬ ૧૦	૦ ૬ ૭	૦ ૬ ૫	૦ ૬ ૨
૧૩	૦ ૭ ૫	૦ ૭ ૨	૦ ૬ ૧૧	૦ ૬ ૬
૧૪	૦ ૮ ૦	૦ ૭ ૬	૦ ૭ ૬	૦ ૭ ૩
૧૫	૦ ૮ ૭	૦ ૮ ૩	૦ ૮ ૦	૦ ૭ ૬
૧૬	૦ ૯ ૨	૦ ૮ ૧૦	૦ ૮ ૬	૦ ૮ ૩
૧૭	૦ ૯ ૬	૦ ૯ ૫	૦ ૯ ૧	૦ ૮ ૬
૧૮	૦ ૧૦ ૩	૦ ૯ ૧૧	૦ ૯ ૭	૦ ૯ ૩
૧૯	૦ ૧૦ ૧૦	૦ ૧૦ ૬	૦ ૧૦ ૨	૦ ૯ ૧૦
૨૦	૦ ૧૧ ૫	૦ ૧૧ ૦	૦ ૧૦ ૮	૦ ૧૦ ૪
૨૫	૦ ૧૪ ૩	૦ ૧૩ ૧૦	૦ ૧૩ ૪	૦ ૧૨ ૧૧
૩૦	૧ ૧ ૨	૧ ૦ ૭	૧ ૦ ૦	૦ ૧૫ ૬
૩૫	૧ ૪ ૦	૧ ૩ ૪	૧ ૨ ૮	૧ ૨ ૧
૪૦	૧ ૬ ૧૦	૧ ૬ ૧	૧ ૫ ૪	૧ ૪ ૭
૪૫	૧ ૬ ૬	૧ ૮ ૧૦	૧ ૮ ૦	૧ ૭ ૮
૫૦	૧ ૧૨ ૭	૧ ૧૧ ૭	૧ ૧૦ ૮	૧ ૬ ૧૦
૧૦૦	૩ ૬ ૨	૩ ૭ ૨	૩ ૫ ૪	૩ ૬ ૭
૨૦૦	૭ ૨ ૩	૬ ૧૪ ૪	૬ ૧૦ ૮	૬ ૭ ૩
૫૦૦	૧૭ ૧૩ ૮	૧૭ ૧૩ ૧૦	૧૬ ૧૦ ૮	૧૬ ૨ ૦
૧૦૦૦	૩૫ ૧૧ ૫	૩૪ ૭ ૮	૩૩ ૫ ૪	૩૨ ૪ ૧
૨૦૦૦	૭૧ ૬ ૧૦	૬૮ ૧૫ ૫	૬૬ ૧૦ ૮	૬૪ ૮ ૩
૩૦૦૦	૧૦૭ ૨ ૩	૧૦૩ ૭ ૨	૧૦૦ ૦ ૦	૯૬ ૧૨ ૪
૫૦૦૦	૧૭૮ ૬ ૧	૧૭૨ ૬ ૭	૧૬૬ ૧૦ ૮	૧૬૧ ૪ ૭
૧૦,૦૦૦	૩૫૭ ૨ ૩	૩૪૪ ૧૩ ૩	૩૩૩ ૫ ૪	૩૨૨ ૬ ૩

એકથી વધુ દિવસનો પગાર અથવા ભાડું હોય તો એટલા રૂબાનો પગાર હોય તેને તેટલા દિવસે કુલ પગાર તેના જવાબનો અર્થ લાગે તેને પાછા પહેલે ભાગનાથી તેટલા દિવસનો હીસાબ આવશે.

ઝાટકો ચાલુ તોલ, માપ તથા દવાનાં તેમજ મોઢેથી
હીશાળ ગણવાની રીતો.

૩૦૨-જેટલે રૂપિએ ફરો તેટલે આને એક પાયલી, તેટલે દોઢીએ એક શેર બરેલુ માપ મણાય છે.

જેટલે રૂપિએ ખાંડી તેટલા આનાતુ ૧૧ મણ, ને તેટલા પૈસાતુ ૧૨૧ શેર મશે.

જેટલે રૂપિએ મણુ તેટલે આને અઢીશેર અને જેટલે પૈસે શેર તેથી દસ મણુ આને મણુ એમ મણુવુ. જેટલે રૂપિએ મણુ તેટલા દોકડાતુ ૧૬ રૂપિઆ ભાર થાય.

જેટલે રૂપિએ દઝન (૧૨ નમ) તેથી ૧૬ ધણી પૈએ એક નમ. જેટલે આને દઝન તેટલી પૈએ એક નમની કીમત મણુવી

બરેલુ' માપ.

૨ ટીપરી = ૧ શેર.

૪ શેર = ૧ પાયલી.

૧૬ પાયલી = ૧ ફરો.

૮ ફરો = ૧ ખાંડી.

૨ નવટાંક = ૧ પાશેર.

૨ પાશેર = ૧ અધિશેર.

૨ અધિશેર = ૧ શેર

૪૦ શેર = ૧ મણુ.

૨૦ મણુ = ૧ ખાંડી

તોલેલુ' માપ.

૧ ઝીંસ = ૨૧ તોલા એટલે ૨૧ રૂપીઆ ભાર

૧૬ „ = ૧ રતલ, ૪૦ રૂપીઆ ભાર

૧૪ રતલ = ૦૧૧ મણુ = ૧ સ્ટોન.

૨૮ „ = ૧ મણુ.

૪ મણુ = ૧ હાવેટ.

૨૦ હાવેટ (૨૨૪૦ રતલ) = ૧ ટન.

જમીનનું માપ.

૧૨ ઇંચ = ૧ ફુટ લંબાઇ.

૧૪૪ ઇંચ = ૧ ચોરસ ફુટ.

૨૭ ઇંચ = ૧ ગજ અથવા ૦.૯૧ વાર.

૩૬ ઇંચ = ૧ વાર.

૧૨૯૬ ઇંચ = ૧ ચોરસવાર.

૪૩૨ = ૧ એકર = ૪૮૪૦ વાર.

૧૭૬૦ વાર—૮ ફરસાંગ = ૧ માઇલ.

૨૦ ચોખા ભાર=૧ કેરટ, ૧ રતી એક ચોખા ભાર એકું થશે.

૨૫ ચોખા ભાર=૧ વાલ, ૧૧ રતી સુમારે માપ.

૧ રતી=૦.૯ ચવ બ દોકડા.

૫ વાલ=એ આની ભાર=૭૧ રતી=૨૪ ગ્રેન

૧૦ વાલ=ચાર આની ભાર=૦૧ તોલો=૧૫ રતી.

૪૦ વાલ=૧ રૂપીઆ ભાર=૧ તોલો=૬૦ રતી=૧૮૦ ગ્રેન.

૧૫ રૂપીઆ=૧ મીની

૧ રૂપીઆ=૧૦૦ દોકડા.

જેટલે રૂપીયે તોલો તેટલે અર્ધે આને વાલ.

ચોખા તથા વાલ કોઇક નાના મોટા હોવાથી વજનમાં સહેજ ફેર પડશે.

દવાનાં માપ તથા તોલ.

ઇંગ્રેજીમાં દવા માપવા માટે મેઝર ગ્લાસો Measure glass જેમાં ટીપાઓથી તે એસો સુધી માપ થઇ શકે તેવાં નાનાં મોટાં આવે છે અને તેવી જાતનાં જુગની સીસીઓ આવે છે તે વડે પણ ટીપાં નાખવાનાં સહેલાં પડે છે.

ટી કચર, ચાહ, ઉઠાઓ તથા બીજી પાણી જેવી દવાઓ જીપલા ગ્લાસનાં માપ વડે આપી શકાય છે, તેમજ દરેક જાતની સુકી દવાઓ, જુકી, હાલ વિગેરે આવલ આપેલાં તોલ મુજબ તોલીને લેવાશે.

તોલનો દ્રામ આવે છે તેમ જરૂર અથવા માપનો પણ કોઇ છે, આટલે સુકી દવાઓ તોલીને લેવી તેમજ ઝોંસ પ્રજા તોલ તથા જરૂરનો

આવે છે. એન સહિથી નાનો તોલ મણાય છે જે નહિ હોય તો એક ધ ઉનો દાણો લઈ તોલવાથી તેટલુંજ વજન થશે

૧ મીનીમ એટલે ૧ ટીપુ થાય.
૩૦ ટીપા = ૦ા દ્રામ અથવા અર્ધી ચમચી.
૬૦ „ = ૧ „
૮ દ્રામ = ૧ ઓસ (૪૮૦ ટીપા = ૨ ચમચી વચલા D. S.
૧૬ ઓસ = ૧ પૌડ (૨તલ) - ૨ પ્યાલા
૧ ચમચો D S પાણી = ૩ ફ્લી થી ૪ દ્રામ અથવા અર્ધો ઓસ
૧ „ ઘટ સીરપ = ૨ દ્રામ સુમારે
૧ „ સ્પીરીટ અથવા ટી કચર = ૨ ફ્લી દ્રામ
૦ાા ચમચી અથવા ૧ અઝોડી બરેલુ = ૦ાા „ ૪૫ ટીપા

માપેલાં તો સુમારે

૧ લીકર ગ્લાસ = ૧ ઓસ
૧ વાઇન „ = ૨ ઓસ
૧૬ વાઇન ગ્લાસ = ૧ બાટલી
૪ બાટલી = ૧ ગેલન = ૧૨૮ ઓસ = ૧, ૪૪૦ ટીપા સુમારે થશે.

૧ એન = ૧ ધજીબાર તોલોલુ અથવા ૪ ચોખાબાર
૨૦ „ = ૧ સ્કુપલ - ૨૦ ટીપા - ચમચીના ફ્લી બામ
૧૦ એન અથવા ૩ સ્કુપલ = ૧ દ્રામ
૩ દ્રામ = ૧ તોલો - ૧ ફ્પ્યા બાર
૮ દ્રામ = ૧ ઓસ - ૨ા તોલા - ૪૮૦ એન
માપેલુ ૧ ઓસ ૪૩૭ ફ્લી એન વજનમા થશે
૫ એન = ૧ રતી
૨૪ એન = ૧ પેનીવેટ ૬ ફરેટ - ૨ આનીબાર
૨૦ પેનીવેટ = ૧ ઓસ - ૨ા તોલા
૪૮૦ એન = ૧ ઓસ = ૪૮૦ ટીપા પણ મણાશે
૧૨ ઓસ = ૧ પૌડ - ૪૦ તોલા
૫૭૬૦ એન = ૧ પૌડ

તોલેલુ વજન

Gr—Grain સુમારે એક ધજી બાર

3—Drachm દ્રામ.

oz—Ounce ઓસ.

lb—Pound—૨તલ-૫૭૬૦ એન

તોલેલુ વજન.

m—Minim—ટીપા.

3 fl—Fluid drachm

8 fl— „ Ounce

() —Pint

માપેલા એઝર ગ્લાસે પાણી જેવી ચીજો

વૈદક નુસખાઓ.

“એક તંદુરસ્તી હંઠાર ન્યામન.”

એક માણસને ખુદા તરફથી શ્રેષ્ઠ શ્રેષ્ઠ એટલે ઉત્તમમા ઉત્તમ બક્ષીસ સારી તંદુરસ્તી છે, જે હંઠારો બીજા બક્ષીસ કરતા સઉથી ચઢીઆતી ગણાય છે.

તનુ સુખ તે મનુ સુખ, અને મનુ સુખ તે આત્માનુ સુખ ગણાય છે.

કુદરતના મુકરર કરેલા નીચમીત કાયદા મુજબ ચાલવાથી આપણા શરીરને કોષ્ટથી દુ ખ દરદ કે રોગમાંથી બચાવી શકીએ.

તંદુરસ્તી જાળવવાના સાધણને નહિ વળગી રહી ઉલટા જમ ધણુક પોતાની તબીબીતને નુકશાન કરે છે.

થોડુંક સાધારણ વૈદક જ્ઞાન આપણે મેળવેલું હશે તો પોતાને તેમજ આપણા બાકીના ધી વિગેરેને અત્યંતની વખતે મદદ કરવાને સામર્થ્યવાન થઈશું.

પ્રકરણ ૪૨.

માણસનાં શરીરને લગતી સાધારણ જાણવાબેગ
બાબતો તથા તેની સમજણ.

૩૦૩-તંદુરસ્ત માણસની અંગની સાધારણ ગરમી જેને ટેમ્પરેચર Temperature કહેવાય છે તે ૯૮ ને ૪ પોઈન્ટ એટલે સાડી અઠાણ Normal, તાપની સીસી થર્મોમીટર મુકવાથી જણાય છે.

મોઢામા જીભની નીચે મુકવાથી બગલ કરતાં કોષ્ટકને સહેજ અધી ઠીમી વધુ ચઢે છે. હમેશાં નુછી અથવા પાણી કે કોલ્ડવોટર લઈ સાફ કરીને મોઢામા મુકવી, તેમજ એક માણસે વાપર્તા પછી તુરત બીજાને પણ મુકતી વખતે નુછવી, ખસુસ કરી કોષ્ટ ઉડતો રોગ હોય ત્યારે જરૂર કરવું. ચઢેલી ઉતરે નહિ તો ૬૫ પાણીમાં મુકવી.

નળગાં માણસોના અંગની ગરમી કોઈ વખત સાધારણ કરતાં પણ નીચી રહે જે સબનોર્મલ Subnormal કહેવાય. ગરમીના કિવસોમાં અથવા થાકેલા માણસનું અંગ તપી આવવાથી પણ કેટલીક વખત ગરમ વધુ લાગે છે. ધણાં નાનાં બચ્ચાંની શરીરની ગરમી સાડી નવ્વાણ ને એકસો ઠીમીની વચ્ચે હોય છે અને મોટું ચર્તા સાધારણ માણસના જેટલી ગરમી રહેશે.

દમ લેવાનો ચાલુ એક મિનિટમાં સુમારે ૧૫ થી ૧૮ વખત એક તદુરસ્ત માણસ લે છે, બીજાં માં કોઈ વખત ઝડપથી ચાલે છે ફેફસાં પણ તદુરસ્ત હાલનમાં હોય તો દમ લઈને લગભગ અર્ધી મિનિટ ઉપર રાખી શકે છે, તેમજ બહારની સ્વચ્છ હવા અંદર લેવા સારું ઉડો દમ લઈ ન્યાં સુધી રહેવાય ત્યાં વેર ઉઘી ડોકી કરી રાખવો ને પાછો કાઢતી વખતે ધીરેથી ડોક નીચે કરવી એ મુજબ મોટા તેમજ નાના બચ્ચાઓ દિવસમાં બે ત્રણ વખત ક્રીધાથી ફેફસાંને ફાયદો કરે છે. નબળાં છાનીવાલાં વણુ કરીને પાચથી દસ સેકન્ડ દમ રાખી શકશે.

ધણાં નાનાં બચ્ચાં વધુ જલદી ૨૪ થી ૩૦ વખત એક મિનિટમાં દમ લે છે, ઊંમર વધતા ઝડપ ઓછી થઈને બારથી પંદર વરસનું થતા સાધારણ મોટાં માણસ નેટલો તે દમ લેશે

લોહી શરીરમાં દોહથી બે મિનિટને સુમારે એક ચક્કર ફરી પાછું આવે છે લોહીને બેસ Blood pressure સાધારણ માણસને સાથી સવાસોનો રહેશે કેટલાંકને તે ઉપર જવાથી તબીબેતને તેમજ આખને નુકસાન પોહાય છે, જેની ડોક્ટર યત્ર વડેજ તપાસ લઈ શકે, તે વખતે ડોક્ટરો કેટલાંકને જો મુકાવે છે જે લોહી સુધી લેવાથી બેસ નરમ પડે છે.

નાડની સાધારણ ઝડપ એક મિનિટમાં ૭૦ થી ૭૫ સુધી ચાલે છે જે ધડીઆલ આગલ ધરીને મણવાથી માલમ પડશે. હાથની કાંદીને બહારની બાજુએ હથેલીની નજદીકની નસ પર આંગલાં સહેજ દાબીને મુકવાથી નાડ ચાલતી જણાશે

છાતીના ધપકારા પણ સુમારે તેટલાજ મણાય છે જે છાતી પર હાથ મુકી જોવાથી માલમ પડશે. આખા દિવસમાં સુમારે ૯૨૧૬૦ નાડ તથા છાતીના ધપકારા આસરે મણાયલા છે.

તબીબેતમાં બીમારો થવાથી નાડ, ધપકારા, તથા શ્વાસની ઝડપમાં વધઘટ થાય છે.

ઝોરતની નાડ મરદ કરતાં કોઈ વખત ઝડપી હોય છે.

તુરતનાં જન્મેલાં બચ્ચાંની નાડ મોટા માણસ કરતા ધણી ઝડપથી એક મિનિટની ૧૩૦ થી ૧૪૦ ને સુમારે ચાલે છે, અને ઊંમર વધતા સાથ ઓછી, પંદર વરસને સુમારે સાધારણ માણસ નેટલી મણાશે નાડ મોટી ઊંમરે પચાસ વરસ થવા આવે કે ધીમી પડી ૬૦ થી ૬૫ ને સુમારે ચાલે, પણ દરેક કેસમાં તેમ બનવું નથી સારી તદુરસ્તીવાલાના ધણાંક અવ્યવો મોટી ઊંમર સુધી સારા રહે છે

લેજનું વજન સાધારણ માણસનું પોણા ત્રણથી ત્રણ રતલને સુમારે થશે

વિદ્વાનનું ખીલેલું લેજનું એક રતલને સુમારે સાધારણ કરતા વધુ હોય છે.

બેઅકકડી Idiot માણસનું બેભૂં સાધારણથી વજનમા અધુન થાય છે.

તંદુરસ્તી બળવવી, ચોખ્ખી હવા કિવસે તેમજ રાતે દમમા લેવી, ઉભસ, તડકુ વિગેરે ધરમા આવવા દેવું.

ઘોરાક સાદો નીચમીત વખતે લેવો, વખત ફેરફાર કીધાથી બરોબર હજમ થતો નથી ને તબીએતમાં બગાડો થશે. સુમારે ૫૦ થી ૮૦ તોલા જેટલો શરીરને પોષણ કરવા પુરતો ગણાય છે માસનો ઘોરાક પુષ્ટીકારક છે, તરકારી, કઠિા, બાજી, કુટ વિગેરે વધુ પ્રમાણમા લીધાથી લોહીમા સુધારો વધારો થશે અનાજ, પટેલ ને તેવી ચીકાશવાલી ચીજો ખાવાથી શરીરમાં ચરબીનો વધારો થાય છે, એવો ઘોરાક ભડા માણસે ઝાઝો ખાવો નહિ.

પાણી ખાધા આગમચ યા ખાધા પછી પીવાથી ઘોરાક સારી રીતે હજમ કરશે સુમારે ૪૦ થી ૫૦ ઍસ એટલે સુમારે ત્રણથી ચાર પાઇટ પીવું. થાકીને આવ્યા પછી નપેલા શરીરે પીધાથી કેટલીક વખત નુકશાન કરે છે. સહવારમા ભુખે પેટે અથવા રાતે સુતી વખતે હાડુ યા ગરમ પાણી પીવાથી કોષ્ટને ફાયદો કરે છે.

મોટી ઉંમરે તેમજ નબલને ટાકાત આપવા મોટો દારૂ આપવો ફાયદાકારક છે, વધુ પીધાથી નુકશાન થાય, તેમજ કેટલીક કેશી ચીજો જેવી કે અશીમ, તપખીર, તબાકુ વિગેરે લેવાની ટેવ પાડેલી નુકશાનકારક છે.

ઉચ્ચ સાધારણ રીતે એક માણસને સાતથી આઠ કલાક આવવી જોઇએ જેથી શરીર તેમજ મગજને પુરતી આસાએશ મળશે, વખતસર સુવું, મોટી રાત સુધી ઉગમરા કરવાથી તંદુરસ્તીમા ખીમડો થશે હાડા પાણીએ નાહવાની ટેવ નાનાં તેમજ મોટા માણસે પાડેલી સારી છે.

શરીરના ભાગો ખીલવવા (ચંપી) માસાજ.

૩૦૪-શરીરના કેટલાક ભાગો કામકાજમા ચાલવા હાલવામા વપરાય છે, અને કેટલાક તો મુદ્દલ વપરાશમા આવતા નથી, માટે તેપર ધ્યાન આપી અવારનવાર હલાવવાની ટેવ રાખવી, જે વિષે કસરત કરવાની રીતમા જોવું.

કોષ્ટના શરીરના ભાગો સાધા અડી ગયલા અથવા વાગવાથી નુકશાન પોષાયું હોય તો કેટલીક વખત વીજળી Electrocity આપવાથી પણ છુટા પડી ફાયદો થાય છે.

લોહી બરોબર ફરવું નહિ હોય તો તેને ચંપી જેને માસાજ Massage કહે છે તે કીધાથી ફાયદો થશે. પણ સરખી રીતે સમજથી કરવું જોઇએ.

માસાજ કરવા શરીર યા મોઢાં પર જે ત્રણ આંગળાં મુકી સેડેજ દબાવી આસતેથી મોટો વખત મોળ મોળ ફેરવવું, ત્યાર પછી બરા

આમળ હાથ લેવો, એ મુજબ ન્યા કરવું હોય ત્યાં સધળી બાબુ પર
ધ્યા જવું. આગડીની કરચલી પણ નીકળે છે.

ખીજી રીત હાથ પગ દાખીએ છે તે મુજબ ધીરે ધીરે દાખ-
વાથી પણ માસાજ થશે, ઉપલી કોષ્ટખી રીતે કરતી વખતે હાથ પર
કોષ્ટખી જાતનો પાઉડર છાટવો અથવા કોષ્ટખી જાતનું ક્રીમ બદામનું
તેલ કે કોષ્ટખી ચીકાણવાલી ચીજ લેવી, બોરથી દાખવું યા મસળવું
નહિ એ સાધારણ રીતે આપણે માસાજ કરીએ છીએ, પણ કેટલાક
દુ ખ દરદના અમત્યના કેસોમા જે બરોબર જાણનાર હોય તેનીજ
પાસ કરાવવું

૩૦૫-માણસનાં ખાલી હાડખીંજરનું વજન શરીર સાધા-
રણ મરદનાં વજનનો આસરે દસમો ભાગ થશે અને ઓરતનું ખારમે
ભાગે થવા જાય છે, અને દરેક ભાગોનાં હાડકા નાનાં મોટાં બધા
મળીને બસોની ઉપર થાય, જેમા ખાર અને ચીકાણવાલી ચીજ બને
સરખા પ્રમાણમા હોય છે પુખ્ત ઉંમરે ખારનું પ્રમાણ વધી ચીકાણ
નું છે, અને બુઢાપમા સાત ભાગ ખાર ને એક ભાગ ચીકાણ હોવાથી
હાડકા કડક થઈ જલદી ભાંગી જવાનો સંભવ રહે છે

મરદના વજનનો સુમાર તેની ઉંચાઈના પ્રમાણમા.

ઉંમર વરસ ત્રીસને સુમારે

૫ ફીટ ઉંચાઈ	૧૨૬	રતલ, એટલે	૪૫ મણ સુમારે.
૫૫ " "	૧૩૩	" "	૪૫ " "
૫૫ " "	૧૪૦	" "	૫-થી ૫૫ "
૫૫ " "	૧૫૦ થી ૧૫૫	" "	૫૫
૬ " "	૧૭૦ થી ૧૮૦	" "	૬ થી ૬૫ "
૬૫ " "	૧૯૦ થી ૨૦૦	" "	૭ થી ૭૫ "

કેટલાક મરદો ઉપલા કોઠા કરતા વજન ઓછું યા વધતું ધરાવે
છે અને તદુરસ્તીના ફેરફાર સાથે પણ વધઘટ થાય છે.

ઓરતનાં વજનનો સુમાર ત્રીસ વરસની ઉંમરે

૪ ફીટ ઉંચાઈ	૧૦૦	રતલ એટલે	૩૫ મણ સુમારે.
૪૫ " "	૧૦૫	" "	૩૫ " "
૪૫ " "	૧૧૨	" "	૪ " "
૫ " "	૧૨૦	" "	૪૫ " "
૫૫ " "	૧૩૮	" "	૪૫ થી ૫ " "
૫૫ " "	૧૫૦	" "	૫ થી ૫૫ "
૬ " "	૧૬૦	" "	૫૫ થી ૬ " "

ઉપલા કોઠાથી કેટલાકનું વજન વધતું ઓછું પણ હોય છે.

શરીરના ભાગોનું માપ લેવાની રીત—હાથની કાઠીના માપના ઘેરાવાથી બમણું મળુ થાય અને મળાથી બમણો ઘેરાવો કમરનો બહો ખરો મળાય છે. છ ઇંચ કાઠી તો મળુ ખાર ને કમર ચોવીસ ઇંચ થાય, પણ શરીરે ભરેલા માણસની કમરનો ઘેરાવો કેટલીક વખતે ઊપલા પ્રમાણ કરતાં વધુ થશે.

પગનાં તળીઆંની લંબાઈ જાણવી હાથની મુઠ્ઠી વાલી આંગળીઓના દીઆ ઉપરથી નીચે હથેલીને ફરતુ માપ લીધાથી માલમ પડશે જો ઘેરાવો નવ ઇંચ થાય તો તળીઆંની લંબાઈ પણ ધણીખરી તેટલીજ હોવી જોઈએ, એ રીતે પગનાં મોજાનું માપ પણ મળી શકશે.

પ્રકરણ ૪૩.

કસરત.

૩૦૬-કસરત તદુરસ્તીને માટે દરેક માણસને ધણી જરૂરી છે. શરીરના કેટલાક સાધાઓ તો વળતા નથી, જ્યારે કેટલાક તો કામકાજ કરવામાં વળે છે. ચાલુ કસરત કરવાથી શરીર હલકુ લાગે છે અને આખા શરીરમાં લોહી ફરે છે, ભૂખ લાગે છે અને ઉંઘ પણ આવે છે. કોવત વધે છે તેમજ અંગ ખીણે છે.

કસરત કરતી વખતે ધીમે ધીમે ખરાબર રીતે દમ લેવો ને કાઢવો. કિવસમાં ત્રણ ચાર વખત હિઝા દમ લેવાની ટેવ રાખવી ચાલવાથી નારી કસરત થશે.

કોઈ માણસને ચાલતાં વઝકુ વળવાની ટેવ હોય તે મટાડવા થોડો વખત પીઠ પાછલ બને હાથો લઈ અદબ વાળીને ચાલવાથી સીધા ચાલવાની આદત પડશે.

દોડવાની કસરત પણ સારી છે, તેમજ દોરડા પર કુદવાનું સ્કીપીંગની Skipping, કુસ્તી Boxing વિગેરે સારી કસરતો કહેવાય છે.

તરવાની તેમજ ઘોડેસ્વારીની કસરતો પણ ફાયદો કરશે.

જડાં માણસે ખાસ કરી ઘોડેસ્વારી કીધાથી પાતલુ થાય છે.

કસરત કોઈ પણ રીતની સ્વઆતમા થોડાજ વખત અને સહેલીજ કરવી. એકદમ ધણુ કષ્ટથી ચાક લાગે છે. પહેલા સ્વઆતમા શરીરના ભાગો કસરત કીધા પછી દુખે છે, પણ ચાલુ કરતા દુખવાનું જતુ રહેશે, કસરત બનતાં મુઠ્ઠી ખુલ્લી હવામાં કરવી ખાધા પછી તુરત કસરત કીધાથી નુકસાન થશે, એક બે કલાક રહીને કરવી; કોઈપણ જાતની કસરત કરવાથી બહોાખરો તો ફાયદોજ થાય છે પણ કોઈકને તબીબેતમાં ખીચાડો લાગે તો તુરત બંધ કરી દેવી.

જે લોકો રોજ કસરત કરતા હોય તેમણે ખનતા મુઠી ચાલુ રાખવી. નાહવા આગમય ખુલ્લે શરીરે કસરત સારી રીતે થશે.

હાલમાં કસરતો શિખવવાના ઓરતો, મરદો તેમજ બચ્ચાઓને માટે ધણાક વર્ગ નીકળ્યા છે, તે વિષેના જાણીતા કસરતખાને સેન્ડો Sadow મુલ્લર Muller મેકફેડન Macfaden વિગેરેને હાથે લખાયેલી ગ્રંથો મળે છે, તેમાં જોઈને પણ કસરત કરી શકાશે. નાની ઊંમરે બચ્ચાને થોડી સર કાધાથી શરીર ખીલે છે.

મુલરની કસરત મારા જોવા, જાણવામાં આવેલી થોડી સહેલી નીચે લખી છે, જે રીતે શરીરના દરેક અંગવે હલાવ્યાથી મજબુત થાય છે. કેટલાકોથી ઉભા રહી તે કસરતો નહિ કરી શકાય તો એમાની થોડીક પણ ખેંસીને કરવી ખીજ પણ ધણી જાતની કસરતો થાય છે.

૧-પહેલા કસરત કરતી વખતે સીધા ઉભા રહેવું, બન્ને પગની એડી પાછળથી એક એક સાથે લગાડી ઘૂંટણ સરખા રાખવા, છાતી બહાર કાઢી ખભા પછવાડે નાખી બન્ને હાથ કમરે દેવા, ગરદન તથા ડોકી સીધી રાખી રહામે જોવું, પછી ઉઠો દમ લઈ થોડો વખત તે અંદા ઘૂંટી રાખવા પછી ધીરજથી બહાર કાઢવો એ મુજબ એ વખત કરવું.

૨-હાથને મજબુત કરવા બન્ને હાથોની મુઠી વાળા નીચે ખેંચી સીધા શરીરને લગાડવા, પછી ઘૂંટણમાંથી વાળાને મુઠી સીધી બહારની બાજુ દેખાય તેમ ઉપર ખભાને દાખીને લગાડવી, તેજ વખતે સાથે ઉઠો દમ લેવો અને પાછો હાથ નીચે ઉતારતી વખતે દમ છોડવો. એજ મુજબ બધા મુઠી ખભાની અંદરની બાજુએ લાગે તેમ હાથને વાળવા ઉતારવા બન્ને હાથો એ રીતે છુટા છુટા કરવા એ રીતે હાથની બાજુ બરાશે અને ગોટલા ખાઝશે.

૩-હાથની મુઠી વાળા કાડા આગળથી ગોળ ડાખી જમણી ફેરવવા, તેમજ આગળા પણ દરેક સાધાઓમાંથી વાળવા ઉધાડવાં. તેમજ મુઠી વાળવી ને ખોલવી. એ રીતે કરવાથી હાથ પગનાં આકાડા અને સધીવાને ફાયદો થાય છે.

૪-હાથ તથા ખભા મજબુત કરવા આર્મ સર્કલીંગ Arm Circling જમણો પગ બહાર કાઢી શરીર આગળ ખેંચેલું રાખવું, એઉં હાથ ખભાની સાઈડે લાખા કરી હથેળી ઉપર રહે તેમ પાછળથી આગળ ખભામાંથી ગોળ ફેરવવા એજ રીતે ડાબો પગ બહાર કાઢી હાથની હથેળી નીચે રહે તેમ ખભામાંથી આગળથી પાછળ ફેરવતી વખતે દમ લેવો તથા કાઢવો.

૫-કમરની કસરત Body Twisting મુઠીઓ વાળા રાખી હાથને ખભાની લાઇનમાં સીધા તાણીને બહાર કાઢવા, કમરમાંથી ઉપરનું શરીર જમણી ડાખી બાજુ ફેરવવું, તે વખતે ડોકી ફેરવવી નહિ.

કમર વાળવાની રીત, હાથ સીધા જોભા માથા ઉપર ધરી કમરમાંથી બની શકે તેટલું વાકું વળવું પગને ઘૂંટણમાંથી વાળ્યા વગર સીધા રાખવા, પછી સીધું થઈ જઈ હાથ જોભાજ રાખી બન્ને તેટલી યમર

પાછળ વાળવી આડત પડવે આગલથી હાથો લગલગ જમીનને લાગવડા બોલ્યો. એ વખતે દમ ચાલુ હોવો તથા કાઢવો.

૬-શરીરને ગોળ ફેરવવું Trunk Twisting નીચેનું શરીર હાથે નહિ તેમ પગ ટટાર રાખી કમરમાંથી ઉપલા શરીરને પહેલાં આગળ અને પાછળ એમ મરડવું અને તે આડત પડે પછી કમરમાંથી નેટલું બહાર ખેંચાય તેટલું ખેંચીને જમણી બાજુથી ડાબી બાજુએ એ ત્રણવાર ગોળ ફેરવવું તેજ મૂળખ ડાબી બાજુથી જમણી બાજુએ ફેરવતી વખતે બન્ને હાથો ચાલુ કમરે રાખવા. એમ કરતા શરીર આખું ગોળ બને બાજુએ ફેરવી શકાય છે. પાછળ જતા દમ હોવો અને આગળ આવતા દમ કાઢવો કમરને ધણે ફાયદો થાય છે.

૭-ખભા તથા છાતી ખીલવવા. Shoulder Circling બને હાથોના ખભાને ઉપર ચઢાવવા, નીચે ઉતારવા, પાછળ લપ્પ જવા, આગળ લાવવા, એ પ્રમાણે બને બાજુએ ચાલુ ગોળ ફેરવ્યા કરવા જ્યારે ઉપર તથા પાછળ જાય ત્યારે દમ નાક વાટે હોવો અને ખભાં આગળ અને નીચે જાય ત્યારે દમ છોડવો એ રીતે કસરત કરવાથી છાતીની અડચણવાળાઓને ફાયદો થશે.

૮-પગના ટેટને મજબુતી આપવા બને પગને એડી આગળથી એડી કમરે હાથ દબાવી ધીરેથી આગળા ઉપર અતરમ ઉભાં રહેવું એ રીતે ઉપર હેઠે થોડી વખત કરવું તેમજ આગળાં ઉપર ઉભા થઈ ધીરજથી અડકડ ખેંચવું ને ઉઠવું. પહેલાં બનતા સુધી કોઈ પણ ચીજને પકડીને ઉઠ ખેંચ કરવી અને આડત પડ્યા પછી કમરે હાથ દબાવે ઉઠ ખેંચ થઈ શકશે. એ પગની કસરતથી શરીરમાં લોહી ખરાબર ફરે છે.

૯-પગના થાપા મજબુત કરવા Leg Circling કમરે હાથ રાખી તેજ પગ બહાર કાઢી ઉપરનું શરીર મુફલ હાથે નહિ તેમ તે પગને આગળ પાછળ નેટલો હાથે તેટલો હલાવવો. તે વખતે બીજો પગ ભોયપર મજબુત મુકેલો રાખવો, અને તે સાઇડના હાથે ટેકો લેવો, ટેબલ અથવા ખુરસી પકડવી એજ રીતે બીજા પગને કરવું.

૧૦-પગની સુધને કસરત કરવી. પગ સીધા રાખી વાળ્યા વગર જમીનથી એક ફોટા ડુટને સુમારે ઉંચો કરી સાધામાંથી ગોળ કુડા-ગાતી માફક જમણીથી ડાબી બાજુએ ફેરવવો. તેજ પ્રમાણે ઉલટી રીતે ફેરવવો બીજો પગ સરખો બીજાનાને વળગેલો રાખવો. એ પ્રમાણે બીજા પગને પણ કરવું. સુધનેજ એક પગને સરખો ઉપર કરવો. પછી ઘૂંટણમાંથી વાળી પેટ સાથે ખેંચે હાથના ટેકાથી ઊભો ઈલાવવો ને તે વખતે દમ કાઢવો અને ઉપર થેતા દમ હોવો. એ કસરતથી પેટની કમજબૂત અને બીજા અડચણો નીકળી જશે.

બીજાના અથવા જમીન પર ચર્તા સુધને ઉપર દમ લઈને પેટને વળગાવી દેવું અને ખભાં ને છાતી વાળો ભાગ જમીનથી અલગ કરવો. પ્રાણુ સરખું થતી વખતે દમ છોડવો.

સુતેલા શરીરે પગને કસામાં બેળવી પગનો ટેકા લઈ ઉપરનું શરીર વળે નહિ તેમ સરખું રાખી ઉઠીને બેસવું તે વખતે બંને હાથો કમરે રાખવા.

૧૧-માથા તથા ગરદનની કસરત કરતી વખતે છાતી બહાર કાઢી ઉભા રહેવું અને માથાને ધીમે ધીમે ગરદન વાળાને છાતી તરફ નીચે કરવું, પછી પાછળ બરડા તરફ જેટલું જમ તેમ કરવું,

ત્યાર પછી જમણી ને ડાબી બાજુએ જેટલું જમ તેટલું હેવું, પછી થોડીકવાર જોળ ફેરવવું. પાછળ હેતી વખતે દમ હેવો અને નીચે લાવતી વખતે દમ કાઢવો, એ રીતે ગરદન બરાબર માથાને પશુ ફાયદો કરે છે ગરદનને માસાજ કરવા રહેજ ડોહી ઉચી કરી ચારે આગળાં એકઠા કરી ગરદન તેમજ યોગી પર ઉપરથી હેડે થોડી વખત હાથ ફેરવ્યાથી ગળાની નસોનું થોડી ફરતું રાખે છે.

૧૨-આખના ડોળાને નીચે ઉપર ચઢાવવા તેમજ બંને બાજુએ અવાર નવાર ફેરવ્યાથી આંખને કસરત મળે છે

૧૩-પેટ ઉપર માસાજ કરવા સુધને હાથ ફેરવવા અથવા સીધા ઉભા રહી બંને હાથો પેટ ઉપર જોળ ફેરવી જમ ઉપર ઉતારી પાછા પેટ ઉપર લાવી બીજી જમ ઉપર ઉતારવા.

૧૪-આખા શરીરને સાથુ લગાડી થોડો વખત સર્વે બાજો પર ચાલુ બસવાથી થોડી ફરતું થશે, તેમજ પાણીમાં જમ્કું કપકું બીનવી નીચવી કાઢીને બસવું, ગાલમાં ખાડા પડેલા પશુ એ રીતે દિવસમાં એ ત્રણ વખત માસાજ કર્યાથી થોડી ફરતું થઈ માસમાં પશુ વધી થશે, જોષએ તો નીમકના પાણીમાં કપકું યોગી વાપરવું.

પ્રકરણ ૪૪.

બચ્ચાંની જતન.

૩૦૭-નાના બચ્ચાને બનતા સુધી પારણામાં કે જમીન પર મોઢું નાખી છુટા ખુલ્લી હવામાં સુવાડવા તથા બહાર ફરવા સહવાર સાજ લઈ જવું હાથ પગ ખુલ્લા રાખવા, ઝાઝા કપડા પહેરાવવા નહિ તે પશુ બનતા સુધી ઢીલા હોવા જોષએ હાથમાં ચા કેડે લઈ આંખો વખત ફરવાની ટેવ પાડવી નહિ. મોઢું થાયને પશુ છુટું બેસાડી રમાડવું.

મોઢામાં સુચવા માટે રબરના કડા ચાલુ આંખાથી કોષક બચ્ચાના ગળાના મઠિ એચાઈ આવે છે, તેમજ દાંત પશુ બહાર નીકળશે. બચ્ચું

પોતાનું જ આમળુ યુરો તે સારૂ, તો પણ તેવી આદત મોટા થવે
છોડવવી. સુતી વખતે પાંચળાં કે ઝોળીમાં નાખી હીચ તાણવી નહિ.
નાનાં બચ્ચાને કોષ્ટ રીતની ખીલીક કે ધાસ્તી મનમાં બેસાડવી નહિ.

કોષ્ટકના સ્તરીરના બાજમાં કુદરતી ખામી જણાય તેના તુરત ઉપાય
ડૉક્ટર પાસ કરાવવા અથવા પડી જવાથી માથામાં મા ખીજ મમ
કહાળી રીતે વાગવાથી બચ્ચાને નુકસાન નહિ પહોંચે તેની સલાહ
લેવી, કોષ્ટક વખત પડવાથી ખુબ નીકળે છે જોને કંઈખી ઉપાય થતો
નથી.

ધણું નાનું બચ્ચું કુવી રીતે વધે છે તેને ચાલુ જોવાથી
સમજ પડશે પહેલાં એક બે મહીના કોષ્ટખી ચળકટી ચીજો મમ
જોવા કરશે, ત્યારપછી કષ્ટપણુ અવાજ આવે તે બાજુ ડોકી ફેરવી જોવા કે
સમજવાની કોશિસ કરે છે, ત્રણથી પાંચ મહીનાનું થશે ને હાથમાં કોષ્ટખી
ચીજ આવે તે મોઢામાં લેવા માડશે તે સારૂ રમ ઝોગજો તેવી
ચીજો આપવી નહિ તેમજ પોતાની માથ તથા આંખ વિગેરેને
ઝોળખી શકશે. સાતથી આઠ મહીનાનું થતાં બેશે છે અને ઘણી ખરી
સમજશક્તિ વધે છે, કોષ્ટખી ચીજો હાથમાં ને મોઢામાં લઈ બેઠે
છે એ વખતે પહેલા દાંત ઊપલા પુટશે નવમે મહીનાને સુમારે દસમાં
મારશે, અને દસથી બાર મહીનાનું થતા પકડીને ઊંચુ રહી કોષ્ટક
ચાલવાની કોશિસ કરે છે અને નાના બોલો બોલવા માડશે.

વરસથી સવા વરસનું બચ્ચું ધણુ ખરૂ છુટ્ટ ચાલી શકે છે,
ને દોઢ વરસનું થતા નાના વાકયો પણ બોલી શકશે નબળાં બચ્ચાં
વધમાં કોષ્ટ વખત પછાત રહે છે, તેવાને મસાજથી ફાયદો થશે.

નખ નાના બચ્ચાના હમેશા ધણુ જલદી ઊગે છે, કરડવાની
ટેવ પડેલી હોય તો કવીનીન અથવા કાષ્ટ તીખી ચીજ આગળાને લગા-
ડવાથી ટેવ છોડશે, અથવા હાથના યુક્ષુ આગલના સાધા પર કાડ
બોર્ડનો ટુકડો મુકી પાટો બાધ્યાથી હાથ વળીને મોઢામાં આંગળુ
ચુસવા અથવા નખ કરડવા લેવાશે નહી.

આંખની પણ ખાસ કરી જતન લેવી, લાલ થઈ ખુણાઓમાંથી
પર કોષ્ટકને નીકળે તે સારૂ ઠંડા પાણીમાં ચમટી જેટલો બોરીક પાઉ-
ડર પીગળાવી નરમ કપડા વડે ધડી ધડી સારૂ કરવી અલગુ વર્ગ-
નાઓ બચ્ચાઓને એવી બેદરકારીથી આખને નુકસાન પહોંચાડે છે.

કાંન સુવાડતી વખતે કોષ્ટ બચ્ચાના વળી જાય તો સીધા કરવા,
અને કોષ્ટના કુદરતી વળેલા હોય તો નાની ટોપી કાન સરખા રાખવા
માટેની આવે છે તે પહેરાવ્યાથી કુમલા હાડક સરખા થશે.

કાનમાં થોડા ટીપા સાલીડ તેલ રોજ અથવા બે ત્રણ દિવસે
નહવડાવવા આગમય નાખ્યાથી મેલ પોતો પડી નીકળશે, દુખતો હોય
તો સહેજ ગરમ કરી નાખવું માથા પર અવારનવાર તેલ લગાડવું.

કોષ્ટ બચ્ચાના કાનને ખામી હોય તે શોધી કાઢવા બધે ઝોર-
ડમાં નાનું ધડીઆલ લઈને સહેજ કાનથી દુર પકડી ધીરે ધીરે નબ-

દીક લેવું બીજા કાન પર હાથ ધાકી બંધ રાખવો, સમજવાલું બચ્ચું હશે તો સમજાય છે કે નહિ તે કહી શકશે એ રીતે બંને કાન તપાસવા.

દુધનો તથા બીજાં ખોરાક.

૩૦૮-નુરતના જનમેલા બચ્ચાને કુમળી ચાહતુ પાણી નાની ચમચી વડે થોડા ટીપા પાવું, કેટલાક નરમ કપડાનો કાંકડો બનાવી બચ્ચુ ચુશે તેમ મોઢામા આપે છે, મીલ્ક શુગર Milk sugar નામની તૈયાર બુકી પણ પાણી સાથે કોષ્ટ વખત આપવી. દુધની માફક તે પણ ટાકાત આપનારી છે કોષ્ટબી ચીજ સુમારે પાચે છે ચમચી જેટલું એક વખત બે બે કલાક ને અતરે આપવું, તેમજ ત્રણથી પાચ મહીનાનું બચ્ચુ ત્રણ ગ્લાસને સુમારે દુધ પીશે એક વખત ગાય અથવા બેસનું દુધ એ ટાઇમે ચાલુ કરવાથી તેની માથ અથવા આયા (નસ) ની માદગીને વખતે ઝાઝી અડચણ પડશે નહિ. શરૂઆતમા ઉપલુ દુધ એક ભાગ લઈ તેમા ત્રણ ભાગ ગરમ પાણી ભેળી સુમારે એકથી દોઢ ઓસ પાવું, અને ઉમર વધવે ત્રણથી પાચ ઓસ એ મુજબ વધારતા જવું અને વરસ એકનું થવા આવે ત્યારે સુમારે આઠ ઓસ જેટલું પાવું રાતને વખતે બનતા સુધી દુધ પીવાની ટેવ બચ્ચાને પાડવી નહિ, તેમજ બચ્ચુ મોઢું થતું જાય તેમ સીસી વડે પાવાની પણ ટેવ છોડવવી.

ધણિક બચ્ચાઓને જાત જાતના ખોરાકોના પાઉડર તૈયાર બનેલાની કાજી પાછને તેપર ઉધારે છે એલનબરી તથા મેલી-સક્રુડ ગ્લેક્સો ઓસ ને પાણી ત્રણ ચમચી ને મીલ્ક શુગર અર્ધી ચમચી ભેળી કોષ્ટક બચ્ચાને ટાકાત આપવા માટે પાચ છે.

ઉપરનું દુધ હજમ કરી શકતું હોય તો ચર કીધેલું પાણીનું પ્રમાણ ઓછું કરી દુધ વધારતા જવું.

સાદા પાણીને બદલે જવનું પાણી બાલી વૉટર Barley water વરમા બનાવી દુધ સાથે ભેળીને આપેલું પુખ્તીકારક છે, પણ દિવસમા બે વખત તાજું બનાવી વાપરવું દુધ જરે નહિ તો થોડો વખત પાણીનો ભાગ વધારી દુધ ઘટાડવું જોઈએ તો સાથે ખાડને બદલે મીલ્ક શુગર ભેળવી.

બાલી વૉટર બનાવવા એક પાઇટ (બે ખાલા) પાણી એક ચમચો પલ્ બાલી ઘોષ સાફ કરી ચુકલે ઉકાળવા પછી પા ભાગ જેટલું પાણી બળે ને ઉતારી ગાળીને વાપરવું, સફેદ કાજીના રમતુ થશે.

લાઇમ વૉટર Lime Water તૈયાર બનાવેલું આવે છે તે પણ દુધમા એક બે ચમચીને સુમારે ભેળવાથી દુધ સારી રીતે હજમ થશે પેટમા દુખવાનું બચ્ચાને માલમ પડે તો સુવાનું પાણી Dill Water પણ તૈયાર મળે તે દુધમા અવારનવાર ભેળવું, ઉપરના દુધમા એ બેમાની ચીજો અતત પડવે વાપરવી દુધ ગરમ કરતી વખતે આખું

જમફળ તેમા નાખવાથી કસ ઓગળી દુધ હજમ થશે જમફળ ઘોષ પાણુ ખીજ વખત વાપરવું

દુધ ઉપરનું માણસના દુધને મળતું બનાવવા અર્ધા શેર દુધને ચુલ્લે જોસ પાડી તેમાથી અધુ કાઢી લઈ ઠંડુ પાડવું ને બાકીના અર્ધા જોસ આવેલામા ચુસડાનું પાણી જેને Essence of Rennet કહે છે તે એક ચમચી તેમા નાખવાથી દુધ ફાટી પાણી છુટું પડી જાય ને કપડા વડે ગાળી કાઢી તે પાણી ઠંડા દુધમાં ભેળી થોડી ખાડ નાખી બચ્ચાને પાવું, સાદા પાણી કરતા એમા વધુ ટાકાત હોય છે. ચુસડાનું પાણી ઘૂરત આગલ નહિ હોય તો થોડા ટીપા લીંબુનો રસ નીચચાથી પછુ દુધ ફાટશે.

દુધ ફાટેલાનું ઢઠી જેવું રહે તે ફેકી નહિ દેવું, તેમાં સહેજ નીમક નાખી પનીર બનાવી મોટા માણસને ખાવા માટે વાપરવું.

દુધની સલાજ લેવી ઉધાડુ રાખવાથી કચરો અથવા માખી જેસવાથી દુધ ખરાબ થઈ બચ્ચાને પાવાથી નુકશાન કરશે જોખમી ખુલ્લી હવામા ઉપર સોજી બારીક કપડું ઢાકીને રાખવાથી લાંબો વખત વેર ખગડતું નથી, તે વિષે દુધમા જીવો વાસ અથવા મલીન જગ્યામા દુધ રાખવાથી તે વાસ તેમા પેવસ નહિ થાય તેની સલાજ લેવી દુધની શીશી, નીપલ (પાટની) વિગેરે સાફ રાખવા માટે ધરદત્ત નુસખામાથી મળશે, ખાલી શીશીમા પાણી ભરી ખીજ ઉડા પાણીના વાસણમા કુબાડી ચાલુ રાખવાથી તેમા દુધનો વાસ રહેતો નથી ને ઘીતી વખતે હમેશાં બ્રશ વાપરવો

દુધનું તેમજ પાણીનું માપ ઝોસ પ્રમાણે લેવા સારૂ તેવી ઇલાણી સાથના તેષાર ગ્લાસો વાપરવાના સમવડ ભરેલા છે, તેમજ દુધની શીશીઓ પર ઝોસ પાડેલા હોય છે

દુધ આપતી માતાઓએ સાદો તેમજ પુષ્ટીકારક ખોરાક ખાવો અને બચ્ચાનાં સીકનેસ વખતે પોતાના ખોરાક પર ધ્યાન આપવું, તેવી ચીજો ખાધા પીધાથી બચ્ચા ઉપર તેની અસર થાય છે દુધ આપતી વખતે ઉધાવું નહિ તેમજ છાતી ઘોષ સાફ કરીને બચ્ચાને દુધ આપવું, ખાસ કરીને દુધવાલી આયાઓને એ વિષે તાકીદ કરવી.

કેટલાક બચ્ચાને વરસ ઉપરના થવા પછી પછુ માથનું દુધ ચાલુ રાખે છે, જે ધણુ જીલબયુ છે, કારણકે બચ્ચુ મોટું થતું જાય તેને માટે તે દુધ કોઈ રીતે પુષ્ટીકારક મણાતું નથી દુધ એકદમ છોડવું નહિ, વચ્ચમા એકુ જે વખત બાટલીનું દુધ આપવાની ટેવ પાડવી, પછી ધીરે ધીરે ઉપલુ દુધ ઓછુ કરતાં જવું.

બચ્ચુ મોટું થાય તેમ તેનો દુધનો ખોરાક ઓછો કરી સાદું ખાવાનું શરૂ કરવું. આઠ નવ મહીનાનું થવા આવે ને સાદી નરમ ખીસ-કીટ, પાંઉ માખણ, પાઉ દુધમાં ઓળી નરમ કરવું બપોરે ખવાડવા આવલ નીચે મુજબ બાફવા

ઘોખા એક ચમચી સુમારે બરોબર ઘોષ સોજ સફેદ જડા કપડામાં ઢીલી પોટલી બાધી જોસ અથવા મરઘી સાદી રંધાતી હોય તેમાં મુકી

દીધાથી તેમનો રસ પીને ચાવલ બફાઈ નરમ થાય ને પછી કાઠી મસળીને બચ્ચાને ખવડાવવા, કંઈ પણ જાતનો મસાલો ચાવલમાં ભેળાય નહિ તેની સલાહ રાખવી. હાઈપોર્ટલ્સ ઇંડાની ફકટ દાળ ખુબ ઘુટીને થોડી ખવડાવવી માસનો કોષ્ટખી જાતનો કંઠણ ખોરાક બચ્ચાને દાત આપ્યા વગર આપવો નહિ.

પાણી તથા ફૂટનો રસ નારંગી સતરા વિગેરે હોલી કપડામાંથી નીચવીને તે રસ કોષ્ટ પણ ઉમરના નાના બચ્ચાને થોડો ચાલુ આપવો સારો છે. ફળા પણ મોટા બચ્ચાને આપવા.

એ ત્રણ વસ્તુ યદુ જાય કે માંસનો ખોરાક જેવો કે પીસેલો અથવા બારીક કાપેલો જોશનો ખીમો ચાવલ યા પાઉ સાથ આપવો, પણ બરોબર ચાવીને ખાવાની પહેલાંથી આદત પાડવી રાતને વખતે કંઈ હલકો જરૂરત થાય તેવો ખોરાક આપવો. બાફેલી માછલી તેમજ બાફેલી તરકારી, સાદુ કર્ટડ વિગેરે.

પોરીજ Porridge જે ઓટમીલને ચુહલે પકાવવાથી બને છે તે મોટા બચ્ચાને સહવારના નાસતા સાથ આપેલો પ્રુષ્ટિકારક છે, તો પણ સહવાર સાજ દૂધ એક એક પ્યાલુ ચાલુ પાવુ.

ખાવાનું ખુટે અથવા બીજી કોઈ ચીજ ગળામાં જવાથી ખુટી બેઠેલી મોઢામાં બનતા સુધી આગળી નાખી ઉલટી કરાવવી તેમ કરતા નહિજ નીકળે તો પગમાંથી ઉધું બચ્ચાને ઉચકી માથું નીચે રાખી બરડો થોકવાથી ગળામાંની ચીજ બાહર નીકળશે, નહિ તો તુરત ડોક્ટરને બતાવવું.

બચ્ચાને નહવડાવવું તથા સુવાડવું.

૩૦ દિવસના બચ્ચાને ધણાકો નહવડાવવા આગમ્ય શરીર પર સોબુ માખણનું બનાવેલું ઘી અથવા સાલીડ તેલ મસળીને લમાડે છે સાથે હાથે પગેને વાળવા તથા ઉપર નીચે કરવાથી કસરત કરાવેલી સારી છે, જોર કરી કંઠગી રીતે વાળીને બચ્ચાના કુમલા હાડકાને નકશાન નહિ થાય તેની સલાહ લેવી. રોજ મોટું તથા જીભ સાફ કરવા ઝીણા કપડાનો ટુકડો આગળી પર વિટાળી સહેજ ઝલીસરીનમાં બોળી મોઢાની અંદર ફેરવી સાફ કરવું. સાંજને બદલે જોખએ તો ચણાનો આટો અગે ચોપડીને નહવાડવાથી ચામડી નરમ ને સુવાળી થશે.

પાણી બનતા સુધી પુરું લેવું ગરમની આદત પાડવી નહિ, કેટલાકો ધણા નાના બચ્ચાને મોટા માણસના પગપર સુવાડીને નહવડાવે છે, અથવા પાણીના ટબમાં એક માણસ બને હાથે બચ્ચાને આડું મજબુત પકડી બીજ એ સામેથી અગ સાફ કરી પાણી રેડવું, માથાપર નાખતી વખતે મોઢા કે નાકમાં પાણી જવાથી બચ્ચું ગુમળાય નહિ તે માટે કપાલ ઉપર સરખો હાથ આડો રાખી અટકાવવું.

૨૫ જ અથવા નરમ ટરફીસ પુવાલના ટુકડા કે તેની થેલી હાથમાં સાલી અગ સાફ કરવા લેવી.

મોટા બચ્ચાને પાણીના ટબમાં બેસાડી પકડીને નહવડાવવું, પાણીથી બીહતુ હોય તો ટબ પર ચાદર ઢાકીને હળવેથી તેપર બેસાડી દેવાથી આદત પડશે. ગરમ પાણી પારખવા હાથની ચામડી ચાલુ વપરાતાં બડી ચપલી હોય છે તે બરોબર જણાવું નથી માટે ગુદાણુ યોગી બેવા ટબમાંના મેલા પાણીમાંથી કાઢતી વખતે બીજી સોજી પાણી રેડવાથી શરીર સાફ થશે.

બચ્ચાને નહવાડ્યા પછી બહાર ખુટલી હવામાં ફેરવવું નહિ. ઢાંકેલું રાખી દુધ પાઇને બે ત્રણ કલાકે ઉઠાવા દેવું.

૩૧૦-ઉંઘ. તદુરસ્ત બચ્ચા હમેશાં લાંબો વખત સુવે છે, કોઇકે નબળા બચ્ચાને ધણી ઉંઘ આવતી નથી, તેમજ સૂતી વખતે ધણી ખરી અધી વીથેલી આંખે સુવે છે, તદુરસ્ત બચ્ચાની આંખ સરખી બંધ રહેશે. આખા કિવસમાં જેમ બને તેમ વધુ વખત સુવાની ટેવ રાખવી. નાહ્યા પછી તેમજ બપોરના પાણી સુવાડવું રાતના જલદીથી બીજાનામાં મુકવું. છ મહીનાની અંદરના બચ્ચાં સુમારે વીસ કલાક સુશે, એકે વરસનાં પંદર કલાક, બેથી ચાર વરસનાં બાર કલાક ને આસરે ઉંઘવાં જોઇએ.

અમણુ વર્ગનાઓ બચ્ચાને સુવા માટે બાળા ગોળાઓ અથવા અરીમ ચટાડે છે, એવી કેશી ચીજો આપવાથી ધણુ નુકસાન પહોંચે છે.

જમણી કારે નાના તેમજ મોટા ધણાખરા સારી રીતે ઉઠાશે. કારે વાળાને સુવાડવા તકીઆનો ટેકો નાનાં બચ્ચાને આપવો, રાતે ઉંઘમાંથી ઊઠે કે પાછુ બીજી કારે સુવાડી દેવું, બીજાનાંમાંથી બહાર કાઢવાથી સળગર થઇ જશે. ચર્તા સુવાથી કેટલાક નબળાં બચ્ચાં ચોંકીને ઊઠે છે, માટે નાનો હલકો ટકીઓ પેટ પર મુકવાથી નીરતિ મુશે.

ઉંઘમાં નાનાં બચ્ચાં ઘોરે અથવા ગુગળાય તો નાકમાં કાઈબી રીતની અડચણ જણવી, કોઇકને મસા અંદર હોવાથી દમ લેવાની હરકત થાય છે જે કહાવ્યાથી ફાયદો થશે, નહિ તો તદુરસ્તીમાં બગાડો થશે અને મોટી ઉંમરે તે પણુ મોટા થશે. એને એડીનોઈડસ Adenoids કહે છે. કેટલાક મોટા બચ્ચાને પણુ તેવી અડચણ હોય તે નાક વાટે દમ નહિ લઇ શકે ને મોઢુ ધણુ ખરૂં ઉઠાડું રાખે છે, જેનો ઈક્ટર પાસે ઉપાય કરાવવો જોઇએ.

રડતા બચ્ચાને કેટલીક વખત બોળા પર હિંદુ સુવાડીને ધીરે ધીરે બરડો થોડી પગ હળાવ્યાથી મુશે પણુ તેવી ચાલુ આદત પાડવી નહિ, કોઇકને સહેજ ગરમ પાણી પાવાથી મુઝું રહે છે.

દાંત તથા સાધારણ માંદગીના ઉપાયો.

૩૧૧-દાંત નાનાં બચ્ચાંને પુટતી વખતે કોઇક ધણુ ઉરાંત થાય છે, શરૂઆતમાં મોઢાંમાંથી લબ મળે છે તેમજ પારા સુજી આવે અને મોઢો પીસે છે તે વખતે મુસવા માટે કડું કે આંગળીથી આપ-

વાથી પારા ધસાઈને ચામડી પાનલી થવાથી દાંત જલદી પુટે છે, કોષ્ટ-
કને પારા ચીરાવવા પડે છે ને વખત તાવ કોષ્ટને થાય છે, અને
ઝાડો (પેટ) પણ લીલા જેવા ગંગના કેટલાક બચ્ચાને દાંત પુટની
વખતે આવે છે, તેમજ કોષ્ટના કાન પાકે છે

મધ સાફ અથવા એક ચમડી જેટલો સુરોખાર ભેળીને પાગ
પર ધસવું દીકામરી ધસવાથી પણ પાગ નરમ રહેશે

ઉપદ્યુ અબણુ વર્મના બચ્ચાઓના દાંતને વખતે બરોબર
સલાખ નહિ લેવાથી તેઓમા ધણુ સાધારણુ છે, તેની નીશાની બચ્ચુ
ઉધમાથી ચમડીને ઉઠે, આખના ડોળા ઉપર ચઢાવી દેશે અને કાચ
પતની બેચતાણુ કરે, ચામડીનો રંગ બહુ જેવો થઈ જાય તેવી વખતે
તુરતજ માથાપર હાક કરવી, કોલોનવોટર પાણી ઝાથવું બીનવેલું
કપડું ખાલી મુકવાને બદલે માથાપર બાધી દેવાથી બચ્ચુ કાઠી નાખી
શકે નહિ. અગત હોય તો બીનવ્યા કરવું

ઉપલીયાનું જોર વધુ લાગે તો ગરમ લેખ શકાય તેવા પાણીના
ટબમા બચ્ચાને બેસાડવું અને માથે હાક પાણી રેડવું, અગત લાગે
તો તુરત ડૉક્ટરની મદદ લેવી. વણુ નખળા બચ્ચાને પણ દાંત પુટે
ત્યારે સલાખવા દાંત હડે મહીને વચ્ચાના ઉપર તથા હેડેના પુટે છે,
નવથી બાર મહીનામા આબુબાબુના નીકળશે અને વરસને સુમારે
ખીળીઆ (અણીવાલા) દાંતો પુટે તે વખતે પણ કોષ્ટક બચ્ચા હેરાન
થાય છે, દોઢ અને બે વરસની વચ્ચે દોઢો નીકળવા માડશે અને
પાંચ સાત વરસ સુધી ઉપલા દાંતો બધા મહીને વીસ જેને દુધીઆ
દાંત કહે છે તે રહેશે ને ત્યાર પછી આગલા પડવા માંડી નવા કાય
મના દાંત એક એક પછી આવશે, એ મુજબ બાર વરસમા સંબલા
દાંત તથા દોઢો આવી જશે

સત્તર ને પચીસની વચ્ચે છેક છેલ્લી ઝાઢાપણુની દાંત પુટે છે જે
વખતે કોષ્ટક હેરાન થાય છે, ડાચુ વીજેરે ઉધડી ચકતું નથી

દાંતની જાતન વિગેરે આગલ આપ્યું છે.

૩૧૨-બચ્ચાંની માંદગી જે બોલી નહિ શકતાં હોય તેના
રડવા પરથી પણ થોડી ધણી સમજ પડે છે ચીસ પાડી યા કસ
ખાઈ કે કાચ પત લાલવી ને રડે તો પેટમા દુખવું હોય એમ જણવું,
કરણુ ધણીખરી એ માંદગી બચ્ચાઓમા સાધારણુ હોય છે, કોષ્ટ
વખત માણસોની બેદરકારી અને ખીજ નહિ સમજ પડે તેવા કારણુસર
રડે કે સીકે પડે તે શોધી કાઢી ખનતો ઊપાય કરવો

પેટમાં દુખે તો સાધારણુ સેક કરવો આથવા ખાવાના માડવે-
ના પાન કે આકરના ઝાડના પાદડા લઈ અગર પર ગરમ કરી તે પર
સહેજ જોર ડીઝા લગાડી સેકીને પેટે બાધી રાખવા જેથી પેટમાનો
પવન છુટો પડી દુખવાનું નરમ પડશે. કોષ્ટક બચ્ચાને થોડી ઊંચ
સુધી પેટે પાટા બાધી રાખવાની ખોટી ટેવ પાડેલી હોય છે તે બ્યારે
કાઠી નાખે ત્યારે પેટને હવા લાગી જવાનો સંભવ રહેશે, માટે છેક

નાનું બચ્ચુ હોય ને તેનો નાર ખરે ત્યા સુધીજ પાટો રાખી પછી કાઢી નાખવો. પણ કોઈ વખત અમતને સર બાધવો.

દુધ પીતાં બચ્ચાને રોજ આખા દીવસના બેથી ત્રણ આડા (પેટ) થવા બોધએ ને કબજાઆત લાગે તો સહેજ આંગિલી વડે થોડાં ટીપા ઝેરડીગિ સહવારમાં ચટાડવું અથવા તો દર આઠ પદર દિવસે ઝેરડીનો જીલાખ અગત મુજબ આપવો. કઠણુ આડો (પેટ) કોષ્ટ વખત બચ્ચાને થતી વખતે તકલીફ પડે છે માટે સામા માણસે પોતાની છેલ્લી નાની આગળી પર વેસલીન અથવા સાણુ લગાડી સંભાલથી બચ્ચાના સફરામાં ફેરવ્યાથી નરમ થઈ આડો આવશે, વધુ અમત લાગે તો કાચની પીચકારી વડે ઝલીસરીન થોડું સફરામાં આપવું. મોટી ઊમરના બચ્ચાને રોજ સહવારમાં એકજ વખતે આડો કરવાની ટેવ પાડવી બોધએ.

આડો (પેટ) ધણુ આવે તે વખતે કંઈથી દુધનો ખોરાક હજમ નહિ કરી શકે તો એક ઇંડાની સફેદીને પાતલો કફ ચઢાવી એક ચમચી છુદેલી ખરી સાકર ને એક મોટો ચમચો પાણી ભેળી તેમાંથી એક એક ચમચી જેટલું બળે કલાકે પાવાથી ટાકાત રહે છે, અથવા સાંકું બાલી વાટર કે મીઠક શુગર ને પાણી આપવું.

સહીએદ (શીતળા) ત્રણથી ચાર મહીનાનું બચ્ચુ થાય ને મુકાવવા નાનું અણસમજ હોય ને સુતી વખતે પોતીકા મેળે કોર વાળી શકેતું નહિ હોય ત્યારે હાથ પર સહીએદ મુકેલાની આઝી ધજા માલમ પડતી નથી. બને હાથ પર મુકેલા ધણુખરા ચોથે પાચમે દિવસે કીનારી લાલ થઈ જોર વધી ને દાણા મોટા થઈ પર ભરાય ને નવમે દિવસથી નમવા માંડે છે. કોષ્ટને તેને જોરે તાવ થશે, એક બે દાણા પણ ભરાવા બોધએ નહિજ નીકળે તો થોડે વખતે ફરીથી મુકાવવા નાનપણમાં મુકેલા હશે તો તેવો રોજ નીકળે ત્યારે તેની આઝી અસર કરશે નહિ અને કદાચને સહીએદ આવેખી તો તેનું ધણુ જોર થતું નથી બચ્ચાને સહીએદ નહિ મુકાવવા એ ધણુ જીલભણું છે.

મુકેલા સહીએદ લગભગ ત્રણ અઠવાડીએ મુકાવા આવે છે, પહેલા ચોડા દિવસ નહવડવવું નહિ, પછી પણ મુકાવવા નહિ હોય ત્યારે સહીએદ પર પાટો બાંધી બીનાય નહિ તેમ નહવડવવું.

ખોરીક પાહિડર ઝાંટવાથી રસી નીકળતી મુકાવને બીજા મમ લાગશે નહિ, કેટલીક વખત રસી બીજા શરીરના ભાગ પર લાગવાથી ત્યાં પણ પુલ્લા થશે તે માટે સજાળ રાખવી વધુ વેદકમા છે.

સરદી સરકમ પર જાતી ઉપર લગાડવા ટ્રેન્ડી એક ચમચો ત્રાખાના વાસણમાં નાખી તેને સળગાવેલી મેચીસ લગાડવાથી બળતું થાય ને જીભની નાખી તે ગરમ ટ્રેન્ડી લેવા, અથવા અમરનો દુકડો ને આખું બચ્ચાને બનેને કાળા પત્થર પર ટ્રેન્ડી સાથે ધસી ઘટ થાય ને ગરમ કરી જાતી, કપાલ, બરડાનો કડો તથા કાન પહોંચાડે આપવું. બોધએ તો તેપર રતું પાતલું પહોંચાયું મુકવું, વધુ સરદી જેવું

લાગે તો સાધારણ બરવાનું તેલ લમાડવું પણ સ્ત્રોત લેવું નહિ. જોષએ તો થોડા સેક કરવો.

કાસી હાથ તો સહેજ મધમાં એ ત્રણ ટીપા બેન્ડી નાખી ચટાડવું અથવા જોળ મધ ને નીમક ભેળી આપવું, તાવ સાધારણ માટે નાનાં બચ્ચાને યુકવીનીન એક ભતનું કડવાસ વગરનું આવે છે તે વાપરવું.

તાવ તપાસવા તાવની સીસી ચર્મોમીટર નાના બચ્ચાને બગલામાં મુકી નહિ શકાય તો ભગના કાત્રામાં મુકી પગને પેટ આગલ ઉપર દાખી રાખવો.

૩૧૩-નબળાં બચ્ચાંને રીફ્રેશ Rikofesh જેનું કારણ જનમથી બરોબર દુધનો ખોરાક મળેલો નહિ હોય તેથી હાડકા નબળા ને નરમ થઈ શરીર પાતળું ને તવાયલું લાગે છે, કોષ્ટક મોટા થવે સારી જાતનું લેવાથી સારાં થશે.

તેવાં બચ્ચા જલદી એસી કે ચાલી પણ શકતા નથી હાથ પગ કમર વિગેરેનાં હાડકાંમાં ટાકાત નહિ હોવાથી, ચ પી Massage, કરવાથી ખજો હાયદો થશે બદામનું તેલ, ઇમલશન Emulsion, મછીનું તેલ Codliver oil તેવી કઈ ચીકણવાલી ચીજ ધીરે ધીરે સજાળથી મસળીને હાડકાં તથા સાંધાઓમાં પચાવ્યાથી શકતી આવે છે ચ પી ધરમાં નહિ કરી જાણે તો કોષ્ટ શીખેલા પાસ કરાવવી કોડ લીવર ઓઇલના એ ત્રણ ટીપા પહેલા સરખાતમાં બચ્ચાને ચટાડવા ને હજમ કરી શકે તો વધારવા સુમારે આઠ દસ ટીપા સુધી એ ધણી ટાકાત આપશે.

કોષ્ટક બચ્ચાના મોટી માદગી પછી પણ હાથ પગ નબળા પડે તેને ઉપલો ઉપાય અજમાવવો હાથ પગની અથવા બીજી કઈ શરીરની આખી લાગે તો પુરત પ્રક્ટરને બતલાવવું કેટલીક વખત વીજલી આપવાથી પણ હાયદો થાય છે

મજબૂત બચ્ચાંનું માસ દાખી જોવાથી કંઈ લાગે છે

૩૧૪-નાનાં બચ્ચાંને દવા પાવાની રીત, મોટું ઉઘાડી નાની ચમચીમાં દવા લઈ તાળવાને આડવીને રેડવાથી અતરસ જશે નહિ, મોઢામાં રહેવા દઈ પુરત મળે નહિ તો સજાળથી નાક સહેજ દાખવું.

પીતી વખતે હાથ પગ અજાળી તોફાન કરે તો બચ્ચાને કપડામાં મળા સુધી આખું ઢીલું લપેટીને ખોળામાં સુવાડી માથું સહેજ ઉપર રાખી દવા પાવી એ રીતે પકડેલું આચકા ન લાગવાથી દવા પાતી વખતે હરકત થતી નથી.

દવાનું પ્રમાણ, નાનાં મોટાં સાથની સરખામણી.

૧ મહીનાનું તેને મોટાં ૩૦ ગો ભાગ આપવું

૬ " " ૨૦ " "

૧ વરસના બચ્ચાનિ	૧૦ મો ભાગ આપવું
૨ " "	૮ મો " "
૩ " "	૬ મો " "
૪ " "	૪ " "
૫ થી ૧૦ વરસ સુધી	૩ બો " "
૧૧ થી ૧૫ " "	૦ (અધી) ભાગ મોટાના પ્રમાણમાં.
૧૫ થી ૨૦ " "	૦ (પાણી) " "
૨૧ થી ૫૦ વરસની મોટી ઉંમરે મોટાને માપની આખો ભાગ	
[એટલે ૧] દામ ૬૦ ગ્રેન, અથવા ૬૦ ટીપાં થાય છે	
૬૦ થી ૭૦ સુધીના પ્રમાણ ક્રેટલીક વખત ઓછું કરવું પડે છે. દવાના તોલેલા તથા ભરેલા માપો માટે કોષ્ટકોમાંથી મળશે	

બચ્ચાનું વજન તથા વધનો સુમાર

૩૨૫-તુરતનું જનમેલું વજનમા ૬ થી ૭ રતલ (પૌડ) અને લગભગ ૧૮ ઇંચ (૧૧ ફુટ) પહેલા મહીનાથી તે બાર મહીના સુધી દર મહીને વજનમાં એકથી સવા રતલ વધશે અને લગભગમાં એકથી એ ઇંચને સુમારે વધે છે. કોષ્ટકનું વજન, જિંચાઈ વધતી ઓછી હોય છે

૧ છુ વરસ-ઉંચાઈ ૨૧ ઈંચ-વજન ૧૮ રતલ એટલે જનમતી વખતનું ત્રણ ધણું વજન બાકીનું.

૩ છુ " " ૩ ઈંચ-વજન ૩૨ રતલ

૫ મુ " " ૩|| " " ૪૦ " "

૭ " " ૪ " " ૫૦ " "

૯ " " ૫|| " " ૬૦ " "

૧૨ " " ૫ " " ૭૫ " "

થોડે થોડે વખતે વજન તથા ઉંચાઈનું માપ નાના બચ્ચાનું લીધાથી તેઓ વધે છે કે નહિ તે તુરત માલમ પડશે. ઉંચાઈ માપવા એક ધરના ચાંબલાને આડાવી ઉંચાડે પગે ઉભા રાખી ત્યાં પેનસીલની નીચાની કરવી દરેક બચ્ચાનું વજન તથા જિંચાઈ ફેરફાર હોય છે

પ્રકરણ ૪૫.

નર્સીંગ - Nursing - દરદીની આવજત વિષે.

૩૧૬-એક નર્સ સૌથી પહેલી ને અમતની માખત ખ્યાનમા રાખવી કે દરદી સાથે ધણી ધીરજ ને નરમાશથી વર્તવું. માયાણુ જીવેલા કમેલા સીકે માથુસ ઉપર વધારે સારી જાગર કરે છે. હસ્તે

મોઢે દરદીના ઓરડામાં ગહેવું, કોઈપણ રીતની શીકર ચિતા બતાવવી નહીં લાગણી ઉપર કાણુ રાખવો, ખુદા ન કરે ને તેવો ધારતી બરેલો કેસ હોય તો પણ ખુદા પર ભરસો રાખી હમેશા સાર જ થવાની આશા રાખી સેવટ સુધી ઘટતા સંધળા ઊપાય ચાલુ રાખવા.

ઓરડાની હવા સાફ રાખવી, બારી બારણા બનતાં સુધી ખુલ્લા મુકવાં, પણ દરદીને હવા ન લાગે તેની સલાહ લેવી. અમ પર ઓઢા રેલુ જ રાખવું હવા ચોકખી કરવા ધણીક જાતની ચીજો, દવાઓ અને ખીજ રીતો આજળ લખેલી છે.

ડોક્ટરોના ફરમાવ્યા મુજબની હવા, ઓરાક ને ખીજ ઉપાયો વખતસર કરતા રહેવું, જબીર કેસોમાં દરદીને લગતી દરેક નોંધા લાઇ ડોક્ટરને બતાવવા રાખવી, જેવી કે તાવની ચઢ ઉતર, નાડ, ઓરાક, ઊંધ, હવા, દારૂ, કુદરતી હાજતો તેમજ ખીજો કંઈ પણ દરદીમાં ફેરફાર થતો હોય, તે રાત તથા કિવસની વિગત જણાવવાથી તેના ઇલાજ કરવાનું બની આવે.

ઝાઝી મડખડ તેમજ બહારના માથુસોને દરદી આમલ લાઇ જવા નહિ ડેવાયલા દરદીને હવા કે ઓરાક માટે ઊઠાડવું નહિ, ઊંધથી વધુ આરામ થાય છે.

અગત્યના કેસોમાં દરેક ચીજો હમેશાં ઘરમાં તૈયાર રાખવી યા પુરી થાય કે તુરત મગાવી લેવી કે વાપરતી વખતે ઓઢી થવું ન પડે કાલતુ કપડાં, ટુવાલો, દવાઓ, પીવા લગાડવાની હમેશાં તફન જુદી રાખવી જેથી તે બેળાય નહિ, કોઈ વખત ઝેરી દવા જીલમાં પાવાથી જાનને નુકસાન થશે, તેમજ પાતી વખતે સીસી ઉપરના નામો વાંચી જોવા વગર રાતના આપવી નહિ.

પ્રેન્ડી, કોલેનવૉટર, આઇસ, પાણી, થર્મોમિટર, નાનું ઘડી આલ, તેમજ પાણીમાં હાથ ધોવા નાખવા માટે લાઇસોલ કે કાર્બો લીક એસીડ અને હવા સ્વચ્છ કરવા ને છાટવા સાર શીનાઇલ વિગેરે રાખવું શીડીંગ કપ દરદીને ઓરાક આપવા માટેનું હમેશા ધાઇને નળી સાફ કરી તે ઉઘાડુ રાખવું નહિ. કપડું ઢાંકવું, શીડીંગ કપ તુરત નહિ મળી શકે તો નાની કોટલીની નળી વડે પણ દરદીને ઓરાક અપાશે એડ ચેન ઝાડો કરવા માટેના સાફ રાખવો. તેમાં શીનાઇલ રેડવું સેક માટે રબરની કોથલીઓ અથવા કાળી કાચની ખાટલી પણ જુલ ચપટપોઇ ઉપયોગમાં લેવાય છે.

આઇસ એમ રબરની તાવની વખત માથા તેમજ કોઇકને વધુ તાવ હોય ત્યારે પેટ પર પણ મુકવા વાપરે છે. ફેલેનલની થેલી બનાવી તેમાં પણ આઇસ ભરી જોઇએ તો રબરની એજને બદલે વાપરવી. આઈસ અગત્યની વખતે રાખવાની તથા તોડવાની રીતો સાર પાઠલાં ધરધતુ નુસખાના આઇસના પ્રકરણમાંથી મળશે, તેમજ રબરની બાબતમાં આઇસની તથા સેકની કોથલીઓ માટે જુવો.

દરદીનું બીછાનું તથા શરીર સાફ કરવું.

આદરોની ઉપર ચામડું તથા બીજો ફાલતું કટકો તેપર પાંચ-ચાંથી આદર બીનાતી અથવા ખરાબ થતી બને છે, ઉપલુબ્ધ કપડું ફકટ કાઢી નાખીને પાછું મુકવું સહેલું પડશે.

આદર પણ થોડે દિવસે બદલવી. લખાઇમાથી ખોશોલી કાઢી સરખી જોળ વીટાળી બધા સુધી દરદી સુતેલું હોય ત્યાં વેર રાખી ને પછી ખાલી જોડડા ઉપર તેની જગ્યાએ બીજી નવી આદર સરખી પાથરી તેજ બાજુથી ખોસી ને તૈયાર કરી બેઠે જુની નવી આદર મળે ત્યાંથી દરદીને ધીરજથી તે બાજુ કોર વળાવી સાફ આદર ઉપર લઇ લીધા પછી બાકીનો ભાગ પાછો સરખો કરી ખોસી દેવા, એમ કીધાથી દરદીને ઝાઝી ચાક લાગશે નહિ.

તકીઆ પણ રોજ બીછાનું બદલતી વખતે દરદીના માથા નીચે હાથ રાખી પહેલા સહેજ ઉચકીને સેરવી લેવા, ઠોકરીને પખોડી પાછા જોડવાથી દરદીને સગવડ ને કરાર થશે કોર વાળતી વખતે નમળા પડેલા માથુસને પછવાડે ખરડા આગળ પણ તકીઆ ખોસી ટેકા આપવાથી સારી રીતે સુષ્ક શકશે બીજા બીછાના પર લેવા માટે બેઠેને પાસે મુકવા પછી આદર બદલવાની રીતે બેઠે છોડેથી જોલ વીતાળી ને બે માથુસો તે ધરીને હળવેથી આદર સાથે દરદીને બીજા પલગ પર બેચી લેવું.

શરીર સાફ કરવા બે (ખેસીન) ગીન્દીઓમા ઠંડું ગરમ ખપ મૂજબ પાણી લેવું એકમાનું પહેલાં રપજ તથા સાથુ લગાડતી વખતે વાપરવું. છેલ્લા બીજી ગીન્દીમાથી સોળ પાણીમા રપજ અથવા તુવાલના કકડાઓ ખોળી દીલ સાફ કરવું, બીછાનું બીનાય નહિ માટે નીચે બીજા તુવાલ, ચામડા, ગરમ પ્લેકેટ કપળી પાથરવી.

રપજને બદલે બાડ પીછાના ટરકીસ તુવાલો પણ સારી રીતે વાપરી શકાય છે.

પાણીમા થોડું કોલોનવૉટર, રમ, પ્રેન્ડી, સોજો ગામઠી સરકો કે તોપ્લેટ વીનીઅર કપળી એક ગ્લાસ જેટલું નાખવાથી જરા દીલને ખુશબો આપે છે તેમજ સરદી થશે નહિ.

મોઢું, હાથ, છતી એ શરીરના ભાગો પહેલા છુટા છુટા ઘાઇને સાફ કરી પુરતજ નુછીને પછી નીચલો ભાગ લેવા, તેટલો વખત અમને ઠાકી રાખવું કે હવા લાગે નહિ.

ખંડુ ખલાસ થાય ને જોઇએ તો પાછું કોલોનવૉટર લગાડી થોડો પાઉડર છાટીને કપડા પહેરાવવાં. બાધ ગળાવાળું કપડું જેવું કે નાઇટડ્રેસ સુતેલા માથુસને પહેરાવતી વખતે પહેલાં બેઠે હાથો ભેરવી ને પછી આસ્તેથી સભાળીને માથું ઉચકી ગળાવાળો ભાગ પહેરાવ્યા પછી શરીરની નીચે આખો ધીરજથી ઉતારવો.

સીક માથુસના અગમથી કાઢેલા કપડાં ધીવા વગર પાછાં પહેરાવવાં નહિ. ખમુસ કરીને બેડા રોગવાલા દરદીની દરેક બીજો વાપરવાની

ધુટી રાખવી કપડા ધોતી વખતે પહેલાં મોડું કલાકસોલ બેળવાથી તેમનાની મલીચી કે વાસ કંઈ હશે તો નીકળશે એમ સાફ કરવાથી કંઈ પણ ઝાડના રોગનો એવ, જંતુઓ વિગેરેનો નાશ થશે તેમજ યુકવાના નથા પેટ પીચાખના વાસણો પણ કાર્બોલીક એસીડ કે શીનાઇલ નાંખી શિવા.

૨૫જ કીધા પછી ચોરડના બારી બારણા એકદમ ઉઘાડવાથી હવા લાગીને તબીબતને નુકસાન થાય છે, માટે તેની સલાજ લેવી. પરંતુ પડવાથી કપડા બીનાય તો બીજા બદલાવવા, અથવા સરીરને કપડાની વચ્ચે બીજા કટકા મુકવાથી તે બીનાય કે કાઢી લીધાથી કપડા ધડી ધડી બદલવા પડશે નહિ.

માથુ ધોવાનું લાખા વાળ સાથના દરદી જે ધણે વખત એસી નહિ શકે તેને ધોલીઆ ઉપરજ સાંપડની કિનારીએ માથુ રાખી નીચે બીજાનું બીનાવું આટકાવવા ચામડું કે રખર પાથરવું ધોલીઆ નીચે ખુરસી અથવા રટુલ ઉપર બેસીને માથાના બાળ પડે તેમ મોઢવી પાણી રેડી સાંજુ લમાડીને ધોઇ નુછી નાખવું, એ રીતે કીધાથી થાક લાગશે નહિ બાલ સુકવવા માટે એ બાબતમા જુવે.

માથુ લાંબા કિવસનું મેલુ થએલું હોય તો જલદી ચીકાસ કદવા પહેલાં એક ચમચા જેટલો ટ્રેન્ડી અથવા બે ગમ Bay Rum ગ્રાસમાં મોડો લઇને તેમા આમળા બોળીને માથામા સઘળી બાજુ અવારનવાર ધસીને બધી લમાડીને પછી ધોવાથી મેલ તથા ચીકાસ વિગેરે સર્વે નીકળી જશે બાલની જતનમાંથી બીજી રીતો મળશે. લાંબા બાલના બે ભાગ કરી બને બાજુ છુટા મોટલા ગુઠવા, ગુચવાયલા આગળી પર વીટાલીને ઓળવાથી આજા તણાશે નહિ.

કોઇખી જાતની બીમારીથી આડી આટકી મયલુ માથુસ હમેશનું બાજાને હોય તેને નહવડાવવા નેતરની ધાલકી અથવા ઇન્ડીયર પર મવાડી સરીર પર પાણી રેડી સાફ કરી પાછું બીજાણા પર લેવું.

મોડું દરદીનું આંદરથી સાફ કરવા સાફ નરમ બારીક રૂપડું આગળી અથવા વહેલ બોનની પટી પર સામા ધણીએ વીટાળી પાણીમા બોળીને મોઢામા ફેરવવું, કપડુ ખરાબ થાય ને બદલવું, જીમ પણ ગ્રપલી રીતે સાફ કીધા પછી, બીજા સોજા કપડાને એજ પ્રમાણે ઝીસરીન, લીસ્ટરીન અથવા બોરીક પાગિડર કંઈખી પાણી સાથ બેળી તે વડે મોડું સાફ કરવું.

દરદીને એકજ બાજુ સુવા દેવું નહિ, બધી બાજુ ફેરવ્યા કરવું એક બાજુ બીજાનામાં સુષ રહેવાથી ચામડી ધસાય છે આદી પડે તો તે પર લમાડવા તથા ઊટવા માટે ચામડીની બાબતમા આપેલું છે.

માંદગીમાંથી સાફ થયા પછીની સંભાળ.

૩૭૧-દરદી લાખી માંદગીમાંથી સાફ થવા આવે Convalescent તે વખતે ડોક્ટરના ફરમાવ્યા મુજબનોજ ખોરાક આપવો.

ખીજી કાંઈ પણ વધુ ખવડાવવું નહિ જ્યે તેનાં આંતરડાં લાખા વખતનાં સુસ્ત ને નખળાં પડેલાં તેવી યીજે હજમ કરી શકતા નથી અને તાપફાઇડ જેવી તાવ હશે તો ખવાડવાની ઉતાવલ યા બેરકારી કીધાથી પાછી આવવાનો સભવ થલો રહે છે, તે વખતે દરદીને સાજી કરવું મુશ્કેલ થઇ પડે છે.

દરદીને ખીજાનામાંથી ઉઠાડવા માટે તેના બેઉ હાથ સામા ધણીની ગરદનની આસપાસ વીટાળવા ને દરદીનાં ખલાની નીચે એક હાથને પગના થાપા નીચે અથવા ધુટણ તથા ખીજે હાથ સામા ધણીએ મુકી એ મુજબ ટેકા આપી મદદ કરવી. એજ રીતે ઉચ-કીને પણ લઇ જઇ શકાય છે અને એક માણસથી એકલો વજન ઉચકાય નહિ તો ખીજી માણસ પણ સાથેથી ખરડા નીચે ને પગના ધુટણ આગલ હાથ આપી બંને સહેલાઇથી ઉચકી શકશે.

એસાડવા માટે ખીજાના ઉપર પછવાડેથી ઢળતા તકીઆ ગોઠવવા અથવા બેંકરેસ્ટ આવે છે તે મુકવી, નહિતો નાની પુરસી ઉધી આડ-કતરી મુકવી જેની પીઠ નીચે ને પાયાનો પાછલો ભાગ ઉપર ઢળતો રહે તેમ ખીજાના પર ગોઠવી તેની આગળ તકીઆ મુકવાથી અઢેલીને બેસવાનું સમવડ બરેલું થશે. ધણી ઉઠ્યેસ કીધાથી થાક લાગે છે.

શક્તિનો ખોરાક સુપ, દુધ, કાજી, જાશ, ધડાં, પ્રેન્ડી અથવા કોઈખી જતનુ ટાકાત આપનાર શીરપ, દવા ડોક્ટરના ફરમાવ્યા મુજબ પાવુ.

જાણ તેમજ બાલી વાટર શક્તિ આપે છે બાલી વાટરમા ખાડ અથવા થોડા લીજુના રસના ટીપા નાખવાથી સ્વાદ લાગશે.

ઉપર લખેલી દરદીની માવજત સાધારણ રીતે ધરના માણસો કરી શકશે, પણ જબીર ખીમારીની વખતે સારી કેળવાએથી કુશળ નસ' બહુ ઉપયોગી થઇ પડશે, જેથી દરદીની બધી રીતે જતન લઇ શકાય છે.

પ્રકરણ ૪૬.

પોલટીસ, પ્લાસ્ટર, શેક કરવો, ભરવા ચોપડવાની દવાઓ, બ્લીસ્ટર, વિગેરે.

૩૧૮-પોલટીસ કરવા માટે યુલુ, અળસી, પાંઉનો ગર વિગેરે વપરાય છે. પટેટાને આખો બારી જાલ સાથ મસળી કાઢી ગરમ કપડામાં મુકી તેની પોલટીસ કરવી, કદા પણ એ રીતે વપરાય છે.

પોલટીસ કે શેક દરદીને કરવા આગમ્ય સામા ધણીએ પોતાના હાથપર લગાડી બેવું કદાચ ને ઘણું ગરમ હોવાથી દરદીની આમડી એકદમ મુકવાથી દાગે નહિ.

અળસીની પોલટીસ બનાવવા પાણી સાથ મેળવી ચુકેલે ઘટ બનાવીને ઉતારવા પછી જડા કપડા પર પાંચરીને જોઈએ તો થોડા ઓરીક પાઉડર ભેળા બધી બાબુથી કપડું બધ કરવું જેથી અળસી બહાર નીકળશે નહિ, કપડાની થેલીમાં ગરમ અળસી ભરી મોટું બધ કરી હાથે અથવા બાટલી વડે દાખીને સરખી પાથરી દેવી, કપડાની થેલી તુરત નહિ હોય તો સોજા રટોકી મ લેવા

રાષ થોડીક તેમા સાથે મેળવાથી પોલટીસ વધુ ગુણુ કરે છે કાષ્ઠથી સડેલા ચાંદપર અલસી અથવા આટાની પોલટીસ કરતી વખતે સાથે તેમા કોલસાની ભુકી મેળવ્યાથી ફાયદો થશે

ગરમ હોય તેટલો વખત સેકવા પછી પોલટીસને તે ભાગ ઉપર પાટા વડે બાધી રાખવી, અળસીની ઠંડી પોલટીસ પણ ફાયદાકારક છે ગરમ કપડાપર પાથરવાથી લાભો વખત ગરમ રહેશે સરદી, ન્યુમોન્યા વિગેરે કેસોમા છાતી તેમજ બરડા પર અળસીની પોલટીસ કરવાથી બહો ફાયદો કરે છે. તેવા વખતે ઉપલી રીતે મોટી થેલીઓ શરીરને ફરતા માપની બનાવી છેડા બને મલે ત્યા તેપ ટાકી બાધી દીધાથી પોલટીસ સરખી રહી અગ ઉપરથી સરી જતી નથી ફેલેનલનો પાટો તેપર વી ટાળવાથી લાભો વખત ગરમ રહેશે આગળ આપેલુ એન્ડી ફ્લોજીસ્ટીક પ્લાસ્ટર તૈયાર પણ ઉપયોગી છે.

પોલટીસ પાછી ગરમ કરવા જોસ પાણી અથવા અગાર ઉપર કાણાવાલુ ઢાંકણુ કે આળણી મુકી તેની વરાળથી પાછી ગરમ થશે, જોઈએ તો કપડાંમાંથી અળસી કાઢી લઈ પાછી ચુકેલે વાસણુમા નાખી એ ત્રણ વખત વાપરવા પછી નવી અળસી લેવી

પોલટીસ થુલાંની તથા પાંઉની અથવા ઘઉંના આટાની પાણીમા મેળવી ચુકેલે ઘટ બનાવીને પુલ્લા પર તેમજ બીજા સેક માટે લેવી ગજાની પોલટીસ બનાવતી વખતે જોઈએ તો તેમા થોડીક રાષ મેળવી પાણીને બદલે કોષક સરકો ભેળા બનાવે છે, જે નળલાથી દુખતા સાધાઓ તેમજ વાગેલા ભાગ પર સેકવા સારી છે

ફટકડીની પોલટીસ બનાવવા એ ઇડાની સફેદીમા એક ગ્રામ ફટકડીની ભુકી ખુબ મેળવી નરમ ઝીણા કપડા પર પાથરીને હાથ પગના ચીરા ઠંડીના દીવસમા પડે તે પર મુકવાથી નરમ પડશે.

૩૨૯-રાષવુ પ્લાસ્ટર જેણુ લાગે ત્યા મુધી ઠંડા કે પુકા પાણી સાથ ગાળને ધુટવાથી તેનુ તેલ નીકળે છે, પછી જડા કામળ પર પાથરી ઉપર કપડું ઢાંકવુ ગરમ પાણી લેવુ નહિ. કપડાવાલી બાબુ શરીરને ગાળે તેમ મુકવી કામળ ઉપર રાખવુ વાપરેલુ પ્લાસ્ટર બીજા ગમ પણ મુખી શકાય છે અથવા તો એ રકાબીની વચ્ચે ઢાકી રાખી થોડો વખત રહીને પાણુ વાપરવાથી તેમા તેટલોજ ગુણુ રહે છે

રાષનાં પાદડાં પાણીમા બીનવીને ચુકેલા ફાયદો કરશે પાણીને બદલે રાષને ઇડાની સફેદી અથવા વેસલીનમા ધુટવાથી સારી ચામ

છે એથી ચામડો પણ લાલ થશે નહિ. ઉતરી ગયલી રાષ ખાવા માટે ચઢાવતી વખતે ઝેણું નહિ લાગે તો તેમા થોડો કાદો કાપીને છુટવી રાષમા ફેટલીક વખત આટો હળદર વિગેરે બેળેણુ ડોવાથી તેની ઝાઝી આમ બળતી નથી. એ માટે ઘરઘતુ નુસખામા જુવો રાષનુ પ્લાસ્ટર પદરથી વીસ મિનિટ સુમારે રાખવુ પહેલાં શરૂઆતમાં આમ બળવા માટે કે કાઠી નહિ નાખવું, થોડો વખત રાખવાથી સરદી વિગેરે નરમ પડશે કોષને ગળા પર રાષનુ પ્લાસ્ટર માર્યાથી ગળામાં આકરા આવે છે માટે ત્યાં મુકવુ નહિ

ચામડી લાલ થયલી હોય તો તે પર કોલનવૉટર અથવા ગ્રેન્ડી પ્લાસ્ટર કાઢવા પછી લગાડવુ અથવા ચાલુ શેક પોલ્ટીસથી લાલ થયલી ચામડી પર કંઈ પણ પાછુ મુકતી વખતે વચમા ફ્લેનલનુ કપડાનુ પડ કીધાથી ચામડાને ઇજા થશે નહિ. તેમજ નાનાં બચ્ચાની નાજુક ચામડી પર લાખો વખત રાષ રાખવી નાહ

શેક જુદી જુદી રીતનો.

૩૨૦ મુકે શેક કરવા માટે ગરમ રાખ, રેતી, નીમક, યુલુ ચા ઇટ, નળીયુ કંઈપણુ ગરમ કરીને લેવુ ગરમ પાણી કોઠલી ચા બાટલીમા ભરીને વપરાય છે, તે પર ગરમ કપડુ વીટાળીને અથવા કવર સીવીને રાખવાથી જલદી ઠંડી પડશે નહિ.

પાણીનો શેક કરવા માટે બળબળતા પાણીમા ગરમ કપડાના ટુકડા બોળી નીચવી કાઢીને વાપરવાની સાધારણુ રીત છે, પણ તે પાણીમા બોળવાને બદલે એક કાણાવાલુ ઢાંકણુ ચા ચારણીને બળબળતા પાણી પર ઢાકી તેમા કપડુ મુકવાથી વરાળે ગરમ થાય ને વાપરવુ. જોઈએ તો ફ્લેનલ પર ટરપીનટાઇનનાં થોડાં ટીપા છાંટીને સેકવાથી વધુ યુલુ કરશે. સેકવુ પાણી બોસ કરતી વખતે સાથે ચાર ખસખસનાં પોસ અર્ધો કલાક ઉકાળવા. એક જાતનું નીમક Acetate of Sodaમા થોડુ લઇ પોણી બાટલી પાણીમાં નાખી બીજા પાણીના વાસણમા મુકલે ગરમ કરતા નીમક મીઠાને ને બાટલી કાઢી નુછી સેકવી, દસથી બાર કલાક ગરમ રહેશે. સેકવાય તેવુ ગરમ પાણી કીટલીની ધાર રેડવાથી સેક થશે, અદર એક ચમચી બોરીક પાઉડર Boro powder નાખવાથી ફાયદો કરશે

વરાળીમાં લીમડા અથવા બીજા જાતના પાકડાને ચાર-ણીમા મુકી બળબળતા પાણીની વરાળ લગાડી ગરમ થાય ને સેક માટે લેવા.

શરીર થાકેલું કામકાજ ચા બાઇસીકલની સવારી કીધાથી હોય તો ગરમ પાણીમાં થોડુ નીમક અથવા સરકો નાખી એક બાલ-દીમાં એક ખાલને સુમારે બેળી તેથી નાહવાથી દીલ શોષાને હલકું થાય છે.

પગને ઝારવા સારૂ ગરમ લેવાય તેવું પાણી બાલદીમાં નાખી પગ ઓળવા, પછી વધુ ગરમ જોઈએ તો પગ તેમાં એક બાજુએ રહેવા હાથ ધીરેથી બીજી બેસ પાણી બાલદીમાં સલાળી ને પગ દાંડે નહિ તેમ રેડવું. જોઈએ તો થોડું કે નીમક કે રાષ્ટ્ર છ બાટલી પાણીમાં અર્ધો ઝીસ લેવું સરકો થોડો સાથે નાખવો. પગ પાછા ધડી ધડી બહાર કાઢવાથી બરોબર સેક થતો નથી.

લીમડાનો પાળો પાણી ઉકાળતી વખતે તેમાં નાખી તે ગાળી કાઢીને નાહવા માટે લેવું. સગદીથી દુખતું શરીર તેમજ માથું દુખતું ગરમ પડશે.

સેકતા કડવાનાં પાદડા ગરમ રાખ (બેલતમા) ગરમ કરી ગેટા ને દુખતા ભાગ પર બાંધવાથી ફાયદો કરે છે.

નગોરના પાલાને નીમક છાટી પાણી સાથે વરાળીઆ કરી ગરમ સેકાય તેમ બાવવાથી વાંઝેલો તેમજ દુખતો ભાગ ગરમ પડે છે.

ભરવા ચોપડવાની દવાઓ તથા તેલો.

૩૨૧-લવંગ અથવા કાળાં મરી ખોખરા કરી પા ગતલને સુમારે એક પાઉટ સ્પીરીટ દારૂનાં આઈ અથવા ઈન્ડીમાં નાખી લાંબો વખત રાખવાથી તેનો કસ ઓગળે ને ગાળી રાખી દુખતા ભાગ પર થોડો લગાડવો.

તેલ કપુરનું એક ભાગ લાલ ચાર ભાગ ગરમ સાલીડ તેલમાં પીગળાવી વાપરવું.

પેપરમીન્ટનાં ફુલ Menthol crystals ને કોલોનવોટ રમાં થોડા પીગળાવી રાખી સરકમ સરદી તથા દુખતા ભાગ પર લગાડવું, એવું તૈયાર બનાવેલું હેડએક કોલોન Headache Cologn પણ મળે છે.

લવ હરનું અથવા જુનીપરનું તેલ પણ લગાડવાથી ફાયદો થશે.

રાષ્ટ્રનું તેલ દુખતા ભાગ તેમજ નબળા બચ્ચાના હાડકા પર મસળે છે, ઇમલશન લગાડવાથી નબળા બચ્ચાને ફાયદો થશે.

સુઠ, એળીઓ ને અશીમ સ્પીરીટ અથવા દારૂમાં પીગળાવી વાપરવું.

યુકેલીપ્તસનું તેલ પણ અમથુ સરદી તેમજ દુખતા ભાગ પર લગાડાય છે, જોઈએ તો તેમાં કપુર કે પેપરમીન્ટના ફુલ પીગળાવીને સરદી તેમજ ઇનફ્લુએન્ઝામાં છાટી પર લગાડવાથી ફાયદો કરે છે, અને આયોડીન પણ સેક પોલટીસ કીધા પછી લગાડે છે.

ટરપીનટાઇનનું તેલ Oil Terebinthin તૈયાર પણ મળે છે, સાદા ટરપીનટાઇન અર્ધી પાઉટમાં સરકો એક પાઉટ ને આપા ઇડાને કાટલા સાથે તોડી મેળવીને લગાડવાથી દુખતો ભાગ ગરમ પડશે.

સાણુનું તેલ એક બાર સોપનો નાનો ટુકડો બારીક કાપી ભુકો કરી એક પાઈટ રમ દારૂમાં પીગળાવી સાથે કપુર તથા અશીમ એક એક તોલો મેળવી ખપ પડે ત્યારે બાટલી હલાવી દુખતા ભાગ પર લગાડવું. તેમાર સાણુનું તેલ Liniment Saponis પણ લગાડવા માટેનું આવે છે.

ગામઠી તેલ બનાવવા રમ અથવા મોવડાંના દારૂ એક બાટલીમાં અશીમ એક તોલો, કપુરનો નાનો ટુકડો તથા ઇસસ, ગરમાળો, અજમા, ગુગળ, આંબા હળદર, રેવનચીનો શીરો, ઘોરાવચ, કાળા-મરી, સુઠ વિગેરેની દરેક ચીજો બધે દોઢીઆંની લઈ છુદી ને ભેળી પીગળવા પછી વાપરવા લેવું. સધીવા તથા નેસમાં પેન ભારતી હોય તે પર લગાડવા અકશીર છે.

સાધારણ ચોપડવાની ચીજો બામ, એમ્પ્રોકેશન, વીનટર મીન ક્રીમ, રમ કે કાણુનો દારૂ, કેરોસીન, પેત્રોલ વિગેરે કંઈખી વપરાશે.

હીરાબોલને બારીક વાટી પાણીમાં ગરમ કરી દુખતા ભાગ પર પીછી વેડે લગાડવું, પછી શેકવું પાન સાથે ખાવાનો ચુનો મધ અથવા મીઠા તેલમાં ભેળીને કેાષક લેપ માફક લગાડે છે.

લસણની કળી અર્ધાં તોલો એક પ્યાલાં મીઠાં તેલમાં ચુહલે ઉકાળી માળીને રૂમેટીક પેન પર લગાડવું.

સરદીથી કમર અડી અટકી જાય તો આકડાના ઝાડના પાદડા આતસપર ધરી ગરમ ગરમ સેકીને બાંધી દેવા, અથવા તો લાંબા દાડા-વાલા યુવડના ચડમાથી દુધ કાઢી દુખતા ભાગપર લગાડી તેપર રૂ મુકી પાટો બાંધી દેવા, પવન બાહર એ ચાલ આવે છે.

લેપ બીમનો ભારવાથી દુખતી કમરને કેટલીક વખત ફાયદો થશે.

એન્ટીફ્લોજીસ્ટીક Antiphlogistic નામની ઘટ ક્રીમ જેવી મેળવણી આવે છે તે પણ લેપની માફક લગાડી તે પર રૂ ચોટાડી એક દીવસ રાખવાથી ફાયદો કરે છે, ઘટ થઈ ગયલી હોય તો ગરમ પાણીમાં તેનો ટીન મુકવાથી પાતળી થશે.

નેસ હાથ-પગની વાગવાથી મુજબ આવે તો મીઠાં તેલમાં નીમક ને ચમડી હલદર ભેળી ન્યુહલે ગરમ કરી નેસ પર ગરમ ગરમ મસળવાથી સોજો ઊતરશે, અથવા કાંદો દીચકાં પરથી સેફેજ કાપી છુદના પાડી ઊપલા ગરમ તેલમાં બોળીને પુલેલી નેસ પર આસતેથી ચોટા વખત ધસીઆ કરવો, તેલનો ચીકાસ રહે તે ખાલી હાથે ચોલી સુકું કરી નાખવું, અગત પડે તો પાણુ એ રીતે કરવું.

લી તથા મધ એક એક મલાસ ચુહલે ભેળી કકડાંઆ પછી તેમાં એક તોલો હલદર ને અર્ધાં તોલો કટકડીની ભુકી ગરમ કરી ઝીણું કપડું તેમાં બોળી લેપની માફક મારી પાટો બાંધવાથી મઠાપલી નેસ છુદી પડશે. વામ અથવા જિંટની ચરખી મસળવાથી હાથપગનાં સ્પાંધા અડી ગમલા છુટા થાય છે.

સાયટીકા Sciatica નામની પગના ઠાપામા ઉપરથી તે તળીઆ સુધી પેન થાય છે તે ઘણીખરી અવધિ ગ્રાપ છે કેટલીક વખત દવા પીધા મા લગાડવાથી પણ જતી નથી, કોઈ વખત રાઇનુ પ્લાસ્ટર મારવાથી નરમ પડે છે

મડાંની દાળનું તેલ બનાવવા ૨૫ મડાની ફકટ દાળને સુકવે લોઢી પર આખી મુકી તળીને સુકી થાય કે ચમચી વડે ફેરવ્યા કરવી, તેમાંથી તેલ જેવું નીકળવા માટે કે ધીમે અમાર ગમ્પી લોઢી સેજ વાકી કરી રાખવાથી તેલ બધી દાળમાનું નીકળી એક બાજુ એકડું થઇને છુટે દાળનો ગડે તે કાઢી નાખવો તેલ ઠંડુ પડે ને શીશીમા ભરી પેન સધામા થાય તે પર લગાડવું

જાત જાતનાં એમપ્રીકેશન, સ્પીરીટ ઓફ વાઇન, કપુર ને કાચુ અશીમ ત્રણે એક સરખા વજનનું બેળી વાપરવું

ઓલીવ ઓઇન, યુકેલીપટસ ઓઇન, કાલુપત ઓઇન (કાચા કાટીનું તેલ) સર્વે સરખા વજનનું મેળવી વાપરવું.

એક ઇંડુ આખુ ફાડી તેમા બે ઓઇસ ટરપીનટાઇન બેળી ઘટ થાય ને પા ઓઇસ એમેનીઆ ને અધી પાઇટ સોલ્જે સરકા સર્વે સાથે મેળવી ખુબ હલાવી બાટલીમા ભરી ચપટ ભુચ મારીને રાખવું, એ જાતનું એમપ્રીકેશન ઘણા લાભો વખત સુધી બગડતું નથી, દુખતા તેમજ વાગેલા ભાગો પર લગાડવું

ખીજી જાતનું લીનમેન્ટ બનાવવા સાણુનું લીનમેન્ટ Soap liniment ત્રણ ઓઇસમા સ્પીરીટ ક્લોરોફોર્મ અને ગુલ છરીનું તેલ Oil Gaulthoriae દરેક અર્ધી ઓઇસ બેળી દુખતા ભાગપર લગાડી ૨ મુકી પાટા બાંધવો

કપીંગ Cupping કરવાની રીત કેટલીક વખત દુખતા ભાગ પર તેમજ ચામડીનો રંગ ગાંધો પડેલો કે સફેદ ચાદા ને પાછો અસત રંગ આપવા માટે પણ કરે છે, તે માટે કપીંગ ગ્લાસ આવે છે અથવા તો નાના સાધારણ ગ્લાસની અદર સ્પીરીટ ઓફ વાઇન કે ટ્રેન્ડી ફરતો લગાડી ને મેચીસે સળગાવી બળવા માટે ને તુરત ઊંધું કરી જ્યાં અગત હોય ત્યાં મુકવાથી ગ્લાસ વળગી જઇ બળનું ભુગળા પછી ચામડી અદર બાફથી બેચાઇને ઉપસી આવશે, એક બાજુથી અળગું કરી ધીરેથી કાઢી લેવું એને સુકું કપીંગ Dry Cupping કહે છે સ્પીરીટ કે કોલોનવોટર ગ્લાસમાં રેડવાને બદલે સફેદ કાગળ તેમા બેળીને બોઇએ તો ગ્લાસમાં મુકી સળગાવવું.

ખીજી રીત હથીઆર વડે ચામડી પર ચપકા મુકીને ઉપલી રીતે ગ્લાસ ઢાકીને ઉપર ઢાકવાથી થશે, એને Moist Cupping કહે છે

કુનરાના કરડેલાં પર તુરત ઉપલી રીતે કપીંગ કીધાથી તેનું ઝેર બહાર બેચાઇ આવશે.

જળો મુકવી લોહી બમડેલુ ચુશી કાઢવા અથવા માથે લોહીનું
જોશ હોય તે કમી કરવા કોષકને મુકે છે પહેલા ચામડી તુછી સાફ
કરીને જળો હાથે લગાડવી અથવા નાના ગ્લાસમા મુકી ચામડી પર
ઉધું મુક્યાથી વળગશે, નહિ વળગે તો તે ભાગ પર સહેજ દુધ
નહિ તો ખાડનું પાણી લગાડવાથી તુરત જળો ત્યાં વળગી જશે.

લોહી પીને જડી થઇ કોષ પોતાની મેળે ખરીને પડી જાય
છે, નીકળે નહીં તો એ ચી કાઢવી નહિ પણ નીમકના પાણીમા
આમળા બોળાને લગાડવાથી તુરત છુટી પડશે.

ધામાથી લોહી નીકળ્યા કરે તો નીમક અથવા ફટકડીનું પાણી
લગાડી પાટા બાધવો અથવા લી બડાને પાલો નીમકના પાણીમા ગરમ
કરી લેવો જોઇએ તો ધાપર સાલીડ તેજ અથવા વેસલીન લગાડવું.

બ્લીસ્ટર ઉઠાડવા એમોનીઆનું સોગ પાણી બનાવી સોજન
૩ પર થોડા ટીપા નાખી ગ્લાસમા મુકી કપીંગ કરવાની રીતે પણ
સગમાઆ વગર ઉધું જ્યાં બ્લીસ્ટર ઉઠાડવું હોય ત્યાં મુકી અધી
મિનિટ દાખી રાખ્યાથી ફેફસાઓ ઉઠે ને કાઢી લઇ તે જાગરા જેવું
ફાડી પાણી કાઢવું. વળગાડવાનાં બ્લીસ્ટર તેયર બનાવેલા પણ આવે છે.

પ્રકરણ ૪૭.

ચામડીને લગતી બાબતો તથા દરદો ને તે પર
લગાડવાની ચીજો.

૩૨૨-ચામડીની સફાઇ રાખવી કોષકને લોહીના બીમાડાથી
ડાહો પડે છે, તેમજ ઠડીના કિવસોમા પણ કેટલાકની ચામડી મુકી
થઇ ચીરા વિગેરે પડે તે માટે ધણીક જાતની ચીકણવાલી ચીજો
લગાડવા સાર આવે છે.

મસાજ કીધાથી પણ ચામડીને ફાયદો થશે.

ચામડીના દરદવાલાઓએ ઝાઝું ખાટું, તીખું, તેલ, મરચા, ઇંડા,
માછલી, દારૂ, વેગણા, કારેલા વિગેરે ખાવું નહિ, તરફ તેમજ ચુકલાથી
દુર રહેવું, લોહી સુધારવા માટે વધુ પ્રમાણમા ફુટનો તેમજ તરકારીનો
સાદો ખોરાક લેવો. પેટની કબજાઆત રાખવી નહિ. અવારનવાર
જીલાળ લેવો. એ દરદવાલાએ પોતાના વપરાશની ચીજો સાથે, ટુવાલો
વિગેરે છુટા રાખવા. બીજાએ તે વાપરવા નહિ.

અરધ Prickly heat ગરમીમા પણ ની જરીર પર ફુટીને
અમણ બળે છે. તે પર નાહતી વખતે યુલુ પાણીમા મેળવી ચોપડવું.

અથવા ચોખાનો, ચણાનો, કે જવનો આટો સાબુને બદલે લગાડવાથી ફાયદો કરશે. ઊંઠવા સાર કોષ્ઠખી જનનો સાધારણ પાઉડર અથવા સ્ટાર્ચ Starch ની બુકી વાપરવી. ઊંઠવા માટે ધૂલ નહિ હોય તો રૂ લેવો. અમણ બળે તો ગુલાબ સાથ પાઉડર મેળવી ચોપડવું અથવા સુખડને ગુલાબમાં ધસવું, જોષએ તો ફટકડી પણ લેવી. પાણીમાં સોડા બાઇકાર્બોનેટને લગાડવો.

સેવત Urticaria મોટા લાલ ડિબાની માફક શરીર પર કોષ્ઠને નીકળે છે જે કોષ્ઠખી જનના ઘોરાબર હજમ નહી થવાથી અથવા ઊંઠરીમાં તેનું ઝેર થવાના સમયે હોય તે વખતે ધણી અમણ બળી અમ તપી આવે છે કોષ્ઠ વખત તાવ પણ ચડે છે ફેટલોક વખત ઠંડકના ઉપાયથી નરમ પડશે. કોલેનવાટરને પાણીમાં કપડું બીનવી ચાલુ મુકવું જોષએ તો આઇસ ફેરવવું, ઉઝલીનનું પાણી Liquid Hazeline અથવા ઉઝલીનરની અથવા કોષ્ઠખી ઠંડકવાલી ચીજો લગાડવી અડીઆની રાખ ચાપવા વગરના ઊણા સુકવીને બાળવાથી જનશે તે સોનીઓને ત્યાથી પણ મળે છે, તે કોષ્ઠ સાધારણ સેવત પર લગાડવાથી નરમ પડશે.

કોઠલીનો સેક કગ્ગો અથવા લેગાય તેનું ગરમ પાણી ખેસીનમાં લઇ તેમાં હાથ પગ ઓળી રાખી ધીરે ધીરે વધુ ગરમ રેડના જવું. હા કે ગરમ ઉપાયો અમત પડવે દિવસમાં ધડી ધડી કરવાથી આરામ થશે. વારવાર એરડીયાનો, અથવા કેલોમલનો જીલાબ આપવો.

ધણા મોટા લાલ ઊપ જવા પડે તેને Giant Urticaria કહે છે, જે લાગે વખતે સાર થાય છે, કોષ્ઠને પાછું ઊભરી આવે છે.

સફેદ આઠાં ચામડી પર કોષ્ઠને નાના મોટા પડે છે જેનો સમજ લોહીમાં રતાશ કમતી થવાથી Low blood pressure હોય એને સફેદ કોઠ કોષ્ઠ કહે છે, એ કષ્ઠ ઉડતું દરદ નથી શરૂઆતમાં પુરત તેનો ઉપાય કીધાથી ચામડી પાછી કોષ્ઠકની રતાશ પકડી સરખી થઇ જશે પેટની કમજીઆત હોય તો અવારનવાર જીલાબ લેવો, તડકા તાપમાં જવું નહિ તેમજ સાદો ઘોરાક લેવો ખાદુ, તીખું, માછલી વિગેરે ઝાઝી ખાવી નહિ કુદ વધુ પ્રમાણમાં ખાવી, પાણી સાથ લીજુનો રસ ચાલુ પીવો રાઇન નાનું પ્લાસ્ટર કરી સફેદ આઠા પર દસ પદર સિનિટ રોજ મુકવાથી તે ચામડી લાલ બ્લીસ્ટર થઇ નીકળશે કાથો અથવા કારેવાના પાદડા વાટીને પાણીમાં મેળવી મલમ જેવું બનાવી રોજ લગાડવાથી કોષ્ઠકની ચામડી પાછી લાલ થાય છે.

ખાવથી નામના બીજની બુકી કરી પાણી સાથ ધીરે ધીરે ધસીને લગાડવાથી ચામડી પર ફેફાળ આ ઉઠી આવે તે પર ગધકની બુકી છાટવી, આખને હાથ નહિ લાગે તેની સલાખ લેવી.

ખાવાના માડવેનાં કાળા પાન વાટીને તેનો રસ લગાડવો અથવા લાલ ચનોટી વાલને મળતી આવે છે તે લીજુમાં ધસી ઘટ ચીકણ થાય ને લગાડવું.

પાછળ આપેલાં દ્રાવ કપી મથી પણ ચામડીનો રંગ બદલાય છે એમાંના કાષ્ઠળી ઉપાયો અજમાવાથી ફાયદો થશે

ચામડી સુવાળી રાખવી, ચીરા, ચાંદી, કરચલી, તડકાંથી કાળી થયલી વિષે.

૩૨૩-સુવાળી રાખવા ધણીક જાતની ક્રીમ લગાડવામાં આવે છે, તેમજ નીચલી કાષ્ઠળી રીતે ચામડી સાફ રહેશે. વરસાદનું પાણી ડુંકુ કરી વાપરવું બોરીક પાઉડર થોડા ઠંડા પાણીમાં પીમળાવી થોડી જાડ ને લી જુનો રસ નાખી લેવું. ટામેટાનો રસ લગાડવો, દાડનો અકાં ઝલીસરીન બેનઝાઇન ટી કચર એક એક ચમચી, ગુલાબ ચાર ચમચી, ટકણુખાર પાચ ચમચી સર્વે ભેળી આઠ દિવસ રાખી મળી જાયને બે ચમચા ખીજો ગુલાબ ભેળી ખુબ હલાવી સીસીમાં ભરીને મોઢું ધોવાના પાણીમાં રોજ એક ચમચી નાખવું ઝલીસરીન સાથેના સાણુ બોધએ તો વાપરવો ખરભચડી ચામડી પર એ સાણુ લગાડ્યા પછી ચોખાનો આટો જાટીને ઘસવાથી ચામડી સફાઈની થશે.

જીરૂ, તલ, સરસી, સખજીરૂ સરખા વજનનું દુધમાં વાટીને લગાડવું, કાકડીનો રસ લગાડવાથી નરમ રહેશે.

ઝલીસરીન, વેસલીન, કોલ્ડ ક્રીમ, બદામનું તેલ, હેઝલીન તથા વીનોલીઆ ક્રીમ, માખણ, કોકમનું લી, કે મફર બોલ વિગેરે એવી અનેક જાતની ચીજો ચામડી નરમ રાખવા વપરાય છે.

હાથ સુવાલા રાખવા પાણીમાં ધોતી વખતે એમેનીઆ અથવા ટકણુખાર ભેળવો, મધ ને ઓલીવ ઓઇલ ભેળી લગાડવાથી ખરભચડી ચામડી સોજ થશે, બદામનું તેલ ને લી જુનો રસ ભેળી લેવું.

એક ચમચી ખાંડને તેટલાજ ગુલાબમાં ચુહલે પીમળાવી બે ચમચી ઓલીવ ઓઇલ થોડી સોજ ચરખી ભેળવી ઠંડુ પડે ને લેવું.

કોલ્ડ ક્રીમ બનાવવું સોજ સફેદ મીથુ એક ઓસ દુકાનેથી મળે છે તેમાં તેટલોજ ગુલાબ તથા બદામનું તેલ ચાર ઓસ ભેળી ચુહલે મટોડી ચા કોડીના વાસણમાં ધીમે ધીમે બળતે પીમળાવ્યા પછી ગુલાબના અત્તરનાં થોડાં ટીપાં નાખી પહોળા મોઢાની સીસીમાં ભરી બધાયને વાપરવું. ખીજો જાતના માટે ટાઇલેટમાં જુલો

ઓલીવ ઓઇલ બે ટ્રાંચ, સોજ ચરખી Spermaceti અઢાર ગ્રેન, સફેદ મીથુ ચાર ટ્રાંચ સર્વે ભેળવી હાથ પગના ચીરા પર લગાડવું.

ચીરાઓ માટે કાષ્ઠળી ચીજો વાપરવી, કોલ્ડ ક્રીમમાં ઝીંક એક્સાઇડ Zinc Oxide ની જુકી ભેળવી અથવા ટકણુખારને ઝલીસરીન એક એક ઓસ ભેળવું, બોધએ તો તેમાં ગુલાબ ભેળવો.

મગ કે મફર Gum Camphor ને જોશની ચરખી સાથે તાવીને ચોપડવું, એળીઓ તાવીને લગાડવાથી પણ ચીરા નરમ પડશે.

ઝીસરીન ને મીઠું તેલ બેળી લેવું કોપરેલનો દીવો સળગાવી આખી રાત બળ્યા પછીનું વધેલું કોપરેલ સીસીમા ભરી રાખી ચીરા પર લગાડવું સાદા કોપરેલમાં થોડો નવસાગર બેળવાથી બધાંશે નહિ કોલ ટાર Coal tar માથી બનેલો મલમ પણ અકશીર છે

કોકમનું ઘી સફેદ મીણને મળવું ચીકાશવાળું આવે છે તેને મેચીસ સળગાવી યા બત્તી પર થોડું તાવીને ચીગ ઉપર રાતે લસવું, આખો દુકડો તાવવો નહિ, એનું તેલ Oil Theobroma પણ ચામડીની સફાઈ માટે વપરાય છે

પગનાં આંગળાંઓ વચ્ચે ચીરા કેટલીક વખત પાણીનો બીનાસ ગઢાથી કે પરસેવો પડે તે સારું પગમાં સ્ટોકીંગ પહેરવા આમમય સાધારણ કોષખી પાઉડર અથવા ઘોરીક પાઉડરની ભુકીને તેમાં ત્રીક અને ટાલકની ભુકી બેળી છાટવી

નીમકના અથવા દરીઆના પાણીએ ચાલુ ઘોવાથી પરસેવો પડશે નહિ.

કાથો ચીનાઈ કાળા મટાડીના જેવા દુકડા આવે છે તે પાણીમાં ધસી ઓપડવો. સફેદ કુળની મગડી પણ પાણી સાથે ધસી લગાડવાથી ચીરા સારું થશે, અથવા ઉપલું કોષખી જતનું કીમ લગાડવું

પગનાં તળીઆંની ચામડી નરમ રાખવા ભુટ પહેરવા આમમય જોષએ તો સાચુંનું ઘટ પાણી બનાવી લગાડીને સુકાયા પછી પહેરવા એ રીતે ધણું ચાલતા કે ઉંચું રહેતા ચામડી સુકી થઈ ચીરા પડતા નથી, પછી રાતે પગ ઘાંઘ નાખવા

થાકેલા પગ ધણું ચાલ્યાથી દુખે તો નીમકનું કે દરીયાનું અથવા આછસના પાણીમાં બોળવા, તોફાનમાં જઈ આવ્યા પછી પગના તળીઆને કોષખી જતનો સ્પીરીટ બાથ આપવો કસરત બાજો, નાચનાગઓ વિગેરે એ રીતે કરીને પમની થાક ઉતારે છે

હાઠી બોડવા આગમય કોષ પણ જતના કીમ કે હેઝલીન રનો લગાડવાથી નરમ થઈ સહેજાઈથી બોડાશે, અને બોડવા પછી જોષએ તો પાઉડર છાંટવો

કાળો ડાઘ વામવાથી કે પડી જવાથી પડે તે પર આરાઈટ અથવા સ્ટાયર્નો ભુકો પાણીમાં પીગળાવી લગાડવો, ગોટાના પુઝનો રસ કાઠી થોડાં પાણીમાં બેળી તેમાં લીન્ટનું કપડું બોળી તે પર મુકવું

આથાંપર દીધું થઈ સુજી આવે તો પાણીમાં કપડું બોળી દાખી રાખવું અથવા આછસ ફેરવવું, ધણું મોટું હોય તો ત્રણ ચમચા પાણીમાં ત્રીકચર આરનીકા Tincture Arnica નામની દવા એક ચમચી બેળી તેમાં કપડું બીનવીને ચાલુ મુકવાથી દીધું નરમ પડી કાળો ડાઘ પણ નીકળી જશે

ચમડી આવી દબાઈને ચામડી પર થોઠી બાત્રી આવી કાળો ડાઘ તે ચામડી હાથે મસળવાથી પડશે નહિ.

કરચલી ચામડીપરની કાઠવી પાણીમાં લાખો વખત ભીના-
વાથી ચામડાચલી ચામડી પર લીંબુનો રસ અથવા સરકો લગાડવો.

ટકણખાર ને ખાડ એક એક ચમચી લીંબુનો રસ એક ઔસમાં
પીગળાવી થોડા દિવસ રાખીને વાપરવું, જોઈએ તો ખારને બદલે
તેટલું નીમક લેવું કોઈપણ જાતના ક્રીમ લઈને રોજ મસાજ કરીધાથી
પણ મોઢાની ચામડીની કરચલી નીકળશે.

ચાંદી ચામડી ધસાવાથી પડે Bed Sores જે લાંબી માદ-
ગીથી સુષ્ક રહેતાં કેટલીક વખત ચામડી લાલ થઈ ધસાઈ કોઈકને લોહી
પણ નીકળે છે, તે સારૂ બનતાં સુધી એકજ જગ્યા પર કે ચતુ
દરદીને સુવાડવું નહિ, ધડી ધડી ફેરવ્યા કરવું. ધસાઈમાં પર કોલેન
વોટર કે વિહરકી લગાડીને સૂકું કરી તે પર કોઈપણ જાતનો સાધા-
રણ પાઉડર ચાલુ છાંટવો કમરની નીચે તેમજ હાથની કોનીવાલો
ભાગ બીજાનાથી અંતરમ રાખવા માટે નરમ રૂની માદી અથવા
રબરની હવા ભરેલી રીમ આવે છે તે મુકવાથી ચામડી ધસાતી બચશે
ને દરદીને પણ કરાર લાગે છે કોઈક મસા તેમજ ડુલ્લા વિજેરેની
અડચણવાલાએ પણ ખેસવા માટે એવી રબરની રીમ વાપરવી અથવા
મોતરની ચાકમા મુકવાની જોળ રબરની ત્યુબ પણ હવા ભરેલી ખેસવા
માટે ઘુરત જોઈએ તો લેવી.

તેવી રબરના બીજાના પર મુકવાની ચાદર Air Bed કહે છે
તેમા જોઈએ તો હવા અથવા ઠંડું પાણી ભરીને કેટલાંક દરદીઓ
માટે વપરાય છે, પાણી ગરમ થાય તો બદલવું.

લગાડવા માટે બાલસમ પીર Balsam Peru અને ટી કચર
બેનઝોઈન લોખાંનનો અર્ક Tincture Benzoin બને દવાઓ
એક એક ચમચી બેળીને ધસાઈલા ભાગે પર લગાડી રતું પડે
જીલું મુકવું.

હાથનાં ધુટણ કાઠકના ટેબલ પર ચાલુ હોવા મુકવાથી ધસાયા
કરે તો કોલ્ડ ક્રીમમાં થોડુંક સાલીડ તેલ બેળી લગાડવું.

તડકું લાગવાથી કાળી પડેલી ચામડી અથવા ડાઘો પડે જેને
Skin burnt કહે છે તે પર તાજા દુધમાં ઓટ મીલ, ગધકની
ભુકી અથવા ઝલીસરીન કપથી બેળી વાપરવું, અથવા માજરની
ખમણેલી ભુકી અર્ધા શેર ગરમ દુધમાં પીગળાવી હાથો તેમજ મોઢા
પર લગાડવું કોકમને કાપી કપડામાં પોટલી બાધી ઉકળતાં દુધમાં
નાખી ઉતારી ઠંડું પડે ને કોકમની પોટલી તેમા નીચેવી છુટે કાઢી
નાખી તે દુધ લગાડવાથી ચામડી સાફ થશે.

બોચી ગળાની પછવાડેથી કાલર આગલની ચામડી કોઈકની
કાળી પડે છે તે પર લીંબુનો રસ ધસવો.

દારૂનો અર્ક એક ઔસ ગુલાબ એક પાઈટમાં લીંબુનો રસ બે
ઔસ ને ઝલીસરીન એક ઔસ, ગુલાબનાં અંતરનાં ત્રણ ચાર ટીપાં

સર્વે મેળવી દિવસમાં બે ત્રણ વખત લગાડીને થોડો વખત રાખી નરમ કપડાએ નુછવાથી ચામડીની કચલી નીકળી સુવાળી બનશે.

મગની સફેદીને કફ ચઢાવી તેમાં એક ચમચો ટકણમાર ને લીથુના ચના થોડા ટીપા નાખી એક ટમ્બલર પાણીમાં ભેળા મોઢું ધોવા વાપરવું.

ખુજલી, કીડ, ખીલ, કુલ્લા ને તેના મલમ તથા ઉપાયો.

૩૨૪-કરોળીઆ નામનું ચામડીનું દરદ કાળા ને ભુરા રંગના ડાઘો ને સરીરમાં ચીકાસ કમતી હોવાને સખએ પડે છે, જેથી મલાઇ માખણ તેમજ ખીલો ચીકાસવાલો ખોરાક વધુ આપવો.

બદામ આખાને કેટલા તેમજ ખીજ સાથે પત્થર ૫૦ ગુલાબમાં ધસીને લગાડવી તેનો ચીકાસ પચવાથી સાફ થશે, બદામનું તેલ જોઇએ તો લગાડવું. ઝલીસરીન સાથેનો સાણુ વાપરવો.

ચાહાં સફેદ અથવા લાલ રંગના પડે તે પર કેટલીક વખત દેશી દવાઓ ફાયદા કારક છે તે કોઇખી ચીજ ધસવા પાણી અથવા ગુલાબને બદલે માથનું મુતર (તરો) તદ્દન તાજે લઇ તેમાં ધસવાથી વધુ ફાયદો કરશે એ એન્ટીસેપ્ટીક Antiseptic કહેવાય છે, એમાં સાફ કરવાના ગુણુ સમાવલા છે.

ગરમીના ચાહાપર ગુલાબમાં કપુર ને સુખડ ધસીને ચોપડવું. ઢહીમાં આખાઇળદ ધસીને લગાડવાથી પણ સાફ થશે.

ચામડીની ભુ (મુન ભુ) ધણીજ ખારીક એમાલમ કોઇકને ચામડીના છીદ તેમજ ભવા ને આખનાં પાપણમાં પડી આવે છે ને કાઢવી પણ કેટલીક વખત મુશ્કેલ પડે છે ખારીક ચીમટાની અણી વડે પકડવાથી નીકળે છે. માણસનું લોહી લાખો વખત રહેવાથી સુશી લે માટે પ્રતજ કાઢી નાખવી ચરીઠાનું શીણ તથા કાર્બોલીક સોપ વાપરવો ખીજ ને ઉડે નહિ તે સાફ સભાળ લેવી.

રખીરીટ એક વાઇન અથવા સોજો સરકો લગાડી થોડો વખત રાખીને ઘોષ નાખવાથી પણ કોઇક વખત ભુ નીકળશે.

ખુજલી કીડ ચમલી હોય તે વખતે દરીઆનાં પાણીએ નાહવું તથા કાર્બોલીક અથવા કોલટાર સોપ Coliclar Soap સાણુ વાપરવો. સાધારણ ખાર સાપને ખારીક કાપી તેમાં લીથુનો રસ થોડા ટીપાં ગુલાબ તથા સુખડનું તેલ થોડું ભેળા પાછા મેળા વાલી ઉપયોગમાં લેવડ. ઝલીસરીન બે ચમચી, ગુલાબ ચાર ચમચી ને કાર્બોલીક એસીડ અર્ધી ચમચી ભેળા કીડપર ચોપડવું.

કપુર તોલો અર્ધો, કલાઇ સફેદો તોલો અર્ધો ને સીપીચન બે આના ભાર લેવો, કપુરને કોલેનચોટરના ટીપા નાખી ખજમાં વાટવો અથવા છરી વડે આખવી ખારીક ભુકી કરી તેમાં સીપીચનને કલાઇ

સફેદો બેળા કાચના ભુચની સીસીમા રાખી અગત પડવે પાણી કે ગુલાબ અથવા ચીકાસ બોધએ તો સડેજ માખણ સાથે લઇ ખુબ્લી પર લગાડવું. મધકની ભુકી મીઠા તેલ અથવા એરડીમા બેળવી અથવા એરડીયા સાથ કળી ચુનો લેવો.

કપુરના બોલ અથવા કેમફર આપસ બનાવવા સોજ ચરખી *Spermacea* તથા સફેદ મીણ બધે બધે ઐસ લઇ ચુકલે તાવતી વખતે તેમા કપુરની ભુકી એ ઐસ બેળા ઉતારવા પછી ઠંડુ પડવા આવે ને જોળ દડા જેવા બનાવી રાખી કોષખી જાતની ચામડીના બગાડ ઉપર લગાડવાથી ફાયદો થશે, બોધએ તો તેમાં એ ઐસ જેટલું બદામતું તેલ અને ચેરેશીન બેળાને થોડા ટીપા કોષખી જાતના એસસના બેળા પહોળા મોઢાની સીસીમા ભરી વાપરવું. એને કેમફર આપસ પણ કહે છે.

સુખડના તેલમા લીંબુનો રસ ને કપુરની ભુકી મેળવીને મલમ જેવું બનાવવું ઉપલી કોષખી ચીજે લગાડવાથી ખુબ્લી કીડ જશે સોજા ગુદરના પાણીએ ચામડી નરમ રહે છે.

સહીએડના ડાઘ કાઢવા એક ગ્રામ ઝીંક સલ્ફેટ *Zinc Sulphate* ની ભુકી ને ત્રણ ઐસ ગુલાબમા બેળા ધીરે ધીરે મસળીને લગાડવા પછી નરમ કપડાએ તુછી નાખવું.

મલમ ઠંડીથી ચીરા પડેલી ચામડી *Chilblains* માટે એક ચમચી ઝલીસરીનમાં તેટલીજ માયફળની ભુકી બેળા ઘટ ચેરટ બનાવી લગાડવો. ફીઓસેટ એ ટીપા દારના અકમા મેળવી લેવું.

બરફ પડવાથી ફાથની ચામડી સુન મારી જાય *Frost bite* લેનોલીન ત્રણ ભાગ એક એક ભાગ ઝલીસરીન ને ઝીંક ઐકસાઇડ બેળા ચોપડવું એ વિષે અકરમાતમા આગલ લેવો.

ચામડી સફેદ બનાવવાનું વરસાદનું પાણી ૭ ઐસ ખીસમય સબકારબોનેટ *Bismuth subcarbonate* નામની દવાની ભુકી અર્ધા ઐસ ખુબ હલાવીને લગાડવું, એ ભુકી હ મેશા નીચે ઠરી જાય છે.

ખીલ મોઢા પર થાય તેને લગાડવા ગુલાબનું પાણી ને શાધારણ પાઉડર છાટવાનો બેળા વાપરવાથી ઠંડક પડશે.

થોડું ઝલીસરીન લઇ તેમા મધકની ભુકી જેને *Sublimed Sulphur* કહે છે તે સડેજ નાખી લગાડવી.

ખાવાનું જીર પાટાપર પીસી અથવા છુદીને પાણી બેળા માવા જેવું કરી ચોપડવું કાળી જીરીને નાલીએરના દુધમાં વાટીને લેવું અથવા પાણીમા સુખડ ધસી લગાડવું.

ગુલાબમા થોડો નવસામ અથવા ટ કણુખાર પીમજાવી લગાડવો, દુધ એક પ્યાલામા સોજા ખમીર *Yeast* એક ચમચી સહવારે અને રાતે પીવાથી લોહી સુધરીને ખીલ કેટલીક વખત સાફ થાય છે.

ખાલીના આટા અને કડવી બદામ પીસેલી દર એક એક ઔસને સોજા એક ઔસ મધમા મેળવી લગાડવાથી ખીલ નીકળી જશે.

કાળી ઝીણી મઠો મોઢા પર તથા દાઢી તેમજ નાકની ખાણુ પર હાથ જે દાખવાથી તેમાંથી સફેદ ખીઓ નીકળે છે તે સાફ કરવા નરમ પાણીમા ટરફીસ તુવાલ યોળા નીચવીને થોડો વખત મોઢા પર મુક્યા પછી ધસડીને તુછવાથી નરમ થઈ તેમાંના ખીઆ દાખ વાથી જલદી નીકળી જશે તે પર લગાડવા કોલેનડોટર એક ઔસ, સફેદ ગ્રેન્ડી ચાર ઔસ, લાઇકર પોતાશા Liquor Potassas એક ઔસ મેળવી લગાડવું.

ફુલ્લા, ગુમડાં નરમીના દીવસોમા તેમજ લોહીના બગાડથી થાય તેની સફાઈતમાજ નરમ દીકચર આયોડીન Tincture Iodine પીછી વડે થોડા દિવસ રોજ લગાડવાથી વધરાઈ જઈ પાકના નથી.

પોલટીસ નરમ કરવા માટે પાણી સાથ પાઉ અથવા યુનુ લેવું, નરમ પાણીમા ફલેનેલ યોળા સેક કરવો, અથવા ધઉ ના આટાની પોલટીસમાં લીમડાના પાદડા નાખી તે વાપરવી.

સીતાફલ (અદુસ) ના ઝાડના પાદડા વાટી તેમા સહેજ નીમક મેળવી તેની પોલટીસ બાંધવાથી ફુલ્લા પાકે છે આમલીના ચીચોડા પાણીમા ધસીને અથવા કાળી જીરી ધસીને લગાડવાથી પુટશે.

કોષ્ટક વખત મોઢા ફુલ્લા પાકવા પછી પશુ પુટતા નથી ને ડાકટર પાસ નસતર વડે ચીરાવવા પડે છે એને જોધા ઘડ કહે છે. ફુલ્લા ફોડવા માટે સોય, ટાયણી વાપરવા આગમય આગલ આધેલી રીતે પહેલા સાફ કરવી.

બાર સોપ ને ગામઠી કોલસો જ ને પત્થર પર ધસી ઘટ મલમ જેવું બનાવી લગાડવું અથવા ઇડાની ફક્ત દાળ મેળવી નાની જડા કપડાની આગરી તેની બનાવી ફુલ્લા પર મારવી વેસલીનમા થોડીક બેનઝોઇક એસીડ Benzoloic acid ને બોરીક પાઉડર મેળવી તેનો મલમ બનાવી લીન્ટના કપડા પર આગરી કરી વાપરવી.

કાળો મલમ પશુ ફુલ્લા પર અકશીર છે તેની આગરી ફુલ્લો પાકવવા તેમજ ફોડવા પછી રૂઝવવા વાપરવો.

બગલમાં ફુલ્લા (કાખ ખીતારી) કહે છે તે પર કાકડળ એક જાતનું આવે છે તે ધસીને લગાડવું અથવા સાધારણ ફુલ્લાના ઉપાય કરવા.

મલમ બીતબીતના.

કાળો મલમ બનાવવા બોલીવ બોઇલ એક પાઉટમા સોજુ મીથુ, રાસ તથા ટાર દરેક અગીઆર ઔસ મેળવીને ચુલ્લા પર તાવો ને કપડામાંથી માળીને પહેળા મોઢાની સીસી ચા પાટમા નાખી બધાય ત્યાં સુધી હલાવ્યા કરવો ગુમડા ફુલ્લા પર તેની કપડા પર આગરી કરી મારવાથી પાકીને પુટી જઈ જલદી રૂઝશે.

ટાર Tar અર્ધી પાઉટમા પીળું મીણુ ચાર ઐસ મેળવવું
કીડ તેમજ ચાહા નહિ રૂઝાય તેવા પર લગાડવા માટે એ
કોષ્ટથી મલમ અકશીર છે.

હી મળોક, રાજ દરેક તોલો પા અને હીગદખણુ તોલો અર્ધી
સર્વે બારીક વાટી કપડામા ચાળી કાઢી થોડું કોપરેલ અથવા ગાયનાં
ઘીમા ચુહલે મેળવી ઘટ થાય ને ઉતારી બરી રાખવો, એ મલમ પાક-
વશે તેમજ રૂઝવશે.

ગુમળ જે ટાંકભાર વાટીને એક દિવસ પાણીમા બીંનવીને કળી
ચુનો એક ટાંકભાર ભેળી મલમ જેવું ઘટ થાય ને કુલ્લા ગુમડા પર
લગાડવો.

માથાંમાંની ખુજલી પર લગાડવાનો મલમ ઓલીવ ઓઇલ
જે બાગ ને સોણુ સફેદ મીણુ એક બાગ ચુહલે તાવીને સાત દ્રામને
સુમારે બનાવી તેમા એક દ્રામ જેટલી માયફળની ઘણી બારીક ભુકી
કપડા વડે ચાલીને તેમા ભેળી ધુટીને મેળવ્યા પછી વાપરવો, અથવા
કાચા ચનાને બાળી તેની રાખ એરડીઆના તેલમાં ભેળીને લગાડવી.

નીમકને લીથુના રસમા પીગળાવી લગાડવાથી આગ બળી જડ
મુળથી કીડ ખુજલી નીકળી જશે.

સહીએડ પર લગાડવા એક ઐસ સોણુ સફેદ મીણુને ત્રણ
ઐસ ઓલીવ ઓઇલમા ચુહલે પીગળાવી સેફેજ ગરમ હોય ત્યારે
પીછી વડે લગાડવાથી સહીએડ સુકાય તે વખતે ચામડીમા ખાડા કે
ચાહા પડશે નહિ માખણુમા ફળેલી હળદર મેળવી લગાડવી ચામડી
પરથી તેના ડાંધા મીઠું તેલ પીછી વડે લગાડવાથી નીકળી જશે.

મસા તથા છાગરા.

૩૨૫-મસા Wart ચામડી પર થયલા હોય તો ઘોડાનો બાલ
તે પર તાપટ બાધવાથી નરમ હશે તો ખરી જશે અથવા આટલુની રીતે
પણ કાઢી શકાય છે ચોખા કળીચુનો ને સાજી ખાર દરેક ટાંક એક
ભાર લખ પાણીમા ધસી લગાડવું. કોષ્ટક વખત આયોડીન લગાડવાથી
પણ નીકળે છે.

લીથુની જાલને સરકામા પદર દિવસ બીનવી રાખી નાનો ટુકડો
લખ મસાપર રાતે બાધવો.

છાગરા ચામડી ધસાવાથી અથવા દાઝવાથી પણ જો છે,
જ્યાં પાણી બરાબ ફેફડાઓ ઉઠે તેને ફેડવા માટે સોજ સોયની અણી
વાપરવી.

છાગરા નરમ રાખવા માટે હાથ પર મીણુબત્તી સળગાવી તેના
થોડા ટીપાં નાખી તેપર થોડીક રૂપીરીટ રેડી જેલે હાથે મસળી કાઢવા
પછી જ્યાં છાગરા હોય ત્યાં તે હાથ પરનું મીણુ ચાળવાથી નરમ રહેશે
અથવા તે કોષ્ટીનાં પાઉડર પાણીમા બાપી તેની ચોલટીસ કરવી.

આંટણુ.

આંટણુ Corn ચામડી દબાવાથી કે ધસાઇને ચાય છે. કેટલાક નરમ હોય તેને કાતર વડે કાપી કાઢવાથી નીકળી જશે. કાતરનું લોખંડ ખરાબ નહિ હોય તે સલાળ રાખવી પાઉનેા ગર લીંબુના રસમા બોળા દિવસમા બે વખત બાધવુ. નરમ કરવા માટે લીંબુ એર ડીઢ અથવા સરકો ચાલુ લગાડવો, મીઠું તેલ બાળીને લગાડવાથી પણ નરમ થઇ નીકળશે.

કળાયુનો ને ટકણ ખાર બેળીને તેની બુકી બે ત્રણ દિવસ તે પર ધસવી વોશીમ સોડા પણ ધસવાથી નીકળશે ટરપીનટાઇન અથવા સેલીસીલીક એસીડ લગાડવાથી નીકળે છે, તેમજ તૈયાર દવાઓ જે Corn and wart destroyer નામની આવે છે તે વાપરવી

આંટણુ પગ પર હોય તે છુટ પહેરતી વખતે દબાઇને દુખે નહિ તે સારું તૈયાર ગોળ વીટી જેવી નરમ કપડાની આવે છે કોર્ન પ્લાસ્ટર Corn plaster તે લઇને તેપગ આંટકાવવા, તેના ચળકટો ભાગ ચામડી સાથ વળખાવી દેવો જેથી વચમાના ગોળ ખાલી ખાંચામા આંટણુ રહેવાથી દબાવુ કે દુખવુ નથી

રાખના ગરમ પાણીમા બોળ્યાથી નરમ થશે અથવા પાઉની પોલ ટીસ બનાવતી વખતે પાણીને બદલે સરકો રેડી તે પોલટીસ કલાક બાધી રાખ્યાથી આંટણુ દુખતા દરમ પડશે

દરાજ.

દરાજ Ringworm ચામડી પર લાલ ગોળ ચાહા પડે છે, એની ઉપર કોર્પોતીક એસીડ પાણીમા બેળીને લગાડવી, તૈયાર દરાજની ગોળાઓ આવે છે તે પાણીમા ધસીને લગાડવાથી નીકળી જશે ગળકરણનો પાલો દાખલી કાઢી નાખી સાથે રહેજ નીમક બેળી દરાજ પર ધસીને એક કલાક બાધી રાખવી

દરાજની બુકી બનાવવી કીડીઓ કપુર ને તેલીઓ ખાર દ્રેક બધે તોતા ગંધક ને લોખાનના પુત એક એક તોલો સર્વે બારીક છુદી કાચના બુચની સીસીમા રાખી ખપ પડે ત્યારે લીંબુના રસમા રહેજ બુકી લઇ લગાડવી

આયોડીન બોધએ તો લગાડવુ, દિવસમા એક વખત લીંબુના રસમા કાથો ગંધક ફટકડી ને કપુર સર્વે સરખા વળનનુ મેળવી ઘટ બનાવી લગાડવાથી દરાજ સારી થશે ચોખાને ધણા ગરમ તાટેલા વાસણ પર નાખી તે પર હડી અસ્ત્રીનુ તળીંહી દાખ્યાથી બળેલા ચોખાનુ તેલ નીકળે તે અસ્ત્રીના તળીંઆ પરથી લઇ દરાજ પર ધસવુ.

ફણુસ ફાફરો બારીક છુદીને લીંબુના રસ સાથ લગાડવો, ગંધકની બુકી પણ એ રસમા બેળી લગાડવાથી દરાજ નીકળી જાય છે સાધારણ સાહી લગાડવાથી તેના જતુઓ મરી જશે, સાથે તખાકુની બુકી બેળવાથી વધુ સારી રીતે અસર કરે છે. પાઉડર

છાટવા માટે એક ભાગ પેપરમીન્ટના ડુલની ભુકી, એ ભાગ ખીસમચ ને પાંચ ભાગ સોજો ફ્રેચ ચાક ભેળી વાપરવું.

પાછળ આપેલો ટારનો મલ્લમ લગાડવાથી પશુ ફાયદો થશે.

રાત્રને પાણીમાં ઘટ મેળવી આમળી વડે દરાજ પર વચ્ચમાંથી સર કરી જોળ ફરતુ આભુખાભુ ધસવાથી કેટલાકને સારી થાય છે એક ચમચી વેસલીનમાં ચમટી ભોરીક પાઉડર અને ચમટી જેટલી ઝીંક ઓકસાઇડની ભુકી મેળવી રાતે સુતી વખતે દરાજ પર ધસીને લગાડી સહવારમાં ઘોઈ નાખવું. ઝલીસરીન ને ટકણખાર દરેક ત્રણ ચમચી અને સાથે પાણી એક ચમચી ભેળી સોજું કપડું તેમાં ભીનવી દરાજ પર ચાલુ મુક્યા કરવું.

દરાજ માથાના તાલક પર બાલમાં થાય તો એક ભાગ મેનથોલની ભુકી ચાર ભાગ કલોરોફોર્મ ને બાર ભાગ ઓલીવ ઓઇલ મેળવીને લગાડવાથી જલદી મટી જશે.

ખરપસુ સાધારણ જાતનું લીંબુના રસમાં પાપડખારની ભુકી ભેળીને જોળવાથી નરમ પડે છે. ધણુ જોરથી ધસવું નહિ, પછી તેના ડાઘ ચામડી પરથી કાઢવા સારૂ મીઠું તેલ લગાડવું. કવીનીનનો પાઉડર ખરપસાં અથવા દરાજ પર લગાડવાથી કોષ્ટને ફાયદો કરે છે. ખરાબ જાતનું લાખા વખતનું સારૂ કરવા તેમાંથી નીકળતી રશી ઓક ટર કાઢી લઇ તેમાંથી ખીજી રશી બનાવી શરીરમાં પાછી મુકવાથી કેટલાક કેસો સારા થાય છે.

ઝડી ચામડી નરમ કરવા કોકમનું અથવા આમલાનું ઘી ચોપડવું.

પરસેવો તથા હાથ પગની સફાઈ.

૩૨૬-હાથ પગ પર કેટલાકને ચાલુ પરસેવો પડે છે, કોષ્ટકને ઠીંકના કિવસમાં પશુ હાથો પસરીયા કરે છે માટે સાધારણ પાઉડર, થુલુ, મેગનીશીઆ કે ભોરીક પાઉડર છાટવો. કોલોનવોટર ચાલુ લગાડવું.

ખીસમચ નામની દવા જોષએ તો છાટવી. દમણ, વારો, બાવચી, કપુર કાયલી, આમરા એ દરેક વસાણા બધે દોઢીઆના લઇ ધણીજ ભોરીક ભુકી કરી રાખી ખપ પડે ત્યારે વાપરવું. ચાલુ પરસેવો કોષ્ટને પડતો હોય તે બધ થવાથી તખીએતમાં બગાડો થાય છે.

પાણીમાં કતોલ અથવા વેગણીની હાલ ભીનવી તેમાં વારે ધડીએ હાથ જોળવા. હાથ પગ ઘીતી વખતે ફટકડી અથવા ટકણખાર કે કોનડીસ ફલુઇડ Condrys Fluid નામની દવા થોડી ભેળવી.

પરસેવો ઉંઘમાં કોષ્ટકને પડે છે માટે રાતે સુતી વખતે નરમ દૂધ પીવું. કપડા ભીનાતા અટકાવવા નીમકનાં પાણીમાં જોળી સુકવી ને પહેરવાથી તે પરસેવો ચુશી લઇ ખીજાંનું ભીનાતું નથી.

કામ કે લાંબી મુસાફરી વખતે ચીકણું મોઢું ધોવા પાણી કે સાબુને બદલે કાળાનેટ ઓફ મેગનીશીઆની ભુકી નરમ કપડાંપર

લઈ ધસીને નુજવાથી બધા ચીકણ ચુશી લઈ હાથ મોઢું સુકુ થાય ને પાછી ઝાંટવાથી ધાયલા માફક સોજી થશે હાથ મોઢું પરસેવાથી ધડી ધડી ચીકણ થયા કરે તો ઘોષને નરમ ટુવાલે નુજવા પછી શેમોઆ લેધરે નુજવું

નાક ચીકણ કોષ્ટકનું રહે છે માટે પાણીમા દારૂનો અર્ક બેળા ધ્રુવુ અથવા બોરીક લોશન ને ગુલાબ સરખા વજનનું બેળા ધડી ધડી ધોવાથી ચીકણ નીકળશે

અગાલમાં પરસેવો ધણો પડે તો અળખળતાં પાણીમા થોડો સરકો નાખી તેમાં જાડો ટુવાલ બોળી નીચવીને થોડી મિનિટ ત્યાં મુકી રાખીને નુછી નાખવું જોઈએ તો કોષ્ટખી જાતનો પાઉર અથવા કોલોનવોટર લગાડવું

પરસેવા પાડવા માટે પાણીનો બાફ અમર લેવો જેને Vapour Bath કહે છે જેથી પરસેવો છુટી તાવ યા સરદી અમ-માંની નીકળી જશે ગરમ પાણીના વાસણનું ઢાંકણ ઉઘાડી નેતરની ખુરશીની નીચે મુકી કપડા કાઢીને તે પર ખેસાડી ફરવું કંઈ ઓઢાડી ફેરવું એ રીતે કાપાથી દાઝે નહિ તેની સલાખ રાખવી, જોઈએ તો કોટલીમા ગરમ પાણી કરી દુરથી મુકી તેની નળીમા ચમરની ચીછ લાખી નળી ધોષને તેનો છેડો ખુરશીની નીચે લીધાથી પછી તેમાની વરાળ બહાર નીકળી અગને ગરમી આપશે તુરત પરસેવો નુછીને કપડા પહેરી બધ ઓરડામા થોડો વખત રહેવું, ખુલ્લી હવામા નીકળવું નહિ.

સીક માણસને ઝરા ધણા પડવાથી કેટલીક વખત નખળાઈ થાય છે, અમ હકુ પડેલુ લાગે તો તુરત સેક કરવો, ખમના તળીઆ તથા હાથપર સુઠ ધસીને લગાડવાથી અમમા ગરમી આવશે.

હાથ ચેલા થયલા પેત્રોલીઅમ જેલી થોડીક લઈને ધસવી. ગરમ પાણીમા થોડો ટકણખાર નાખી ધોવાથી સોજા ને સુવાળા થશે

ગરમ પાણીએ ધોષને વેસલીન લગાડી નરમ થશે ધસવો, એક વખતમા સાફ નહિ થાય તો પાછું ધોષને કરવું સોડા અથવા પોટેશ ગરમ પાણીમા પીગળાવી વાપરવો

હાથ ચેલા થતા અટકાવવા ચરખી પાતલી કરી લગાડવી, અથવા સાણુએ હાથ ધોષએ તેમ ધટ શીજી લગાડી નુછવા વગર કોલસા કે ભઠ્ઠી વિગેરેનું કામ કરવું, એ રીતે હાથ પર ડાઘો પડી ચામડી ખરાબ થતી નથી ચરખી લગાડેલી કામ ખલાસ થઈ કામળ યા કપડા વડે નુછીને પછી હાથ ધોવાથી સાફ ગઈ છે ચમરના ગ્લેન્સ જોઈએ તો પહેરવા

હાથમાંથી વાસ કાઢવો રાખને પાણીમા બેળીને ધોવા અથવા દારૂ, કોલોનવોટર કે સ્પીરીટ લગાડવાથી કોષ્ટખી જાતનો વાસ તથા ચીકણ નીકળી જાય છે કેરોસીન તેલનો વાસ ખાવાના પાન હાથપર ઘોળવાથી નીકળે છે

કુંડના ડાઘ ધણી સ્ત્રોમ ચાહના પાણીએ ઘોષને નરમ બ્રહ્મ
ધસવો. લી યુનો રસ ને નીમક બેળી લગાડવું; પાકા ટામોટાનો રસ
ચોળવાથી સાફ થશે, ડાઘ ઘોષને સહેજ નુછી થોડાક બીના રહે ને
દીવાસલી અથવા મેચીસ સળગાવી તેપર દુર ધરવાથી ડાઘો નીકળી
જશે

તરકારીના ડાઘ પર કાચો પટેલ કાપીને ધસવો.

શાહીના ડાઘ ઉપલી કાષ્ઠી રીતે કાઢવા, અથવા મેચીસને
સળગાવાની બાજુ પરથી પાણીમાં બીનવીને તેપર ધસવાથી નીકળ્યા
પછી ધોવા.

દવા તથા એસીડના ડાઘ કાઢવા એમોનીઆ વાપરવો.

આથોડીનનાં ડાઘ ચામડી પરથી કોલોનવોટર, દારૂ કે સ્પીરીટ
અથવા લાઇસોલ Lysoal નામની દવા લગાડવાથી નીકળશે

નાઇટ્રીક એસીડના ડાઘો પોટેશ પરમેન્ટ લગાડવાથી જશે.

દારૂગોળાના ડાઘપર એમોનીઅમ ક્લોરાઇડ Ammonium
Chloride પાણીમાં થોડું પીગળાવી કિવસમા એ વખત લગાડવું.

લીલામાંના ડાઘ પર કાઠીનાં પાંદડાનો રસ કાઢી ચોળવો

દારૂ, તેલ, રંગના ડાઘ નરમ સાબુ સાથે બારીક સફેદ રેતી
Silver Sand બેળીને લગાડવી, બીજા કાષ્ઠી જાનના ડાઘો એ
રીતે જશે અને ખરબચડી ચામડી પણ સુવાળી થાય છે

માખણ અથવા ચીકાણવાલી ચીજ લગાડવાથી ઉપલા ડાઘો
નરમ થાય ને પછી કાગળ કે કપડા વડે નુછી નાખી સાબુએ ઘોષ
નાખવા સ્પીરીટ, કેરોસીન કે કોલોનવોટર લગાડવાથી રમ દામર તથા
વારનીશના ડાઘો નીકળશે.

પાકા ટામોટાનો રસ લગાડવો અથવા સત્રાની છાલનો બહારનો
ભાગ ધસવો બાફેલો પટેલો છોલીને ધસવાથી ચીકાણ નીકળે છે.

આંગળીમાં ખુટેલી વીંટી કાઢવી સાબુ લગાડવાથી સરી
આવશે અથવા સોના પર પારો ધસવાથી સોનું કડક થઇ ભાગી
જશે. બીજી રીત જાડો દોરો મા પાતલી સુતલી ને વીટીને આગળાની
વચે પસાર કરી નીચલો છેડો ટાઇટ પકડી રાખી લાથો છેડે સરખે
આખી આંગળી પર ચોળ વિટાળી ઉપર વેર લઇ જઇને પછી નીચલો
પાછો ઉપેરતા જવાથી તેની સાથેજ ધીરે ધીરે વીટી આંગળાં પરથી
સરીને નીકળશે. દારૂનો અર્ક વીંટીને લગાડી પારાના પાણીમાં ઘોળવાથી
સોનાના ટુકડા થશે. ત્રાખાની વીટીપર સોમ સરકો લગાડી ઉપલા
પાણીમાં ઘોળવાથી ટુકડા થશે. ટાઇટ બામડી પણ સાબુનું પાણી
લગાડવાથી અથવા સુકા પાઉર છાંટવાથી સહેલાઇથી પહેરી કાઢી
શકાશે.

ચામડીમાં પેવસ થયેલી ચીજ કાઢવાની રીત.

૩૨૭-સરાક બોકાયેલી કાઢવા માટે સોય યા ટાયણી આગળ આપેલી રીત મુજબ સોજ કરી વાપરવી, અથવા મીણુખત્તી સળગાવી તેના ગરમ ટીપાં સરાક બોકાયેલા ભાગ પર પડવા દેવા, તે બધામ્ જવા પછી કાંઈ વખત ચામડીમાંથી તે મીણુની સાથે નીકળશે.

સરાક કે કાટો બોકાયેલો શોધી કાઢવા જ્યાં કામળ યા કાડું ઘોડુંમાં મોટી સોય વડે કાણુ પાડી ઉગ્મશમાં પેનુ કાણુ આખ આગળ ધરી તેની સામે સરાક બોકાયેલો ભાગ ધરવાથી દીશે પછી કાઢવી ચામડીમાં સરાક રેઢવાથી ખાકી આવે છે.

સરાક ઉડી પેવસ થયેલી હોય તો ચીમતો ખારીક અણીવાળો લપ્ત તે વડે ખેચી કઢાશે.

સીસીમાં ખગખગતુ પાણી ભરીને બોકાયેલો ભાગ તેના મોઢાને લગાડી ઉપર દાખીને ધડી રાખવાથી પાણીની ગરમ વરાળે સરાક પોતીકા મેળે બાહ્ય ખેચાઈ આવશે.

ખીસો બોકાય તો તુરત ધાને પાણીએ ઘીષ્ટ નુછીને ઓલીવ ઓઇલમાં કપડું બીનવી બાંધી રાખવાથી ધનુરવા થવાનો સભવ રહેશે નહિ. જોઇએ તો આયોડીન લગાડવું વધુ આગલ આપેલું છે.

શરીરમાં પેવસ કરવાની ચીજો સોય, ટાયણી, કાચની પીચકારી, રખર તથા લાકડાની નળાંત્રો વિગેરે વાપરવા આગમ્ય ઠંડા પાણીના વાસણમાં મુકી ચુક્યે જોસ પાડી તે ઠંડું પડે ને કાઢી લઈ વાપરવાથી તેપરનો કચરો, ગલીચી વીગેરે સાફ થવા પછી દર દીના ઉપયોગમાં લેવું. એ રીતને સ્ટેરીલાઇઝ Sterilise કરવું કહે છે.

સોય, ટાયણી ડ્રેસા દોડવા માટે વાપરવા આગમ્ય ઘેલી અથવા કોલોનવૉટર સ્પીરીટ કે દારૂમાં ઘોળીને લેવી મેચીસ સળગાવીને ગરમ કાપાથી સોજ થશે.

કાચની પીચકારી ઇનજેક્શન Injection આપવાનીમાં ચીકાસવાલી દવા બધામ્ જ્યાં પીચકારી ચાલે નહિ તો આઇસમાં મુકવાથી કુટી પડે છે, તેમજ પાછી સ્ટેરીલાઇઝ કરીને પછી નુછી નાખવી.

સ્પીરીટ અથવા દારૂનો અર્ક પીચકારીમાં ભરીને પાછો બહાર કાઢી નાખવાથી પણ સાફ થાય છે જોઇએતો કલોરોફોર્મ સાથે મેળવું.

પ્રકરણ ૪૮.

જખમ, દાઝેલી ચામડી, તથા બનવર જંતુઓના દખ વિષે.

લોહી જતુ અટકાવવું તથા લા રૂઝાવવો.

૩૨૮-લામાંથી લોહી નીકળતું હોય ત્યાંની નસો દાખવી યા ટાઇટ પાટો બાંધવો કાન કે ગળાની નજદીક હોય તો કાનને હેઠેની ને

ખભાની અધવચની જે નસોનો જથ્થો છે તે પર સલાળથી અગ્રહો દાખવો પણ ગળાની નળી દબાય નહિ તેની સલાળ લેવી

હાથ યા પગમાનુ લોહી ત્યાંની ઘોરી નસો દાખવાથી બધ થશે. નાકમાથી લોહી જાય તો ચાવતા હોષ્ટએ તેમ દાઝુ હલાવવું

કપાલ હોઠ ટાળકી ગાલ એવા કોષ્ટ પણ ઠેકાણેથી લોહી જવું બધ કરવા અગ્રહો દાખી રાખીને પછી ઝીણું કપડાની ગાદી જેવું મુકી પાટો બાંધવો, વધુ હોય તો ડૉક્ટરની મદદ લેવી

જખમ પહેલાં સાફ કરવો નાનાં બચ્ચા યા મોટાને પડી જવાથી કે કોષ્ટથી રીતે જખમ પડે તો ઠંડા કે ગરમ પાણીએ ઘોષ્ટ તેમના કચરો કાઢી નાખવો, જોષ્ટએ તો સાથે યોરીક પાઉડર પીગળાવવો અથવા કાર્બોલીક એસીડના થોડા ટીપા નાખવો, કોલેનવૉટર પણ લગડાય છે કચરો કાઢ્યા વગર મલમ પટો કરવાથી તે પાકી આવે છે ને કોષ્ટકને તેમાથી ધનુરવા પણ થઈ આવવાનો સભવ રહેશે. નીમક કે કોષ્ટથી ખારવાલી ચીજ લગાડવાથી લોહી બધ થશે

ગોળી બંદુકનીનો જખમ પણ એજ રીતે સાફ કરી મલમ પટો કરવો

તીર લાગવાથી ઝેર ચઢતું અટકાવવા જખમની સહેજ ઉપર ટાઇટ પાટો બાંધી ઇષ્ટ કોષ્ટ સામો ધણી મોઢા વડે ચુશી લઈ ચુકી નાખી કોગરા કરી મોટું સાફ કરીને પછી જખમનો ઉપાય કરવો. બીજા ઝેરી જાણુવરના જખમનું પણ ઝેર ચુશી કાઢવું.

ધા રૂઝવવાની રીતો.

ધા પર આયોડીન, કાર્બોલીક એસીડ, નીમકનું પાણી, વિહરકી, ઍન્ડી, કોલેનવૉટર, ટરપીનટાઇન, હાર્થ રોઝન પર ઓક્સાઇડ, કેરોસીન, આયોડોફોર્મ, જોટાનાં ફુલ પાડાનો રસ, ટી કચર આરનીકા, ટી કચર યેનજોઇન, સાધારણ પૌલીશ અથવા વારનીશ પણ કોષ્ટ લગાડે છે, તેમજ ગ્લીસરીનમા લીન્ટ ધાનું કપડું યોળી મુકવું. એમાંની કોષ્ટ પણ ચીજ લગાડવી અથવા લીન્ટ અથવા બીજું જાડું કપડું તેમા યોળીને મુકી પાટો બાંધવાથી ધા રૂઝાશે. વેસલીન ધાનાં કપડા પર લગાડીને ઉપર યોરીક પાઉડર છાંટી ધા પર બાંધી દીધાથી પણ સુકો થઈ તણાશે નહિ.

લસાયલી ચામડી પર ગ્લીસરીન ને કાર્બોલીક એસીડ બેળાને લગાડવાથી કોષ્ટથી જાતનાં ખરાબ જમ્સ બેસી નુકસાન કરતાં નથી, કેટલીક વખત નજીવ ચીરા કે લસાડથી કોષ્ટકને તેવા દરદ લાગુ પડી જાય છે માટે હમેશાં સલાળ લેવી ફટકડીની ભુકી કે નીમકને પાણીમાં પીગળાવીને લસાયલી ચામડી પર જોષ્ટએ તો લગાડવું

ઝાપરલને રૂમા યોળીને ધા ઉપર મુકવાથી ધા રૂઝાય છે. પણ સુકાય ને પાણુ મુકવું.

બાળેલી કોરીની ભુકી, તપકીર, સોબુ સફેદ કરોળીઆનું જળનું અથવા પાઉડર છાટવાના ટુલની નરમ રવાડી, બાળેલું કપડું અથવા ૩ કાંઈ પણ ધા ઉપર દાખવું ચેપરમીન્ટનું તેલ ચોપડવું.

દારૂનો અર્ક ફીઓસોટ, ટેનીક એસીડ, ફટકડી વિગેરે લગાડવાથી ધામાનું લોહી નીકળતું બધું થઈ જલદી રૂઝાશે.

કવીનીનનાં પાદડાં પણ છુદીને ધા ઉપર બાખ્યાથી જખમ રૂઝાશે ચોખ્ખાનો આટો કે લાકડાની રાખ નાખવાથી ધાનું લોહી બધું થશે તેમજ ધા પુરો નામનો છોડ પણ વપરાય છે.

ચાહ કાળીની બારીક ભુકી કરી ધા સાફ કરી તે ઉપર બાધવી અથવા ચોખ્ખાનો આટો અથવા નીમકની ભુકી છાટવી.

ધા ધ્રુણો ઉડો હોય તો ડૉક્ટર પાસે લઈ જઈ તે ઉપર ટાંક મરાવવા કોઈપણ ધા ખુલ્લો રાખવો નહિ.

વી ચહેઝલ નામની દવા પાણી જેવી આવે છે Watch Hazel તે અથવા તેમાંથી બનેલા હેઝેલીન રેનો, ક્રીમ વિગેરે ધા ઉપર લગાડવાથી પણ ફાયદો થાય છે.

ધા રૂઝાવવાનો સાધારણ મક્કમ બનાવવા આગલ આપેલું છે તે રૂઝાયા પછી ડાઘ કાઢવા બદામનું તેલ અથવા કોલ્ડ ક્રીમ લગાડવું, નાહતી વખતે ચનાનો અથવા અદડનો આટો વાપરવો.

કપાયલી ચામડી જોડવા માટે રીકી ગ પેન્સ્ટર વપરાય છે, અથવા તો કોલોડીઅન Colloidum નામની દવા પીછી વડે પાતલી લગાડવી, તુરત બધાઈ જશે.

સાંધા પરનો જખમ જે ભાગ હાડકાનો વળતો હોય ત્યાંથી તે વળે નહિ માટે લાકડાની ચીપો મુકી પાટો બાધવો ઘડી ઘડી વખ્યાથી ચામડી ચીરાઈ ધા જલદી રૂઝાશે નહિ.

દાઝેલાંનો ઉપાય.

૩૨૮-દાઝેલી ચામડી પર ચીકાણવાળી ચીજ કોષ્ઠથી લગાડવાથી ઠંડક પડશે, પીછી કે નરમ કપડાંએ હળવેથી લગાડવું ધસવું નહિ. ધ્રુણો દાઝેલો ભાગ ખુલ્લો રાખી હવા લાગવા દેવી નહિ.

સેલેડ ઓઈલ, વેસલીન, મીઠું તેલ, કેરન ઓઇલ, કોલ્ડ ક્રીમ જોઈએ તો સાલીડ તેલમાં ચુનાનું પાણી ભેળવું અથવા મીઠા તેલમાં પાન સાથે ખાવાનો ચુનો પીગળાવી પાચ મિનિટ રાખી ગાળીને લેવું એમાંની કોષ્ઠથી ચીજ લગાડી પાટો બાધવો.

પાટા માટે મનતા સુચી લીન્ટના કે કોષ્ઠથી કપડાંની સાકડી ચીપો હપલા તેલમાં બોળીને જોઈએ તો બાધવી, પહોળી લીધાથી કોષ્ઠ વખત વળગી જઈ સહેલાઈથી નીકળતી નથી, પાટા પર થોડોક બારીક પાઉડર છાટવો ઇન્ડી અથવા સ્પીરીટ જોઈએ તો લગાડવો. કાલસાનો ટુકડો આખો મુકવાથી અગલું નરમ પડશે.

પાણી સાથે વોશીંગ સોડા, એપ્સમ સોલ્ટ, ફટકડી, એમોનીયા, સોડા બાઇકાર્બે કંઈ પણ થોડું પીગળાવી દાઝેલા ભાગ પર રેડવાથી આરામ થશે, લાઇમ વોટર ને પરમગેનેટ ઓફ પોટેશ બેળી લગાડવું

સરકા લગાડવાથી ફેફસાંમાં ઉઠશે નહિ, શાહી પણ લગાડે છે.

ચાહનો જાનો છુછો કાઢી લઇ પુકકો ચામને પોલટીસ માફક બાધવો આમલીને સહેજ પાણીમાં ભીનવી થટ માવા જેવી કરી દાઝેલી ચામડી પર લેપની કાની મુકવું. સુકામને તે પરજ બીજું પાણી છાટયા કરવું છડાની અમથી સફેદી લગાડવી અથવા કંઈ ચઢાવી એરડીઝી નાખી થટ મલમ જેવું ચામ ને લગાડવાથી ઠંડક લાગશે કાચો પટેટો કાપી મસળીને લગાડવો.

કુમરના ઝાડનો ટુકડો કાપી ચીરીને બાધવાથી આરામ ચામ છે. સુકા કોપરાને વાટીને આતસ પર બાળી તેની રાખ ચાળીને કોપરેલ સાથે મલમ જેવું કરી લગાડવું

ઠંડા પાણીમાં કોરો ચોખ્ખાનો આટો કે સોડા બાઇકાર્બે અથવા કોલસાની ભુકી બેળી જાડું પક કરવું, સુકામને પાછું પાણી તે પર છાટયા કરવું.

ઉપલા કોષ્ઠખી ઉપાયો અજમાવવા ધણુ દાઝી ગયેલા માટે અકરમાતમા છે, માણસ રડે તો શરીરના અદરના ભાગો પણ દાઝેલા જાયવા.

ફેરન ઓઇલ Carron Oil દાઝેલા પર લગાડવા માટેનું ખનાવવા બેલ તેલ ને લાઇમ વોટર સરખા વજનનું ભેળવું, જોષએ તો તેમા સહેજ ટરપીનટાઇન નાખવાથી બગડતું નથી

જનનવર તથા જંતુઓ દંખે કે કરડે તેના ઉપાયો.

૩૩૦—જનનવર ચા જંતુના કરડેલા ભાગની થોડે ઉપરથી પહેલાં ટાઇટ પાટો બાધી લીધાથી તેનું ઝેર ઉપર ચઢતું અટકે છે

કોઈખી જખમને પાછળ લખવા મુજબ પહેલા સાફ કરીને ઉપાય કરવો, તુરત સ્ટ્રોગ કાર્બોલીક એસીડ લગાડવી કેટલીક વખત ગરમ લોખડનો દાહમ પણ દે છે

હિંદર કરડીને સોજો આવે તો અજબો ને કુકડવેલના પુલ સરખા વજનના લઇ ચામના મુતર (તરા) મા પીસીને લગાડવું, અથવા એરડીઝી ચોપડવાથી પણ સાફ થશે.

બીલાડીનાં કરડેલા ઉપર વીચહેઝલ Witch Hazel નામની દવા લગાડવી, જખમ ચોટા હોય તો તેમા કપડું બોળી તેપર મુકી પાટો બાધવો, કેટલીક વખત બીલાડી તેમજ ફાહલાના કરડેલાનું પણ કુતરા માફક હડખું લાગે છે.

કુતરું કરડે તો તુરત ઉપાય કરવો કારણ કેટલીક વખત કુતરું લેલું હડખું હોવાથી તે માણસના જનનને પણ નુકસાન પોષે. તેવા

કુતરાની પાણી નપાસ કરવાથી ખરાબ હશે તો તેમ માલમ પડવે દર-
દીની બી સારવાર કરવા માટેના મડકા Pastuer Institute ના
ધોરણ પર કહેલા છે ત્યાં લઈ જઈ હડખા કુતરાના કરડેલા માટે
ખનાવેલી રમી મુકાબાથી સાચ થાય છે.

હડખા માટે કેટલાક દેશી ઉપાય પણ ફતેહમદ નીવડેલા કહે-
વાય છે ધતુરાનું દીડવું, ને મોટા લીંબુ (માલુમા) નો પાલો બારીક
વાટી બધેને બેળા લેપની માફક કેટલાક કુતરાના કરડેલા પર લગાડે છે.

કરડેલા ભાગને તુરત ઉપર લખ્યા મુજબ કાર્બોલીક એસીડના
પાણીએ ઘોલો એક ઓસ એસીડના વીસ ઓસ પાણી સુમારે લેવું.

ધોડો કરડે તે પર અશીમ, રસમની, યુમળ સરખા વજનનું
લઈ બારીક વાટી પાણી સાથે બેળાને લગાડવું, પાકેલું હશે તે પણ
રસાશે.

વાલના પાળ લાગવાથી પાકેલા ભાગ ઉપર કારેલાના
પાદડા વાટી તેનો રસ કાઢી ફરી તેને છુદીએ, તે રસ તથા કોપરેન
સરખા વજનનું લઈ ચુલ્લે ઉકાળી જખમ ઉપર ચોપડી પેલા છુદેલા
પાદડા તે પર મુકી પાટો બાંધવો.

સાંપના કરડેલા ભાગની ઉપરથી તુરત ટાઇટ પાટો ચા દોરી
બાંધી દેવી, ત્યાર પછી નીચલી કોષખી એક ચીજ જખમ પર
લગાડવી, નીમકનું પાણી, ટરપીનટાઇન, પરમેંગેનટ, ઓફ પોટેશ
Permanganate of Potash, કારબોલીક એસીડ, નાઇટ્રીક એસીડ
કોરડીક પોટેશ Caustic Potash, મેનથોલ Menthol પેપરમી
ન્ટનાં પુલ પાણીમા પીમળાવી સ્ત્રોગ ખનાવી વાપરવાથી ઝંરનું જોર
કમી થશે પરમેંગેનટ ઓફ પોટેશનું પાણી પીચકારી વડે શરીરમા
આપવાથી પણ કેટલાક સાંપના કરડેલા સારા થાય છે.

લાલ કાંદો કેટલીક વખત છુદીને બાંધે છે તે ઝેર ચુસીને
લીલો રમ પકડે ને કાઢી નાખી બીજો બાંધવો કેળના પાદડાને
ગરમ કરી દખ ઉપર પોલ્ટીસની માફક બાંધવાથી પણ ફાયદો
થાય છે, એ રીતની પોલ્ટીસ ઝેરી જતુઓના દખ ઉપર પણ
અજમાવવી ઇડાની દાળ સાથે નીમક છુટી ઘટ પ્લાસ્ટર જેવું કરી
બાંધવું, તમાકુ પાણીમા બીનવીને સાથે નીમક બેળા પોલ્ટીસ
માફક બાંધવું, કોષકને સ્ત્રોગ રાઈ મારવાથી ફાયદો થાય.

સાંપ કરડેલાને મરી ખવાડવાથી તીખા નહિ લાગે તો ઝેર
પેવસ થયેલું જાણવું, તેમજ તે માણસને નીમક ખવડાવવાથી ખાર
લાગતું નથી, ઝેર ઉતરવા પછી નીમક ખાર લાગે છે.

ઝેરી જતુઓ જેવાં કે વીંછુ, મધમાંખ, લમરો, કાન-
કચુરા, જેલી ફીશ, કરોળીઆ, મચ્છર વિગેરેના દખેલા ભાગ-
માંથી બને તો દાખીને ઝેરી લોહી કાઢવું, અથવા પાણીથી ઘોલું ત્યાર
પછી નીચલી કોષખી ચીજ મળી શકે તે લગાડવી હાઇડ્રોજન પર

ઝોક્સાઇડ, કોલોનવાટર, બ્રેન્ડી, એમોનીઆ, ફટકડી કે નીમકનું પાણી, સરકો, લી જુનો રસ, સાબુનું પાણી, કાચો કાપેલો કાદો, બેકી મ પાઉન્ડર અથવા કાર્બોનેટ ઓફ સોડા પાણીમાં મેળવેલો, એરડીઉ, ઓલીવ ઓઇલ, માખણ, ફટકડીનું પાણી, રાખ લાકડાની, આટો, મધ, કાળી મટાડી પાણીમાં ભીનવેલી વિગેરે ક્લોરોફોર્મ લગાડવાથી અમણુ નરમ પડી સોજો ઉતરે છે બીડીમાની રાખ પાણી અથવા બીઅર કે વાઇન દારૂમાં ભેળી થસવી.

દંખ પર લગાડવાની તૈયાર દવા આયોડીન અર્ધી ચમચી કાર્બોલીક એસીડ ૫ દર ગ્રેન, પોટેશ આયોડાઇડ Potash Iodide એક ચમચી સાથે એક વાઇન ગ્લાસ વરસાદનું અથવા ચુકલે ઉકાળી માળેલું પાણી લઈ ભેળી કાચના જુચની સીસીમાં ભરી રાખી કોઇ પણ જાનવરના દંખ ઉપર લગાડવા માટે વાપરવું. દારૂના અર્કમાં મેનથોલ પીગળાવી જોઇએ તો લગાડવું.

ગ્લીસરીન ને મધ એક એક ચમચી વાસણમાં ભેળી બીજા ગરમ પાણીના વાસણમાં તેને મુકી પીગળે પછી એક ચમચી બોરીક પાઉન્ડર ભેળી દંખ પર લગાડવી.

ગ્લીસરીન એક ચમચી ગુલાબ જે ચમચા ને કાર્બોલીક એસીડ ૭ ગ્રેન ભેળી સીસીમાં ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે દંખ પર લગાડવું. જેર ઉતારવા માટે કેટલીક વખત ખાવાના પાન સાથે પા અથવા અર્ધા ચરીઠો ખવાડે છે.

કાનકચુરો કાનમાં ગયલો માલમ પડે તો તુરત નીમકનું પાણી કરી રેડવાથી તે બહાર નીકળી આવશે, અથવા પીચકારી મારવી.

દંખ કે કાંટો કોઇબી જાનવરનો ચામડીમાંથી પેવસ થયેલો કાઢવા જે આજળી વડે દાખવું કે ચીમટાએ ખેચી કાઢવો, અથવા લોખંડની ચાવીનો પોકળ જોળ ભાગને ન્યા કાંટો દિશે ત્યા બરોબર ઉભી દાખમાંથી તે તુરત બહાર નીકળે છે.

વીચ્છુના દંખની આગ નરમ પાડવા નીચલી કોઇબી ચીજ લગાડવી, ક્લોરોફોર્મ Chloroform, કોલોન વાટર, રમ દારૂ, કાર્બોલીક એસીડ, ફટકડી, એમોનીઆ, તબાકુનો રસ, સરકામાં પીગળાવેલું નીમક, મીઠા તેલમાં રમદારૂ ભેળી લગાડવો, અંકડાના પાદડાનો રસ, કાચો કાદો કાપેલો, મુળા અથવા લસણનો રસ વગેરે કોઇબી લગાડવા પછી એમોનીઆને કોલોન વાટર ભેળી લીન્ટનું કપડું તેમાં ઘોળી દંખ પર મુકી પાટો બાંધવો.

કાંનકચુરો માટે પણ ઉપલામાંના કોઇબી ઉપાય કરવો, દીવાસલીનો ફેસફરસવાલો છેડા પાણીમાં ભીનવી દંખ પર થસવો બત્તીની ઉપર સબાળથી દબેલો ભાગ ધરવાથી તેનું જેર ઉપર ચઢવું અટકે છે.

મધમાખી કરડે તે પર પાણુ મધ દુરત લગાડવું અથવા ચેપરમી-ન્ટનું તેલ ચોપડવું, તબાકુ અથવા તપખીર, કાચો કાપેલો કાદો અથવા લસણનો રસ તે પગ ધસવો.

કાબ્નેટ ઓફ સોડા અથવા કળી ચુનો એક ચમચી લાઇ પાણીમાં પીગળાવી લગાડવાથી અગત નરમ પડશે એરડીઉ ને મધ લગાડવાથી પણ ફાયદો થાય છે કેટલાક મોખર (ઝાણુ) પણ લગાડે છે કોષ્ઠી ચીજ અજમાવવી

ભમરાના દંખેલા ભાગને મરમ પાણીથી ઘીષ મરમ દાઢ દીધાથી તેનું ઝેર ચટશે નહિ, તપખીર કે તબાકુની ભુકી દંખ ઉપર દાખવી ધસવી અથવા કપુર કે વૌશીંગ સોડા લગાડવો કળીચુનો થોડો પાણીમાં પીગળાવી તેનું નીતડું પાણી લગાડવાથી ચટકો નગમ પડશે. દારૂના અર્કમાં ચેપરમી-ન્ટના ધૂય પીગળાવી લગાડવું

સરકો ને પાણી સરખા વજનનું બેળી તેમાં કપડું બેળી મુકવાથી ભમરાના દંખની અગણુ નરમ પડશે

કરોળીઆ થોડા દંખે તેપર સોણુ ખારીક નીમક Table salt ને બેકીંગ પાઉડર બેળી વાપરવું, કોષ્ઠક વખત એના દંખથી પણ ઝેર ચટે છે માટે દુરત પાણી સાથ સરકો યા નીમક બેળી ચોપડવું

મચ્છર કરડેલાં પર કોલોનવૉટર લગાડવું, કરડતા અટકાવવા હાથ પગ ઉપર ચેપરમી-ન્ટનું તેલ ચોપડવું, મરીની ભુકી મોળ પહે રેલા ઉપર ઢાટવાથી પણ તે પર મચ્છર એસી દંખતા નથી અથવા દરપીનટાઇન હાથ પગ પર લગાડવું ફટકડીનું પાણી અમથુ જોષએ તો સરકો અથવા ગ્લીમરીન બેળી મચ્છરના દંખ પર ચોપડવું

કવચનાં ઝાડની અગણુ ચામડી પર લાગે તો પુદનાના અથવા ચેપરમી-ન્ટના ઝાડના પાદડાને ચોળી ધસવાથી નરમ પડશે ગાયનું ઝાણુ કેટલાક દુરત લગાડે છે

મકરણુ ૪૯.

સંધીવા, હાથ પગના સોજા, રસ, આંકડાં, પગમાં વાળો તથા ધનુરવા વિગેરે.

૩૧૧-સંધીવા Rheumatism હાથ પગના સાધાઓ નથા હાડકાં દુખે અથવા કોષ્ઠકના તદન અકડી જાય છે, તેમજ સાધાઓ સુજા આવી મુદલ ચાલી કે હાલી પણ કોષ્ઠ સકેવું નથી ભરવા ચોપડવા તથા સેક કીધાથી કેટલાકને ફાયદો થાય છે.

સાએટીકા નામની નસોમા થતી પેન ધણીખરી પગના આપામા એવી રીતે નસપર દબાણુ આવ્યાથી થાય છે, ચાલ્યા કીધાથી ઝાઝુ દુખ થતુ નથી, એસવા ઉઠવાની અડચણુ પડે છે, એ પેન ધણીખરી પોતીકી મેલે જતી રહેશે, અમત પડવે સેક અથવા નીચે આપેલી કાષ્ઠખી ચીજ લગાડી જોવી. સેકવા લેખડનો સપાટ ટુકડો અથવા અઝીનુ તળાઉ ધણુ ગરમ કરી ફેલેનલનો ટુકડો સરકામા યોળા તે પર વિટાળીને દુખતા ભાગ પર દિવસમા એક બે વખત સેકવાથી નરમ પડશે. રાષ્ટ્રનુ પ્લાસ્ટર બોધએ તો મારવુ

સેલોલ Eucal નામની દવાની લુકી સુમારે પાચથી સાત ગ્રેન અર્ધા ઝાસ પાણીમા પાવાથી કાષ્ઠકને ફાયદો કરે છે

તડકુ લગાડવાથી પણ કેટલીક વખત દુખતો ભાગ નરમ પડે છે.

સંધીવાથી અડી ગયલી યોચી પર રાષ્ટ્ર મારવી, એમ પ્રોકેશન સહેજ ગરમ કરી લગાડી ફેલેનલનો પાટો બાંધવો, નીમકનુ યા દરીઆનુ પાણી ગરમ કરી તે વડે સેકવુ ન્યુરેલજીક પેન પણ ઉપલો કાષ્ઠખી ઉપાય કીધાથી નરમ પડશે. ન્યુરેલજીયા માટે માથુ દુખે તેમા વધુ આપેલુ છે.

દુખતા ભાગ પર ટરપીનટાઇન, કાજુનો દારૂ, પેત્રોલ, પેપર-મીન્ટનુ તેલ, કાયાકોટી કે કપુરનુ અથવા યુકેલીપ્તસનુ તેલ, કેરો-સીન તેલને ટરપીનટાઇન બેળા લેવુ એમાનુ કંઈ પણ લગાડવુ, કાષ્ઠકને તે પર સેક કીધાથી ફાયદો થાય છે, તેમજ આયોડીન પણ સાધાઓપર લગાડે છે ઇડાની દાળનુ તેલ પાછલ આપેલુ છે તે બોધએ તો અજમાવવુ.

પીળુ મીણુ એક ઓસમા છ ઓસ રાલ યુદ્ધલે પીમળાવી ઠંડુ પડવા આમમ્ય તેમાં પેપરમીન્ટના ડુલ અથવા તેલ દોઢ ઓસ બેળા બંધાયને પહેળા મોઢાની થીથીમા ભરી સંધીવા અથવા ન્યુરેલજીક પેન પર મસળીને લગાડવુ ઓલીવ ઓઇલ ને વીન્ટરગ્રીનનુ તેલ બેળા મસળવુ અરીમ ને કેસર દરેક તોલો પા ગરમ પાણી એક ઓસમા પીમળાવી સુજેલા સાધાઓ પર લગાડવુ, ઉપલી ચીજોમા સાદા પાણીને બદલે સાલીડના પાદડાનો રસ બેળવાથી વધુ ગુણુ કરે છે

સાથુનુ લીનમેન્ટ Linement saponies ત્રણુ ઓસમા સ્પીરીટ કલોરોફોર્મ ને ગુલજરીનુ તેલ Oil Gaultheria દરેક અર્ધી ચમચી બેળા દુખતા ભાગપર લગાડી ૩ મુકી પાટો બાંધવો

પીવા માટે ટુમાનો પાલો જેના સખજનાં પાદડાને મળતા પણ ચાર ધારી આવે છે તે પાંચ સાત લઈ સહવારમા બકરીનાં અથવા બેસના દુધમા બીનવી ચોળા પાદડા કાઢી નાખી પાવુ બોધએ તો સહેજ ખાડ નાખવી. એ પાલો મોટા જથામા મગાવી તેનો અર્ટ કાષ્ઠ દવાવાલા Chemist ને ત્યાંથી કઢાવી મગાવી કાચના કુચની સીસીમા ભરી રાખી એક ચમચી નેટલો દુધમાં બેળા અમત પડવે વાપરવો. રૂમેટીક પેન એ પીવાથી કેટલાંકની નરમ પડે છે.

ગઠાયદી નસો છુટી પાડવા વાધ અથવા બિટની ચરખી મસજે છે. અડી ગયલા સાધાઓખી છુટા પડશે, સાધારણ રીતે જો-
પએ તો મસાજ કરાવવું પણ જોરમા કીધાથી વધુ દુખશે જોઇએ
તો નીમકના ગરમ પાણીમા હાથ પગ યોળા સેકવા ન્યુરેલજીક પેન-
વાલાને દિવસમા બે ત્રણ વખત યોગ્યાર્થા ફાયદો થશે

લગાડવા માટેની ખીજ દવાઓ સાઃ પોલ્ટ્રીસ તથા ભરવા ચોપ-
ડવાની દવાના પ્રકરણમા છે

નજલો ઉઠાડે સધીવાને મળતુ સાધાઓનુ દરદ છે, શર-
આનમા ધણો ખરો પગનો અગ્રહો દુખશે, કોષકના ગુણુ તથા
સાધાઓ પણ સુજીને સખન પેન થાય છે, જે લાખે વખતે નરમ
પડશે. એ કુદુ ખર્મા પણ કોષકને ઓધે ઉતરે છે, જોશ મીઠાઇ દારૂ
વિગેરે સ્વાદીષ્ટ યોરાક ખાનારને એ દરદ થાય છે, સાદો યોરાક
ખાનારા માણસોને એ દરદ ઝાઝુ થવુ નથી. યુલાને સરકામા ગરમ
કરી પોલ્ટ્રીસ માફક સેકીને બાધવુ

૩૩૨-પગપર સોજા આવે તો ઠંડા પાણીની ધાર રેડવી અથવા
આપસ ફેરવવુ, કેટલાકને નીમકનુ પાણી પણ ફાયદો કરે છે પગ
ખનતાં સુધી લાખે રાખવો જમીનપર ઝુલતો રાખી બેસવુ નહિ તેમજ
લાખે વખત ચાલીયા કે ઉશુ રેહવાથી રસનુ જોર વધે છે રતન
ખાનુલી નામનુ છેડુ આવે તેને અમયુ પણી અથવા ચોખા ખારીને
કાઠી લીધેલા પાણી (પેન)મા ધસીને પાતળુ લગાડવાથી સોજો ઉતરે
છે સાધારણ અથવા રસનો સોજો પણ એ રીતે નરમ પડે છે
રસનુ લોશન હીરાકસી પાણીમા પીગળાવાથી ખને છે તેમજ તેયાર
લેડ લોશન પણ મળે છે જેમા કપડુ બીનવી રસવાલા પગપર
મુકવાથી સોજો ઉતરી જશે અમર કાદો પણ રસના સોજા પર ધસીને
લગાડવો, તે કાદો તલાવમા ઉમે છે મુખાઇ નામનો પત્થર પાણીમા
ધસીને ભરવાથી કોષને ફાયદો કરશે, વાગેલાપર પણ લગાડે છે

જેઠીમધના જાડા માઠ અથવા તેના મુળીઆ પાણીમા ધસી
ધટ મલમ જેવુ કરીને રસ થયલા બાગ ઉપર ધટ લેપની માફક
લગાડવુ દિવસમા બે ત્રણ વખત સુકાઇને પોતીકી મેળે પોપડા નીકળી
જશે અને રસનુ જોર કમી થઇ જશે

હાથે પગે રસનુ જોર થાય તે વખતે લાલ થયલા બાગ પર
થોડુ કોલોનવોટર ચોપડીને વિલાયતી વડ Evergreen નામના
ઝાડના સફેદ પાદડા બાધી તેપર પાટો બાધી રાખવો દિવસમા બે
ત્રણ વખત નવા પાદડા બદલવા

ખસખસના પોસના પાણીમા ફલેનલ યોળાને કુકી કુકી બાધી
રાખ્યાથી પણ ફાયદો થશે કોલોનવોટર ને પાણી પણ લગાડવું, લીમ-
ડાના પાદડાના વરાળીમા કરીને પગે બાધવા, બાદરવેનુ સુંકે મુળિયુ
પાણીમા ધમીને લગાડવાથી શરૂઆતનુ રસનુ જોર નરમ પડશે.

કાયાકોટીનુ તેલ બર્ચાથી પણ ફાયદો થશે, અથવા સુખડના
ઝાડને ચોપડાના દારૂમા વસીને લગાડવુ

હાડકું મુજી આવે છે, કેટલીક વખત હથેલી કે છુટીતુ તેપર આયોડીન લગાડવું થોડા દિવસ, અથવા હાથીદાંત કે સાબર સી મકું સહેજ પાણીમા ધસીને ચોપડવાથી નાની હાડકીઓ નીકળી આવેલી પણ યેસી જાય છે

આંકડાં હાથ પગ તથા છાતીમાં આવે તેનો ધ્યાન.

૩૩૩-હાથ, પગમાં આંકડાં Cramps આવે તો ટુરત લાખો કરી જોરથી દાખવું અથવા તો ટાપટ પાટો બાંધવો.

ગરમ પાણીમા જડો તુવાલ યોળી નીચવી કાઢીને દુખતા ભાગ પર જોરમા ધસવાથી આંકડું નરમ પડશે

પગનાં ટેટાંમાં આંકડું આવે ત્યારે પગને લાખો કરી આંગળાં વાળો ભાગ ઉપર વાળી જોડી બહાર ખેંચી રાખવી, અથવા જડી લાંબી દોરી ખેંચણુ આટા તે જગ્યા પર વિટાળીને બંને છેડા લાખા રાખેલા હોય તે સામા સામી ખેંચવાથી કોષ્ટક વખત આંકડું દબાવાથી નરમ પડશે.

આંકડું હાથમાં લખતી વખતે આવવાની કોષ્ટને ટેવ હોય છે, માટે બનતા સુધી લાખી પેનસીલ વડે લખવું, જેથી આંગળાં ઢીલા રહેશે નાની દુકી પેનસીલ પકડવા માટે આંગળામા દાખીને ધરવી પડે તો આંકડું આવી જશે એને રાઇટર્સ' ક્રેમ્પ Writer's Cramp કહે છે

આંગળાંના સાધાઓ પર ઝલીસરીન ગરમ કરીને મસળવું. થોડો વખત ચાલુ, તેમજ અવારનવાર મસાજ કીધાથી પણ આંકડા આવતા કોષ્ટના નરમ પડશે અપ્રીમતુ તેલ અથવા રાખતુ તેલ ને કોષ્ટા-નવોટર બંને સરખા વજનતુ ભેળીને દરેક સાધાઓ પર મસળવું બકરીના દુધનુ માખણ અથવા ઘી બનાવીને પચાવવું. લવગતુ તેલ, કપુર અને જુના આદુનો રસ ત્રણે સરખા વજનતુ ભેળીને લગાડવાથી આંકડા નરમ પડશે.

છાતીમાં આંકડાં આવતા હોય તો સેક કરવો, કોલેનવોટર લગાડવું, ગ્રેન્ડી પાણી પાવો આંકડા આવવાની ટેવ હોય તેણે ભારે વજન ઉચકવા નહિ તેમજ ધડી ધડી દાદર ચઢ ઉતર કરવો નહિ. સેક કરવા માટે એક છડામાં થોડું બદામતુ તેલ ભેળી ચુલે ઘટ યાયને ૩નુ ચોહળાડું તેમા મુકી ચુસી લીધા પછી તે ગરમ ૩ છાતી પર સેકવો, એજ ૩ ઠંડો પડેલો પાછો ગરમ કરી વાપરવો

સુધવા માટે Amyl Nitrite નામની નાની કામની શીશીમાં દવા આવે છે તે દાખીને ભાગવાથી તેને વીટાજેલો ૩ ચુસી છે તેજ ૩ સુધાડવાથી નરમ પડશે એ વિષે ડૉક્ટરે ફરમાવ્યા મુજબ કરવું.

છાતીના ધપકારા જોરમાં ચાલે Palpitation તો ખંને હાથ ઝુલતા નાખી બેશી જઈ વાડું વળી માથું પગને લાગે તેમ કરવાથી હાત પાછું સાધારણ રીતે ચાલશે.

વાળો થાય તેનો ઉપાય.

૩૩૪-વાળો અથવા નાફે Guinea worm ખરાબ કુવાના પાણી પીધાથી શરીર પર થાય છે તેમાથી લાભો કરમ દ્વારા જેવો આખો નીકળી જાય તો જલદી સાજુ થશે પણ તુટીને રહી ગયો તો તે પાછો થશે, કાપકને પગના તળીઆંમાં પણ થાય છે

પૈઆ ઠંડા પાણીમાં બી નવી ને પોલ્ટ્રીસ માફક બાધવાથી વાળો આખો નીકળશે અથવા સોજો નવસાગર Ammonium Chloride ની જુકી ચમટીમાં લખને વાળાના મોઢા પર રોજ મુકવાથી આખો બાહર નીકળી આવે છે.

વાળો મુકવી નાંખવા કવચનાં પાદડા ખારા પાણીમાં વાટીને બાધવાથી જલદી મુકધને નીકળી જશે, જોષએ તો ખાલી પાદડાને છુટીને તેનો લેપ માવવાથી વાળો બળી જશે

પીવા માટે દાડમના ઝાડનાં મુળીઆની ઝાલ કાઢી ને બે આસ લખ એક પાઇટ જેટલા પાણીમાં ઉકાળી અધુરું પાણી બળે ને ગાળી લખ અધુરું ગ્લાસ કિવસમાં ત્રણ ચાર વખત પાવાથી વાળો નીકળી આવે છે.

ધનુરવા.

૩૩૫-ધનુરવા Tetanus હાય પગમાં કંઈ પણ ભોંકાવાથી જેવી કે છરી કાતરનું લોખંડ, ખીલો, લાકડાની સરાક પેવસ થવાથી એ દરદ થાય છે, તેમજ પડી જવાથી રસતામાંના કચરો મટોડીમાંના જ તુઓ ધામાં પેવસ થાય તે બરોબર ધ્રાવણ નહિ હોય તો થાય છે, માટે હમેશા તુરત ધોષ સાફ કરી કોલોનવોટર અથવા આયોડીન લગાડી દેવું શરૂઆતમાં મોઢું ને ચાવણીમાં ખીડાધને હાથ પગ તથા શરીરની નસો અકડીને કંઠણ થઇ જાય છે, ખોરાક તેમજ દવા પાતી વખતે દરદીના મળામાં આકડા આવવાથી મુગળાઇ નહિ જાય તેની સલાહ લેવી કેટલીક વખતે એ દરદનું જોર નરમ પડવા વગર કપળી ખોરાક આપી શકતો નથી એને માટે તૈયાર બનાવેલી રસી આવે છે તે ડોક્ટર પાસ પીચકારી વડે મુકાવવાથી સાફ થાય છે

મકરણ ૫૦.

માથુ દુખે તેનો ઇલાજ, સરકમ, તાવ, ગોવરૂં, કમળો તથા નળળાઈના ઉપાયો.

૩૩૬-માથુ દુખે કોઈ વખત શરદી, મરમી પીતના જોર નળ-ગાઇ એવા અનેક કારણથી, આખના ખીગાડને લીધે પણ માથુ દુખી વાયવા લખવામાં હરકત કરે છે

કપડાંના ટાઇટ પાટો કપાળ ઉપર બાધી રાખવાથી કોષક વખત માથુ નરમ પડે છે, જોખએ તો ઠંડા પાણી અથવા કોલેનવૉટરમાં બીનવીને બાધવો. કેટલીક વખત યોગીપર સેક કીધાથી નરમ પડશે.

પીતના જોરે માથુ દુખે તો ઠંડુ પાણી એક વાઇન ગ્લાસ જેટલામાં એક ચમડી સોડા બાઇકાળ નાખીને પાનુ જોખએ તો થોડો લી છુનો રસ ભેળવો. ઉલટી કીધાથી પણ માથુ નરમ પડી જશે એસપરીન Aspirin ની ગોળી કે પાઉડર લીધાથી માથુ નરમ પડે છે, ઘણી લીધાથી કોષક નબલી જાતીવાલાને નુકશાન કરે છે. ગરમ ગરમ ચાહ પીવાથી માથુ ઉતરે છે, અથવા રાતે સુતી વખતે ગરમ પાણીમાં પગ ઝારવા. અગત લાગે તો જીલ્લાખ લેવો.

શરદીથી દુખતું માથુ યોગી ઉપર રાઇ મારવી અથવા સુઠ પ્રેન્ડીમાં ધસીને કપાળ ઉપર ભરવી શેક કીધાથી પણ ફાયદો થાય છે તેમજ ગરમ પાણીમાં સાકર સાથે પ્રેન્ડી અથવા ગ્લિસ્ટરી ભેળી પાવો, ગમે તો તેમાં સહેજ મોસળીની સુકી જાલ નાખવી સાધારણ માથુ દુખે તો સવારમાં જુએ પેટે સોજી તાજી જલેબી થોડા દિવસ ખવાડવી.

ગુલાબના અથવા ઓવલાના પુલોના તકીઆ ઉપર માથુ મુકવાથી દુખતું માથુ નરમ પડે એમ કહે છે.

માથુ તથા ચાવણીઆ વિગેરે સરદીથી દુખે તો થોડો પ્રેન્ડી ત્રાખાના વાસણમાં રેડી તેમાં મેચીસ સળગાવીને લગાડી બળતું થાય ને એક મીનીટમાં જીળવી નાખી તે ગરમ પ્રેન્ડી રાતે સુતી વખતે લગાડવાથી દુખતું નરમ પડી જાય છે. સરદીમાં જઇ આવ્યા પછી ગરમ પાણીમાં લી છુનો રસ ને ખાડ નાખી પીધાથી સરદી થતી અટકશે.

આયોડીન સુધવાથી સરકમ નરમ પડશે, કપુરના ટુકડા પર કોલેનવૉટર જાડીને સુધવુ, તપખીર સુધવાથી કેટલીક વખત છીંક આવી સરકમનું જોર નરમ પડે છે.

ઠંડી વાગતી હોય તો કાને પાટો બાધવો. યા કાનમાં ૨ ઓસલો, પગનાં તળીઆ સેકવાં વિગેરે.

લગાડવા માટે પેપરમીન્ટના પુલતુ કોલેનવૉટર નાક, કપાળ, ચાવણીયા પર લગાડવું તથા ગળામાં તેનો બાફ લીધાથી ધણું ફાયદો થશે, થોડો વખત તેનો ગરમ ઝણઝણાટ લાગવા પછી નરમ પડશે. ભરવા ઓપડવાની બીજી દવાઓ અજમાવવી, બામ તેલ વિગેરે.

ગળું પણ સરકમ સરદીથી લાલ થઇ દુખે તે માટે ઠાસામાં આપેલા જિપાય કરવા, અથવા બાફ લેવાની રીત આપેલી છે તે મુજબ લીધાથી ગળાને ફાયદો થશે, ગ્લીસરીન ટેનીક નામની દવા અદર લગાડવાથી ફાયદો થાય છે.

કસરતમાં આખા મુજબ ગોળ કુંડળાંની માફક માથું થોડો વખત ફેરવ્યાથી પણ લોહીનો જોસ કમી થવાથી માથુ નરમ પડે છે.

ગરમીથી માથું દુખે તો તાલક ઉપર ઠંડુ પાણી રેડવું અથવા તો આઇસ ફેરવવું. સુખડ ને ગુલાબ કે ઠંડુ પાણીમા ધસીને ચોપડવાથી પણ માથાને આરામ થશે

તડકાંમાં લુ લાગે તો માથા ઉપર ઠંડુ પાણી રેડવું અથવા ચાલુ આઇસ મુકવું.

માથાની ન્યુરેલજીક પેન Neuralgia Pain નસમા થાય છે, જેના સમ્બંધી માયુ આપુ યા અર્કુ દુખે છે તે માટે એરપરીન ગોળીઓ લીધાથી નરમ પડશે. કોઇના ખરાબ દાંત હોવાને સમ્બંધે પણ ન્યુરેલજીક પેન મોઢાના કોઇથી ભાગપર થાય તો દાંતના ડોક્ટરને ખતાવવા

લગાડવા માટે ઓલીવ ઓઇલ અથવા મીઠું તેલ બે ઓસમા કપુર અર્ધો ઓસ પીગળાવી વાપરવું, જોઇએ તો તેટલુ કલોરોફોર્મ બેળવું

જમણી બાજુનું માયુ દુખે તો ડાબો હાથ ધણા ગરમ પાણીમા ઘોળી રાખવો અને ડાબુ હોય તો જમણો ઘોળવાથી કોઇને નરમ પડે છે

જે બાજુના માથામા પેન થતી હોય તે બાજુના નાકમા બારીક વાટેલુ નીમક ભમરીમા લઇને સુધવાથી કેટલીક વખત ફાયદો થાય છે

સરકાગા કપડુ ઘોળીને ગરમ અભી અથવા તાટેલી ઇટ ઉપર મુકવાથી તે ગરમ થઇને વરાળ નીકળે તે કપડુ સેક કરવા લેવું

વેસલીન પાચ ડ્રામ પેપરમીન્ટના ડુલ ચાલીસ ગ્રેન, કોકેન ૫ દર ગ્રેન, કલોરલ દસ ગ્રેન સર્વે બેળવીને લગાડવું

કેવડાના મુળીઆ પાણીમા ધસીને કોષક લગાડે છે

મુઠને છુદી બુકી કઠ્ઠી અથવા ગ્રાન્ડી સાથ સુઠનો માઠીઓ પથ્થર ૫૦ ધસી ઇટ થાય ને સહેજ ગરમ કરી માથે લગાડવી, જોઇએ તો સાથે મરીને પીપર પણ ધસવા સાર લેવા

ચોખાતો આટો, મરીની બુકી, છુદેલુ લોખાન ત્રણે સરખા વજનનું બેળી ગરમ કરી કપાળ પર લગાડવાથી માયુ નરમ પડે છે

માથુ યા મગજને શક્તિ આપવા નળજાઇના ઉપાયમા લખેલી રાખડી પાવી અથવા બદામનું તેલ રોજ લગાડવું, અથવા કોપરેલ સોન્નામા અગર ધસીને ચોપડવું.

૩૩૭-સરકમ સરદી કેટલીક વખત હવાના ફેરફારથી, પરસેવા પર પવન લાગવાથી થાય છે

દી કચર કેમફર કે Tincture Camphor Co નામની દવાના ૫ દરથી વીસ દીપા થોડા પાણીમા નાખી પાવા, વધુ લીધાથી તેની કેફ લાગે છે નાના બચ્ચાને પાંચ દીપાને સુમારે આપવા

સરદી લાગી સરીર દુખે તો સેક કરવો અથવા રાતે સુતી વખતે ગરમ પાણીમા રાઇ નાખી ૫૦ ઝારવાથી ફાયદો થશે સેક કરવાની રીતમાં આપેલું છે

કેલેબ્રેનવૉટર, આયોડીન, કપુર, ચેપરમીન્ટનુ તેલ, યુકેલીપ્તસનુ તેલ, કદ્ધ પશુ સુધવાથી સરદી નરમ પડે છે. ગાયના દુધમા અરીમ ધસીને ચોપડવુ, અથવા રાખનુ પ્લાસ્ટર મારવું.

કાહવો પીવાનો બનાવવા સુદનો નાનો દુકડો, પીપરીમુળનાં ગાંઠ આઠ કટકા, હિજરા મરી આઠ સવેને સહેજ ખોખરું કરી એક પ્યાલુ ભરી પાણી સાથ ચુકદે હિકાળા બેસ આવ્યા પછી ખરી સાકરના પાંચ સાત નાના દુકડા નાખી પીમળી જમને ચારણી વડે ગાળી અર્ધા પ્યાલા જેટલુ ગરમ ગરમ પાવાથી સરદી જશે, તેમજ વાઇનુ જોર હોય તે પશુ નરમ પડશે અને છાતી તથા પેટમાંનો પવનથી છુટો પડી જશે એમાંના બાકી રહેલો અર્ધા ભાગ પાછો ગરમ કરી કિવસમા ખીજી વખત પાવો અગત પડે ત્યારે, જોઈએતો અદર દુધ નાખવુ મરીની આઠ પશુ સરદી તોડે છે

તજના ગરમ પાણી સાથ ટ્રેન્ડી અથવા વ્હીરકી પાવાથી પશુ સરદી નરમ પડશે, દવા પીવાની રીતો આગલ આપી છે

લેમનેડ ગરમ કરી પાવો, અથવા ગાયના દુધમા થોડાં કાળાં મરી ને ખડી સાકર નાખી ગરમ ગરમ સરકમ હોય ત્યારે પાવુ

ચના ખવડાવવા અથવા બારીક છુદીને સહેજ નીમક ભેળી રાતે સુતી વખતે ખાધાથી સરકમ પાકીને નરમ પડે છે.

કવીનીન Quinine ની ગોળીઓ અથવા લુકી સહવારમા તેમજ અગત પડે તો સાંજે આપવી, Amoniated Quinine વધુ અસરકારક છે, અર્ધી ચમચી અર્ધા ગ્લાસ પાણીમાં આપવુ, જલદી સરકમ નરમ પડશે, એ ઝાઝું કડવુ પશુ લાગતુ નથી.

ધણો જોરમા સરકમ થયેલો હોય તો એસપરીન Asperin નામની દવાની ગોળીઓ અથવા પાઉડર લીધાથી ફાયદો થાય છે સરદીથી દુખવુ શરીર પશુ નરમ પડશે, એસપરીન કોષના નબલા હાટને નુકશાન કરેતો સાથે કેશીન સાઇનસ Caffeine Citras નામની દવા ભેળેલી છેવી.

તાવ તથા તેપર પીવાનો કાવો

૩૩૮-તાવમાં શરીર તથા કમર દુખે તે માટે ઝાઝું દાખવુ નહિ તેમજ પાણીની તરસ લાગી જીભ સુકાય છે કોષખી સીકનેસ વખતે બનતા સુધી પહેલો જીલાખ આપેલો સારો છે તેમજ ટાઈફોઇડ જેવી તાવમાં કોષક વખત ચાલુ એરડીઆનો જીલાખ અથવા ધનીમા આપવી પડે છે

ચેલેરીઆ તાવ Malaria મચ્છરના દખથી કેટલીક વખત આવે છે એ તાવ ચઢવા આગમ્ય ઠંડી વાગે છે, એવી બીનાશવાલી જગ્યામા મચ્છર હોય ત્યા બનતા સુધી કુરતીનમા સુવુ. કવીનીન ચાલુ લીધાથી એ તાવ જશે. કેટલીક વખતે પીચકારી વડે કવીનીન (Inject) કરીરમા દાખલ કરવાથી વધુ સારી અસર કરે છે, આયો-

ડીન Iodine નામની દવાના ચાર પાચ ટીપાં એક ગ્લાસ પાણીમાં ફેટલાકને પીવાથી ફાયદો કરે છે. ક્રેનબેરીઝ Cranberries નામના ખાટા ફળની જામજેલી પણ કોઈને ચેલેરીઆ પર ખાધાથી ફાયદો થશે. આખા લી જુની બારીક સ્લાઇસ જાલ સાથે કાપી ત્રણ પાઉટ પાણી સાથે મટાડીના વાસણમાં ચુકલે ઉકાળી એક પાઉટ જેટલું રહેને માળી નીચવી લઇને તેમાંથી સહવારે બુખે પેટ એક વાઇન ગ્લાસ જેટલું રોજ પાવુ જોઈએ તો ગરમમાં ખાડ નાખી પાવું.

કરીઆતુ બે ત્રણ આમળા જેટલી ડાખલીઓને તોડી નાના ટુકડા કરી એક ગ્લાસ ઠંડા અથવા ગરમ પાણીમાં બીનવીને પાવુ, સહવારમાં બુખે પેટ લીધેલું ફાયદાકારક છે ઠંડા પાણીમાં લેવું હોય તો રાતથી બીનવી રાખવું. બનાવવાની રીતો આમળા પરચુરણમાં આપેલી છે નીમકને ભઠ્ઠીની બાજુમાં મુકી લાલ કોરી જેવા રંગનું બુજાય ને એક ચમચી ભરીને ઠંડા પાણી સાથે પીગળાવી રોજ પાવાથી ફેટલીક વખત ચેલેરીઆ તાવ જાય છે.

કોઈથી જાતની તાવ વધુ હોય તો માથા ઉપર કોલોનવોટર પાણીમાં કપડું બીનવીને ચાલુ મુકવું, પેચના જુચની મીસીમાં બનાવી રાખેલું છાંટવા સાફ સવલ પડે છે આઇસ ફેરવવું અથવા કોથલીમાં ભરીને મુકવાથી માથે ઠંડક રહેશે આઇસ રાખવા માટે એની બાબ તમાં આપેલું છે.

ત્રેન્ડી કે ગમમાં કપડું બીનવી ને પેટ ઉપર મુકવું અથવા રૂપજ ઠંડા પાણીમાં યોજાને આખા શરીર પર ફેરવી તુરત બીજા સુકા કપડાં એ નુકી નાખવાની પણ તાવ ઉતારવાની રીત છે. આખા પગ ઉપર ડ્રકા અથવા ઠંડા પાણીમાં કપડું યોજા નીચવી કાઢીને વીટાળી રાખવાથી તાવ ઉતરશે, તે વખતે પગના તળીઆ ઠંડા લાગે તો સેકેની કાઢીઓ ત્યાં મુકવી.

દરદીની માવજતમાં રૂપજ કરવાની રીત આપેલી છે. તાવમાં નહવાતું નહિ હોય ત્યારે તે મુજબ રોજ કરી કપડા બદલવા.

તાવ ઉતરી જઇ પરસેવાથી કપડા બીનાયલા હોય તો બદલાવવા અથવા શરીરને કપડા વચ્ચે બીજો રૂમાલ કપ્પણ મુકવો જે બીનાયાથી કાઢી બીજો નુકી શકાય અને કપડા ઘડી ઘડી બદલાવવા પડે નહિ.

ભાતની તાવ Hay fever જાણીમાં સખત તાવ પડવાથી તેમજ ભાતની કાપણી વખતે હવા ખગડવાથી આવે છે તે વખતે તુરત માથા પર આઇસના અથવા અમથા પાણીમાં કપડું યોજા બાંધવું ને સુકાય કે પાણું બીનવવું કવીનીન પીવાથી પણ એ તાવ નરમ પડે છે.

ઝોલીવ ઝોપલ એક ચમચામાં નાનો કપુરનો ટુકડો અમાર પર પીગળાવી તેમાં આમળા યોજા નાકના નીચેના ભાગમાં સહેજ ચોપડવાથી દમમાં જઇ ફાયદો થશે.

તાવ ઉટીઉં'ટુંતીઉં' Danguer fever શરીરના ધણુક સાધાઓ અકડી જમ દુખે છે અને ઉઠવા બેસવાની મુશ્કેલી નડે છે અને કાષ્ઠકને ધણો લાખો વખત વેર તેની અસર રહેશે. કેટલીક વખત ઠંડાં પાણીમાં કપડું બેળા દુખતા લાગે પર વિટાળવાથી ફાયદો થાય છે અને કાષ્ઠકને ગરમ સેકથી આરામ લાગશે લીમડાનો પાણો પાણીમાં ઉકાળી તેણે નાહવું

લગાડવા માટે એક ઔષ્ઠ ઓલીવ ઓઇલમાં અર્ધી ઔષ્ઠ અખરનું તેલ બેળી ખરડાના કાઠા પર ચોળવું, બોધએ તો સાથે લવ મનુ તેલ લેવું

ટાઇફોઇડ Typhoid તાવનું ધણુ ખરૂં કારણ ખરાબ પાણી, દુધ, અથવા કુટ કે ખરડેલી તરકારી વિગેરે કપડું પણુ તેવી ચીજ જેની અદર તેના જગુઓ ખાધામાં આવીને આતરડાને નુકસાન કરે છે. એ કેસોની શરૂઆતથીજ પેટ ચઢેલું રહે છે અને જખા સુકી છુરા રગની ને તેપર ઠરો માલમ પડે છે, બેથી ત્રણ અઠવાડીઆ અથવા વધુ લાખે વખતે ચઢે ઉતર ચડને કેટલીક ગબીર ખીમારીમાંથી દરદીને પસાર થવું પડે છે

તાવના બેર સાથ નાડ વધુ ઝડપે ચાલે છે કેટલીક વખત ૧૨૦ થી ૧૫૦ ને સુમારે મીનીટની ગણાશે ને તેના પ્રમાણમાં દમખી વધુ બેરમાં લે છે

કાષ્ઠને તે વખતે ઝાડો થાય છે, તેમજ ન્યુમોનીઆ અને ખીજ અડચણો થવાનો સભવ હોય છે, બેલાનીમાં શરીર પરના કપડા બેચે છે, તેમજ નાક, હોઠ વિગેરે ટુપે છે, તે સાથ બોલવાનું ધીમું સમજ નહીં પડે તેવું થાય છે શક્તી કમતી થવાથી જે તાપ નરમ પડવે પાછી સર્વે હોશીઆરી આવે છે, કેટલાકેને બોલવા ચાલવાની શક્તી પણ લાખે વખતે આવે છે, એ તાવ મુદતેજ જશે

દવા દારૂ તથા સારી માવજત (નર્સીંગ) થી તેવા કેસો સારા થવાની આશા રહેશે, જે વિષે નર્સીંગમાં વિગતે આપેલું મળશે.

ખોરાકી વિગેરેની સલાખ લેવી, એ તાવ ઉતર્યા પછીપણુ થોડે કિવસે કાષ્ઠકને પાછી આવે છે જેને રીલેપ્સ Relapse કહે છે જે વખતે દરદી નખળું પડેલું હોવાથી સલાખ લેવાની વધુ મુશ્કેલી પડશે. તાવ ઉતારવા માટે ચાલુ માથા પર કોલેન વોટર પાણી અથવા આઇસની કાઠલીઓ માથા તેમજ પેટ પર કાષ્ઠને ગખવી પડે છે, ઠંડાં પાણીએ રપજ કીધાથી પણ તાવ ઉતરે છે.

થોડો વખત વેર નખલાઇને લીધે સાધારણ નોરમલ સાડી અઢાણું કરતા હેઠે તાવ ઉતરેલી (સખનોરમલ) રહે ત્યાર પછી પાછી ચઢતી નથી, ટાઇફોઇડ જેની આતરડાની તાવ મથા પછી દરદીને જીખ વધુ લાખે છે, તે વખતે ખાસ કરીને કાણુ અને જરે નહિ તેવો ખોરાક મુદલ આપવો નહિ ગમે એટલું મગિ તે હતાં, કારણુ ધણુક અલણુ લોઠા તેવી રીતે ઉતાવલે ખવડાવવાથી આતરડાને નુકસાન પહોંચાડી તાવ પાછી આવવાથી તે કેસો ખમડી જમ છે. માટે એ સઉથી અગત્યની બાબત પર ધણું ખ્યાન રાખવું.

કાવો તાવ ચાલુ સહેજ આવ્યા કરે તો ગરમાજો તથુ પૈસાનો ને કાળી દ્રાક્ષ તથુ પૈસાની લેવી ગરમાજાને બાજી વચ્ચમાનો ગર કાઢી લેવો અને દ્રાક્ષ બેઢિને બેળી તેના પાચ બાગ કરવા, એક બાગને એક ગ્લાસ ઠંડા પાણીમા રાતના બી નવવુ અને સવારે તે ગરને ખરાબર ચોળી તેનો કસ પાણીમા ઓગળે ને ઝીણા કપડાએ ગાળીને અદર સહેજ સાકર બેળી તે પાણી પી જવુ એ પ્રમાણે પાચ દિવસ સુધી એક એકા બાગ પીવાથી પેટની મરમી હોં પડશે ને પેટના ખુલાસાથી ખુખા આવતી પણ અટકશે

કરીઆતુ ૧ આનાનુ, સાપસન, ઉજળા મરી, પીપરી મુળના માંઠ, સુઠ, ધાણા વરીઆળી, એવરદસ, ઉનાફ, કાળી દ્રાક્ષ એ દરેક ચીજ એક એક આનાની લેવી. સર્વેને ખારીક છુદી ચાર બાગ કરવા. એક બાગને દેઠ ગેર પાણી નાખી મટાડીના વાસણમા ચુહલે ઉકાળી એક ગ્લાસ જેટલુ પાણી રહે ને ઉતારી ઠંડુ પડે ને પાવુ ને એજ છુહો બે થી તથુ વખત ઉકાળવામા વાપરવો ગરલુ કે તેનો ચુલુ વધારે છે, તેથી વધારે વખત નહિ વાપરવો પછી જોષતુ હોય તો ખીજો બાગ ઉકાળવો એ પ્રમાણે દહાડામા બે તથુ વખત એક એક ગ્લાસ પીવાથી ફાયદો થશે

ગોવર્, સહીએડ, કમળો.

૩૩૯-ગોવર્ આવવાની નીશાણી પેટ તથા મોઢુ અને હાથ પગ પર લાલ અરાધ જેવી છાટ દેખાય છે પહેલા દિવસ પછી તેનુ જોર સાત દિવસ સુધી વધતુ જાય છે અને આખુ અંગ બરાધ ને પછી આરતે આરતે તથુ ચાર દિવસે પોતીકી મેળે જોર નરમ પડી ને નવમે દિવસે શરીર સાફ થાય છે પહેલી નીશાણી દેખાય તે કોષક દુધમા જોળ બેળીને પાચ છે જેથી ગોવર્ બહાર નીકળશે ને માફક અંગની બહાર પુટી નીકળે તેજ માફક અદર પેટમા ગળામા અને તાળવામા દરેક બાગમા પણ કોષને હોય છે

દવા એ ઉપર ઝાઝી આપતા નથી, એ નીકળે તે વખતે તાવનુ જોર પણ વધે કોષને ઉલટી પણ ધણી થાય એનુ જોર નરમ પડતા તાવ પણ દવા વગર પોતીકી મેળેજ ઉતરશે તેટલા દિવસ નહવાડવુ નહિ ખરાબર હિડી જાય ત્યાર પછી નહવાડવુ

ન્યા ગોવર્ દેખાવ દે ત્યાથી નાના બચ્ચાને દુર રાખવા, કારણુ એ ઉડવાનો સબવ રહે છે, ધણુ કરી ન્યારે તે સુકાષ આમડી ઉપરથી છોટલાં નીકળવા માટે ત્યારે. ગોવરાની ગરમીથી કોષ વખત પછી મરડો પણ થઇ આવે છે માટે ઠંડક સારુ દુધ તથા સાચુ ચોખાની કાજી ઇસખજોળના ખીઆ પાણીમા બી નવી પાચાથી પણ પેટમા ઠંડક વળે છે

સહીએડ જેવા ઝીણા છુટા ફાણા (અજખર) Chickenpox જેને કહે છે તે પીઠ તેમજ પેટ વિગેરે પર પાણીના ઝાગરા જેવા બરાધને ચાર પાચ દિવસમા સુકાઈ જાય છે.

સહીએડના મોટા દાણા ભરાયલા કોષકને આવે છે. તેવી રીતે હોય ત્યારે પાછી સહીએડની રસી મુકાવવાથી તેનું જોર કમી રહેશે. ધણું જોરમાં હોય ત્યારે તાવ પણ સાથે થાણી થાય છે અને કોષક ને સહીએડ આખમાં પણ આવ્યાથી આખનેમી નુકશાન થઈ અપમ થાય છે.

કમળાવાળાં માણસનું અમ પીણું થઈ જાય, આખ પીણી દેખાય અને કોષકને પરસેવો પડે તે પણ તેવાજ રંગનો હોવાથી કપડા પણ પીળા હળદરના રંગના થઈ જાય છે.

કમળો થાય તો ફેરખાના દાણાની હારડી ગળામાં, યા હાથમાં પહેરાવવી, અથવા ખીજાનામાં પાસે મુકવી ફેરખો ગરમ કહેવાય છે એ ફેરખાને કમળાવાળા માણસને પહેરાવ્યા પછી ઘોઈ નાખીને ખીજાએ વાપરવા.

દુધ ને સોડા બેળી એ ગ્લાસ લઈ તેમાં એકમાથી ખીજામાં એ ચાર વખત રેડી શીંણ ચઢે ને તે પાવાથી ગરમી ઓછી થશે, તેમજ પહેલા શરૂઆતમાં જીલાબ આપવો. લી જીનો રસ પાવાથી ફાયદો થશે.

સેકડાની યી ગને છોલી પાણી નાખી બાંસીને તે બાફેલું પાણી તેમાં સહેજ નીમક તથા એ ટીપા લી જી નીચવી તે પીવાથી કમળો જલદીથી નરમ પડશે મીઠી તાડી પાવાથી કમળાની ગરમી ધોવાઈ જશે.

ગેરડીને આખી ચુલામાં જીંજીને પછી રાતે ઠારમાં મુકી કમળાના દરદીને ખવાડવી. કાળા ગરમાળાનો ગર પાણીમાં બીંનવી એળીને સહેજ સાકર નાખી ગાળીને પાવું, તેનાથી પેટ આવે છે હરદે ને કાળી દ્રાક્ષ સરખા વજનની બધે દોઢયાંની લઈ પાણીમાં બીંનવી એલીને તે પાણી રોજ તાજુ બનાવી પાવું અથવા એળીઓ કરીને પાણી સાથે ગળાવવી.

નળગાઈના ઉપાયો શક્તિની રાખડી.

૩૪૦-નળગાં માણસને શક્તિનો ખોરાક દુધ, ઈંડા, સુપ, કેડલી-વર ઓષધ (મચ્છીનું તેલ), પોટ વાઇન તેમજ સાકર પુરતા જથ્થામાં ખવડાવવાથી હાડકાને તેમજ શરીરમાં શક્તિ આવે છે મોટી ઉંમરે થોડો ફાર પીધાથી પણ શરીરમાં ટાકાત રહે છે કેટલીક જાતની દવાઓ તથા સીરપો શક્તિ માટે તૈયાર મળે છે.

બદામ, પરતા, ચાર જાતનાં મગજ, દરેક પાશેર લઈ બીમાં તળી લી નીગારીને બારીક છુદી સીસીમાં ભરી રાખી એક એક ચમચો ભરીને પાશેર દુધમાં ઉકાળી સવારના પાવું એક ચમડી સુકની જુકી તથા એલચી જમફલની જુકી તેમાં નાંખવાથી તે હજમ થશે જીરુ લગાડવા માટે કેટલીક જાતનાં કડવા વાઇન, જોરજનો અર્ક તથા જોનસીયન નામની દવા કંઈ પણ પાવાથી ફાયદો થશે, આણુ આપવું નહિ.

પેટમાં દુખે તેનો ઇલાજ તથા જીલાખ, મરડો, રેતી.

૩૪૧-બદ્ધજમ્બી અથવા ખાધેલું નહિ જગવાથી પેટમાં દુખે તો ટ્રેન્ડી અથવા આદુનો રસ, જીજર વાઇન ગરમ કે ઠંડું પાણી નાખી પાવો મરીની આઠ આપવી. જીજર એલ પશુ પાવાથી નરમ પડશે આદુ ને નીમક બેળીને ખવડાવવું. અને અગન પડે તો તુરત જીલાખ આપવો.

ચુકો Colic થઇને પેટમાં ઘણું દુખે તો ઘણો જીનો શેરડી અથવા દ્રાક્ષનો સરકો અર્ધું ગ્લાસ પાવો, અથવા ચણાના આડ પગ રાનથી કપડું ઢાકી રાખી ફવથી બીનાય ને સહવારમાં ઉચકી લઇ તે પાણી નીચવી સીસીમાં ભરી રાખી એક ચમચી પાવું

સરદીનું પેટમાં દુખે તો કોઇખી જાતનો સેક કરવો અથવા તો તુવાલ કે ફલેનલનું કપડું ગરમ પાણીમાં ઘોળી તે પર થોડા ટરપીનટાઇનના ટીપા રેડીને પેટ પર મુકવાથી ફાયદો થાય છે

ગાંધનું પ્લાસ્ટર પીપગીપર મારવું ટ્રેન્ડી કે કોલેનવોટર ચેપરમીન્ટનું તેલ કંઈ પશુ લગાડવાથી સરદીનું દુખતું નરમ પડશે.

ઝાડો નાના બચ્ચાને દુધ હજમ નહિ થવાથી થાય તો એક ચમચી લેક્ટીક એસીડ, ચાર ચમચી પાણી ને પાચ ચમચી સાકર સીસીમાં બેળા રાખી દુધ પછી થોડે વખતે એક એક ચમચી પાવું મોટા માણસને પણ લેક્ટીક એસીડ પીધાથી ફાયદો કરે છે.

સાકરનો ટુકડો અથવા ખતાસા કે ખાડ એક ચમચી ઉપર ચેપરમીન્ટના અર્કના ત્રણ ચાર ટીપા નાખી ખવડાવવું, મોટું બધ કરી રાખવું, સરદી, પવન અથવા બદ્ધજમ્બીનું દુખતા પર અજમાવવું. તજ લવંગ એલચી જાયફત દરેક પા તોણો લઇ ઘોખર કરી બે કપ પાણીમાં અર્ધો કનાક ઉકાળી માળી કાઢી દિવસમાં બે ત્રણ વખત પાવું જોઇએ તો મીઠાસ થોડો નાખવો

પવન પેટમાં જમાડયા કરે તો હીંગ ધસીને પેટ પર લગાડવી, અથવા કુટીમાં તપખીર દાખવી

ચેપસીન Pepsin નામની દવા અથવા જોળાઓ ખાવા આગલ યા પાછલ લીધાથી ખાધેલું જરવે છે અથવા ગરમ પાણી એક પ્યાલામાં સોડા બાઇકાર્બ એક ચમચી નેટલો નાખી સહવારે ભુખે પેટે તેમજ રાતે સૂતી વખતે પાવું મેદા સુકાના ટુકડા આખા ઘીમાં તળી કાઢી બે દિવસ સુધી તડકામાં સુકવીને બારીક છુદી ચાળી તેના વજનની ખરી સાકરની છુદેલી ભુકી બેળા સીસીમાં ભરી રાખી

ખાધા પછી દિવસમા ત્રણ વખત એક અથવા અર્ધી ચમચી અમત મુજબ ફાકવી કોષખી રીતનુ પેટમા દુખવુ હોય તો એનાથી ફાયદો થાય છે સીતાબના સુકા પાદડા કોષક બદલજમીના પેટ આવતા પર પણ ખવાડે છે.

પેટ (ઝાડો) બંધ કરવા, જાત જાતના જીલ્લાબ.

૩૪૨-સાધારણ પેટ આવતા હોય તો કુમલી ચાહ દુધ વગરનીમા ખડી સાકર એકુ એ ચમચા નાખી ઘણી મીઠી બનાવીને પાણી બીસમથ Bismuth નામની દવા પણ સાધારણ પેટ બંધ કરવા માટે વપરાય છે અમત પડે તો સેક કરવો પોર્ટવાઈન અર્ધુ ગ્લાસમા ખડી સાકર છુ દેલી અર્ધી ચમચી પીગળાવી પાવાથી સાધારણ પેટ આવતા બંધ થશે જોષએ તો થોડો વખત ચાહુ રાખવાથી તાકાત પણ આપે છે

બદલજમી કે બાદીના પેટ આવે તે તુરત બંધ કીધાથી તુકશાન થશે, પેટમાનો કચરો નીકળી ગયા પછી બંધ કરવાં. ત્યાર પછી અમત લાગે તો જીલ્લાબ આપવો થોડા દિવસ પાણી સાથ ગ્લાઈકોથાઈમોલીન Glycothymoline અથવા લીસ્ટરીન Listerine નામની દવા અર્ધી ચમચી જેટલી પાવાથી બદલજમી પર ફાયદો કરે છે.

એલચીને આખી છાલ સાથે કાચી અથવા જીજીને બારીક છુ દી સાકર સાથ ભેળીને ખવડાવવી, તે બદલજમી પર ફાયદો કરશે, અથવા જવત્રી, વરીઆળી ને અજમે સરખા ભાગે લખ બારીક વાટીને એ આંની ભાર આપવુ

ગરમીના પેટ આવે તે પર કુમળા નાલીએરના કાકરાનુ પાણી ને ખજુરીના મીઠા નીરો એક એક વાઇન ગ્લાસ ભેળી સહવારમા પાવું.

દાડમની બંધ કુમળી કળી ખીલ્યા વમરની લેવી, થોડા ધાણા, ખસખસ, વરીઆળી ને ખડી સાકર સર્વે સાથે ખલમ છુ દવુ અથવા પાટા પર પીસીને પાણીમા મેળવી કપડા વડે ગાળી તે પાણી પાવાથી પેટ બંધ થાય છે ખાટા મીઠા એક આખા દાડમનો રસ કાઢી તેના ઠળીઆને પણ છુ દી તેનાખી રસ દાખીને નીચવી બંધીને ભેળી થોડો થોડો પાવાથી બદલજમીના અથવા કોષખી જાતના પેટ આવતા પર ફાયદો કરશે

ક્લોરોડાઇન Chlorodine નામની દવાના દસ બાર દીપાં પાણી સાથ આપવાથી જીલ્લાબ બંધ થશે

ચાહુ પેટ કોષને આવતા હોય જેને રમુ Sprue કહે છે તેપર કાચાં એક કુટ તોડી તેમાનો ગર પાણીમા બીનવી ગાળીને સાકર નાખી સહવારમા જીએ પેટે પાવાથી ઘણાકને ફાયદો થાય છે. પાકા પણ અપારો.

ફાકી પેટ બંધ કરવાની એલચી, સુક-ધાણા, જયફલ, ને દાડમની છાલ દરેક તોલો પા, વરીઆળી ને ખસખસ દરેક નવટાક સર્વેને છુદુ છુદુ લોઢી પર જીજીને બારીક છુ દી આળીને જુકી

સીસીમા ભરી રાખી અમત પડે ત્યારે એક ચમચી લઇને અધીં ચમચી સાકરની ભુટી બેળી આપવી.

કાલેરાના પેટ નીતર્યા કાજી ભેવાં આવે છે તે દરદીને પાણીની ધણી તરસ લાગે છે પણ પાવુ નહિ, પગમા આકડા આવે છે વાસી દુધની મીઠાઇ, સડેલી માછલી, ટીનમા પેક કીમ્પેલી માછલી કે તરકારી ખીંગડેલી અથવા કલાઇ વગરના વાસણમા પકાવેલુ ખાધાથી પણ કેટલીક વખત નુકસાન કરે છે.

૩૪૩-સાધારણ જીલાય એરડીઉ સઉથી સાડ છે, તેમજ સુનામખી પણ વપરાય છે, વીલાયતી મીઠા મેગનસ સલ્ફસ Magnesium Sulphate ને સોડા સલ્ફસ Soda Sulphate પહેલુ બે ચમચી ને ખીજુ એક ચમચી બેળી ઠંડા એક વાઇન ગલાસ પાણીમા બીનવીને ગતથી રહેવા દઇ સહવારમા માળીને પાવુ, એટલુ અસર નહિ કરે તો થોડુ વધુ આપવુ, ધણાખરા જીલાયો ભુખે પેટે લેવા પેરેશીન, પેરેલીન તથા તેને મળતી ધણીક દવાઓ તૈયાર બનાવેલી જીલાય લેવા સાડ તેમજ ધણીક જાનના વીલાયતી મીઠા Sulfate જીલાયો માટે આવે છે લીકરીસ પાઉડર પણ વપરાય છે.

એરડીઉ પીવા ગરમ ચાહ, કોરી અથવા દુધ કે છડાની સફેદીમા બેળી લેછે ગલાસના તળીઆમા ગરમ ચાહ દુધ વગરની એક ચમચો રેડી તેપર એરડીઉ એક બે ચમચા નાખી ઉપર થોડાક ટીપા લીજુનો કે આદુનો રસ, પેપરમીન્ટ, ટ્રેન્ડી, રિસ્કી, જીજરવાઈન, કંઈપણ છેલ્લા નાખવાથી એરડીઆનો વાસ કે સ્વાદ ગ્રાજો મોઢામા રેહશે નહિ ગલાસ પહેલા પાણીએ બીનવીને વાપરવાથી એરડીઉ તેને વળગતુ નથી.

લેમોનેડ અથવા ફુટના રસ સાથે બેળીને તુરતજ પીધાથી મુઠલ ખરાબ સ્વાદ લાગશે નહિ એરડીઉ પીધા પછી ઉપરથી ગરમ ગરમ ચાહે કે કોરી થોડીક પાવી, પીધાથી જાતી પરથી નીચે ઉતરી જવની અસર કરશે થોડુ બધ રાખી થોડો વખત દમ નહિ લેવાથી પણ તેનો વાસ કે સ્વાદ નીકળી જશે દવા પીવાની રીતમા આગલ ભુવો.

કેલોમલ Calomel નામની દવાની ભુટી અથવા જાળીએ જીલાય માટે સારી છે, તેનાથી પેટમાનો કચરો, પીત વિગેરે નીકળી જાય છે. કેટલાકને તે લીધાથી ઉલટી થતી હોય તો નાના ભાગે કરી પા પા કલાકને અતરે આપવુ.

સુનામખીનાં ગામઠી સુકા પાદડા આવે છે તે વીસથી ત્રીસ લઈ એક ગલાસ ઠંડા અથવા ગરમ પાણીમા એક કલાક બીનવી ચોળી કાઢી ચાહના રંગુ પાણી નીકળે તે માળીને પાવુ, જોઈએ તો ગરમ પાણીમા નાખતી વખતે એક ચમચી જેટલી સુકી ચાહ ને સુકો નાનો ટુકડો નાખી ચાહે બનાવવાની રીતે કરીને લેવુ વધુ માટે આગલ આપ્યુ છે.

વીલાયતી સુનામખીની સી મ જેને સેના પોડસ Senna Pods કહે છે જે ઘેરા લાલ રંગની આવે છે, તેમાની ચાર સી મ રાતથી

એક ગલાસ ઠંડા પાણીમાં બી નવી ને સહવારે પાણી ગાળીને વાપરવું એનાથી પણ જીલાબ થાય છે.

સુનામખીની ફાકી બનાવવા જોલાબના પુલ, સુનામખી, ઘેરાની ડાલ, સુકા આમળા, ધાણા, હીમજી હરદે, દરેક નવટાક જેટલું લેવું હીમજી હરદેને થોડા માખણમાં તળીને બારીક છુદી બીજી બધી ચીજોની પણ બારીક ભુકી બનાવી ચાળીને સર્વે ભેળી નાખી સીસીમાં ભરીને રાતે સુતી વખતે તેમાંની અધી ચમચીમાં બારીક છુદેલી સાકર એક ચમચી ભેળી પાણી સાથે ફાકવાથી ચાલુ પેટની કબજી આતવાલાને ફાયદો કરે છે.

એનીમા Enema પેટ (આડા) ને રસતે રખરની નળી વડે આપે છે જેને સારૂ એનીમાના વાસણમાં ડુકું પાણી એકુ બે પાઇટ તેમાં સાધારણ બાર સોપ થોડો પીમળાવી વાપરવો, સાણુને બદલે ગ્લીસરીન અથવા સાલીડ તેલ એકુ બે ચમચા ને પાણીમાં ભેળવું. કેટલીક વખત નીમક પણ નાખે છે દાખી બાણુ કેરવાળીને મોઢું ઉઘાડી દમ લેતા જવું પેટમાં બીમારો અથવા વાસ ધણે હોય તો થોડાક ટીપાં હીમના અકના તેમાં જોડએ તો રેડવા એનીમાની અસર પેટમાં પાણી થોડો વખત સમાવી રાખવા પછી કાઢવાથી સારી થાય છે

નાનાં બચ્ચાંને અથવા મોટાંને પેટની કબજીઆત વખતે નાની યા મોટી પીચકારી વડે પેટને રસતે ગ્લીસરીન અથવા ઓલીવ ઓઇલ એકુ ઓસને સુમારે આપવું.

કાળી દ્રાક્ષ ખવડાવવી અથવા તેનું શરબત બનાવીને પાવાથી પેટની કબજીઆત ઓછી થશે, વીલાયતી આળુ Prunes પણ ખાય છે દ્રાક્ષને સમારીને સોજા પાટા પર પીસીને થોડાક કલાક ગુલાબમાં દુબતી કોડીના વાસણમાં બીનવી રાખ્યા પછી ચુહલે ઉકાળી અર્ધી ગુલાબબળી જાય ને બધું ચોળીને કપડાએ ગાળી કાઢીને પાછું ચુહલા પર ઘટ સીરપ જેવું બનાવી ઉતારવું અમત પડે ત્યારે એકુ ચમચી પાવું

અજીર તેમજ બીજી કેટલીક ફૂટ ખાધાથી પેટને ખુલાસો રહે છે, અજીરનું તૈયાર બનાવેલું શરબત Syrup of Figes આવે છે તે જોડએ તો રાતે સુતી વખતે મોટાંને એક બે ચમચી પાવું, તે બનાવવા માટે એક ઓસ સુકા અજીર બારીક કાપીને એક પાઇટ પાણીમાં ચુહલે ઉકાળી કપડાએ ગાળી વાપરવું હરડે પણ પાણીમાં ધસીને નાના બચ્ચાંને પાય છે

સહવારમાં જુએ પેટે ટમ્બલર ભરી ઠંડુ કે ગરમ પાણી પીધાથી ધણે ફાયદો થશે, જોડએ તો રાતે સુતી વખત પીવું

મરડાનો ઉપાય.

૩૪૪-મરડાની શરૂઆતમાં તુરત એરડીયાનો જીલાબ આપવો, દૂધ, કાજી, ડાલ, ઠંડકવાલો એરાક આપવો, થોડી સીમત પડવું હોય તે બધા થવા વગર ખાવાનો એરાક આપવો નહિ

પેટમાં ફુખ્તુ હોય તો શેક કરવો નરમ નહિ પડે તો અલસીની પોલટીશ અવાગનવાર ત્રણ ચામચ વખત દિવસમાં કરવી નીમક ગરમ કરી કપડાની પોટલી બાધીને નીચે સફરા આગલ સેક કરવાથી પથુ ફુખારો નરમ પડે છે

મુકા આખા દાડમને છોલી, દાણા કાઢી નાખી, છાલને બહારની બાજુથી પોટી વાઢનમાં ધસવી, અદરનો થોડોક ગર આવે ત્યાં સુધી, એક વાઢન ગ્લાસ પાણીમાં એક ચમચી ઉપનુ ધસેલું નાખી પાવુ, એ મુજબ દીવસમાં ત્રણ વખત ધસીને પાવાથી ફાયદો થાય છે એ ઉપરાંત એક ચમચી ઇસમગોળના બી જરા લોઢી પગ સેકી તેમાં એક ચમચી ખાડ અથવા ખરી સાકરની ભુકી સાથે ખવડાવવું ત્રણ વખત દાડમની ધસેલી છાલ ને ત્રણ વખત ઇસમગોળ અવાગનવાર બધે આપવાથી ગમે તેવો મરડો નરમ પડી જશે

માંગુસનાનની છાલને પથુ પાણીમાં ધસીને સાકર છુદેલી બેળા પાવાથી ફાયદો થાય છે.

ધાણાને પાણીમાં થોડો વખત બીનવી ગાળીને મરડા પર આપવું દાડમની છાલને થોડા પાણીમાં ઉકાળતી વખતે એક બે લવગ નાખી ગાળીને પાવું બે થોટા ચમચા સોજો સગડો, એક થોટો ચમચો સોજો નીમક ટેબલ સોલ્ટન ગરમ પાણી એક પાછટમાં મેળવી ઠંડુ પડેને એક વાઢન ગ્લાસ ભરીને બધે કલાકને અતરે પાવાથી ફેટલાકને ફાયદો કરે છે નાના બચ્ચાને એનો ચોથો ભાગ આપવું મધમાં મેથીના પાદડાના રસના થોડા ડીપા બેળા પાવો.

બેલ ફુટનું સીરપ Syrup Bael તૈયાર મળે છે, તે એક ચમચો ઠંડા પાણીમાં બેળી દિવસમાં બે ત્રણ વખત પાવું, તેમજ બેલ ફુટનો મુન્ગો, પાક વિગેરે બને છે તે પથુ મરડા ઉપર ખવાડવાથી ફાયદો થશે, કાચા કે પાકા બેલ ફુટને તોડી પાણીમાં બીનવી કસ કાઢી ને પથુ પાવે છે

વરીઆળીને ભુજી ખારીક છુદી એક ચમચી ભુકી ને એક ચમચી ખડી સાકરની ભુકી સાથે ફાકની સમજી ને મલાઈ આપવી દાડમની છાલ ને માયફળની ભુકી સરખા વજનની બેળી દિવસમાં બે ત્રણ વખત આપવી ઇદ્રજવને શેકી ખારીક છુદી કપડા વડે ચાળીને તે ભુકી અધી ચમચી જેટલી અમથી અથવા ખડી સાકર સાથે બેળી ખવડાવવી

ફાકી બનાવવા માટે ઇદ્રજવ ના તોલો અધકચરા ભુજવા પછી છુદવા, જાયફળનો ટુકડો ભુજ્યા વગર છુદવો ખારીક ખડી સાકર છુદેલી બે ચમચી એ સર્વે સાથે બેળી નાખી અર્ધા ગ્લાસ પાણીમાં ઉપલી મેળવણીમાંથી રાતે એક ચમચી બીનવી રાખીને સવારમાં ભુખે પેટે પાવું. જરૂર જણાય તો સાંજે પથુ આપવું બે પીવા ન ગમે તો સાકર સાથે તેની ગોળી વાળીને આપવી.

કાચા ધંડાની સફેદીને કંઈ ચઢાવી તેમાં છુ દેલી ખરી સાકર થોડી બેળા બનતા સુધી એકુ બે જોટમાં મળાવી દેવી.

પ્રસન્નજોળના બી ચુંટી કાકરા કાઢી એક ચમચી ત્રણથી ચાર ગ્લાસ પાણીમાં ભી નવી ત્રણ ચાર વખત એક એક ગ્લાસ પાવુ જેમ બીઆં પુલીને મોટાં થશે અને ધણી કલાક રહ્યાથી પાણી ચીકણુ થશે તેમ તે વધારે ફાયદો કરશે. જોખએ તો પીતી વખતે તેમાં થોડી સાકર કે ગુલાબ નાખવુ

ઉટીઉ જીરૂ પાણીમાં સાકર સાથ રાતે ભી નવી સહવારમાં ઘટ બ ધાયને સહવાર સાજ એક એક ચમચો ખવડાવવુ.

ધરજી હરડેને લી કે એરડીઆનો હાથ લગાડી ઠીકરા ઉપર ભુ જી છુ દીને એક એક ચમચી સાકર અથવા તેના સીરા સાથે દિવસમાં બે ત્રણ વખત આપવી

જયફળ ૧, એલચી ૧૦, સુઠ, ખસખસ દરેક નવટાક એલચી સાથે ઠીકરા ઉપર શેકીને બારીક ભુકો કરવો જયફળને ખમણીને ભુકો કરવો પછી છુ દેલી સાકર પાશેર સહેજ માખણુ લઇ સર્વેને ચુહલા ઉપર જરા શેકીને એક એક ચમચો વાપરવુ

અશીમ અર્ધો વાલ જેટલુ, જાખરૂ તોલો એક, ખુરાશાંની મીરચી તોલો પા, જયફળ તોલો એક, એ સર્વેને છુ દીને જોળ સાથ જોળા બનાવીને આપવી

ખસખસ, ખડી સાકર તથા આખી એલચી સરખા વજનનુ ત્રણે લઇ છુ દીને બેળા નાખવુ એલચીને પહેલાં હાલ સાથ ચુહલા પર શેકીને પછી છુ દવી

બીલમરી બેને છુ દીને એક બાટલી પાણી, સુઠના એક ટુકડા સાથે નાખી ચુહલે ઉકાળી અધુ પાણી બળેને માળી કાઢી દિવસમાં ત્રણ વખત બે થી ત્રણ ચમચા આપવુ

મરડા પર વીલાયતી કરતાં દેશી ઉપાયો વધુ ગુણુ કરે છે

કરમ.

૩૪૫-કરમ નાનાં બચ્ચાંને તેની નીચાણી તેઓ નાક ધણુ ચોળ્યા કરે તે ઉપરથી જણાય માટે તે વખતે મળામાં સીતાબના પાદડા સુતરે બાધીને પહેરાવવા તેના વાસથી કરમનું જોર ઓછુ થશે.

કરમનુ જોર લાગે તો તુરત એરડીઆનો ભુલાખ આપવો, જેથી કરમ પડી જશે, કોષકને મોઢા ને નાકને ગરતે પડે છે, અને કોષક વખતે માથે ચઢી જઇ નુકશાન કરે છે

સીતાબના પાદડાના ચાર પાચ ટીપા ચોળાને નીચાવીને એક મુઠી હર ધાણુને ઓખરા કરી રાતથી અર્ધા શેર પાણીમાં ભી નવી તેનું પાણી સવારે માળી કાઢી એક ચમચો લઇ પેલાં સીતાબના ટીપાં બેળાને પાવુ. ધાણુનુ પાણી કાઢી નહિ નાખવુ. સીસીમાં બરી રાખવુ. દાડમની હાલ ઉકાળેલુ પાણી પાવાથી પણ ફાયદો થશે.

કપુરનો વટાણાથી બી નાનો ટુકડો લઈ ખારીક છુદી ઝાળનું પાણી કરી તેમાં ભેળાને પાવું

હીંગ એક ચણા જેટલી લઈ આતસ પર પુલવીને મધ અથવા ઝાળમાં તેની ઝાળા વાળાને મળાવવી

અખરોત સાથ કાકડીના બી ખવડાવવાં.

કાચકો, કરમાણી, ધાણા, ઇંદ્રજવ, એક પૈસાનું લઈ ખારીક છુદી થોડુંક પાણી નાખી ચુલ્લે ઉકાળી ઠંડુ પડે ને તે પાણી ગાળાને પાવું એથી કરમ પડવાના હશે તો પડશે, નહિ તો જોર નરમ પડશે.

માથા પર કોષ્ઠક અરીઠાનું શીણ ચોપડે છે.

કવોશીઆ ઉપક્રમના નામની દવાને પાણીમાં નાખી ગાળાને પાવું છે સેનતોનીન નામની સહેજ પીળી ચળકટી દવાની ભુકી કરમ માટે આપે છે નાના બચ્ચાને પાથી અર્ધા ઝેનને સુમારે અને મોટાને પાચ ઝેન પાણી સાથ અથવા એરડીઆમાં ભેળાને આપવી

૩૪૬—પીશાબ સરદીના દિવસોમાં કેટલીક વખત ધણી થાય છે, તેમજ કેટલાકને નખળાઈને લીધે થાય છે

બંધ કરવા માટે તલ ને શાકર ભેળાને ખવડાવવી, અથવા ખસખસના પોસના નવા તાજા પુલને પાણીમાં ઉકાળી તેનો સેક કરવો, ગરમ પાણીની બેમ પેડ પર મુકવાથી પણ ફાયદો થશે

પીશાબ બંધ થયેલી છુટવા બોટી મ પેપર સોભું લઈ પાણીમાં બીનવી પેટ પર મકવું, અથવા હજરતે હાઉ નામનો સફેદ રંગના ઠળીઆ જેવું આવે છે તે પાણીમાં ઘસીને પેડ પર કોષ્ઠક લગાડે છે.

કેસુરીના પુલના વરાળાઆ કરી પેટે બાંધવા અથવા તો પાણી ઉકાળતી વખતે તેમાં થોડો સુરોખાર નાખી સેહવાય તેવું પાણી કીટલીની ધાર વડે પેડ પર રેડવું. આ તેમાં કપડું બોળાને મુકવાથી પણ બંધ થયેલી પીશાબ છુટશે બાલી વોટર પુરવું પાવું

પીશાબનો રંગ તાવમાં લાલ તથા ઘેરો થાય છે ગદલી અથવા બીજો કંઈ ફેરફાર લાગે તો ગ્રંથર પાસ તપાસાવવી

યુરીક એસીડ Uric Acid પીશાબમાં જતી ઝંકટર પાસ તપાસવાથી માલમ પડે તો માંસનો ખોરાક આગે લેવો નહિ, બાજી તરકારી યુગા વિગેરે વધુ ખાવું. કેટલીક વખત વધુ એસીડ જવાથી હાથ પમના સાધાઓ સુજી આવીને દુખે છે

રેતી તથા પથરી વિષે.

૩૪૭—રેતી પર કારાકુરા નામની એક જાતના આડની છાલ આવે છે તેને છુદીને ઝીણા કપડામાં ચાલી રાખવી, કેસુરીના નર્વા સુકા ત્રણ પુલને એક પ્યાલા ઠંડા પાણીમાં રાતથી બી નવી રાખી સહવારમાં ધણું સકારેથી તે પુલને ખુબ ચોલીને પાણી ગાળી કાઢી છુદો

ફેફા દેવા ઉપલી ભુકી એક ઉપર વેર ચમચી ભરીને તે પાણીમાં બરોબર મેળવીને ભુજે પેટે પાવુ; રેતીનો ખણો દુખારો હોય તો સાંજે પાણુ એજ મુજબ આપવુ. રેતી હશે તે બધી એ દવાથી પડી જાય છે અને પથરી પણ બધાયલી કેટલીક વખત નીકળે છે; પથરી બધાયલી કોષકને આપરેશન કરી કાઢવી પડે છે, એ કારાકુરાની છાલ સાધારણ લોકોને રોખતા ને છોડા નીકળે છે તેવા નાનાં જોળ ચકરડાં જેવી થે ઇચને સુમારે પહોળી હોય છે, માંધીઓની કુકોને મળશે, અમઠી કુરા નામની છાલ પણ આવે છે તે નહિ લેવી.

રેતીની લાંબા વખતની અડચણ એ ચીજ ચાલુ થે ત્રણ માસ વેર પીધાથી નીકળી જાય છે, જો કે પીધામાં ધણુ કડવુ લાગે છે.

કુમલા નાલીએરના કાકરાતુ પાણી ચાલુ પીવુ અથવા રાતે સુતી વખતે કોષકને ઓલીવ ઓઇલ પીધાથી ફાયદો થાય છે

જવખારનો એક ધજી જેટલો દુકડો પાન સાથે ખવાડ્યાથી રેતી પડી જઈ દુખારો નરમ પડે છે

ખાપરી ભાજુ એક જાતની ખાવામા ઠંડી છે તે પણ પત્થરીનાં દરદવાળને આપેલી સારી છે સેક કીધાથી પણ દુખારો નરમ પડશે.

મીઠી પીશાબ Diabetes જે પીશાબને તપાસ્વાથી બાલમ પડે છે તેવા માણસે મીઠાસવાળી ચીજો મુદલ ખાવી નહિ, સાકર કે ખાંડને બદલે કેટલાંક ઝીંસરીન કે સેકરીન વાપરે છે

કુમલા નાલીએરનુ પાણી, છાશ, ખાલી વૉટર વિગેરે પીધાથી ફાયદો થશે અને પીશાબમા આગ બળતી પણ નરમ પડે છે

પાઉને બદલે બાજરીના આટાની અથવા ધજીના યુલાંની રોટલી ખાવી. ખોરાકમાં ભાજુ મુળા, દોધી, કોખી, ઇંડા, દુધ, કથોળ, કુટ લેવું માસનો ખોરાક ઝાઝો આપવો નહી.

કળા જાણુ ના ઠળીઆને સુકવી તેની બારીક ભુકી કરી ચાળીને અગત પડે ત્યારે દિવસમા એકુ થે વખત અધી અધી ચમચી ઠંડા પાણી સાથે ફાકવી જાણુની બનાવેલી વિલાયતી દવા પણ આવે છે

એ દરદવાલાને શરીર પર ગુમડાં, પાથા પણ નીકળે છે. રૂઝાવા માટે ટેનીન નામની દવાની ભુકી છાંટીને પાણી વડે ઘીવુ, પાકવીને ફેડવા માટે પાછલ આપેલો દુલ્લાનો મલમ અજમાવવો અથવા પાકા અજરને ઘાઇ છોલીને ગરમ કરી કપડાંમાં મુકી તેની પોલટીસ કીધાથી જલદી પુટે છે, કોષ વેગનાની પોલટીસ પણ કરે છે.

૩૪૮-હુરસના મસા Piles ધણુ ખર પેટની કમજબાતને લીધે કોષકને મસા થાય તે સાર અવાર નવાર જુલાબ લેવો. કેટલાકને એનીમાથી ફાયદો થાય છે. સરદી બીનાશવાલી તેમજ કંઠણુ જમ્મા પર બેસવું નહિ એ પર લગાડવા માટે સરમાઉ ઝાડનાં પાંદડાં આખાં વચમાંની ઢાંડી સાથે લઇ છુદીને લેપની માફક બનાવી બાધવાથી ફાયદો કરશે.

ઑપરેશન કરાવીને મસા કેટલાકને કઢાવી નાખવાથી સારા થાય છે. મસામાંથી બહુ લોહી જતુ અટકાવવા તુરત આઇસના નાના ટુકડા કરી સફરામાં મુકવા, હેઝલીન મસા પર લગાડવાથી ઠંડક આવે છે. મસાને લગાડવા સફેદ મલમ એક ઑસમાં મામફળ તથા અરી-મની બુટી આઠ ગ્રેન બળી વાપરવું.

બગનદર Fastolik નામનું દરદ સફરામાં થાય છે, જેની પર અલશીની પોલટીસની પોટલી કરી બાધી રાખવી કિવસમાં ચાર પાંચ વખત કરવાથી ઝુટી જઇ લોહી પર નીકળી જવા પછી એક જાતનું મુખ્ય વાખેરી બાતે નામનું આવે છે તેને પાણીમાં ધસી સફરાની બહાર તેમજ આભુબાભુ લગાડવાથી એ દરદવાળાને ધણો ફાયદો થાય છે, તેમજ કોષ્ટકને છેક ઉંડું અદર વેર મળવું એ દરદ બહુ હેરાન કરે છે તે ખેસી ઉઠી પણ રાખવું નથી તેને પણ કેટલીક વખત ઑપરેશન કીધાથી સાર થશે

પ્રકરણ ૫૨.

ઊલટી, અડગરી, રેર, ઊંઘ વિગેરે.

૩૪૯-ઊલટી કેટલીક વખત બદલજમી અથવા પીતના જોરે પણ થાય છે.

ઊલટી લાવવા એક ટ અમ્લર પાણીમાં એક ચમચી નીમક કે ગાંધ નાખી પીવું, ગરમ પાણી અથવા ધણો સરખો સોડા પીધાથી પણ ઊલટી થશે, જોઇએ તો ગળામાં પીછ ફેરવવું.

કેટલીક ઝેરી વસ્તુ કે દવા પીવામાં આવે તો તેને ઊલટી કરીને કાઢવા ગરમ ચાહ કે નીમકનું પાણી બહુ સરખું પાવું, એસીડ કંધ પણ જાતની પીધામાં આવે તો જનતા સુધી ઊલટી કરાવવી નહિ, પણ દુધ પુરતા જ્યાંમાં પાવું, ડોક્ટરની મદદ તુરત લેવી વધુ એ વિષે અકસ્માતવાલા પ્રકરણમાંથી મળશે

ઊલટી બંધ કરવા ડો લેમનેડ, લી બુ પાણી સાથે પાવું. આઇસ નુસવા આપવું, લવ મ મોઢામાં રાખ્યાથી પણ ઊલટી અટકે છે

પીતના જોરની ઊલટી થયા કરે તો દાડમનું ચરખત પાવું, બીસમથ નામની દવા સહેજ લઇ પાણીમાં પાવાથી કોષ્ટકને નરમ પડશે

ઊલટી કોષ્ટકને ઑપરેશન માટે ક્લોરોફોર્મ સુધાડવા પછી પણ ચાલુ બણી થાય છે તે વખતે કંઈથી ખોરાક ધણો પાવો નહિ.

ચમચી વડે અથવા શીદી મ કપે એકુ બે ચમચાને સુમારે આપેલો રહેશે, કોઇ ચીજ ખાધેલી પીધેલી કે દવાની ઊંચડી થયા કરે તો આઇસમા ઠંડુ કરી પાવુ અથવા ખવડાવવુ. સફેદીનુ પાણી આલખ્યુ-મન વોટર પણ આપવાથી તાકાત આપી બીજા ખોરાકની મરજ સારે છે.

ભેચી પર ને પાંસળાઓની વચ્ચે પીપળા ઉપર રાખવુ પ્લાસ્ટર મારવુ, અથવા પાંખને પોટવાઇનમાં બીનવી પીપળા કે છાતી પર અવારનવાર મુકવાથી કોષ્ટકની ઊંચડી બંધ થશે.

દરીઓ લાગવાથી ઊંચડી ધણી થાય તો ઊપલા કોષ્ટકની ઊપાય અજમાવવા, કંઠારોફોર્મના દસ બાર ટીપા પાણીમા રેડી પાવા, વુરસ્ટર સોસ Worcester sauce એક ચમચી ત્રણ ત્રણ કલાકે કોષ્ટક પીએ છે મોઢાંમા ચાલુ લવચ રાખવુ.

દમ ઉપર રાખી પેટ અદર દબાવી ને થોડો વખત રાખવાથી પણ ઊંચડી અટકે છે.

કોષ્ટક સ્ત્રીને મહીના સાથે ઊંચડી ધણી થાય છે તે વખતે થોડુ થોડુ ખાવુ પીવુ ધણી લીધાથી પાણુ નીકળી જશે. આઇસ બોઇએ તો મોઢાંમા ચુસવુ અથવા ઠંડો ક્રીમલો ખોરાક લેવો. થોડાં લવચને પાણીમા ઉકાળી, માળા તે પાણી થોડુ ક પાવુ.

ક્યુમીસ Koomiss એક જાતની દુધની મેળવણીથી બનાવેલુ દવાવાલા Chemist ની દુકાનેથી મળે છે તે તાજુ બનાવેલુ પાવાથી ટાકાત રહેશે બીજા કિવસ વેર રાખવુ નહિ. હાથ તથા બીજા મેળ વણીથી અને માયના કે થોડીના દુધમાથી પણ એ બને છે, સાધારણ રીતે એ બનાવવા માટે છેલ્લે પરચુરુમા જુવો.

૩૫૦-અડમરી (અટકડી) ચાલુ આવની હોય તો થોડો વખત દમ લીધા વચર એક બે ત્રણથી જ્યાં સુધી ગણી શકાય ત્યાં સુધી મનમા મણવા અથવા પાણીના સાત કે નવ ગોટ ગણીને પીવા પાણીના ગ્લાસ પર કપડુ ધાડી તેમાથી પાણી પીવાની તજવીજ કરવી એવી કોષ્ટ રીત ક્રીધાથી અડમરી અટકે છે.

જમણા હાથનો અંગુઠો ગાબા હાથની હથેલીમા દાખી રાખવો અથવા તો નાક મસળવુ, નેસનો ધપકારો Press ને થોડો વખત દાખી રાખવી, યા તપખીર સુધવી.

આઇસ અથવા સાકર અમથુ ચુસવુ અથવા તે પર કલોરોફોર્મના બે ત્રણ ટીપા નાખી ચુસવાથી નરમ પડશે.

સોજો સરકો ચુસીને પીધાથી પણ અડમરી બંધ થશે, બોઇએ તો ખડી સાકર તેમા બોળીને ચુસવી.

વડના પાકા પાન તથા ઉપર પહેલે બાળીને પછી બારીક રાખ બનાવી જોળ સાથે બંધે બેળી સરખુ એક ટાંક ભારને સુમારે બેળી કરી આપવાથી ચાલુ ક તાલાભરેલી અડમરી નરમ પડે છે.

કોઇ વખત માણસને એકદમ ચમકાવ્યાથી પણ બધ થઇ જશે, પણ નબલી છાતીવાલાને તેમ કરવું નહિ.

કાનના આપક પર કોઇક થુક અથવા પાણી લગાડે છે જેથી પણ અડમરી બધ થશે.

મરમ પાણીમાં સોડા બાઇકાર્બ, સુકના ચર્કના ચોડાં ટીપાં એમની કદપણ ચીજ નાખીને પીવું.

૩૫૧-અટકાર (ઓડકાર) ચાલુ આવતા હોય તો બીજોરાનો રસ અધું ગ્લાસ ને એક ચમચો મધ ભેળી ત્રણ ભાગ કરી દિવસમાં ત્રણ વખત પીવું, બદલજીનીના સળખે અથવા છાતીપર પવનનું બેર હોવાથી પણ અટકાર કોઇને આવે છે, તે સાડ બદલજી માટેના પાઘળ અપેલા ઉપાય કરવા.

છાતીપર દાહો બળે તો એક વાઇન ગ્લાસ ડાઝા પાણીમાં ખારીક વાટેનું નીમક અથવા સોડા બાઇકાર્બ અધીં ચમચી પીગળાવીને પાનું સોડા મીન્ટ Soda Mint ની ટાકલીઓ પણ તૈયાર આવે છે જે ખાધા પછી અથવા આગમ્ય પાણીમાં ગળાવવી.

લીંબુનો રસ નીચવીને પાણીમાં ચાલુ પીધાથી ફાયદો થશે, લોહીનો સુધારો થાય છે, ખાસ કરી ગરમીના દિવસમાં પીધેલું સારું છે.

૩૫૨-ફેર (ચક્કર) કેટલીક વખત સરદીના તેમજ નબલાઇથી પણ આવે છે તે વખતે તુરત બેસી જવું કેટલીક વખત લોહી ધણ જવાથી અથવા હાટની નબલાઇના સળખે પણ ફેર આવે ત્યારે બનતા મધી સુધ રહેવું.

સરદીના ફેર આવે તો બોચી પર રાઇ મારવી, સુક મરીનો તરદીમાં લખેલો કાવો પાવો.

કેટલીક વખતે આખે પાટો બાધી સુવાથી પણ ફેર નરમ પડે છે.

બેશુદ્ધ થયેલાં માણસને હુશીઆરીમાં લાવવા માટે મોટા પર પાણી છાટવું, Smelling Salt નામની દવા સુધાડવી શરીરમાં ટાઇટ કપડા પેહરેલા હોય તો તુરત ધીલાં કરવા. ઉચ્કવું પડે તો આડુ સુતેલું રાખી ઉચ્કવું, ઉભું કીધાથી કેટલીક વખત બનને તુકશાન પડેલે છે.

હુશીઆરીમાં લાવ્યા વગર પાણી કે દવા દારૂ પાવો નહિ.

પાવા માટે સ્પીરીટ એમોનીઆ એરોમેટીક Spirit ammonia aromatised અધીં ચમચી ડાઝા વાઇન ગ્લાસ પાણીમાં નાખી આપવું.

બેશુદ્ધ પારખવા માટે આખના ટોપચાને જરા હાથ લગાડવાથી તદ્દન બેશુદ્ધ માણસ હશે તો ટોપચા મુદ્દલ હાલતા નથી પણ થોડીક શુદ્ધિમાં હશે તો તુરત આખ બધ કરશે.

હીસટીરીઆ કેટલાકને મગજની કોઇ કારણની ઉચ્કેરણીથી થાય છે બેશુદ્ધ માણસને હુશીઆર કરવાની રીત અજમાવવી અથવા

મોઢાપર પાણી છાટવાથી પણ ફુશીઆર થશે, જોઈએ તો કાઠો સુધાડવો. દોઝ કરી પડી રહેલું માણસ કેટલીક વખત ગીલી બાલવાથી ચમકીને પેતીકા મેજ ઉઠે છે.

ફીફર થવું હોય તેને રસકપુર, સુઠ, ને પીપળ સરખા વજનનું લઘુ બારીક શુક્રી મેળીને તેની ગોળી અથવા ફાકી પાણીમાં આપવાથી ફાયદો થાય ઉધામલાને ઉઠાડવું નહિ.

શીફર થાય ત્યારે કોષ્ટકને મોઢા પર શીણુ આવે છે. હોશીઆરીમાં લાવવા પગના ટેડા પર રાખવું પ્લાસ્ટર પાએક કલાક સુધી મુકી રાખવું. જોર થાય ત્યારે પડે નહિ તેની સંભાળ રાખવી.

ઉંઘ વિષે.

૩૫૩-ઉંઘાતી વખતે કોષ્ટખી જાતના વીચારોથી મન મોકલુ રાખવાથી ઉંઘ જલદી આવે છે, ધણી ખરી જમણી બાજુએ કોર વાલીને સુવાથી ઉંઘ આવશે કેટલાકે કેપી દવાઓ લે છે જે ટેવ પાડવાથી નુકસાન થશે, અત્યની વખતે ડાક્ટર ફરમાવે તોજ પાવી.

સુવા આગમચ તાલક તથા બાલ પર ધસ મારવો, તેમ કરતાખી જે ઉંઘ નહિ આવે તો આખ ઉપર પાણીમાં બીનવેલો પાટો બાધીને સુવાથી ઉંઘ કોષ્ટને આવશે, નાહવાથી કે પગને ગરમ પાણીમાં સેકવા પછી ઉંઘ લાવે છે.

સખજનો પાલો અથવા ડુલ ખીજાનામાં રાખવાથી ઉંઘ લાવશે.

સુવાની પાય મિનિટ આગમચ ગરમ દુધ પીવું, તેથી પણ કોષ્ટને ઉંઘ આવી જશે, અથવા જયફળની શુક્રી ચોરીક પાણીમાં નાખીને પાવી.

ઉજાગરો રાતના કરવાનો હોય તો કોશી પીધાથી ઉંઘ નહિ આવશે, તેમજ મોઢાપર પાણી છાટ્યા કરવું.

પ્રકરણ ૫૩.

મોઢાંની સફાઈ, જીભ તથા દાંતની સંભાલ.

૩૫૪-મોઢાંનો વાસ કોષ્ટ વખત બદલજખી અથવા ખરાબ દાંતને સબધે આવે છે, ખાધા પછી કોગરા કરવાથી મોઢું સાફ રહે છે તેમાં રાતે સુતી વખતે ખાસ કરવા.

કોગરા કરવા નીચલી કોષ્ટખી ચીજો લેવી, પાણીમાં મોઢાં કોલોનવૉટરનાં ટીપા નાખવાં, લીસ્ટરીન, ટંકજીઆર, નીચક, ગ્લાઇ-

કાચાઈમોલીન નામની દવા એક ટમ્બલર પાણીમાં અધીં ચમચીનાં મુમારે ભેળવુ.

ઘોરીક પાઉડર એક ચમટી નેટલો ને નીમક ગરમ પાણીમાં નાખી કોગરા કરવા. બાવળની છાલ પાણીમાં ઊકાળવી, બોધએ તો થાડી ફટકડી ભેળવી. માચકળને પાણી સાથે ઊકાળી કોગરા માટે વાપરવું.

દુધમાં પાણી કે આપસ ને થોડો ગુલાબ ભેળી કોગરા કરવાથી મોઢુ સાફ થશે, ધમાસો અથવા પોથી પણ પાણી સાથે ભેળી કોગરા માટે લે છે.

ટકણખાર અર્ધા ઐસ એક પાઈટ ગરમ પાણીમાં પીગળાવી દુધ થાય ને તેમાં કપુરનો અર્ધ અધીં ચમચી, ટી કચર મીર અધીં ચમચી, ભેળીને બાટલીમાં ભરી રાખી કોગરા કરવા સાફ એક વાઇન ગ્લાસ નેટલુ તેમાંથી એક ખાલા ધ્રુકા પાણીમાં નાખી લેવું.

એક લીંબુના રસમાં બે ચમચી ખાડ થોડા ટીપા બદામનું તેલ તથા ગુલાબ એક ચમચી ભેળી વાઇન ગ્લાસમાં અધીં ચમચીને મુમારે ભેળી કોગરા કરવા.

ન બાકુનો વાસ કાઢવા ઉપલી ભેળવણી કોઈખી વાપરવી અથવા દસ ચમચા વરસાદના પાણીમાં અર્ધા ચમચો કલોરીનેતેડ સોડા ને ચોરજના એસસનાં થોડા ટીપાં ભેળી લેવું.

કાંદાનો વાસ સરકામાં પારસ્લીના પાદડા નાખીને ખાધાથી જરો, લવંગ મોઢામાં રાખ્યાથી પણ કોષખી જાતનો વાસ જાય છે બદામના કોટલાની ભુકી કરી દાત પર ઘસ્યાથી કોષખી વાસ નીકળે છે, મોઢામાં શીક આવે અથવા રાતે થુક ગળ્યા કરે તો લવંગ દિવસે નુશ્વતુ લવંગ તથા ચમચી ખોખરા કરી એક પાઇટ ગરમ પાણીમાં અર્ધ કલાક ઢાકી રાખી માળી લઇ કોગરા માટે વાપરવું અથવા સુથ કે અક્કલગરો મોઢામાં રાખવો.

મોઢામાં જાગરા પડે તો ઝલીસરીનમાં સહેજ ઘોરીક પાઉડર ભેળી નરમ કપડાએ અવારનવાર લગાડવું ફટકડી ને ટકણખારની નખા એક એક ચમટી નેટલી એક ઐસ મધમાં પીગળાવી દિવસમાં બે રખત મોઢામાંના જાગરા પર લગાડવું ચીનાઇ કાઠાની ભુકી પણ જાગરા પર દાખવાથી તે સુકાઇ જશે.

મોઢા પર સોજો નબલાઇથી કોષ વખત આવે તો ચાહના પાણી અથવા કોલોનવોટર પાણી ભેળી બે તથા વખત ધ્રીવું. હળદર ને મુર પાણીમાં ધસીને ચોપડવી.

૩૫૫-જીલ ઉપર સફેદ જેવો થર થાય તો તાવની તેમજ પેટના બીમાડાની નીચાની જાણવી થરો કાઢવા ઝલીસરીન બે ઐસમાં ઘોરીક પાઉડર પા ઐસ પીગળાવી કપડુ આગળી પર વીટાળી તેમાં બોળીને જીલ ઉપર ધસવું. વહેલ બોન Whale Bone ની પટી પડે પણ જીલ સાફ થાય છે.

તાપક્રીડા તાવવાલા દરદીની જીભ જુરા જેવા રમની ચરા-
વાળી હોય

સોડા બાઇકાખં એક ચમચી અર્ધા કપ પાણીમાં પીગળાવી જીભ
સાફ કરવી, અથવા તો બોરીક પાઉડર પાણીમાં ભેળી વાપરવો.

ભરો જીભ પર દુધે તો એકદમ સુજીને મોટી ચપ્પ મોઢું તથા
મળું બંધ થઇ માણસ ગુમળાઇ જશે. માટે તુરત ઉપાય કરવો.

જીભ કરડાઇ જાય તો તે ઉપર પ્રેન્ડીનું પોડોળાઉ મુઠવાથી
લોહી બંધ થશે.

જીભ દાઝી જાય તો તે ઉપર ઠંડક માટે આઇસનો ટુકડો
અથવા કોગરાની કોઇખી દવા વાપરવી.

બોખડું બોલવાની ટેવ સુધારવા હમેશા પહેલાં ધણી ધીરે
સાદે દરેક બોલ છુટા કરખા બોલવા, પછી આસ્તે આસ્તે સાદ
તેમજ બોલવાની ઝડપ વધારવાથી એ ટેવ મટે છે દાંત બીડીને
બોલવાથી પણ કોઇક સુધરે છે

જીભ દાંત સાથે ઘસાયા કરી લાલ ને જડી થાય તે સારી
નહિ, દાંતની અણી જેથી લાગતી હોય તે ઘસાવી નાખવી, નહિ તો
જીભને નુકશાન પહોંચી કોઇખી ખરાબ દરદ થાય

દાંતની સંભાળ તથા લગાડવાનાં મંજન.

૩૫૬-દાંતને સાફ રાખવા ખાધા પછી તેમજ રાતે સુતી
વખતે કોગરા કીધાથી ખાધાની ચીજ ભરાયલી નીકળી જઇ દાંત સાફ
રહેશે, વાસ આવતો હોય તો મોઢાંની સફાઇમાં આપેલા કોગરા કરવા.
સહેલો દાંત સાફ કરાવી ખાડો પડ્યો હોય તો ડૉક્ટર પાસે પુરાવી
દેવો, જેથી બીજા વધારે સડતા અટકશે

દાંત કોતરવા નહિ, ટાયણી ચા કવીલ વડે કોતરી અદર ભરાયલી
ચીજ કાઢવાથી ઉંડો ખાડો થશે, ને ચાલુ અદર ભરાશે માટે જોરથી
કોગરા કરવા, અથવા બ્રશ વડે સાફ કીધાથી નીકળી જશે. સખત
ચીજો મેવાના કાટલા, નખ વિગેરે કરડવાથી નુકશાન થશે, તેમજ
ધણુ ગરમ ખાધા પછી તુરત તે પર ઠંડુ પીવાથી ઠંડી ગરમીની
ખરાબ અસર દાંતના ધનેમલ પર થશે.

સરદીથી દાઢ અથવા દાંત દુખે તો લવચ મોઢાંમાં રાખી
ચુસવું અથવા લવચનું તેલ રૂમા બોળીને મુકવું. સરકો ગરમ કરી
ફેલેનલમાં બોળી તે પર જરા ધસ્યાથી પણ નરમ પડશે દાંત દુખતા
હોય ત્યાં પ્રેન્ડી અથવા ગરમ લીનુ રૂનું પોડોળાઉ મુઠવાથી પણ
નરમ પડે છે, શેકતાનો ચુદર દાંત દુખે ત્યારે મોઢાંમાં રાખ્યાથી
નરમ રહેશે.

દાંત કળીતા સાફ નીમકને ઠીકરા પર ચુહલે લુંછને પુટવા
માટે કે ઉતારી બારીક છુદીને તેમાંથી એક ચમચી લઇ અર્ધા

ખાલાં ગરમ પાણીમા પીગળાવી કાગરા કરવા અથવા છુદેલું નીમક ચમટીમા લઈ કળતા દાંતમા મુકવાથી પાણી ઝરીને નરમ પડશે.

દાંત મુજીને પારો ચઢી આવે તો તે સુન્દરા પારા ઉપર નીમક અથવા પર લખ ધસ્યાથી તેમાનું લોહી નીકળી સાફ થશે અથવા તો આયોડીન લગાડવાથી સુન્દરો પારો નરમ પડે છે, કે પીછી વાપરવી.

બહારથી ગાલ ઉપર આખા દળદર ને રેવ ચી ખતમ પાણીમા ધસી લગાડવાથી પણ અદરનો પાકેલો પારો ટુટી જઈ નરમ પડશે. ઇર્જની દાળમા નીમક ભેળી ઘટ રાખની માફક તેનું પ્લાસ્ટર કપડાં પર કરી બેઠએ તો મારવું.

પાઉની પિલટીશ કરવી અથવા મુકા અજીરની પાતળી ચીપ કાપી દુધમા ઉકાળી કાઢી લખને સુન્દરા પારા ઉપર મુકવી.

દાંત પાડયા પછી લોહી ઘણું જતું હોય તો ગ્રેન્ડી પાણીના કાગરા અથવા પાણીમા નીમક નાખી તેના કાગરા કીધાથી લોહી બધું થશે અથવા તે પાણી થોડો વખત મોઢામા રહેવા દેવું સહેજ ટરપીનટાઇનમા કે બોળી મુકવો. પાણીમા ફટકડી પીગળાવી તેમા કે બોળીને મુકવો બહારથી મુજી આવે તો શેકવું.

દાંત ઉપર કુટ, દવા જેઠીમધ અથવા કોષ ચીજથી કાળા ડાઘ પડે તો તે પર નીમક ધસીને પછી ગરમ પાણીના કાગરા કીધાથી ડાઘા નીકળી જશે, દાંત પરના બીડી કે તખાકુના ડાઘો એજ રીતે સાફ થાય છે. પ્યુમીસ્ટોનની બુક્રા ધસી ટુરત કાગરા કીધાથી પણ ડાઘો નીકળશે.

દાંત પીળા હોય તો સફેદ કરવા દર અડવાડીએ હાઇડ્રોજન પર ઓક્સાઇડ નામની દવા સહેજ આગળી પર લખને ધસવી અથવા કપુર સાથના આકમા થોડા ટીપા એ દવાના નાખી તે વડે દાંતજી કવું. ચાલુ એ દવા વાપરવી નહિ.

દાંત પર કાળી ચોપડી Tartar બાજે છે તે કાઢવા મેગનીશીઆની બુક્રા કે લીબુનો રસ ધસવો, અથવા સાઇત્રીક એમીડ Citric Acid મા સોડા બાઇકાર્બ બેળીને લગાડવાથી પણ નીકળશે તે કાઢવા બેઠએ તો પ્યુમીસ્ટોનની બુક્રા ધસવી.

કોષકના દાંતના પારામા પર Pyrex થવાથી તબીએતને નુકસાન થાય છે, જોરાક સારી રીતે હજમ થતો નથી, માટે દાંતના ડોક્ટર પાસે તપાસાવી સાફ કરાવવું, અથવા અગત પડે દાંત પણ કોષના કાઢી નાખવા પડે છે.

દાંતનાં મંજન.

દાંત ઉપર કોલસો અથવા તેની રાખ ધસ્યાથી પણ સાફ થશે. ગમે તો અમલુ અથવા તો રાખ સાથે નીમક ભેળી વાપરવું.

દાંત પર બેકીંગ સોડા Baking Soda ની બુક્રા ચોળ્યાથી મજબુતી આવશે અને પારા પણ ગુલાબી થશે.

માલુ વાપરવાની દાતની ભુકી, સોપારી બે પૈસાની, માચફલ બે પૈસાના, કપુર બે આનાનો, ફટકડી એક પૈસાની, તથા સોજો ચાક બે આનાનો હોવા સોપારીને રહેજી ગરમ કરીને પછી ધણીજ બારીક છુદવી, પછી તેમા ચાક, માચા તથા ફટકડી એક એક પછી નાખી ધણી બારીક ચાય ને કપુર બેળી સામટું છુદવું જોઇએ તો કપુરની ભુકી ઊરી વડે ઝોખવીને નાખવી છેલ્લે બારીક ચાળણીએ ચાળીને જે જાડો ભાગ વધે તેને પાછું છુદી લઇ ચાળવું ચપટ ભુચની ખાટસીમા બરી રાખી વાપરવું એથી દાત સફાઇદાર ને મજબુત રહેશે. દાત દુખતો હોય તો પણ તે ભુકી થોડો વખત દાતમા મુકી રાખી ને પછી દાતથી કીધાથી નરમ પડશે.

સીકાનાની ભુકી પા ઝાસ ને કાલસાની ભુકી એક ઝાસ બેળીને લગાડવાથી દાત સોજી રહે છે.

કાઠો તથા હીરાબોલની ભુકી બેળીને દાત સાફ કરવા

બદમના કોટલાને છુદી બારીક ભુકી કરી ધસવાથી દાત સાફ થઇ મોઢાનો કોષખી જાતનો વાસ નીકળશે. જોઇએ તો નીમક બેળવું.

દાતના તૈયાર મજન ધણી જાતના પેસ્ટ વિગેરે મેનથોલ તથા બીજી દવાઓની મેળવણી સાથના આવે છે

મકરણ પ૪.

ગળું, થાંસો, હાંફણુ વિગેરે.

૩૫૭-ગળું લાલ સરદીથી તેમજ કોષકને પેટની ગરમીથી પણ થાય છે ગળું દુખે તે પર રાષ્ટ્ર માર્યાથી ફાયદો થશે પણ કોષકને આકડા આવવાની ટેવ હોય તેને મારવી નહિ

કોલોનવોટરમા કપડું બીનવીને મુકવું અથવા ઝેન્ડી કે જિંદરકી દારૂમા નરમ ફલેનલ બોળી ગળાપર થોડો વખત ધસવા પછી બીજી મુકી ફલેનલનો પાટો બાધવો અલસીની પોલટીસ સોજાને બાધવી

કોગરા માટે પોટવાઇન ને પાણી બેળી અથવા કલેરેટ દારૂ ગરમ કરી છેક અદર વેર ગળામાં લઇને કરવા પછી પાણી થુકી નાખવું, નીમકનાં પાણીએ પણ ગળું સાફ થશે દિવસમાં બે ત્રણ વખત કરવા. પાછળ આપેલી કોગગ કંવાની કોષખી ચીજ લેવી.

લીસટરીન અથવા ગ્લાઇકોથાઇમોલીન નામની દવાઓ કોગરા માટે પાણી સાથે અધીરું ચમચીને સુમારે બેળીને વપરાય છે, કપુરના અર્કના વીસ ટીપા એક પ્યાલા ખળખળતા પાણીમા નાખી બાફ લીધાથી લાલ થયલું ગળું નરમ પડશે.

બેઠીમધની લાકડીમાથી નાનો ટુકડો લઇને મોઢામાં રાખી ચુકવો.

ગળાંમાં લગાડવા ટેનીક એસીડ ગ્લીસરીનમા પીગળાવેલી તેવાર દવા Glycerine Tannic આવે છે તેને પીંછી અથવા સળી પર ૩ વિટાલીને ગળાની અદર ફેરવવી અગત મુજબ દિવસમા એક બે વખત, મોઢામા આવે તે ગળી જવી જે અદર નળીમા ગયાથી ફાયદો કરશે બીજી દવા સીલ્વર નાઇટ્રેટ નામની જો લગાડવી હોય તો ધણી સભાળ લેવી, વધુ પ્રમાણમા લાગી જવાથી અથવા ગળાની અદરની ખારીને લાગવાથી આકડા આવી ગુગળાઇ જવાનો સંભવ રહે છે

ગળું સુંવાળું કરવા લીજુને ભટ્ટીમા જાળીને તેનો ઘટ રસ નીકળે તેન. થોડાક ટીપા સાકરના ટુકડાપર નાખી ચુસવુ, અથવા અધીર ચમચી ખાડમા બેળીને ખાવાથી ફાયદો થાય છે કેટલાક બાળીતા ગીત ગાનાગ લોકોએ અરાજ મુદારવા માટે એ ઇલાજ અજમાવેલો છે

ઈંડાની સફેદીને કદ અડાવી તેમા થોડા લીજુના રસના ટીપા તથા થોડીક ખાડ પીગળાવી તેમાથી એક એક ચમચી થોડે થોડે વખતે લેવાથી પણ ગળુ સાફ રહેશે, અથવા બાફેલા ઇંડાની દાળ રાતે મુતી વખતે ખાવી લીજુનો રસ ને ગ્લીસરીન, મધ ને સરકો બેળીને લેવુ, જીર ને સાકર ચુસવાથી પણ ફાયદો થશે, અને ગળાનો ચાલુ ખખરાત કોઇખી રીતે નરમ પડે છે

ગળામા ખખરાત થયા કરે તો પાગે બાંધવો નહિ, તેથી ગરમી લાગવાથી વધુ થાય છે કેટલીક વખત અદરની ખારી આગળની નાની જીભ Uvula મોટી થવાથી ગળામા ચાલુ ખખરાત ને થાસો થયા કરે છે એને ડોક્ટર પાસ કપાવી કાઢવાથી તે કોઇને નરમ પડે છે

અવાજ બેસી ગયલો હોય તો એક ખાલા પાણીમા પાચ લસણની કળી નાખી ચુકવે ઉકાળી અધુર પાણી બળી જાય ને તે ગાળી કાઢી તેમા તેટલુજ મધ દડું પડવા પછી બેલીને એક એક ચમચી દિવસમાં બે ત્રણ વખત પાવાથી સાદ ખુલશે

ચાવણીમાં અથવા કાન આગલના હાડકા સરદીથી દુખે ને ઊંઘાડની વખતે ચાવણુ પડે તો બદામનુ તેલ, કોલ્ડ ક્રીમ કે બીજી કંઈ ચીકણાવાલી ચીજ મસળવાથી સાધા છુટા થઇ નરમ પડશે.

ગળાંમાં બાફ લેવાની રીત જોસ પાણીની કીટલીની નળી આગલ ભુચ મા કપડ બહારથી ખોસી બંધ કરીને ધાકણુ બિંધાડી જીંડું કામળ અથવા કપડાને ગોલ ચીમની માફક બનાવી તેપર સરખુ પક ડીને તેમાથી ગરમ વરાળ નીકળે તે ગળામા લીધાથી સેક થશે પડાને ઘાટનુ બનાવેલુ પણ બાફ લેવા માટે પહોળો ભાગ કીટલી પર મુકી અણી મોઢામા લેવી

બાફની દવા ચુકેલીપતસ ઓઇલ એક ચમચી, રેકડીફાઇડ સ્પીરીટ અથવા દારૂનો અર્ક બે ચમચી અને પેપર મીન્ટના ટુલ Men-

khool crystals પાંચ ગ્રેન સાથે પીગળાવી કામના સુચની સીસીમ ભરી રાખી અમત પડે ત્યારે બિપલી રીતે બાફ લેતી વખતે ધણું ગરમ પાણીમાં પાંચ ટીપાને સુમારે નાખી તે દમમાં લીધાથી સરકમ સરદી ઠાસો, ગળુ વિગેરે નરમ પડશે. જોઈએ તો અમથાં યુકેલીપતર ઓઇલનાં થોડા ટીપા ફકટ નાખવા. સરકો ગરમ કરી તેનો બાફ લીધાથ પશુ ફેટલીક વખત ફાયદો થાય છે. ખળખળતાં પાણીમાં કપુરનો નાને ટુકડો નાખી પીગળે ને તેનો બાફ લેવો.

ગળાં, ને સરદી વિગેરે સારૂ મોઢા તથા નાક વાટે દમમાં લેવાન પીચકારી જેવી આવે છે જેને રૂપે Spray કહે છે તે વડે ઝલીસરી- મેનથોલ સામની દવા લીધાથી વધુ જલદી ફાયદો થાય છે.

ગ્રીનકાષ્ટીસ ગળા તથા છાતીને વધુ સરદી લાગવાથી થા છે જેના સખળે જોરમાં ઠાસો હોય તે વખતે પાછળ આપેલા ઉપાયે કરવા. યુકેલીપતસમાં મેનથોલ પીગળાવી તેમાં શીલ્ટર પેપરનો ટુકડો બોળીને છાતીપર મુકવાથી તેનો વાસ દમમાં જવાથી ફાયદો કરશે

કેળાનુ સીરપ ગ્રીનકાષ્ટીસ પર પાવુ, કેળાની કાતરીઓ કાપ કોડીના વાસણમાં મુકી તે પર પુરતી ખાડ નાખી એક બીજા ઠંડ પાણીના વાસણમાં ગોઠવી ચુકલે થોડો વખત ઉકાળવાથી કેળાનો કર ઓગળે ને બારીક કપડા વડે ગાળી ઠંડો પડેને સીસીમાં ભરી રાખ ખપ પડે ત્યારે જો કલાકને અતરે એક ચમચી જટલુ પાવુ, એમાથ ન્યુમોનીઆ થઇ આવે તેની સલાખ લેવી, ન્યુમોનીઆમાં ચાલુ અલ સીની પોલ્ટીસ છાતી તેમજ ખરડા પર મુકવી અથવા રાઇના મોટ પ્લાસ્ટર પશુ કોઇકને મારે છે આયોડીન વિગેરે લગાડવુ, વધુ જો હશે તો માથુસને દમ લેવાની મુશકેલી લાગે છે ફેટલીક વખત ઓક સીજન જેસ પશુ આપવાથી ધણો ફાયદો થાય છે

ખુટેલી ચીજ ગળાંમાંથી નીકળે નહિ તો અદર આંગળુ ધાલવુ, જેથી નીચે ઉતરશે, અથવા ઉલટી થાય તો તેના જોરે બહા નીકળી પડે, જો પેટમાં તેવી નુકસાનકારક ચીજ ગઇ તો તુરત ઉપરથ એરડીઆનો જીલાખ આપવો કે પેટને રસ્તે બહાર નીકળે ઉલટી કરાવવા માટે રાઇ કે નીમકનુ પાણી પાવુ

કાંટો ખુટે તો પાઉનો ગર અથવા પટેલો કે કાચું ઇંદુ કદ પશુ ગળામાં જોરથી ઉતારવુ તેથી કાંટો સાથે અદર જશે લી જુને રસ પાવાથી કાંટો નરમ થઇ પોતીકી મેળે ગળામાં ઉતરી જાય છે અમથી સફેદી પાવાથી કોઇખી ખુટેલી ચીજ ગળામાંથી નીચે ઉતરશે

ગળાંના ગાંઠ Tonsils તણાઇ આવે તો ટેનીક ઝલીસરીન દવા લગાડવી અથવા તો પાછળ આપેલા કેગળા કરવાથી પશુ નરમ પડે છે સાધારણ સેક કીધાથી ગાંઠને ફાયદો થશે, જોઈએ તો પાણીમાં યુળુ અથવા ખસખસના પોસ નાખવા.

ગળાના માઠ પર લગાડવા થોડી હળદર દળેલી અને ચમટી મીઠું ભેળા લી પેલી બોયપર મસળાને લેપ જેવું કરીને ગાઠ પર લગાડીને ૩ વળગાવી દેવો એ પ્રમાણે ત્રણ દિવસ કરવાથી નરમ પડી જશે, દેશી નુસખો છે

એક ચમચી આઇસી ગ્લાસને પાશેર દૂધમા ઉકાળી અદર થોડી છુ દેલી બદામ તથા ખાડ ભેળાને થોડા દિવસ પીધાથી ગાઠનું જોર નરમ પડશે

ગળાંને ફાંસો આવી ગયો હોય ને દમ ગુમળાય તો તુરત તે દેરી અથવા કપડું કાપી કાઢવું ને પછી હાથ ઉપર નીચે હલાવી દમ આપું કરવો, અકરમાતમા આપેલી રીત મુજબ

ગળાંની નળી દાઝી જાય ગરમ વઝતુ પીવાથી તો તુરત ફેલે-નલનો ગરમ સેક ગળાની બહાર તથા જાતીપર કરવો ને મોઢામા આઇસ ચુથવા આપવું, અને અફરથી સખ્ત દાઝવું હોય તો અવાર નવાર મોટો ચમચો ભરીને ઓલીવ ઓઇલ પીધાથી અદરની આગ નરમ પડશે પાછું ઉપર કાઠ ગરમ ચા કકડું કે કઠણ ખાવું નહિ, જેથી અદર ધસાઇને દુખશે. બનના સુધી ઠંડો ને પીવાનો ખોરાકજ લેવો

દીપથીરીઆ, ગળામા ઝેરી હવા અથવા તે દરદના જતુઓ જવાથી સુજી આવે છે, એ જિડતુ દરદ છે ને વધુ સુજવાથી માણસ ગુમળાઇ જાય છે ગરમ પાણીના વાસણમા થોડીક કાર્બોલીક એસીડ, ટરપીનટાઇન અથવા યુકેલીપ્તસ નાખવાથી તેની વરાળ ઓરડામાં જવાથી હવા સ્વચ્છ થશે કપુર અથવા ગંધક બાળવાથી હવા સુધ રશે, કેરોસીન તેલ ઓરડામા જાટવું ખોરાક સાદો દુધ ઇડા આપવો, કઠણ કે કડક ખાવાતું આપવું નહીં એ દરદ સંજી કરવાની પણ રશી Serum શરીરમા મુકે છે કેરોસીન તેલ કપડાપર જાડીને સુધાડવાથી પણ એના જતુઓ મરી જાય છે

કુપ નામનું દરદ નાના બચ્ચાની ગળાની નળીમા થાય છે દીપથીરીઆને મળતું. એથી ગુમળાઇ જાય માટે સભાળ રાખવી, ગળા પર ગરમ પાણીમા કપડું ખોળી સેકવું તથા સગદી પર લગાડવાતું કોઇખી તેલ થોડું જાતી તેમજ બરડાપર ચોપડવું

એરડીઆનો જીલાબ તુરત આપવો, વાઇન ઇપીકેક પાણીમા થોડા દીપા નાખી પાવાથી ઉલટી થઇ ફાયદો કરશે

મંઝપસ Mumps ગળાની ઉપર ને કાનના ચાબકાની હેઠે તણાઇ ને એક ચા બને બાજુ સુજી આવી દુખે છે ખોરાક ખાતી વખતે હરકત થશે માટે પીવાનું જ આપવું. બાહર હવા સરદીમાં નીકળવું નહિ, બીજાને પણ કોઈ વખત હોઈ છે. બચ્ચાઓને તેવાથી દુર રાખવા તેપર આઇસની કોથલી મુકવી અથવા કોઇને સેક કીધાથી ફાયદો થાય છે, ત્રણ ચાર દિવસ વેર તેનું જોર રહેશે.

કંથમાલાની *Soroffula* ગાઠ કાનની નીચે ગળાપર ને કોષ્ટને પગનાં કાનામાં ભગની ઉપર નીકળે છે. ગળા પરના કેટલીક વખત પાણી આવે છે નાના હોય તેજ વખત કેટલાંકને ઓપરેશન કરાવી કઠાવી નાખ્યાથી ફાયદો થશે. દેશી ઇલાજ સાધારણ સાથુ નવટાંક જેટલો બારીક કાપી મીઠુ તેજ પાસેર ગરમ કરી તેમાં પીગળાવ્યા પછી નીમક, મરી ને સીંદુર દરેક નવટાંક જેટલુ લઈ સર્વેને બારીક વાટી સાથુ સાથના તેજમાં ભેળી ચુલ્લે બિકાળવુ, ઠંડુ થાય ને લગાડવુ રેડીઅમ ગાઠપર મુક્યાથી પણ કોષ્ટકને સરખાતની કથમાલા સારી થાય છે

ઠાંસો સાધારણ તથા ગુચ્ચનો.

૩૫૮—ઠાંસો સાધારણ ગળાના અખરાતનો હોય તો જીરૂ ને સાકરની ગાગડી અવાર નવાર ચુસ્ક્યાથી નરમ પડશે, જેડીમધ *Liquorice* નો ટુકડો અથવા જીજ્ઞા કે વળીઆરીની તૈયાર ટાંકલીઓ મળે છે તે ચુસવાથી પણ ઠાંસો નરમ પડે છે. મોવડાનો સોજો દારૂ એક ચમચો એક ચમચી મધ ભેળી રાતે સુતી વખતે પાવુ.

એક ચમચી મધ ને અર્ધી ચમચી ટ્રેન્ડી એક ગ્લાસ પાણીમાં મેળવીને પીવુ, એથી પણ કંઈ છુટો પડશે એક ચમચી હળદર અર્ધા કપ દુધમાં ભેળી પીધાથી કંઈ નીકળી જશે હમેશા અખારી કંઈ યુકી નાખવો જરૂરી ઠાંસો જલદી સારો થાય છે

સોજો ટ્રેન્ડી અર્ધા ઓસ સીરપ તોલુ *Syrup Tolu* નામની ઠાંસાની દવા અર્ધા ઓસ ને ખડી સાકર પા રતલ જે બાટલી પાણીમાં પીગળાવી સર્વે ભેળી ગાળીને રાખવુ અગત પડે ત્યારે એકુ ચમચો લઈ ઠંડા પાણીમાં નાખી સાધારણ ઠાંસા પર પાવાથી ફાયદો કરશે અથવા જે ચમચા પાણીમાં અર્ધી ચમચી સીરપ તોલુ અમકુ દિવસમાં જે ત્રણ વખત પાવુ, નાના બચ્ચાને તેના પ્રમાણમાં થોડું સીરપ લેવુ.

આગળ હાથમાં આપેલુ યુવરના ફળતુ સીરપ પણ ઠાંસા પર પાવાથી ફાયદો કરે છે. અથવા તે ફળને અગાર પર જીજ્ઞા ને કપડામાં નાખી દાખીને તેનો રસ કાઢીને પીવાથી ઠાંસો નરમ પડશે, જોષ્ટએ તો થોડીક ખાડ કે સાકર ભેળવી, એ પણ દેશી ઇલાજ છે.

સાધારણ ઠાંસાની ફાકી આદુ મેદા નવટાંક તથા સોજી ચીનાઈ સાકર તેટલાજ વજનની લઈ બનેને જીદુ છુદી બારીક કરી ભેળીને ચુલ્લે મુકી ઘટ થાયને ઉતારી ઠંડુ પડે ને સીસીમાં ભરી રાખી રોજ સવારે ચમચી અથવા અર્ધી ચમચી જરૂર પ્રમાણે લેવુ જાતી ઉપર રાંધ માયાથી પણ ઠાંસો નરમ પડશે, અથવા ટરપીનટાઇન પીછી વડે લગાડી ફેલેનલને ગરમ પાણીમાં ભેળી રોક કરવો

ગરમ પાણી મા દુધનો બાફ લીધાથી સરદી નીકળી જશે. અથવા ગળામાં બાફ લેવાની કોષ્ટ રીત કરવી, અગત પડે તો પાછળ

આપેલા કાગગ કરવા દુધમાં થોડા ઉજળા મરીની પોટલી બાંધી ઉકાળી તે પોટલી કાઢી નાખી દુધ રાતે સુતી વખતે પીવાથી પણ ફાયદો થાય છે

સરદીના ઠાંસા પર અમીઆ પાનના ઝાડના પાદડા નમ વીસ ઘાઉંને ખલમાં છુદી બે ગ્લાસ પાણીમાં ઓળીને ગાળી કાઢી એમાંથી ત્રણ ભાગ કરી આખા કિવસમાં પીવું પીતી વખતે એક ચમચી ખાડ અથવા સાકર નાખવી જો હડ પડે તો દરેક ભાગમાં પીતી વખતે સહેજ ટ્રેન્ડી રેડવો અદુસાના પાદડા ચાર પાંચ લખ ખલમાં છુદી એક ચમચી જેટલો રસ સાકર સાથે બેળીને પાવાથી નરમ પડશે.

સાંજ દોઢીનું તેલ એક ચમચી અને મધ એક ચમચી બેળીને સવારના પહોરમાં અને રાતે સુતી વખતે પાવું

કાઠો બાફેલો યા વધારેલો ઠાસાપર ખાવાથી ફાયદો કરશે, જગલી કાઠાનું સીરપ Syrup of Squall ઠાસા માટે વપરાય છે

જોરમાં ચાલુ ઠાસો અટકાવવા માટે એક ચમચો ગ્વીસીરીન એક ગ્લાસ દુધમાં રેડીને આપવું

ગુચનો ઠાંસો.

ઠાંસો ગુચનો નાના બચ્ચાને તેમજ કેટલીક વખત મોટાને પણ થાય જે બહુજ કટાલા ભરેલો હોય છે સરખાતમાં સાધારણ ઠાસા પરથી તેનું જોર વધીને ગુચ આવવા માટે જેથી ગળામાં આકડા આવીને માથુંસ કેટલીક વખત ગુગળાય છે કોષકને ઠાસાની ગુચ સાથે ઉત્તરી પણ થાય એને હુપીંગ કૉફ Whooping Cough કહે છે કેટલાકને લાખી મુદત જેરી કે ત્રણ ચાર મહીને કે છ મહીને નરમ પડે છે, પણ જગ્યા ફરબદલી ને દરીઆની ખારી હવાથી જલદી ફાયદો કરશે ઠાસો ઊડતો હોવાથી નાના બચ્ચાને દુર રાખવા

ગુચના ઠાંસા પર છાતી અને ખરડાના કાકા ઉપર મસળવા ચરખી ત્રણ ભાગ ને ત્રીસા લસણની કળીઓ છુદેલી બે ભાગ બેળી ધીમે બળને કકડાવ્યા પછી દાખીને તેનો રસ નીચવી લઇને વાપરવો, છુછો કાઢી નાખવો લવગનું તેલ ને ઓછત ઓફ એબર એક એક ઓસ ને ઓવાવ ઓછત બે ઓસ બેળી છાતી તેમજ ખરડાના કાકા પર રાતે સુતી વખતે લગાડવું લસણને છુદીને તેનો રસ કાઢીને પગનાં તળીઆ પર લગાડવાથી પણ ફાયદો થશે

ગુચનો ઠાંસો ખાત્રા નામની વસ્તુ તે ફટકડીના જેવી પણ નાના ચળકતા ટુકડાની આવે છે તેને ઠીકરાની ઉપર પુત્રવીને રસ નીકળતો બધ થાય ત્યારે તે કકડાને કાઢી લઇ તેને ખારીક વાટી મલમલના કપડાથી ચાળી કચની ખાટલીમાં ભરી તેમાંથી જરૂર પડે ત્યારે એક ચમચી જેટલી લઇ મધમાં મેળવી નાના બચ્ચાને ચટાડવી મોટા માથુંસ માટે સહેજ વધારે લેવી. અજમના પાંદડાનો રસ મધ સાથે બેળી આપવો

ગુચના ઠાસા માટે શરીરમાં પીચકારી વડે તેની રસી Syrum સ્વચ્છતામાં મુકાવવાથી તેનું જોર કમી થઇને કોષ્ટકને જલદી નરમ પડે છે.

બાફુ ગરમ પાણીમાં ટરપીનટાઇન અથવા કાર્બોલીક એસીડનાં થોડા ટીપા નાખીને લેવાથી ફાયદો થશે અથવા એમોનીઆ બાળવાથી તેનો ધુમાડો દમમાં જવાથી ગુચનો ઠાસો નરમ રહે છે.

ગધીડીનું દુધ સહવારમાં જુએ પેટે પાવાથી ગુચના ઠાસા પર ગુણકારક છે એ દુધ દોહવીને તુરત પાવું, લાખો વખત રાખવાથી બગડી જાય છે કેટલાક નખલી જાતી યા ખઠીવાળાને પણ એ દુધ કોષ્ટ વખત ફાયદો કરે છે કારણકે ગધીડીને કઠી પણ ખઠી થતો નથી એમ કહે છે

ઠાંસાની ગુચ આવે ત્યારે સીધું ઉભું રહેવાને બદલે સહેજ વાકું વળાથી ગુચનું જોર નરમ રહેશે, આવી ગયા પછી પાણીમાં લીંબુનો થોડો રસ નાંખી પાવાથી ગળું સુવાળું થઇ જશે, ધણી જોરમાં ગુચ આવતી હોય તો ઇથર Eether નામની દવાના થોડા ટીપા કપડાં પર નાખી સહેજ દુરથી સુધાડવાથી જોર નરમ પડશે એકદમ નજદીક લઇ સુધાડવું નહિ, બેહોસ થઇ જશે.

જોષ્ટએતો પ્લાસ્ટર રાઇનું કોષ્ટ વખત જાતી પર મારવું અથવા બરગન્ડી પીચ Burgundy Pitch નામની દવા ગરમ કરી કપડા પર લગાડીને જાતી પર તેનું પ્લાસ્ટર મારવાથી ગુચનું જોર નરમ રહેશે.

હાંફણનો ઇલાજ.

૩૫૯-હાંફણનું જોર થાય તે વખતે બીજા સામા માણસે એક હાથ દરદીની જાતી પર ને બીજો હાથ બરડા પર થોડો વાર સેહેજ દાખીને રાખવાથી કેટલીક વખત નરમ પડે છે, કોષ્ટક વખત જાતી તેમજ પેટ પર રાઇ મારવાથી ફાયદો થાય છે

સ્ત્રોત્ર કોષ્ટી ગરમ ગરમ સહવારમાં જુએ પેટે દુધ યા સાકર વગર પાવી, અથવા મધ એક ચમચી ને એરડીનું તેલ એક ચમચી ભેળી સહવારમાં અને રાતે સુતી વખતે થોડા દીવસ આપવું.

લીંબુનો રસ અમથો કે ચાહમાં સાકર ભેળી લીંબુની એક ચીર નીચવીને હાંફણનું જોર થાય તે વખતે પાવાથી નરમ પડશે, દુધ નાખવું નહિ, ગોળ અધી ચમચી રાઇનું તેલ પાચ ટીપા ભેળીને આપવું. ધણે જુનો એવડાનો દારૂ ને સહેજ મધ ભેળી પાવું

સુક, બદામ, સાકર ને જેડીમધની લાકડી સર્વે એક સરખાં વળણનું લઇ ઠંડા પાણી સાથે સોજા પત્થર પર ધસીને માળી કાઢી અર્ધા ગ્લાસને સુમારે પાવું, તેમજ એલાઇની બાજુ વધુ ખવડાવવી.

મધ એક ચમચી સોજું, કાળું જાડું નીમકના ત્રણ ચાર ટુકડા, ઠંડું પાણી એક વાઇન ગ્લાસમાં પીમળાવી માળા મધ સાથે ભેળીને પંદર દીવસ સુધી એક એક દીવસનો માળો નાખી પાવું.

છડ તદન તાજી ઘાષ સાફ કરી એક વાષન ઝાસમા કાટલું સાથે મુકા તે દુખે તેટલો તેમા લી જુનો રસ નાખી એક દિવસ રાખવાથી કાટલુ નરમ ને યોચુ પડે કે કાટલાનીજ સાથે ભચરી લી જુના રસમા ઘુટી નાખવુ, તેટલાજ વજનનુ મધ લઇ ચુકલે ગરમ થવા આવે કે લી જુના રસ સાથનુ છડ તેમા રેડી ઘટ જામ જેવુ થાય ને ઉતારી ઠંડ પડે ને ભરી રાખી એક એક ચમચી તેમાથી સહવાર સાજ આઠ દિવસ ખવડાવવુ, વચમા પદર દિવસનો ગાલો નાખી પાછુ આપવુ, એ સુજા કીધાથી હાફજી હાસો નરમ પડશે.

સુઠ, મરી, પીપળ, જીર, હરદે, સચલ, સીંધવ ને જવખાર સર્વે એક સરખા વજનનુ લઇ ખારીક વાટી અર્ધી ચમચી જેટલુ લઇ ઠંડા પાણીમા ભેળી પાત્રુ અથવા ફાફાને ઉપર પાણી પીવુ ચાલુ તથુ દિવસ આપવાથી ફાયદો થાય છે.

હાંફજીની ફાફી, કાએફલની ડાલ, ભારગી, પોકળ મુળ, કાકરાસીગ દરેક તેલો એક લેવુ, અને લેડી પીપર એક પૈસાની, સર્વે ગાધીને ત્યાથી મગાવી ખારીક છુદીને ચાલવી, જે ચીજ અમઠી નહિ છુદાય તેને ઠીકરા પર સેકીને છુદવી, એ બધુ ભેળેલી જુકી વજનમા અર્ધી તેલો લઇ તેના ખાર ભાગ કરી દરરોજ સહવારમા એક ભાગ થોડા મધ સાથ જુએ પેટે ખવડાવવી એવા દેશી ઇલાજોથી પણ ફાયદો થશે.

યુવર હાંફજી તથા હાંસા પર પહોળા હાય જેવા પાદડાની જાતની યુવર ઉપર જે લાલ, ગુલાબી રમના કાટાવાલા ગોળ ફળ થાય છે તેને અગાર ઉપર ચીપીઆ વડે પકડીને કાટા બળી જાય ને તેનુ સીરપ સાકર સાથ બનાવી કેટલાકને પાવાથી ફાયદો થાય છે, કોષક તે ફળ અમઠા પણ ખાય છે.

હાફજીનુ જોર હોય ત્યારે દાદર ચઢ ઉતર કરવા નહિ તેમજ ખોરાક સારો લેવો ને રાતે સુવાની એ ત્રણ કલાક આગલ ખાવુ.

છાતી પર લગાડવા હાફજી પર અરીમ, સાજુ, કપુરનો અર્ક ને બેન્ડેડાના નામની દવા સરખા વજનનુ ભેળીને વાપરવુ.

ખાફ લેવાનો, સુરોખારને Saltpebre પાણીમા ભેળવી સોગ બનાવી તેમા નવુ સોજી બ્લેટીગ પેપર ભેળી સુકવી નાખવુ, અગત પડે ત્યારે તેમાનો એક વેહતને સુમારે કકડો કાપી લઇ સોજી રકાખીમા મુકીને મેચીસ વડે સળગાવી દરદીના બીજાનાની નજદીકમા મુકવુ, તેનો ધુમાડો નીકળી દમમા જવાથી હાફજીવાલાને કરાર લાગે છે.

ઓલીવ ઓઇલમા મેનથોલ પીગળાવી દમમા લેવુ.

કલેરોફોર્મ થોડા ટીપા રમાલ પર નાખી સુધાડવાથી હાફજીનુ જોર નરમ પડશે, ઘણુ સુધાડવાથી માણસ એ સુધ થશે તે સભાજ લેવી.

બીડી પીવા ધતુરાના પાદડાને તમાકુની જુકી ભેળી લેવી તેની તેપાર બનાવેલી જુકી પણ દમમા લેવા માટે આવે છે.

ખહીના દરદીઓને ચોકખી હવા ચાલુ દમમા જાય તેમ આજો વખત ખારી ખારણા ખુલ્લા રાખવા, અને ખનતાં સુધી દિવસે બહાર બગીચામાં તડકું થણું નહિ લાગે તેમ રહેવું. ખોરાકમાં દુધ, માખણ, મલાઇ, કાચા જોસનો રસ, કાચા ઇંડા તેમજ ખીજી હજમ થાય તેવી પુષ્ટીકારક ચીજો ખવડાવવી. કોડલીવર ઓછલ પણ પાયે છે.

ખહીનો જીનો દેશી ઇલાજ મધ, છુદેલા લસણનો રસ, અલસીનું તેલ ને જુરા ખાંડ દરેક ચચાર ઓસ, તેમા પાચ ઇંડાની દાળ તથા સોજો રમ અધી પાઇટ સર્વે ભેળી તેમાની એક એક ચમચી સહવારે ને રાતે સુતી વખત પાવાથી કોષકને ફાયદો થાય છે લોહી જાની પરથી પડતું હોય તો એક ગ્લાસ ઠંડા પાણીમા એક ચમચી નીમક પીગળાવી દિવસમાં બે વખત પાવું, દારૂ ખનતા સુધી પાવો નહિ.

એ દરદીને પણ કઠમાળા થાય છે તે માટે પાછલ આપેલા ઉપાય કરવા

પ્રકરણ—૫૫.

આંખની જતન, નાક, કાન વિષે.

૩૬૦—આંખ દુખતી હોય તો થોડો વખત બંધ કરીને સૂઈ રહેવું વાંચતી તેમજ સીવતી ભરતી વખતે આંખ ઉપર ઉંળચ આંખે તેમ બેસવું નહિ, પાછળથી અજવાળું આવે તેમ કરવું.

આંખમાં આગ બળતી હોય તો લઇ શકાય નેવા ગરમ પાણીના ફટકા મારવા.

ગરમીથી આંખ લાલ થાય તો રાતે સુતી વખતે ખાલી ઇંડાની સફેદી અથવા તો તેમા થોડા ગુલાબના દીપા નાખી ઝીણું કપડું બેળી તે આંખ ઉપર મુકવું, એથી આંખની ગરમી ચુશી લેશે, આંધસ ફેરવ્યાથી પણ ફાયદો થાય છે મધ આંખમાં આજવું, કાળી મટોડી બી નવીને કપડાંની અંદર બાંધીને આંખ ઉપર મુકવી. કાગદી લી જી પાકેલું આખના પોપચા ઉપર અવારનવાર ફેરવ્યાથી ગરમી નીકળી જશે ચીનાઇ સાકર ને ઇમળી હરડે મધમા ધસીને આંખમાં આજવાથી ગરમી ચુશી લેશે.

એર ડીના આડના અથવા કેળના ગાલના પુટેલાં પાદડાં માથા ઉપર મુક્યાથી પણ આંખને ઠંડક વળશે.

આંખ આવે ને લાલ થયલી, કોઇ વખત ડુલ, કચરો અથવા અમતરૂ જાય ત્યારે ખોરીક પાઉડર પુકા પાણીમા નાખીને ખારીક

કપડું યોળી બટી બટી નુછવી બીજા એને એ ઉડે નહિ, તેની સંભાળ રાખવી, તેનાથી રતાસ પણ નીકળી જશે. થોડીક ફટકડી અથવા નીમકને ડુકાં પાણીમાં પીગળાવી ધોવી આખ પર લાગવાથી પાણી ગળે તો પણ ઉપલી રીતે ધોવી

સરદીથી આંખ લાલ થઇ હોય તો ચાકનાં પાણી એ ધોવી. ટીપા મુકવા કાચની નળી રખરની નીપલ સાથની આવે છે તે નહિ હોય તો કવીલ પેન સોજી દવામાં યોળી તે વડે મુકાશે. આખને આખી ઉધાડીને નાખવાથી દવા બધે ફરી વળશે

આંજણી પર ખમી શકાય તેવું ગરમ પાણી લઇ તેમાં થોડો જોરીક પાઉર નાખી ૩ અથવા ૪ કપડું લઇ તે વડે સેક કરવો અથવા તે ચાકનો પાલો ગરમ ગરમ લઇને સેકવાથી આંજણીનું જોર નગમ પડશે.

આંજણી પાકવવા માટે સહેજ સી દુર લગાડવો અથવા તે કાળી દ્રાક્ષનો ડળીએ કાઢી નાખી ગરવાળો ભાગ આંજણી ઉપર મુકવાથી જલદીથી પાકશે

આંખમાં ખીલ કાઢકને હોવાથી આખ બળીને લાલ થાય છે, ડોકટર પાસ કઢાવવાથી ફાયદો થશે તેવી આખ પર ઠંડક આપવા આઇસ ફેરવવું, લાખો વખત બની આગલ વાચવું નહિ તેમજ કુળી કચરાને પવનથી આંખને બચાવવા બહાર જતી વખતે કાળો ચશ્મો પહેરવો

આંખમાંથી કાંકરો અથવા કચરો કાઢવાની રીત કપડાં ને પાણીમાં બીનવીને નુછવી, ઠંડા પાણીના ફટકા આખ ઉધાડીને મારવાથી પણ નીકળશે ઉપલુ પોપયુ ઉંચું કરી આમળી વડે ઉચલાવી કપડાની અથવા રૂની ખારીક અણી કરી તે આખમાં ફેરવવી તેથી અથવા તો ડોકુ ઉંચું કરીને ઉપલુ પોપયુ ઉંચું કરવાથી નીચેની પાપણો અદર ફેગવાથી કચરો નીકળી જશે. ખીડીનો ધુમાડો આખ આગળ કરવાથી કાકરો પોનીડા મેળે ખુણામાં નીચે ઉતરી આંખથી સહેલાઈથી નીકળશે.

કચરો કાઢવા નાક સાફ કરીએ તેવી રીત બે આમળાની રૂચ નાકને પકડી ડુંકવી વખતે આખો ખુલ્લી રાખવાથી ફેટલીક વખત તેમાંનો કચરો નીકળે છે. બ્લોટીમ પેપરની બી દરી વાલી અણીવાલો ભાગ પાણીમાં બીનવી નરમ થાય ને તે આખમાં ફેરવવું ને બીજી આખને યોળવી. ચુનો આખમાં ભથ તો ઓલીવ ઓઇલના થોડા ટીપા રેડવા, પાણી નાખવાથી ચુનો પીગળીને આખમાં બધે ફળી વળે છે માટે તે નાખવું નહિ, તે નીકળ્યા પછી સહેજ સરકો પાણી સાથ બેળા ધોવી

આંખની કીડીમાં લોખંડની કાંઇ રજકણુ લાગી હોય તો ઘુરત તે ઉપર એર ડીઆના અથવા સાલીડ તેલના થોડા ટીપા નાખી આખ બંધ કરી તે ઉપર રૂના પોલોનાના દાખીને કાઢી હાલે નહિ તેમ

રાખી તુરત ડોક્ટર પાસે જવું, કોઈક વખત લોહનુ બકને નબદીકે ધરવાથી તેના ઉપર તે લોખંડની રબકણુ જેવાઈ બહાર નીકળી આવે છે.

પટેદાને કાચો ખમણી પાણી સાથે પોલ્ટીસ બનાવી સેકવાથી કરાર લાગશે, તેનાથી પણ કોઈ વખત અદર ગયલી ચીજ બહાર જેવાઈ આવશે.

પાંપણુ ઉપર પીપડા બધાય તો એક પાઈટ ગરમ પાણીમાં એક ચમચી બેટીંગ પાઉડર પીગળાવી ઝીણા કપડાંએ આવરનવાર ધીમા કરવું. ઘાતી વખતે આખ બધે રાખવી. પીપડા નરમ થાય ને તેને ઝીણા કપડાં વડે કઢવાથી બાલ તૂટી જશે નહિ.

પાંપણુ ખરી ગયલાં પાછાં ઉગાડવા માટે લી જુના રસમાં નરમણીનો દાંણો નાખી તે લગાડવું. બવા ખરે તે માટે બાલની જતનમાં જુવો.

રડતાં આંખ લાલ થઈ આવે તો ગુલાબમા કપડું બી નવી તેથી આખ ધોવી ને પછી તેમાંજ બોળીને પોલોળીઆ મુકવાં. આંખ-માંનાં આંસુ પણ સહેજ ખારા હોય છે.

ઝોકોમા Glaucoma નામનું દરદ આખની સાથે જોડાયલી અંદરની નસો નબલી પડી લોહી વગર સુકી થઈ જવાથી થાય છે જેથી આંખે ઝાંખ ઢાગી કોઈક તદ્દન અપંગ થઈ જાય છે તેનો તુરત ડોક્ટર પાસે ઉપાય કરાવવાથી આખ કોઈની બચે છે.

નાક વિષે.

૩૬૧-નાક કડીના કિવસમા સુકાઈને તતડે તો માખણુ અથવા લી ચુહલે કકડાવી, સ્વેજ કેસર નાખી કડુ થવા આવે ને નાકમા થોડા ટીપા નાખવાં અથવા તો કોલ્ડક્રીમ, કે વેસેલીન, ઓલીવ ઓઇલ કદખી બાગળી વડે અદર ચોપડવું ગરમીથી અથવા તડકે ફર્યાથી નાક લાલ થાય છે, થણો દારૂ પીનારનું પણ નાક લાલ દીશે છે.

લોહી નાકમાંથી નીકળે તો તુરત બેસી જઈને માથું પછવાડે ઉઘલાવી રાખી બેઉ હાથ ઉંચા કરી રાખવા, તેમ કીધાથી બધ નહિ થાય તો તાલક, કપાળ ને નાક તથા બોચી ઉપર આખસ ફેર આથી લોહી નીકળતું બધ થશે, અથવા ઠંડાં પાણીમા કપડું બોળી મુકવું. આવતાં હોઈએ તે મુજબ દાઝું હલાવ્યાથી કોઈ વખત લોહી બધ થશે.

કાળી મટોડી બી નવીને તે સુધાવ્યાથી પણ ફાયદો થાય છે લોહી નીકળતું હોય ત્યારે વાકુ વળવું નહિ.

નાનાં બચ્ચાંએ નાકમાં કાંઈ ચીજ જોતી દીધી હોય તો શીઠું ઉંધણી સામા થણીએ બોરથી મોઢામાં ડુક મારાથી તે ચીજ કોઈ વખત નીકળી આવે છે.

તપખીર અથવા મરીની જુકી સુધાડવાથી છીક આવવાથી
પણ નાકમાં ગંધેલી ચીજ બહાર આવશે અને નહિ નીકળે તો તુરત
ડોક્ટર પાસે જવું

ખચ્ચાંને નાકમાં મસા એડીનોઇડસ Adenoids થવાથી
પણ હેરાન થાય છે જે કઠાવવાથી દમ પણ સહેલાઈથી લઇ શકશે

કાન દુખે તેનો ઉપાય.

ઉદર—કાનમાંથી ચેલ કાઢવો એલીવ ઓઇલના અદર થોડા
ટીપાં રેડી નરમ થાય અને પછી પુકા પાણીની પીચકારી મારવાથી
નીકળી આવશે, અથવા સલી ઉપર ૩ વીટાળી પાણીમાં બીનવી ને
સાફ કરવા લેવો. કામળની બીદરી કરી કાઢવો અણીવાળા હથિઆર
નાખવાથી તે ભોકાઇ પડે. ફાટી જઇ બહેર થશે

હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડ Hydrogen peroxide નામની
દવા ખચ્ચા માટે પાણી સાથે ભેળાને રેડવાથી મેળ પાતીકા મેળે ડીન
થઇને ઉપર તરી આવે ને કાન ઉધો કરી સાફ કરવો, થોટા માટે
પાણી ભેળવું નહિ

શરદીથી દુખતા કાનમાં એલીવ ઓઇલ રહેજ પુકું કરી
થોડા ટીપા નાખી તેમાં રૂને બદલે લસણની કળી કાનમાં ખોસવી તે
પવન ખેચી લેશે ચમચીને જોસ પાણીમાં ડુબાડી તુરત કાઢી તેમાં
તેલના ટીપા નાખવાથી ગરમ થાય કે કાનમાં રેડવું, જોઇએ તો
અશીમના અર્કના બે ત્રણ ટીપા સાથે ભેળવાથી કાનના ચસકા નરમ
પડશે એલીવ ઓઇલ એડ ઓસમા એક ચમચી કલોરોફોર્મ ભેળી
મેળવી નાખી તેમાંથી દસ ટીપા કાનમાં રેડી ૩ ખોસવો.

કાન કેટલીક વખત ન્યુરેલજીક પેન અથવા દાંતના સબખે પણ
દુખે છે, તે પર સરદીમાં લખેલા ઉપાય કરવા અથવા કંઈપણ લગાડવું.

સેક કરવા માટે સાધારણ અથવા કાગું જીરું નીમક ગરમ કરી
કપડામાં બાધીને વાપરવું અથવા તો પટેટાને બાફી ગરમ ગરમ છોલી
ફલેનલની કાથળીમાં નાખી અદર મસળીને તે વડે શેક કરવો લીમ-
ડાના પાદડાને ચાળણીમાં નાખી તે ઉપર ખળખળતું પાણી રેડી બાફવા
પછી તે પાદડા કાઢી લઇ કપડામાં મુકી તે વડે કાનની આબુબાબુ
શેક કરવો એ પ્રમાણે ખસખસના પોસે પણ શેકાશે આકડાના પાકેલા
પાનને લી લગાડી આતશ પર ગરમ કરી લેવા

કપુરતું તેલ પણ બહારથી લગાડવાથી ફાયદો થશે અથવા કાનની
પગવાડે રાંધના નાના પ્લાસ્ટર કરીને મારવાથી કોઇથી રીતે કાન દુખતો
નરમ પડે છે.

કાનને બાફ આપવા માટે ઘટ, નળીઉ અથવા લોખંડો કકડો
વણો ગરમ કરી જડા કપડામાં વીટાળી તે ઉપર પાણુ ખળખળતું
પાણી રેડી વાક વળી તેમાંથી વરાળ નીકળે તે કાનમાં લેવાથી દુખતો
કાન નરમ પડશે.

કાનમાં ચરકા મારે તો ગરમ પાણી રેડી કોર વાળી સુષને તે
પુરત કાઢી નાખી ઝલીસરીન ગરમ કરી રૂમા બોળાને બોસવું

મીઠું તેલ એક ચમચો લસણની કળી તથા થોડા સીતામ્બનાં પાદડાં
બેળી ચુહલે કકડાવીને ઠંડું પડે ને કાનમાં થોડું રેડી રૂ બોસી રાખવો

કાનમાં ધુલ્લી કાષ વખત હવા સરદી લાગવાથી ચાલુ છે જે
કેટલીક વખત ધણી હેરાન કરે છે. શેકવાથી દુખતો નરમ પડશે.

કાન પાકીને રસી નીકળતી હોય તો તુલસીના ઝાડના પાલાને
ખૂબ પીસીને તેના બે ચાર ટીપા થોડા દિવસ નાખવા, અથવા તો
મલગોટાના ઝાડના પાદડાંના રસ પણુ એ રીતે વાપરી શકાશે

સખજી બારીક વાટીને લુકી નાખવાથી પણુ પડે નીકળતું
બધ થશે. લાલ ગુલાબના પુલને પાણી સાથ ચુહલે ઉકાળી ગાળી કાઢી
ઠંડું પડે ને પીચકારી કાનમાં મારવી, ફટકડીતું નરમ પાણી પીચ-
કારીમાં વાપરવું

અજમો અર્ધો તોલો, લસણની કળા બે, ને ધુપેલ તેલ (ધુપડ) બે
તોલા, ઉપલી વસ્તુને બાળી, છુદી તેને ધુપેલ સાથે ચુહલે કકડાવી
ગાળાને રસ કાઢી મુકી સીસીમાં ભરી રાખી ખપ પડે ત્યારે કાનમાં
બે ત્રણ ટીપા નાખવા

કાનગાથી રસી નીકળે તો સાદો ફલેનલનો શેક કરવાથી પણુ ફાયદો
થશે અથવા લીમડાના પાદડાના વરાળીયા કરી સેકીને દિવસમાં બે
ત્રણ વખત બાધી રાખવા

કાન બહેરો થઇ ગયો હોય ને દુખે તો તેલમાં મોરનો સુકો
પગ લઇ તે નાખી કકડાવી કાઢી લઇ તે તેલ ઠંડું પડે ને થોડા ટીપાં
રેડવાથી ગુણુ થાય છે

બીડી પીતુ હોય તેણે ધુમાડો મોઢાને વાટે નહિ કાઢવો પણ
નાકને વાટે કાઢી કાન તથા મોઢું બધ રાખવાથી થોડો સાધારણ બહેરો
થયલો કાન સુધરશે.

બહેરા માણસ સાથે હમેશા ધીરે સાદે વાત કીધાથી વધારે
સારી રીતે સમજી શકે છે. બહેરાને સાબળવા માટે વિલાયતી લુગ-
લીઓ આવે છે. કાષક જનમથી બહેરા હોય છે, તેમજ કાષને મોટી
ઉંમરે તેમ થઇને કાનમાં અવાજો ચાલુ આવ્યા કરે છે

કાનમાં ગયલી ચીજ કાઢવાની રીત મીચબતી સળગાવી
સબાળી દુરથી પકડી તેના ઉભય વડે કાષ જીવજીતુ કે ચીજ હોય તે
નીકળી આવે અથવા આપણાથી તે જોઇ શકશી મોઢું જોવાની
આરસી તડકામાં ધરી તે પર સુરજનો જોળો પડે તેનો ઉભય સામા
માણસના કાન પર પડે તેમ ધરવાથી પણુ કાનની છેક અંદર વેરતું
દીશે છે.

ગરમ પાણી સેકવાય તેટલું અથવા સાલીડ તેલ કે એરંડીઈ
સહેજ ગરમ કરીને કાનમાં રેડવાથી પણુ તેમાં ગમલી કંઈપણ ચીજ
બિપરતરી આવી નીકળશે. નહીં જ નીકળે તો સબાળથી પીચકારી મારવી.

નાનાં બચ્ચાંના કાન વીંધાવવા નાનપણમાં વીંધાવ્યાથી તેને વધારે ધ્રુજ થતી નથી કારણ તેની ચામડી કુમળી હોય છે, વીંધવા પછી તેના ઉપર કોલોનવૉટર અથવા ક્રિન્ડી રૂ વડે લગાડવાથી તે સુકાઈને જલદી રૂઝાઈ જશે, ચીકાણ લગાડવાથી કોઈ વખત પાકે છે, પેહરાવેલી કઠી અવારનવાર ફેરવ્યા કરવી

પ્રકરણ ૫૬.

નખ તથા બાલની જતન

૩૬૩—નખ સફેદ કરવા રાતે સુતી વખતે લીંબુનો રસ લપાડી સવારે ઘાંઘ નાખવા નખ હમેશા સાફ રાખવાથી હાથ શોભે છે નખ મેલા થતા અટકાવવા ચામડીની બાબતમાં હાથ સાફ રાખવામાંથી મળજે. સાંજના પાણીને નખના ઝાંઝે ધસવાથી અદરનો કચરો સાફ થાય છે ફેટલીક સાફ કરવાની તેમજ નખને પોલીશ કરવાની પણ ચીજો આવે છે જેને Manicuring કહે છે નાની કાનસ વડે નખની ધોનારી ધસવાથી સરખી થાય છે

નખર Whittlow આગળ નખની બાજુમાંથી પાકે તેમ લાગે તો રૂને પાણીમાં બી નવી તે ઉપર અવારનવાર બાધી રાખવું તેથી બેમી જશે પણ જો પાકું હોય તો દાબીને અદરથી ૫૩ કાઢીને સાફ કરી રૂઝાય ત્યાં સુધી વીટાળી રાખવું મરમ પાણીમાં અવારનવાર બોળીને ઝેક કરીને પાઉની પોલ્ટીશ કરવાથી નખર પાકીને રૂવા પછી બોરીક લોશનમાં પટી બી નવી બાધવી

નખ કડક પર બોલીવ બોઇલ, વેસલીન કે બદામનું તેલ લગાડવું રાતે સુતી વખતે ફટકડીના પાણીમાં થોડી મિનિટ બોળી રાખવાથી નરમ થશે. સાંજના પાણીમાં લીંબુ નીચવી તેમાં હાથ ધોવાથી નરમ થાય છે

બચ્ચાંને નખ કરડવાની ટેવ હોય તો કવીનીન અથવા મરી, આગળની લગાડવાથી મોઢામાં લેતા કડવું યા તીખું લાગવાથી આદત છોડશે, એ વિગે બચ્ચાંની જતનમાં જીવો.

પંખના અંગુઠાનું નખ કોઇને અદર માસમાં ઉડુ ઉતરીને અડચણ કરે છે મારે સલાખીને ચાલતી કાતર યા છરી વડે અદર ચપલી અણી ઉચકીને ધડી ધડી કાપ્યા કરવી ચરખી તાવીને ચોખ દિવસ લગાડવાથી પણ કોઈબી કડક નખ નરમ થઈ આગળના ખુણામાં બોકાવું નથી ફટકડીની બારીક શુકી નાખીને પટી વીટાળી રાખવાથી નખ અદર જશે નહિ.

પાણી તથા ચમચામાં એક ઓંસ ટેનીક એસીડની દવાની લુકી બેળા ચુકલે મરમ કરી ઠંડું પડે ને અગુદાનાં નખ ઉપર ફિવસમાં એ વખત લગાડવાથી નરમ રહેશે.

નખ કચ્છાઈ કે દબાઈને કાણું થાય કે નીકળી જાય તો તુરત ગ્રેન્ડીના પાણીમાં આગળા બોળા દીધાથી થોડી નીકળતુ અટકશે, ને પછી ફેને ગ્રેન્ડીમાં બીનવી તે ઉપર મુકી પાટો બાંધી દેવો. નખ નીકળી જવા જેવું હોય તો હાથે એચી નહિ મઠવું, જેમ નવું ઉમટુ જશે તેમ પેલું બહાર આવી પોતીકી થેજે નીકળી જશે.

નવું નખ નીકળતુ હોય ત્યારે પશુ આંગળાને માપની જડાં કપડાં થા ચામડાની કાચળી કરી પોષ રાખ્યાથી નવું નખ ચીમરાવ્યા વગર સોજુ સરખુ ઉમશે, ઉધાડુ રાખ્યાથી કસામાં ભેરવામાં કરી આંગળુ દુખ્યા કરશે, અથવા જુનાં ગ્લૉસની આગળા કાપીને પહેરવી.

થેલાં નખ સાફ કરવાં. એક પાણુ પાણી તેમાં એક ચમચી ટીકચર એફ મીરલ Timoutre of Myrrh ને થોડાં ટીપાં પાણી સાથ નરમ કીધેલો ચઢકનો તેજળ Sulphuric acid બેળાને હાથ ધોવા પછી ઉપલી મેળવણીમાં બેળવા, ચઢકના તેજળને બદલે બોઇએ તો ટાટરીક એસીડ Tartaric acid એક ચમચી લેવી

અથ કાઢવા હાઇડ્રોજન પરઓક્સાઇડમાં સળી પર ૩ વિટાળી બોળાને ધસવું

બાલની જતન.

૩૬૪-બાલને થોડે થોડે ફિવસે ધોવાથી તેમજ રોજ તડકાં લગાડવાથી ફાયદો થાય છે બનતાં સુધી જડાં નીખીઆએ બોળવાથી તુટશે નહિ લાખા બાલ નીચેથી ચીરાયલા દેખાય તો હેડા ઉપરથી રહેજ કાપ્યાથી પાછા ફાટવા વગર લખાઇમાં વધે છે.

બાલ ઉપર સુરજના કીરણો પડવાથી તેમાં વરસાદની કમાનચા દીશે તેવા લાલ, લીલા, પીળા, બ્લુ વિગેરે રંગ દીશે છે.

બાલ ધોવા માટે નીચલી કેટલીક ચીજો વપગાય છે. સાથુતુ પાણી, ટકલુખાર, સોડ ખાર, કાળી મટોડી, એમોનીઆ, શીકકકે તેમજ કેટલીક જતના તેમાર પાઉડર Hepar sulph ઉર વેશ પશુ આવે છે સાધારણ ખાર સોપે સારા ધોવાશે, એમોનીઆ એક ચમચીને સુમારે એક બાટલી મરમ પાણીમાં બેળવો, સાથુનો જોળો બાલપર ધસવાને બદલે પાણીમાં પીગળાવી અથવા સોપ જેલી વાપરવી.

દારનો અક ચાર ઓસ, કાળનેટ ઓફ પોટાશ એક ઓસ ને એમોનીઆનુ પાણી અર્ધો ઓસ સાથ ઠંડું કે ટુક પાણી ચાર ઓસ ને સુમારે બેળાને બાળ ધોવા વાપરવું, ચાથે બોળતા શીશુ થાયને પ્રકી ટુકાં પાણીએ ઘાઈ નાખવાથી માથુ સોજુ થશે. વરસાદનાં પાણીએ પશુ સારું ધોવાય છે.

બાલ મુકવવા માટે નડકામાં થોડો વખત ઉભુ રહેવું, પણ ગુસ્તજ મુકા કરી નાખવા માટે બીજાણીમાં સુષ્પ બાલને બાહર ઝુલતા નાખી દુરથી આતશ ઉપર લોખાન બાળવું એનો ધુમાડો બાલનો બીનાશ ચુશી લેશે

માથામાંથી બોળો તથા ચીકાશ કાઢવા ધોવા આગમચ રહેજ ટ્રિન્ડી લગાડવો, અથવા એક ઇંડુ ને ખાડ બેળી વાપરવું. પછી થોડે વખતે માથું ઘાઈ નાખવું, એ ઇંડાની દાળમાં સોડા બાઇકાર્બ એક ચમચી અને પાણી આડ ઐસ બેળી લેવું

એક ઇંડાની સફીને કદ ચઢાવી તેમાં એક ચમચી સોશ રપીરીટ બેળીને લગાડવાથી પણ બોળો સાફ થશે, અથવા એ રમ Bay Rum કે ટકલુખાગ્નુ પાણી ધોવા આગમચ લગાડવું

એ રમ ત્રણ ઐસ, પેપરમીન્ટના ધૂલ Menthol crystals પા ઐસ, લાવોના-દી-કોપોસ Lavona-de-Composee એડ ઐસ સર્વે બેળી પીગળાવીને લગાડવાથી બોળો નીકળશે તેમજ બાલ પણ વધશે ચાહેનું પાણી જોઈએ તો લગાડવું એક ઐસ પાણીમાં અર્ધો ઐસ લીસટગીન બેળીને લગાડવાથી ખોરો નીકળી જશે

બચ્ચાનાં માથામાંનો બોળો વેસલીન રાતે ઘુતી વખતે લગાડવાથી સદવારમાં નાદની વખતે પોચો પડી નીકળી જશે

લવાંના બાલ ઊગાડવા માટે કવીનીન ચાર ઐસને એક ઐસ દારૂના અર્ધમાં પીગળાવી વાપરવાથી ખરેલા પાછા ગ્રેમશે વેસલીન અથવા એરડીઉ ક્રિસમાં એ ત્રણ વખત લગાડવું

પાંપણના બાલ માટે પાછલ આખની જતનમાં આપેલું છે

બાલ ખરી જતા અટકાવવા માટે સાલીડ તેલ, ધુપેલ, કોપરેજ, આમરાનું તેલ બીજા ઘણી જતનના તેલો આવે છે તે વાપરવા, અથવા ગામઠી જવને પાણીમાં ધસીને ભરવાથી નવા બાલ ઉગશે, જોલાબ એક પ્યાલુ તેમાં એક ડ્રામ સોડા બાઇકાર્બ ને અર્ધો ઐસ ટીકચર એક કવીનીન બેળી વાપરવું

મગજની મહેનતને લીધે બાલ ખરે તો બદામનું તેલ અથવા એરડીઉ ને એ રમ સરખા વજનનું બેળી તાલક પર લગાડવું એરડી આનો વાસ આવે તો કોઇથી જતનના અત્તરના થોડા ટીપા બેળવા

બાલ પાતળા હોય તે પર ઝોલીવ ઝોઇલ ત્રણ ઐસ અને લવડરનું તેલ એક ડ્રામ બેળીને વાપરવાથી બાલ જડા થશે.

પેટ્રોલીયમ ઓઇલવાથી અથવા હુક્કરની ચરખી લગાડવાથી પણ બાલ ઉગે છે બીજા તેલ માટે પાછલના ટોઈલેટવાલા પ્રકરણમાં છે

બાલ ઊગાડવા ઓડકાં માથાંપર ફેનલનો ટુકડો લઇ ક્રિસમાં ત્રણ ચાર વખત ધસવો લાલ ચાગડી ચામ ત્યાં સુધી, સદવારમાં ઠાંડા પાણીએ માથું ઘાઇને નીચલી મેળવણી એક ચમચા બેટલી રકાબીમાં કાઢી કઠણ બચ્ચ વડે માથાંપર ધસીને લગાડવાથી

બાલ ઉમવા માંડશે, અર્ધા ઔસ જવ ત્રાંતુ તેલ ને પા ઔસ સોજો દારૂનો અર્ક બેળી વાપરવો, અથવા ઓલીવ ઓઇલ ને સ્પીરીટ ઓફ રોઝમેરી સરખા વજનનું બેળી લેવું પાણી એક પાઇટમા કાદાનો રસ પા પાઇટ ને પલ્ડોશ (ધરધતુ નુસખામા આપેલી છે તે) અર્ધા ઔસ મેળવીને લગાડવાથી કાષ્ઠકના બાલ પાછા ઉમે છે.

બાલમાં કીડ ચાય અને ઉદરી પડે તો સોજુ સુખડ પાણી અથવા ગુલાબમાં ધસીને માથામા લગાડવું એથી બધી ગરમી યુશી લેશે અથવા ફટકડી, પાપડખાર, શાજખાર, ચોખા, સરખા વજનનું લઘ વાટીને લીજુના રસમા બેળી લગાડવાથી નીકળી જશે.

કાચા ચણાને બાળી તેની ઝીણી રાખ એરડીઆમાં બેળીને ચોપડવાથી પશુ સાફ થશે વધુ માટે આમડીના પ્રકરણમાંથી મળશે.

માથામાં જીવ પડે તો રોજ ઝીણા દાતાના નીખીઆ વડે તેમા જીજુ કપડુ પરોવી દહાડામા યે વખત હોળીને જી નીખીઆમા આવે તેને મારી નાખવી માથામાંથી પશુ જોઇને કાઢી નાખવી ખીજ કાષ્ઠને ઉડે નહિ તેની સલાજ રાખવી સીપીચનનો મલમ લગાડવાથી જી નીકળી જાય છે લીજુના રસમા સફેદ ખાડ બેળીને લગાડવી. ફેરોસીન તેલ થોડું લગાડવાથી નીકળી જશે.

કેલેનવોટર ને ઓલીવ ઓઇલ બે એક એક ચમચી બેળીને રાતે સુતી વખતે માથામા લગાડી સફેદ કપડુ માથાખાના માફક આગળ વેરથી બાધવું, સહવારમા બધી જી તેની ઊપર એકઠી થઇ બહાર આવે તે મારી નાખી ખીજે દીવસે નવું કપડુ બાધવું.

બાલને કરચલી આપવી Cures કરતી વખતે જરા સાજુનું પાણી લગાડીને પછી કરચલી કરવાની પીન પોવાથી સારા થશે, અથવા પાતલુ ગુદસ્તુ પાણી લગાડવું.

એક બાટલી ખળખળતા પાણીમા યે ઔસ ટકણખાર, એક ડ્રામ ગુદર, Gum arabic બધું પીમળાવી કપુરના અર્કના થોડા ટીપા નાખી બાલને સહેજ બીનવ્યા પછી કરચલી વાળવી.

સ્પીરીટ ઓફ વાઇન ત્રણ ઔસ, ટીકચર યેનજોઇન ત્રણ ચમચી, ટકણખાર દોઢ ચમચી સર્વેને પાણી છ ઔસમાં બેળીને લગાડવા પછી બાલની કરચલી વાળવા અર્ધા કલાક પીન પોઇને કાઢવી, લાખો વખત કરચલી રહેશે.

બાલ લાંબા સીકનેસ પછી ગુચવાઈ ગયલા છુટા પાડવા સારું ઓલીવ ઓઇલ ને કેલેનવોટર બેળી બાલ પર લગાડવાથી નરમ થઇ સહેલાઈથી છુટા થશે, તણાય નહિ માટે આગળપર વીટાળી જોળવા, તે વખતે ઘાવા માટે નસીખનાં પ્રકરણમા છે.

બાલ જલદી સફેદ થતા અટકાવવા સારું રદ્દામ ચાહતુ પાણી એક ખાલુ, ને એક વચસો ચમચો નીમક તેમાં પીમળાવીને જોઇએ તો થોડો દારૂનો અર્ક બેળી બાલના મુળમાં આલુ લગાડવું.

સફેદ બાલ કાળા કરવા માટે મધકની મેળવણી સાચનાં તેણે ત્યાર મળે છે એક નાનો ચમચો એમોનીઆન પાણી, પંદર ગ્રેન સીલ્વર નાઇટ્રેટ Silver Nitrate અને એક ચમચી ગરમ પાણી ૬ ફૂં પાડીને સર્વે બેળી વાપરવું, અથવા દીસ્ટીલ્ડ વૉટર ત્રણ ઓસર્મી સીલ્વર નાઇટ્રેટ અર્ધી ઓસ બેળી લેવું.

માથાકળને છુદી થોડા પાણી સાથ ચુલ્લે ઉકાળી ૬ ફૂં પડે તે કપડાએ ગાળી કાઢી તેમા થોડું સીલ્વર નાઇટ્રેટ બેળી લગાડવાથી બાલ કાળા થાય છે. કોઇથી દવા કે મેળવણી લગાડતી વખતે ચામડીને લાગવાથી કુળી મશે માટે સલાજથી નાનો અથ પીછી ચા સલી પર ૨ વીટાળીને બાલપરજ લગાડવું. કપડા પરથી કાળા ગ્રાધ પડશે

પ્રકરણ ૫૭.

અકસ્માત વેળાની સાવચેતી. તત્કાલીક મદદ અને તે બનતા અટકાવવાની રીતો તથા ઝેરી દવાઓના ઉપાયો.

૩૬૫-અકસ્માત કોઇથી જાનનો અને તે વખતે હમેશા સમય-સચકતા Presence of mind વાપરવી.

આગથી ધરમાની ગીજો બી જતા પદડા વીજેરે સળગી ઊઠે તો તુરંત બીજા જગા કપડા અથવા ગરમ ધાબળી કપથી લાઇ તેપર ઝેરથી ઝાટક મારવાથી જુઝાગે

શરીરમાંનું કપડું સળગેલું હોય તો તુરંતજ જમીનપર નુપ્રને જોળ જોળ લોટવું અથવા ગરમ પ્લેકેટ ફરતી વિટાળી દીધાથી બળતું જુઝામ જશે, પણ સળગેલા કપડા સાથ જોબુ રહેવાથી બળતું ઉપર ચડશે તેમજ બહાર ખુલ્લી હવામા નીકળવાથી પણ જલદી બળવા માડે છે

આગમાંથી ચાલી જવું પડે તો શરીર ઉપર ગરમ પ્લેકેટ સુકો અથવા પાણીથી બીનવેલો વીટાળવો, ઊંચુ ચાલવાને બદલે જમીન ઉપર વાંકું વળીને અથવા ફસરીઆ મારીને જવું. મોઢું બધ રાખવું અથવા પાણીથી બીનવેલા સાદા કે રેશમી કપડાનો પાટો બાંધવો જેથી ગરમ બાફ મળામા જશે નહિ. માથા ઉપર પાણીથી બીનાયલુ દીલનુછણુ વીટાળવાથી બાલ સળગવાની ધાસ્તી રહેશે નહિ. આઉન પેપરમાં વીટાળેલી ચીજ પણ જલદી સાદા કાગળ માફક બળતી નથી, તેમજ એસએલ્તોસ પણ આગમા બળશે નહિ.

પેત્રોલ કે કેરોસીન તેલ સળગી ઉઠે તો પાણી નહિ રેડવું. નીમકી જેથી ચીજ મળી જાય તે કિપર નાખી દેવી, રાખ, મરોડી, કાદવનું પાણી, નીમકના પાણીમાં પલ્લેસની ભુફી ભેળીને ઊંટવાથી જલદી જુઝાય છે. બેઇએ તો દુધ રેડવું.

ઉપલા તેલો સીવાય બીજા કોઇ રીતે સળગેલુ હોય તેમજ પાપડ ખાર Soda Biscarb અથવા પોટેશ આઇકાઇ પાણીમાં પીગળાવી નાખવું તેમજ બાલદીઓ ભરી જોરમાં અમથું પાણી રેડવું.

આગ બુજવવાની મેળવણી પાણી ચાર બાટલીમાં નીમક તથા રતલ ને નવસાગર Ammonia દોઢ રતલ ભેળી બાટલીઓ ભરીને નજદીક સમવડભરેલી જગાપર મુકવી કે અગત પડે તુરત કામ લાગે.

ભટ્ટીની ચીમણીમાં આગ કોઇક વખત સળગી ઉઠે તો ભટ્ટીના ખારણા તુરત બંધ કરી દઇ અગારપર નીમક અથવા મેંધક નાખવાથી જુઝાશે અને ઓરડામાં ફેલાતી અટકશે.

જેસ અથવા ઝેરી હવા દમમાં જવાથી માણસ ગુમળાઇ જાય છે, કેટલાકો જુલથી કોલસાની સળગેલી સમડીઓ બંધ ઓરડામાં રાખી રાતે કે દીવસે સુવે અથવા નાનીઓમાં સળગેલી સમાવત રાખી બંધ કરી નાહવા બેસવાથી તેવા અકસ્માતો બને છે કારણ કોલસા-માથી નીકળતી જેસ દમમાં જવાથી નુકસાન પહોંચાડશે માટે તેમ કંઠી કરવું નહિ જેસની પાછપમાથી નીકળતી જેસ પણ દમમાં જવાથી માણસ ગુમળાય છે.

ઝેરી હવા પારખવી. કોઇથી બંધ જગ્યા પરની હશે તો વરસાદના પાણીમાં સીસુ Acetate of lead પીગળાવી તેમાં બ્લોટીંગ પેપર ઘોળી અધું સુકાય ને ત્યાં મુકવાથી કાળુ થાય તો ઘણી ખરાબ જાણવી.

ગુમળાઇ બેસુધ થયલાંને હુશીઆર કરવા પહેલાં ખુલ્લી હવામાં બહાર સુવાડી કમર તેમજ પેટ કિપર સાદા અથવા આઇસના પાણીમાં બીનવેલુ કપડું મુકવું હુશીઆર થાય ને આઇસના નાના ટુકડા ખવડાવવા.

ગાડી ઘોડાના અકસ્માત વેળા દોડતી ગાડીએ બનતા મુઠી કુદી પડવું નહિ. બેસી રહેવાથી ઝાઝું નુકસાન થતું નથી, પણ જો ધાસ્તી ભરેલું લાગે તો સમયસુચકતા વાપરી ઊતરી પડવું.

બરફ સખત પડવાથી ઇજા Frost bite હાય પમને ચપ્પ હોય તો પાછું તેપર બરફજ લગાડવું, પછી ફેબ્રેનલના કપડાંએ ગુજવું, અથવા ફટકડીના પાણીમાં ફ્રોસ્ટ મિનિટ ઘોળી રાખવા, ચાર બાટલી પાણીમાં પાંચ રતલ ફટકડી ઘેવી.

આતસ અથવા મરચ ચીજે સેકવાથી વધારે નુકસાન થયે.

સાધારણ સજાજ કીધાથી બરફ સુન ચાસી ગયલી આમડી નરમ મદદ ઘેલી કરવું થાય છે. એ વિષે પાછલ આમડીનાં પ્રકરણમાં જુનો.

ક્રવા કે દરીઆમાં તરવા યા નાહવા આગમ્ય સલાહ છેવી, અમુક ક્રવા અથવા તળાવોમાં કેટલીક વખત ઊંડી ખાઈ કે ઝાડના ઝાળા અથવા પથરા પશુ હોય તે માલમ પડતા નથી તેમજ કોઈક દરીઆ કીનારાની રેતી નરમ તે પગો અદર ચાલી જાય તેવી જેને Quack sand કહે છે અથવા તો કેડે દરીઆના પાણીઓના જળા આવતા રોહ કે Whirlpool જેવામાં તળી વખતે કોઈ મપ ડાય તે ઘસડાઈ જાય છે તેવી જગ્યાઓમાં મણી જવું પણ નહિ પાણી ને કાદવ કીચકવાથી વધી નરમ જગ્યા Bog માં અભયપણે જવાથી આખું શરીર અદર ચાલી જવાનો સંભવ રહે છે અને તેમાંથી પાછું નીકળવું પણ મુશ્કેલ પડે છે

કુળી ગયલાં માણસને તુરંત બહાર કાઢવા પછી બીના કપડા કાઢી નાખી અગ્ર સુક્ર કરી હાથ પગ શરીર વિગેરેને મસળીને ગરમી આપવી ગરમ મોજા અથવા ફેલિનવના કપડા વડે સારી રીતે મસળવાનું જનશે

સેક આપવા માટે ગરમ પાણીની ફાટી અથવા બાટલીઓ કે રેતી ગરમ કરી વાપરવી

મોટા પગનું શીજ તથા પાણી નુછી નાખવું એમુધ થયલું હોય તો નીચલી રીજનીના ઝટકાની રીનમાં આપ્યા મુજબ જીભ બહાર ખેંચી કપડાએ પકડી કે સરી નહિ જાય તથા આગ્રીશીશ્લ રેસ્પીરેશન Artificial respiration ચાલુ કીધાથી શ્વાસ બંધ થયેલા ચાલશે, તુરંત નહિ થાય તો પણ એ રીતે થોડો વખત કર્યાજ કરવું અને હાથ પગ ડાઙા લાગે તો મસળવાથી થોડી કમ્તુ થઈ શરીરમાં ગરમી આવશે.

કુળી ગયલાં માણસને શોધવા એક આખું પાણી લઈ તેમાં કાણુ પાડી થોડો પારો Quackdagger ભરીને પછી પાણીની સપાટી પર નાખી દેવું, જ્યાં કુળેલું માણસ હશે ત્યાં ચોતીકી મેળે તે પાણી અસડાઈ જશે, કોઈની રીતે ત્યાર્થી ખસાડવું હોય તોપણ પાછું ત્યાં જાય છે (ફેમેલી ડેરદ્ડ ૧૮૭૧ માંથી લીધેલું)

વીજળીના તોફાન વખતે મોટા ઝાડ, કે લોખંડના દરવાજા આગળ ખનના સુધી ઉભું રહેવું નહિ, વીજળી તે ચીજો પર ખેલાવાનો સંભવ રહે છે.

વીજળીના ઝટકે લાગવાથી એમુધ થયેલા માણસને નીચે આપેલી રીત મુજબ શ્વાસ ચાલુ કરવો

સામા માણસે વીજલી લાગેલા માણસને હાથ લગાડવાથી તેના શરીરમાં પણ વીજળી પેવશ થાય છે લાકડું, કપડું, ઘાસ, નુસપેપર, છત્રી, છડીઆ રખર વિગેરે કંઈની હાથમાં પકડી ઉપલા માણસના શરીરને અડકવું કારણકે એ ચીજો વીજલી ખેંચતી નથી, લોખંડ સુદલ છેવું નહી. વીજલીના નાર સાથે અડેલા માણસને છુટું પાડવા લાલુ કપડું કે દોરડું તેના શરીરને દરવું નાખી સલામતી ખેંચવું.

સુદ્ધિમાં લાવવા ચંદુ સુવાડી જીભ બહાર બેચીને કપડાં વડે પકડી રાખવી થોડો વખત, ત્યાર પછી બને હાથો ઉચકી ધીરે ધીરે માથાની પછવાડે સુધી સીધા લઇ જવા, પછી પાછા નીચે ઉતારવા એમ થોડો કે ધણો વખત ક્રીધાથી બધ પડેલો શ્વાસ પણ ચાલુ થાય છે, એ રીતને આરતીશીશ્વલ રેસ્પીરેશન કહે છે.

પડી જઇ માથામાં વાગવાથી પણ કોઇ વખત માથુસ બેહોસ થઇ જાય છે, હાથો ઉચકી બમલમાં સામા ધણીએ મસળવું મોઢા પર પાણી છાંટવું અથવા હોશીઆરીમાં લાવવા રમેલી મ સોફ્ટ ધીરેથી સુધાડવું, પવન નાખવો. હોશીઆર થવા વગર કેઇપણ પાત્ર નહિ.

ઇજા પામેલાંને ઉચકવાની રીતો.

૩૬૬—કોઇને પણ પડી જવાથી હાડકા વિગેરેને મંબીર ઇજા થવાથી ચાલી હાળી નહિ શકે તો ધણી સલાળથી ઉચકી બીજાના પર સુવાડવું. ધરથી લાખે છેટે અઠરમાંત બન્યો હોય તો ડાલી (એચર) મ માવી તેમાં સુવાડી ધર લઇ જવું અથવા તો મોટા જગ મરદના ડમલા (કોટ)ની બધે બાંહે ખભાં આગળના ગાળામાંથી અદર ઉધી ઉતારી દેવી ને પછી કોટના સર્વે બટનો પોષ્ટ દેવા. એ જાડી લાખી લાકડીઓ માથુસનું વજન ખમી શકે તેવી લઇ કોટની અદરથી બાંહેમાં છુટી છુટી ધાલી ઉપલા ખભા નીચેના ગાળામાંથી બાહર કાઢી લાકડીના ચારે છેડા બીજા ચાર માથુસો ઉચકી શકે તેમ રાખવા એ રીતે ઇજા પામેલાંને તેમાં બેસાડી અથવા સુવાડીને લઇ જવાનું સહેલું પડશે તેવી બીજી અનેક રીતો મદદ માટે શીખવવામાં આવે છે. તેમજ તેને લગતી ચોપડીઓમાંથી મળશે.

નાનાં બચ્ચાંને ઇજા થયલી હોય તો હાથમાં ચા ફેડે ઉચકી જવું અથવા બીજી સાધારણ રીત એ છે કે બે માથુસ સામા સામી ઉભા રહી એક હાથ લાંબો રાખી બીજો હાથ વાળીને પેલા લાખા હાથના ગુદા નીચેથી ટાપટ પડડવો એજ મુજબ બીજા માથુસે પણ કરી બધેના લાખા ક્રીધેલા હાથો વાળેલા હાથની ઉપર સામ સામી ચુકવાથી એક બેઠક જેવું થશે જેને “હાલખરી પાલખરી” કહે છે એ રીતે બનાવીઆ પછી બચ્ચાના એકેકો પગ બધે ~~સાથ~~ વાળેલા હાથવાલા ખાત્યામાં ચુકી બેસાડવું અને બચ્ચાના એકએકા હાથ વડે સામા ઉચકનારના ખભાંઓ પકડાવવાં.

પડી જવાથી વાગેલાંના ઊપાયો, તથા પાટા બાંધવા.

૩૬૭—પડી જવાથી ચા બીજા અઠરમાંતથી હાથ કે પગનો વાગેલો ભાગ સુજી આવે તો તે પર તુરત ટાપટ પાટો અથવા કપડું પણ કપડું વી ટાળી દેવું, પગમાંનાં જુત રટાંકી મ વિગેરે સુજેલા પગ પરથી કાઢતી વખતે ઘેર કરવું નહિ, સલાળથી નહિજ નીકળી શકે તો કાપી કાઢવા. વાગેલાંના ઘટલા ઉપાય કરવા.

હાલકું ભાંગ્યું હોય તો તુરત ડૉક્ટરની મદદ લેવી. ઇજા પામેલા હાથને બનતા સુધી રમાવ થા કપડાની ઝોલ્લી બાધી તેમા મુકી રાખવો, નીચે લટકતો રાખવો નહિ. બાજેલુ હાડકુ હોય તો તુરત તેની નીચે ટેકા આપવા માટે લાકડી, છત્રી, તેવી કંઈ પણ ચીજ મુકીને પછી પાટો બાધી દેવો, ડૉક્ટર આવવા આગમમ

બાજેલાં હાલકાં સંધાવાને લાગતો વખત,-પાસળી-૩ થી ૫ અડવાડીઆ, બોચીનુ હાડકુ ૪ અડવાડીઆ, હાથનો નીચેનો ભાગ ૫ અડવાડીઆ, ખભાને ૬ અડવાડીઆ, પગના હાડકાને ૭ અડવાડીઆ અને જગ અથવા થાપાને ૧૦ થી ૧૨ અડવાડીઆ સુમારે થાય છે, પણ હાડકા ભાંગીને ચુરો થઇ ગયલા પાછા કદીબી સંધાતા નથી. છુદાં માણસનાં હાડકામા ચીકણનુ પ્રમાણુ ઓછુ થઇ ખાર વધુ હોવાથી કડક થઇ જલદી ભાગી જવાનો સંભવ રહે છે

ઇલાજ પહેલાં ધરધતુ કરવા, વાજેલા ભાગ ઉપર તુરત કંડુ પાણી રેડવુ અથવા આઇસ મળી થકે તો તે ફેરવ્યાથી સોજો તેમજ અકસાત નરમ પડશે ગરમ કરતા હડા ઉપાય વધુ સારા છે

સખત તડકુ વાજેલા ભાગને લગાડવુ, નહિ તો ગરમ પાણીમા બોળા રાખી બીજુ વધારે ગરમ ખમાય તેટલુ રેડી શેક્યા પછી ટાઇટ પાટો બાધી દેવો અમત પડે તો પાછુ શેકવુ. જોઇએ તો નીમક બેળવુ.

સુજેલા નથા વાજેલા ભાગ પર લગાડવા ઇડાની સફેદીમા નાનો ફટકડીનો ટુકડો નાખી ચુકલે ગરમ કરી ફેરવ્યા કરવુ થટ થાય ને કપડા પર લગાડી તે પર મુકી પાટો બાધી દેવો, નાળાએગને ખમણી ગરમ કરી તેનો પથ્થુ સેક કરે છે

આથોડીન, ટરપીનટાઇન, અરીમ, બેલેગના એ દવા માહેલી કંઈ પણ એક ચીજ લગાડવાથી વાજેલુ નરમ પડશે

સાધારણ બીમનો લેપ મારી પાટો બાધવાથી પણ ફાયદો થાય છે અથવા તો તુરત લાલ મટોડી પાણીમા બીનરી લેપની માફક લગાડી.

આબાહળદ, રેવનચીનો સીરો ને ફટકડી સર્વેને પાણી અથવા ઓ-ડી કે રમ દારૂમા ધસી થટ કરી સુજેલા ભાગપર ચોપડીને ઉપર ૩ મુકી પાટો બાધવો, જોઇએ તો દારૂને બદલે ઇડાની સફેદીમા ઉપલી ચીજો ધસવી અમત હોય તો ફરીથી પથ્થુ લગાડવુ ૩ ચામડી સાથ વળગી ગયલો કાઈબી લેપ પરનો નીકળે નહિ તો થોડો વખત પાણીમા બીનવ્યાથી સેફલાઇથી નીકળશે.

વાજેલા ભાગ પર મીઠુ તેલ તુરત લગાડવાથી ચામડી પર કાળો ડાઘ પડતો નથી, અથવા કાચુ જોસ તેપર મુકી રાખવાથી વાજેલાનો ઝાઝો અકસાત લાગશે નહિ ને કાળો ડાઘ પણ પડતો નથી કાળા કે ળુ ડાઘ કદવા માખણ ચોપડવુ અથવા તો જીન દારૂમા પાણી ભેગી લગાડવુ એ વિષે વધુ ચામડીના પ્રકરણમા વાજેલાનાં જખમ રૂઆવાની રીતોમા ખાજલ આપેલુ છે.

આંગળાં દબાઇ અથવા કચરાઇ મયાં હોય તો તુરત ત્રિન્ડી અથવા અમયાં ખળખળતા પાણીમા જોળી રાખવા.

૩૬૮-પાટા માટે સસ્તી એ આમળથી ચાર આંગળ સુધીની પહેળી તેમજ સાકડી નડાં કપડાની લાંબી પાચ સાત ચાર પટીઓ ધરમાં વપરાય માટે રાખવી, તથા ખુણાના ત્રીકોણ ધાટનાં નડાં કપડાના ટુકડાં પણ પાટા બાધવા માટે વપસાય છે.

પટીઓ એ જોળ નદલ માર્કિટ વિટાળેલી હશે તો પાટા બાધતી વખતે સહેલ પડશે, સર્વે ચીજો કામની વખતે તેમાર રાખવી.

હાથને જોળીમા મુકી રાખવા સારૂ પણ જોટા ચોરસ રૂમાલ કે કટકો લઇ આડકત્રો વાળી ત્રીકોણ કરી ઉપલા અણીવાલા છેડા મળાની આસપાસ ઘ્રમ માઠ વાલી નીચલા ભાગમાં હાથ મુકવો પાટો બાધવા પછી છેડે કોઇક સેફ્ટી પીન ખોસે છે અથવા તે પાટાને અધવચમાં છેડા પગથી એક વેહેત નેટલુ ચીરીને એક માઠ વાલ્યા પછી બને છેડા છુટા પડેલાને વીટાળેલા ભાગપર મઠિા વાળી દેવા.

હાડકું હાથની કાણી આગલથી ભાગેલું હોય તો એ લાખી લાકડાની પટીઓ ઉપર હેઠે આમળાની લખાઇ સુધીની મુકી સરખો ટાઈટ પાટો બાધી દેવા પછી હાથને જોલીમા મુકવો લાકડાની પટીઓને નદલે નાકું ગડાં ખોડાંનું કામળ પણ વાપરી શકાશે.

પેંહચી આગલનું હાડકું પણ ઉપલી રીતેજ પાટો બાધી જોલીમા રાખવાથી ભાગેલુ સરખુ રહે છે.

કાણીથી પેંહચીની અધવચનું હાડકું ભાગેલાં માટે Splint લાકડાની પહેળી પટીઓ લઇ તે પર સરખો રૂ મુકી હાથની હેઠે ઉપર જોડવી ત્રીકોણ ધાટના પાટાઓ લઇ તે પર સરખા ટાઈટ વીટાળી માઠ મારી દેવા, હાથને ઝુલતો રાખવો નહિ.

તેમજ ખભાની નીચેથી કાણીની અધવચમાં ભાગેલાં હાડકા ને પણ ઉપલીજ રીતે પટીઓ જેને નદલે તથા હેવી, ખભાથી કાણી સુધીની એક લાખી અને એ નાની વાપરવી. બીજા માણસ પાસ સરખી પકડીને જોડવા પછી પાટો બાધીને જોલીમાં હાથ રાખવો.

પગનાં ભાગેલાં હાડકાંને હાથમા આપેલી રીતે બાધવાં.

આંગળાં અથવા નીચલા ભાગમાં ઇજા થયેલી હોય તો પગના તળીઆમા નાડી પટી મુકીને પાટો જોળ ફરતો ટાઈટ થોડા આટા બાધી રહવા પછી છુટી આગલ છેડા પાટાનો લઇ પગને જોડ ફરતો વિટાળી ત્યા માઠ મારવાથી છુટશે નહિ પગના પાટા બાધતી વખતે સામી પુરતી અથવા બાકસ પર ટેકવીને સરખો લાખો રાખવો.

છુટણુ આગલ વાગેલા માટે પણ ઉપલી રીતે પાટા બાધવાં.

માખમાથી હાડકું ભાગેલુ હોય તો પાટો બાધવા આગમચ ઘણી લાખી પહેળી પટી Splint બગલથી તે છુટણુ અથવા આખા પગ સુધી પહેચિ તેટલી મુકવી, કાણી ભાગ પર લાકડાની પટીઓ મુકવાનો સમજ એ છે જે ભાગેલું હાડકું હાલ્ય વગર સરખું રહે તો જાણી.

સ ધાત્ર જય છે. વધુ ઇજા પામેલા બાએને કેટલીક વખત સ્વાસ્થર બોક્ષ પેરીસ લગાડીને પણ ડૉક્ટર પાટા બાધે છે પણને માટે આડ વાગને સુમારે લખ્યા પાટા જોઈએ છે

ખલામાંથી બાએલુ હાડકું બાધવા ત્રણ ખુણાનો મોટો પાટો વધ તેને દબાવ કરી ફરી એક વાર દબાવ કરવા પછી તેની વચલી પોષ્ટ ને ખલાને ઇજા થઈ હોય તેની મહાગની બાબુએ મુકીને બાબુ બાબુ બને છેડાએને એક આગલથી અને એક પાછલથી બીજી સામી ગમલમાં લઈ જઈ પાછા ઉપર તેજ ખલા પર જેને ઇજા નહિ થયલી હોય ત્યાં માડ વાલી દેવા, હાથને જોડીમા મુકવા

પાંસળીઓ માટે પાટો છે ઇજા પડેલો ને દસથી બાર વાર લખ્યા બાધવા લેવો, બીજી વળગી જય તેવી મેળવણી લગાડેલા પડેલો પાટાઓ નૈયાર આવે છે તે ટાપટ કૂત્તા વિટાળવાથી પાંસળીને વધુ સારો ટેકો મળી જલદી સ ધાત્ર જય છે પાંસળીઓ બધી મળી ૨૪ હોય છે મલમ પટે અકસ્માત વખતે કરવા માટે જખમ વિગેરેના પાછલા પ્રકરણમાંથી મળશે

લીન્ટનું કપડું પુરત નહિ મળે તો જડા કપડાની એક બાબુ છરીની ધાર વડે જરા બોખવી ખરબચડી રવાડી નીકળે તે બાબુ મલમ લગાડવો, લીન્ટની સાદી બાબુ પર મલમ લગાડી રવાડી ઉપર લેવી.

અકસ્માત થતા અટકાવવા.

૩૬૮-નાનાં બચ્ચાંઓની ઘરમાં વસ્તી હોય ત્યાં કેટલીક જોખમ ભરેલી ચીજો તેઓના હાથમા જવાથી કોષ્ટક વખત નુકસાન થાય છે, માટે તેવી ચીજો તેઓ તેની નજદીક જય અથવા લઈ ચકે તેમ રાખવી નહિ, જેરી દવાઓ, મેચીસ, ચુલ્લો, ઉધાડી ખત્તી, હથીઆરો, અસ્તરો, છરી, સુડી, ભરેલી બ દુક કે ખુલ્લી તરવાર વિગેરે.

બચ્ચાંના હાથમાંથી જોખમ ભરેલી ચીજ છોડવવી કષ્ટ બી તેવી ચીજ તેના હાથમાંથી જોર કરી પાછી લેવી નહિ પણ બચ્ચાનો બીજો હાથ સામા ધણીએ પકડી રાખીને રમકડા અથવા મીઠાઈ જેવી ચીજો ખતાવવાથી તે લેવા માટે પુરત પેલા હાથમાંની પકડેલી ચીજ કુદરતી રીતેજ નાખી દેશે.

રસ્તા ઉપર કોઇને નુકસાન થાય તેવી ચીજો નાખવી નહિ, ખીલા, ટાચણી બાએલી સોય, કાચના દુકડા જે કોઇના ખુલ્લા પગમાં કે માડી ચોટરનાં રખરમાં બોલાવાથી નુકસાન થશે, તેમજ કુદ કે તરકારીની બધો જેની પરથી પગ સરી જઇને માણસ પડી જશે. રસ્તામા ચાલતી વખતે તેવું કાષ્ટ પણ નજરે પડે તો ચોક્કર મારી બાબુ કરવાથી કોઇનેબી ઇજા થતી બચશે

સીક માણસના ઓરડામાં જતી વખતે સંભાળ લેવી, ચાકથી પરસેવો પડેલો હોય અથવા બુએ થોડે તેવા ઉડતા રોગવાલા

દરદી પાસે એકદમ જવુ નહિ, તેમજ ધનકુલ્યેનઝા ખહી તથા ખીજા કોઇથી દરદવાલાના મોઢા નજદીક સાજા માણસે મોઢુ રાખવાથી તે સામાને કોઇ વખત ઉડવાનો સભવ રહેશે. ખનતા સુધી ખુલ્લી ખારીએથી હવા સોજી આવતી હોય તેવી રીતે ખીમારના ઝોરઝમા ઉભુ રહેવુ.

ઝેસની ખત્તીની પાછપની ચાવીએ ખુલ્લી લુલમાં રાખ્યાથી બધી ઝેસ નીકળીને બધે ઝોરઝમા એકઠી થશે, અદર એકદમ જવાથી માણસના દમમાં જઇ નુકસાન કરશે અથવા તો લુલમાં ખત્તી સળખાવવા મેચીસ સળગાવી હશે તો પેલી ઘેરામલી ઝેસ પણ સાથે લડકુ લઇ ઉઠશે માટે સલાહ રાખવી.

દવાઓની લુલ કેટલીક વખત લગાડવા તથા પીવાની દવા સાથે મુકવાથી બેળાઇ જઇ કોઇ વખત ઝેરી લગાડવાની દવા પીવાઇ જાય છે માટે હમેશા બને જુદી રાખવી તેમજ સીસી પરનાં નામો વિગેરે ઉજરડા કે ખત્તીમાં બેઠને આપ્યાથી તેવા નુકસાનકારક અકસ્માત થતા બચે છે.

૩૭૦-ઝેરી દવા અથવા વસ્તુ ખાધા પીધામાં આવેલીના ઊપાયો, લુલમાં કોઇએ તેવી ચીજ પીધી હોય તો તુરતજ કોઇકને ઊલટી કરાવ્યાથી બધુ પાણુ બહાર નીકળે છે, તે સારૂ મરમ અથવા ડાઝ એક ટમ્બલર પાણીમાં એક ચમચો નીમક અથવા રાઇ બેળીને પાવુ બગડેલી તરકારી અથવા સડેલી માછલી ખાધાથી પણ ઝેર ચઢે છે. ત્રાખા કે ખીજી ધાતુના કાટ પેટમાં ગયાથી ઝેર લાગશે, મોઢામાં ખાટો કસનાયલો સ્વાદ લાગી થુક આવ્યા કરે છે, જખા સુકી થઇ જઇ પાણીની તરસ લાગે છે, ઇડાની સફેદી થોડી વાઇન ગ્લાસ પાણી સાથે આપવી અથવા દુધ પાણી બેળીને પાવાથી ઊલટી થશે. કોઇ વખત તેનુ વધુ ઝેર ચઢવાથી હાથ પગમાં આકડાં આવી ઊપ-લ્યાની કાની થઇ આવે છે, માટે તુરત ડૉક્ટરની મદદ લેવી. કોઇ કેસોમાં જુલાબ પણ આપવો પડે છે સોમલ, હડતાલ વિગેરે ચીજોની પણ ઊપલી અસર થાય છે ને ઊલટી લાલ, લીલા, પીળા રંગની થશે. ઊપલાજ ઊપાય તુરત અજમાવવા. એવી કોઈથી રંગની ઊલટી કોઇથી માણસ કરે ને શકમદ લાગે તો તુરત ડૉક્ટરને ખતાવવી અથવા વાસ-જુમાં ઝેરી દવાઓનો વાસ આવે તે શોધી કાઢવાથી ઉપાય થઇ શકે છે.

આયોડીન લુલમાં પીવાઇ ગયુ હોય તો તુરત આરાટ, ખાટો, સ્ટાય' કઇથી પાણીમાં બેળીને પાવુ અથવા ઇડાની સફેદી પાણીમાં નાખી આપવી, નહિ તો દુધ પાવુ. એઓનીઆ માટે સરકો અથવા લીસુ કે સતરાનો રસ પાવા પછી ઊપલી કઇથી ચીજ આપવી અથવા રત્રોમ ચાહે કે કોશી પાવી.

અરીમ કે કપુર ખાધેલા હોય તે માણસને તેની કેફ ચઢી ઊધાવા માટે છે, તેમ થવા દેવુ નહિ, ખનતાં સુધી જગાડીને ચલાવ્યા કરવુ.

મોઢાં પર પાણીના ફટકા મારવા, અથવા સુધાડવાની દવા રમેલી જ મોઢાં ધીરથી સુધાડી હોશીઆરીમાં લાવવું વધુ અગત લાગે તો આરતીગીચલ રેસપીરેશન આપવું, છાતીપર રાધ મારવી એમ કોણી બનાવીને પાવી એ રીતે ડૉક્ટર આવે ત્યાં સુધી સલાખવું એમીડ કે જેમ્ડા દવાઓ પીધેલા કેસોમાં બનતા સુધી ઉલટી નહિ કરાવવી પણ મેમનીશીઆ, ચાક અથવા સાબુ કંઈપણ પાણીમાં પીગળાવી પાવાથી ઓસીડનું જેર નરમ થશે ફાસફરસના જેર માટેપણ ઉપલીજ કંઈપણ ચીજ પાવી, પણ કોઈપણ જાતનું તેલ નહિ પાવું

ચુના માટે સરકો કે લી જુનો રસ અથવા કાજી સ્ટાચ્ પાણી સાથ મેળવી પાતલી કરી અવારનવાર પાવી સોમલ કે મોરચુથુ માટે તુરત જીલટી કરાવ્યાથી જેર પચતુ અટકશે, જુલાખ કે કોઈપણ જાતનું તેલ નહિ પાવું

એ ઉપલા ઉપાયો ડૉક્ટરના ઘોલાવવા આગમ્ય અજમાવવા પણ તેની મદદ તો કોઈપણ કેસોમાં તુરતજ લેવાથી જન બચે છે

કેરોસીન તેલ જુલમાં પીધું હોય તો તુરત બાવલના ગુદરનું પાણી પાવું પછી દુધ ગરમ કરી ઠંડું પાડીને આપવું, ગુદર નહિ હોય તો મીઠું તેલ પાવું અને તેના કોમરા કરાવ્યાથી મોઢામાં ચાદી પડતી નથી. બીજા દિવસે મીઠાનો જુલાખ આપવો

ઓક્સેલીક એમીડ પર ચાકનું પાણી પાવું.

પ્રકરણ ૫૮.

દવાદાઝની પરચુરણ બાબતો ને તેની સમજણ, હવા પાણી તથા બધી વનસ્પતીમાં સમાયલા તત્વો વિષે.

૩૭૧-દવા તથા ગોળીઓ ગળવા ને પીવાની રીતો, કડવી દવા પીવા આગમ્ય મોઢામાં થોડું આપસનું ઠંડું પાણી લઈને સાથે પી જતી, ગરમ લેમનેડ એક ગોટ પીધા પછી કોઈપણ જાતની દવાનો ખરાબ સ્વાદ ઝાઝો માલમ પડતો નથી, અથવા લવ મના તેલના એક ઝેડીયા મોઢામાં નાખ્યા પછી દવા પીવી.

જેર ડીઆનો સ્વાદ બીજર દારૂ રેડતા શીશુ આવે તે અથવા લેમનેડ પર નાખીને પીવાથી મુદલ લાગતો નથી, તેમજ પીધા આગમ્ય સ્ત્રોત ઝેન્ડી પાણીના કોમરા કરવા પછી તુરત પી જવું

કવીનીન સ્ત્રોત કોણી ઠંડી અથવા ગરમમાં પીધાથી કડવાસ ઓછો જાગે છે નાના બચ્ચાને કડવી દવા પાતી વખતે મધ કે

સાકરનો શીરો ભેળવો, તેમજ કોષ્ઠી જતનો દવાનો પાણીર મોઢામા છુટો મુકવાથી અતરસ જઈ ઠાસો આવશે માટે ઉપલી રીતે મીઠાશ-વાલી ચીજ અથવા અમઠા પાણીમા ભેળવીને બચ્ચાને પાવો

કોડલીવર ઓષ્ઠલનો સ્વાદ મોઢામા લાગે નહિ તેમ કરવા મધમા સહેજ સરકો ભેળી જરા પીને તેપર કોડલીવર ઓષ્ઠલ પી જવું

દવાનો વખત યાદ રાખવા માટે નાનો ગોળ કાડો ઓડનો દુકડો લઈને તેપર ધડીઆલના કલાક પાડી જઈ અધવચમા કાણુ પાડી તેમા લાંબી દોરી પોષ છેડે ગાઠ વાલવો અદરથી નીકળે નહિ તેમ, બીજા દોરીના છેડા સાથ એક બટન લટકવું બાંધી છેલ્લી દવા આપ્યા પછી બીજાનો વખત યાદ તેપર દોરી ગાઠવી મુકવી એ મુજબ આમલ કરતા જવું ટમ્બલર ઉપર એ ગોળ ધડીઆલ મુકવાથી જોવા તથા ગોઠ વવાનું સહેલું પડે છે

૩૭૨-કવીનીનની ગોળી બનાવવી સોજા સુવાલા પથર અથવા હાથની હથેલીમા પાણીર લઈ થોડાં ટીપા પાણી નાખી જરી વડે કઠણ ગોળી વાલી તેપર થોડોક કેનફલોઅર અથવા કોષ્ઠી આટો સહેજ જાટીને સુકી કરી તુરત લેવી, લાંબો વખત રાખતા છુટી જશે. પાણીને બદલે સહેજ ગ્લીસરીન અથવા મધ ભેળાને ગોળી કઠણ વાળી મેગનસ કાર્બનસ નામનો પાણીર જાટવાથી સુકી થઈ લાંબો વખત રહે છે, દાખડીમાંથી એજ પાણીર સાથ ભેળાને રાખવી બીજી ચીજોની ગોળીઓ એ રીતે બનશે. ગોળ નાની બેઆણીની ઉપર વેર બરેલો કવીનીનનો પાણીર સુમારે પાચ ગ્રેન થશે. કેપ્સ્યુલ Capsule જીલેટીનના બનાવેલા દવાના પાણીરો ભરવા માટે આવે છે તે ધણી ભરવા હોય તો દવાનો પાણીરનો ટગલો મુકી તેપર કેપ્સ્યુલ બોલીને દાખ વાથી સહેલાઈથી ભરાય છે. બીની હવા કે પાણી લાગવાથી નરમ પડી વળગી જાય તો સહેજ તાપ અથવા તડકું લગાડવું ધણી કડક લાગે તો દાખડામા ભરી બીના કેપડામા વીટાળવાથી નરમ થશે

ગોળ વેફર જેવા સફેદ કેશમાં ભરેલી દવા ગળતી વખતે પાણીના ગ્લાસમા નાખી સહેજ નરમ પડે ને તુરત ગળવું, નહિ તો પીગળી જશે તેમજ એ રીતે બીનવ્યા વગર કઠણ ગળવાથી ગળામા ખુટે છે કોષ્ઠી ગળતી વખતે ડોકી ઉપર કરવાને બદલે ખાનાની ટેબલ પર એસીને જમતા હોઈએ તેમ સહેજ વાકું વળીને ગોળી મુકી થુક સાથ અમથી અથવા પાણી લઈ ગળવાથી ખુટયા વગર સહેલાઈથી ગળામા ઉતરશે.

૩૭૩-કાવો સુનામખી, કરીઆતુ કવોશીઆ વિજેરેનો બનાવવા એક પાઉંટ ઠાડાં પાણીમા એક ઓસને સુમારે ભેળી અર્ધાં કલાક ચા વધુ બીનવી ગખવું એને ઇન્ફ્યુઝન Infusion કહે છે.

ઉપલી ચીજો એટલાજ ગરમ પાણીમા અર્ધાં ઓસને સુમારે ભેળવી, જે ડીકોક્શન Decoction કહેવાય છે સુનામખી જીલાબ આપવા માટે, કરીઆતુ, કવોશીઆ તાવ સાર વપરાય છે.

પેપરમી નરુ ધનક્યુશન અધીં પાષ્ટ ખળખળતા પાણીમાં તથુ દ્રામને મુમારે પા કલાક બોળી રાખી ગાળી લઇ પેટમાં દુખે ત્યારે વાપરવુ.

સારસા-પેરીલાનાં મુળીઆ પણ ઉપલાજ પ્રમાણમાં લઇ તેનુ ધનક્યુશન અથવા ડીકોકશન બનાવી ગાળી એક એક ચમચો દિવસમાં તથુ વખત એક ગ્લાસ પાણી સાથ પાવાથી લોહી સુધરે છે

૩૭૪-અર્કે Timoture ધણી ખરી દવાઓના નૈવાર બનાવેલા હોય છે સાધારણ ચીજોના ધરમાં પણ બનાવી શકાય છે, સોજ પીરીટ, તેમાં નાખવાથી તેનો કસ તેમાં ઓમળે છે.

મુંથનો અર્કે છુટેલી જાડી સુધ પાચ ઔસને રપીરીટ ઓફ રાખન અથવા દારનો અર્કે એક પાષ્ટમાં બળી આઠ દિવસ પછી ગાળીને લેવી, પેટમાં દુખે તે વખતે થોડો આપવો

જાયફુને ખમણીને તેમજ એલચીને છુટીને ઉપલાજ પ્રમાણમાં અર્કે બનાવવા લેવી

તજ કે લવ ગ ઓખરા કરી બે ઔસ લઈ તેટલીજ પીરીટમાં બેથી તથુ અકુરાડીઆ રાખવાથી કસ ઓગળશે

કસ્તુરી, અંખર અને ખીજ કેટલીક પીવાની તથા લગાડવાની ઉપયોગી ચીજોનો પણ એજ રીતે ધરમાં અર્કે કાઢી શકાય છે.

દી કચર લેમન લી જુમાંથી બને છે

દી કચર આયરન કે સ્ટીલ લોટાનો અર્કે લોહી સુધારવા ને વધારવા માટે પાય છે.

કેલોરો-ક્રોમની બનાવત પાણી સાથ દારનો અર્કેને કલોરાઇડ આફ લાઇમ સર્વે બેળા દીરટીલ કીધાથી નીકળની પાણી જેવી દવા, જે દવાવાલાઓ બનાવી રાકે છે, પાવામાં તથા મુઢાડવા ધણી ઉપયોગી છે

દવા બનાવવા દીરટીલ કીધિયુ અથવા ગરમ પાણીને કકુ માડી ગાળીને લીધાથી જલદી ખીગડતી નથી, તેમજ કાચના જુચની માંસીમાં પણ તાબો વખત રહેશે, કોષખી દવામાં થરો કે જલા જેવુ મદલુ દીશે તો ખીમડેલી જાણવી ધણી ગરમી, તડકુ અથવા ખીનાસવાથી જમાંમાં દવાઓ રાખવાથી બગડશે કેટલીક દવાઓમાં કોષ જાતના પાઉડરો બેળેલા હોવાથી નીચે દરી બેશે છે માટે હમેશા પીતી વખતે સીસી હસાવીને પીવી

૩૭૫-કાજ કોષખી જાતના આટાની પાણીમાં બનાવ્યા પછીજ દુધ બેઇએ તો બેળવુ પહેલા સાથેજ નાખવાથી બરોબર થતી નથી, પણ બે નરાં દુધમાંજ કરવી હોય તો પછી પાણી બદલે લેવુ

કમુમીસ, એક ભાગ ડાસ તેમાં તાજુ દુધ બે ભાગ બેળી તથુ દિવસ રાખવાથી તેમાં ખમીર ચઢે ને તે લેવુ ખીજ ધણી રીતે બને છે

૩૭૬-આલિખ્યુમન વૉટર સફેદીવુ પાણી ખોરાક તરીકે આપવા એક ધડાની સફેદીને ઊરીએ કાપી થટ હોય તે છુટી પાડવી અથવા

તેને ધુટવી, કદ ચઢાવવો નહિ, એક ગ્લાસ પાણી સાથે થોડાં ટીપા ટ્રેન્ડી બેળા સહેજ ખાડ નાખી પાવી કાઢને ઉલટી થઈને કંઈ બોરાક નીકળી જતો હોય તો એ પાવાથી ટાકાત રહેશે નાનાં બચ્ચાને તેના પ્રમાણમાં થોડી આપવી

૩૭૭-વેસલીન Vaseline પીળું તેમજ સફેદ પેત્રોલીઅમ મમાથી બને છે ઘરગણું તેમજ દવાના ઉપયોગનું.

મલમ સાધારણ બનાવવા એક ચમચી વેસલીન પીળું લઈ તેમાં પા ચમચી બોરીક પાણીર બરોબર મેળવવો. સાધારણ ધા રૂઝવણ વપરાય છે, બેઠેજોતો તેમાં થોડીક જસતની મેળવણીની શુક્રી Zinc Oxide નામની આવે છે તે બેળા સીસીમાં રાખવું.

બોરીક લોશન એક પાઉટ ઠાડ કે પુકા પાણીમાં પા ઐસ નેટલો બોરીક પાણીર પીમળાવી બાટલીમાં ભરી અથ રૂઝવારે કામરા કરવા, ધા વાજેલો ઘોવા, આખ વિગેરે સાફ કરવા લેવું, આખ માટે થોડું બીજું પાણી બેળા નરમ કરવું

સોપ લીનમેન્ટ દારૂના અર્કમાં સાણું તથા કપુર પીમળાવ્યાથી બને છે

૩૭૮-આયોડીન બનાવવા એક પાઉટ સોજ રૂપીરીટ Rectified Spirit મા એક ઐસને સુમારે આયોડીનના ઘેરા રંગની શુક્રી આવે છે તે પીમળાવવી, જે વાજેલા દુખતા તથા રૂઝવણના ભાગોપર લગડાય છે એ સાધારણ Tincture Iodine, વધુ જલદ લીનમેન્ટ પણ આવે છે.

૩૭૯-ગલીચી તથા વાસ દુર કરે તેવી ચીજોને Disinfect કરવું કહે છે રીનાઇલ એક ચમચો ભરેલું એક બાટલી પાણીમાં મેળવું, કોનડીસ ફલુઇડ નામની દવા, ચોટાશ પરમેગનેટ, લાઇસોલ, કાર્બોલીક એસીડ વિગેરે ઉપલાજ પ્રમાણમાં બેળા વાપરવું કાર્બોલીક પાણીર ગુલાબી રંગનો તેમજ વ્લીચી મ પાઉટર કાઢવી અર્ધા રતલને સુમારે એક ગેલન પાણી સાથે બેળા ગલીચી વિગેરે દુર કરવા લેવું જાણવર જ તુઓ વિગેરે નહસાડવા એમાની કેટલીક ચીજો નાખે છે કાર્બોલીક છાટેલો વાસ નહિ ગમે તો તે કપુર લવગ અથવા પેપરમીન્ટના તેલના થોડા ટીપા મેળવા

લીસ્ટરીન પણ દરદીના બીજાના પર થોડા ટીપા નાખવાથી હવા સ્વચ્છ થશે

૩૮૦-ચાક જમીનમાથી મળે છે તેને સોજો બનાવવા એક રતલ સાધારણ ચાકનો શુક્રા પાણી સાથે ઘટ મેળવી સોજ કોડીના વાસણમાં શુક્રા તેપર બીજું પાણી રેડી બધા સાથે બેળા થોડો વખત રાખતા પાછો ચાક નીચે ઠરી જાય ને ઉપલું નીતકું પાણી કાઢી નાખી ચાકને બીજા જાલકા વાસણમાં પાથરી સુકાયા પછી પાછી બોરીક શુક્રા કરવી, એ ચાક સોજો દવાના તેમજ દાંત વિગેરે સાફ કરવા ને દાંતેલા ભાગપર છાંટવા ઉપયોગી છે.

૩૮૧-નીમક અને તેના ઘણાક ઉપયોગો દરીઆના ખારા પાણીથી કાળુ બનક તથા ખારીક સફેદ નીમક બને છે તેમજ જમીન અને પાદડમાંથી નીમક નીકળે છે જેને રોક સોલ્ટ Rock salt કહે છે

ખારાકામાં નીમક સળીથી ઘણું અવશ્યનું છે જેના વગર મુદ્દલ ચાલતું નથી, વધતા પ્રમાણમાં ખાવાથી લોહી પણ મુઘરે છે, તેમજ નીમક ધરતી ઉપયોગમાં વાસણો સાફ કરવા, ઝાંઘો ઘણાક જાતના કાટના પણ ચાલુ લેવાય છે એમાંથી ઘણીક જાતના જીલ્લાખ આપવા માટેની દવાઓ Sulfur, અને જાત જાતના ખારો જેવાકે વોશીંગ સોડા, સોડા બાઇકાર્બ, બેકીંગ પાઉડર, ટેબલ સોલ્ટ વીગેરે જુદી જુદી નીમકની મેળવણીઓથી બનેલા સર્વે રીતે ઉપયોગી છે

નુહલામાંના અમાર સળગી ઉઠીને બળતુ થયલુ જીવવતુ હોય તો નીમક છાટવું, ખારૂં દરીઆનું પાણી ચામડીના દરદો માટે સાદડી ને ગીમ સામનને ધોવા સારૂ વપગાય છે.

સેક કરવા ગરમ પાણીમાં નીમકને પીગળાવી લે છે તેમજ આખું નીમક ગરમ કરી થેલી અથવા કપડામાં બાધી વાપરી રકાશે, કાગરા કરવા અથવા ગળું સાફ કરવા ઠંડા અથવા ગરમ પાણીમાં નીમક બેળી વાપરવું તેમજ ખાવાથી પણ ખાધેલું હજમ થઇ ફાયદો કરે છે ને જાતીયર દહે બળતી ગરમ પડશે, ઉલટી લાવવા માટે પાણી સાથે વધુ પ્રમાણમાં નીમક પીગળાવીને પાવું

અડગરી બધ કરવા બેકીંગ સોડા અધીર ચમચી થોડા પાણી સાથે આપવો.

બાલને પણ ખારૂં કે દરીઆનું પાણી લગાડવાથી શકતી આવે છે

આખ લાલ થયેલી નીમકના પાણીએ ધોવાથી ફાયદો થયો.

નાકમાંથી લોહી જતુ હોય તો નીમકના પાણીમાં કપડું બેળી નાડમાં બોસવાથી ફેટલીક વખત બધ થાય છે તેમજ સરદીપર નીમક ચમડીમાં લઇ મુઘવું દાતપર પણ નીમક ધસે છે

વાગેલા બાગપર તેમજ ધા રૂઆવા અથવા લોહી જતુ બધ કરવા નીમક ઉપયોગી છે

દખ કોષ્ઠી જતુએ મારેલાપર નીમકનું પાણી લગાડવું

દરેક રીતનો નીમકનો ઉપયોગ પાછળ જુદી જુદી ધરખતુ તથા નેફક બાબતોમાં વધુ મળશે

૩૮૨-ઘણો દારૂ પીવાની ટેવ છાડવવા પોર્ટવાઇનમાં પાંદિ બીનવીને કોષ્ઠક ખવાડે છે જીવતો લેવટો દારૂની બાટલીમાં મુકી તે પાવાથી મુગ લાગવે કોષ્ઠક પીવાનું છોડી દે છે દારૂ માથે ચઢી જાય તો મોઢા પર પાણીના ફટકા મારવા અથવા માથા પર ઠંડું પાણી ગડાથી દારૂ ઉતરશે

૩૮૩-માણસનાં હાત્ વીધે તથા મુવેલું માણસ પારખવું કોષ્ઠ ખરાબ કેસોમાં હાત્ નખલું પડેલું ટેકવી રાખવા માટે દવાના મનજેકચનથી સારો સુધારો થાય છે. મરદના હાત્નું વજન દસથી

બાર ઝોસ ને ઓરતનુ સુમારે યે ઝોસ ઓણુ થશે, તેમજ સાધારણ માપમા પાચ ધ્રુવ લાણુ, સાડાત્રણ ધ્રુવ પહોળુ ને યે ધ્રુવ સુમારે ઉકુ હોય છે એ બધ થઇ જવાથી માણસનુ મરણુ નીપજે છે મુવેલુ પારખવા તેના નાક ઉથળ મોદુ જોવાની આરસી પકડવી, દમ સહેજ પથુ ચાલતો હશે તો તેનો બીનાસ પરસેવા માફક આરસી પર પડશે, અથવા તો ઝીણુ કામળ નાક આગળ ધરવાથી સ્વાસ ચાલુ હશે તો તે કામળ ઉડશે, મોટી ખત્તી સામે આમળા ધરવાથી જીવતા માણુ સના લાલ દિશશે, મરી મયલાનાં કાળા દિશે છે

૩૮૪-દમમાં વાસ જતો અટકાવવા રમ અથવા વારનીશનુ કામ ધરમા ચાલતુ હોય તે વખતે પાણીથી બીનાયલુ કપડુ નાક તથા મોદુ ઢકાય તેમ તેનો અલગો પાટો બાધી રાખવો સીક માણુસ જ્ને ધણી તાવ આવતી હોય તે ઓરડાના બારી બારણા પર આઇસનાં પાણીમા ચાદરો બીનવી નીચવીને ટાંગ્યાથી ઠંડક રહેશે

૩૮૫-ચાર મુખ્ય તત્વો અને તે વિષેની થોડીક સમજણ આપણી દુન્યાની તમામ પેદાયશો, હવા પાણી, ઝાડપાન, પ્રાણીઓ, તથા ઓરાડાની ઝીજો, તેમજ જમીનમાથી નીકળતા પદાર્થોમા નીચલા ચાર મુખ્ય તત્વો સમાયલા રસાયણુ શાસ્ત્રિઓએ શોધી કાઢ્યા છે, જે કે તે તત્વો આપણે નજરે દેખી શકતા નથી —

ઑક્સીજન Oxygen નામની જેસ હવામા તેમજ બીજા પદાર્થોમા સમાયલી હોય છે, જે સર્વે માણુસો પ્રાણીઓ વિગેરેના દમમા ચાલુ આવજાવ થવાથી તેઓ જીવે છે. દમમા જવાથી લોહી સાફ કરે છે, એને પ્રાણુવાયુ કહે છે જમીનથી વધુ ઉચાઇએ આકાશ તરફ ચઢતુ જતા હવામા ઑક્સીજનનુ પ્રમાણુ ઓણુ હોવાથી માણુસને દમ લેવાની મુશ્કેલી પડે છે, બલુનમા ઉંચે ઉડતા સાથે ઑક્સીજન હવા ભરી લઇ જવી પડે છે. તેજ મુજબ ન્યુમેનીઆ જેવી ફેફસાંની માદગીમા ઑક્સીજન જેસ આપવાથી દરદીને દમ લેવાની મુશ્કેલી પડતી નથી અને ફાયટો થાય છે એ જેસ લેખાડના મોટા જરમા ભરેલી આવે છે, જે સંભાળીને મુકવી, અફલાય નહિ તેમજ ખોલતી વખતે કોઇના મોઢા સામે રાખવી નહિ, ખત્તી કે સળગેલી મેચીસ નજદીક ધરવાથી તે સળગી ઉડવાનો જોખમ રહે છે. જેસ જરમા ભરેલી અથવા ખાલી થયલી જાણુવા માટે તેનાં મોઢામાં પોયલી રખરની નલીનો બીજો છેડો પાણીના વાસણુમા ધરવાથી તેમા પરપોટા ઉઠે તો ભરેલી જાણુવી, ખાલી હશે તો પાણીમા પરપોટા ઉડશે નહિ.

હાઇડ્રોજન Hydrogen જેસ હવા કરતા ધણી હલકી અને આકાશ પર જલદી ચઢી જાય તેવી છે. કોલસો, તેલ, ચરખી, ખાડ વિગેરે ઝીકાશદાર પદાર્થોમા જુદા જુદા પ્રમાણુમા સમાયલી છે, જે મરમી આપવામાં તેમજ રાક્ષણી વિગેરેના ઉપયોગની કહેવાય છે.

બીજી ખોરાકની જીલ્સોમા થોડા ધણા પ્રમાણમા હોવાથી માણસના શરીરને તે આધારી ગરમી મળે છે

નાઇટ્રોજન Nitrogen પણ હવામા ઑક્સીજન સાથે થોડા પ્રમાણમા મેળાયેલી હોય છે, એ જલદી સળગી ઉઠે તેવી નથી કેટલીક ખોરાકની ચીજો, જેવો કે દરેક જાતનો જાનવરના માસનો ખોરાક, પક્ષીઓ, માછલી, બધી જાતના કોળામાં નાઇટ્રોજન સમાયેલી હોવાથી એ આધારી માણસના શરીરને ગરમી આપી માસનો પણ વધારો કરે છે

કાર્બન (Carbon) કેટલીક જાતના નક્કર પદાર્થો જેવા કે કાલસો, લાકડા, હીંગ વિગેરેમાથી મળે છે, તેમજ ઝાડ પાન, તરકારી, ખાંડ તથા બીજા ચીકાનદાર પદાર્થોમા વધતા ઓછા પ્રમાણમા એ સમાયેલી હોવાથી તે આધારી પણ શરીરને ગરમી આપે છે

ધણીક ચીકાશનાલી ચીજોમા કાર્બન હોવાને લીધે તેના તેલો બનાવી રોશની તેમજ બાળવાના અને બીજા ધરધતુ ઉપયોગમા લેવાય છે એમાંથી બનેલી ગેસ જલદી સળગી ઉઠે તેવી છે

આ ઉપરાંત જણાશે કે ઉપલી ચાર જાતના મુખ્ય તત્વો દરેક જાતની ખોરાકો તેમજ બીજા ધણીક માણસ જાતને ઉપયોગની ચીજો માટે વધતા ઓછા પ્રમાણમા સમાયેલા હોય છે

એ ઉપરાંત બીજા પણ કેટલીક જાતના તત્વો બીજા બીજા પદાર્થોમા સમાયેલા શોધી કાઢ્યા છે, અને તેમાંથી રસાયણ શાસ્ત્રની મદદથી જાનજાતની ગેસો, એમીડો, દવા તથા સર્વે ઉપયોગની ચીજો બનાવી શકાય છે

પ્રકરણ ૫૯.

દવા દાઝ, તેજબો અને બીજા ધણીક વપરાશની ચીજોનાં ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી નામો અને તેની સમજણ.

Acids—જાત જાતના તેજબો.

Acids Acetic-એસીડ એસ્ટિક-સરકામાથી બને છે દવા તથા ધરધતુ ઉપયોગ

„ Arsenic-આર્સેનીક-સોમલ, એક જાતનું ઝેર દવામા વપરાય છે

„ Benzoic-એસીડ બેનઝોઇક-લોખાનના પુલ એના રસમાથી બનેલી દવા તથા ગ્રંથી કાઢવાના ઉપયોગમા આવે છે

Acids Boracic-બોરેસીક અથવા બોરીક એસીડ ખડીયોખાર-દવા તેમજ ધરધતુ ઉપયોગનું

„ **Carbolic or phenol** કાર્બોલીક-કોલટારમાથી બનેલી, હવા સ્વચ્છ કરવા ને દવા માટે ઉપયોગી છે.

„ **Camphoric**-કેમ્ફરીક એસીડ-કપુરમાથી બનેલી

„ **Citric**-સાઇત્રીક-લીંચુના રસમાથી બનેલી દવા સાફ વપરાય છે, એમા જોસ તથા શીશુ આવે છે

„ **Hydrochloric or muriatic**-હાઇડ્રો ક્લોરીક અથવા ગ્યુરેટીક-મીઠાના તેજામાથી બને છે દવા તેમજ ધરધતુ ઉપયોગની

„ **Lactic**-એસીડ લેક્ટીક-દુધ અથવા છાશમાથી બનેલી દવા સાફ વપરાય છે

„ **Malic**-મેલીક-સફરચ દ તેમજ જ ગલી કાચા બેરીઝમાથી બનેલી દવાના ઉપયોગમા આવે છે

„ **Nitric or aquafortis**-નાઇટ્રીક અથવા એકવાફોર્ટીસ સુરાખારનો તેજા દવા તથા ધરધતુ ઉપયોગની ભુરા રંગની હાથને લાગવાથી હાથ પશુ પીળા થશે, ધણી જલ્દ હાવાથી કાઢાવી ધતુ તેમા પીગળશે

„ **Oxalic**-ઓક્ઝેલીક-રૂખાબ્ તથા ખીજા આડમાથી બનતી જેરી દવા ગધો વિગેરે કાઢવામા વપરાય છે.

„ **Phosphoric**-ફોસ્ફરીક-ફોસ્ફરસ નામના પદાર્થમાથી બને છે જે સળગી ઉઠે તેવી છે

„ **Prussic or Hydrocyanic**-પ્રુસીક-બને એકજ છે, હાઇડ્રોજન, કાર્બન અને નાઇટ્રોજન ત્રણે હવા સાથે મળ્યા વી બને છે એ સહિથી જેરી છે, વાસ કડવી બદામની બીજને મલતો હોય છે, અને કડવી બદામમા પશુ એ હોય છે

„ **Sulphuric**-સલ્ફ્યુરીક-મધકનો તેજા દવાદાર તથા ધરના ઉપયોગનો છે ઘટ તેલના રંગનો આવે છે તેની ધણી ગરમીના સખખથી હાથને લાગવાથી દાઝે છે તેમજ કંઈખી ચીજને ખાળી નાખે છે

„ **Tartaric**-ટાર્ટરીક એસીડ,-વાઇન દારૂમા ખાઝેલા પોપડા વિગેરેમાથી બનેલી એસીડ દવા તથા ધરધતુ ઉપયોગની.

„ **Tannic**-એસીડ ટેનીક-માવફળ તેમજ ખીજા આડમાથી બનેલી ધરધતુ ઉપયોગની તથા ગ્લીસરીનમા પીગળાવી મળામા લાલ થયલુ હોય તે વખતે લગાડવા વાપરે છે.

Aconite-ઑકોનાઇટ-વઘ્છનામ, એક જાતની ઝહેરી વનસ્પતી દવામાં વપરાય છે, એના મુળીયા માજરને મળતા આવે છે

Acornus-ઑકોરસ-થોરાવચ, દવાના ઉપયોગની

Acorn-ઑકોર્ન-ઑક નામના ઝાડનું ફળ, ઑકનું લાકડું સોજી હોય છે

Agate-ઑગેટ-ઑગેટ અથવા અફીકનો પથ્થર તરેહવાર રંગના નદી તેમજ દરીઆના કાનારા પરથી મળે છે જેના દાગીના બને છે

Ajvanseed-અજવનસીડ-અજમો, યોગકી તેમજ શેક કઠવા માટે લે છે.

Albumen-આલ્બ્યુમન-એક જાતનો ચીકણદાર પદાર્થ તરકારી તથા જનવરોમાં થોડો ધણો સમાયલો છે ઇડાની સફદીને પણ આલ્બ્યુમન કહે છે

Alcohol-ઑલ્કોહોલ-દારૂનો અર્ક અથવા ધણી ચોકખી સ્પીરીટ, દવા દારૂ તથા ધરધતુ ઉપયોગની છે

Ale-એલ-એક જાતનો દારૂ બુજેલા જવમાંથી કાઢેલો

Aloe-ઑલો-કુવારનું ઝાડ, ઑળીયો, દવામાં વાપરે છે

Aloes wood-ઑલોસવુડ-અગર, ઝાડના રસમાંથી બનેલું સુગંધ-વાળું આતસપર બાળવાથી ખુશબો નીકળશે.

Amber-એમ્બર-કેરળો અથવા તૃણમણી એક જાતના ઝાડના રસ-માંથી બનેલા શોભાના દાણા

Ambergris-એમ્બરગ્રીસ-ખુશબોદાર પદાર્થ પહેલ નામની માછલીમાંથી નીકળેલો દવામાં વપરાય છે.

Ammonia or Salammoniac-અમોનીયા-નવસાગર, દવાદારૂ તથા ધરધતુ ઉપયોગનો છે.

Anise-એનીસ-અનીસુ, સુવાનો છોડ એના બીમાંથી વરીઆળી નીકળે છે. એ વસાણું દવા તેમજ ઘોરાકીમાં વપરાય છે

Antimony-અન્ટીમની-સુરમાની ધાતુ દવા વિગેરેમાં લેવાય છે

Arnica-આરનીકા-તબાકુના ડૂલમાંથી કાઢેલો અર્ક શરીરપર વાગેલું હોય ત્યાં ચોપડા વપરાય છે

Asafoetida-ઑસાફીડા-હીંગ ઘોરાકીમાં કોષક લે છે તેમજ એનો અર્ક દવા માટે બને છે

Asbestos-એસબેસ્ટોસ-એક જાતની ખણીજ વસ્તુ સજીના જેવી, જેના શાખામાંથી કામળના જેવી સખત મેળવણી બને છે, એ ચીજ આગમાં પણ બળતી નથી

- Aspen**-ઍરપન-એક જાતનું આડ જેના પાદડા હમેશા હાલે તે ધુએ છે
- Asperin**-ઍરપરીન-એક જાતની દવા જેની જુદી અથવા ગોળીઓ સરદી તેમજ શરીરના દુખતા ભાગ માટે દવા તરીકે પાવાથી નરમ પડે છે.
- Bael**-બેલ-બીલ્લા અથવા બેલ કુટ નામના ફળ દવા તરીકે મરડાપર કાચા તેમજ તેનું સીરપ, મુરઘો, પાક વિગેરે બનાવીને ખવાડે છે
- Barilla**-બેરીલા-એક જાતનું આડ જેમાંથી સાજી ખાર બને છે
- Baryum**-બેરીઅમ-એક જાતની ધાતુ જેરાષ્ટા નામના ખારમાંથી બનેલી.
- Balsam**-બાલસમ-એક જાતનો સુગંધીદાર રસ આડમાંથી નીકળે છે જે લગાડવાની દવા તરીકે વપરાય છે
- Barley**-બારલી-જવ, એમાંથી મોલ્ટ, મોલ્ટીન વિગેરે બને છે
- Basil**-બેઝીલ-તુલશીનું આડ
- Bdellium**-બદેલીઅમ-ગુગળ એક જાતનો ગુદર જેવો પદાર્થ દવામાં વપરાય છે.
- Belladonna**-બેલેડોના-એક જાતના આડના પાદડામાંથી બનતી ઝેરી દવા શરીરના દુખતા ભાગ તથા માઠ પર લગાડવાથી તે પીમળે છે એમાંથીજ એત્રોપીન નામની દવા પણ બને છે.
- Bell metal**-બેલ મેટલ-ધટ બનાવવાની મેળવણી કાસુ, ત્રાણુ, ને પત્રુ મેળવાથી બને છે
- Benzine**-બેનઝીન-કોલટારમાંથી બનેલી કપડાના ઝાંઘે કાઢવા તથા ધરમતુ તેમજ દવાના ઉપયોગમાં આવે છે.
- Benzoine**-બેનઝોઇન-લોખાન, આડમાંથી નીકળતો ખુશબોદાર રસ
- Bergamot**-બરગેમોટ-એક જાતના ખાટા નાગગીની જાલમાંથી બનતું ખુશબોદાર તેલ
- Bismuth**-બીસમથ-એક જાતની ધાતુમાંથી બનતી દવાની જુદી જુલાખ બંધ કરવા વપરાય છે.
- Blite**-બ્લાઇટ-ચોળાઇની જાણ.
- Blood stone**-બ્લડ સ્ટોન-રાગ વખે સોનેરી તથા કાળા રંગના મેળવાણી હોય છે.
- Borax**-બોરેક્સ-ટકલુ-ખડીઓ ખાર, દવા તેમજ ધરમતુ ઉપયોગનો છે
- Brimston or Sulphur**-બ્રીમસ્ટોન અથવા સલ્ફર-ગંધક ધરમતુ તેમજ દવા માટે વપરાશમાં લેવાય છે.

- Burgundy-pitch-બરગંડી પીત્ત-ટરપીનટાઇનમાંથી બનેલી દવા
- Butter-milk or whey-બટર મીલ્ક અથવા વહે-ઝાસ, તાક, માખણ કાઢવા પછી રહેલું દુધ જેવું પાણી, દૂધને ફાડવાથી પણ ઝાસ બને છે
- Cactus-કેક્ટસ-ગુવર પછેળા હાથ જેવાની ઉપરનાં લાલ દીડવા દવામાં વપરાય છે. ખીજ લાખી દાડીને પ્રાંકલી પેર કહે છે
- Caffeine-કેફીન-કેફોમાંથી બનતો અર્ક દવાના ઉપયોગનો ટાકાન આપવા વાપરે છે
- Cajeput oil-કાજપન ઓઇલ-કાયાકોટીનું તેલ સરદી ને દુખના ભાગ પર લગાડવાનું
- Calomel-કેલોમલ-પારાની મેળવણીથી બનેલી દવા જીજાખ માટે
- Camphor-કેમ્ફર-કપુર એક જાતના ઝાડમાંથી નીકળે છે, ધરવનું ઉપયોગનો તથા તેનો અર્ક દવા તરીકે વપરાય છે
- Columba-કલુબા-એક જાતના ઝાડમાંથી નીકળતી કડવી દવા
- Carat-કેરેટ-ઝવેરાનનું ચીલાયતી તોલ માપદંડ રતીના તોલ કરતા એક આના ભાર ૧૬૫ ગણાય છે.
- Carbonate of ammonia or Sal volatile-કાર્બોનેટ ઓફ એમોનીઆ જે સુધાડા તથા દવા માટે નવસાગર ને રપીડીટ ઓફ સાઇન મેળવ્યાથી બને છે
- Carbonate of soda or Soda Bicarb-સોડા બાઇકાર્બ અથવા કાર્બોનેટ ઓફ સોડા-બને એક જાતનું છે પાવડામાં ધરવનું તેમજ દવાના ઉપયોગનો
- Carbuncle-કારબકલ-સાફ શરીર પર નીકળતું કુદ્દા જેવું દર્દ
- Camme-કારમીન-કીરમજનો બુકો રંગમાં વપરાય છે
- Carron oil-કેરન ઓઇલ-એક જાતનું તેલ લાઇમ્સ્ટોન ને લીનસીડ ઓઇલ બેળેનું દાઝેલા પર લગાડવા અકશીર છે
- Castara-કાસકારા-અમેરિકામાં ઉગતા એક જાતના ઝાડની ઝાલ-માંથી રસ કાઢી દવા જીજાખ આપવા માટે બને છે
- Caseine-કેસીન-દૂધનો બહેલો માવો
- Cashew-કેશુ-કાજુનું ઝાડ એના ફળમાંથી દારૂ બને છે
- Cassia fistula-કેસ્યા ફીસ્ટુલા-ગરમારો, એક જાતનું વસાનું
- Catechu-કેટીકુ-કાથો એક જાતની વનસપત્તી ભોરાકી તેમજ દવામાં વપરાય છે.
- Cat'seye-કેટસ આઇ-કેટસાઇ, એક જાતનો કીમતી પત્થરો
- Caynepeper-કેનપેપર-મરી, અમથુ પેપર પણ કહે છે

Cedar-સીઝર-દેવદારનું ઝાડ

Choory-ચીકરી-કાશીને મળતો છાડ કેટલીક વખત કાશી સાથે મેળે છે

Chulli or Capsicum-ચીલી અથવા કેપ્સીકમ-મરચા તરકારી તેમજ દવાના કામમાં લેવાય છે.

Chireta-ચીરેતા-કરીઆતુ, પાતલી આડની ડાળીઓ દવામાં ઉપયોગી

Chloride of Lime or Bleaching powder-કલોરાઇડ ઓફ લાઇમ અથવા બ્લીચીંગ પાઉડર કેપડા ઓસવવા તથા હવા સાફ કરવા વપરાય છે.

Chloride of Sodium or Salt-કલોરાઇડ ઓફ સોડીઅમ અથવા સોલ્ટ-નીમક દરેક રીતે ચાલુ ઉપયોગમાં લેવાય છે.

Chocolate-ચોકલેટ-મીઠાસવાલી પદાર્થ કોકોમના આડના ફળમાંથી નીકળે છે, જેને ખીજ મેળવણી સાથે મેળીને તેની ચોક લેટ બને છે

Chloroform-કલોરોફોર્મ-કલોરાઇડ ઓફ લાઇમ ને દારૂનો અર્ક મેળીને દીરડીલ કરવાથી બને છે.

Cinnamon-સીનમન-તજ, દાલચીની, એ ધરધતુ તેમજ દવામાં વપરાય છે

Cider-સાઇડર-સેપમાંથી બનેલો દારૂ

Cinnabar-સીનેબાર-હી મળેલ-લાલ રંગની ભુકી

Cinchona-સીનકોના-કચીનીન બને છે તે આડની ઝાલ દવામાં લે છે. એને પીરૂવીઅન બાર્ક પણ કહે છે.

Citron-સીટ્રન-માલુગા અથવા ખીજીરા નામના ફળ લી છુની એક જૂત કહેવાય છે, ખોરાકી તેમજ દવા સાર ઉપયોગના.

Cocaine-કોકેન-કોકોના આડમાંથી બનતી કેશી વસ્તુ

Cochineal-કોચીનીઅલ-કારમજ-કાબરચીત્રી દાણા જેવી વસ્તુ એક જાતના જ તુઓ મરી જઈને તેના સુકવેલા દાણા. સુમારે ૭૦,૦૦૦ હશે તો એક રતલ થશે કેપડા રંગવાના તથા દવાના ઉપયોગમાં આવે છે

Colza-oil-કોલઝા ઓઇલ-કોબી (કેબેજ) તરકારીમાંથી બનતું તેલ.

Copperas-કોપરાસ-હીરાકસી.

Copal-કોપલ-ચૂંસ-એક જાતનો સરસ રાજમને મળતો વારનીક બનાવવામાં વપરાય છે જે પાણીમાં પીગળતો નથી.

Coral-કોરલ-પરવાળુ, દરીઆમાં બેસતા છાડમાંથી બનેલાં લાલ, ગુલાબી તથા સફેદ રંગના હોય છે.

Coriander-seed-કોરીએ નડર-ધાણા, એ રોપવાથી કાચગીર ઉગે છે
Corrosive sublimate-કોરોસીવ સબલીમેટ-ગ્લુકપુર દવામાં
વપરાય છે

Cream of Tartar-ક્રીમ ઓફ ટાર્ટર દ્રાક્ષના ફાફરા પીપમાં વળી
ગેલો ખાતો પોપડો દવા તથા ધરધતુ ઉપયોગનો છે

Creosote-ક્રીઓસોટ-બીચ તથા પાઇનના ઝાડમાંથી બનાવેલું તેનું
દવામાં વપરાય છે

Croton oil-ક્રોટન ઓઇલ-જમણાંબોટાનું તેલ દવામાં ઉપયોગી

Cubeb-ક્યુબેબ-ચીનીકબાલા, એક જાતનું કરીઆનું

Cucumber-ક્યુકબર-કાકડી, તરકારી ખાવાની તેમજ દવામાં વપ-
રાય છે.

Date-ડેટ-ખજૂર, કાચા ખજૂર, સુકવેલાને ખારક કહે છે

Dill-દીલ-સુવા એક જાતનું વસાણું એનું પાણી બનાવી નાના
બચ્ચાનું દુધ હજમ કરવા માટે ભેળે છે

Dough-ડો-મસળેલો આરો, એનો ગોળો વાળીને કપડાં યા કાગળ
પર ધસવાથી મેલ તેપરનો નીકળી સાફ થાય છે

Dragon's-blood-ડ્રેગનસ-બ્લડ-હીરાદખન.

Digitalis-ડીજીટલીસ-Fox glove નામના છોડમાંથી બનતી દવા
હાર્ટ વિજેરેને ટાકાત આપવા વપરાય છે

Emery powder-એમરી પાઉડર-કુજ પથ્થરમાંથી બનેલી ભુકી
વાસણો તથા ઝવેરાન સાફ ચળકટા કરવા વપ-
રાય છે

Ergot-અરમટ-એક જાતની દવા જે Rye રાઇ નામના જવને મળતા
અનાજમાંથી બને છે

Fether-ધથર-એક પાતલી ચીજ હવા અને આકાશની વચ્ચેની જગ્યામાં
પસરેલી ધારનામાં આવે છે, કેટલીક એસીડોની મેળવણી કરી
ગયાયલું શ્વાસથી ધથરની દવા બનાવી ઉપયોગમાં લે છે

Evergreen tree-એવર-ગ્રીન ત્રી-સફેદ પાદડાનું ઝાડ જેને વીંટા
પતી વડ કહે છે એના પાદડા રસનું જીર હોય
તેપર ખાધે છે

Facet-ફેસેટ-હીરાને કાપીને તેપર પાડેલા પહેલ અથવા પાસા

Flea-bane-ફ્લી બેન-કાળી જીરી દવાના ઉપયોગની

Flint-ફ્લિન્ટ-ચકમકનો પથ્થર એક એક સાથે ધસવાથી અગાર પડે છે

Fuller's-earth-ફુલ્અર્થ અર્થ-એક જાતની સફેદ ભુકી ભુદી
ભુદી વનરપતી બેળીને બનાવેલી વાસણો સાફ

કરવાના ધરધતુ ઉપયોગની તથા શરીર પર છાટવા વાપરે છે

Flowers of sulphur-ફ્લોવર્સ ઓફ સલ્ફર-મધકના પુલ દવા માટે લે છે.

Gallnut-ગેલનટ-માયકળ દવા તેમજ ધરધતુ તથા રમવાના ઉપયોગમાં આવે છે

Gamboge-ગેમબોજ-રેવનચીનો શીરો, એક જાતના આડનો કઠણ થયેલો રસ. વાગેલા ભાગપર પાણી સાથે ધસીને લગાડવા ઉપયોગનું

Garlic-ગાર્લીક-લસણ દવાદાર તેમજ ખોરાકમાં તેમજ દવા સાફ કરવા વપરાય છે

Germansilver-જર્મન સીલ્વર-ધાતુ જેમાં ત્રણ, જસત ને નીકળની ભેળ હોય છે

Ginger-જીનજર-આદુ, દવા તથા ખોરાકમાં લેવાય છે એને સુકવ્યાથી સુથ બને છે.

Glair-ગ્લેર-છડાની સફેદી

Glow worm-ગ્લોવર્મ આગીઆ કીડા તેના શરીરના નીચલા ભાગમાં ફોસ્ફરસનો ભાગ થોડો હોવાથી તે ઉડે ત્યારે ચમકાટ આપે છે, એને ફાયરફ્લાઇ પણ કહે છે

Glue-ગ્લુ-સરસ, એ બનાવવા માટે જાનવરોનાં ચામડા તથા ખડી વિગેરે ઉકાળે છે

Glucose-ગ્લુકોસ-દ્રાક્ષ તથા ખીજ વનસ્પતીમાંથી બનતી મીઠાસ વાલી ચીજ નબલાને ટાકાત આપવા ખવડાવે છે.

Glycerine-ગ્લીસરીન-ચરબી ને તેલમાંથી બનતી મીઠી વાસ વગરની પ્રવાહી, દવા તથા ધરધતુ વપરાશમાં લેવાય છે, જેઠી મધમાંથી પણ બને છે.

Gokru-ગોકરુ-એક જાતનું વસાણું દવામાં વપરાય છે

Gum acacia-ગમ એકેશીઆ-

Gum Arabic- „ એરેબીક

Gum Benzoin „ બેનેઝોઇક

Gum Mastic „ મેસ્ટીક

Gum Resin „ રેઝીન

Gum Sandrach „ સેનદૂક

બાવળનો ગુદર.

કેટલીક જાતનાં આડની

છાણીઓમાંથી નીકળતો રસ

ખધાઇને સુકા થાય જે ગુદર

તરીકે ધરધતુ તથા દવા માટેનો

રેવનચીનો શીરો, ગુમળ,

એળાઓ વિગેરે આડોમાંથી

બને છે.

Gum Lac „ લેક-એક જાતના કીડામાંથી નીકળતો પદાર્થ સુકા યા ખીજ ભેળવણી સાથે તેની લાખ બનાવે છે.

Gutta-percha-મટાપચા-એક જાતના આડમાથી ચીકણો પદાર્થ
નીકળે છે જે રબર વિગેરે વળગાડવા વપરાય છે.

Gypsum-જીપ્સમ-એક જાતનો પદાર્થ યુનો ને મધક મેળવ્યાથી
બનેલો, એમાંથીજ પ્લાસ્ટર ઓફ પેરીસ નામની ભુકી
બનાવવા ધરધતુ બાબતોમાંથી મળશે

Hazelnut-હેઝલ નટ-એમાંથી દવા બને છે જે ઘા રૂઆવા વપરાય છે

Hemp-હેમ્પ-સણ, દોરડા તેમજ કાપડ વણવામાં લે છે, એ છોડ
કચરને મળતા છે એના ખી પક્ષીને ખવાડે છે

Henbane-હેનબેન-માજો સણના પુલ્લમાંથી બને છે

Hogplum-હોગપ્લમ-આમલા

Hops-હોપ્સ-ખીચર દારૂ બનાવતી વખતે કડવાસ આપવા માટે લે છે

Hyocymus-હાયોસાયમસ-હેનબેન નામના માજની એક જાત, જે
દવામાં ઘણું ઉપયોગી છે, એને ખુરાસાની અજમા
પણ કહે છે,

Iodine-આયોડીન-દરીઆમાં ઉગતા આડમાંથી તેમજ સુરાખારમાંથી
બનતી દવા

Idoform-આયોડોફોર્મ-આયોડીન સાથે મેળવાથી દવા બનેલી છે

Indigo-ઇન્ડીગો-ગુલી, એક જાતના આડમાંથી નીકળતો ઘેરો બુ
રમ કપડા ધોતી વખતે વપરાય છે

Ipecac-ઇપીકેક-એક જાતની દવા ઠાસા માટેની.

Iridium-ઇરીડીઅમ-પ્લેટીનમને મળતી ચળકટી ધાતુ સર્વે ધાતુઓ
કરતા વજનમાં ઘણી ભારી હોય છે

Jack tree-જેકટ્રી-ફણસનું આડ, જેકટુટ-ચાપાનું ફળ, એના ફળીઆ
પણ ખાશી તથા બુજીને ખવાય છે

Jasmine-જેસમીન-ચ બેલી, એરેબીઅન જેસમીન-મોધરાના પુલ.

Japan wood-જેપાન વુડ-પતંગનું ટાકડું

Juniper berries-જુનીપર બેરીઝ-જીન દારૂ બનાવવા વપરાતા
ફળ એમાંથી તેલ જોવા અર્ક નીકળે છે તેમજ
ઝાળીમાંથી ગુદર નીકળે.

Koumiss-કયુમીસ-દુધ, ઝાસ વિગેરેની મેળવણીથી બનેલું ટાકાત
આપવા પાય છે

Lard-લાર્ડ-દુધરની ચરબી

Landanum-લોડેનમ-અશીમ દવાના ઉપયોગનું

Lead-લેડ-સીસું, દવા તથા ધરધતુ વપરાશમાં આવે છે.

Lead Black-લેડ બ્લેક-લેડ-ઝાળી સીસાની ભુકી.

- Lead Red**-લેડ રેડ-સી દુર, રંગવા માટે વાપરે છે
- Lead White**-લેડ વાહીત-સફેદો, સફેદ રંગમાં લે છે.
- Leech**-લીચ-જળો માણસનું લોહી ચુસવા માટે વાપરે છે.
- Leek**-લીક-લીલો કંદો
- Lentil**-લેનટીલ-મસૂરની દાળ.
- Lemon grass**-લેમન ગ્રાસ-લીલી ચાઉ
- Lettuce**-લેટુસ-સાલીડનાં પાદડા.
- Liquorice**-લીકરીસ-જેડીમધ વસાણુ દવા માટે વાપરે છે.
- Linseed**-લીનસીડ-અલસીનાં દાણા, સણુના છોડમાંથી નીકળે છે, એનું તેલ વિજેરે બનાવી દવાના તથા ધરધતુ ઉપયોગમાં લે છે
- Litharge**-લીથાર્જ-સુદાર સીંગ, વળગાડવામાં ઉપયોગની છે
- Mace**-મેસ-ગવત્રી, ગયકળને વળજેલી પાતલી છાલ.
- Madder**-મેડર-મજ્જ, એક જાતનો છોડ રંગવાના ઉપયોગનો
- Magnesia**-મેગનીશીઆ-એક જાતની મેગનીશીઆમ ધાતુમાંથી બનતી જુકી.
- Maize**-મેઝ-મકાઈ, અનાજ એક જાતનો.
- Malt**-મેલ્ટ-બીનવેલા જવ, ખોરાકીમા, તથા ખીઅર, પોટ્‌ર વિજેરે દારૂમાં વપરાય છે
- Marigold**-મેરી ગોલ્ડ-ગોટાનું પુલ એને *Oalandula*-કેલેન્ડુલા પણ કહે છે, તેનો રસ દવા તરીકે વપરાય છે
- Marking nut**-મારકીંગ નટ-બીલામુ.
- Marl**-માર્લ-એક જાતની ચીકણી મટોડીમાંથી કાઢીનાં વાસણુ બને છે
- Mandrake**-મેન્ડ્રેક-લખમણી નામનું સપરચનને મળતું ફળ, જેમાં ફેરી ગુણુ હોય છે ખ્રીસ્તી ધરમ મુજબ એદમ અને ઇવ ને એ ફળ ખાવાની ખુદાએ મનાઈ કરી હતી
- Manna**-માના-એક જાતનો રસ એક તથા લાયન્ નામનાં ઝાડ-માંથી નીકળે છે જે જુલાબની દવા તરીકે વપરાય છે
- Menthol**-મેનથોલ-પેપરમી નટનાં પુલ સફેદ અણીવાલા નાના ચળ-કતા ટુકડા ચીન તથા જાપાનથી આવે છે, દવા દારૂના ઉપયોગના છે.
- Mercury or Quicksilver**-મેરક્યુરી-પારો, ધાતુ તથા હીંગળા-માંથી બને છે.
- Metre**-મેતર-કપડાંની લંબાઈ માપવાનું ફ્રેન્ચ માપ,

Mica-માષકા-અબરક, કાળી, સફેદ, તથા લીલા રંગની કાચ જેવી એક ખણીજ વસ્તુ, ખણી ગરમી ખમી શકે છે.

Mildew-મીલડયુ-દુગ, રસાદના દિવસમાં કપડાં તેમજ સામાન પર પડતા સફેદ ડાબા.

Millet-મીલેટ-ખાજરી, એક જાતનો અનાજ.

Mimosa-મીમોસા-સરખાઉ ઝાડ, એક જાતનો છોડ હાથ લગાડવાથી તેનાં પાદડાં ચીમરાઈને બધા થઈ થોડે વખતે પોતીજી મેળે ઉધડીને પાછાં સરખા થઈ જાય છે.

Mint-મીન્ટ-દુદનેા

Mint tree-મીન્ટ ત્રી-લીમડાનું ઝાડ, જ્યાં તે હોય ત્યાંની ખરાબ દવા રવચ્છ કરે.

Moringa-મોરીંગા-શેકતાનું ઝાડ

Morphia-મોર્ફીઆ અરીમમાથી બનેલી કેરી દવા

Mowrah-berries-મોવરા બેરીઝ-મોવડાના પુલ એમાથી દારૂ બને છે.

Mulberry-મલ્બેરી-મેતુરનું ફળ, એની પર ચતા કીડા રેશમ કાઢે છે.

Musk-મસ્ક-કરતુરી, હરણની ડૂટી આગળથી નીકળતા ગ્રીણા દાના, ખોરાજી તેમજ દવાદારમાં તેનો અર્ક ટાકાત આપવા વપરાય છે એ જાતના હરણને સીંગડા હોતા નથી.

Myrobolan-માઇરોબોલન-હરડાં ખેડા અથવા આબલા

Myrrh-મીરહ-હીરાખોલ, દવાના ઉપયોગના.

Myrtle-મર્ટલ-મે દીનો છોડ, લાલ રંગ માટે વપરાય છે. પાદડાંમાં સારી ખુશબો હોય છે.

Naptha-નેફ્થા-નખતેલ ધરધતુ ઉપયોગમાં લેવાય છે.

Naphthalene-નેફ્થલીન-કાલટારમાથી બનાવેલી સફેદ વસ્તુ હવા રવચ્છ કરવા તેમજ જતુઓ નહસાડવા વપરાય છે. એ પાણીમાં પીગળતી નથી.

Neroli oil-નીરોલી ઓઇલ-ઓરજના પુલમાથી બનતું તેલ.

Nettle-નેટલ-કોવચનું ઝાડ જેને હાથ લાગવાથી આગ બળે છે.

Nicotine-નીકોટીન-તબાકુમાથી બનતી દવા.

Nitrate of Silver-નાઇટ્રેટ ઓફ સીલ્વર-કાઢીખાર, રૂપાને સુરખારના તેજબ સાથ મેળવ્યાથી બને છે, ધરધતુ તથા દવાના ઉપયોગનો.

Nitre or Saltpetre-નાઇટ્રેટ અથવા સોલ્ટ પીટર-સુરોખાર.

Nitrogen-નાઇટ્રોજન-હવા વાયુ, એ વિષે પાછલાં પ્રકરણમાં લખેલું.

Nutmeg-નટમેગ-નમકળ.

Nux vomica-નક્સ વોમીકા-ઝેરી ક્યુરો દવામાં ઉપયોગી છે એનાં ફળમાંથી ચીકનીઆ નામની દવા બને છે.

Ochre-ઓકર-ઝેર, લાલ તથા પીળા છુટી રંગમાં વપરાય છે.

Oil ricini-ઓઇલરીસીની-ઝેરડીઆના તેલનું ખીજુ નામ

Olibanum-ઓલીબેન મ-ઇસસ, એક જાતનાં રસમાંથી બનેલી ચીજ, બાળવાથી હવા સ્વચ્છ થાય છે.

Olive oil-ઓલીવ ઓઇલ-ઓલીવ અથવા શુભ ફળમાંથી બને છે, સાલીડ તેલ, છુટા ઓઇલ, અધતું નતું તેલ સર્વે એકજ. બધા તેલોમાં સઉથી હલકું છે.

Orpiment-ઓરપીમેન્ટ-હડતાલ, લાલ તથા પીળા રંગની.

Orrisroot-ઓરીસ રૂટ-કેવડાનાં ઝાડના સુગંધીદાર મુળીઆ પાઉડર તથા દવા વિગેરે બનાવવામાં વપરાય છે

Oxide of zinc-ઓક્સાઇડ ઓફ ઝીન્ક-જસતમાંથી બનાવેલી છુટી દવા તથા ધરધતુ ઉપયોગમાં આવે છે.

Oxygen-ઓક્સીજન-ગ્રાણુવાયુ દમમાં લઇએ છીએ તે હવા, જેના વચ્ચે ગ્રાણુસ જીવી શકતું નથી, પાછલા પ્રકરણમાં છે

Paraffin-પેરેફીન-ઠારમાંથી કાઢેલી પારદર્શક ચીકણવાલી વસ્તુ તેલના જેવી, ધરધતુ તથા દવાના વપરાસમાં આવે છે

Pearlash-પર્લેશ-રાખ, તરકારી જાલ વિગેરે બાળાને બનેલી છે, એને એક સોડા પણ કહે છે.

Pepsin-પેપસીન-દુધ્ધર, તથા વાછરડાની ડોહરીમાંથી નીકળતો પદાર્થ દવા તરીકે ખાધેલું જરવવા વપરાય છે

Perfuming-match-પરફ્યુમીંગ મેચ-અમરખતી, જેને સળગાવ્યાથી ખુશબો નીકળી ખરાબ વાસ દુર કરે છે.

Pellitory-પેલીટરી-અકલમરો દવાના ઉપયોગનું.

Pewter-પ્યુતર-કઠીર એક જાતની ધાતુ.

Phosphorus-ફોસ્ફરસ-એક જાતનો ઝેરી પદાર્થ પીળા રંગનો ચળકતો ગ્રાણીઓના હાડકામાં હોય છે. દવા તરીકે પણ વપરાય છે.

Pimento-પીમેન્ટો-ચીનીકબાલા એમાંથી તેલ પણ બને છે

Pinchback-પીન્ચ બેક-એક એક જાતની સોનાને મળતી હલકી ધાતુ, ત્રાણુ ને જસત મેળવ્યાથી બને છે.

Platinum-પ્લેટીનમ-એક જાતની કીમતી ધાતુ રૂપિની મળતી પણ કીમતમાં સોના કરતા પણ મોઢી મણાય છે

Popysced-પોપીસીડ-ખસખસ એ ઝાડના દીડવામાંથી અરીમ અને છે તેમજ તેનું તેલ ખોરાકીમાં વપરાય છે

Pulse-પલ્સ-તુવરની દાળ માણસની નાડને પણ પલ્સ કહે છે

Pumicestone-પ્યુમીસ્ટોન-જવાલા મુખીમાંથી નીકળતો ગ્રસ બધાજ જવાથી બનેલો એક જાતનો ખાડ ખાડવાલો પથ્થર.

Patty-પતી-લાંબી જે કાચ વળગાડવામાં વાપરે છે

Quassia-કવાશીઆ-એક જાતના ઝાડની કડવું જાણ દવાના ઉપયોગની

Quicklime-ક્વીક લાઇમ-કળી ચુનો.

Quinine-ક્વીનીન-સીકેના નામનાં ઝાડની જાણમાંથી નીકળતી દવા.

Raddish-રેડીશ-મુળા, સફેદ તથા લાલ ગળા થાય છે.

Raggy-રેગી-નાગલી એક જાતનું અનાજ.

Radium-રેડીયમ-એક જાતની ખુદ્દા પીળા રંગની ધણી કીમતી ધાતુ, લગાડવાથી કેટલીક દરદની ગાંઠો પીગળી જાય છે.

Rectified spirit or Spirit of wine-રેક્ટીફાઇડ સ્પીરીટ અને સ્પીરીટ ઓફ વાઇન, દારૂનો અર્ક સર્વે એકજ એકબી સ્પીરીટના નામો

Rhubarb-ર્યુબાર્બ-રેવ નચી અથવા રોષખામ, દવામાં વપરાય છે

Rosin or Resin-રોઝીન-રાજમ ધરધતુ ઉપયોગની

Rotten stone-રોટન સ્ટોન-પૌલીશ કરવા માટે ચગકપર ધસવા વપરાતો નરમ પથ્થર, એની ભુકી ધરધતુ વપરાશમાં આવે છે

Saccharine-સેકરીન-સાકર કરતા પણ ઘણો મીઠાસ ધરાવતી મેળવણી.

Saffron or Crocus-સેફ્રન અથવા ક્રોકસ-કેસર, ખાવાના તેમજ કપડા રંગવામાં વપરાય છે

Sage-મેજ-પેપરમીન્ટની જાતનું ઝાડ

Salep-સાલેપ-સાલમ મીઠી, વસાણ બનાવવા વપરાય છે

Salsoda-સેલસોડા-સાજખાર, ધરધતુ ઉપયોગનો

Salt or Sodium Chloride-સોલ્ટ અથવા સોડીઅમ ક્લોરાઇડ, નીમક જે દરેક રીતે સર્વેને ઉપયોગમાં હમેશા લેવાય છે અને એમાં ધણીક જાતની મેળવણીથી જુદા જુદા ખારો બને છે તથા માટે વેદકમાં જુવો

Salt alkaline-સોલ્ટ એલકલાઇન-જવખાર, હળદર સાથે મેળવાથી એ ખાર લાલ કકુના જેવા રંગનો થાય છે, દવાના વપરાશને માટે

- Salt Roohal**-સોલ્ટ રોકલ-સ ચળખાર, વસાણામાં વપરાતો.
- Salts of lemon**-સોલ્ટ્સ ઓફ લેમન-સાષ્ટ્રીક એસીડ ને ફીમ ઓફ ટાટર સરખા વજનની બેળવાથી બનેલું.
- Sandal wood** સેન્ડલવુડ-સુખડ, ચદન, આતસપર બાળવાથી સુમધ નીકળે છે એમાંથી દવા માટે તેલ બને છે.
- Santonine**-સેનટોનીન-સફેદ ચળકટી દવાની લુકી, દમનાનાં ઝાડ માંથી બનાવેલી, કરમ પર આપે છે.
- Sarsaparilla**-સારસાપેરીલા-એક જાતનો છોડ અમેરીકામાં ઉગે છે જેની છાલ ઉકાળીને સારસાપેરેલા બને છે, એ લોહી સુધારવા માટે પાય છે, એના મુળ ધણા લાખાં કવીલને ધાટના હોય છે.
- Seed pearl**-સીડ પર્લ-ધણા ઝીણા મોતીનો ખાખો.
- Senna**-સેના-સુનામખી, એક જાતના પાદડા તથા તેની સી મને સેના પોડસ કહે છે, જે જીલાબ આપવા વાપરે છે.
- Sesame**-સેસમી-તલ, ખોરાકીમાં વપરાય છે તેમજ એમાંથી મીઠું તેલ પશુ બને છે.
- Soapsuds**-સોપન્ટ્સ-અરીથા કપડાં ધોવા માટે વપરાય છે.
- Sparrows tongue**-સ્પેરોસ ટમ-ઇદ્રજવ, એક જાતનું વસાણું મરડા વિગેરે પર આપે છે.
- Spermaceti**-સ્પરમેસીટી-મખરમજની ચરખી.
- Sponge seed**-સ્પોંગલ સીડ-ઇસબજોળનાં ખી દવા તરીકે મરડા પર તેનું પાણી ઠડક માટે પાયે છે.
- Squill**-સ્કવીલ-દરીઆમાં ઉગતો જ મલી કદિ, દવામાં ઉપયોગી.
- Stramonium**-સ્ટ્રેમોનીઅમ-ધતુરાનો છોડ, હાંફણુ વિગેરેમાં દવા તરીકે વપરાય છે.
- Sublimed Sulphur**-સબલાઇમડ સલ્ફર-મધકનાં પુલ.
- Sugar of milk or Lactin**-શુગર ઓફ મીલ્ક-દુધમાંથી બનાવેલી લુકી નાનાં બચ્ચાને ટાકાત આપવા પાયે છે.
- Sulphate of Iron**-સલ્ફેટ ઓફ આયરન-હીરાકસી દવા તથા ધરધતુ ઉપયોગની.
- Sulphate of magnesia-Magnus Sulphus, Epsom salt** સલ્ફેટ ઓફ મેગનીશીઆ એના ખીજ નામે અર્ધાં એકજ જાતના જીલાબનાં મીઠાં છે, એ ધરધતુ ઉપયોગમાં પશુ લેવાય છે.

- Sweet flag**-સ્વીટ ફ્લેગ-ધોડાવચ દવામાં વપરાતી જીભુષ.
- Sweet root**-સ્વીટ રૂટ-જેથીમધનું મુળીયુ દવાના ઉપયોગનું.
- Talc**-ટાલ્ક-અબરક, એક જાતનો અણ્વીજ પદાર્થ એનો જુકો ધરધતુ તેમજ દવામાં પાઉડર તરીકે હાટવા વાપરે છે.
- Tannin**-ટેનીન-એક જાતની માયફળ તથા ઓકના આડમાથી બનેલી દવા, કેમરા તથા જળામાં લગાડે છે.
- Terebenthin**-ટેરીબીનથીન-ટરપીનટાઇનમાંથી બનેલી દવા ચોપડવા માટેની.
- Theobrome**-થીઓથ્રોમ-કેકમ, એક જાતનો સફેદ ચીકણો પદાર્થ તાડનાં આડનાં બીમાંથી નીકળે છે. એનું ઘી તથા તેલ ચામડી પર લગાડાય છે.
- Tinfoil**-ટીનફોઇલ-કલાઇનો વખ.
- Treacle or molasses**-ટ્રીકલ-જોળ.
- Turmeric**-ટરમેરીક-હળદર એક જાતના કરકયુમાં નામના આડનાં મુળીઆમાંથી બનેલી, ઘીરાક તથા રમવાના ઉપયોગની
- Upas**-યુપાસ-એક જાતના આડમાંથી નીકળતો જેરી રસ, એમાંથી રત્રીકનીન નામની દવા બનાવે છે, તેમજ એ જેરી રસ તીરની અણ્વીઓ પર લગાડવા તે દેહના રહેવાશીઓ વાપરે છે.
- Verdigris**-વર્ડીગ્રીસ-જ માલ, ત્રાણુ ને સરકાની મેળવણીથી બને છે.
- Vermilion**-વરમીલીઅન-હીમજોક, પારો ને મધક મેળવ્યાથી બનેલી લાલ જુકી, રમ માટે વપરાય છે
- Vitriol**-વીટ્રીઓલ,-ગોરથુયુ એને સલફેટ ઓફ કોપર પણ કહે છે. ત્રાખા ને મધકની મેળવણીથી બનેલો જેરી પદાર્થ લીલા, બ્લુ, તથા સફેદ રંગનો, દવા તથા ધરધતુ ઉપયોગનો
- Witch hazel**-વીત્ઝ હેઝલ-હેઝલ નામના આડમાંથી બનતી દવા ધા રંગવા તથા ચામડી માટે વપરાય છે.
- White ant**-વાહીટ એન્ટ-ગિપ્ષ.
- Worm wood**-વર્મવુડ-દમનો એક જાતનો છોડ.
- XRays**-એક્સ રેઝ-એ નવી સોધની રીતે માંજુસના શરીરનાં બીતરનાં ભાગોમાં થતાં દુખ દરદો સારા થાય છે તેમજ તેની સખીઓ પણ પાડી લીધાથી કોષખી દરદ કષ્ટ જગ્યામાં થયલુ તે માલમ પડે છે.

